

4° SW
1493

g.
BV
32

2
SUMMA
FRANCISCI
SUAREZ
SOCIETATIS JESU,

(*De*

LEGIBUS
CONSCRIPTA

A

P. CONRADO VOGLER
Ejusdem SOCIETATIS.

CUM PRIVILEGIO CÆSAREO.

INGOLSTADII,

Sumptibus Viduæ JOANNIS ANDRÆ de la HAYE, Bibliopolæ
Academici, Anno MDCCXXXVIII.

SOCIETATIS IESU

Um Venerabilis Pater D. Joannis An-
thony de la Haye, Sacerdos
polae Inquisitionis
in Typis vulgare debet
refertur. Et in
cicci Suarez e Societate Iesu de Legibus
et P. Comrado Vogel, Eiusdem Socie-
tatis Sacerdote co-
pus ad id deputatus approbatus: Ego
Rudolphus de la Haye, Societatis Iesu

per subjectionem et mandatum P. Rudol-
phi Venerabilis Patris D. Joannis An-
thony de la Haye, Sacerdos
Academici, Anno MDCCXXVII

FACULTAS
R. P. PROVINCIALIS
CUM PRIVILEGIO CÆSAREO.

Um Vidua D. Joannis An-
dreae de La Haye, Biblio-
polæ Ingolstadiensis p.
m. Typis vulgare defide-
ret Summam R. P. Fran-
cisci Suarez è Societate JEsu de Legibus,
à P. Conrado Vogler, Ejusdem Socie-
tatis Sacerdote conscriptam, & à Patri-
bus ad id deputatis approbatam: Ego
Rudolphus Burckhart, Societatis JEsu
per Superiorem Germaniam Præposi-
tus

tus Provincialis, potestate ab Admo-
dum R. P. Francisco Retz, universæ
Societatis Nostræ Præposito Generali,
mihi concessâ, Eidem ad hanc dunta-
xat éditionem facultatem impertio, si-
mûlque communico Privilegium Cæ-
sareum, quo aliis Bibliopolis, & Typo-
graphis interdicitur, ne dictum Li-
brum citra consensum Superiorum re-
cudere, vel intra fines Imperii, & hæ-
reditarias Sac. Cæs. Majestatis Provin-
cias inferre præsumant. In cujus con-
firmationem has Literas chirographo
meo, & consuetô officii Sigillô muni-
tas dedi Ratisbonæ 4. Nov. 1738.

RUDOLPHUS BURCKHART.

De

DE

LEGIBUS

LIBER PRIMUS.

De Lege in communi.

CAPUT I.

Quid nomine Legis significetur?

LEx describitur à S. Thoma I. 2. q. 90. a. 1. esse quædam regula & mensura, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur. Notandum ex Platone, Legem distingui in Legem Artis, Morum, & Naturalem seu inditam cuique rei: cuique enim harum convenit, esse mensuram operandi &c. Adde, nomen mensuræ sæpe applicari ad mensuratum, ut, *Nemo ex vobis facit Legem*, i. e. quod Legge præscriptum est: item *Factores Legis*. &c. Rom. 2. Et ita inordinatio Appetitus est effectus

resultans ex Lege Pœnali, seu puniente peccatum originale. Atque hæc satis de metaphoris: constat enim, Irrationale non esse capax Legis, nec obedientiæ.

Acceptio magis propria Legis 2. est, ut dicit ordinationem Rationis; ut sunt Leges seu Regulæ Artium, Militiæ, Mercaturæ. Tamen est rectitudo solum secundum quid: propriè autem & absolute Lex dicitur, ut est mensura actuum moralium, quatenus per conformitatem ad illam habent rectitudinem moralem; vel si discordant, obliqui sunt.

sunt. Rursus ut Lex à Consilio distinguatur, subintelligendum est in particula *inducitur* &c. efficaciter, scilicet imponendo moralem necessitatem

operandi. Unde autem sumpta sit vox, an à *legendo*, *ligando*, *eligendo*, *lectione* interiori, seu recogitatione, parum refert.

CAPUT II.

Quid Jus significet, & quomodo ad Legem comparetur?

Conanus Jus derivat à *Juxta*; alii à *Iustum*; Ulpian l. 1. ff. de Just. & Ju. à *Justitia*. Sicut enim Visibile à Visu, ita *Iustum* (loco barbaræ vocis *Iustificabile*) à *Justitia* derivari potuit. Aliud enim est loqui de ordine causalitatis; aliud quoad nominis impositionem & derivationem; & sicut Jus à *Iustum*, ita à *Iustum* derivari potuit. Igitur Jus, acceptum pro Justo seu objecto Justitiæ, significare potest 1. Quidquid est consentaneum rationi. 2. Æquitatem, quæ unicuique ex justitia, ut est virtus specialis, debetur. Et ita, sicut Justitia est generalis, vel propria, ita etiam Jus aliud est generaliter, aliud propriè acceptum, scilicet pro facultate morali, quam quisque habet circa rem suam, vel sibi debitam, vel aliquo modo ad se pertinen-

tem. Hoc enim sensu est objectum justitiæ.

Igitur jus, ut à *jubendo* dicitur, idem est, quod Lex: & ita dicitur, hoc esse certi juris; ignorantiam esse facti vel juris; item quod juxta rationem fit, jure fit, scilicet conformiter ad Legem æternam, saltem quantum ad specificationem actûs. Quia verò in c. 2. 3. & 4. dist. 1. Lex dicitur esse *Constitutio scripta*, consequens est, ut jus latius pateat. Actus etiam Judicis dicitur jus, vel quia esse debet secundum Leges, vel quia quasi Legem constituit.

Notanda restant duo: unum, quod jus à bono & æquo distinguatur, non quidem, ut accipitur pro justo naturali, seu recto secundum naturalem æquitatem & rationem, sed ut accipitur pro jure Legali seu constituto per humanam

manam Legem, quæ cum universaliter ferri debeat, aliquando in particulari deficit, & consequenter eget emendatione Litteræ juxta voluntatem Legislatoris l. *Non dubium.* Cod. de Legib. Semper enim necesse est, rigorem litteræ temperari, ne ab æquo &

bono naturali discedatur. Alterum est, *fas à jure* distingui: hoc enim sumitur pro lege scripta; illud pro æquitate, seu justa exceptione, ut c. 1. d. 1. ibi, *per alienum agrum ire fas est: Jus non est.*

CAPUT III.

Quanta sit necessitas & varietas Legum?

Suppono 1. necessitatem absolutam non convenire Legi. Hæc enim non ponitur, nisi creaturæ rationali: ergo Lex, etiam naturalis & Divina, semper includit respectum liberum; & eatenus non est necessaria. 2. Supposita creatione mundi, Lex fuit necessaria necessitate finis, tam simpliciter quam ad melius esse. Est principium quasi per se notum in hac materia. Intellectualis enim creatura, eo ipso, quod est creatura, Superiorem habet, cujus Providentiæ & ordini subjaceat: & quia intellectualis est, capax est gubernationis moralis, quæ fit per imperium. Item eo ipso, quod dicta creatura ex nihilo facta est, flecti potest ad bonum & malum, ut suppono

ex communi sententia Patrum: ergo & capax est Legis, quâ dirigatur ad bonum, ac arceatur à malo, & Lex ipsi necessaria simpliciter est; alioqui qui caret Lege, peccare non potest.

Prima divisio Legis est in Divinam & humanam. Priorem tam verum est esse, quam DEUM habere Providentiam Universi: & sicut sine luce mundus non potest consistere, ita nec sine dicta Lege. 2do. Divina subdividitur in naturalem & positivam. Prior propriè sumpta, est quæ humanæ menti insidet ad discernendum bonum honestum à turpi, ut Ps. 4. *Quis ostendet nobis bona?* &c. Et Aug. l. 2. de serm. Dom. in mon. c. 9. *Nulla est anima, in cujus conscientia non loquatur DEUS.*

Quis enim scribit in cordibus hominum naturalem Legem, nisi DEUS? Homo autem secundum duplicem naturam & lumen rationis consideratur, scilicet vel secundum naturam puram & substantiam animæ rationalis; & consequenter secundum lumen rationis illi connaturale; vel juxta naturam gratiæ & supernaturale lumen Fidei. Hinc alia Lex est simpliciter naturalis respectu hominis; alia respectivè, seu supposito lumine Fidei: & harum utraque semper necessaria est, & fuit toti humano generi. Nunquam enim deficit lumen Fidei; nec secundum ordinariam Providentiam potuit mundus carere Lege, cujus Factores justificari possent, Rom. 2. & 3.

- 3 Positiva Lex juxta Philosophum est Jus, *quod à principio nihil refert: postquam autem positum est, multum refert*; nimirum Lex, quæ non est innata cum Natura vel Gratia, sed ultra illam à principio potestatem habente posita est, inde dicta Positiva; quasi addita naturali Legi, non ex illa necessario manans. Dividitur in Positivam Divinam, & Humanam; & prior necessaria non est simpliciter, uti patet in Statu Naturæ; tamen ex suppositione Synagogæ vel Ecclesiæ necessaria fuit. Et sola dicitur sim-

pliciter Lex, ut patet ex epist. ad Rom. per tot. Quia per se primò datur, tanquam donum superadditum: Naturalis autem cum ipsa Natura concreatur, quasi idem quid cum illa, juxta illud: Qui dat formam, dat etiam consequentia ad illam.

Lex humana denominatur à 4 proximo principio, scilicet homine, à quo proximè ponitur; esto primordialiter omnis Lex dimanet à lege æterna, & quoad vim obligandi à DEO, quia non est potestas, nisi à DEO. Rom. 3. Necessaria autem est Lex humana ultra Naturalem, quia hæc tantum complectitur principia morum per se nota, & quæ ex illis evidenti illatione inferuntur: at præter hæc sunt multa necessaria humanae Reipublicæ ad ejus rectam gubernationem & conservationem, ut aliqua magis in particulari determinentur. Unde Plato l. 9. de Legibus non longè à fine. *Necesse est, ait, Leges hominibus ponere, ut secundum Leges vivant: nam si absque his vixerint, nihil à feris atrocissimis discrepant.* Et Arist. 1. Polit. c. 2. *Ut perfectione suscepta optimum omnium animalium est homo, ita si alienus fiat à Lege, & à Judiciis, pessimum est omnium animalium.*

CAPUT IV.

5 Ratio dictæ necessitatis est, quia homo est animal sociale, naturâ suâ postulans vitam civilem, & communicationem cum aliis: ergo necesse est, ut rectè vivat, non tantum ut privata persona, sed etiam ut est pars communis: id autem maxime pendet ex Legibus ejusdem. Rursus oportet, ut non tantum sibi, sed & aliis consulat, servando pacem & justitiam; quod sine convenientibus Legibus fieri nequit. Item necesse est, ut quæ ad commune bonum Reipublicæ spectant, præcipue custodiantur: singuli autem homines & difficilè illud cognoscunt, & raro per se intendunt: ergo opus est Legibus, quæ communi bono consulant dirigendo & cogendo. Unde Aug. tr. 6. in

Joan. ait, DEUM per Imperatores distribuisse humano generi jura humana.

Lex humana subdividitur in 6 Civilem & Ecclesiasticam; & de priore dictum est. Posterioris necessitas constat proportionali ratione; nec enim Christus instituens Corpus mysticum Ecclesiæ, in particulari omnia disposuit, quæ ad conveniens regimen facere possunt, sed tantum substantialia fundamenta dictæ Reipublicæ instituit. Reliqua ergo per suos Ministros & Pastores Ecclesiæ disponenda reliquit, tum ut omnia suaviter, & modo hominibus accomodato ordinarentur: tum quia non poterant omnia in particulari ita determinari, ut essent immutabilia.

CAPUT IV.

Qui actus necessarii sint in mente Legislatoris ad Legem ferendam?

1 **H**Actenus ad quæstionem, an sit Lex; & de necessitate variorum generum ejus. Suppono jam, quod Lex sit quid pertinens ad naturam intellectualem, tum quia sola est capax ordinationis seu governa-

tionis; tum quia etiam Irrationalia supponunt Superiorem, qui Mente gubernet, ita ut opus Naturæ sit opus Intelligentiæ. Suppono 2. Legem, ut est in Legislatore, positam esse in actu 2do, non in habitu; tum quia

vis proxima movendi est in actu: tum quia imperare, regere &c. dicunt actum. 3. Lex considerari potest in triplici subiecto, scilicet Legislatore, Subdito, & signo, quo manifestatur, comprehendendo sub hoc non tantum actum, quo manifestatur, sed etiam terminum ejus, quando hic & permanens est, & perfectam rationem signi continet. Sic Lex est non tantum cum scribitur, sed ut in scriptura est. Et quando verbo datur, satis durat, quatenus in memoriis hominum, & consequenter per traditionem conservatur. Eademque ratione consuetudo potest vim Legis habere. Igitur Lex, ut est in signo, actum externum dicit.

2 Ut vero Lex est in Subdito, postulat actum mentis, scilicet judicium intellectus, non actum voluntatis. Nam hanc praevenit, & obligat; judicium autem requirit, per quod proximè applicetur voluntati Subditi: quod non tantum est in Lege naturali, sed qualibet etiam positivâ.

3 Quatenus denique Lex attenditur in Legislatore; certum est, ad eam concurrere intellectum & voluntatem. In hac enim praeintelligitur intentio boni communis, seu bene gubernandi; & subsequitur consultatio de hac vel illa Lege, quæ conveni-

at Reipublicæ; quamvis hæc adhuc remotè se subeant ad Legem. Proximè autem concurrat judicium, quo definitè judicatur, talem Legem convenire. Nec enim sine tali judicio posset Lex prudenter & rationabiliter ferri; & ideo sicut in privato requiritur prudentia ad rectè præcipiendum sibi vel aliis singulas actiones, ita in Principe necessaria est prudentia Politica seu Architectonica. Ultra hæc certum est, requiri voluntatem, quâ Princeps velit à Subditis observari, quod judicavit expedire. Lex enim est motiva; & prima facultas movens in intellectualibus, non est nisi voluntas.

Oportet autem, dictum actum esse efficacem, cum aliud sit Consilium, aliud Lex; sicque hæc in DEO erit actus Beneplaciti. Non autem oportet ut voluntas sit de ipsa executione; alias omnia fierent, quæ DEUS præcipit, cum ejus voluntas efficax infallibiliter impleatur. Solum ergo requiritur, ut sit de obligatione Subditorum, & sufficit: tum quia sine tali voluntate Subditus non obligatur, & illâ positâ, obligatur: tum quia obligatio est effectus moralis & voluntarius Principi; tum quia actus agentium

tium non transcendunt intentionem eorum: tum quia sine simili voluntate non stat votum, &c. &c. tum quia in Legislatore est potestas obligandi, & in eodem supponitur voluntas obligandi, ergo efficax est; & consequenter plus non requiritur ex parte voluntatis.

5 Dices, requiri voluntatem præcipiendi. 2. Intimationem seu insinuationem voluntatis superioris ad inferiorem potentiam, quæ propriam rationem imperii habeat. Resp. ad prius, rem esse eandem, diversis rebus explicatam. Licet autem obligatio sit quid morale, tamen circa illud versari potest voluntas efficax, non tantum humana, sed etiam Divina, ut alibi ostensum est. Similiter potestas Legislatoris extenditur, ut per suam voluntatem constituat aliquam materiam, ut necessariam ad mediocritatem virtutis, v. gr. temperantiæ.

6 Quantum ad posterius; sæpe alibi rejecta est opinio de dicto Imperio. Nam nec poten-

tia exequens percipit vim imperii, nec ad intellectum spectat applicare potentiam ad operandum, sed solum proponere obiectum voluntati; & ad hanc postea spectat applicare potentias ad usum.

Solum ergo præter dictos actus Legislatoris, necessaria est intimatio, quæ fiat Subditis: alias hos non obligaret voluntas Principis. Ad obligandum autem sufficit intimatio dictæ voluntatis, quia hæc, suppositâ potestate, efficax est: ergo operatur, quod vult; scilicet obligationem Subditi. Neque propterea excluduntur actus alii intellectus & voluntatis, qui ad Intimationem necessarii sunt. Nam Intimatio est locutio quædam, & locutio humana sine actu intellectus & voluntatis non fit. Imò postquam Intimatio Legis facta est, intelligitur novus actus intellectus, qui in Legislatore sit quasi scientia visionis de Decreto; itemque de materia Legis, non jam ut aptâ præcipi, sed necessariâ.

CAPUT V.

An Lex sit actus voluntatis vel intellectus;
& quisnam ille sit?

Controversia est de modo loquendi. Constat enim, requiri prudentiam seu rectum iudicium, ut Lex sit iusta &c. Rursus constat necessitas voluntatis obligandi, ut intelligatur *commune praeceptum*, quod Legi tribuitur l. i. ff. de Legib. Eidemque voluntati tribuitur, quod Lex sit *Regula*, cui debent Subditi conformari; quod *ordinet*, sive per modum relationis mediæ ad finem, sive per modum locutionis; quod *moveat*, vim habens obligandi; quod sit actus jurisdictionis seu Dominiæ alti; quod sit actus iustitiæ legalis; quod *illuminet, dirigat* &c. utique objectivè; nam ut formaliter illuminat Lex, jam attenditur, ut est in Subdito. Et similiter, quod non liget, nisi post intimationem, status ejus est ex parte Subditi, cum Intimatio non sit in Legislatore, sed actio transiens.

2. Negat Medina, requiri in Principe dictam voluntatem. Sed oppositum omnes Authores utriusque sententiæ supponunt

ut certum; nisi fortè æquivocatio sit. Certum enim est, in his effectibus moralibus, qui pendent à voluntate, agentia non operari sine intentione, vel ultra illam, ut est commune proloquium Theologorum, & Juristarum, juxta illud: *Actus agentium* &c. arg. c. ult. de Præbend. Et constat inductione, ut in Excommunicatione (ut omnes dicunt) Absolutione, Matrimonio, Voto, Sacramentis; certumque est posse fieri promissionem fictam, quæ non obliget &c. Ratio est, tum quia tota virtus talium actuum manat à voluntate, aut mediante illâ: tum quia illa est, quæ dat esse quasi forma actus externi; nec iste, sine tali intentione est verus actus moralis sub tali vel tali ratione, sed fictus.

Dixi, *nisi æquivocatio sit*. Fortè enim solum negatur, necessarium esse, ut Superior directè & expressè concipiat obligationem Subditi, satisque esse, quod velit v. g. rem valere tanti, abstinentiam esse necessariam &c. vel denique quod confuse velit

præ-

præcipere, quantum potest. Sed hæc parum differunt; semper enim includitur voluntas obligandi, nec contraria stat, nisi ignoret, quid velit, & sic evertat rationem Legis, Voti &c. &c.

4 Colligitur, Legem intrinsecè pendere, vel constare ex actu intellectus & voluntatis, & actum utrumque ad eam simpliciter necessarium esse. 2. Neutram opinionem, quorum altera intellectus, altera voluntatis actum Legem esse vult, convinci efficaciter posse. Nam alii definiunt Legem per iudicium ra-

tionis, non utique subsequens, sed antecedens voluntatem obligandi. Aliorum verò testimonia intelligi possunt non de voluntate ligandi, sed signi. 3. Facilius defendi Legem, ut est actus Legislatoris, consistere in dicta voluntate obligandi. Propositio enim Legis solum se habet, ut applicatio causæ obligantis, non ut propria causa & ratio obligationis. 4. Respicendo ad impositionem vocis, videri prius positam esse ad significandum signum ostensivum dictæ voluntatis.

CAPUT VI.

An de ratione Legis sit, ut pro aliqua communitate feratur?

1 **P**rimò: Lex, ut sumitur juxta usum communem Jurium, & Sapientum, significat præceptum publicæ Communitati positum, non uni singulari personæ. Ita supponunt S. Th. Isidor. & docet Alber. Rubr. de Constit. Felin. c. *Cum omnes* de Const. n. 5. Jason cum Fulgos. l. 1. ff. de Legibus; & patet l. *Jure*. 2. ff. eod. c. *Dua sunt*. 19. q. 2. & in Procem. Decret. & ex

Arist. Plat. & omnibus Philosophis sic loquentibus.

Nam Lex, licet præceptum sit, tamen cum hoc non convertitur, ut patet in præcepto Abrahæ dato, domesticis &c. &c. 2. Lex respicit quidem personas singulares, sed ut partes sunt Communitatis; & ideo Prudentia Legislativa per se diversa est à Prudentia merè privata: sicque etiam diversitas est inter actus

præcipientes. 3. Licèt privatæ & singulari personæ præcipi possit propter bonum Communitatis; tamen id non sufficit ad rationem Legis propriè sumptæ, cùm hæc sit velut artefactum resultans ex tali actu, talibus conditionibus &c. &c. nec referat in re morali, an sit necne differentia Physica inter unum & alium actum.

3 Secundò. Pro diversitate Legum diversa requiritur Communitas, cui vel cujus membris Lex feratur. Nam Lex Naturalis non respicit specialem Communitatem, sed Humanam universim: quia sicut Rex particulare regnum suum, ac populum sibi subiectum; ita DEUS regit per Legem naturaliter inditam universum orbem, tanquam unum Regnum vel Civitatem, & omnes homines, tanquam unum populum, fœdere naturæ rationalis invicem conjunctum. At verò Leges aliæ, quæ naturali Legi superadduntur, requirunt Communitatem Politicam, seu Mysticam, quæ per specialem conjunctionem morali modo una sit. Talisque Communitas vel Jure Divino coadunata est, ut olim Synagoga, & nunc Ecclesia Christi; vel Jure aut inventione humanâ.

Tertiò. Lex propriè sumpta 4 locum non habet nisi in Communitate perfectâ, seu capaci Gubernationis Politicæ. Nam inprimis non sufficit merum aggregatum, seu multitudo hominum, utut maxima, nisi inter se aliquo fœdere, & in ordine ad aliquem finem, & sub aliquo Capite copulentur l. *Civitas* ff. si cert. pet. c. *Dilecta*, de Excess. Prælat. & cum Arist. 3. Polit. c. 10. Philosophi & Juristæ.

Deinde conjunctio hominum 5 vel est domestica duntaxat, seu familiæ, vel plurium familiarum & absolutè perfectâ, quâ integra Civitas coalescit, sibi que sufficiens in ordine ad comparandam felicitatem humanam, ut inter homines comparari potest. Igitur Domestica Societas, ac domus privata simpliciter imperfectam Communitatem continet: quia nec præstat sufficiens mutuum juvamen, quo indiget humana Societas, nec habet propriam Jurisdictionem, nec vim coactivam absolutè talem; & ideo per se, & quasi naturaliter ordinatur ad Communitatem perfectam, in qua & plena Jurisdictio sit, quam Regimen perfectum postulat, & bonorum sufficientia, quâ ordinariæ indigentia humanæ succurratur.

6. Licèt

6 Licet ergo, sicut potestas Gubernativa, ita etiam Præcepta locum habeant in communitate imperfecta, ut maritus uxori, parentes liberis, Domini famulis præcipiunt; tamen sola Communitas perfecta est capax Legis, quia in sola est vis simpliciter coactiva, Jurisdictio propriè sumpta, & sufficientia bonorum humanorum, & consequenter necessitas Legum & Jurium perpetuorum, quibus uniformiter, pacificè, ac perfectè regatur in ordine ad finem felicitatis humanæ.

7 Not. 1. Latitudinem esse in genere Societatis Politicæ, seu Communitatis Civilis. Nam Civitas potest esse pars Regni; hocque dividi in Principatus & districtus suos. Nihilominus Civitas, multoque magis Principatus, licet respectu totius Re-

gni sint Communitas imperfecta; absolute tamen perfecta Communitas censentur, & consequenter capax Legis propriè sumptæ; secus ac de domo vel familia privata dicendum est.

2. Necesse non esse, ut Lex feratur Communitati collectivè sumptæ, sed sufficere, ut cum distributione proportionali nunc his, nunc illis membris, his vel illis locis accommodetur, ut usu ipsarummet Legum constet. 3.

Communitatem aliam esse Localem, aliam Personalem. Prior certo loci districtu clauditur, ut Civitas, Regnum &c. Posterior magis in personis invicem adunatis, quam locis certis attenditur, ut patet in Religione, Confraternitate &c. &c. sumiturque ex l. 1. & seq. ff. Quod cujusq. Univer. & ff. de Coll. illicitis.

CAPUT VII.

An de ratione Legis sit, ut propter bonum commune feratur?

1 **O**mnium commune axioma est, de ratione & substantia Legis esse, ut feratur pro bono communi. Ita Theologi, Summistæ, Cano-

nistæ & Legistæ; Aristot. 6. Ethic. 6. Plato de Legibus, & Cicero latissimè l. 3. de Legib. Plutarch. Probl. 40.

2. **Constátque inprimis in Legibus Divinis.** Licet enim DEUS nihil ad extra operetur, nisi propter gloriam suam; non tamen suam utilitatem quærit, sed felicitatem hominum. Et quia DEI opera perfecta sunt, & maxime proportionata; consequens est, ut cum Divinæ Leges Communitati feruntur, non nisi propter hujus bonum positæ sint, ut patet in omni Lege Naturali, & Divina Positiva.

3. **Necrefert, sæpe intendi bonum privatum,** ut in præcepto Pœnitentiæ &c. &c. Nam bonum singulorum, quando non excludit commune, sed potius in singulis requiritur, rectè comprehenditur sub communi. Rursus Leges Divinæ ordinantur ad felicitatem æternam: hæc autem per se commune bonum est, & in unoquoque individuo per se intenta sine ordine ad aliam Communitatem; sicut multiplicatio humanarum animarum per se intenta est propter immortalitatem earum.

4. **Idem sumitur de veris Legibus humanis.** Nam si feruntur Communitati, ut suprà dictum est; ergo contra omnem rectitudinem est, bonum commune referre ad bonum privatum, bonum totius ad partem, sistendo in hac. 1. Lex est regula

communis operationum moralium; ergo quod harum, etiam Legis principium primum esse debet; ergo sicut operationum principium est finis ultimus, ita Legis felicitas Civitatis. 3. Potestas spiritualis evidenter est propter bonum Ecclesiæ, ut ex Scriptura constat; & ideo Pastores debent animas suas ponere pro ovibus; nec Domini sunt, sed Dispensatores & Ministri DEI: ergo in usu Jurisdictionis, qui præcipue fit per Legislationem, DEO & intentioni ejus subservire debent, nec privatum suum commodum, sed ovium & Ecclesiæ quærere. 4. Idem evidentissimum est de potestate Civili. Non enim propter utilitatem Principis, sed propter communem data est; & tyrannus in hoc differt à Rege, quod hic Communitatis, ille suam utilitatem quærat in Regimine.

Dices: Lex sæpe fertur propter bonum privatorum, ut patet in Privilegiis. 2. Sæpè fertur ex libidine Regnantis. 3. Lex quæ uni Regno est utilis, alteri nocet; idemque est in eodem Regno respectu plurium Civitatum. 4. Lex sæpe cedit in nocumentum personæ privatæ; imò hoc intenditur, non tantum in Lege pœnali, sed aliquando ex odio injusto.

6. Ad

6 Ad 1um. Resp. duobus modis dici bonum commune; uno, ut per se primò commune est, non sub dominio privati, sed Communitatis, ad cuius usum vel usum fructum immediatè ordinatur, ut Templum, Magistratus, Pascua communia. Alio modo dicitur commune secundariò, & quasi per redundantiam; immediatè autem privatum est, seu sub Dominio privati. Dicitur tamen *Commune*, vel propter dominium altum, quod Respublica habet in bona privatorum, ut in casu necessitatis; vel quia dominus est pars Communitatis; & ideo bonum illius, si non cedit in detrimentum aliorum, huius bonum censetur, quatenus expedit, Cives habere locupletes &c. *§. Sed minor.* Inst. de his qui sunt sui vel alieni Juris. Auth. *Ut Iudices §. Considerandum.* Coll. 2. cum similibus.

7 Rursus distinguendum est inter materiam proximam, circa quam Lex fertur, & motivum seu rationem, propter quam fertur. Quidquid ergo sit de materia proxima; ratio tamen Legis semper esse debet bonum per se commune.

8 Ad 2^{dum}. Resp. de substantia Legis solùm esse, ut id de quo fertur, sit conveniens & utile

bono communi. Hæc autem utilitas non datur, sed supponitur à Legislatore; & ideo non pendet ab huius intentione, sed attenditur intentio operis, seu referibilitas ejus in d. finem. Suppositâ ergo utilitate Legis, prava intentio ferentis solum est personalis, seu in persona, non in actu: sicut intentio Judicis non obest sententiæ in se justæ. Idemque est de intentione Ministri Sacramenti.

Ad 3^{tium}. Resp. hanc esse conditionem rerum humanarum, ut non servant uniformitatem in omnibus; & ideo quod uni expedit, alteri obesse contingit. Quia autem bonum commune præfertur privato; si simul non stant, Leges non attendunt particularia, ut passim habetur ff. de Legibus, & tit. de Just. & Jure; & c. *Licet*, de Regular. & c. *Sciat*, 7. q. 1.

Si ergo plura Regna vel Civitates per accidens eidem subdantur, non componendo inter se unum corpus Politicum; utique injustum est, eisdem Legibus utramque onerare, si uni prosunt, & alteri obsunt. Non enim tunc comparantur, ut commune & particulare, sed ut duo bona Communia, quibus per se ac sigillatim, ac si essent sub diversis Regibus, pro-

spiciendum est, ut Pontifex diversis Religionibus diversa præcipit, quatenus quæque propriis Legibus eget. Secus est, si Communitates sunt Partes ejusdem corporis, cui per se primò fertur Lex. Duo tamen servanda sunt; unum, ne tot sint particularia incommoda, ut præponderent aliorum commodis. Alterum, ut si opus sit, addatur dispensatio vel exceptio: nam tunc maximè licet; & aliquando potest esse debita.

II Ad 4tum. Resp. à fortiori vel permitti nocumentum privatae personæ, ut in Præscriptionibus; vel etiam intendi, ut in pœnis. Sive enim necessitas sive utilitas Legis conside-

retur; semper majus commune bonum attenditur, sic removendo malum (quod dicitur Necessitas Legis) ne majus aliud sequatur Reipublicæ; & sic hujus utilitatem procurando, ne major impediatur, aut majora mala sequantur. Atque ita una & eadem proprietas Legis explicatur in c. *Erit autem*. dist. 4. verbis quidem diversis, sed non superfluis, quia idem sub diversis respectibus magis declaratur. Solùm ergo injusta est Lex, quando damnum tertii sine justa causa sub specie communis Legis procuratur: & tunc competet defensio competens. Abb. Rubr. de constit. Felinus c. *Cum omnes* eod. n. 5.

CAPUT VIII.

An de ratione Legis sit, ut publicâ potestate feratur?

I Instar primi principii est in re morali, Legem esse præceptum ab eo impositum, qui vim habet cogendi; consequenter de ratione Legis esse, ut feratur ab habente potestatem publicam. Constatque in Lege Divina Isa. 33. *Dominus Judex noster, Dominus Legifer noster*. Et

Unus est Legislatoꝝ & Judex &c. utique Supremus & Independens, cui ex essentia competit supremum dominium rerum omnium, & cum omni jure tam donandi, quàm gubernandi.

Quoad humanam Legem; constat primò, præceptum poscere

scere superiorem potestatem præcipientis in eum, cui præcipit. Patet ex differentia, quæ est inter orare, promittere, & præcipere. Nam primum est inferioris, tertium Superioris, & secundum cujuslibet indifferenter: quia Promissor non exercet jus in alium, sed in se, nec cogendo alterum, si nolit. Rursus

potestas præcipiendi non competit cuique: cur enim huic potius quàm illi? Et dabitur bellum ex utraque parte justum. Denique actio non potest esse sine proportionato principio; ergo nec præceptio sine potestate &c.

3. Secundò constat, quòd sicut Lex, & Præceptum non convertuntur, ita nec Legislativa, & Præceptiva potestas, sed hæc distinguitur in OEconomiam & Politicam, seu Dominativam & Jurisdictionis, seu Dominium Jurisdictionis & Proprietatis. Utraque autem potest distingui, ut est circa personas & res alias; quia licet circa has Proprietas potissimum versetur, tamen etiam Jurisdictio ad eas extenditur, quamvis secundariò, & per consecutionem, vel per modum administrationis.

4. Differentia autem inter d. potestates est, quòd Dominativa regulariter sit circa personas privatas, seu partes Communitatis

imperfectæ. Competitque tum ex Jure naturæ vi originis, ut parenti in filium; tum ex eodem jure, sed supposito pacto, ut marito in uxorem; tum ex Jure Gentium vel Civili, ut in mancipium bello captum; tum ex contractu humano, ut in servum emptum, Religiosum. At Jurisdictio per se primò respicit Communitatem perfectam. 2. In Jurisdictione major est vis coactiva, quàm in Dominativa. Nam etiam major est potestas communis, quàm privata; & major coërcitio poscitur ad tuendam Rempublicam: nec Domino licet sævire in servum. 3. Dominativa ordinariè est in commodum habentis; ordinariè, inquam, nam secus est respectu Religiosi. 4. Dominativa non sufficit ad Leges ferendas, sed requiritur Jurisdictio, ut consentiunt Theologi, Summistæ, Legistæ, Canonistæ in c. *Cum accessissent* c. *Cum in Ecclesia*, de Constit. c. *Ecclesiarum*, & c. *Solitæ* de Major. & Obed.

Ratio est, tum quia Legislatio est præcipuus actus gubernandi Rempublicam: ergo potestatem in hanc supponit. Tum quia sola Jurisdictio est potestas publica. Tum quia non quælibet Jurisdictio sufficit, sed superior.

prema, vel huic proxima pos-
citur ad Legem ferendam. Tum
denique, quia Dominativa ad
summum potest præcipere ex
virtute Obedientiæ, justitiæ, vel

Pietatis: at Lex constituit actum,
quem præcipit, in propria specie
virtutis, juxta exigentiam ma-
teriæ, ut Religionis, temperan-
tiæ &c. &c.

CAPUT IX.

An de ratione Legis sit, ut sit justa, justè
lata &c. &c.

1 **P**rimò. De essentia Legis est,
ut præcipiat justa, seu quæ
justè fieri possint, sive po-
sitive id accipiendo, sive saltem
negative. Conclusio intelli-
gitur de Justitia generaliter; sic-
que non solum de Fide, sed eti-
am ratione certa est. Patet de
Lege Divina, cum DEUS es-
sentialiter bonus sit, nec sibi
contrarius esse possit, seu simul
contraria præcipere. Lex hu-
mana, licet quoad factum errare
possit, tamen vim obligandi
non habet ad malum, vel à DEO
prohibitum. Nam Potestas à
DEO est; ergo ordinata. Nec
Inferior quid potest contra Supe-
riorem, nec Pater contra volun-
tatem Regis vel Imperatoris sui.

2 Colligitur 1. quod validè
præcipitur, semper esse positivè
honestum. Nam vel supponi-
tur honestas, ut jejunii; & so-

lùm additur necessitas: vel si
actus indifferens de se est, ut
non ferre arma; positâ Lege,
pertinet ad Obedientiam, vel
Justitiam Legalem Et in Lege
Permissiva, oportet ut non puni-
tio v. g. bona & utilis sit Reipub-
licæ. 2. Si desit d. Justitia, Le-
gem non solum non obligare,
sed nec servari posse, quia oportet
DEO magis obedire, quàm
homini.

Tamen omnes notant, re- **3**
quiri, ut de injustitia moraliter
constet, c. *Quid culpatur.* 23. q. 1.
Nam in dubio Legislator habet
& possidet jus altius. 1. Regi-
tur altiore consilio, & rationi-
bus universalibus, quæ sæpe oc-
cultæ sunt. 3. Nimia foret li-
centia non parendi, cum vix
Leges possint esse tam justæ,
quin per apparentes rationes pos-
sint in dubium revocari.

4. Secun-

4 Secundò. De ratione Legis est, ut justè feratur. Ita S. Tho. 1. 2. q. 96. ubi Expositores, Abbas c. *Cum in Ecclesiarum* n. 9. de constit. & facit l. 1. ff. de Just. & Jure. Nam Jejunium in pane & aqua honestè fit, nec tamen statim præcipi potest; quia non sufficit, quòd Lex habeat materiam honestam, si non habeat etiam formam justam & rationabilem. Debet ergo servari tum Justitia Legalis, intendendo bonum commune; tum commutativa, non præcipiendo plus, quàm quis possit; tum etiam Distributiva, ut DD. expressè notant; quia debet Lex esse justa & ex fine, & ex agente, & etiam ex forma.

5 Nam si quibusdam imponitur, & non aliis, ad quos tamen æquè pertinet materia Legis; hæc erit injusta, nisi exceptio fiat ex causa rationabili. Et S. Tho. suprà ait, *tates potius esse violentias, quàm Leges, & ideo non obligare in conscientia*; utique quando tanta est improporatio, ut redundet in detrimentum commune, ac injustum onus plurium membrorum Communitatis. Si enim Lex de se utilis est, exceptio autem sola iniqua; improporatio respectu aliorum non sufficit ad nullitatem Legis. Quòd si per d. exceptionem alii

ultra æquitatem graventur, Lex quoad excessum non obligabit, sed quoad aliud, ut in Tributis.

6 Tertiò. De ratione Legis est, ut sit possibilis. Est certa de fide ex Trid. Sess. 6. c. 11. & can. 18. & ex Scriptura, ac Patribus; imò, si intelligitur de possibili simpliciter, lumine naturæ evidens est. Nam quod non cadit sub libertatem, nec sub Legem cadit. Et si DEUS non præcipit impossibilia; quomodo homo? Imò DEUS, quidquid jubet, facit possibile, nam simpliciter possumus, quod possumus per Amici auxilium certum & paratum. At homo non dat vires exequendi, sed supponit.

7 Quòd si impossibile pro difficili, gravi & oneroso sumitur, spectatâ naturâ; constat, nec DEUM præcipere Castitatem omnibus, nec Canones Communionem quovis festo &c &c. Unde in c. *Erit autem*. d. 4. petitur, ut Lex sit possibilis secundum naturam, seu non excedens vires ordinarias; item secundum patriæ consuetudinem; cui, cum sit altera natura, moraliter impossibile est contraire, si honesta sit; item temporis, locoque conveniens; quia quod uno loco ac tempore facile est, alio impossibile esse contingit. Quanta autem impossibilitas moralis sufficiat, judi-

judicio prudentium definiendum est. Nam in dubio evidenti-
us præsumitur pro Legislatore;
cum hæc injustitia solum in

modo sit, & ideo non obsit
rectitudini morum, ut injusti-
tia seu turpitudine materiæ.

CAPUT X.

An Perpetuitas sit de ratione Legis?

NE quæstio de voce sit, sup-
pono 1. Perpetuitatem
in præsentis lumen vel posi-
tivè, vel negativè; consequen-
ter pro stabilitate Legis, quâ
ista de se, quantum est vi origi-
nis, vel semper duret, vel per tem-
pus indefinitum aut diuturnum.
2. Considerari posse triplicem
moralem perpetuitatem, scili-
cet ex parte ferentis, Subdito-
rum, & ipsius Legis. 3. Quæ-
stionem non esse de Lege Divi-
na; nam Naturalis per se immu-
tabilis est: Divina verò Vetus
fuit perpetua negativè, & No-
va erit usque ad consuminatio-
nem sæculi.

Primò. Lex humana non
cessat morte ferentis. Constat
1. ex c. ult. de Off. Leg. & Ju-
ribus aliis. 2. Ex usu & con-
suetudine omnium Legum hu-
manarum. 3. Ex fine earum;
quia alias sequeretur quotidiana
mutatio cum magno detrimen-

to publico. 4. Ex potestate Le-
gislatoris, quæ sine dubio ea-
dem est, qualis esset in Repub-
lica: hæc autem cum perpetua
sit, perpetuas ferre Leges potest.
5. Idem est de Legibus Ecclesiæ;
nam Christus non moritur; er-
go potestatem dedit accomo-
dam Regimini humano. Igi-
tur quoties Lex præcipit simpli-
citer, sine addita limitatione
temporis; intelligitur præcipere
stabiliter, quantum potest, &
finis Legis postulat.

Confirmatur ex communi
Doctorum sic distinguendum
inter præceptum ab homine, &
à Jure; quòd hoc perpetuum sit,
illud cesset morte præcipientis.
Abb. c. Irrefragabili. §. Cæterum,
de off. Ord. Eadem distinctio
fit delegationis, an ab homine,
vel Jure sit. Nam mandatum
expirat morte mandantis. c.
Gratum, & c. Relatum. de Off.
Deleg. l. Mandatum. Cod. Man-
dati.

dati. Additur autem exceptio, si res non sit integra; quæ tamen exceptio in præcepto personali non includitur.

4 Vasquez 1. 2. D. 151. c. 3. censet, d. differentiam competere soli præcepto singulari, quia præceptum Commune fertur nomine Communitatis: at singulare non Reipublicæ, sed quasi proprio Principis nomine fertur, ut ad eum cura singulorum pertinet, & ideo extinguitur morte Principis; secus ac præceptum Communitati latum.

5 Sed contrà est, quia ut docet consuetudo, indifferenter etiam præceptum commune definit morte ferentis, quidquid falsò senserit quidam Peuzebis. 2. Præceptum Canonicum fertur nomine Christi, qui etiam non moritur. 3. Præceptum singulare potest ferri durabiliter; curenim non? Nam quod Respublica, etiam Princeps potest, translata in hunc potestate. 4. Idem præceptum aliunde deficit ratione Legis, quia non est Commune, seu Communitati positum.

6 Secundò. Lex perpetuitatem habet etiam ex parte Subditorum, ita ut qui noviter accedunt, vel nascuntur, eadem similiter, ac alii ligentur. Constat inductione omnium Legum

Ecclesiæ, Regnorum &c. &c. Nam omnes semper ita obligant, & obligarunt, quia Lex fertur prospiciendo in futurum; ergo etiam ad futuros. Et quotquot de eadem Communitate esse incipiunt, onus subeunt conformandi se toti; hæcque conditio quasi naturali jure inclusa est in tali convictu humano.

7 Tertiò. Lex, ut juxta usum Jurium & Doctorum sumitur, Perpetuitatem postulat ex parte sua. Nam in omni Communitate necessariae sunt certæ & fixæ regulæ, cum Gubernatio humana, ut sit utilis, poscat stabilitatem & uniformitatem. 2. Et Communitas, & bonum commune, & Lex Naturalis, ex qua deducitur Jus humanum, perpetua sunt: ergo iisdem, quoad potest, conformari debet Lex. 3. Si Lex semel durat ultra vitam ferentis, non est ratio, cur deinceps cesset. 4. Bulla Cœnæ olim erat Censura ab homine; at post Gregor. XIII. à Jure esse censetur propter additam Perpetuitatem.

8 Dices. Regulas Cancellariæ, itemque X. *Ad Regimen*, de Præben. inter Commu. extendi ultra vitam ferentium. Resp. Hactenus dicta procedere de Jure ordinario: penes Supremos autem

autem est in eo dispensare, vel-
léque, ut quod de se ad certum
duntaxat tempus durat, omnem
reliquam vim Legis habeat; quod
Inferiores non possunt. Fa-
tenturque alii, Legem regulari-

ter esse perpetuam; & nos ad-
dimus, eam quæ non perpetua
est, esse Legem secundum quid
tantum, sicut visio DEI non
æterna, est beatitudo secundum
quid.

CAPUUT XI.

An de ratione Legis sit promulgatio; &
quæ sufficiat?

1 **P**rimò. Promulgatio requi-
ritur ad complementum
Legis. Ita ferè omnes.
Nam Lex est Regula obligans,
& communis: at Regula, ut de
se obliget, debet ex parte sua
sufficienter esse proposita; & quia
Lex est Regula Communitatis
totius, ergo toti proposita esse
debet modo aliquo publico, l.
Leges. Cod. de Leg. Nec enim
obligat singulos, ut singulos,
sed ut partes Communitatis. 2.
Lex est Præceptum Principis,
quæ talis; ergo loquentis ut est
persona publica; nam privatim
loquens, non loquitur ut per-
sona publica.

2 Secundò. Alia est Promulga-
tio Legis Naturalis, alia Positi-
væ. Nam prior fit in singu-
lis; & censetur vox ipsa Naturæ,
seu DEI, ut est Author Natu-

ræ. Lex etiam connaturalis
Gratiæ, ut de credendo, DEO
diligendo &c. &c. satis promul-
gatur, cum nunquam, quantum
est ex parte DEI, defuerit suffi-
ciens propositio Fidei, conse-
quenter & Promulgatio Legis
Gratiæ. Connaturali autem
modo incipit à Revelatione DEI,
quæ subin per traditionem de-
scendit à parentibus ad liberos,
præveniente simul & cooperan-
te DEO cum singulis ad perci-
piendam illuminationem d. Le-
gis.

At verò Lex positiva per se **3**
primò semper fertur Commu-
nitati: ergo semper poscit vo-
cem Legislatoris, loquentis per
se vel alium Communitati. Por-
ro modus Publicationis per se
determinatus non est; ergo cum
aliunde non possit, determinari
debet

debet per Legislatorem. Exemplum est in Publicatione tum Legis Veteris Divinæ, Ex 19. & 20. tum Novæ in Act. Apost.

- 4 Colligitur 1. saltem requiri propositionem sensibilem ita publicè factam, & cum tanta temporis latitudine, ut moraliter possit pervenire ad notitiam totius Communitatis. 2. d. conditionem requiri, non tantum ex parte hominis (quomodo enim aliàs obligabitur?) sed etiam Legis. Nam DEUS, ut absolutus Dominus, posset obligare per notitiam internam: at modus non est accomodatus homini, nedum multitudini: ergo ex natura rei Regula publica Communitatis petit Promulgationem publicam, nec ante hanc, esto privatim sciatur, obligat; quamvis postea non requirat Juridicam intimationem ad singulos. c. 1. de Post. Prælat.

Tertiò. Acceptatio Subditorum per se non requiritur. Nam potius contrariatur naturæ Legis, quia non intelligitur vim habere obligandi Subditos, si ab horum acceptatione pendet. Sic enim non tam illa hos obligaret, quàm hi illi voluntariè se submitterent. Necessitas ergo Acceptationis solum est vel ex imperfecta potestate, vel benignitate Legislatoris nolentis uti absolutâ potestate.

Quartò. Scriptura non est de ratione Legis. Patet in Legge Naturæ, itémque Gratia, quæ Scripturâ antiquior est. Dein sufficit vox Præconis intimantis Legem, quæ postea hæreat in memoriis hominum, & per traditionem conservetur. Constatque, satis adhuc distinguere à Consuetudine. Verum est, expedire scriptionem, ut Leges sint conspicuæ, & non faciliè mutabiles.

CAPUT XII.

Quæ definitio Legis colligatur ex d.
conditionibus?

I DEFINITIO Legis, ut à S. Thoma 1. 2. q. 90. a. 4. concluditur, frequentiusque recepta est, habet, quòd Lex sit *Ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam Communitatis habet, promulgata.* Dicitur. 1. *Ordinatio*, utique activè accepta, ut est à Legislatore. 2. *Rationis*; abstrahendo nempe, an Lex sit actus intellectûs, an voluntatis. Nam quia Definitio est quasi principium & fundamentum omnibus commune, debet, quoad potest, abstrahere ab opinionibus Definientium. 3. *Ab eo, qui curam.* &c. Nam esse *ordinationem rationis*, convenit consilio, petitioni &c. &c. proprium autem præcepti est, esse à Superiore qua tali.

Superfluum autem est, hæ-
rere in aliis Definitionibus re-
ferendis, quia vel solum sunt en-
comia Legis, vel non dantur nisi
de Lege in particulari; & sæpe pe-
tuntur ex denominatione ab eo,
quod frequentius accidit, ut esse
præceptum *scriptum* &c. &c.

Solum circa definitionem S.
Thomæ notare est, videri latio-
rem, ita ut comprehendat quod-
libet præceptum publicum. Bre-
vius igitur dici poterit, Legem
esse *commune præceptum justum ac
stabile, sufficienter promulgatum.* De
singulis autem particulis, quo-
modo ad rationem Legis perti-
neant, constat ex hujus condi-
tionibus hactenus declaratis.

CAPUT XIII.

An effectus à Lege intentus, sit facere
Subditos bonos?

Ratio dubitandi est imprimis de Lege Veteri, quæ Rom. 3. 4. & 5. dicitur *Lex mortis, iram operari, & subintrasse, ut abundaret delictum.* 2. Lex Civilis civem, non virum, bonum facit. 3. Pol. c. 3. 3. Ad implendam Legem sæpe sufficit actus malus.

2. Propositio certa est, finem à Lege intentum esse, facere Subditos bonos. S. Th. 1. 2. q. 92. a. 1. quem omnes sequuntur. Nam subjici motioni rectæ Superioris, utique bonum Subditi est. Item Lex, si vera & valida est, justa est. Denique inductione omnium Legum constat Assertio.

3. Ad 1um. Resp. sine dubio Legem Veterem esse *sanctam, bonam* &c. ut constat ex Ps. 118. per tot. Quia verò Lex, ut Lex, non dat vires operandi, ideo si sola est sine adjutorio Spiritus S. transit in occasionem, ut homo propter fragilitatem suam fiat pejor per notitiam Legis. Particula autem *Ut* (quod frequens in Scriptura est) non

significat finem, sed consecutionem à DEO prævisam, justèque permissam, ut homo superbire desinat.

Ad 2dum. Resp. finem Reipublicæ esse veram felicitatem Politicam: hæc autem sine bonis moribus esse nequit: ergo eosdem intendit Lex Civilis l. 1. ff. de Just. & Ju. & 3. Pol. c. 4. & 6. & 1. Pol. c. ult. Bonum autem *secundum quid*, duobus modis accipitur; uno, ut distinguitur à bono honesto; quo modo dicitur *bonus miles, artifex* &c. &c. Altero modo pro bono honesto particulari, ut opponitur collectioni omnium virtutum. Sic ergo & Civis est bonus secundum quid, & etiam vir, qui bonus solitarius est v. g. quin sit bonus Civis. Bonum autem simpliciter reddere, non est unius Legis, sed collectionis omnium Legum, quia nulla Lex, præter Legem Charitatis, præcipit omne bonum in omni genere virtutis.

Ad 3tium. Res. aliud esse actum, qui præcipitur, esse simpli-

pliciter bonum; aliud, quoad substantiam vel ex objecto. Lex ergo non præcipit omnem bonitatem actûs, & ideo stat misereri quid mali cum re præcepta.

Deinde aliud est materia, aliud finis Legis: illa autem, non iste præcipitur; sicque actus ex defectu finis inficitur.

CAPUT XIV.

An obligare Subditos, sit proximus & adequatus effectus Legis?

1 **P**rimò. Nulla est Lex propria, quæ non inducat obligationem, id est, necessitatem operandi vel omittendi; utique moralem & simpliciter talem. Est communis Theologorum cum S. Thoma. & sumitur ex c. *Omnis* d. 3. & l. *Legis virtus* ff. de Leg. Et 1. Eth. c. 9. dicitur, in Lege vim esse coactivam, utique ob necessitatem, quam affert; ratione cuius facit Transgressorem poenâ dignum. Ratio est, quia Lex procedit à voluntate obligandi: voluntas autem efficax, suppositâ potestate, inducit effectum.

2 Idem constat inductione earum Legum, quæ in contrarium objici possunt. Ut primò Lex permissiva in tantum est Lex, in quantum habet admixtum præceptum, quo Judex tenetur admittere exceptionem

Permissionis l. 1. Cod. de Juris & fact. ignor. 2. Idem est de Lege Poenali, ut habet respectum ad Judicem, quem obligat ad exequendam, sicut Reum ad sustinendam poenam. 3. Idem est de Privilegio. Nam licet respectu Privilegarii non habeat rationem Legis, habet tamen respectu Judicis; aliàs inefficax esset.

De Consilio dictum est supra, in rigore non esse Legem, quia non requirit Superiorem. Tamen S. Th. 1. 2. q. 108. a. 4. Consilia Evangelica inter partes Legis Gratia ponit, tum quia nomine Legis comprehenditur tota Providentia Legislatoris in gubernandis Subditis; ad Christum autem pertinuit, de melioribus dare Consilia. Tum quia etiam in Jure Canonico dantur Consilia, ut c. *Commissum*

missum de Sponsal. c. Nisi de Re-
nunc. estque ad Jura intelligen-
da sæpe necessarium. Unde
Gl. d. L. *Legis virtus*, rectè ait,
quòd Lex non tantum præcipi-
at, sed etiam consulat, quam-
vis non formaliter ut talis, sed
concomitanter. Inde autem fit,
ut quod ita consulitur, prohi-
beri nequeat, nec ut malum re-
futari; ut Ecclesia de Consilio
Castitatis arguit contra Hære-
ticos.

4. Secundò. Si obligatio pro-
priè & cum proportionè sumi-
tur; semper oritur ex aliqua Le-
ge: quo sensu dici potest hic
effectus adæquatus Legis. *Cum*
proportionè, inquam. Nam si
obligatio est solum privatæ per-
sonæ; vel ad tempus; aliunde
cessat esse obligatio Legalis;
quanquam etiam tunc præcep-
tum sub aliqua ratione conve-
niat cum Lege, juxta illud Au-
gust. definientis peccatum esse

dictum &c. contra Legem; supponit
ergo, omnem obligationem
operandi oriri ex Lege.

Et patet in voto, promissio-
ne, pacto seu contractu, in
quibus objectio fieri solet. Nam
aliud est fundamentum, seu pro-
xima materia obligationis; ali-
ud propria ratio & causa ejus.
Quidquid ergo de priore sit, po-
sterius est ipsa Lex; ut in d. acti-
bus obligatio Conscientiæ ori-
tur ex Jure Naturali. Consen-
tiuntque Juristæ, cum obliga-
tionem Pacti dicunt esse vel
Naturalem, vel Civilem, quia
oritur vel ex Lege Naturali seu
Gentium, vel ex Civili. l. *Cum*
amplius ff. de R. I. ubi Gl. & l.
Ex hoc ff. de Just. & Ju. Igitur
effectus obligandi & omni Legi
& soli convenit, si cum pro-
portionè sumitur, cum etiam in
Consilio vis sit obligandi, ne
refutetur &c. &c.

CAPUT XV.

An rectè numerentur quatuor effectus Legis;
scilicet præcipere, prohibere, permittere,
& punire?

Numeratio horum effectuum traditur l. *Legis virtus*. ff. De Leg. & c. *Omnis*. d. 3. ubi effectus præcipiendi supponitur, ut per se notus. Eademque numeratio ut Doctrinalis, defenditur à S. Thoma I. 2. q. 92. a. 2. Difficultas autem est 1. Quia Obligatio est effectus adæquatus, & unicus Legis. 2. Permissio est carentia seu negatio Legis prohibentis. 3. Præcipere & prohibere idem sunt. 4. Punitio est effectus Judicis.

2 Ad 1mum. Resp. Obligationem esse effectum adæquatum Legis & immediatum, quatenus quidquid Lex operatur, mediante obligatione operetur. Nam ex imperio, ut sic, non sequitur immediatè aliud, quàm obligatio. Stat autem, præter hanc plures esse effectus mediatos Legis.

3 Ad 2dum. Resp. Permissionem aliam esse facti, aliam Juris. Prior quantum ad peccatum, DEO competit; posteri-

or nullatenus, quia nullum permittit impunitum in potentia, seu quod habeat Impunitatem Legalem. Posterior igitur considerari potest, vel ut consistit in mera negatione Prohibitionis, vel quatenus fundatur in positivo præcepto. Si 1mum. negatio ex se non habet causam, sicut creatura non creata non habet à DEO, quòd non sit, sed ex se: ergo d. carentia non potest esse effectus Legis. Si 2dum. Secus erit, sive sermo sit de malo positivè sic permissio, ut multi intelligunt illud Math. 19. *Ad duritiem cordis* &c. sive sumatur in bonam partem, ut 1. Cor. 7. *Secundum indulgentiam* &c. c. *Qui partem* d. 55. c. *Hac ratione* 31. c. q. 1. ubi *Præcipio* ponitur pro *permitto*, propter præceptum simul inclusum, ut dandi Ordines petenti, dandi præmium forti, c. *Omnis*. d. 3.

Ad 3tium. Resp. Præceptum sumi vel ut genus ad Negativum & Affirmativum, vel specialiter pro affirmativo, ut condistin-

cto

cto à Negativo. Servitque distinctio ad declarandos modos diversos tum obligandi, tum etiam peccandi, nempe per Commissionem & Omissionem.

- 4 Ad 4tum. Resp. aliud esse, reatum seu meritum poenae; aliud inflictionem hujus. Prius intrinsecè sequitur ex prohibitione actus; quamvis Lex Naturalis, quā talis, non determinet modum &c. &c. poenae. Posterius aliquando fit per ipsam Legem: aliquando solum praecipitur, sicque est effectus mediatu Legi, sicut ipsa bonitas ac obedientia Subditi. Nam & poena, supposita culpā, directè intenditur à Lege. & bonitas Subditi à fortiori. Secus est de peccato, cujus nec causa directā, nec per indirectum est

Lex iusta; nam eo ipso, quod justè permittat, rationem habet non impediendi.

Ex dictis constat, quomodo & numerati effectus à Lege sint vel immediatè, ut obligatio, prohibitio, concessio; vel mediatè, ut executio, punitio. Constat etiam ordo d. effectuum inter se: nam praecipere, prohibere, sunt primariò & per se intentā, & quodammodo de substantia Legis: reliqui verò effectus sunt quasi accessorii, & adjuncti ad juvandam efficaciam & facilitatem priorum. Denique priores distinguuntur, ut affirmatio & negatio; posteriores ferè similiter opponuntur; nam Permissio concedit impunitatem vel etiam favorem; at Punitio è contrario.

CAPUT XVI.

An omnes Leges efficiant d. effectus, praesertim
Permissionem peccati?

- I **P**rimò. Non omni Legi conveniunt d. effectus; sumendo Legem, ut indefinite significat singulas Leges particulares. Patet ex oppositione Prohibitionis, & Praecepti.

Nec dicas, per Affirmativum prohiberi omissionem, nam negatio cadet in negationem; sicque duae negationes affirmant. Nec etiam obstat, per praecceptum prohiberi contrariam voluntatem.

luntatem. Nam id fit consecutivè, & in omni Lege; ut prohibitio fornicationis extenditur ad voluntatem, occasionem &c. &c. Lex enim aliquid imperans extenditur ad necessaria executioni illius, quod est primariò imperatum: Prohibitio autem, & Præceptum distinguuntur ex rebus per se primò imperatis, quæ sunt agere, & non agere, & ita nunquam coincidunt in eandem Legem.

2 Punitio, quantum ad reatum poenæ, convenit omni Legi, non tamen taxatio poenæ. Multò minùs omni Legi convenit effectus Permittendi, sive in bonam, sive in malam partem accipiatur Permissio.

3 Secundò. Accipiendo Legem, seu potius Jus (quod frequentius hoc usu sumitur) pro collectione omnium Legum alicujus Statûs vel Ordinis; possunt d. effectus cuilibet Legi tribui, præsertim si Permissio cum Isidoro & S. Thoma latè accipitur. Nam in omni ordine Legum necesse est præcipere & prohibere; & cum omni Lege conjuncta est vis cogens, quâ Transgressor fiat reus poenæ.

4 Permissio peccati convenit Legi Civili, quia ad hujus finem non pertinet cohibere omnia vitia. Positivè id non convenit

Canonibus, cum ejus finis sit integra salus Animarum. Relinquitur ergo prudentiæ Prælatorum vel correctio vel tolerantia eorum, de quibus Canon positivè non disponit, purè negativè ea permittendo: cum infinita sint, de quibus tacent. De Permissione autem per modum dispensationis, dictum est supra.

Lex Gratiæ, quamvis pauca disponat, propriè tamen peccata non permittit; sed supponit jam prohibita. Nec etiam propria Permissio, sed Jussio est, Fidelem ab Infideli Coniuge discedere, Clericum eximi &c. &c. quia non sunt Privilegia personæ, sed Fidei, vel Dignitatis & Communitatis; & ideo per modum præcepti conceduntur. De Lege Veteri incertum est, an permiserit peccatum; nam nec est alienum ab imperfectione ejus Legis, nec aliunde necessarium est, sed minùs decens.

6 Lex Naturalis concedit multa bona, sed permissivè potius, quàm præceptivè, ut Divisionem Bonorum, Dominium &c. &c. Permissio autem peccati in eam non cadit, ne venialis quidem; sed Permissio actûs indifferentis. Non enim merè negativè se habet, sed positivè judicat,

judicat, ex se non esse dissenta-
neum rationi, nec etiam hone-
stum per se. Sic etiam positi-

tivè consulit, quæ sunt de me-
liori bono.

CAPUT XVII.

An alii effectus sint Legis, præter quatuor
enumeratos?

1 **D**icendum: Probabile est,
nullam esse Legem, quæ
non habeat aliquem ex
d. effectibus cum omni proprie-
tate; & nullum esse effectum
Legis, qui sub prædictis non
contineatur. Quamvis enim
Gl. & Bart. l. *Legis virtus*, si de
Leg. inclinent in oppositum,
nec IC.us aut Isid. & S. Thom.
curam sibi sumpserint exactæ di-
visionis, sed doctrinalis dunta-
taxat numerationis; tamen nil ob-
stat, quin Partitio, ut jacet,
defendi possit.

2 Quantum ergo ad priorem
partem Conclusionis: distin-
guendum est inter Directionem
& Coactionem Legis. Prior fit
per Præceptum & Prohibitio-
nem, non verò per Consilium
efficaciter, cum non habeat
vim directivam, seu obligati-
vam in conscientia. Ut au-
tem Directio habeat totam effi-
caciæ necessariam, adjungi-

tur Coactio, non tamen sem-
per: quia ipsa vis directiva osten-
dit & statuit, aliqua esse permit-
tenda; sicque præcipit Permis-
sionem. Nec præter hos in-
diget Lex effectū alio ad suam
vim totalem.

Hinc autem concluditur eti- **3**
am pars posterior; & confirma-
tur inductione aliorum effectū-
um, qui sex numerantur, ut 1.
Taxatio pretii. 2. Constitutio
medii in materia virtutis. 3.
Positio formæ actūs, & conse-
quens Irritatio. 4. Mutatio
Dominiorum. 5. Revocatio
Legis. 6. Concessio favorum
&c. &c.

Primum ergo istorum fit **4**
prohibendo, ne pluri vendan-
tur. 2dum. similiter præcipi-
endo vel prohibendo. 3tium.
fit, vel præscribendo formam
essentialem, vel omnino prohi-
bendo actum, etiam quoad va-
lorem ejus, seu ne quis eo, ut
valido,

valido uti possit: quanquam hic effectus etiam aliter explicari possit. 4to. si formaliter loquamur, non fit per Legem, ut Lex est, quia dare Dominum non est præcipere, sed quasi donare, & consequenter per potestatem diversæ rationis, scilicet administrationis Bonorum Reipublicæ, & domini alii, non per potestatem propriam Jurisdictionis ad imperandum. Idemque est de Irritatione.

5 Quintum constat, non esse Legislationem, sed oblationem Legis. Sic nec dispensatio, interpretatio &c. cum circa Le-

gem fit, Lex dicitur. Quod si Lex nova contrarium effectum vult, ablatio prioris Legis erit quid consequens tantum; sicut generatio unius est corruptio alterius.

De ultimo negat S. Thom. 6 esse effectum Legis, magis quam Consilium, cum etiam non Superior favere & præmiari possit. Dein homines magis egent punitione transgressionum, quam præmio cujusque obedientiæ; & ideo Judex magis ad prius obligatur; consequenter inter effectus Legis potius Punio ponitur, quam Præmium.

CAPUT XVIII.

An omnes Viatores subjecti sint Legi, & eam obligentur?

1 **V**eritas Catholica est, omnes Viatores esse subjectos Legi, ita ut teneantur illi parere, relique fiant apud DEUM, si voluntarie non servant. Trid. Sess. 6. c. 11. & can. 18. & 19. & 20. Constatque inductione 1. in statu Innocentiæ. 2. post Lapsum Adæ. Rom. 1. & 2. ubi & Judæi & Gentiles arguuntur Rei, illi Legis scriptæ, hi

Naturalis. 3. Post Christi adventum. Nam cum Gentilibus non fuit dispensatum in Lege Naturali, nec gratia eis facta; certumque est, teneri ad fidem recipiendam. Mat. & Marc. ult.

Quantum ad Baptizatos, si pravi sunt; ergo Rei, juxta ipsosmet Hæreticos. Justificati autem per Baptismum in voto, obli-

obligantur ad eundem in re suscipiendum, & ad servandam Legem Naturalem, utpote necessariam. Idem ergo est de Justis aliis, tum quia Christus d. Legem non sustulit, sed expurgavit ab corruptione Pharisæica, & imperfectione Legis Veteris. Marc. 5. & 7. utique loquens toti Ecclesiæ suæ futuræ. Tum quia in Cœna ultima Jo. 14. & 15. eadem observatio inculcatur. Tum quia oppositum Dogma est impium, & Divinæ humanitati repugnans, & ipsi Hæresi. Nam *odio est DEUS impius &c.* Sap. 14. Et quomodo creditur eò facilius non imputatio peccati, quò in DEO

fidentiùs, seu impudentiùs peccatur? & quando, ac ubi DEUS promisit impunitatem? Quomodo Rom. 2. *secundum Evangelium* Christus judicaturus est omnes? an secundum Legem & veritatem, an secundum falsas imaginationes?

Denique si Justificatio fit per Fidem sine operibus: ergo semper, & etiam ante Christum sic factum est, quia nemo ante Christum Salutem habuit sine Fide in ipsum, Act. 4. *Nec enim aliud est &c.* Rom. 7. Quid ergo specialiter tribuitur Evangelio, & Christianis? Sicque Hæresis seipsam jugulat.

CAPUT XIX.

Explicantur aliqua Scripturæ testimonia, quibus Hæretici abutuntur.

1. Prima objectio fit ex 1. Tim. 1. *Iusto non est Lex posita.* 2. ex Gal. 5. *Si Spiritu ducimini, non estis sub Lege.* 3. ex Rom. 6. *Non estis sub Lege, sed sub Gratia.* 4. Allegantur testimonia de libertate Legis, Gal. 4. & 5. & 2. Cor. 3. & Jac. 1. & 2.

Ad primum. Resp. 1. Iustum non subesse Legi, ut Coactivæ, quatenus Spiritu Gratia ductus, voluntariè obsequitur; esto, ex imperfectione sua aliquando egeat metu poenarum. 2. Iusto Legem non adversari, sicut nec huic illum. 3. Ad litteram sermo est de Lege Veteri scripta,

quia

quia data non est nisi propter peccatores. Gal. *Propter transgressionem posita est*, id est, occasione illius, vel ad manifestandam fragilitatem. Quod quidem de omni Lege dici potest, nempe principaliter, præcipue, & frequentius non nisi propter Injustos coercendos poni; maxime autem de Lege Veteri scripta, utpote aliunde jam scripta in cordibus.

3 Ad 2dum. Resp. juxta contextum & intentionem totius epistolæ, locum intelligi de Lege scripta, ut c. 4. *Qui sub Lege esse vultis, Legem non legistis? Et c. 5. Nolite iterum jugo servitutis contineri.* Nam Christianis sufficit Lex Charitatis, quæ omnia comprehendit; nec indigent Lege ostendente turpitudinem (nam manifesta sunt opera carnis &c.) sed juvante ad eam vincendam; quod præstat Lex Gratiæ. Denique mirabilis abusus est Scripturæ, cum in eadem, quæ citatur, inculcetur necessitas servandi Legem: *Quoniam qui talia agunt &c. &c.*

4 Ad 3tium. Resp. Stultâ impudentiâ locum, ubi immediate subditur: *Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub Lege, sed sub Gratia? Absit.* Sensus ergo intentus in objectionem tam est absurdus, tam contra-

rius rectæ rationi, omni pietati, & Scripturarum testimoniis, ut statim per se sit incredibile commentum. Sensus ergo est de Lege scripta & Lege Gratiæ, quarum illa præcipiebat, sed non juvabat; hæc verò & præcipit & juvat facere, quod præcipit.

Ad 4tum. Resp. Gal. 2. agi de libertate à servitute Legis Veteris: *Subintroierunt explorare libertatem &c.* Et c. 4. *Non sumus filii ancillæ, sed liberæ, quâ libertate Christus &c.* Et hæc est conclusio totius discursus, ut constat ex ejus initio: *Dicite mihi, qui sub Lege esse vultis &c.* Nec c. 5. de alia Libertate agitur, sed Libertas Hæretica, quæ omne jugum excutiat, expressè rejicitur: *Tantum ne Libertatem in occasionem detis carnis.*

Locus Corinth. intelligi potest de libertate à Spiritu timoris servilis; rectius verò à velamine obcæcationis. *Usque in hodiernum diem &c.* Cæci enim non vident, Legem evacuatam esse; Spiritus autem, sicut liberat à jugo Legis, ita dat lumen ad cognoscendam libertatem. Sicque aufert velamen, quod veritatem occultabat. Denique Jacobus videtur loqui de Lege Charitatis, quæ verè perfecta est, *Regalis, & Lex Liberta-*

tis, non utique ab omni obligatione, cum hanc adstruant illa: *Factor operis &c. Et: Sic facite, sic*

ut per Legem Libertatis incipientes judicari.

CAPUT XX.

An in Lege fieri possit mutatio; & quotuplex illa sit?

1 **P**rimò. Lex indefinite lata de se non mutatur; nec ejus obligatio cessat propter solam temporis diuturnitatem, si alia causa mutationis non interveniat. Nam si indefinite fertur; ergo non præscribit certum terminum obligationis; nec iste sequitur ex solo lapsu temporis. Imò de qualibet Lege affirmari hoc potest, quia moraliter loquendo, non est causa rationabilis terminum præscribendi, stante & durante causâ, ob quam Lex lata est.

2 Secundò. Mutatio Legis dupliciter accidere potest: uno modo quasi ab intrinseco; altero ab extrinseco. Posterius fit per actionem contrarii agentis, ut si Lex revocetur, vel in ea dispensetur. Prius contingit ex defectu materiæ, vel causæ conservantis. Ut si definit **Communitas**, cui lata est

Lex; si cesset voluntas Legislatoris; si causa finalis cesset.

Colligitur 1. Mutationem 3 Legis aliam esse purè ablativam, seu corruptivam per se; aliam per modum generationis unius, quæ sit corruptio alterius. 2. Aliam esse universalem, seu mutationem simpliciter; aliam secundum quid tantum, & particularem. Prior dicitur *Abrogatio*; posterior *Dispensatio*, si ve purè fiat, si ve junctâ commutatione in aliud onus. 3. Dispensationem differre à *Licentia*, *Interpretatione* &c. &c. Nam per illam fit mutatio, seu restrictio Legis; quod secus est de *Licentia*, cum solum sit circumstantia actûs requisita per ipsam Legem; nec fit actus Jurisdictionis, loquendo propriè, sed potestatis administrationis.

Similiter Interpretatio non 4 tollit obligationem Legis, sed declarat, non esse; & ideo si à pri:

privato fit, solum est actus prudentiæ, aut doctrinæ. Si verò ex potestate fit, est quasi sententia Juridica. Idem est de Epiickia: quamvis enim dicatur esse *Emendatio* Legis; in re nihil in hac mutat, sed declarat tantum, quod generalior locutio, vel rigor verborum mitius accipiendus sit, tanquam non intentus à Legislatore, ut jacet, sed ut sano modo intelligi debet.

Idem est de mutatione, quæ in obligatione Legis fit ex mutatione materiæ. Ut si Debitori Creditor remittit debitum, Lex solvendi non mutatur, quia intrinseca conditio obligandi per eam erat, nisi Debitum remittatur. Sic Lex jejunandi, quæ sanum obligabat, ægrum non obligat, non quia mutata est; sed quia jam non est idem subjectum, ad quod loquitur Lex.

LIBER SECUNDUS.

De Lege æterna, & naturali, ac Jure Gentium.

CAPUT I.

An sit aliqua Lex æterna; & quæ sit necessitas ejus?

Legem dari æternam, affirmant non solum Theologi, sed etiam Sapientes Ethnici, ut Cicero l. 1. & 2. de Legibus dicit: *Hanc video Sapientissimorum fuisse Sententiam, Legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque Scitum ali-*

quod esse Populorum, sed æternum quiddam, quod universum Mundum regeret imperandi, prohibendique Sapientiâ. Ita principem Legem illam, & ultimam mentem esse dicebant, omnia ratione aut cogentis, aut vetantis DEI.

1. Ratio est, quia sicut in DEO est Providentia, seu æterna Ratio practica totius dispositionis & gubernationis Universi; ita in eadem necesse est, esse Legem.

2. Lex humana est mutabilis & defectibilis: ergo supponit immutabilem, per quam quasi mensuretur. 3. Omnis Lex participata supponit Legem per essentiam; ergo æternam.

3. Dices: Imperium requirit, cui imperet: homines autem ab æterno non sunt. 2. Nec gubernatio, nec dominium, nec etiam Jurisdictio fuit ab æterno. 3. Promulgatio est derogatione Legis. Ad 1um. Resp. Legem considerari vel juxta statum, quem in Legislatore habet; vel juxta eum, quem constituta exterius. Evidens autem est, priori modo consideratam esse æternam in DEO, quoad substantiam Legis; sive hæc in voluntate, sive in judicio consistere dicatur: at poste-

riore modo sumpta Lex utique ab æterno non est.

Ad 2^{dum}. Resp. Legem sufficienter salvam in actu immanente, ut patet ex locutione Sapientum de Lege æterna. At actus dominandi, gubernandi &c. &c. est transiens; & Dominium relationem dicit ad rem actu existentem.

Ad 3^{tium}. Decretum DEI esse immutabile, & sine ulla sui mutatione obligare pro suo tempore. Hinc est, quod æterna Lex non requirat Promulgationem actu factam, sed sufficere, ab æterno decretam esse pro suo tempore. Secus autem est de humana Lege; nam quamdiu est in mente hominis, habet se potius per modum propositi ferendi Legem, quam Legis firmiter stabilitæ. Et Lex humana poscit Promulgationem publicam; ad Divinam verò sufficeret revelatio interna, aut privata.

CAPUT II.

Quæ sit materia proxima Legis æternæ, seu
qui actus ab ea imperentur?

Primò. Lex æterna, ut est
Regula actionis honestæ li-
beræ, non debet intelligi,
ut imposita ipsi DEO; nec vo-
luntas Divina concipi debet, ut
honestæ & rectæ propter confor-
mitatem ad Legem æternam,
cui subjiatur. S. Thom. 1. 2.
q. 93. a. 4. ad 1. Alens. Anselm.

Non enim concipi potest, ut
Lex Positiva; quia hæc ponitur
per liberam voluntatem poten-
tis præcipere ei, cui ponitur. 2.
DEO nihil est malum, quia pro-
hibitum, cum sit supremus Do-
minus, & extra omnem ordi-
nem, etiam cum dispensare di-
citur. 3. Quòd DEUS non
agat contra Decretum suum;
non est propter prohibitionem,
sed repugnantiam ipsius rei:
haberet enim duo Decreta con-
tradictoria, & ab æterno. Sed
de veritate & fidelitate faten-
dum est, immutabilitatem ori-
ri ex intrinseca natura & essen-
tia DEI; non quòd mutatio fo-
ret contra prohibitionem ali-
quam.

Similiter respectu DEI con-
cipi nequit Lex naturalis, quia

dictamina non proponunt præ-
ceptum aliquod, nec volunta-
tem alicujus intimant, sed tan-
tum ostendunt, quid rei natura
habeat. 2. Licet Dictamen seu
judicium sit necessarium; ne-
cessitas solum est, quia nil vo-
litum nisi præcognitum, citra
munus obligandi vel determi-
nandi voluntatem. Unde jux-
ta S. Thom. Voluntas DEI non
rectè dicitur Rationabilis, sed
est ipsa Ratio, seu per se recta
per essentiam. 3. Sola ostensio
honestatis non sufficit ad
Legem moralem; nec locutio
metaphorica admittenda est, ni-
si usitata sit.

Secundò. Lex æterna, ut est 4
Lex gubernandi, dici potest ha-
bere rationem Legis respectu re-
rum gubernatarum, non verò
respectu ipsius DEI, seu voluntatis
ejus. Nam cum DEUS tale
præmium, pœnam &c. statuit
operanti; hic eo ipso fit dignus
eo præmio, & consequenter
subjectus manet ei Legi, non
verò DEUS. Quia DEUS
semper operari potest, prout
voluerit; nec cum statuit ali-
quid

quid pro gubernandis creaturis, cogitur, ut secundum statutum gubernet, sed juxta hoc illæ moveri debent. Denique si metaphoræ usus est; tamen proportio servanda est, ut ordinatio seu motio sit Superioris circa rem subjectam.

5 Tertiò. Licet juxta modum loquendi Augustini, Lex æterna comprehendat omnia tam naturalia, quàm moralia; in ea tamen Legis acceptione duæ analogiæ sunt. Pars prior constat passim in Augustino, ut l. 1. de Lib. Arbit. c. 5. & 6. & lib. 83. qq. q. 27. & 5. de Civ. c. 11. & locis aliis, quibus per Legem æternam explicat, omnia subdi Divinæ Providentiæ.

6 Analogia tamen est & ex parte Legis & ex parte creaturarum. Prior quidem, quia proprium Legis est, inducere obligationem moralem: hujus autem incapacia sunt Irrationalia; juxta illud 1. Cor. 9. *Nunquid de bobus cura est* &c. utique Legislativa; nam Providentiam de iis esse, certissimum est. Posterior ergo analogia est, quia Obedientia Irrationalium non nisi metaphorica est, scilicet ipsa necessitas naturalis.

Quartò. Omnes actiones morales seu humanæ sunt materia Legis æternæ. De malis, utpote vetitis, constat, & de bonis præceptis. Idem verò est de bonis non præceptis, quia nullum est, quod quantum ad præparationem animi, non sit de præcepto; ut si DEUS voluerit, si urgeat necessitas. Rursus opus quodlibet, saltem quoad specificationem actûs, præcepto regitur; ut actus indifferens, si fit, fieri debet ex fine honesto; alias otiosus est, & prohibitus.

Hinc constat, quomodo accipiendum sit dictum Augustini supra, nil esse, quod omnino subterfugiat Legem æternam, sive in cælo, sive in inferno; sive benè sive malè operando. Nam eo ipso, quod quis malè agit contra unam Legem præcipientem, incidit in aliam præcipientem, ut quantum defectûs fuit in actione, tantundem in patiando compensetur. Tamen, si rectè attendatur, talis Lex præcipiens non spectat ad Legem præceptivam actuûm moralium, sed est taxativa pœnæ vel præmii, & ideo per efficaciam Divinæ Providentiæ perducitur ad effectum.

CAPUT III.

An Lex æterna sit actus Divinæ mentis, ratione ab aliis differens, una vel plures?

Dicendum: Lex æterna non dicit actum necessarium in DEO, sed liberum. Ita communis ex August. 22. con. Faust. c. 27. dicente: *Lex est ratio Divina, vel voluntas DEI, ordinem naturalem conservari jubens, & perturbari vetans.* Nam habet pro materia operationem DEI ad extra; nec potest esse sine respectu ad ea, quæ per illam gubernanda sunt: non autem imponitur DEO, nec Personis Divinis, sed creaturis; nulla ergo Lex æterna simpliciter necessaria est.

2 Colligitur r. d. Legem non esse in actibus Intellectus Divini, ut ratione antecedunt Decreta libera; sicut propter eandem rationem idem est de Providentia, & Prædestinatione; nam intrinsecè dicunt actum liberum. Dictamina autem necessaria, ut non esse mentendum &c. &c. in ordine ad voluntatem Divinam non sunt Lex: in ordine autem ad creaturam requirunt voluntatem DEI;

alias solum sunt quasi speculativa cognitio.

Coll. 2. convenienter dici, **3** quod Lex æterna sit Decretum liberum Divinæ voluntatis, statuentis ordinem servandum aut generaliter ab omnibus partibus Universi in ordine ad commune bonum, vel immediate illi conveniens ratione totius Universi, vel saltem ratione singularum specierum ejus; aut specialiter servandum à creaturis Intellectualibus quoad liberas actiones.

4 Nam Irrationalibus DEUS non præcipit proximè per intellectum, sed voluntatem, nec loquendo, sed faciendo; ut Lex posita aquis (Prov. 8.) est ipsa naturalis inclinatio ad quiescendum tali loco; nec in DEO aliud est, quàm voluntas constituendi aquas tali loco, & cum tali inclinatione. Et licet Lex constituatur (juxta disjunctivam Augustini) in Intellectu; solum in hoc erit, ut subsequente voluntatem. Hanc enim esse animam d. Legis, negari nequit,

nequit, cum ab ea manet tota vis inclinandi efficaciter, & obligandi.

- 5 Coll. 3. Licet d. Lex in intellectu constituatur, satis distingui ab Ideis. Nam hæ sunt mere naturales, & se habent ut principium operandi ex parte Artificis potius, quam per modum præcepti vel impulsus respectu rei per Ideam producendæ. Quod si Ideæ attendantur, ut exemplaria rerum, quæ ad earum imitationem fiunt: adhuc distinctio est à d. Lege, quia Idea propriè est circa rerum productionem; Lex verò circa gubernationem: ergo sicut Idea à Providentia, ita à Lege differt. Item illa habet rationem exemplaris, ut DEUS secundum illam operetur; consequenter concurrat quoad specificationem operum: at Lex habet rationem moventis, vel imprimentis inclinationem, vel obligationem. Denique Lex imponitur Subditis; Idea autem in mente Artificis est.

6. Coll. 4. d. Legem, & Providentiam esse rationem gubernationis rerum omnium, ab æterno existentem in mente DEI; distingui tamen, ut curam gubernandi communem, & particularem. Nam Lex ut talis, dicitur velut regulas generales, se-

cundum quas res omnes moveri & operari debent: Providentia autem, sicut Prudentia, de singulis in particulari disponit; estque velut cura & ratio exequendi & applicandi Legem ad singula; sicque nihil effugit Legem DEI, juxta Aug. 4. Conf. c. 9. *Quò it, aut quò fugit, qui te dimittit, nisi à te placido ad te iratum? Nam ubi non invenit Legem tuam in pœna sua?* Sic Solena quiescere, est dispensatio Legis de motu cælesti; sed conformatur Legi de audiendis Justorum orationibus.

Appellamus (ait Aug. 26. con. 7 Faust. c. 3.) naturam cognitum nobis cursum solitumque naturæ: contra quem cum DEUS aliquid facit, magnalia vel mirabilia nominantur. Contra illam verò summam naturæ Legem, à notitia remotam, tam DEUS nullo modo facit, quam contra seipsum non facit.

Coll. 5. de modo loquendi esse, an d. Lex una sit, vel plures? Nam una est, tum quia in se simplicissima est; tum quia respicit bonum commune. Plures autem Leges continet ratione distinctas, sicut Lex Naturalis plura præcepta; esto, omnia tendant ad unum finem universalissimum in mente DEI præfixum.

CAPUT IV.

An Lex æterna sit causa Legum omnium, & per Leges innotescat, & obliget?

1 **S**uppono, agi de d. Lege, ut propriè præceptiva est. Nam ut Irrationalibus ponitur, non pertinet ad præsens. 2. d. Legem, licet ab æterno sit, non tamen obligare ab æterno. Sicut nec Providentia quæ ab æterno est, gubernat ab æterno: utrumque enim connotat effectum temporalem jam factum.

2 Dicendum: Omnis Lex est aliquo modo à Lege æterna: & ab illa habet vim obligandi. Nam Lex æterna est Lex per essentiam, alia verò omnis per participationem: consequenter effectus illius. Item omnis alia Lex esse debet & iusta & cum vi obligandi: ergo illud per participationem luminis æterni (*signatum est super nos lumen &c.*) habet; hoc verò participando potestatem à DEO Prov. 8. *Per me Reges regnant* (quod est potestatis) & *iusta decernunt*; quod est Luminis participati.

3 Dices, Legem Divinam non esse effectum Legis Divinæ. 2. Omnis Lex humana obligaret ex

Jure Divino. Ad 1mum. Resp. in Lege Divina duo distingui; ut æterna est, & ut actu promulgata & obligans. Hoc posteriore modo dicitur participatio Legis æternæ, & excellentior quâlibet aliâ; quin & immediatius ab illa manat, & quoad obligationem immediate est à Divina autoritate; quamvis applicetur & proponatur per hominem vel Angelum.

Ad 2dum. Resp. Legem humanam, etiam ut est in Legislatore, esse effectum Legis æternæ; tum quia manat à potestate per DEUM datâ: tum quia vim obligandi habet, ut nititur principiis Legis æternæ, esse obediendum Superioribus &c. &c. tum quia ut sit recta, debet esse conformis Legi æternæ.

Coll. 1. Legem æternam, ut separatam ab omni alia, non obligare; nec unquam immediate, sed mediante Lege aliâ, vel ut applicant tantum, si obligatio immediate à DEO est, vel formaliter & immediate obligante, tanquam causâ per se & pro-

proximâ obligationis, ut in omni Lege humana. Nam Lex æterna solùm in hac concurrat per modum causæ universalis, consequenter minùs propinquæ, cùm in sua immediatè concurrat.

- 6 Coll. 2. Legem æternam non posse immediatè in se consuli, nec semper etiam mediatè ab unoquoque, seu cognosci ex effectibus. Philosophi autem

naturali discursu eam cognoverunt; & Christiani per lumen Fidei. Cognoscitur ergo in Lege participata, non formaliter ut tali, sed ut ratio dicat, honestum esse prosequendum, malum fugiendum &c. &c. Sic enim accipiendus est Aug. q. 67. in Exod. dicens: *Lex æterna est, quam consulunt omnes pia mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent.*

CAPUT V.

An Lex Naturalis sit ipsa naturalis ratio recta?

- 1 **D**UO in Natura Rationali considerari possunt; scilicet natura ipsa, ut est velut fundamentum convenientiæ aut disconvenientiæ actionum moralium ad ipsam. Alterum est vis, quæ in natura est, ad discernendum inter operationes convenientes & disconvenientes.

- 2 Vasquez 1. 2. D. 150. c. 3. & sæpe aliàs, Naturam rationalem priori modo sumptam censet esse Legem Naturalem. Quia quæ de Lege Naturæ sunt, intrinsecè conveniunt vel disconveniunt Naturæ Rationali: sicque hæc est mensura omnium

actionum intrinsecè convenientium vel disconvenientium.

Altera Sententia est, Legem 3 Naturalem esse ipsam rationem Naturalem. Rom. 2. *Legem non habentes, ipsi sibi sunt Lex.* Et ps. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui.* Omnesque effectus Legis in Rationem Naturalem conveniunt; sicque hæc est Lex participata ac temporalis.

Sed contra Vasq. est 1. quia 4 modus ejus loquendi alienus est ab omnibus Theologis & Philosophis. 2. Natura ut sic spectata, nec præcipit nec dirigit: ergo non est Lex, nisi valde metaphoricè utamur voce: quod est

est evertere disputationem totam. 3. Collectio illegitima est, utpote à generali ad speciale affirmativè. Nam Mensura operis est quid generalius Lege; ut mensura eleemosynæ, temperantiæ &c. est indigentia Proximi, necessitas corporis &c. &c. Item finis est mensura mediorum; beatitudo mensura actuum honestorum. 4. Divina Natura erit Lex DEI; & Bonitas DEI ut visa, Lex amoris beatifici. Item bonum commune, quod spectatur in Lege ferenda, erit Lex. Denique Lex naturalis non erit Divina &c.

5 Circa alteram Sententiam quæri solet, an Lex Naturalis consistat in actu, vel habitu? Sed quæstio est de nomine, cum

dubium non sit, in judicio actuali propriissimè existere Legem naturalem. Tamen ipsum lumen naturale, ut de se proximè expeditum est ad formandum judicium de obligatione, dici potest Lex naturalis. Nam hæc retinetur, ut in corde scripta; & Lex, ut est extra Legislatorem, significat non tantum cognitionem Subditi, sed etiam signum permanens, quod semper possit cognitionem excitare.

Differt autem d. Lex à conscientia, tanquam latius patente. Nam hæc applicat Legem quamlibet, & sæpe est erronea; & versatur etiam circa jam facta. At Lex naturalis nunquam errat; & semper habet DEUM, ut Authorem.

CAPUT VI.

An Lex Naturalis sit verè Lex Divina Præceptiva?

1 **L** Rimò. Lex Naturalis non tantum est indicativa mali & boni, sed etiam continet mali prohibitionem propriam, & boni præceptionem. Nam juxta vocem & sensum communem omnium Patrum, Theologorum, & Phi-

losophorum, est propriè dicta Lex: at sola propositio & notitia Legis non est Lex. 2. Etiam in his, quæ mala sunt, quia prohibita, præcedit judicium rationis; nec tamen hoc est Lex: cur ergo judicium de intrinsecè malis Lex est? 3. Etiam in DEO,

DEO respectu ipsius præcedit ratio iudicans bonum: ergo si Lex non petit ferri à Superiore, etiam DEO erit posita Lex. 4. Judicium & indicium de natura actionis potest esse in æquali & inferiore, quin habeant vim obligandi, aut illud rationem Legis; aliàs Doctor qui indicat Legem, hanc poneret: ergo imperium, quod in tali iudicio supponitur, est Lex, non ipsum iudicium, aut notitia imperii.

2 Neque hæc de voce sunt. Nam quidquid contra Legem naturalem est, necessario est contra veram Legem, ut ex peccati definitione constat apud Aug. 22. con. 7. auct. c. 27. *Dicitur, factum &c. contra Legem æternam.* Et Rom. 4. *Ubi non est Lex, nec prævaricatio.* Et ratio est, quia DEUS habet perfectam Providentiam hominum: ergo ad eum, ut Supremum Legislatorem, spectat vetare mala, & præcipere bona.

3 Constatque ex Scriptura, peccata contra Legem naturæ esse contra voluntatem DEI. Nam ideo servus illam sciens, & non faciens, vapulabit multis: & facienti illam, promittitur cælum; quod maxime intelligitur de voluntate præcipiente: *Serva mandata.* Item peccatum

continet contemptum Legislatoris, estque offensa ejus: & inde habet quandam infinitatem. Denique obligatio Legis Naturalis est vera obligatio: ergo aliquod bonum existens in rerum natura: ergo volitum à DEO.

Secundò. Hæc DEI voluntas aut præceptio non est tota ratio bonitatis & malitiæ, quæ est in observatione vel transgressionem Legis naturalis, sed supponit in ipsis actibus necessariam honestatem vel turpitudinem; & illis adjungit specialem Divinæ Legis obligationem.

Constat prior pars ex communi axioma, quod quædam sunt prohibita, quia mala; & traditur 2. Eth. c. 6. ergo primam rationem malitiæ non habent à prohibitione: quia effectus non est ratio suæ causæ. 2. Naturæ rerum quoad esse essentia, sunt immutabiles: ergo etiam quoad convenientiam vel disconvenientiam proprietatum naturalium. Licet enim his privari res possit; non tamen ita, ut status illi sit connaturalis. 3. Si odium DEI v. g. non habet intrinsecam malitiam; ergo posset esse honestum.

Pars posterior Conclusionis patet ex dictis pro prima. De-

in non repugnat, ut rei de se honestæ addatur obligatio faciendi, & rei de se turpi obligatio vitandi; imò existente unâ obligatione, addi potest alia, præsertim diversæ rationis, ut in Voto, Juramento &c. &c. Similiter ergo ultra naturalem malitiam vel honestatem, addi potest obligatio moralis & Divina.

7 Tertiò. Lex Naturalis est vera & propria Lex Divina, cuius Legislator est DEUS. Vel enim d. Lex consideratur, ut est in DEO, vel ut in nobis? Si 1mum; supponit iudicium DEI de convenientia vel inconvenientia actuum; & addit voluntatem obligandi ad id, quod recta ratio dicitur; alias Lex Naturalis non esset obligans & præceptiva. Si 2dum; ergo non tantum est indicans malum, sed etiam obligans ad cavendum, & consequenter non tantum repræsentat disconvenientiam actus; sed est signum voluntatis Divinæ vetantis.

8 Dices: Quid si DEUS non prohiberet id, quod est intrinsicè malum? 2. Stat hæc hypothesis, ut sentit Gerson, Occam. &c. 3. Voluntas Divina ad extra est libera. 4. Non sufficit nisi intimetur: at nihil cogit ad intimandum.

Ad 1mum. Resp. aliam esse moralem inordinationem actus, ut est contra rectam rationem; aliam Theologicè sumptam, ut est offensiva DEI. In d. hypothesis ergo esset culpa moralis, ut à Morali Philosopho consideratur; sed citra rationem offensæ DEI, aut consummata & perfecta in ratione culpæ.

Ad 2dum. Resp. sufficere, I. quòd saltem secundum Legem ordinariam Divinæ Providentiæ, ut rerum naturis consentanea est, deesse nequeat Divina prohibitio vel præceptio. Nam Lex Naturalis est, quæ est conformis naturæ rationali. Ipsa tamen hypothesis est impossibilis, juxta S. Thom. Cajet. Med. Victor. & amplius ostenditur, respondendo ad objecta reliqua.

Ad 3tium. Resp. ex suppo- II
sitione unius actus liberi sequi necessitatem ad alium; puta ad implendum, quod DEUS promissit; ad veritatem in eo, quod loquitur; ad Providentiam Mundi, si creatur ad talem finem; & si vult providere, ad Providentiam perfectam, ac dignam suâ Bonitate, & Sapientiâ. Sicut enim DEUS non potest mentiri, ita nec ineptè vel injustè gubernare. Si ergo DEUS voluit habere Subditos
ratio-

ratione utentes; non potuit esse non Legislator, saltem quoad intrinsecè necessaria. Et quia summè bonus, non potest non odisse malum, rationi contrarium: odium autem id habet, ut Legislator, non ut privatus: ergo ratione illius vult Subditos obligatos ad vitandum.

- 12 Ad 4tum. Resp. eo ipso quòd voluntas obligandi necessaria sit, etiam esse necessariam intimationem ejus. Et ratio homini indita de se sufficiens signum est d. voluntatis, tum quia indicat Divinam Providentiam, quæ DEUM deceat, & moraliter

necessaria est ad plenum dominium DEI, & debitam subjectionem hominis: in ea autem Providentia continetur Legislatio. Tum quia ea de causa per lumen naturale ostenditur, DEUM offendi peccatis, & ad illum pertinere horum punitio- nem & judicium. Igitur idem lumen non tantum ostendit, quid conveniat vel disconveniat, sed etiam, quòd contrariæ actiones displiceant Authori naturæ, tanquam Supremo Domino, Curatori, & Governatori ejusdem naturæ.

CAPUT VII.

In qua materia versetur Lex Naturalis, seu quæ quæ sint ejus præcepta?

- 1 **D**icendum: Jus Naturale complectitur omnia præcepta, seu principia moralia, quæ evidentem habent honestatem necessariam ad rectitudinem morum; ita ut opposita evidenter contineant moralem inordinationem, seu malitiam. S. Th. 1. 2. q. 100. a. 1. 2. & 3. & Expositores, Arist. 5. Eth. c. 7. Cicero l. 2. de Invent. definiendo id Jus, quod nobis non

opinio, sed quadam innata vis affert, ut Religionem, Pietatem.

Triplicis autem generis sunt 2
d. Præcepta, ut 1. principia prima generalia morum; ut malum esse fugiendum; quod tibi non vis fieri &c. 2. Principia magis determinata, ut DEUM esse colendum, Justitiam servandam. 3. Conclusiones quæ egent discursu, sive facili & per se obvio, sive longiore, nec facile omnibus

bus noto; ut Fornicationem esse intrinsecè malam, mendacium nullo casu licitum, Usuram esse injustam &c.

- 3 De primo & altero genere Præceptorum dubium non est pertinere ad d. Jus; ut à fortiori patet, idem probando per inductionem de genere tertio. Nam de Decalogo indubitatum apud omnes est, esse d. Juris: at aliqua illius egent discursu.
2. Idem est de Fornicatione, Usura, & Vindicta ex propria autoritate; nam secundum doctrinam Catholicam certum est, esse de Jure naturali prohibita.
3. Idem est non solum secundum Fidem, sed etiam secundum Philosophos, & omnes rectè sentientes, de voto vel promissione servanda, largiendâ eleemosynâ ex superfluis, honore parentum. Et tamen interdum multâ ratiocinatione concluduntur.

- 4 Ratio est, quia si d. Conclusiones certum evidentiae gradum attingunt; ergo materia earum prohibita est, quia mala. Non enim veritas principii stat sine veritate Conclusionis: ergo etiam in hac est honestas vel malitia per se necessaria, utpote ritè deducta.
2. Si de principii non dubitatur; ergo nec de Conclusionē: nam & veritas

illorum in hac continetur; & qui unum prohibet, etiam aliud prohibet, quod in illo continetur. 3. Propriè loquendo, Lex Naturalis magis exercetur in Conclusionē; & hæc est proxima regula operandi. Nec Principia sunt regula, nisi quatenus per particularia determinantur ad singulas species actuum. 4. Quæ de d. Jure sunt; omnia sunt ab eodem Authore naturæ, & ob eundem finem, scilicet debitam conservationem, & naturalem perfectionem seu felicitatem humanæ naturæ.

Dices. Ad Principia inclinat ipsa natura immediatè; at quæ per discursum sunt, potius ab homine originem ducunt. 2. Jus circa conclusiones est mutabile. 3. Actus, quos præcipit Lex Positiva, per discursum habentur ex Jure naturali. 4. Obstat autoritas Gratiani §. *Jus naturale*, princ. d. 1. §. nullaque esset differentia inter Jus Naturæ & Gentium.

Ad 1. Resp. passionem & proprietatem fluere à natura, si-
ve mediatè si-ve immediatè fluat; quod non refert. Nec enim solum principium internum motus, sed etiam motus & terminus naturalis est; perindeque est, si-ve obligatio immediatè

diatè nota sit, siue per discursum, si & cum objecto, & cum natura intrinsecam connexionem habet.

- 7 Ad 2. & 3tium. Resp. assumpta esse falsa, ut inferius patebit. Ad 4tum. Resp. locum minimè accipiendum esse, quasi omnia, quæ in Scriptura sunt, de jure naturali sint, cum per se evidens sit, cæremonias Legis Veteris esse ex institutione positiva; & ideo abrogari potuisse. Littera ergo sic conjungenda est: *Jus naturale est, quo quisque jubetur &c. Quod in Lege, & Evangelio continetur.* De differentia in-

ter Jus Naturale & Gentium dicetur infra.

Quæres, an Lex Naturalis in omni virtute præcipiat? Resp. Loquendo de obligatione sub mortali, constat non esse in Liberalitate, Eutrapelia &c. Idem multum tenent de Veritate, seclusâ obligatione Justitiæ, vel alterius virtutis. Loquendo autem de obligatione sub veniali, probabile est, nullam esse virtutem, quæ non obliget ad usum; quia ex omnibus virtutibus simul sumptis resultat integra rectitudo hominis, & debitus operandi modus, tam respectu sui, quàm respectu aliorum.

CAPUT VIII.

An Lex Naturalis una sit?

- 1 **P**rimò. In unoquoque homine plura sunt præcepta Naturalia; & ex omnibus componitur unum Jus Naturale. Ratio unitatis est, quia omnia reducuntur ad unum principium: *Diliges DEUM, & Proximum*; & omnia uniuntur in uno fine, uno Legislatore, & uno modo vetandi vel jubendi necessaria.

- 2 Ratio multitudinis sumitur ex parte personarum, quas Jus

respicit, 2. per species virtutum, 3. per ordinem ad intellectum, cum alia per se & quoad nos nota sint, alia in se tantum, alia discursu egeant. 4. ex parte inclinationum variarum, ut individui ad conservationem sui; entis moralis ad conservationem speciei; entis rationalis & capax perfectionum spiritualium, Communicationis cum DEO, societatis cum rationalibus creaturis. Secundum omnes enim has

has rationes considerando hominem, necessaria sunt præcepta, quibus regatur.

3. Secundò. In omnibus hominibus d. Lex est una. Nam est proprietas consequens, non rationem individui, sed naturam specificam; & ideo synderesis una est in omnibus. Estque aliud, considerare d. Legem in actu primo & ut sic; aliud, in actuali iudicio, vel habitu comparato per actum secundum. Priori modo est ipsum Lumen Naturale, quod idem est in omnibus: at non eadem in omnibus cognitio est vel habitus; & ideo d. Lex ignorari potest.

4. Quantum ergo ad Ignorantiam d. Juris; circa prima principia nullo modo est, nedum invincibiliter. 2. Circa particularia præcepta, quæ vel per se nota sunt, vel ex per se notis facillimè deducuntur, non po-

test esse invincibilis, saltem per longum tempus. Nam facillimè diligentia disci possunt: & conscientia ipsa pulsatur, ut in præceptis Decalogi. Unde qui contra agunt, dicuntur Rom. 1. propter culpas suas *traditi in reprobum sensum*. 3. Quæ majori discursu egent, ignorari possunt invincibiliter, maxime à plebe.

5. Tertiò. Etiam in omni tempore & statu naturæ humanæ d. Lex est una. Non enim sequitur ex statu, sed ex ipsa natura. Estque aliud, loqui de existentia præceptorum; aliud, de actuali obligatione, & exercitio eorum. Nec enim istius occasio semper occurrit; & ideo alia sunt præcepta pro belli, alia pro pacis tempore: sicut eadem Scientia Medica alia sanis, alia ægris præscribit.

CAPUT IX.

An Lex Naturalis obliget in Conscientia?

1 **A**ffirmativa est de Fide Rom. 2. *Quicumque sine Lege* (utique scripta) *peccaverunt*, violando scilicet *Legem Naturalem*, *sine Lege peribant*. Et: *Gentes, quæ Legem non habent*, naturaliter, *quæ Legis sunt*, faciunt &c. Ratio est, quia d. Lex est Lex DEI, & proxima regula honestatis moralis; & ideo peccatum definitur esse *actus contra Legem DEI*. Cum autem à S. Augustino additur *æternam*; in tantum aliquid est contra *Legem æternam* in materia Juris Naturalis, in quantum est contra *Rationem*. Unde patet, d. obligationem esse posse & sub mortali, & sub veniali, ut quoad prius constat ex Paulo supra, & inductione, & ex ipsa materia; quæ sæpe gravis est, & necessaria ad Charitatem DEI, & Proximi servandam, atque adeò ad felicitatem humanam consequendam.

2 Dices: Ratio non cognoscit poenam æternam. 2. Supponit obligationem d. Lex, non facit. 3. Aliud est debitum Legale; aliud Morale, ut ex gra-

titudine, amicitia &c. 4. Si omnis obligatio in Conscientia est ex d. Lege, ergo effectus adæquatus idem est & Legis in communi, & Legis Naturalis.

Ad 1mum. Resp. d. Legem, 3 ut est in DEO, esse Rationem & Voluntatem Divinam: unde satis est, à DEO determinari poenam, esto hanc nesciat Reus, dummodo faciat actum dignum tali & tantâ poenâ.

Ad 2dum. Resp. d. Legem 4 supponere intrinsicum debitum naturæ, quatenus unaquæque res sibi quodammodo debet, ne quid faciat suæ naturæ dissidentaneum. Ultra hoc debitum addit d. Lex propriam & specialem necessitatem seu obligationem moralem, vel ut Juristæ vocant, *naturalem*; non quòd Moralis non sit, sed quia à Civili distincta est. Nam fatentur, esse obligationem in Conscientia, ut Gl. 1. *Ex hoc jure v. Obligationem*. ff. de Just. & Ju. Abbas & alii c. *Quia plerique*. de Immun. Eccl.

Ad 3tium. Resp. ut tollatur 5 æquivocatio, obligationem moralem

ralem juxta communem modum loquendi intelligi debitum, quod non est necessitatis simpliciter, sed ad melius esse; & consequenter pertinet ad consilium in latitudine virtutis. Obligatio autem Moralis, quam affert Lex naturalis, est necessitatis simpliciter, quia repugnat, frangere d. Legem, & non peccare, ut ex definitione peccati constat.

6 Ad 4tum. Resp. non omnem obligationem in Conscientia esse effectum immediatum Legis Naturalis; quamvis nulla sit, quæ non mediatè saltem ab hac oriatur. Prius patet exemplis, ut in obligatione Jejunii, diei festi &c. Nec enim d. Lex regula proxima est omnium actuum humanorum; & ideo egemus etiam Lege Civili. Tamen quantum ad obligationem, quæ imponitur Lege humanâ, Lex Naturalis dici potest causa per se, licet non proxima. Nam positâ determinatione, quæ per Legem Civilem fit, ex principiis Juris Naturalis sequitur, Legem Civilem esse servandam; ita ut obligatio sit à Lege Naturali, tanquam causâ per se, non proximâ, sed quasi universali & modificatâ per Legem humanam.

7 Imò distinguendum est inter Leges humanas; nam aliquando

solum habent effectum obligandi ad aliquid faciendum vel omittendum; aliquando effectum alium circa res ipsas, ut in translatione domini &c. Priori modo obligatio proximè est à Lege Civili; at posteriore à Naturali, ut constat de obligatione consequente ex rerum divisione, promissione, voto. Nec enim refert, unde fiat mutatio rerum; sed hac suppositâ, eo ipso obligat Lex Naturalis non furandi, servandi promissum &c. &c.

Quoad obligationem supernaturalem, quæ oritur ex Lege Divina Positivâ, & etiam Canonica, distinguendum est inter Legem purè Naturalem, & Legem Connaturalem Gratia. Nam posterior ad obligationem Positivam supernaturalem eodem omnino modo comparatur, quo Lex Naturalis respectu Civilis. De priorè autem secus est, cum respectu dictæ obligationis non se habeat, ut causa per se, sed solum per accidens. Nam cognitio naturalis non potest esse causa per se cognitionis supernaturalis, utpote ordinis inferioris; potest tamen esse conditio necessaria, ut objectum applicetur sufficienter, & supernaturaliter cognosci possit. Sic si objectum sa-

tis propositum est, nolle credere est contra rationem naturalem. Et quoties quis avertitur

à fine supernaturali, eo ipso avertitur etiam à naturali fine.

CAPUT X.

An Lex Naturalis non solum ad actum, sed etiam ad modum virtutis obliget?

1 **S**uppono, quæstionem propriè esse de Præcepto Affirmativo; quia Negativum sine ullo actu impleri potest. 2. aliud esse, implere præceptum; aliud, non transgredi, ut patet de ignorante, ebrio, impotente. 3. Tria posci 2. Eth. c. 4. ad modum virtutis; scilicet *si sciens, si eligens propter ipsa* (Justa, Temperata &c.) *si firmo ac immutabili modo agat.*

2 Sed ultimum horum non refert, sive in Naturali sive Positiva Lege. Nam quod Lex præcipit, totum fieri potest sine Habitu: & hunc habere vel non habere, materia Legis non est; sed Habitus per se sequitur, sive ex natura actuûm, sive ex Gratia,

3 Primò. Modus voluntariè operandi cadit sub præceptum Legis Naturalis. Ita omnes. Nam d. Lex est in ratione posita, & immediatè gubernat volunta-

tem: ergo huic per se & principaliter imponitur obligatio; consequenter per se præcipitur modus voluntariè operandi. Item Lex directè cadit in actum humanum; ergo voluntarium tam quoad actum præceptum, quàm observantiam præcepti; nempe volendo, quod justum est, si quidem scitur præceptum. Nec enim petitur formalis actus Obedientiæ, cum nec Lex hoc præcipiat, nec sit ratio ad id obligandi; & pauci sic operentur, solumque respiciant ad honestates proprias singulorum præceptorum.

Dices, ergo operari cum displicentia præcepti, semper est peccatum? Resp. displicentiam velesse merè naturalem, vel deliberatam. Prior nec in se mala est, nec reddit actum malum, per se loquendo. Posterior, si sit de observatione præcepti, & in sensu composito, seu nolendo

do illam, nisi metus cogeret, est intrinsecè mala. Nam continet intrinsecam repugnantiam cum præcepto, & supponit voluntatem non servandi, eamque de se & ex parte volentis absolutam; quamvis conditionata fiat ob metum. Quòd si displicentia solùm sit de occasione præcepti, & quòd occurrat necessitas ejus; ergo stat absolutus affectus servandi illud, nec displicentia intrinsecè mala est.

5 Secundò. Operari ex cognitione seu scientia, est aliquo modo necessarium ad servandum præceptum. Non enim servatur nisi per actum humanum; ergo qui ex cognitione procedat. Imò nec transgressio est, ubi scientia non est, saltem debita & possibilis, consequenter per negligentiam omissa; quia malum ex quolibet defectu: ad implendum autem requiritur bonum ex integra causa, consequenter cognitio actualis.

6 Dein cognitio vel est de actu præcepto secundùm se, vel de ipso præcepto? Prioris necessitas constat ex dictis suprà; esto aliquando per cæcam impletionem subtracta sit materia præcepti, ut restitutio, vel eleemosyna facta ab ebrio, vel Deci-

mæ vi extortæ: & qui Missam audit coactus adstare, si attendit, non tenetur aliam audire, esto reus coram DEO. Sine posteriore autem cognitione non impletur præceptum formaliter & humano modo, sed materialiter, & casu ac per accidens. Imò si ignorantia vincibilis est, exponitur quis periculo transgressionis; & ideo ex unoquoque præcepto oritur obligatio sciendi illud, quia aliter non potest moraliter observari. Obligat enim, ut per se & ex intentione servetur: ergo etiam ad habendam cognitionem, imò & considerationem ejus.

7 Tertiò. Naturalis Lex obligat etiam ad modum virtutis, sub illo comprehendendo, quidquid necessarium est, ut actus sit honestus, & simpliciter bonus moraliter; ad quod necesse est, ut non solùm sit de bono objecto quasi materiali, sed etiam formali, id est propter honestum motivum. Ex quo sequitur, actum habere omnes condiciones necessarias ad honestatem, quia nemo operatur intendens ad honestatem, nisi debitis circumstantiis operetur.

8 Ratio obligandi sic ad modum virtutis est, quia licet sine illo aliquod præceptum Naturale servetur, non tamen totum

Jus Naturale; quia cùm præcipit actum honestum, etiam ut honestè fiat, præcipit; quod secus est de Jure Positivo. Rursum cumstantia mala aliquando est contra diversum, aliquando contra idem præceptum, quo præcipitur substantia actûs; ut in eleemosyna cum vanagloria,

in oratione loco indecente &c. Nec tamen putandum est, dari plura præcepta de substantia, & circumstantiis: sed idem præcipit actum talis honestatis, & requirunt tales circumstantias: unde idem servari potest quoad substantiam externi actûs, & simul violari quoad circumstantias.

CAPUT XI.

An Lex naturalis obliget ad modum operandi ex Dilectione DEI, vel Charitate?

I Suppono, in pura natura dari posse Dilectionem DEI super omnia, substantialiter distinctam à Charitate; quamvis viribus naturæ perfectè haberi nequeat. 2. Lege naturali præcipi d. Dilectionem. 3. Consequenter præcipi, ut homo se & omnia sua referat ad DEUM, ut ultimum finem: nam hæc relatio includitur in d. Dilectione. 4. Omne opus præceptum naturæ suæ tendere in DEUM, ut in ultimum finem; & quantum est ex se, tendere in gloriam ejus. Nam à DEO procedit, ut à principali Authore; & quia honestum, proportionatur ultimo fini naturali, qui principaliter DEUS est; & denique in reim-

pletur voluntas DEI, licet non intendatur formaliter.

Primò. Lex naturalis non obligat ad modum operandi semper ex Dilectione DEI. Nam d. modus non est, nisi vel operari ipsam Dilectionem, vel ex hujus imperio. Prius solum necessarium est pro tempore, pro quo obligat præceptum d. actûs, non verò pro singulis præceptis implendis.

Posterius, si formaliter intelligatur, poscere in singulis actibus, seu ut semper jungatur actualis Dilectio, ridiculum est: intellectum autem de imperio virtuali, etiam necessarium non est. Nam potest occurrere occasio alterius præcepti,

cepti, quin præcesserit Dilectio, & licet præcesserit, potest non esse memoria, vel virtus ejus. Nec Habitus requiritur, ut patet in Peccatore, qui potest implere aliquod præceptum. Quod verò præter DEUM, nihil sit propter se honestè amabile, ut vult Gregor. in 2. d. 39. falsum & improbabile est, quia aliud est, diligere propter se; aliud, ut ultimum finem: & hoc, non illud, proprium est DEI, sive Summi Boni; imò amor honesti naturâ suâ tendit in DEUM, ut ultimum finem.

- 4 Secundò. Ad implendum præceptum naturale sine peccato, necesse non est operari ex Charitate. Contraria Sententia Baij est prorsus falsa & erronea, vel magnam præbet occasionem erroris. Aut enim intelligitur de statu Gratiae, aut de actuali Dilectione Charitatis? Primum damnatur à Trid. Sess. 6. can. 7. peccaret enim, qui se ad Justificationem disponit per Jejunia, eleemosynas. Deinde Theologi omnes requirunt statum Gratiae in quibusdam actibus, vel occasionibus specialibus, ut in ministrando vel recipiendo Sacramento, periculo mortis &c. non autem ad singula opera. Nam talis necessitas nec habetur ex Lege purè

naturali, nec connaturali, nec ex ratione vel principio probabili, nec ex Lege Positiva speciali.

Sin petitur perfectus actus Charitatis; ergo inciditur in prius absurdum, petendo nempe statum Gratiae; & additur novum, petendo d. actum ad singula opera, ut supra contra Gregorium dictum est. Quod si petitur actus Charitatis solum imperfectus, qui tamen sufficiat ad referendum actum in DEUM, ut ultimum finem; inprimis difficile distinguitur talis actus à perfecto. Dein etiam de imperfecto nec Lex, nec ratio est, ex qua inferatur necessitas ejus ad quævis opera, ut patet de præcepto Fidei, & Spei, quod impletur ante Dilectionem, juxta Trid. Sess. 6. c. 7.

Dices, Scripturam petere, *ut omnia in Charitate fiant, & ad gloriam DEI.* 2. Aug. sæpe ait, opera vitiosa esse sine Dilectione. 3. DEUS intendit nos facere Dilectores sui. Ad idem. Resp. Consilium esse optimum. Si autem accipitur ut præceptum, duobus modis accipi debet; uno, ut opus ex se cedat in gloriam DEI, ut Mat. 5. petitur, ut alii id videant &c. quod tamen intendere non consilium ordinariè, propter periculum.

lum. Alter modus est, ut obligatio intelligatur pro suis temporibus, & quando oportuerit.

7 Ad 2dum. Resp. Loca Augustini difficilia esse, pieque exponenda, scilicet quod opus sine Charitate vitiosum sit, quan-

do huic consentaneum non est. Item quod sine illa mortuum sit; & quod regulariter cupiditatibus inficiatur. Ad 3tium. Resp. finem remotum Legis non cadere sub præceptum quodlibet, ut patet in præcepto Fidei.

CAPUT XII.

An Lex Naturalis non solum prohibeat aliquos actus, sed etiam irritet contrarios?

1 **P**rima regula est: Quando actus prohibetur Jure naturæ ob defectum potestatis, vel ob materiæ incapacitatem; tunc actus est nullus & irritus ex natura sua. Exempla sunt in secundo Matrimonio, secundâ donatione, traditione. Idem est de dolo substantiali: nam causat involuntarium simpliciter; & sine consensu non fit contractus. Unde constat ratio regulæ, quia in similibus casibus tollitur substantiale principium valoris actûs; quod est potestas moralis, seu quæ adjunctam habeat sufficientem voluntatem: sine potestate autem & voluntate actus non valet.

2 Altera regula est: Quando actus prohibetur propter turpitudinem in materia ejus inven-

tam; tunc etiam est irritus, si eadem turpitudine durat in ipso effectu, vel ut Juristæ loquuntur, quando habet causam perpetuam. Ita in simili Gl. Clem. 1. de Jure patr. v. *Inhibentes*. Gl. c. *Videt.* d. 50. & l. *Si stipulor.* ff. de V. O. Exemplum est in Matrimonio inter Consanguineos in primo gradu, in Usura &c. Durat enim turpitudine tam in retentione, quam acceptione lucri. Ratio est, quia tunc valor est contra Jus naturæ propter perpetuam turpitudinem: ergo nemo prævalere potest Juri Superioris.

Colligitur, seclusis dictis duobus capitibus (scilicet defectu potestatis, & perpetuâ turpitudine) non esse, cur actus Jure naturæ sit irritus, si prohibetur. Nam stat

stat vera traditio mercis alteri venditæ vel pactæ; quia stat potestas tradendi, & usus etiam legitimus & licitus est rei traditæ. Et licet sit obligatio perpetua restituendi excessum pretii &c. &c. tamen eâ expletâ, cessat turpitudine valoris in contractu. Ne-

que cùm hic prohibetur, prohibitio fit quasi directæ vel absoluta de substantia ejus; sed vel provenit ex aliqua Lege generali, ut est servare votum, promissum &c. &c. vel solum est de tali modo, excessu &c. &c.

CAPUT XIII.

An præcepta Legis naturæ de se & ab intrinseco immutabilia sint?

1 **D**icendum. Propriè loquendo, Lex naturalis per se ipsam desinere non potest vel mutari, neque in universali, neque in particulari, manente naturâ rationali cum usu rationis & libertatis. Hypothesis semper præintelligitur, quia ablatâ naturâ, etiam proprietatis ejus cessat; solumque manet in esse essentia, seu objectivè in mente DEI. Imò Lex propriè non est, nisi sit, cui præcipiatur.

2 Ratio Conclusionis est, quia ut d. Lex consideratur in DEO, nec ab hujus judicio, nec voluntate auferri potest; ut verò in homine consideratur, proprietas est necessariò fluens à natura. **2.** Vel deficeret propter

mutationem materiæ, quatenus fieret injusta &c. vel quia non erat perpetua? Non secundum, quia est æternæ veritatis, sive ut per se notæ, sive deductæ ex principiis, quorum veritas non subsistit sine veritate Conclusionum. Non primum, quia judicium sic deductum nunquam potest esse falsum, irrationabile &c. **3.** Vel defineret præceptum Negativum, vel Affirmativum? Non prius, quia res per se mala non potest non esse mala. Non posterius, quia licet non semper sit occasio, pro qua obliget; non ideo mutatur præceptum, utpote à principio latum pro tali occasione, non pro alia.

Dices ex S. Th. & Arist. d. **3**
Legem mutari in particularibus,
ut

ut in reddendo Deposito, servando secreto &c. Sic etiam veritas Philosophica non semper, sed solum ut in plurimum tenet. Resp. hinc confirmari dicta. Nam in his, quæ consistunt in quadam adæquatione, & quasi relatione, duplex est mutatio & quasi desitio: una, per mutationem rei in seipsa; altera, per mutationem alterius tantum. Sic per mortem Filii desinit quis esse pater; non utique per mutationem sui intrinsecam, sed filii.

4. Ad eundem modum Lex naturalis desinit vel mutatur solum extrinsecè, non verò intrinsecè & in se. Quia non est scripta in membranis, sed in mente: in hac autem non semper dictatur verbis generalibus

& indefinitis, quibus communiter proferri solet, sed cum limitatione & circumspectione; puta, reddendum esse Depositum jure & rationabiliter petenti, vel nisi ratio justæ defensionis vel sui, vel innocentis, vel Reipublicæ obstet: sic autem Lex non patitur exceptionem. Item præcepta alia recipiunt mutationem ex parte materiæ; alia non recipiunt, ut non esse facienda mala.

Denique noto, d. Legem ne quidem in mente hominum mutationem pati. Quia inprimis nullum est naturale præceptum, quod non saltem aliquibus per naturale lumen manifestetur. Dein aliud est, nesciri seu occultari; aliud, penitus deleri ex mente hominum.

CAPUT XIV.

An Jus Naturale mutari vel dispensari possit potestate humanâ?

1. NE obstet æquivocatio, vel dissensio sit in vocibus; notandum est, variè accipi, cum quid esse dicitur de Jure Naturæ. Ut 1. & præcipuè, cum quid præcipitur eo jure. 2. Cum hoc se habet permissivè,

vel negativè, vel concessivè. 3. Cum fundamentum est in conditione naturali, licet simpliciter non præcipiatur; ut filium jure naturæ succedere ab intestato. l. *Scripto.* in fine ff. Unde liberi. 4. Quasdam prohibitio-

nes vel præcepta naturæ versari circa pacta, obligationes, jura, & actiones, quæ humanâ voluntate introducuntur; quasdam verò immediatè obligare in suis materiis, & independenter à prævio consensu. Quamvis ergo in utroque genere eadem sit necessitas & immutabilitas quoad formalem rationem Juris, non tamen eadem immutabilitas est ex parte materiæ. His notatis.

- 2 Dico primò. Nulla potestas humana, etiam Pontificia, potest proprium aliquod præceptum Legis Naturalis abrogare, nec illud propriè & in se minuere, neque in illo dispensare. Nam d. Lex est immutabilis: quomodo autem homo mutat immutabile? 2. Homo non potest mutare naturas rerum, nec proprietates. 3. Inferior nequit prævalere contra Superiorem, c. *Inferior*. d. 21. Clem. *Romani*. de Elect. 4. Jus Naturale est fundamentum humani Juris: ergo hoc non potest destruere illud; aliàs se destrueret. 5. Posset Pontifex (& Imperator in Temporalibus) ut vices DEI gerens, statuere quid contrarium d. Juri; nec non Consuetudo introduci posset dere intrinsecè mala, contra c. *Cum tanto*. de Consuet. & c. *Pastoralis* de re judic. 6. Eadem est ratio totius

& partis, principii & Conclusionum: ergo si in his mutatio cadit, etiam in Principio.

Secundò. Præcepta Naturalia, quæ in sua obligatione præceptiva pendent à priori consensu voluntatis humanæ, & ab efficacia illius ad aliquid agendum, possunt interdum per homines dispensari, non directè & præcisè auferendo obligationem Legis Naturalis; sed mediante aliqua remissione, quæ fit ex parte materiæ. Ratio prioris partis constat ex dictis. Ratio posterioris est, quia variari materiam, non est contra d. Legem, cùm pendeat à mutatione voluntatis, & ideo non excedat potestatem Superioris, quatenus est Vicarius DEI, vel ut ab eo pendet d. voluntas. Et hinc ea mutatio, quia petit potestatem Superioris, vocatur *dispensatio*, quamvis in rigore potius sit facti, quàm Juris dispensatio, ut rectè dixit Bolognet.

Tertiò. Per Jus humanum, 4
sive Gentium, sive Civile, potest talis mutatio fieri in materia Legis naturalis, ut ratione illius etiam varietur obligatio Juris naturalis. Hoc sensu intelligitur detrahi de Jure naturali, ut dicitur l. *Manumissiones*. & l. *Jus Civile* ff. de Just. & Jur. §. *Jus autem*. Inst. de Ju. nat. &c. Nec enim

enim hic modus derogat immutabilitati Legis, nec minus convenit, aut expedit juxta varias mutationes Statûs humani, ut August. explicat vulgari exemplo de varietate medicinæ.

5 Ex dictis hucusque solvenda sunt exempla, quæ afferri solent ad ostendendam mutabilitatem Juris Naturalis. Nam de hoc Jure est communio Bonorum, libertas à servitute &c. & tamen introducta est divisio bonorum, servitus &c. &c. Nec dicas, hæc solum esse negativè contra Jus naturæ, non positivè, quòd eo Jure nec præcipiantur, nec prohibeantur. Nam similiter dicetur communionem bonorum & libertatem esse negativè contra d. Jus, quia & præceptio, & prohibitio abest. Imò hinc orta est occasio dicendi, Regem posse absolutè mutare omnia dominia; id quod absurdissimum est, quia contra pacem, justitiam, & jus cuique datum à natura.

6 Sed distinguendum est; nam Jus accipitur vel pro Lege, vel pro dominio, aut quasi dominio. Hoc ergo, non prius Jus mutabile est, licet à Natura sit. Natura enim fecit homines liberos positivè; non tamen prohibuit absolutè, auferri libertatem, cujus ipse homo do-

minus est, & consequenter eam vendere potest. Idem est de dominio bonorum communi, sicque positivè concessio: nam stat libertas ea dividendi, sic vel sic disponendi de iis. Idem est de Jure vitæ, quod quisque habet à natura; quòd enim in poenam auferri possit, non est contra Jus præceptivum.

Differentia ergo est inter Jus 7 dominativum, & præceptivum naturale. Nam illud solum est materia hujus, & consistit in facto quodam, seu tali conditione vel habitudine rerum. Constat autem, omnes res creatas habere à natura multas condiciones mutabiles, & quæ per alias causas auferri possint. Et factâ mutatione materiæ, cessat jus, quod antè erat, & obligat aliud. Jus enim præceptivum negativè se habet circa Dominativum, & ideo sicut aliquid demi huic potest, ita etiam addi. Sic de jure naturæ non requiritur in Testamento solemnitas, nec Testes in Matrimonio, nec formæ aliæ in Contractibus; quæ tamen Jure alio addi possunt, cum Jus naturæ præceptivum negativè se habeat.

Eodem modo explicantur 8 exempla alia, in quibus dicitur fieri dispensatio circa Jus naturæ, ut in Matrimonio Rato,

Residentia Episcoporum, & similibus. Solùm enim fit mutatio in materia, non in ipso Jure præceptivo. Et prior mutatio fieri potest auctoritate publicâ, non privatâ: quia per Matrimonium Ratum jam est acquisitum jus aliquo modo, & ideo sequi posset præjudicium ipsius Naturæ conservandæ. At potestas publica solvendi illud consonat ipsi Naturæ, quatenus hæc cedere potest juri suo prop-

ter bonum aliud majus, quod etiam in se redundet.

Similiter obligatio residendi non est nisi mediante pacto & vinculo inter Ecclesiam & Episcopum. Quia ergo id voluntate humanâ contrahitur, eadem etiam solubile est c. *Inter corporalia.* de Transl. Episc. Nam ex natura rei pactio subordinatur supremo Pastori, ad quem pertinet providere, ut illa modo alio impleatur, servatâ Ecclesiâ indemni.

CAPUT XV.

An DEUS dispensare possit in Lege Naturali, etiam de absoluta potestate?

I Prima sententia est, DEUM abrogare posse totam Legem Naturalem, & præcipere contrarium. Tenet Ocham, Gerson, Pet. de Aliac. Andr. de Castro Novo. Sed est sententia falsa & absurda. Nam quidquid sit de præceptione & prohibitione superadditâ; non possunt mutari rerum naturæ; nec bonum esse, quod intrinsecè malum est, & rationi dissonans. Dein omnino falsum est, quòd fundamentum totius malitiæ in his sit prohibitio: quæ enim fieri potest,

ut odium liberè factum non sit malum? Majusque absurdum est, posse d. odium, mendacium &c. præcipi à DEO. Non enim DEUS facere potest, ut sit dignus odio.

Et sequitur contradictio in asserto; quia obedire DEO est virtualis amor ejus: ergo qui obedit, simul & amat & odit DEUM. Rursus si DEUS cum aliis dispensare potest, ergo & secum; consequenter mentiri poterit: quod est erroneum. Sequela patet, quia dicitur, mendacium in se non esse

esse malum: respectu DEI autem nulla est prohibitio.

3 Altera Sententia Scoti est, præcepta primæ Tabulæ esse indispensable, secus secundæ, & universim, quæ sunt circa res creatas. Nam alias Intellectus Divinus necessario judicaret, actus horum præceptorum esse amandos. 2. Beatitudo nostra non pendet ex actu circa creaturas: ergo nullus est medium simpliciter necessarium ad illam, nec etiam impedimentum necessario eam excludens: ergo d. præcepta non sequuntur absolutam necessitate ex principiis per se notis.

4 Sed contra est, quia sequitur, d. præcepta ante Moysen non obligasse vi solius rationis; quod est contra Rom. 2. Nec dicas, fuisse contra Jus Gentium, quia alias contrarium non esset damnable. magis quam si Gens aliqua retineret communionem bonorum: consequens absurdissimum est. Similiter damnanda non esset pluralitas uxorum, nec licentia furti, adulterii &c. per Consuetudinem introducta. 2. *Opus Legis*, ut Rom. 2. dicitur, est *scriptum in cordibus*, utique ab Authore naturæ, ut exponunt omnes. 3. Eadem præcepta instaurantur in hoc: *Diliges Proximum*. Rom. 13. hoc autem maxime pertinet ad Le-

gem Naturæ, cum sine illa dilectione Natura ipsa nec in debito suo ordine, nec etiam in suo esse conservari possit. 4. Repugnantia est in dispensatione octavi præcepti, ut dictum est contra Gerson, & etiam in septimo. Vel enim alter irrationabiliter, vel rationabiliter invitus est? Si 1um. ergo furtum non est. Si 2dum. ergo furtum est: quomodo ergo licet?

Argumenta Scoti non cogunt. Non primum, quia Intellectus Divinus, ut antecedit voluntatem, necessario judicat, ut de actibus primæ Tabulæ, ita de omni veritate necessaria, Increatâ creatâ, Speculativâ Morali. Dein Voluntas simplicis complacentiæ potest esse necessaria circa id, quod DEUS judicat per se bonum, uti & displicentia simplex circa per se malum. Idem est de Voluntate Beneplaciti de homine obligando, suppositâ voluntate creandi.

Ad 2dum. Resp. malitiam vel bonitatem actuum intrinsicam pensari debere ex objecto, non ex habitudine vel necessitate ad ultimum finem, ut patet in Mendacio officioso vel jocosæ. Licet autem substantia Beatitudinis consistat in actibus circa DEUM; possunt tamen alii

ad eam necessarij esse, vel illam impedire, quatenus redundant in offensam DEI, vel ejus obedientiam continent, juxta illud: *Quicumque sine Lege peccaverunt, sine Lege peribunt.* Rom. 2.

7 Tertia ergo Sententia est, præcepta Decalogi esse absolute & simpliciter indispensabilia. Ita S. Tho. Cajet. Soto. Viçt. Viguier. Altisiod. Rich. Pal. Abul. Mol. Estque vera, formaliter & propriè loquendo, ut sequitur ex dictis contra alias sententias. Quia verò iidem actus materiales, ut in 5. 6. & 7. præcepto de se illiciti, interveniente auctoritate DEI licere possunt: distinguendæ in DEO sunt rationes diversæ, ut Supremi Legislatoris, Domini, & Judicis.

8 Dispensare ergo in Lege propriè ad DEUM pertinet sub prima ratione, quia potestatis ejusdem est, Legem ponere & tollere; intelligendo, quòd utatur solâ illâ Jurisdictione, & non adjungat Dominativam. Si enim per hanc mutat Dominium humanum; ergo non dispensat in Lege, sed hujus materiam tollit. Et quoties actus, qui jure naturæ videtur illicitus, per DEUM fit licitus, nunquam id agit, ut purus Legislator, sed aliâ potestate utens, ut Domini, Judicis.

Coll. 1. quomodo licuerint, quæ ex Scriptura afferuntur, ut exempla Dispensationis Divinæ. Nam occisio Isaac, sicut per DEUM ipsum, ut Dominum vitæ & necis, fieri poterat immediate, ita etiam mediante Abraham, ut instrumento moto à DEO. Similiter circa spolia Ægypti egit, ut Dominus, vel ut Judex, dando Judæis mercedem laborum. Sap. 10. Et Osee 2. ut Dominus potuit dare dominium feminæ, quoad usum tantum; quanquam alii velint, assumptam esse in uxorem. Et in præceptis affirmativis res est facilis, quia non obligant nisi pro tempore opportuno: DEUS autem potest impedire occasionem.

Coll. 2. mutationem, quæ 10 à DEO fit circa materiam Juris naturæ, non posse semper per homines fieri. Isti enim possunt mutare dominia rerum, non verò uxorum. Et stante Lege humanâ, potest definere esse furtum, quod antè erat, ut Præscriptione nondum introductâ: at adulterium, quod de se tale existit, nunquam tale esse desinet vi Legis humanæ.

Coll. 3. Quotiescunque talis 11 est materia præcepti, ut honestas vel turpitudine ejus non pendeat ex Dominio DEI; tunc non

non solum illud esse indispen-
sabile, sed etiam ita immutabi-
le, ut non possit ullâ ratione
licere, quod prohibet. Exem-
plum est in Idololatria, quia
DEUS non potest facere, ut
alius æquali honore dignus sit.
Idem est de transgressione se-
cundi præcepti, quia involvit
mendacium, cuius autor DE-
US esse nequit. Facere autem
potest, ut 3tium. præceptum
sæpe non obliget, cum secun-
dum cursum ordinarium obliga-
ret. At si pro nunquam obli-
garet, prodigalitas quædam fo-
ret, attentâ Sapientiâ & Boni-
tate DEI. In cæteris demum
præceptis, dempto octavo, non
reperitur intrinseca immutabili-
tas.

12 Coll. 4. S. Bern. & alios gra-
ves Doctores, dum dicunt dis-
pensabilia esse d. præcepta, non
loqui de his formaliter sumptis;
sed de actionibus, quæ cum
aliâs non liceant, auctoritate
DEI fiant licitæ. Et quia hoc
est extra cursum naturæ; ideo
dicitur Dispensatio, non qui-
dem præcepti proprii (hoc enim
non dicit Bern.) sed ordinarii
cursus & Providentiæ, quæ à
Divina voluntate pendet.

13 Coll. 5. nec extra Decalo-
gum in præcepto naturali DE-
UM dispensare, loquendo pro-

priè, sed mutare materiam &
circumstantias ejus, sine quibus
præceptum ex se non obligat.
Nam falsitas omnis & defectus
Conclusionis redundat in defe-
ctum vel mutationem principii:
ergo Conclusio tam necessariam
veritatem habet, quàm princi-
pium. Estque impossibile, ut
idem actus cum iisdem condi-
tionibus per se sit & dissonus &
consonus rectæ rationi: ergo
quoties intervenire dicitur Dis-
pensatio, necesse est mutatio-
nem fieri materiæ, conditionum,
& circumstantiarum.

Patet in Deposito; nam cum 14
licite non redditur, utique non
dispensat Privatus, sed materia
mutatur præcepti. Idem autem
est in exemplis, quæ in contrarium
allegantur. Non enim cessat
obligatio Voti, nisi hoc tollen-
do; imò licet Pontifex dispen-
sare in eo dicatur, non tamen
DEUS; quia hic agit, ut Do-
minus, remittendo debitum
cum vel sine causa, prout vult:
at Pontifex agit ut Dispensator
& Vicarius Domini; & ideo si-
ne causa nil potest remittere.

Idem est in præceptis Ma- 15
trimonii; ut cum DEUS con-
cedit plures uxores, agit ut Su-
premus Dominus corporum,
qui potest mutare vel moderari
translationem Domini: nec
hoc

hoc est dispensare in præcepto, sed irritare Contractum in totum vel in parte. Sic accessus ad solutam fieri auctoritate DEI potest, ut non sit fornicatio, non verò ut fornicatio liceat. Idem est de recessu à Coniuge quoad vinculum: quia in homine non est potestas privandi alterum dominio acquisito, etiam volentem; at in DEO est potestas.

16 Et ratio est, quia d. præcepta respiciunt finem Matrimonii, & conservationis naturæ: quia

ergo hæc spectat ad authorem naturæ, includunt illa præcepta habitudinem intrinsecam ad hunc, seu dependentiam in suo objecto: ergo non sunt omnino absoluta, sed quasi conditionata, subintelligendo exceptionem Auctoritatis Divinæ. Quod si per hanc aliud præcipiatur; non fit dispensatio, sed observatio præcepti juxta conditionem inclusam. Simile est in præceptis humanis, cum ventant, ne hoc vel illud fiat sine licentia.

CAPUT XVI.

An circa Legem Naturalem locum habeat
epiickia, seu interpretatio?

• **A**ffirmant multi indistinctè. Non enim DEUS sibi reservavit interpretationem; aliàs defuisset homini in necessariis. Quia recursus ad DEUM immediatus non est possibilis, nec consentaneus ordini naturali: ergo si in homine potestas non est interpretandi Jus naturæ, etiam præter verba ejus, si causa poscit; homines essent perplexi, & miraculo esset opus, vel speciali revelatione ad dirigenda opera nostra; quod repu-

gnat omni prudenti Providentiæ. Sicut inter homines repugnaret, Principem sibi reservare interpretationem pro omni casu, etiam quando recursus est impossibilis.

Primò. Multa præcepta Naturalia indigent multâ declaratione & interpretatione ad verum sensum uniuscujusque statuendum. Constat tum inductione: tum quia non omnia sunt æquè nota vel facilia ad intelligendum. Tum quia
actus

actus ipsi quoad honestatem vel malitiam multum pendent ex circumstantiis & opportunitatibus operandi; & alii aliis simpliciores sunt, nec ex tot circumstantiis pendent, ut eorum honestas vel malitia insurgat: aliunde autem non cadunt sub Legem naturæ, nisi supposita honestate, vel malitiâ intrinsecâ & necessariâ.

3 Secundò. Propria Epiïckia non habet locum in præcepto naturæ, ut tali & secundum se spectato: unde nec ab homine, nec à DEO fieri potest. Nam aliud est simplex declaratio vel interpretatio; aliud Epiïckia: quia nemo, cum dicitur occisionem defensivam licere, emendationem vocat quinti præcepti. Et in Voto aliud est declarare naturam ejus, ut quod non sit de re illicita &c. aliud, declarare intentionem voventis. Prius non est epiïckia, sed in posteriore hæc locum habet, tanquam in Lege privata, quatenus nimis universalis est, & ideo restrictione eget. Idem est in Juramento, Pacto &c. quoties enim cessat obligatio per interpretationem, hæc semper est circa intentionem, excipiendo casum subintellectum, licet non semper expressum; ut Episcopum non teneri ad resi-

dendum propter infirmitatem, necessitatem &c.

Ratio est, quia Epiïckia est 4 Emendatio Justi Legalis: hac autem Lex naturæ non eget, cum sit posita in recta ratione, quæ si deficit, eo ipso recta non est, nec Justum naturale. Et quia hoc non est nisi ex conformitate extremorum, mutari nequit, nisi mutato aliquo extremorum; consequenter non est idem medium virtutis, nec idem Justum naturale. 2. Per interpretationem non potest excipi à Lege naturali, quod sit universalis, & eatenus deficiat; quia vera ratio non fertur in universale, ut deficere potest: aliàs dictamen non esset necessarium. Sic scientia Physica non judicat simpliciter, quemlibet habere quinque tantum digitos, sed limitando, nisi causæ impedian- tur: aliàs Conclusio non foret scientifica.

Rursus vel sermo est de Affir- 5 mativo præcepto, vel Negativo? Si 2dum. impossibile est, quod est intrinsecè malum, fieri bonum, manente eodem objecto & circumstantiis; vel si non est intrinsecè malum, ergo non cadit sub Legem naturæ. Si 1mum. non obligat pro semper, sed pro certo articulo; & iste vel declaratur à Lege Po-
siti-

titiva, vel à Naturali ; sicque in illam cadit exceptio, non in hanc, sed solum declaratio simplex, ut quod Lex Correctionis fraternæ non obliget sine spe fructus &c. &c.

6 Et confirmatur ex duplici differentia, quæ quoad præsens est inter Legem Positivam, & Naturalem. Una est, quod prioris obligatio, manente eadem materiâ cum omnibus circumstantiis intrinsicis, cesset propter circumstantiam aliquam extrinsecam : ut contra vetitum Legis fas est, arma terre noctu propter necessitatem. At mendacium propter nullam occasionem vel necessitatem extrinsecam fit licitum, juxta August. ab omnibus Theologis receptum ; & oppositus error Cassiani damnatur c. *Super eo*, de Usur. Et ratio tota est, quia causa extrinseca non mutat objectum intrinsicum, & circumstantias ad mendacium requisitas, à quo objecto illud habet suam deformitatem intrinsicam. Quoties ergo Lex naturalis desinit obligare, necesse est mutari materiam, quæ actui dabat malitiam ; cum tamen obligatio Legis Positivæ cesset circa eandem omnino materiam.

7 Altera differentia est, quod quando per epickiam fit excep-

tio à Lege, illa non versetur circa actum prohibitum, nec circa obscuritatem verborum Legis ; sed potius supponitur, illum his comprehendi, & secundum speciem suam prohiberi. Tota ergo conjectura fit circa intentionem Legislatoris, quod non fuerit mens comprehendendi casum : & ita fit propria Emendatio Legis, quantum ad speciem verborum ; utique justificando illam per intentionem & æquitatem præsumptam. At hæc Lex naturalis non fundatur primò in voluntate prohibentis, sed in natura actus per se mali : & ideo interpretatio solum fit, cum actus abstractè sumptus non habet intrinsicam malitiam, sed versatur circa talem materiam cum talibus circumstantiis.

Dices, Conjugium cum secunda fieri licitum propter necessitatem. Resp. actionem & materiam Matrimonii aliquando naturâ suâ petere ordinem ad talem finem ; sicque conditionem materiæ moraliter mutari ex fine vel necessitate occurrente. Sic non simpliciter prohibetur inter fratres, sed ut noxium humanæ naturæ, & contrarium honestati naturali secundum rectam rationem. Idem est de prohibitione mutilationis, scilicet

scilicet ut est noxia vitæ: idem de verbo prohibito, ut otiosum est, non ut est propter finem convenientem.

9. Tertiò. Si præcepta naturalia spectantur, ut per Legem Positivam constituta sunt, recipiunt exceptionem epiickiæ, præsertim in ordine ad intentionem Legislatoris humani; licet secundum se, & ut Naturalia sunt, illam non admittant. De vocibus quidem, quando de re constat, contendendum non est: tamen doctrina & distinctio necessaria est ad explicandam vim Legis, & ad constanter lo-

quendum de ejus interpretatione.

Igitur exceptio respectu ipsius Legis Naturalis solum est declaratio materiæ, & veri sensus Legis, quia ut est Naturalis, non fertur per verbum generale, nisi in eo sensu, in quo includat omnia necessaria ad intrinsecam malitiam. Respectu ejusdem autem, ut per Legem Positivam constitutæ, potest esse vera epiickia; sive quia sic fertur verbis nimis universalibus, sive quia fortè etiam intentio hominis eo sensu, quo verba sonant, ferebatur; & ideo opus sit emendatione.

CAPUT XVII.

An Jus naturale distinguatur à Jure Gentium, quòd hoc hominibus tantum, illud brutis conveniat?

- II. **S**Upp. 1. dari Jus Gentium, ut constat ex ff. & Inst. de Ju. Nat. Gent. & ex Decreto dist. 1. & seqq. & communi sensu Theologorum & Juristarum. 2. Ut Jus in communi, ita & Jus Gentium distingui potest in Legem, & Facultatem moralem in re: vel ad rem aliquam, sive sit verum domini-

um, sive aliqua participatio ejus; estque proprium objectum Justitiæ. Aliis vocibus distinctio fieri potest in Jus Utile & Jus honestum; vel in Jus Reale & Legale. Et utrumque subdistingui potest in Jus Naturale, Civile, & Gentium.

De distinctione Juris Gentium à Naturali (loquendo de Ju-

re Legali) variæ sententiæ sunt. Juristæ volunt, Jus Naturale esse homini commune cum brutis l. 1. §. *Hujus studii.* ff. de Ju. Nat. &c. & §. 1. & 2. Inst. eod. Juris autem Gentium exempla ponuntur l. 2. 3. & 4. ff. eod. *Religio in Deum; Obedientia ad patres, & patriam; vim & injuriam propulsare.* Item *Manumissiones & Servitutes; Bella Regnorum; Dominiorum & rerum divisio; Commercium, aliique contractus venditionum.* Videtur ergo Lex prius distinguere in Civilem & Naturalem; hæc verò subdividitur in communem brutis & propriam hominis.

3 Sed Valla, Conan. Soto subdivisionem rejiciunt, quia nec Arist. nec alii Philosophi illam agnoverunt; & quia brutum nec obedientiæ, nec Legis capax est. Resp. Covar. dici jus brutis commune, non formaliter sub ratione juris, sed materialiter quoad opera; & quod referat ad explicandam rationem naturalis juris. Nam dictamen interdum est ex inclinatione generis, seu naturæ sensitivæ; interdum ex propria inclinatione naturæ rationalis, ut talis.

4 Sed contra; quia sic juris naturalis erit, vim vi repellere,

contra allegata supra. 2. Falsum est, Legem naturalem fundari in ratione naturæ sensitivæ, ut est communis bruto, sed ut elevata ad superiorem gradum. Nam semper regulatur per convenientiam ad rationalem naturam; & ideo semper involvit modum rationalem valde diversum ab instinctu bruti, ut patet in Matrimonio, educatione prolis, conservatione vitæ; & in eodem opere materialiter communi multa prohibentur, ut vagus concubitus &c. &c. 3. Sequeretur præceptum cultus DEI &c. & præcepta negativa non esse de jure naturali; quod valde absurdum est, nisi dicas, Jus Gentium re ipsâ esse idem cum Naturali, ut l. *Bona fides* ff. Depositi. §. *Et quidem* §. *singulorum.* Inst. de rer. divis. & §. pen. Inst. de Jur. Nat. &c. &c.

Sed tunc urget, quod valde improprie dicatur Jus commune bruto. Dein non salvantur omnia, quæ Juri Gentium tribuntur; nam aliqua non habent necessitatem intrinsecam, sed solum utilitatem & commoditatem; & ita necessario distinguendum est Jus Gentium à Naturali proprie sumpto,

CAPUT XVIII.

An Jus Gentium aliquid præcipiat vel prohibeat, aut potius solum concedat &c.?

VAsq. D. 157. c. 5. sentit, d. Jus, ut à Naturali distinguitur, non continere præcepta vel prohibitiones, sed tantum concessionem agendi, non tantum impunè, sed etiam honestè: itémque quòd non conveniat humanæ naturæ secundum se spectatæ, sed ut constitutæ in Communitate Civili. Igitur quæ hominibus in Communitate viventibus conceduntur propter communem utilitatem, tanquam honesta, & non tanquam necessaria ad honestatem, erunt de Jure Gentium.

Hæc Sententia intelligi nequit. Nam vel sermo est de Jure, ut solum consistit in morali facultate agendi; vel ut est regula rationis, sive præcipiens sive approbans? Prius non est ad rem; nisi fortè negetur dari Jus Gentium per modum regulæ. Si posterius; etiam Jus Naturale non tantum, quod necessarium est, dictat, sed etiam quid liceat, juxta vulgarem distinctionem suprâ expositam, quòd

d. Jus se habeat vel positivè seu præcipiendo, vel negativè seu non prohibendo. Igitur si ratio præcisè spectata, dictat licere, erit Jus Naturale, licet concedens tantum. Si verò rem licere, habetur ex solo consensu hominum; erit Jus vel Civile vel Gentium: & similiter dari poterit Jus Gentium præcipiens.

Nec dicas, d. Jus non convenire hominibus secundum se spectatis. Nam contrà est, quia divisio Regnorum est de Jure Gentium, 1. *Ex hoc jure. ff. de Just. & Ju. nec supponit societatem, sed animal ex natura sociale, juncto naturali principio, quòd societas magis faciat ad conservationem hominum.* 2. Societas hæc non impedit, quin jus concedens sit naturale: nam suppositio solum requiritur, ut materia juris naturalis resultet; ratio autem prior est, ut patet in jure præceptivo.

Adde, Jus concedens nunquam separari ab omni jure præcipiente, ut dictum suprâ est de

Privilegio; & patet enumeratione exemplorum Isidori. Ut 1. *occupatio sedium* justè impediri nequit. 2. *Nec ædificatio*. 3. *Nec munitio*, suppositâ legitimâ concessione. 4. *Bellum defensivum* Reipublicæ præcipitur Principi; at aggressivum vetatur, defensione alteri competente. 5. *Captivitates*, & 6. *Servitutes* includunt præceptum; quia non est bellum justum ex utraque parte. 7. Idem est de *Postliminiis*, quia nec restitutio in antiquum jus negari potest, nec tolli jus recuperatum. 8. Idem in *Fœderibus pacis*, & 9. in *Induciis*: nam utique servanda sunt. 10. Idem est de *religione Legatorum non violandorum*. 11. *Connubia inter alienigenas prohibita*, aperte dicunt prohibitionem.

Neque dicas, Jura hæc posse esse diversorum ordinum: nam in præsentī locum non habet, sed si unum est Jus Gentium, etiam alterum erit; vel si unum Naturale, etiam alte-

rum; sicque distinctio data non subsistit, ut inductione patet. Nam *occupatio sedium*, *ædificatio*, & *munitio*, & *bellum* jure naturæ licent; & eodem vetatur impedio.

Idem est de 8. 9. & 10. 6. exemplo, quamvis usus dici possit de Jure Gentium, tanquam ab omnibus receptus. Tamen usus est effectus juris, non ipsum jus; nec hoc ex illo est, sed è converso. In 5. 6. & 7. agitur non de concedente, sed puniente Lege; estque ex determinatione hominum, sicut obligatio ad sustinendam pœnam. *Postliminia* autem dicunt moderationem pœnæ; & ita tam moderans Lex, quam taxans pœnam obligant. In exemplo ultimo prohibitio est humana, nec communis omnibus Gentibus, sed propria populi fidelis in Lege Veteri & Nova. Sin alii idem servârunt; fuerit jus illorum Civile, non Gentium.

CAPUT XIX.

An Jus Gentium distinguatur à Naturali, tanquam humanum simpliciter positivum?

Convenit d. Jus cum Naturali 1. quod sit commune omnibus Gentibus; & ideo Jus Naturæ l. *Omnes populi*, ff. de Just. & Ju. dicitur Jus Gentium. 2. quod materia vel omnino vel magnâ ex parte inter homines tantum locum habeat; sicque Religio, pietas in patrem &c. l. 2. & 3. ff. eod. Juris Gentium solo nomine dicitur; quod merito omisit Justinian. §. 4. Inst. de Jur. Nat. &c. &c. 3. quod contineat præcepta, prohibitiones, concessiones.

2 Differentia autem est 1. quia materia non est necessaria in præcepto. 2. quia non est tam immutabile. 3. nec tam universale; nam citra errorem potest non servari absolute. 4. quia aliquando disponit de materia communi brutis, ut permittendo vagum concubitus; & in repellenda vi, quatenus aliquo modo per Jus Gentium foveri aut determinari potest.

3 Colligitur, Jus Gentium propriè sumptum, esse Positivum

humanum. Quod fatentur Bologn. & Pinell. loquendo de Jure secundario; primum enim vocant ipsum Jus Naturale. Dein Lex rectè dividitur in Naturalem & Positivam, cum membra immediatam contradictionem involvant: at Jus Gentium non est Divinum, cum non sit Naturale: ergo est Positivum humanum. Lex enim naturalis est, quam non opinio genuit, sed naturalis evidentia, ut Cicero dixit.

4 Differt autem Jus Gentium à Civili, quia non est Jus scriptum, sed moribus introductum, §. *Jus autem* Inst. de Ju. Nat. &c. ibi: *usu exigente, & humanis necessitatibus, Gentes humana Jura quædam sibi constituerunt.* Satis enim est, quod fere omnes Gentes rectè institutæ id servant, non omnes simpliciter, cum non sit Jus absolute necessarium.

Ratio sic dicendi est, quia exclusi sunt omnes alii modi distinguendi d. Jus à Naturali & Civili. Deinde exemplis ipsis ostenditur; nam recipere Lega-

tos,

tos, non est simpliciter necessarium: nunc autem est signum inimicitiae; & supposito pacto illos recipiendi, violatio est contra Jus naturæ; suppositio autem pacti est Juris Gentium. Sic in commercio & contractibus tria possunt distingui; modus particularis contrahendi, observatio contractus, & libertas commercii cum non inimicis. Primum ad Jus Civile, loquendo ordinariè, alterum ad Naturale, ultimum ad Jus Gentium pertinet.

6 Not. duobus modis accipi Jus Gentium; uno, ut est Jus, quod singulæ civitates &c. intra se servant; altero, ut est Jus, quod inter se invicem servant omnes populi. Posterioris modi exempla sunt Servitutes, Bellum &c. potuit enim alius modus vindictæ, sive contra privatos, sive contra Gentem institui, vel saltem permitti Arbitris cum potestate Coactiva. Idem est de Fœdere Pacis, & Induciis, quatenus negari nequit, si rationabiliter petitur. Quamvis enim rationi naturali valde consonet; tamen Jure Gentium videtur magis confirmatum, & sub majori obligatione.

7 Ratio hujus Juris est, quia inter diversos populos semper retinetur unitas aliqua, ut indi-

cat præceptum Charitatis, quod ad omnes extenditur; & ita unus populus est quasi membrum Communitatis humanæ. Nec ulla civitas vel regnum adeò sibi sufficit, quin egeat societate aliquâ alterius, interdum ad melius esse, interdum ob moralem indigentiam: ergo eatenus opus est Jure, quo Republicæ inter se dirigantur in ea societate & communicatione. Nam Naturale quoad omnia in hoc genere non sufficit; & ita usu, sicut intra Civitatem, ita ad Extraneos Jus introduci potuit: maxime quia & pauca sunt, quæ continet, & Juri naturali valde propinqua, & propter utilitatem omnibus acceptabilia.

8 Exempla Juris Gentium prioris modo sumpti, constant in Sacrificio, constituendo certo statu hominum pro ministeriis Religionis &c. &c. Idem est de Emptione Venditione, & de Postliminiis, siquidem vera sit similitudo in illis; nam proximè spectant ad Jus Civile. Idem est de prohibitione Conjugiorum cum Extraneis; nam respicit propriam utilitatem Civitatis, non communem aliis. Exemplum tamen valde incertum est, an scilicet ea prohibitio sit passim recepta.

CAPUT XX.

Corollaria ex superiori doctrina; & quomodo
Jus Gentium justum & mutabile sit?

Coll. 1. Origo d. Juris. Si enim propriè sumitur; non eguit conventu omnium populorum uno tempore facto, sed paulatim potuit introduci per propagationem & imitationem mutuam: nam ratio facile suavit. Idem est de Jure Gentium per imitationem tali; quia vel similitudo solum est in generali, vel si perfecta est, potuit esse tum ex imitatione mutua, tum propter convenientiam & propinquitatem cum naturali inclinatione.

2 Coll. 2. præcepta Juris Gentium dici à S. Thoma Conclusiones Juris Naturalis, non absolute, sed comparando ad Civile. Hujus enim determinatio aliquando est merè arbitraria (juxta id: *Quod Principi placuit* &c.) sive quia diversis modis facta rationabilis est, sive quia sæpe ratio deest determinandi hunc modum præ alio: aliquando autem ex speciali ratione fit, sed solum considerata in ordine ad particulares & quasi materiales circumstantias:

in Jure verò Gentium conformitas est ad prima & generalia principia naturæ; quia attenditur utilitas totius naturæ.

Coll. 3. necessariam in d. 3 Jure esse Justitiam, cum sit de generali ratione Legis. Sic enim Permissio, ut justa sit, potest esse tam necessaria juxta fragilitatem & conditionem hominum & negotiorum, ut in ea ferè omnes Gentes concordent. Exemplum ponunt in permittendis meretricibus, in deceptione in contractu &c. juxta l. *Idem in causa*. §. *Idem Pomponius*. ff. de Minor. Nam vocem *Naturaliter* accipit Glossen pro Jure Gentium, & *Licere* pro impune abire quoad forum externum, ut Matienzo vult: at Couar. intelligit de circumventionem intra limites Justitiae, Prov. 10. *Malum est, malum est* &c.

Coll. 4. d. Jus esse mutabile. 4 De latius sumpto constat per se; de proprio verò; quia saltem paulatim induci posset consuetudo contraria, quod tamen

men morale non est. Alius modus est, si Communitas id abroget inter partes suas, ut Ecclesia abrogavit servitutem; estque speciale Jus ejus, & servandum, ut notat Bart. l. *Hostis*, ff. de Captivis. Facilius autem mutatur Civile, quantum ad singula præcepta; quoad collectionem enim morale non est.

Atque in hunc modum difficultates, quæ circa d. Jus moventur, satis solutæ sunt. Solum enim consistunt in modis loquendi, & exemplis: & quia d. Jus est medium inter Natu-

rale & Civile, facilis est diversus modus loquendi, ut nunc cum Civili Jure, nunc cum Naturali confundatur vi vocis. Nam convenit cum hoc & in universalitate, & in illationis facilitate; sicque etiam Naturale interdum vocatur Jus Gentium, quatenus per discursum tantum habetur. Tamen loquendo in rigore, & proprie distinguendo rationes Jurium, exempla etiam & præcepta distinguenda sunt; nec in vocibus vel exemplis per analogiam applicatis facienda est vis.

LIBER TERTIUS.

De Lege Positiva humana secundum se, & prout in pura natura spectari potest, & dicitur Civilis.

CAPUT I.

An sit in hominibus potestas ad Leges ferendas?

Primò. Magistratus Civilis cum potestate temporali ad regendos homines, justus est, & humanæ naturæ consentaneus. Est certa de fide ab exemplo DEI constituentis Judices & Reges, qui

propter venerationem Dei dicuntur ps. 81. Modus autem extraordinarius constituendi, non tollit alium ordinarium, ut usu patet in Melchisedech Gen. 14. & Hebr. 7. Idem creditur de Abraham; & constat de Job,

&

& generaliter Prov. 8. *Per me
Reges regnant.*

2 Unde falsum est, d. domi-
nium semper fuisse per usurpa-
tionem & tyrannidem, quia Ju-
risdictio participata non derogat
dominio DEI per essentiam,
nec Is. 33. negatur potestas Re-
gum Juda, nec Jac. 4. Quam-
vis particula *Unus* non tam sin-
gularitatem quam identitatem
significet, ut qui non est Legis-
lator, non assumat sibi judici-
um temere. Verba Osee. 8.
Non ex me &c. specialiter dicta
sunt de Regibus Israël, & exten-
di possunt ad usurpatores, male
regnantes, indignos, ambitio-
sos. Denique August. & Gre-
gor. cum dicunt per usurpatio-
nem, & occasione peccati coep-
tum esse; intelligendi sunt vel
de usurpatione propria, vel de
potestate coercitiva, justâ qui-
dem, sed supponente peccatum,
ut Gen. 2. *Sub viri potestate eris.*

3 Conclusio fundatur in duo-
bus principiis; unum est, ho-
minem esse animal sociale, ut
patet in Communitate imper-
fecta. Nam sine societate ma-
ris & feminæ, non conserva-
tur natura; filii autem per mul-
tum tempus egent societate pa-
rentum, quia aliàs nec vivere,
nec convenienter educari, nec
rectè instrui possent. Morali-

ter etiam loquendo, indigent
homines aliorum ministerio &
famulatu; sicque ex triplici hac
societate exsurgit una integra,
quæ quamvis ad domesticam
gubernationem sufficiens sit, re-
spectu Politicæ dicitur imperfecta,
atque ex natura rei eget Com-
munitate perfectâ.

Nulla enim familia potest in 4
se habere omnia ministeria, &
artes necessarias ad vitam huma-
nam; longèque minùs cogni-
tionem omnium rerum necessa-
riarum. Rursus singulis fami-
liis ab invicem penitus divisis,
vix esse posset pax; & ideo prop-
ter eandem necessitatem pro-
portionalem, saltem ad melius
esse, etiam civitates in unum re-
gnum, principatum, ac Rem-
publicam sociatæ sunt.

Alterum principium est, ne- 5
cessariam esse potestatem, ad
quam spectet gubernatio Com-
munitatis; quod est per se no-
tum. Nam aliàs, ut dicitur
Prov. 11. *corruet populus.* 2. Na-
tura non deficit in necessariis.
3. Eadem necessitas est in om-
ni societate. Sic vir est caput
mulieris, parentes filiorum, do-
mini famulorum. Licet enim
conjunctio sit voluntaria, ta-
men jure naturæ necessaria est
subordinatio, ut patet in qua-
vis Communitate, etiam non

fundatâ in Matrimonio. 4. Nullum corpus conservari potest sine principio, ad quod pertineat procurare bonum ejus, ut constat de corpore naturali, & experienciâ de Politico. Singuli enim privata quærunt, quæ sæpe contraria sunt bono communi; & hoc multa poscit, quæ vel non attinent ad singulos, vel si attinent, non curantur, ut communia, sed ut propria. Homines ergo egent gubernatore humano, quia nec per Angelos gubernantur Politicè, nec immediate per DEUM, ut qui de Lege ordinaria operatur per causas secundas proportionatas.

6. Secundò. Magistratus, si supremus est in suo ordine, habet potestatem ferendi Leges sibi proportionatas, quas vi Juris naturalis & validè & justè condere potest, servatis aliis conditionibus ad Legem necessariis. Est certa; & tenent Arist. Plato, Cicero, Theol. & Juristæ. Nam Legislatio est unus ex actibus necessariis pro regenda Republica, ut lib. 1. dictum est: at qui munus recipit, recipit omnem potestatem necessariam ad illud convenienter exercendum. Hinc d. potestas etiam convertitur cum Magistratu habente superiorem Jurisdictionem in Republica,

quia Jurisdictio requirit & potestatem publicam & vim obligandi, ut dictum est supra.

Dices, non ita esse in Legibus, quia Lex propriè pertinet ad imperium, ut tradit Felin. in c. *Cum omnes*, de Const. n. 9. & 10. ex l. *Ex quo*. ff. ad Municip. &c. l. *Imperium*. ff. de Jurisd. &c. Jurisdictionem propriè & adæquatè sumptam significare potestatem Dominativam Politicam, seu gubernativam; sicque intrinsecè includi in Imperio Politico, arg. c. *Quid culpatur*, 23. q. 1. ibi: *legitimum imperium*.

Aliquando autem strictè sumitur juxta etymologiam, pro mera potestate judicandi: & hæc potest dari sine Legislatione, non tamen sine omni Coercitiva, quæ nomine Imperii strictè sumpti aliquando significatur: & ideo ubi est potestas ad poenam sanguinis, dici tantum solet *Imperium*, ut in cit. Legibus, & l. *Potestatis*. 215. ff. de V. S. & l. 2. ff. de in Jus voc. jun. Gl. quamvis tale imperium revera esse non possit sine Jurisdictione, nec hæc sine illo, l. ult. ff. de eo, cui mand. est Jurisd. quia eo ipso etiam imperium seu coercitio mandatur. In re ergo hæc non separantur, sed tantum in quodam usu vocum.

CA.

CAPUT II.

In quibus hominibus immediatè existat ex natura rei potestas condendi Leges humanas?

1 **P**rimò. Ex sola rei natura non est d. potestas in ullo homine singulari. Est communis & certa, & notatur l. 1. ff. de Constit. Princ. & l. 2. §. Novissimè. ff. de Orig. Jur. Ratio evidens est, quia ex natura rei omnes nascimur liberi; nec est ulla ratio, cur dominium in alios tribuatur huic potius quàm illi. De solo Adamo dubitari posset: at Communitas Politica nec per Adamum cœpit, nec per solam voluntatem ejus, sed omnium in eam convenientium.

2 **S**ecundò. Ex vi solius Juris naturæ d. potestas est in Communitate hominum. Non enim est in singulis, nec in aliquo determinatè. Dein vel Communitas sumitur, ut merum aggregatum sine ullo ordine aut unione Physica Morali; vel quatenus communi consensu in unum corpus congregatur uno societatis vinculo, & in ordine ad unum finem Politicum? Priori modo non est Communitas una propriè, nec

Physicè nec moraliter; secus modo posteriore. At eo ipso indiget uno capite; & consequenter inimpedibiliter resultat d. potestas.

Si enim conditio consentiendi in unum corpus talis foret, ut tamen subiectio non sit; repugnantia esset, & nihil fieret. Quia moralis unitas Corporis magna ex parte confurgit ex subiectione ad idem Regimen, & communem potestatem. Et aliàs Corpus non posset regi ad unum finem: sicque naturaliter repugnat, uniri per modum unius Corporis, & non subjici.

3 **T**ertiò. Necessarium non est, ut d. potestas sit una numero in tota specie seu collectione hominum. Nam nec est necessarium ad conservationem, & bonum commune; nec moraliter possibile, nedum expediens: quia juxta Philosophum 6. Pol. c. 4. Civitas nimis copiosa difficilè gubernatur rectè: ergo difficilius regnum nimis amplum, & à fortiori totum Universum,

versum, loquendo de Civili gubernatione.

Unde verisimilius est, vel nunquam, vel brevissimo tempore d. potestatem fuisse in tota collectione; sed paulo post creationem mundi divisæ sunt Respublicæ, ut Aug. 15. de civ. c. 8. & lib. 17. c. 4. notat de

Cain, & Nembrod, tanquam primis, qui se separârunt à familia paterna Adæ & Noë. Nec tamen per hoc excluditur, sed potius firmatur Jus Gentium commune, tanquam necessarium per se ad pacem aptè conservandam inter plures Respublicas.

CAPUT III.

An potestas ferendi Leges humanas sit data hominibus immediate à DEO, ut authore naturæ?

Primò. Datur à DEO d. potestas per modum proprietatis consequentis naturam, eo modo, quo dando formam, dat consequentia ad illam. Nam certum & clarum est, d. potestatem à DEO esse, ut primo & principali authore, Rom. 3. *Non est potestas &c.* & ideo Rectores dicuntur *Ministri DEI*: & d. potestas est bonum aliquod simpliciter, & magnæ æstimationis, ac necessitatis ad bonum naturæ: ergo ab hujus Authore datum. Atqui non datur per specialem concessionem, distinctam à creatione; aliàs de ea per revelationem constare deberet, quæ non esset naturalis: ergo datur, ut pro-

prietas consequens naturam, scilicet medio dictamine ostendente, DEUM sufficienter providisse humano generi.

Secundò. Non resultat d. potestas, donec homines in unam Communitatem perfectam congregentur, & Politicè uniantur. Non enim est in singulis divisim sumptis, nec inmero aggregato quasi confuse, & sine unionem membrorum in unum corpus: ergo prius est, Corpus constitui tanquam subiectum potestatis, quàm sequi potestatem. Sic eo ipso, quod homo creatur, & habet usum rationis, habet potestatem in se, facultates, & membra sua; & ea ratione est naturaliter liber.

ber. Quamvis enim voluntas patris requiratur ad generandum, non tamen specialis voluntas dandi libertatem filio: ita nec hic requiritur specialis voluntas d. potestatis; licet requiratur voluntas componendi Communitatem unam.

3 Tertiò. Licet d. potestas sit velut naturalis potestas Communitatis perfectæ; tamen non est in ea immutabiliter, sed per consensum Communitatis, vel aliam justam viam potest illa tolli, & in alium transferri. Constat tum ex usu, tum exemplo libertatis: tum quia licet Physicæ proprietates, si non habent contrariam &c. mutari nequeant; secus est de moralibus, quæ sunt velut dominia seu Jura. Et hinc convenit quidem d. potestas cum potestate Papali, quatenus volunta-

riè renunciari potest: differt autem, quòd hæc invito tolli nequeat ab universis hominibus, cum in horum potestate non sit mutare regimen Monarchicum.

Ratio est, quia quæ ex speciali institutione sunt, pendent à voluntate instituentis, quam inferior mutare nequit. At potestas Civilis est à natura: ergo ut congruit naturæ rationali secundum rectam rationem & prudentiam. Ratio autem non dictat esse necessarium, imò nec conveniens, ut d. potestas immutabiliter sit penes Communitatem; quia vix posset illâ uti, nisi factâ aliquâ determinatione: ergo data est cum potestate mutandi, prout communi bono fuerit expediens.

CAPUT IV.

Corollaria ex superiori doctrina.

Coll. 1. determinationem d. potestatis ad certum modum regiminis, esse ex arbitrio humano. Nam ut constat ex Platone, Arist. & latè ex Bellarm. lib. de Pontifice, simplex gubernatio est triplex, Monarchia, Aristocratia, & Democratia. Ex his autem vel omnibus vel duobus confici possunt varii modi gubernationis mixtæ & compositæ.

Licet enim Monarchia sit melior, ut constat ex gubernatione Universi, Ecclesiæ per Christum institutâ, & usu frequentiore; tamen cæteri modi non sunt mali: ergo stat libera electio. Imò raro expedit Monarchia simplex, suppositâ fragilitate, malitiâ, & ignorantia hominum; & ideo regulariter expedit, misceri quid de gubernatione communi, quæ sit per plures. In omnibus autem relinquere potestatem, est nimis onerosum; & infinita confusio, si suffragiis omnium semper essent Leges condenda.

Coll. 2. d. potestatem, quoties legitimo & ordinario Jure est penes unum, à Communitate manare vel proximè, vel remotè; nec posse aliter haberi. Nam d. potestas ex natura rei immediatè est in Communitate: ergo ex ejus consensu transfertur in alium. Nec enim DEUS semper determinat; & juxta ordinem naturæ, homines reguntur non revelationibus, sed naturali ratione in his, quæ Civilia sunt.

Secusâ ergo extraordinariâ Providentiâ, titulus legitimus Regius vel est per Successionem, vel per Bellum. Si per Successionem; qui succedit, unde habet? non enim procedimus in infinitum, sed sistendum est in consensu Communitatis. Si 2dum. per vim injustam non acquiritur potestas: quamvis fiat, ut successu temporis consentiat populus, sicque sit traditio & donatio potestatis. Sin bellum justum est; per accidens inprimis est, per vindictam acquiri regnum: & adhuc in

vin-

vindice supponitur potestas, & consequenter solum fit extensio regni, non prima acquisitio.

5 Coll. 3. loquendo ex natura rei, & juxta ordinarium cursum rerum humanarum, nullas Leges Civiles esse, quæ universaliter latæ sint pro toto orbe. Non enim omnes homines congregantur in unum corpus, nec ullus unquam habuit potestatem in totum Universum, quantum ex historia constat.

6 Coll. 4. quantum ad naturalem originem, d. potestatem esse à DEO, & in aliquo quidem immediate. Ipse enim est Author omnium bonorum, consequenter omnium potestatum, præsertim hujus, quæ à Divina Providentia maximè pendet, & est necessaria conservationi & gubernationi hominum. Non possumus autem in infinitum procedere: ergo d. potestas necessariò est à DEO in aliquo immediate, nempe Communitate. Et ab hac, quotquot succedunt primo Regi, immediate illam habent, quia vi institutionis primæ; sicut potestas Pontificia in quolibet Successore immediate à DEO est.

7 Dices: ergo Regia potestas esset ex solo Jure humano, contra modum loquendi Scripturæ

Prov. 8. Rom. 13. 2. Respublica poterit deponere Regem. 3. Bart. l. Omnes populi ff. de Jure & Ju. n. 20. negat, Principes & Judices posse delegare d. potestatem, arg. l. 1. de Off. ejus, cui mand. est Jurisd. & quia solum videntur esse Delegati.

Ad 1mum. Resp. d. potesta- 8 tem secundum se consideratam, esse immediate à DEO; ut autem formaliter Regia est, seu in hoc homine, ex donatione esse Reipublicæ, & eatenus de Jure humano. Idemque est de forma Regiminis; & ideo variationem recipit. Priori ergo modo procedit Scriptura; itemque quod supposita translatione, Jus naturale obliget ad parendum, tanquam vices DEI gerenti; sicut dominium in Servum de Jure humano est, at necessitas parendi ex naturali Divino.

Ad 2dum. Resp. Regem fieri 9 Superiorem toto Regno, quod se abdicavit d. potestate; sicut in exemplo Servi sponte se mancipantis. Dominio ergo justè acquisito non potest ille privari; nisi fortè in tyrannidem declinet, ob quam Regnum bello contra eum agere possit.

L

10. Ad

10 Ad 3tium. Resp. delegatio-
nem fieri duobus modis; uno
ad decernendum, an Lex sit
iusta &c. Quod potius est per
modum consultationis, & quo-
tidie fit, quia Princeps non po-
test per se afferre omnia ad
Legem condendam necessaria;
neque amplius probat d. l. *Om-
nes populi*, & c. *Gravem*. de S. E.

11 Alter & proprius modus est,
cùm Delegatus dat authorita-
tem Legi sine alia voluntate De-
legantis; & hic actus sine dubio
delegabilis est à Rege. Falsum
enim est, quòd non habeat po-
testatem ordinariam, cùm sit

perpetua & vi muneris; & ut
ordinaria conceditur etiam Ci-
vitatibus, Dynastis, ut à Re-
publica concedi potuit. Nec
enim translatio fuit per modum
Delegationis, sed Alienationis,
seu Largitionis totius potestatis,
quæ erat in Republica. Sic &
Pontifex dat Episcopis ordinari-
am; & consequenter eam dele-
gare à fortiori potest. Barto-
lus ergo intelligendus est de Ma-
gistratibus, in quibus tantum
est delegatio d. potestatis, ut
fortè in Civitatibus liberis: sed
res facti potius quàm Juris est.

CAPUT V.

An d. potestas perseveret in Christi Ecclesia,
obligando Baptizatos?

1 Incertum est, an falsus tan-
tùm rumor sparsus sit de Fi-
de Christiana, an vera Hære-
sis extiterit, sequens doctrinam
Judæ Galilæi, de quo Act. 5. &
fortè Luc. 13. cujus occasione
fortè tentatus est Christus à
Pharisæis Matt. 22. Priorem
enim modum indicant Hieron. &
Chrysost. posteriorem secuti
sunt Lutherus, Anabaptistæ,
Trinitarii &c. allegantque ver-

ba Mat. 17. Luc. 22. Mat. ult.
& 1. Cor. 7. quasi Scriptura ab-
neget potestatem & obedienti-
am, quæ lumine naturæ doce-
tur.

Veritas enim est, quòd Ma- 2
gistratus Civilis etiam in Lege
Gratiæ, & inter Christianos
permanerit, suamque vim reti-
neat cum moderatione Statui ta-
li accommodatâ, seu cum sub-
ordinatione ad Ecclesiasticam
pote-

potestatem. Prior pars de Fide est Luc. 20. Mat. 2. (junctâ expositione Justini, Ambros. Iren.) Rom. 13. Tit. 3. & 1. Pet. 2. & ex Patribus passim.

4 Nam Reges ante Conversionem sunt veri Reges, & ideo Petrus & Paulus ab initio obstiterè, calumniæ. 2. Per se injustum est, privari illos Subditis, nisi ex revelatione constet: constat autem oppositum; & sine dubio expediebat. 3. August. conc. 31. in p. 118. *Principes persecuti sunt &c.* eleganter urget particulam gratis: quid enim perit ipsis? *Non eripit mortalia, qui regna dat cœlestia.*

5 Idem 19. de civ. c. 17. ait: *Terrena Civitas &c. humanam pacem appetit, in eoque desigit imperandi obediendique concordiam Civium, ut sit eis de rebus ad mortalem vitam pertinentibus quædam compositio voluntatum: at etiam cœlestis, dum hic peregrinatur, istâ pace necesse est utatur &c.* ergo necesse est, eam servare Leges terrenæ Civitatis, ut quando communis est mortalitas, communis etiam sit pax & concordia &c.

6 Summa rationis est, quia finis Legum Civilium bonus est, & Christianis etiam necessarius:

ergo & Magistratus, qui eas ferat, in Ecclesia necessarius est, Rursus ordo hic naturalis est, & gratia non destruit naturam, nec Christus prohibuit d. Regimen. Imò sine hoc Spiritua- lis ordo non posset protegi vel conservari, ut experientiâ constet. Unde Naz. orat. 17. ait: *Submittamus nos tum DEO, tum aliis, tum iis, qui imperium gerunt DEO quidem omnibus de causis: aliis autem aliis propter Charitatis fœdus: Principibus denique propter ordinem, publicæque disciplina rationem.*

Ad loca Scripturæ Resp. 8 Mat. 17. Christum loqui de se ipso: an etiam de Clero, alterius loci est. Luc. 22. Discipuli cohibentur ab ambitu, & si præesse cogantur, à dominatu, seu pravo usu Regiminis. Mat. ult. includitur obedientia ad Reges. Nam Christus vult servari Legem naturæ, dari unicuique suum, fieri aliis, quod sibi quisque vult. Alioqui sublata esset omnis potestas præcipiendi, etiam in Patre, Domino &c. Denique Apostolus agit de Servitute Spirituali, seu peccati, cum quis, ut placeat homini, displicet DEO, & illi contra hunc obsequitur.

CAPUT VI.

An d. potestas ad obligandam universam Ecclesiam, sit in Pontifice?

QUæstio restringitur ad Ecclesiam, quia Petro in illam tantum potestas data est, & constat ex 1. Cor. 5. Omnesque in materia de Fide pro comperto habent, Pontificem non posse vi cogere Infideles ad sibi obediendum: at justè posset, si in eos haberet directam & supremam potestatem Temporalem. Imò ipsi Reges Infideles tenerentur eum recognoscere; quod est aperte falsum, & contra usum & sensum Ecclesiæ.

Quæstionis sic restrictæ partem affirmantem tenent Alv. Pelag. S. Antonin. Sylv. Aug. de Ancona. Quia Ecclesia est perfectè una, & optimè instituta: ergo Monarchicè in Spiritualibus, & Temporalibus; aliàs utraque potestas non posset perfectè subordinari. Faciunt c. 1. dist. 22. X. *Unam Sanctam* de Major. & Obed. inter Commun. c. *In nomine Domini* dist. 23. c. *Venerabilem*. de Elect. c. *Tibi Domine* dist. 63. Clem. 2. *Jureiur.* c. *Ad Apostolica*. de

de re Jud. in 6. Clem. *Pastoralis*. §. ult. eod. c. *Licet ex suscepto*. de Foro comp.

Oppositum tenet Communis Major. Waldens. Cajet. Victor. Soto. Turrecrem. Bellarm. Nam aliud est, omnem potestatem, etiam Supremam Temporalem, esse subjectam potestati Pontificis; aliud, hunc habere potestatem Temporalem, à Spirituali distinctam, per quam per se & directè possit Civiliter gubernare totam Ecclesiam. Hoc ergo posterius (de quo solo quæstio est) rectè negatur.

Cum enim sit res supernaturalis, constare deberet vel ex Scriptura, vel traditione: at neutrum est. Non prius, ut constat: non posterius, quia Pontifices nunquam usi sunt tali potestate, nec eam sibi tribuunt, ut patet c. *Solita* de Major. & Obed. c. *Per Venerabilem*, Qui filii &c. c. *Novit*. de Judic. c. *Duo sunt*. c. *Cum ad verum* cum aliis dist. 96. c. *Præter hæc*. 33. q. 2. c. *Si duobus*. §. *Denique*. de Appel. c. *Lator*. c. *Causam*. Qui fi-

lii &c. c. *Quoniam*, cum aliis
dist. 10.

5 Ratio est, quia Christus nec
d. potestatem, nec ullum do-
minium Temporale contulit;
sed quod habetur, ex donatione
Principum habetur, c. *Constanti-*
nus d. 96. c. *Ego Ludovicus* d. 63.
c. *Fundamenta*, de Elect. in 6.
Et aliud nec faceret ad propaga-
tionem Fidei, juxta dicta cap.
sup. nec ad convenientem gu-
bernationem Ecclesiasticam, jux-
ta c. *Suscepris*. d. 10. Sufficit ergo
subordinatio, quæ per se & ab
intrinseco est inter Potestatem
Spirituallem, & Temporalem.

6 Nam prior sufficit ad cor-
rigendas Leges Civiles, quæ
vergunt in perniciem animæ;
at non ad condendas Leges Ci-
viles merè positivas, & forma-
liter loquendo. Quia aliud est,
declarare Jus naturæ, ut in Mon-

te Pietatis &c. aliud, constitue-
re Jus novum. Itemque aliud
est, condere tale Jus ad vitan-
dum periculum animæ, ut con-
tractum prohibendo, formam
ejus statuendo, aut Testamenti
in causa pia &c. aliud, conde-
re Legem formaliter Civilem.

Exempla sunt c. ult. de Præ- 7
script. c. *Possessor*. de R. I. in 6.
c. *Cum haberet*. de eo, qui du-
xit &c. Omnino enim obligant
in universa Ecclesia; quidquid
dicat Felin. quia licet in tem-
porali materia versentur; respi-
ciunt tamen bonum vel mate-
riam pietatis, ut in Alimentis.
Secus est de Lege Pontificis pu-
rè Civili, quia extra ejus terras
non obligat; & ideo standum
est consuetudine, an alibi re-
ceptæ sint, necne, estque res
facti, non Juris.

CAPUT VII.

An potestas per Legem obligandi universam Ecclesiam, sit in Imperatore?

1 **B** Art. l. *Hostes* ff. de captiv. pro Hæresi habet, negare Imperatorem esse dominum orbis. Idemque ut certum supponit Abb. p. 2. Consil. 6. ex Luc. 2. & l. *Deprecatio* ff. ad L. Rhod. de jactu. ibi: *Ego mundi Dominus*. Sed apud Theologos nulla vel parva dubitatio est.

2 Vel enim d. Sententia intelligitur ante adventum Christi, vel de speciali institutione ejus, vel de institutione Pontificis? Secundum omnia autem membra est falsa. De primo constat, quia Imperator nec à DEO id dominium accepit immediate, nec ab hominibus ita electus est, nec bello vel facto evasit dominus totius orbis, ut patet ex Leone serm. 1. de SS. Pet. & Paul. l. *Mercatores* Cod. de Commerciis. l. 2. de Off. Præf. Afr. l. *Postliminium*. ff. de Captivis.

3 Falsum etiam est secundum. Nam ubi Christus ita instituit, sive respectu Imperatoris, sive Regis alterius? De Augusto ser-

mo est per synecdochen, ut notat Hier. Isa. 13. *Idioma est Scriptura, ut omnem terram illa significet Provinciam, de qua sermo est, ut Dan. 2. 4. 5. & sæpe alias. Et ubi pro censu descripti firguntur Indi, Japones? Imò (ut rectè Soto) cum Christus præcepit reddi tributa, solum declarat Jus naturæ, non autem peculiare Imperatoris, an jure vel facto petat, & Judæam obtineat.*

Tertium etiam falsum est, quia Irene non fuit subiecta Carolo Magno, neque nunc subsunt Imperatori Japones, Sinenfes, si convertantur, neque Rex Galliæ, Hispaniæ, Angliæ c. *Causam*, 2. Qui filii c. *Novit*. de Judic. c. *Per Venerabilem*. Qui filii &c. &c. ubi Gl. destruit textum, intelligendo de facto, cum tamen dicatur: *Sine Juris alterius læsione*. Denique nec Pontifex, quod non habet, dare potest, sed solum, quod antè erat, imperium transferre in personam aliam: imò sine causa non potest regna-
libe-

libera subicere alteri, aut mutare Regimen.

4

Nec per d. Translationem addita est immutabilitas; sed regna prius subiecta, poterant fieri libera, jure belli, præscriptionis, concessionis Pontificiæ ex causa rationabili factæ. Solum ergo accessit Imperatori,

non quidem nova Jurisdictio in se, sed dignitas & honor, propter specialem conjunctionem ad Pontificem. Specialiter enim ordinatus est, ut sit Protector & Defensor Ecclesiæ, & Pontificiæ dignitatis, fortè cum auctoritate alios convocandi &c. &c.

CAPUT IX.

Apud quos sit potestas Leges Civiles condendi inter Fideles?

1

Primò. Datur d. potestas in in omnibus Regibus Supremis. Constat ex modo loquendi Scripturæ, Prov. 5. If. 33. & 1. Pet. 2. Nam ea potestas fuit in Communitate: hæc autem totam gubernationem à se transtulit: ergo maximè illam, quæ in Monarchia per se necessaria est, arg. l. ult. Cod. de Legib. Idem est de iis, qui aliquo modo supremam potestatem participant, ut de Principibus Imperii suprà dictum est, & in aliis eadem proportionem tenet. Nam juxta modum potestatis poterunt Leges ferre; vel in iis ferendis à Rege pende-

re, sive Ducis, sive quovis alio nomine vocentur.

Secundò. Etiam in Supremo Principe d. potestas eo modo & sub ea conditione est, sub qua à Communitate fuit data. Non enim excedit modum Donationis, vel Conventionis: quis autem modus sit, si scriptum non est, pendet ex Consuetudine. Nam si hæc sufficit ad dandam Jurisdictionem, à fortiori ad declarandum modum ejus, v. g. an pendeat ab acceptatione populi &c. &c.

3. Ter-

3 Tertiò. Magistratus non Supremi tantam habent potestatem Legislativam, quantam concedit Princeps Supremus. Nam illa in hoc est independenter, in aliis cum dependentia ab ipso, siue ordinaria sit, siue Delegata. In Hispania soli Regi reservatur Legislatio: de Rebuspublicis constat habere d. potestatem, ut omnes fatentur in l. *Omnes populi.* ff. de Just. & J. Retinent enim in se potestatem supremam.

4 Quartò. Femina Regina, siue libera sit à vinculo Matrimonii, siue non, habet d. potestatem. Prior pars est certa, & extra controversiam. Nam habet illa in se potestatem verè Regiam, nec in hujus usu pendet à Superiore. Et aliàs contra rationem, & Justitiam Legalem foret, dare illi jus Regni, aut potestatem incapaci usûs. De capacitate constat c. *Ex parte.* 2. de Privil. & c. *Dilecti.* de Arbit. ubi Abb. & Innoc. inferunt, posse feminam per se cognoscere causam, & ferre sententiam. Idem est de Lege, quia defectus scientiæ & prudentiæ, ut in aliis, suppleri potest consilio Sapientum.

Posterior pars probatur. Quia vel fieret abdicatio Regni per nuptias, vel hujus proprietatis esset in duobus, vel administratio penes maritum, proprietatis autem Uxoris? Non primum, quia Regnum non potest dari in dotem, nec alienari, nisi ex consensu Regni, vel juxta conditiones in institutione inclusas, cum sit officium & onus personale. Dein talis translatio nec voluntate Reginae fit, nec Jure aliquo; quo enim? Non Naturali, nec alio; sicut nec alia dominia amittit Nupta, sed ad summum administrationem. Et aliàs eâ mortuâ, Maritus esset Rex; esto, Liberi nulli sint; quod est aperte falsum.

Non secundum, quia sic essent duo Capita ejusdem Corporis: quod monstruosum est. 2. Esto possibile sit remedium in casu discordiæ, ut per Sortes, Commissarios &c. certum est, in præsentem non habere locum, etiam Regina volente. Esset enim magna mutatio in modo Regiminis, quæ sine consensu Regni fieri nequit, præsertim propter gravamen & præjudicium Subditorum in ea multiplicatione. Facit axioma Juri-

Juristarum, quòd suprema potestas Principis nec abdicari possit, neque minui.

7 Non tertium; quia si cumulative est administratio in utroque, eadem incommoda erunt. Sin privative in Marito; ergo jam fit quaedam alienatio, saltem ad vitam. Dein onus incumbit propriae personae, secus ac in aliis Juribus proprietariis: ergo ut potestas suprema, ita & obligatio regendi penes eandem manet.

8 Dices, ob stare dictum Apostoli 1. Tim. 2. & 1. Cor. 11. 2. Femina removetur ab omnibus officiis publicis l. 2. ff. de div. R. l. 3. Penes Maritum est jus gubernandi conjugem in omnibus, & corripiendi, si quâ in re adversatur honestati.

9 Sed hæc non obstant; nam Apostolus loquitur de Prædicatione publica, quæ utique non decet; esto sæpe nec capacitas, nec Sanctitas ad docendum desit. Lex Civilis loquitur de communi statu, non de præcellentī femina; cui derogare non potest. Unde illi subsit necesse est Maritus in Politicis, cum sola sit Caput; nec dubium est illum ligari ejus Legibus, & saltem in hoc æquiparari Uxori, arg. à fortiori l. *Princeps*. ff. de Legib. Nec potestas

œconomica viri est absoluta in Uxorem, ut in votis notatur, quamvis illa ex honestate, debeat magni facere consilia Politica viri.

Quantum ad Civitates; distinguui illa solent in Maximas, Majores, & Minores l. *Si duas*. de Excus. Tut. Quarum primæ sunt *Metropoles Gentium*, & habent Archiepiscopum, ut vult Gl. alteræ habent *Forum Causarum*, & Episcopum: ultimæ dicuntur, non Civitates, sed Villæ & Castra. Sed ad rem non est, Civitatem esse Sedem Episcopi, ut notat Abb. c. *Perniciosum*. n. 1. de off. Ord. Nam Civitatem, tanquam antiquiorem se, supponit Episcopus, non facit.

Quantum ad Jus ergo (esto in facto sit) differentia non est inter Maximam, & Majorem Civitatem. Quia d. l. *Omnes populi*, & §. *Sed naturalia*, Inst. de Ju. nat. Gent. &c. agitur indistinctè de Civitate. Estque par ratio & indigentia ferendi Leges pro propriis necessitatibus, cum his per Jus commune non satis provideatur, & ideo necessarium Jus Municipale sit.

Quidquid autem sit de his, differentia Maximæ vel Majoris parum refert, loquendo per se. Attendendum enim est, an Civitas retineat in se aliquam
supre-

supremam Jurisdictionem, vel hæc tota in Principem translata sit. Si 1um. utique competet d. potestas Legislativa etiam Majori Civitati, quia perstat esse libera; & de talibus sermo est in cit. Juribus, ut populo Romano, Atheniensi &c. Si 2^{dum}. nec Minor nec Maxima Civitas vi propriæ potestatis potest Leges ferre, nisi à principio transtulerit potestatem, cum limitatione, ut sibi Regimen competat circa administrationem rerum suarum. Quod si deest; ergo opus erit peculiari concessione Principis. De quolibet autem horum modorum constabit, vel ex Privilegiis antiquis, vel communi Jure Regni, vel (quod frequentius est) ex consuetudine. Quibus seclusis, necesse erit, ut statutum expresse vel tacite confirmatum sit per Superiorem, §. *Constat.* Inst. eodem. Sic Plebiscita per Legem Hortensiam, & consensum Senatûs vim obti-

nuerunt. Idemque cum proportionem est in qualibet Communitate non supremâ, sive Civitas, sive Provincia sit, vel Corpus aliud mysticum, l. 3. & ult. Cod. de Legib.

Quoad Civitatem mini-¹³ mam, clarum est, carere d. potestate, ut quæ requirit Jurisdictionem, nec quamlibet, sed valde superiorem: at in præfati deest Jurisdictio etiam pro causis, vel solum pro levibus habetur, & cum magna subordinatione ad forum proprium.

Neque opus est exceptione,¹⁴ quam affert Bart. d. l. *Omnes populi*, circa administrationem priorum bonorum. Si enim statuta non sunt confirmata à Superiore; ergo deest Jurisdictio, & consequenter vera Lex. Solumque erunt vel Pacta inter membra Communitatis, vel præcepta similia præceptis Patrisfamilias, juxta S. Th. 1. 2. q. 90. a. 3. ad 3. citra perpetuitatem &c.&c.

CAPUT X.

An potestas ferendi Leges Civiles pendeat ex
Fide vel moribus Principis?

Primò. Non pendet ex Fi-
de. Vel enim Jure natu-
ræ, vel Divino Positivo,
vel Ecclesiastico? Non rñum.
quia d. potestas est purè natura-
lis, & communis Gentibus:
quomodo ergo requirit dona su-
perioris ordinis? Nec elevatio
ad hunc ordinem destruit natu-
ram potestatis, nec usum ejus
impedit; quo enim principio
Fidei id sequitur? Imò Dan. 2.
agnoscitur Rex Infidelis; &
Gen. 47. subditur illi terra tri-
butaria à Joseph: & in puero
ante usum rationis, & in inci-
dente in amentiam tempora-
lem (de perpetua secus est, prop-
ter bonum commune, cui pro-
videndum est) manet d. pote-
stas. Non 2dum. ut constat
Rom. 13. & 1. Tim. 2. & 1.
Pet. 2. Quæ non fundantur in
ratione scandali tantum, sed quòd
Reges sint veri Ministri DEI, &
in conscientia obligent. Non
3tium. quia deest potestas in non
baptizatos; & in aliis supponi-
tur sententia ante privationem,
c. Cum secundum. de Hæret. in 6.

Denique assertio de Fide est con-
tra Waldenses, Wicleff, &
Huss in Constant. Sess. 8. & 15.

Secundò. Rex non excidit d. 2
potestate propter mores iniquos
ipso facto. Est de Fide. Con-
stat enim, Reges Israël fuisse in-
quistimos; imò David & Salo-
mon peccaverunt. Dein talis
pœna nec Jure aliquo lata est,
nec expedit, quia sequeretur in-
finita perturbatio; & quisque
esset Judex Superioris sui, ne-
gando, cum vult, obedientiam.
Denique vel Rex est iniquus præ-
cipiendo mala, vel alias? Si
rñum. ergo Lex per se nulla est,
Ole. 8. Regnaverunt, & non ex me.
&c. scilicet perperam gubernan-
do, inducendo in Idololatriam
&c. &c. Si 2dum: ergo quæ
Rex, bonus est.

Tertiò. Si Rex est iniquus 3
per usurpationem Regni; vim
non habet obligandi, loquen-
do per se. Non enim id est
per privationem, sed carentiam
potestatis, quam iniquitas non
dedit. Distinguendum ergo
est; quia vel quæ præcipit, sunt

actio-

actiones, quæ ut rectè fiant, non egent potestate publicâ; vel sunt actiones, quæ hac egent? Si 1um. ut in solutione tributî, prohibitione deferendi arma &c. &c. licita est obedientia, cùm nec afferat nocumentum, nec oneret nisi facientem. Nec in hoc est cooperatio, sed tolerantia violentiæ: suppono enim quòd non possit obstiti sine incommodo; aliàs scandalum esset, firmando alterum in sua tyrannide.

Si 2^{dum}. quantum est parte Tyranni, actio fieret sine potestate legitima, & consequenter non liceret. Tamen aliunde Respublica, quia non potest resistere, illum tolerat; sicque tacite consentit, & vult ab eo gubernari: quia hoc minus malum est, quàm omnino carere justâ coactione & directione; & ita consensus Reipublicæ supplet defectum potestatis, ut tenet Navar. Armil. Cajet. v. *Tyrannus*.

CAPUT XI.

An finis potestatis Civilis sit nunc in Ecclesia
alius à fine ejusdem, ut est in pura natura?

Fortunius Garcia vult, simpliciter eundem nunc (consequenter supernaturalem) finem esse Juris Civilis, & Canonici. Citat inscriptionem Codicis, Proœmium ad ff. & epistolam ad Trebon. Item l. 1. & 2. Cod. de Vet. Ju. enucl. l. 1. & 2. Cod. de Sum. Trin. imò titulos omnes libri primi usque ad 14^{tum}. Et 1. Eth. c. 2. & 4. dicitur, finem moralis doctrinæ esse humanam felicitatem. Sed hæc opinio est nova, & singularis, & solum or-

ta ex confusa verborum acceptione.

Primò. Jus Civile per se non respicit æternam felicitatem supernaturalem futuræ vitæ, tanquam finem proprium, vel proximum vel ultimum. Alia enim est futuræ, alia præsentis felicitas; & utraque distinguitur in Naturalem & Supernaturalem. Rursus aliud est, referri per intrinsecam habitudinem; aliud, relatione & imperio merè extrinseco. Priore modo constat, nec potestatem nec

nec actum Civilem referri posse ad finem supernaturalem, utpote pure naturales. Secus est de potestate Ecclesiastica, ut quæ ex se & connaturali modo tendit, & operatur circa materiam supernaturalem, & per se relata ad finem Supernaturalem. Et ad hunc Imperator, utpote secularibus tantum negotiis implicatus, eget Pontifice. c. *Quoniam*. dist. 10. & c. *Cum ad verum*. dist. 96.

3 Secundò. Potestas Civilis non solum non respicit felicitatem æternam futuram, ut finem ultimum proprium, verum nec per se intendit propriam Spiritualem felicitatem hominum in hac vita; consequenter nec per se potest disponere in materia Spirituali, aut Leges ferre.

4 Sumitur tum ex Juribus citum ex omnibus, in quibus corrigitur Jus Civile à Canone; ut quod solum attendit honestam utilitatem temporalem Reipublicæ. Canon verò principaliter evitacionem peccatorum. c. *Cum contingat*. de Jureiur. c. *Licet* eod. in 6. c. ult. de Præscript. unde Lex Civilis Corpori, Canonica Animæ comparatur c. *Solitæ* de Major. & Obed. Ratio est, quia ejusdem potestatis est dirigere ad ultimum finem, & ad

omnia, quæ ad illum per se disponunt: item finis proximus, & materia cujusque potestatis proportionantur, & ad invicem & fini ultimo potestatis. Sicut ergo Civilis non dirigit ad finem ultimum supernaturalem, ita nec ad proximum, seu inchoationem illius in hac vita, nec circa materiam Spiritualem versatur.

Tertiò. Potestas Civilis, etiam spectata in pura natura, non habet pro fine intrinseco & per se intento, felicitatem naturalem vitæ futuræ, imò nec propriam felicitatem naturalem vitæ præsentis, quatenus ad singulos homines, ut personæ particulares sunt, pertinere potest; sed ejus finis est felicitas naturalis Communitatis humanæ perfectæ, cujus curam gerit, & singulorum hominum, ut sunt membra Communitatis; ut in ea scilicet in Pace & Justitia vivant, & cum sufficientia bonorum, quæ ad vitæ corporalis conservationem & commoditatem spectant, & cum ea probitate morum, quæ ad hanc externam pacem & felicitatem Reipublicæ, & convenientem humanæ naturæ conservationem necessaria est. Hæc est mens Aristotelis, & S. Thomæ; faciuntque, quæ supra affert

Fortunius, & c. *Facta sunt.* dist.
4.

6 Ratio est, quia d. potestas nec est in singulis, nec in Aggregatomero, sed in Corpore Politico: ergo per se ordinatur ad bonum hujus tantum, cum finis proportionetur principio. Bonum autem illud non durat ultra præsentem vitam, nec est nisi in d. Corpore: ergo nec d. potestas se extendit ad ea, quæ sunt singulorum, nisi quatenus redundant in bonum Communitatis; sicut nec extenditur ad bonum familiæ, ut tale præcisè, sed id relinquit prudentiæ œconomice Patrifamilias.

7 Multo ergo minus ad eam spectat directio Monastica, cum ad hanc non sufficiat probitas morum Civilis tantum, sed integra, & cum debito ordine ad DEUM, quatenus dicat lumen naturæ. Imò hæc principaliter sita est in actibus internis, vel Speculativis vel Practicis, cum integra rectitudine morum. Hanc autem felicitatem naturalem singulorum parum ostendit d. potestas; imò ad eam dirigendam valde impotens & inefficax est: ergo respicit felicitatem communem, ut talem, non singulorum.

Quarto. Non extenditur d. potestas in materia vel actibus suis ad finem Supernaturalem, etiam in Legislatore Fidei; licet hic d. finem in Legibus suis intueri possit, & ex parte debeat. Nam d. potestas in se nec est major nunc, nec alterius naturæ, quam in Ethnicis: sicut nec temperantia acquisita, sive in illis sive in Christiano sit, alterius naturæ est. Unde Canones d. potestatem vocant Temporalem, & ad Corpora pertinentem, concludendo, non posse extendi ad Spiritualia.

Nec refert, Principes punire vitia Religioni contraria; quia sæpe id non fit per se ex d. potestate, sed ex concessione tantum, seu invocatione brachii secularis. Dein quæ sunt mixtiori, eatenus cohibentur, quatenus supposito statu Christianitatis, Rempublicam perturbant Christianam, & magna nocumenta afferunt, etiam quoad suam pacem & felicitatem externam, ac conservationem; quem finem semper intendit potestas Civilis, quæ talis. Sic Leo ep. 7. Theodosium laudans ob expulsam Hæresin, ait: *Quia tunc est optimus status regni vestri, quando sempiternæ Trinitati unius Divinitatis confessione servitur.* Idem tenet August. 5. de Civ.

c. 24. & Conc. Mogunt. sub Stephano c. 2.

10 Pars altera Conclusionis clara est; quia Legislatio est actio honesta: ergo per se referibilis ad finem supernaturalem. Vel ergo id fit per positivam ordinationem, vel per negationem tantum, seu per circumscriptio-

nem nihil statuendi, quod d. fini contrarium sit, vel ejus consecutionem impediat. Posterius est in præcepto maxime proprio Catholici Principis, ut constat. Prius regulariter in consilio est, nisi ubi speciale præceptum vel necessitas obligaverit.

CAPUT XII.

An Leges Civiles in sola materia honesta versentur, præcipiendo omnium virtutum actus?

1 **P**rimò. Lex Civilis solum potest versari in materia honesta, cum proportionem scilicet, vel præcipiendo honestum, vel vetando malum, vel saltem non præcipiendo, sed permittendo tantum. Sermo est de potestate Juris, non facti, quia sæpe per errorem factus, quàm debet, agitur. Ratio ergo est, quia Lex naturæ prohibet, quidquid turpe est; nec ei derogatur per Inferiorem c. *Qui resistit*, 97. cum seqq. 11. q. 3. & l. 2. Cod. de Off. Præf. Orient. l. *Cassa*. Cod. de sacrat. Eccl. Imò idem manifestum est de quolibet Jure Divino & Canonico, quia *obedire oportet DEO*, Act. 5. sive per rationis,

sive Fidei lumen loquatur. Quod tam manifestum habebant Apostoli, ut ejus judicium relinquerent Adversariis suis Phariseis Act. 4.

Quòd si Politici contrarium² sentiunt licere; ergo Hæretici sunt, vel (quod verisimilius) Athei. Perversumque & omnino falsum judicium est Macchiavelli, quòd non possit esse verus Rex & stabilis, qui Legibus virtutis adstringitur, nec Respublica sic conservari. Nam vel sermo est de felicitate vera naturali, vel supernaturali? Priorem fatentur Jura ipsa Civilia, niti debere virtute: de posteriore docet experientia, nullâ re magis conservari, quàm conservatio.

vatione Fidei Catholicæ, ut latè Bozius, Bellarm. Ribadeneira de Principe Christiano l. 1. c. 13. & seqq.

3 Neque obstant Leges, quæ favere videntur Possessori malæ Fidei. Non enim hunc tutum reddere possunt in conscientia; estque in omni casu tenendum, quo Jus Civile dicitur non procedere in foro animæ. Nam licet Magistratus non teneatur semper cavere pericula peccati; potest tamen excedere, ferendo Leges, quæ periculum afferunt, utique per defectum personæ, non Officii; prudentiæ, non potestatis. Quia si Lex prudenter fertur, vitare debet etiam periculum morale peccati.

4 In particulari autem aliqua expendendo, l. *Dolo*. Cod. de Inut. Stipul. non approbatur dolus in contractu stricti Juris, sed judicium de eo petitur, concedendo exceptionem ejus. Actio Publiciana verò, de qua §. *Namque* Inst. de Action. non est fraudulenta, quia & sine mendacio proponi potest (ut latè Gl. v. *Dicit*) & requirit bonam fidem: unde ut vult *Covar. Reg. Possessor* q. 2. §. 11. n. 6. etiam in Jure Canonico recepta est. Demum conventio, de qua l. *Pacisci* ff. de Pactis, licita est, quia semper quis potest

renuntiare Juri suo: oportet autem, ut Venditor bonâ fide procedat.

Secundò. Lex Civilis non solum in materia Justitiæ, sed etiam aliarum virtutum moralium præcipit: & simpliciter vetare potest vitia contra omnes virtutes. Aristot. §. Eth. c. 1. & fatentur Authores Legum, ut l. 1. ff. de Just. & Ju. §. *Paris*. Inst. eod. Ratio est, quia aliàs non stat vera felicitas Reipublicæ, cum necessaria sit & Temperantia, ne natura nimium corrumpatur, & Fortitudo protuenda Patria: sic autem Prudentia, cum sola non operetur, compræcipitur; consequenter de omnibus virtutibus cardinalibus præceptio fit.

Alia inductio esse potest virtutum ad se, ad alterum, & Deum. De primis patet ferri posse; ut propter vitandum scandalum, depauperationem Civium in luxu vestium, famulorum, & ne noxiæ consuetudines inducantur. De secundis etiam constat, quoad præcepta non tantum Justitiæ, sed etiam Fidelitatis, Gratitude, Eleemosynæ, communis Amicitiae. De ultimis idem est, quia observantia Religionis semper maximè pertinet ad incolumitatem Reipublicæ.

7 Tertiò. Non potest d. Lex ferri de omnibus actibus omnium & singularum virtutum. Nec enim præcipere potest actus difficillimos non necessarios simpliciter, nec actus Consiliorum, ut frequens Jejunium, nec etiam vetare omnia vitia; quia omnia cavere, non est omnium, nec multorum, sed perfectorum, ut ait Aug. l. 1. de lib. arb. c. 4. Licet ergo d. Lex intendat facere bonum moraliter, non tamen simpliciter talem.

8 Coll. 1. aliam in hoc regulam dari non posse, nisi ut sumitur ex conditionibus Legis in communi, nempe quod materia esse possit actus, qui ad finem talis Legis moraliter necessarius est, & ad bonum commune valde utilis, & Communitati hominum, eorumque ordinariæ facultati accommodatus. Et è converso id vitium esse materiam, quod Communitati noxium est, & cum utilitate Reipublicæ prohiberi & puniri potest.

9 Dixi, non dari regulam &c. Nam quod dicitur, eandem esse materiam d. Legis, quæ Divinæ; vel sensus est, non præcipi posse, nisi quod Jure Divino præceptum est, vel quod Jus humanum sit solum deter-

minatio ejus, quod jam est in communi de Jure Divino? Primum Hæreticum est. Posterius ordinariè quidem verum est, ut in præcepto Confessionis, cultus Divini, honoris parentum &c. tamen non sufficit; quia determinationes variae sunt, nec quælibet statim præcipi potest, ut determinatio temperantiæ ad Jejunium &c. ergo novâ regulâ opus est. Dein Lex naturalis sæpe generalia tantum principia dicat, non autem substantiam actus in specie, nedum circumstantias.

Coll. 2. actum indifferen- 10 tem cadere sub d. Legem, non quidem spectatum secundum se, quatenus propter se fieri potest, sed ut ex objecto utilis est ad aliquod commune bonum Reipublicæ. Nam si ordinatus ad commoditatem naturæ in privata persona, non est otiosus, sed honestè fieri potest: ergo à fortiore ordinatus ad bonum commune. Item ubi ad finem, etiam ad medium potestas est. Nec refert, Subditum non obligari ad intendendum d. finem; quia satis est, actum de se non esse otiosum, & bene fieri posse, si velit Subditus.

Coll. 3. differentiam esse in- 11 ter actum malum & bonum. Nam ille, si intrinsecè malus est,

est, permitti, non præcipi potest, hic verò & præcipi, & etiam prohiberi, ut Sacrum die Parasceves, Jejunium die Dominico.

- 12 Coll. 4. differre præceptum Negativum & Affirmativum in constituendo medio virtutis. Nam posterius supponit bonitatem actûs, sive intinsecam, sive ut relati ad talem finem, &

superaddit necessitatem; quia non omne honestum etiam necessarium est. At negativum purè humanum non supponit malitiam, sed facit; quia malitia est privatio rectitudinis *debitæ*, debitum autem consurgit ex d. præcepto; cum hoc secluso, solum esset pura negatio rectitudinis alicujus in omittendo,

CAPUT XIII.

An Lex Civilis possit externos tantum actus præcipere, vel prohibere?

- 1 **P**rimò. Lex Civilis non potest præcipere actum purè internum directè & secundum se. Est communis ex l. *Cogitationis*. ff. de Pœnis. *Purè internum*, inquam. Dicitur enim puniri *quisquis cogitaverit* &c. propter inchoationem, consilium, actionem, quæ casu non habuit effectum. l. *Quisquis* Cod. ad L. I. Majest. l. *Divus* ff. ad L. Corn. de Sicar.

- 2 Ratio Conclusionis est, quia potestas Civilis solum ordinatur ad pacem & honestatem Communitatis humanæ: ad hanc autem non referunt actus purè interni, ut in sola mente sistunt.

2. Habetur d. potestas ex sola ratione naturali: at hæc non dicitur extensionem ad actus, qui non subjacent Foro. 3. Homo non est subditus alteri quoad animam, sed quoad corpus, ut notat S. Thom. 2.2. q. 104. a. 5. ex Seneca. Quia eatenus tantum communicatio est inter homines; consequenter & subiectio.

Dices, ergo actus omnino occultus prohiberi nequit; quia Legislativa juxta Aristot. semper habet adjunctam coactivam. Resp. distinguendo inter actum per se, vel per accidens occultum aliis extra operantem. De prio-

priore procedunt dicta, non de posteriore; quia Lex non prohibet tantum, ne actus publice, sed ne simpliciter fiat: & ubi illa non distinguit, extenditur, per se loquendo, ad omnia, quæ sub verbis suis comprehendit. Satis enim est, actum per se punibilem esse, & ex natura sua subesse foro, quia Lex generaliter datur secundum conditionem naturalem actuûm; & circumstantiæ accidentariæ non mutant, nec impediunt efficaciam ejus, & alias deesset modus dirigendi & coercendi actus, abstrahendo ab ea circumstantia.

4. Secundo. Lex Civilis potest indirecte, seu per quandam consecutionem, præcipere actum interiorem voluntatis & intellectus, quatenus per se connexi esse possunt cum actu externo præcepto vel prohibito. Est certa apud omnes, quia externus præcipitur, ut humanus & liber: ergo non sine interno. Quomodo enim præcipi potest homini, ut faciat, si præcipi nequit, ut facere velit? Et si quid prohibetur; ergo etiam quidquid impossibile est obser-

vationi Legis, ut volitio contrarium faciendi.

Coll. 1. Si voluntas inefficax est, semper ex parte objecti includere conditionem, & ex hac sumendam esse honestatem vel turpitudinem actus. Ut, *si possem occulte, si sine pœna &c.* utique voluntas mala est, quia circa objectum prohibitum. Secus, si removet prohibitionem (ut, *si non præciperetur &c.*) mala non erit, quia Lex non prohibet actum quia malum.

Coll. 2. duobus modis indirecte comprehendendi actum internum; uno, ex parte actus comprehendendo illum ut causam formalem, vel partem actus humani completi. Altero, ex parte objecti, reddendo illud malum. Licet enim actus simplex non sit materia Legis, tamen redditur malus, quia versatur circa materiam, quæ per Legem prohibentem reddita est mala. Quâ mutatione suppositâ, malitia objecti refunditur in actum, & hujus prohibitio consequitur; cum in priori modo actus compræcipiatur, vel comprobeatur.

CAPUT XIV.

An actus præteritus possit esse materia
Legis humanæ ?

1 **P**rimò. Lex declarativa, quantum in se est, comprehendit non tantum futura, sed etiam præterita. Ita communis cum Abb. c. ult. de Constit. Bart. l. Omnes populi. ff. de Just. & Ju. & l. Leges. Cod. de Legib. ex Auth. de fil. ante dot. instrum. natis coll. 3. Exemplum est c. *Ut Lex.* 27. q. 11. Nam est Jus Declarativum, ut notat verbum *Censemur* in rigore sumptum; & quia Pontifex reddit rationem antiquam Decisionis. Quod juxta Gl. Abb. & Bart. est signum sufficiens; præsertim si ratio non tantum est motiva, sed decisiva, seu de se sufficiens ad ostendendam malitiam actus, seclusâ Lege novâ; sicque in singulis Legibus verba, materia, & ratio expendi debent ad discernendum, an sint Declarativæ. Exemplum clarius est c. ult. de Spon. duor. & c. *Gaudemus.* de Divort.

2 Ratio Conclusionis est, quia Lex Declarativa non est regula actus, sed supponit, & interpretatur illam, consequenter eti-

am effectum Juris antiqui, qui non pendet ex declaratione futura. 2. Declaratio nil denuo constituit, arg. l. *Hæredes.* §. 1. ff. de Testam. ibi: *Nihil enim nunc dat, sed datum significat.* Dixi *Declaratio*, utique quâ talis. Nam aliquando miscetur quid Legis Constitutivæ, ut c. *Quanta*, de S. E. per verbum *Interpretamur*; nec enim ad præterita extenditur, nisi specialiter exprimatur, ut in Motu Sixti V. de Illegitimis.

Rursus vel obligationem, vel 3
pœnam, vel nullitatem Lex declarat? Si 1. utique eam supponit, consequenter & culpam, loquendo per se; quamvis etiam Docti Legem aliquando aliter intellexerint, sicque excusati sint, ut est casus c. un. de Post. Præl. in 6. ubi verbum *Prohibemus*, non potest extendi ad præteritum, ut nec irritatio, cum fiat *de cætero*. Si 2. dum. etiam supponitur incurio pœnæ, per se loquendo, & cum culpa non excusatur. *Pœnæ*, inquam; nam Irregularitas citra culpam incurri potest.

Idem

Idem est de 3tio, si Irritatio pœnalis non est, quia nec ignorantia nec earentia culpæ eam impedit, ut patet, si nullitas ex Jure Divino est; ut in Confirmatione sine Balsamo. Si autem ex Jure humano est, & actus pendet ex consensu operantium, non potest valor suppleri per Legem sine novo consensu. Aliquando autem ab hoc non pendet, & ideo suppleri potest, ut c. *Aqua*. de Consec. Eccl. vel Altari.

4 Secundò. Lex Constitutiva Juris, per se & quasi naturâ suâ non extenditur ad præterita, sed de futuris tantum datur; quoad aliquos verò effectus extendi potest ex voluntate Legislatoris satis expressâ & declaratâ. Ita c. 2. & c. ult. de Constit. & d. l. *Leges*, ubi Doctores. Nam Lex ponitur ut regula actuûm humanorum: præteriti autem eâ non indigent, nec ejus capaces sunt. Dein Lex, ut Constitutiva, præceptum est; quod non datur de præterito. Lex autem Declarativa solum est doctrina; & eatenus, ut obligat ad sequendam authenticam interpretationem, in futurum urget.

5 Pars altera sumitur, distinguendo inter effectus. Nam obligatio non potest retrahi, culpabilem reddendo actum præ-

teritum; at pœna in hunc, si culpabilis fuit, potest ferri, ut per se constat c. *Cum tu*. de Usur. quia sicut cura, ut omnes Leges servantur, ita & potestas Coërcitiva extenditur ad omnes transgressiones Legum pertinentium ad convenientem Reipublicæ conservationem; & si per Sententiam id fit, ergo etiam per Generalem, seu Legem.

Duo notanda sunt; unum, 6 ipso facto rarissimè vel nunquam sic puniri actum, quia esset nimis rigorosum. Alterum est, facilius id fieri in pœna ferenda, quando alia non est taxata; quia tunc arbitrio Judicis, qualis esse debeat, statuitur. Sin taxata jam est, vix poterit augeri (quam potestas Principis Supremi non desit, & urgens causa boni communis esse possit) cum jam fuerit proprius reatus pœnæ. Sermo autem semper est de propria pœna; quia Inhabilitas alia sine prævia culpa locum habet, uti & revocatio privilegii, ut in d. Motu Sixti V. & in Trid. Sess. 23. c. 6. de Refor.

Idem dicendum de Irritatio- 7 ne actûs præteriti. Vel enim hic simpliciter firmus, & secundum omnes Leges factus est, vel infirmus? Si 2dum. Irritatio est justa pœna, ut etiam à Judice fit. Si 1mum. Irritatio non

non tenet, nisi forte in poenam novi delicti, vel ob tantam necessitatem boni publici, ut iuste quis privetur Jure firmiter acquisito.

8 Coll. 1. extensionem ad præteritum non admitti, nisi expressa sit, Abb. c. *Cognoscentes*. de Constit. Sylv. v. *Lex*. quia est præter Regulam futurorum; & alias odia restringi constat. 2. Aliud esse, Legem simpliciter disponentem cadere in actum præteritum; aliud, non includere ullo modo res præteritas. Posterius nec necessarium est, nec

verum, ut patet in prohibitione libri, vestis &c. & cum impeditur consummatio actus inchoati, ut Professio Illegitimi. 3. Legem expresse loquentem de præterito, regulariter comprehendere etiam præsentia & futura. Bart. Bald. Abb. Quia Lex semper loquitur, ergo pro quolibet tempore, præsertim pro quo ex natura sua ferri censetur. l. *Ariani*. Cod. de Hæret. Dixi. *Regulariter*. aliquando enim materia obstat, vel absurdum sequitur, ut cum daretur licentia peccandi. l. *Cum Lex*. ff. de Legib.

CAPUT XV.

Quæ forma externa seu sensibilis servanda sit in ferenda Lege humana?

1 **S**uppono r. requiri signum sensibile; alias non esset Jus humanum. 2. Componi illud ex materiali & formali, seu sensu & mente Legislatoris, ut de Sacramento dictum est, & habetur c. *Sedulo*. dist. 38. c. *Marcion*. 1. q. 1. 3. requiri posse solemnitatem & antecedentem, & comitantem, seu Legi inexistentem, & subsequen-

2 Primò. Moraliter necessarium est, præcedere consilium prudentium, non tamen simpliciter, quantum ad Supremum Principem. Primum constat. l. *Humanum*. Cod. de Legib. & res est gravis, ac pendens ex multarum circumstantiarum consideratione. Secundum probatur, quia nec ex Jure positivo necessitas est, nec ex Naturali, cum consultatio non requiratur, nisi ut Lex sit consona rationi &c.

&c. &c. ergo si sine prævio consilio id habet, valet; esto Princeps temere se exposuerit periculo errandi.

3 Dixi, *quantum ad Supremum*; quod formaliter accipiendum est de persona tam vera, quam ficta. Licet autem hæc non egeat consilio extraneo, sed intrinseco & decisivo; necesse tamen est, ut per modum Corporis conveniat ad Legem ferendam, vocatis omnibus, qui commodè possunt, vel saltem præsentibus in urbe, si duæ partes sint Corporis; & ut stet majoris partis consensu (speciale enim est in Ecclesiasticis, quod habetur c. 1. de his. quæ fi. à maj. par. Cap.) l. *Quod major.* ff. ad Municip. l. *Aliud.* ff. de R. I. & l. 2. & l. *Nominationum.* Cod. de Decur. l. *Nulli.* ff. *Quod cujusq.* Univers.

4 Secundò. Necesse non est, Legem esse scriptam. Utilitas quidem patet, tum ex usu, tum ut signum sit permanens, tum ut verba formalia expendi possint; absoluta tamen necessitas non est, ut tenet Communis Abb. Dec. Felin. Rotæ. Nam satis est, verbo publicè Legem proponi, & per traditionem conservari, ut Christus tulit Leges suas; quanquam Ecclesiæ addita sit assistentia Spiritûs Sancti, ne error vel oblivio subrepat. Opor-

tet tamen, ut oppositum non præscriptum sit Consuetudine, cui Legislator derogare nequeat; si enim potest, & vult, illa non impedit.

Tertiò. Quantum ad formam verborum, necesse est, ut sufficienter explicetur, intentionem esse ferendi præceptum stabile, & commune, habeatque conditiones alias ad Legem requisitas: quocunque autem modo id fiat, sufficit. Nam significatio est de substantia Legis humanæ: præter hoc autem nihil determinatum est Jure naturæ, vel Superioris alicujus. Oportet autem, ut verba sint præceptiva; quia rogare, petere, hortari &c. non sufficit, ut omnes intelligunt in Trid. Sess. 24. c. 1. de Ref. particulam *Hortatur.* Nec in c. *Rogo.* 11. q. 3. verbum impropriandum est pro *Mando*; sed est consilium reverentiæ, & modesta & Paterna petitio observandi obligationem, quæ jam erat.

Igitur Præceptio significatur 6
1. in actu signato, ut verbis *Præcipio*, *Probibeo* &c. Clem. *Exiit.* de V. S. c. *Exiit.* eod. in 6. 2. per verba æquivalentia, *Teneantur*, *Nemini liceat.* 3. in actu exercito; ut *Faciant*, *Solvant*, *Nemo audeat.* Nam ordinariè sic præcipiunt Superiores, & Trid. Sess.

13. c. 7. per verbum *Confiteantur*. Si ergo ex circumstantiis, vel usu aliud non constat, ita tenendum est, & quoties Decretum inter Jura & Leges inferitur. 4. Idem est de verbo *Mando*, nam idem est, ac iussio. Nec suppositâ materiâ capaci, restringi potest ad obligationem levem, quidquid dicat Sylv. Nec Superior loquitur urbanitatis gratiâ, ut aliquando tribuitur æquali, vel etiam inferiori. c. *Mandastis*. 2. q. 5. c. *Guilifarius*. 23. q. 4.

7 Verbum *Oportet*, in rigore non sufficit, quia significat iudicium potius quam imperium; imò nec necessitatem iudicii, sed honestatem. Idem est de verbo *Ordinamus*, loquendo per se, & nisi circumstantiæ cogant, quia in dubio mitius interpretamur mentem Principis. Secus autem erit de verbo *Volumus* absolute prolato in materia Legis, nisi ex materia, usu vel circumstantiis aliud constet; ut si solum explicetur affectus, desiderium &c. &c.

8 Quartò. Sententia Principis pro Lege accipi debet, loquendo per se, sive sit Interpretativa alterius Legis, sive Definitiva, sive Interlocutoria. Ita Communis & verissima ex c. *In causis*. de re judic. & l. ult. Cod. de Legib.

De Interpretatione propriæ Legis patet ex d. l. ult. & l. *Leges sacratissima*. eod. quia ejusdem est interpretari, cujus est condere Legem. Idem est de Definitiva; nam d. l. ult. non agitur de solo sensu Legis; ad quid enim peteretur præsentia partium, examen causæ &c.? Nec Imperator fundatur in autoritate interpretandi, sed decernendi; maxime ubi deest Lex scripta, quâ aliàs standum esset. Idem est de Interlocutoria, tum propter identitatem rationis, tum quia expressum est l. 1. §. 1. ff. de Const. Princ. ibi: *Interlocutus est*.

Nec obstat l. 2. Cod. de Legib. nam procedit de Statutis, vel Rescriptis factis per modum Privilegii, vel in gratiam personæ propter specialem respectum, vel pro tali tempore, loco &c. propter specialem occasionem: facitque c. 74. de R. I. in 6. Et ad eundem modum aliæ limitationes conclusionis explicari poterunt, ut difficultas non sit conciliandi Jura.

Nam in primis procedit Conclusio de Principe, utique potestatem habente Legislativam, sive absolute, sive respectivè. Inferior enim, interpretando Jus superioris, non facit Legem, quia & esset in præjudicium Superioris.

terioris, & pro variis locis una & eadem Lex variè accipienda esset, tollereturque Jus commune Regni. Unde nec Senatus decilio per se vim habet Legis, nec etiam Interpretationis authenticae respectu Regni, ut recte Lopez, & sumitur ex l. *Nemo*, Cod. de Sent. & Interloc. Secus autem erit circa Legem propriam, positam à non Supremo: eiusdem enim est illam interpretari, vel novam ponere.

II Deinde necesse est, ut sententia lata sit non ex arbitrio Opinativo (ut sit ab Inferiore Iudice) sed ex potestate & voluntate statuendi Jus certum: alias Princeps ageret, ut privatus Iudex secundum propriam opinionem, non ut dicens Jus totius Reipublicae. Iudicium tamen ordinariè est declarativum, seu Interpretativum, non de-

nuo Constitutivum, nisi aliud exprimatur; cadit enim in factum praeteritum, & jus Partis praexistens. Et est distinguendum inter interpretationem Juris Naturalis, & Positivi; quia prior plus non ligat (nisi sit animus obligandi, & non constet tunc de errore aperto) quam ratio probet. Posterior autem tenet, licet non satis consona sit verbis alterius Legis, quia non procedit ex scientia, sed potestate & voluntate.

Denique necessaria est sufficiens promulgatio Sententiae, five illa fiat inferendo Corpori Juris, ut l. 2. Cod. §. ult. de novo Cod. fac. estque frequens in Jure Canonico, five alio modo, ut per Rescripta publica, famam &c. &c. Nullo enim Jure prior modus poscitur, nec ex natura rei necessarius est.

CAPUT XVI.

Quæ Promulgatio necessaria sit ad perfectam
Constitutionem Legis Civilis?

Constat ex dictis suprâ, non sufficere locutionem merè privatam Principis, solusque Salon negat requiri *Promulgationem*, intelligens fortè divulgationem. 2. Similiter non sufficit *solemnis editio*, intelligendo eam, quæ fit in Concilio Generali, Regio &c. Nam licet typo mandata sit, nondum est Lex, nisi aliquo modo proposita Communitati; id quod vocamus *Promulgationem*. Unde in c. 1. de Post. Præl. vel particula *aut* accipi debet pro *seu*, ut sæpe alias, quia membra sunt æquipollentia; vel si pro diversis accipiuntur, sensus particulæ erit copulativus, juxta Innoc. & Host. licet oppositum teneat Abb.

2. Primò. Ex natura rei non est positivè determinata certa Solemnitas, vel Promulgatio publica, sed hæc in Legibus Civilibus ex ipsomet Jure Civili, vel ex recepta Consuetudine, vel ex voluntate expressâ Legislatoris determinanda est. Prior pars per se nota est, quia Ratio solum dictat, Legem debere

Communitati sufficienter proponi: modum autem sufficientiæ non dictat *positivè*, quamvis *negativè* designet, non requiri insinuationem ad singulos d. c. 1. Nam aliud est moraliter impossibile, & ex accidenti sæpe potest impediri.

Partis alterius ratio est, quia 3 Publicatio semper fit determinato modo, cum alias constare non posset de sufficienti promulgatione, & constitutione Legis. Necesse ergo est, ut determinatio sit stabilita per Legem, Consuetudinem, vel saltem voluntatem Principis, qui ut Legem, ita etiam modum promulgandi decernere potest.

Secundò. Ad Promulgationem 4 Legis Inferiorum, seu minus universalium Communitatum, sufficit unica Promulgatio, facta in Curia, vel præcipua Civitate, vel loco secundum Patriæ morem consueto. In hoc omnes conveniunt, quia nec Jure Positivo plus requiritur, nec Naturali; idque satis est, ut Lex dicatur publicè proposita Commu-

Communitati, & divulgari possit. Aliàs oporteret, eam intimari singulis locis, villis &c. contra usum & præter rationem, cum Lex per se respiciat Communitatem, non singulas villas, familias &c. Loquimur autem per se, ubi Lex aliud non disponit, ut sæpe expedire potest.

5 Tertiò. De Jure Civili Leges Imperiales postulant plures Promulgationes, quæ fiant in capitibus Provinciarum; & facta in unaquaque Metropoli, solum pro sua Provincia sufficit, vel si in Curia, solum pro Provincia, cujus est Caput, vel in qua existit. Ita Auth. *Ut facta nova Constit.* Coll. 5. ab omnibus sic intellecta. Estque dogma communiter receptum à Juristis, quòd *Rubrica*, quæ habet integrum sensum (ut cum incipit ab *Ut*, *Ne* &c.) habeat vim Legis in his, in quibus *Nigrum* non repugnat, nec absurdum sequitur.

6 Neque hoc à Theologis cum probabilitate negari potest, quia in his, quæ rationi vel Legibus non repugnant, multum valet communis consensus peritorum in sua Scientia propria, præsertim in materia favorabili, & ubi res per se satis verisimilis est. 2.

quia Pius IV. pro Lege communi sumit d. Rubricam quoad tempus, quo incipiat obligatio Conc. Trid. nam alibi de hoc nil sancitur. 3. Si Consuetudo est optima interpretès Legum; ergo etiam tot tantorumque Doctorum testificatio sufficit, cum vel supponant Consuetudinem, de qua testantur, vel eam inducant. 4. Fundantur iidem in hoc, quòd Rubricæ sint ab eodem, à quo Lex. l. 1. ff. si cert. petat. quod secus est in SS. Canonibus. Sine causa ergo Vasq. resistit tot Doctoribus, solum quia textus loquitur in particulari materia; & quòd argumentum à simili non probet.

Dixi, *Lex Imperialis*. Nam non Subditi Imperio consulere debent Leges & Consuetudines proprias sui Regni. Nec enim contra Jus naturæ foret, unicam Promulgationem fieri pro tota Hispania, esto Regna tantum ex accidenti unita sint in eadem persona. Quod tamen regulariter non fit, quia raro vel nunquam una & eadem Lex fertur pro tot Partibus. Standumque est speciali institutione & foro Regni, quia sub ea conditione videtur accepta potestas.

CAPUT XVII.

Quando, & quomodo incipiat obligare ex natura rei Lex Civilis promulgata?

1 **P**rimò. Lex sufficienter promulgata loco debito, absque alia limitatione temporis ex voluntate Principis, vel determinatione Juris Positivi, statim incipit obligare ex natura sua. Ita communis. Si enim Princeps nil determinet, non est major ratio hujus vel majoris dilationis: ergo indefinita æquivalet universali, seu semper post Promulgationem obligatio est; alias esset indeterminata & inutilis. Sic juxta omnes Votum, si est negativum, obligat pro statim, vel simpliciter; & affirmativum pro primo tempore opportuno, juxta exigentiam materiæ, & intentionem præsumptam.

2 **S**ecundò. Lex sufficienter & absolutè promulgata in uno loco, licet statim obligare incipiat, non obligat simul & eodem momento pro toto territorio, pro quo fertur, sed successivè, & intra tempus moraliter sufficiens, ut notitia Legis & Promulgationis per totum diffundatur. Ita limitatur Communis, & ali-

ter intellecta foret difficilis; imò limitationem indicant Nav. Abb. Felin. Bart. & convincit ratio.

Nam si ad actualem obligationem per se necessaria est notitia Legis; ergo ut possit obligare, necesse est, ut possit sciri. Dein sicut Promulgatio, ita Divulgatio necessaria est, ergo & tempus huic sufficiens: quomodo enim die eadem Legem, quæ ponitur Romæ, scient Indi? Rursum si non sufficit privatus sermo Principis, quia non accommodatur Communitati; nec Promulgatio sufficiet sine Divulgatione possibili, quia nondum accommodatur toti territorio: faciliusque scitur Romæ, quod in Consistorio dictum est die eodem, quàm ab Indis Lex eo die promulgata Romæ. Facit. c. 1. de Conc. Præb. in 6. ibi: *post tempus* &c. Nam si bimestre ponitur, ut tunc incipiat obligatio; ergo eo non posito, non incipit simul, sed successivè, esto dicatur, *ex nunc, ex tunc*.

Neque de vocabulo agitur, quia licet fortè non sit magna diver-

diversitas quoad effectum obligandi; esse potest quoad Irritationem &c. &c. 2. Aliud est excusatio Subditi; aliud insufficientia Legis, quantum ad vim vel efficaciam obligandi. Non enim sufficit, Legem esse constitutam, nisi satis applicata sit ad agendum respectu Communitatis; quod per se respicitur,

non autem obligatio ad singulos. 3. Si citius, quam divulgari possit, rescatur, ut operam dæmonis; Lex nondum obligat: at secus, si post sciatur etiam modo extraordinario. Quia in Lege est sufficientia; & non refert, unde aut quomodo sublatum sit impedimentum.

CAPUT XVIII.

De tempore, quo Lex incipit obligare secundum Jus Civile?

Primo. Lex Imperialis non incipit obligare intra duos menses à Publicatione facta in unaquaque Provincia; & post illos statim obligat totam Provinciam, nisi aliud in Lege expressum sit. Prior pars constat ex Auth. *Ut facta nova Constit. Coll. 5.* & ex dictis supra circa illam. Ratio alterius partis est, quia tunc Lex non impeditur, sed potius juvatur Jure communi, de quo cap. sup. dictum est. Supponimus enim, Provinciam non esse tam vastam, quin bimestre sufficiat divulgationi. Secus autem, quod ad hanc ex natura rei necessari-

um est, ut pro Mexico, tempus & mora concedenda foret.

Communis tamen Bart. Baldi, Abb. vult, qui Legem sciunt, ante bimestre obligari. 2 Quod recte procederet, si Lex deroget d. Authenticæ *Ut facta* &c. dicendo, *ex nunc, statim* &c. Quia potestas non deest, nec etiam voluntas accelerandi obligationem; alias superflua essent d. particulae, & sine effectum, cum declaratione non eguerit, obligationem post bimestre esse statim. Ideo supra excepimus, nisi aliud expressum sit.

At seclusa hac expressione, 3 probabilius est, obligationem non tenere ante bimestre. Ita

Nav. Turrecrem. Anton. Dec. Valent. Soto, quamvis sine fundamento distinguens inter internum & externum forum. Nam in d. Auth. bimestre statuitur ad suspendendam obligationem, juxta illa: *Statuimus &c. post duos menses valere*, utique in se, & non tantum in præsumptione Rei publicæ, ut patet in forma æquivalente: *Nolumus valere ante*. Simpliciter enim suspenditur obligatio, ut in voto constat. Et aliàs nullius momenti foret Indultum Fori externi, si in interno graviter obligat. Imò licet Lex aliquando in externo tantum valeat, nunquam tamen in solo interno, sed prius per se primò intendit.

4 Quæ verò objicit Abbas, levia sunt. Nam in c. 1. de Post. Præl. plus non dicitur, quam quod non requiratur intimatio privata. Et in c. *Cum singula*. de Præb. in 6. nihil, quod obstat, est; & Gl. potius favet. Nec bimestre ponitur propter majorem certitudinem obligationis

&c. c. *Qui certus* de R. I. in 6. sed ut Lex valere incipiat; sicque non frustra expectatur eventus, cujus nullus sequatur effectus.

Secundò. Leges Regum, qui non recognoscunt Superiorem in Temporalibus, statim incipiunt obligare, nisi vel in ipsa Legge aliud declaretur, vel per proprii Regni Leges alius modus determinatus sit, aut Jus communie Imperiale sit acceptatum Consuetudine. Constant singula ex dictis supra.

6 Tertiò, Leges Magistratus Inferioris statim obligant, si non expriment aliam determinationem. Nam omnes ut in dubitatum ponunt, d. Authenticam loqui de solis Legibus Imperialibus; præter illam verò non exstat Jus aliud scriptum. Si autem Consuetudo aliud obtinet, de ea constare debet, cum sit particularis tantum. Potest ergo Magistratus determinare, quod vult; quia nec Jure naturæ prohibetur, nec Positivo.

CAPUT XIX.

An Acceptatio Populi sit necessaria in Lege Civili, ut perfectè constituatur, & vim habeat?

Communis Juristarum affirmat c. 1. de Treuga & Pace, itémque Major, Driedo, Ang. Armil. Sylv. Ratio est, quia populus sub conditione Acceptationis transtulit à se potestatem Legislativam. §. *Leges.* dist. 4. l. *De quibus.* ff. de Legib. Arist. l. 2. Polit. c. 2. Convenitque sic bono communi; signum enim maximum, utilis necne Lex sit, est Acceptatio, vel Repugnantia Populi. Denique si Consuetudo tollit Legem jam positam, à fortiori hanc prævenire potest, ut Populi videntur præscripsisse.

2 Primò. Non deest potestas obligandi ad acceptandum. Nam Populus transtulit potestatem in Supremum Principem, sive ut unam personam, ut in Regimine Monarchico, sive ut fictam, ut in Aristocratico, sive ut junctam Comitibus, Assessoriis &c. ergo necesse est, ei subdi, Rom. 13. 2. Quia aliàs valde inefficax & inutilis foret potestas, si cogere non posset. 3. Ex usu, quia transgressores statim

puniuntur: ergo Correctio est justa, consequenter supponit obligationem parendi. Igitur propriè & formaliter loquendo, nunquam necessaria est Acceptatio; sed in sola Democratia id contingit, quia idem est ferens & acceptans Legem.

Secundò. Nec deest voluntas obligandi ad acceptandum. Patet ex usu puniendi transgressores. Nec potest prætexi non receptio Legis, cum per pœnam directè agatur & intendatur receptio. 2. Verba Legis sunt simpliciter præceptiva: ergo per se sequitur obligatio, & non, si Subditus vult: qualis enim foret obligatio? Et quomodo, quod Princeps non limitat, Subditi limitant? 3. Si potestas non deest; ergo est propter usum: ergo Princeps simpliciter præcipiens censetur eâ uti, quamdiu aliud non declarat, nec ex conjecturis morali certitudine constare potest. Ita Zabarella, Turrecr. Archidiac. Hugo, Præpos. Greg. Lopez dicens esse communem intentionem Doctorum. Item Medin. Castro &c.

4. Gra.

4 Gratianus d. §. *Leges non faciunt Jus, utpote privatus.* Deinde solum dicit, *Leges firmari* usu recipientium, quia difficilius abrogantur: usus autem supponit obligationem Legis jam perfecte constitutæ. 2. Ad rem non est d. l. *De quibus*, ut patet legenti. Nam agit tum de potestate Democratica Populi Romani, tum de Consuetudinario Jure.

5 Excipiunt aliqui à Regula 1. si Lex nimis dura sit. 2. si de facto major pars Legem non servet. Ad 1. mum. Resp. saltem hoc prætextu primam Sententiam multum usu receptam esse, & eatenus probabilem esse. Ta-

men in rigore Juris aliud est, l. *Prospexit.* ff. Qui & à quib. &c. Consultius ergo est, instare apud Principem, an urgeat Jus suum, necne.

Ad 2. dum. Resp. non posse 6 indistinctè accipi; alias multæ Leges non ligarent timoratos & Justos, quia major pars transgreditur; quod absurdissimum est. Solum ergo tenet exceptio, quando ex observantia oritur perturbatio publica cum periculo Seditionis, vel Scandali. Nam tunc observantia non est utilis bono Communi; & Princeps tenetur Legem tollere, saltem propter vitanda majora mala.

CAPUT XX.

An intentio Legislatoris, seu ratio Legis, sit intrinseca forma ejus?

1. **P**rimò. Voluntas Legislatoris est intrinseca forma & anima Legis. Ita communis modus loquendi Juristarum, ponens animam Legis in *Mente* ferentis. Et ratio est, quia omnis actus Moraliter pendet essentialiter ab intentione, sine qua non est verus actus, sed fictus in suo ordine seu spe-

cie, ut patet in Voto, Censurâ, Sacramentis &c. ergo nec hic sufficit, solum verba præceptiva proferre, §. *Sed &c.* Inst. de Ju. Nat. Gent. &c. l. *Quod Principi* ff. de Const. Princ. & l. *Non dubium.* Cod. de Legib. ibi: *Contra Legis voluntatem.*

Duplex autem voluntas distinguenda est; una obligandi, altera

altera obligandi ad hoc vel illud. Distinguuntur enim, ut forma generica & specifica: & prior semper præsumitur, quando de opposito non manifestè constat. Non possumus enim illam melius, quam ex verbis cognoscere, crediturque Princeps rectè operari, & non fingere; aliàs frustra esset Lex, & à quolibet eluderetur. Imò si verba clara sunt, conjecturæ in oppositum non obstabunt, quia Lex jam possidet jus; & hæc pars tutior est. Quòd si revera fictio subsit, ex conscientia erronea ligantur Subditi; quamvis ubi constiterit de fictione, poena non sit incurfa.

3 Alii distinguunt voluntatem ferendi Legem, & voluntatem obligandi. Sed vel una & eadem est voluntas, vel una alteram includit. Nam Lex non obligans, nihil est nisi Consilium: & licet per ignorantiam intendi possit talis Lex, non tamen fieri: quia intentio fertur in rem, ut apprehensam; effectio autem terminatur ad rem, ut in se possibilis est.

4 Posterior Voluntas, nempe obligandi ad hoc vel illud &c. propriè constituit mentem Legislatoris, ut constitutivam Legis in ratione præcepti obligantis ad talem actum, talem mo-

dum ejus &c. & ideo d. Voluntas est propria forma & anima Legis in specie, c. Si postquam. de Elect. in 6. l. Cum mulier. ff. soluto Matrim. Cum enim forma tantum sit moralis, non repugnat, simul esse actum imperantem, & formam actus imperati; quia ubi est unum propter aliud, est unum tantum; & propter quod unumquodque tale, & illud magis: at d. voluntas est præcipuum, ut anima respectu corporis.

Secundo. Ratio Legis non est forma intrinseca Legis humanæ; sed est quasi forma & mensura extrinseca, tenens se quodammodo ex parte objecti voluntatis Superioris. Sermo est de Lege, ut obligante; nam si Declarativa tantum est, tota pendet ex ratione. Conclusio igitur sumitur à simili de cæteris actibus, quia licet procedant à libero arbitrio, consequenter à voluntate, & ratione; tamen actus exteriores non constituuntur formaliter nisi ex voluntate libera; & ratio se habet ut movens ex parte objecti, & ut mensura & regula talis operationis, ut in voto patet, quod formaliter solum dicit promissionem, ut conjunctam voluntati promittendi. Dein Ratio est quid antecedens, nec per se habet

bet rationem moventis Subditum, sed Legislatorem; & stante illâ, stat, Legem non poni, poni verò, positâ voluntate efficaci Legislatoris.

6 Dices: De ratione Legis est, ut sit rationabilis; & ideo Ratio duplex est, alia motiva tantum; alia etiam constitutiva Legis. Et prior est personalis tantum, ut in Jejunio, in quo Legislator alius intendit Satisfactionem, alius Mortificationem &c. At ratio intrinseca (quæ dici potest Juridica) est, quod actus sit per se conveniens, & continens mediocritatem Temperantiæ.

7 Respondetur, sic rectè declarari partem posteriorem Con-

clusionis. Duo enim spectari possunt in d. ratione intrinseca; unum, ipsa honestas vel inhonestas præsupposita ex parte materiæ Legis; alterum, lumen rationis illam discernens. Prius se habet, ut objectum & ratio *sub qua* materiæ proximæ Legis, quia hæc præcipit actum convenientem, & prohibet disconvenientem; & sic est ratio objectiva, non formaliter constitutiva Legis. Posterius est ratio ostensiva talis materiæ & proprietatum, & consequenter est directiva voluntatis Legislatoris; sicque se habet ut regula extrinseca Legis.

CAPUT XXI.

An Lex Civilis possit obligare Subditos in foro Conscientiæ?

Ratio dubitandi est, quia *Forus* ex primæva impositione significat locum Judicii, extenditur autem ad significandum Judicium c. *Forus* de V. S. estque hoc vel externum, vel internum, seu *Forum Poli*, c. *Cum Episcopus* de Off. Ord. in 6. c. ult. 17. q. 4. At Inferior non potest obligare in foro Su-

perioris. 2. Effet d. obligatio vinculum Spirituale. 3. Politia externa non eget tali vinculo. 4. Nemo potest obligare, ubi non potest judicare, arg. l. ult. ff. de Jurisd. omn. Jud. 5. Nemo obligare potest ad poenam, quam exequi non potest, arg. l. ult. ff. de Off. ejus, cui mand. est Jurisd. 6. Nec eti-

am

am absolvere, quem ligare non potest c. *Quod autem* de Poen. & Remiss. 7. Peccatum, ut ex definitione patet, est contra Legem DEI.

2. Dicendum, Legem Civilem habere vim & efficaciam obligandi in Conscientia. Ita communis Catholicorum contra Gerson, Almain. Decium, Joan. Imola, Romanum. Assertio vel de Fide est, vel Fidei proxima, quia ferè apertè habetur Rom. 12. *propter Conscientiam* &c. & 1. Pet. 2. Prov. 8. Et ratio est, quia Princeps agit, ut Minister DEI: sed qui resistit Ministro in eo, in quo est Minister, & quatenus repræsentat personam Principalis, ex consensu omnium hominum censetur resistere Principali 1. Reg. 8. *Non te abjecerunt* &c. Sin frigas, Rempublicam sic restrinxisse potestatem, ne in Conscientia obliget; ergo Princeps non est Supremus simpliciter, & potestas obligandi manet in Republica.

3. Dein ratio ipsa dictat, servandas esse Leges justas, Mat. 23. *Quæcunque dixerint* &c. Estque de potestas per se necessaria, ut patet in Patre, Domino, Marito, Religione &c. c. 1. de Conju. Ser. c. *Si Dominus*. II. q. 3. ergo à fortiori in Republica.

alias valde inefficax esset in multis casibus. Effectus autem, qui proximè est à causa secunda, ita ut nisi per hanc, non fieret à Prima, simpliciter tribuitur secundæ. Unde Gerson fortè de voce tantùm disputat, si sensit, Legem humanam solum in virtute Naturalis obligare; tamen non sine scandalo recessit à communi modo loquendi Theologorum, utens ambiguitate.

Duobus autem modis deducitur aliquid ex principiis Naturalibus; uno, per modum Conclusionis legitimæ; & sic est ipsum Jus Naturale. Altero, per modum determinationis, seu additionis; & hæc est Positiva. Generale enim est, peccata esse punienda: at statim dictat ratio, ut determinetur modus puniendi.

Ad 1mum. quod objicitur, si Resp. licet Forum externum ab interno distinctum sit, hoc tamen ad illud consequi. Nam materiâ mutatâ ex libera in necessariam, Conscientia dictat, oppositum esse peccatum: ergo Minister potest obligare in foro Superioris, si hic imponit poenam sibi reservatam contra sperantes Ministrum, ut in præsenti fit: *Qui vos spernit* &c.

Ad 2dum. Resp. Licet d. Lex non possit ponere vinculum

lum Spirituale ex parte materiæ, scilicet in materia Spirituali; tamen in sua materia obligare posse Spiritum. Id enim resultat, positâ Lege per potestatem, quæ est participatio Divinæ. Ad 3tium. Resp. à Lege intendi veram honestatem, ut necessariam, & si hoc non posset, nec Pax foret Reipublicæ; quia homines proximè diriguntur per Conscientiam in actibus suis, & si hæc non liget, Lex excidit fine suo.

Ad 4tum. Resp. aliud esse, quòd actus, qui præcipitur, debeat esse subjectus cognitioni humanæ; aliud, quòd etiam obligatio ad illum. Posterius per se necessarium non est, ut

directè & per se de eo judicetur, quanquam etiam judicari possit d. obligatio, licet in particulari non sciatur, an contra illam agatur, necne.

Ad 5m. Resp. ex dictis, obligationem ad poenam Purgatorii vel Inferni poni à Superiore, à Legislatore autem solum consecutivè, non directè. Ad 6m. Resp. eum, qui vovit, non posse se met solvere, solvi tamen à Legislatore, dispensando &c. non tamen in foro Superioris post voti transgressionem. Ad 7m. Resp. rationem peccati pertinere ad forum altius; esse tamen consequens ex foro Inferioris spreto.

CAPUT XXII.

An omnis Lex Civilis obliget in Conscientia, aut vera Lex esse possit sine ea obligatione?

QUæstio est de re, & de voce; prior quidem, an possit dari Ordinatio, quæ immediatè non obliget in Conscientia ad actum, sed sub alia necessitate? Et Affirmativa constat ex Clem. *Exivit.* vers. *Non tamen*, de V. S. & ex usu Religionum. Certum enim est,

Statuta Fundatorum esse sancta, & justè punire transgressionem. Posterior quæstio est, an talis Ordinatio dicenda sit Lex?

Dicendum, non esse veram Legem respectu actus, de quo proximè disponit; esse tamen respectu totius disjuncti, vel conditionati, ut in propositione condition-

CAPUT XXII.

117

ditionali non affirmatur simpliciter antecedens, sed illatio, & patet in Voto pœnali, & in omni Lege pœnali; nam Reus in Conscientia obligatur ad sustinendam, & Judex ad inferendam pœnam. Similiter Lex Irritans resolvitur in obligationem Conscientiæ, ne quis utatur Contractu v. g. ut valido. Idem est de Lege Permissiva, & Privilegio, non quidem respectu ejus, cui fit permissio & concessio, sed aliorum, ne impediant.

§ At verò respectu actûs immediati non habetur vera ratio Legis; quia hæc tunc non est simplex, sed hypothetica tantum, & justa tamen; quia sufficit culpa Civilis, seu humana, c. 23. de R. I. in 6. seu actus non quidem moraliter malus, sed onerosus. Patet denique differen-

tia d. Legis hypotheticæ à Consilio, nam hoc non obligat ad pœnam.

Gl. c. *Ad aures*, de æt. & qual. Abb. c. 1. de Constit. & alii distinguunt duplex Consilium, Perfectionis scilicet, ut de Paupertate, & Reverentiæ; quod posterius, ut vult Angel. nequeat prætermitti sine culpa, saltem veniali. Sed distinctione opus non est, quia de re, non de voce agimus: Consilium autem Reverentiæ, si rectè explicetur, non est Consilium, ut distinguitur à præcepto, sed declaratio vel judicium rei aliàs necessariæ; & quando à Superiore datur, dicitur *Reverentia*. Consilium ergo est in modo tantum, non quoad rem seu materiam; facitque c. *Quisquis* 14. q. 1.

CAPUT XXIII.

An Lex Civilis in Præsumptione fundata, obliget in Conscientia?

¶ **D**Uobus modis Lex fundata dicitur in Præsumptione; uno, quando non potest servari sine peccato, præsumptione non subsistente in re: altero, quando nihilominus ser-

vari potest. Communis ergo sententia Negativa obligationis, necessaria est, quantum ad priorem modum, ut per se constat, & traditur c. *Tua nos*, de Sponsal. c. *Inquisitioni*. de S. E. c. *Verita-*

nitate. dist. 8. Quantum ad modum alterum, non potest d. sententia indistinctè teneri; sed ut in Suspensione distinguitur, quòd aliud sit præsupponere, ita esse posse, & aliud definire, quòd ita sit; sic in præsentì præsumptio vel est facti, vel periculi moralis, & secundum id, quòd frequentius accidit.

2. Primò. Lex fundata in Præsumptione solius moralis periculi, obligat in Conscientia, & habet suos effectus, etiamsi in casu particulari factum non sit consentaneum periculo, nec revera interveniat, quòd timeri poterat. Patet exemplis, ut Professionis ante aetatem legitimam, Voti prudenter facti, sed ab Impubere, & consequenter Irritabilis. Et ratio est, quia Lex, ut generaliter obliget, satis habet, quòd attendat ea, quæ frequentius accidunt; & ideo non deficit, deficiente fine in particulari tantum, & merè negative.

3. Sic Lex prohibens deferre arma noctu, habere simul plura officia &c. tenet, licet incommodum, propter quòd fit prohibi-

tio, hìc & nunc non sequatur; ut si persona est sufficientissima ad utrumque officium. Nam adhuc honestum est, servare Legem, & utile ad majorem ejus vigorem. Denique licet vulgò dicatur præsumptio periculi incommodorum, in re certitudo potius est moralis, non propria præsumptio.

4. Secundò. Quando Lex fundatur in Præsumptione Definitiva, seu facti, non obligat in Conscientia, non subsistente veritate facti. In hunc modum fundari debet Opinio negans, obligari Hæredem ultra vires Hæreditatis, neglecto Inventario. Et favet Auth. de Hæred. & Falcid. c. 2. Ratio est, quia tunc omnino cessat fundamentum Legis; quòd secus est de Præsumptione altera, cùm actus semper ex se periculosus sit. Discernendum autem est inter has Præsumptiones ex materia, verbis Legis, juncto usu, & interpretatione Doctorum. Sic quoad Hæredem, fortè Lex est poenalis, & consequenter non obligans ante sententiam, per quam tamen justè cogi possit, ut pareat.

CAPUT XXIV.

An Lex Civilis obliget vel obligare possit sub
reatu culpæ mortalis?

1 **P**rimò. Lex Civilis ex genere suo obligare potest sub mortali. Ita communis Theologorum contra Gerson, propter rationes cap. 20. allatas. Nam ratio dicitur esse obediendum Principibus, sicut de implendo voto, præcepto Patris, Domini &c. ergo ut horum obligatio est sub mortali ex genere suo, ita etiam d. Legis obligatio supposita capacitate materiæ, & voluntate Principis. Sequitur enim intrinsecè, si potestas est obligandi in Conscientia.

2 Secundò. Ex natura rei competit d. potestas rigorosè obligandi, supposita Superioritate; & non ex speciali concessione Christi. Patet 1. exemplis Patris & Domini. 2. Potestas Principis intrinsecè claudit, posse actum constituere in materia virtutis: inde autem sequitur d. reatus, supposita materiâ, ut in

taxa pretii. 3. Frivolè fingitur specialis concessio, utpote communis Ethnicis Rom. 13. & 1. Pet. 1. Imò nec in Petro fuit specialis, sed vi verbi, *Pasce oves*, per se sequitur d. potestas. Verissimum quidem est, illam nulli competere, nisi cum operatur aliquo modo, ut DEI Minister, Rom. 13. & quia alias transgressio non esset offensa DEI, consequenter nec meritoria Inferni.

Colligitur, ad transgressionem **3** non requiri contemptum formalem, ut patet, cum res ultra taxam venditur &c. Nam iisdem modis, quibus contra Divinam, etiam contra humanam Legem peccari potest, scilicet ex malitia, ignorantia culpabili, & crassâ. Et ita sano modo intelligendus est Cajet. v. *Præceptum*, scilicet de ignorantia invincibili.

CAPUT XXV.

An Lex humana, ut graviter obliget, gravem materiam requirat: & quæ illa sit?

Primò. Non est in potestate Legislatoris humani, obligare sub mortali in materia levi, etiamsi maximè id velit, & intendat. Assertio est verissima, & communis, & demonstratur. Nam fundamentum d. obligationis est capacitas materiæ, cum actus non excedat potentiam, nec obligatio capacitatem, 2. Esset præceptum injustum, & stultum; quid enim magis inordinatum, quam propter rem levem obligare ad poenam æternam, seu in re levi constituere medium Salutis? 3. Nec Divina Lex ita obligat. 4. Esset id in destructionem, non ædificationem; in scandalum & occasionem ruinæ. 5. Posset d. obligatio pro libitu imponi circa minima, contra Mat. 23. *Alligant &c. importabilia.* 6. Sicut in foro Civili nulla esset Lex, quæ imposeret pro re levi poenam mortis; ita in foro DEI injusta & nulla est d. obligatio. Unde August. l. 2. de Bapt. c. 6. ait, iniquas esse stateras eorum, qui pro arbitrio dicunt, Hoc grave,

hoc leve est. Videantur dicta in simili de Voto.

Neque obstant Summistæ, dicentes sufficere intentionem Superioris, ut in præcepto Adami, præceptis Religionum. Intelligi enim debent, ut l. 1. ff. de Const. Princ. de *Placito rationabilis* Superioris, quia sæpè latet motivum ejus. Et sæpe materia, quæ secundum se spectata levis est, prout præcipitur intali occasione ad talem finem &c. fit & est gravis juxta dicta D. 4. de Cens. sect. 6. idque solum probat exemplum Religionum, & præcepti Adæ. Nam quia positum est in recognitionem Obedientiæ DEO debitæ, & quasi in tributum subjectionis humanæ, & ad reprimendam elationem hominis, illum quasi subjiciendo creaturæ inferiori in obsequium DEI; fuit sub his rationibus gravissimum.

Secundò. Lex in obligando 3. excedens capacitatem materiæ, obligat nihilominus sub levi. Nam aliud est, præcipi aliquid; aliud, sub gravi præcipi. Prius stat sine posteriore, tanquam prius naturâ, & ex se separabi-

le ab altero: ergo in his Utile per Inutile non vitiatur. Nec intentio intelligitur conditionata, ut nihil velit, si non potest totum; sed potius absolute intendit præcipere, & volendo plus, quam potest, consequenter vult, quod potest: id quod sufficit ad obligandum sub levi.

4 Tertiò. Gravitas sufficiens materiæ ad obligandum sub gravi, judicanda est arbitrio prudenti; nec potest certior regula tradi. Est communis Summistarum, etiam in Lege Naturali, & Ecclesiastica, & in Voto, Juramento, Furto &c. Duo autem ad ferendum prudentiale judicium necessaria sunt, finis Legis, præsertim proximus, & de in æqualitas seu proportio medii in ordine ad finem illum præcepti.

5 Debet enim finis pertinere ad aliquam ex virtutibus gravioribus. Quod multi restringunt ad virtutes, quæ respiciunt amorem & cultum DEI, ac eas, ex quibus moraliter pendet amicitia, pax, & commune bonum Reipublicæ. Sed formaliter intellectum falsum est, ut patet in præcepto Jejunii, fortitudinis &c. Potest ergo materia esse gravis in omnibus virtutibus, præser-

tim Cardinalibus & principalibus: in unaquaque autem virtute materia gravis est, cujus violatio vel omissio notabilem habet deformitatem seu turpitudinem in sua specie: & gradus turpitudinis judicandus est, spectatâ communi æstimatione hominum, & sensu graviorum Doctorum & virorum prudentium.

Rursus proportio medii ad 6 finem Lege intentum spectanda est, quia si leviter hunc impedit vel minuit, non potest læsio reputari gravis, licet finis gravis sit, ut patet in læsione Justitiæ, nam minima non multum perturbat amicitiam. E converso, si defectus graviter lædit finem, non refert, in se esse minimum quid. Ut ingredi talem domum, leve quid est; at in ordine ad vitandam occasionem grave. Et in materia Justitiæ, quod absolute leve est, respectu Pauperis grave est, quia vel multum eo eget, vel ex ejus carentia grave damnum patitur.

Dices, finem Legis non ca- 7 dere sub Legem, esto impediatur. Resp. ita esse de fine extrinseco; secus verò de intrinseco, siue is claudatur in ipsa materia,

teria, ut in Jejunio, audiendâ Missâ, siue proximè respiciatur per præceptum, ut cùm materia solum præcipitur, ut medi-

um ad talem finem, ut in prohibitione ingrediendi talem domum propter vitandum scandalum, vel quid simile.

CAPUT XXVI.

An ex verbis Legis colligatur obligatio ad mortale; & quæ verba ad hæc sufficiant?

1 **P**rimò. Gravitas pœnæ, per se loquendo, magnum signum est gravitatis materiæ, de qua Lex fertur, & gravis obligationis ejus. Nam gravis pœna non imponitur prudenter pro re levi: præsumptio autem est prudentiæ Legislatoris. Notâtque Scot. quoties Scriptura Vetus fert pœnam mortis, materiam de se fuisse sufficientem ad mortale; consonâtque Aug. l. 2. de Bapt. c. 6. Et licet Leges non semper gravius puniant, quod coram DEO gravius est; tamen indicant, quod ita puniunt, valde necessarium esse ad finem suæ potestatis.

2 Dixi, *per se loquendo*; quia licet signum de se optimum sit gravitatis materiæ; tamen contingit Legem esse purè Pœnalem; & consequenter non obligare ad

actum, quem per pœnam intendit sub culpa gravi.

Secundò. Verbum simplex **3** præcipiendi vel prohibendi, semper & independenter ab omni alia conditione Legis non obligat sub mortali. Constat, quia idem verbum cadit univoce etiam in rem levem præceptam. Supponi autem debet capacitas materiæ, juxta dicta suprâ. Dixi, *simplex*: si enim additur *sub gravi*; eo ipso præsumitur materia pro gravi, nisi de opposito manifestè constet.

Tertiò. Suppositâ capacitate materiæ, seu gravitate, simplex verbum præcipiendi vel prohibendi sufficit ad mortale. Nam vi verbi constituitur ordinatio in ratione veræ Legis, & cum vi obligandi: obligat autem Lex, quantum potest, nisi aliunde restringatur, quia obligatio est quasi naturalis effectus Legis:

gis : ergo hac absolute agente ,
sequitur illa , quanta potest.

- 4 Confirmatur 1. Lex naturæ
de obedientia erga Superiorem,
obligat ex genere sub gravi: er-
go graviter, ubi materia gravis
est, & præceptum absolutum.
2. Lex Civilis nec habet verba,
quibus declaret gravitatem (nam
minari gehennam, ad ipsam non
spectat, nec discernere inter mor-
tale & leve peccatum) nec re-
gulariter declarat in actu signa-
to: ergo nunquam obligaret gra-

viter. 3. Immerito distingui-
tur inter Legem Canonicam &
Civilem, quantum ad præsens.
Nec enim in Clem. *Exiit de V.*
S. & c. Exiit. eod. in 6. regula
ponitur propter specialem ratio-
nem Regulæ S. Francisci, vel
SS. Canonum, sed propter pro-
prietatem verbi præcipiendi,
suppositâ capacitate materiæ;
quia nec additur nova vis signi-
candi, nec novum Jus, sed de-
claratur vis verbi, nisi aliunde
restringatur.

CAPUT XXVII.

An obligatio Legis humanæ quoad gravitatem
ejus, pendeat ex intentione Legislatoris?

- 1 **I**ntentio potest variis modis
haberi, ut 1. simpliciter fe-
rendo Legem. 2. definite
cum obligatione Conscientiæ.
3. cum intentione ferendi Pœ-
nalem tantum. 4. definite sub
mortali. 5. definite sub venia-
li tantum, licet materia gra-
vis sit. De ultimo quæstio est,
nam de cæteris constat ex dictis.
Ut de obligatione Conscientiæ,
vel sub gravi, vix venit in men-
tem Principi Infideli; & tamen
obligatio est gravis, quia non
requiritur expressior intentio,

nec est ratio requirendi, ut in
Voto patet. Nam ubi inten-
ditur obligatio, nec modus de-
terminatur, ex materia deter-
minari debet, cum nec in re
esse illa possit sine aliqua deter-
minatione, nec hæc aliunde
fumi, quam ex materia.

Quantum ergo ad id, quod 2
quæstionis est; Salmeron & Vasq.
censent, in materia gravi Legis-
latorem necessario obligare sub
mortali. 1. quia tunc Jus na-
turæ dictat esse obediendum; &
sub gravi obligat. 2. Tam stul-

tum est, velle obligare sub levi ad grave, quàm è converso sub gravi ad leve. 3. Differentia venialis & mortalis oritur ex natura rerum, non ex intentione &c. 4. Obligatio non est essentia, sed effectus Legis ac præcepti, quia hæc consistit in intimatione voluntatis Superioris.

- 3 Primò. Quamvis materia gravis sit, si Legislatores satis declaret, se nolle obligare sub mortali, Lex non obligat sub mortali. Ita communis Cajetani, Castro, Med. Navar. & omnes in præsentì primò omnium requirunt intentionem Superioris. Nam obligatio est effectus moralis ab homine faciendus: ergo non fit sine ejus consensu, nec contra illum, quia actus agentium non transcendunt intentionem eorum. l. *Si quis nec causam* l. *Non omnis*. ff. Si cert. pet.

- 4 Nec Jus naturæ cogit, si intentio est limitata, quia voluntas conditionata, conditione non impletâ, nil ponit in esse. Et alias repugnantia esset in objecto: ergo vel est possibilis obligatio sub levi ad grave, vel impossibilis? Si 1um: ergo fit, quod voluntas vult. Si 2dum; ergo nil fit, errando in nomine Legis, sicut si Princeps

vellet Legem ferre, quæ nec sub levi, nec sub gravi obligaret.

Unde ad 1um, quod obijcitur, Resp. Legem humanam radicari in naturali; proxime tamen esse à Voluntate hominis. Quia ergo Jus naturæ in humano non operatur, nisi mediante voluntate Superioris, & huic efficaciam dat; non dat contra d. voluntatem, sed ut impleatur in his, quæ vult. Et quomodo dictat, esse obediendum sub gravi, nolenti præcipere sub gravi?

Ad 2dum. Resp. differentiam claram esse. Nam ad imponendum onus non sufficit voluntas Principis, sed ad auferendum, etiamsi irrationabilis sit. Gravare enim non potest ultra mensuram, sed potest non gravare, etiam ubi posset.

Ad 3tium. Resp. in intrinsecè malis sumi differentiam peccati ex materia tantum; secus in extrinsecè malis, si Superior non vult simpliciter & adæquatè præcipere. Unde enim tunc erit mortale? Non ex natura rei; non ex voluntate præcipientis.

Ad 4tum. Resp. aliud esse activam obligationem; aliud passivam. Hæc est effectus Legis, quamvis dici possit intrinsecus & essentialis in genere causæ formalis. Illa autem est quasi

quasi activitas obligationis passivæ; estque de essentia præcepti, utpote quod essentialiter est vinculum inductivum obligationis. Quidquid autem sit de Intimatione præcepti; tamen talis est Lex, qualis voluntas, quæ per illam intimatur, tanquam anima Legis: & Intimatio solum est in genere signi, nec efficaciam habet nisi ratione signati.

9 Secundo. Quamvis eo casu Lex non possit obligare sub mortali; tamen non est omnino nulla, sed sub veniali obligare potest, juxta voluntatem Legislatoris, quæ non semper irrationabilis est. Nam habet usus Religionum, juxta S. Thom. 2.2. q. 186. a. 9. ad 1. Et ubi nec ad mortale, nec veniale obligatio est, utrumque exprimitur; sicque significatur possibilitas d. Legis, ut rationabilis. Idem sumitur ex Lege purè pœnali; nam tandem resolvitur in obligationem sub levi, si pœna levis est: cur ergo non immediate & simpliciter potest sic præcipi? Sic Episcopus propter furtum grave ferre potest Excom-

municationem minorem; esto forte imprudenter.

Tandem per se credibile est, 10 quod sicut Ecclesia sub mortali præcipit audire Missam, ita etiam sub levi præcipere possit certis diebus, si expedire judicat, cum eadem materia esse possit sub consilio tantum, & sub gravi præcepto; cur ergo non etiam sub levi (sicut sub pœna levi) ut conscientiam timoratam pungat, & non adducat in discrimen lapsus gravis?

Ratio à priori est, quia talis Lex nec est injusta, nec illicita ex parte materiæ, nec excedit potestatem, sed est actus hujus inadæquatus: cur ergo erit nulla? Nam solâ indiscretio vel imprudentia non facit nullam, nisi reddat turpem, inhonestam &c. &c. Et si materia est capax obligationis majoris; cur non & minoris? Utraque enim extrinsecus advenit per liberam voluntatem, ut de Censura dictum est. Quæ verò afferuntur de Voto, & Juramento, alibi declarata sunt. 11

CAPUT XXVIII.

An Lex Civilis obliget sub mortali, ut ex contemptu non violetur?

I **C**onsentiunt omnes, transgressionem Legis, etiam in materia minima, esse mortalem, si fit ex contemptu, ut patet ex S. Th. 2. 2. q. 186. a. 9. ad 3. Abbate, & aliis Canonistis; & apertè tenet Bern. l. de Præc. & disp. c. 11. & seqq. Sed quia non omnis Contemptus statim est peccatum mortale, oportet explicare, quid sit transgredi præceptum ex contemptu; & quid hic sit, ac quotuplex?

2 Primò. Transgredi ex contemptu Legem, non est peccare ex certa scientia, & sine passione vel causa, nec etiam peccare ex consuetudine; sed quando transgressio exterior oritur ex imperio contemptus interioris, ita ut vi talis imperii fiat quidam contemptus exterior. Pars prima patet inductione mendacii, furti levis &c. Nec enim per veniale contemnitur DEUS (S. Th. q. 15. de Verit. a. 5. ad 2.) licet commissum ex perfecta scientia. Nec carentia passionis & ignorantia per

se addit novam speciem malitiae, ut per se notum est; nec augmentum, quod addit, excedit capacitatem materiae.

Pars altera probatur, quia **3** omnino falsum est, quod Abb. vult c. *Concupiscentiam*, de Constit. nullum esse veniale, quod per Consuetudinem non fiat mortale. Aliàs verbis otiosis, junctâ frequentia, incurreretur periculum peccandi mortaliter; quod est absurdissimum, & contra sensum totius Ecclesiae, & contra omnes Doctores in materia de Juramento, Lusu &c. &c. Dein ne habitus est Contemptus, nec multiplicatio actuum; si enim primus non est ex contemptu; cur secundus? aut quis numero? Et nec augmentum extensivum venialium, facit mortale, aut novam speciem addit, ut contemptus.

Exempla in furtis levibus, **4** transgressionem taxæ in vendendo, communicatione cum Excommunicato, non sunt ad rem. Nam in furtis materia præcedentium actuum retinetur, &

& per subsequentes augetur, donec pervenitur ad gravem, inquam ut talem ferri aliquo modo voluntatem necesse est. Quando autem fiat copulatio levium in unam materiam, dictum est l. 5. de Voto c. 5. Sic singulæ communicationes prohibita habent se, ut partes unius materiae gravis per illos intentæ voluntate expressâ, vel virtuali tantum; de quo D. 15. de Censura sectione. 2.

5 Ratio tertiæ partis est, quia actus externus accipit malitiam formalem (præsertim extrinsecam & accidentalem) ab interno; sed transgressio in rem minima nec in actu externo habet de se malitiam mortalem, nec in voluntate respiciente d. actum, ut objectum: ergo si d. malitiam habet ex contemptu, ideo est, quia imperatur ab aliquo actu interno, habente malitiam mortalem, qui dicitur contemptus.

6 Secundò. Contemptus, ut actui addit malitiam mortalem, est quædam injustitia. Nam Contemptus, ut Altiſiod. definit, est *æstimatio minus justo*: at diminuire sic æstimationem, est injustum. Potest ergo Contemptus esse & in intellectu, & in affectu interno, & in opere vel omissione externa. Primus modus est, habere de persona

vel re minorem æstimationem, quam par sit. Alter est velle habere vilem æstimationem, aut eam exterius ostendere, vel aliis ingenerare, vidente altero, se nihili fieri &c.

Porro Contemptus, si sit 7 Personæ, semper injustitiam aliquam continet, qualis scilicet esse potest contra Personam. Nam formaliter esse potest contra Religionem, Pietatem, vel Observantiam, si sit contra DEUM, vel Prælatum. Sin contra alium Proximum sit, erit contra communem Justitiam. Quisque enim jus habet, ut in debita æstimatione habeatur, & ut convenienter ad illam tractetur, quia hoc necessarium est ad honorem cuique debitum, & inter homines magnam utilitatem habere potest; & ideo Contemptus ex genere suo reputatur gravis injuria.

Potest autem committi vel 8 materialiter, vel formaliter; priori quidem modo, si defacto quid sit, quo Persona aliis postponitur; posteriore, si id directè intenditur. Sic omne mortale dicit Contemptum DEI, quamvis non omne formalem contineat, seu propriam *superbiam*, ut vocat Aug. 14. de Civ. c. ult. utique causaliter, quia regulariter ex ea nascitur. Dicitur

tur etiam Inobedientia formalis, quia hoc medio utitur quis ad contemnendum, ut c. *Honoratus*. dist. 74. Nasciturque vel ex superbia & appetitu excellentiæ, vel ex indignatione & vili æstimatione Prælati.

- 9 Tertiò. Transgressio ex contemptu rei præceptæ non semper est mortalis; secus si sit ex contemptu Legislatoris. Taceo de Contemptu Legis, quia non est nisi per respectum vel ad Legislatorem, vel rem præceptam: hæc autem potest esse res minima: ergo Contemptus non potest esse gravis, nisi involvat errorem, ut Consilia Evangelica esse inutilia, vel bona infima; & tunc constat peccari gravissimè.

- 10 Sin sermo sit de DEI Contemptu; semper & in individuo peccatur mortaliter, ut si omititur Consilium, tantum ne placeas DEO, vel mendacium dicitur, ut ei displiceas, includitur formale odium DEI. Si autem homo contemnitur, vel contemnitur formaliter, quæ

Superior, vel quæ talis homo; primum semper mortale est, quia contemnitur potestas, & homo, ut Deum repræsentat, *Qui vos spernit* &c. Posterius potest esse veniale ex levitate materiæ; ut quia non contemnitur præceptum simpliciter, sed ut est in tali materia minima; nec etiam potestas contemnitur, sed circa personam ostenditur amaritudo animi. Quæ tamen diligentissimè cavenda est, ut periculosa, cum facile contingat, ut inde pullulet contemptus Prælati, quæ talis.

Ex his constat, malitiam in Contemptus specie distingui à malitia transgressionis præcepti. Nam egredi ex cubiculo contra præceptum Prælati, otiositatis est; egredi verò ex contemptu Prælati, mortalis Irreverentia; sicque ex transgressionem de se veniali fit mortale. Quod secus est de transgressionem ex malitia, vel consuetudine, quia nec addunt malitiam alterius speciei, nec ex veniali faciunt mortale.

CAPUT XXIX.

An Lex humana obliget ad modum virtutis ;
& consequenter quo actu impleatur ?

1 **Q**Uæ lib. 2. c. 10. dicta sunt, facile in præsentì applicari possunt, quantum ad præceptum Affirmativum. Negativum enim, sicut non postulat actum, ita nec impletur per illum, sed per omissionem solam. Illud ergo ut impleatur, requirit & actum & ex libera voluntate ac scientia factum, ut omnes conveniunt.

2 Nec urgent objectiones Medinæ; ut quod dormiens tota die non impleat præceptum Jejunii sub Excommunicatione positum; vel si dormiens recitet Psalmos; si nesciens festum audit Missam; vel si audit nolens, si posset. Nam quantum ad Censuram non sufficit conatus, si effectus non sequitur; & de festo dictum est aliàs; dormientem autem non orare constat, & consequenter ad denovo orandum teneri.

3 Difficultas sola est, an per actum non simpliciter bonum Lex impleatur? Negant Dion. Cisterc. & Antonin. p. I. exc. 8.

de R. I. 2. Lex præcipit actum bonum, ut Temperantiæ. 3. Præcipiendo constituit in certa specie virtutis: ergo esse debet actus virtutis. Oppositum tenet communis S. Tho. Cajet. Soto, Almaini dicentis, ferè omnes Doctores convenire.

Primò. Loquendo de facto, **4** Lex humana non obligat ad modum virtutis, seu ut actus simpliciter honestè fiat. Constat in Jejunio; licet enim non sequatur maceratio corporis, Lex impletur juxta omnes; idemque est in similibus. Nam Lex solum præcipit materiam, in quam cadit, & non finem, quia non præcipit fieri hoc propter illud, sed fieri hoc. Vel si finem exprimit, non est per modum objecti Legis, sed solum per modum rationis vel motivi, propter quod actus præcipitur.

Ad imum. quod objiciebatur, **5** Resp. Divinam Legem non impleri nisi quoad speciem externam tantum. Secus autem est de Lege humana, quia qui peccat, non facit aliter, quam Lege

Lege humanâ præscriptum sit ; aliter tamen , quàm Divinâ præcipiatur.

6 Ad 2dum. Respond. præcipi actum de se bonum ; non tamen omnes modos necessarios , ut fiat bene. Actus enim potest habere mediocritatem Temperantiæ v. g. licet hîc & nunc non habeat ex defectu operantis. Unde ad 3tium. Resp. Sensum axiomatis esse , quod Lex non tantum imponat obligationem Obedientiæ , inclusam in omni præcepto , sed de se præcipiat actus omnium virtutum , seu secundum omnes species earum. Actu autem in specie Justitiæ sic constituto , non sequitur , eo ipso præcipi , ut studiosum simpliciter.

7 Secundò. Legislato humanus præcipere non potest , ut actus sit simpliciter bonus , & ex honesta intentione fiat. Ita Communis suprâ negans , actum internum directè & per se præcipi posse Lege humanâ : id autem fieret , præcipiendo actum simpliciter bonum , nam vel prius

præciperetur intentio , ut sequatur electio , vel post actum externum ; ergo ut complementum non necessarium. Dein non potest præcipi omnis bonitas , sed accommodata fini , & externæ gubernationi Legislatoris : actum autem fieri ex bona intentione , pertinet ad DEUM , qui corda scrutatur.

Nec refert , quod præceptum 8 Negativum prohibeat actum , si fit ex odio &c. Nam id potest conferre ad bonum commune ; & re vera non punitur malitia ab illo actu proveniens , sed actus externus absolute , quamvis cum limitatione & dependentia à tali conditione , quod est minus punire , quàm Lex posset. Ut autem Sacrificium dicatur tali intentione , regulariter fundatur vel in voto Obedientiæ , vel pacto Justitiæ. Nec intentio illa omnino extrinseca est actioni , sed pertinet ad completam oblationem Sacrificii , & fructum ejus : & ideo qui potest Sacrificium præcipere , totum id præcipere potest.

CAPUT XXX.

An Lex humana & Civilis possit ad sui observationem obligare cum periculo cujusque nocumenti &c. &c.?

Primò. Non deest in Magistratu Civili (& à fortiori in Ecclesiastico) potestas ad obligandum suis Legibus etiam cum periculo vitæ, si necesse sit. Est certa, & communis Cajet. Sot. Covar. Ledesm. Nam in Republica est potestas necessaria ad sui conservationem, ut ex terminis constat; alias non satis provisum foret ejus gubernationi & conservationi: atqui Leges sic, ut dictum est, obligantes, sæpe necessariae sunt, ut in bello, tempore pestis &c.&c. Nec sufficit Jus naturæ, quia ad summum obligat in communi ad providendum, non autem hos vel illos; & sæpe obligatio Naturalis est incerta: ergo Lex humana, ut actus aliarum virtutum, ita & fortitudinis præcipere potest.

2 Secundò. Lex humana tunc maximè & per se obligat cum periculo vitæ, quando hoc per se est conjunctum actui præcepto, si alioqui Lex justa est; ut semper præsumitur, quando de

opposito non constat. Nam in d. exemplis, aut cum præcipitur navigatio periculosa, accidentarium non est periculum, sed quasi de substantia ipsa actus præcepti; consequenter juxta, non præter intentionem & scientiam præcipientis.

Quia verò Respublica non **3** habet dominium vitæ civium, sed usum convenientem; non potest eam exponere ob causas leves & ordinarias, sed cum ita pertinet ad bonum commune, aut necessarium est ad servandam personam eidem bono valde necessariam; nec aliter Lex moraliter possibilis foret. Semper autem præsumitur pro justitia Legis, quando non est manifesta ejus temeritas, quia semper præfertur Jus Superioris privato; qui quidem jus in vitam suam habet, sed tamen magis Reipublicæ est, quàm suus. §. Polit.

4 Tertiò. Si d. periculum non est per se conjunctum, sed contingenter adjungitur actui, Lex

Lex non obligat cum tanto periculo, imò nec alterius gravissimi nocumenti, ut est gravis infamia, magna jactura bonorum; ex accidenti verò, seu in aliquo casu obligare potest. Constat inductione etiam in Divina Legge, ut 1. Reg. 2. Mat. 21. & in factis Machab. die Sabbati, & in præcepto integrè confitendi. Item in Jejunio c. *Consilium*. de Obs. Jejun. & in Missa, Horis Canonicis, Communicatione cum Excommunicato &c. &c.

5 Ratio est, quia vel deest potestas, vel voluntas juxta dicta de Epiickia. Non enim prior extenditur ad omnia sine mensura; nec in communi observatione Legum necessarium est Reipublicæ, Subditos obligari, non obstante quocunque. Et licet sæpe injusta non foret obligatio; tamen si nimis dura est, censetur præter voluntatem Legislatoris, ut maximè servatur in Legibus Divinis, juxta communem expositionem.

6 Dixi, *ex accidenti* &c. ut quando violatio cedit in contemptum vel injuriam Religionis, aut in scandalum Pusillorum. Nec enim sufficit intentio non contemnendi Legem vel Legislatorem, quia etiam tenemur exterius non contemnere, aut contemnentibus con-

sentire, vel cooperari, significando, quasi idem sentiamus. Item ad vitandum scandalum maximè solet esse necessarium vitare actum externum; quamvis aliquando protestatio sufficiat.

Dices, Legem naturæ tunc 7 obligare, ut Fidei, Religionis, & Justitiæ Legalis. Resp. probabilius esse, quòd Lex naturæ tunc obliget ad servandam Positivam, consequenter quòd & hæc obliget. Sic in occasione Martyrii etiam fortitudo obligat, quasi imperata à præcepto Fidei. Et Machabæi comedendo carnes vetitas, etiam Temperantiam violassent.

Ad discernendum autem articulum hujus obligationis, duo 8 notanda sunt. Unum est, periculum vel imminere ab extrinseco, ut homine comminante &c. vel ab intrinseco, seu ex naturali & ordinaria conditione hominis &c. Posterius regulariter non sufficit, juxta exemplum 2. Mach. 7. nec etiam prius semper, quia potest esse alia causa incutiendi metum, quam contemptus Religionis.

Alterum est, quòd aliud sit, 9 Legem cum tanto periculo posse licitè servari; aliud, debere. Nam posterius plus causæ requirit, quia multa ardua licent, quin

quin præcipi possint, ut in naufragio tabulam cedere amico. Oportet ergo, ut non tantum præponderet bonum Commune, sed ut tale sit, ut redundet in extremam vel gravem necessitatem ejus; aut è converso, ut transgrediendo sequatur grave damnum commune, puta contemptus Fidei, Legum &c. Tunc enim tantum obligatio est, nec ultra extenditur.

10 Dices, quod est contra Legem, peccatum est. 2. Bonum commune præferendum est privato. 3. Propter metum posset quis contrahere cum consanguinea, celebrare sine vestibus sacris, cum Excommunicato communicare, contra c. *Sacris*. de his quæ vi &c.

11 Ad 1um. Resp. argui in sensu composito ad divisum.

Imminente enim periculo cessat tunc obligatio Legis, juxta c. 4. de R. I. quia quod aliàs non esset, fit licitum propter necessitatem. Ad 2dum. Resp. falsum esse, quod bono communi semper necessarium sit materialiter exequi Legem. Satisque est servari regulariter & per se, ac extra casus extraordinarios.

Ad 3tium. Resp. in contra- 12
hendo ex metu usum esse posse amphibologiæ: & licet culpa sit fictionis, vitatur tamen Censura, Clem. un. de Consang. & Affin. Celebratio autem sine vestibus sacris licebit, si fingatur abesse posse scandalum; & à fortiori id tenet de Communionem cum Excommunicato, quia in d. c. *Sacris* solum traditur regula indefinita, quod metus non semper, ut vis, excuset.

CAPUT XXXI.

An Leges humanæ generaliter & indifferenter omnes Subditos obligent?

1 **P**rimò Omnis Viator, & habens Superiorem, potest huius Legibus obligari; & consequenter Leges humanæ obligant omnes Subditos, ad quos loquuntur. Est omnino certa, & de Fide, Rom. 3. & 13. Et ratio dictat, obediendum esse; nec ab hac necessitate excipit siue ratio siue Scriptura. Dixi, *ad quos* &c. quia quisque obligatur Legibus ad se pertinentibus, consequenter respectivè, non absolute & indifferenter. Obiectio autem de *Mandatis hominum* &c. vana est, quia sensus est antonomasticus de his, quæ repugnant Divinis Mandatis, sicut propria voluntas sic sumpta reprehenditur; quâ tamen utendum est ad obediendum DEO.

2 Secundò. Unaquæque Lex humana obligat omnes personas, quæ sunt partes Communitatis, pro qua fertur; si cetera concurrant. Suppono enim ~~ceteras~~ conditiones, cum hîc solum sermo sit de conditione ex parte Subditi. Suppono etiam, verba & rationem Legis ha-

bere locum respectu personæ. Potest enim illa ferri ad certa membra Reipublicæ, seu Communitatem minorem, quæ est pars totius.

His ergo positis, Conclusio **3** communis & certa est ex Rom. 3. Nam Lex per se primò fertur Communitati; & inde obligatio ad singulos descendit: ergo per se, & quantum est ex vi Legis, comprehendit omnes partes Communitatis: quia nec potest esse alia ratio huius obligationis, nec diversa, nec maior in his potius quam aliis personis.

Quæres, qui censendi sint **4** membra Reipublicæ? Resp. Sicut in naturali Corpore constituuntur per unionem proportionatam, quâ motioni totius Corporis subjiciuntur; ita Politica membra constitui per moralem Conjunctionem. Hæc autem non est ejusdem rationis in omni Communitate, sed cum proportionem sumenda est. Nam in Civili ordinariè id fit per naturalem originem l. 1. ff. ad Municip.

nicip. l. *Cives*. Cod. de Incol. per Spiritualem verò generationem seu Baptismum in Ecclesia universali; & in particulari Communitate per mutationem & acquisitionem domicilii arg. c. 3. de Temp. Ord. in 6. & l. 1. Cod. de Incol. in aliis denique specialibus Communitatibus per specialem receptionem in eas, & per promissionem vel Juramentum. Quæ quidem de Unione permanente procedunt; nam transiens subjectio aliis modis dari potest.

5 Tertiò. Obligatio Legis per se non extenditur ad eos, qui sunt extra Communitatem,

cui Lex imponitur. Est communis S. Thom. Theologorum, & Summistarum. Nam cum proportionem tenet illud 1. Cor. 5. *De his, qui foris* &c. constatque inductione. 2. Nulla potentia operatur extra sphaeram suam: at sphaera Legislativæ est Communitas, à qua manat potestas, vel in quam datur. 3. Nemo Superior est nisi Communitatis cui præest: ergo extra illam nil potest c. 2. de Const. in 6. Exemplum de Excommunicatione dissimile est, quia illa operatur ex vi Jurisdictionis communis, potius quàm privati Episcopi.

CAPUT XXXII.

An Leges propriæ Territorii obligent homines illius extra illud?

■ **N**egativa communis est Sylv. Ang. & aliorum Summistarum. Sumitur ex c. 2. de Constit. in 6. Clarum enim est, sermonem ibi esse non de sola sententia, sed etiam quòd statutum non obliget, & ideo nec sententia Excommunicationis incurrì possit, quia tunc deest contumacia; & aliàs absentia non impediret Excommuni-

cationem, Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit* &c. Dein nil refert, annecti Censuram; nam supponit Jurisdictionem & potestatem obligandi; & quando additur, illam non coarctat, sed extendit.

Bart. l. 1. Cod. de SS. Trin. 2 ut communiter citatur, vult, solum in d. casu deesse voluntatem, non potestatem obligandi.

di. Sed reprehenditur ab Abb. Nav. Covar. quia verba, *Non paretur impune*, plus important, ut constat ex l. ult. ff. de Jurisd. omn. Jud. unde sumpta sunt. Nec enim Jurisdictio Civitatis extenditur extra illam, nec activitas extra sphaeram. Tamen Bart. plus non vult, quam quod propter delictum foris commissum redux puniri possit; utique si aliàs malum fuit, & non præcisè vi Statuti. Dixi, *puniri*, per sententiam ferendam, non ipso jure latam. Quamdiu enim quis foris agit, Lex non potuit obligare ad sui executionem.

¶ Dices, Episcopum punire non Residentes &c. &c. Resp. ideo à Doctoribus limitari Regulam, ut non ligetur quis, quando & persona ipsa, & res, circa quam operatur, & actio ipsa omnino sunt extra Territorium. Aliis verbis rem explicat Covar. Legem non obligare extrà, nisi ejus materia respiciat bonum ipsius Territorii, scili-

cet ut vitetur ejus injuria, nocumentum, vel quid simile.

Quæ quidem doctrina vera 4 est; tamen in rigore non est limitatio Regulæ. Vel enim præceptum est Affirmativum, vel Negativum? Si 1um; omisio fit in Territorio. Si 2^{dum}, & Commissio cadit in injuriam Territorii; ergo in hoc consummatur, sicut si ab extrà jactâ sagittâ, in Ecclesia sequatur homicidium.

Colligitur, idem, servatâ 5 proportionem, dicendum esse de loco Exempto intra Territorium, ut latius dictum est D. 5. de Cens. sect. 4. & tenet communis Canonistarum in c. *Cum Episcopus*. de Off. Ord. in 6. & Clem. *Archiepiscopus* de Privil. Nam Prælatus in d. loco Jurisdictionem exercere nequit extra casus Jure expressos: obligare autem per *Statutum*, est exercere Jurisdictionem: ergo is locus censetur esse extra Territorium.

CAPUT XXXIII.

An Leges propriæ alicujus Territorii obligent
Advenas &c. &c.

1 **P**rimò. Lex Territorii Hospites, quamdiu ibi commorantur, obligat in conscientia, & eomodo, quo obligat Incolas. Nam imprimis requiri Incolatum seu domicilium fixum, impossibile est, ut late lib. 2. de Festis c. 14. dictum est. Dein Lex, ut supponitur, fertur generaliter: ergo omnes actu ibi commorantes obligando, ut discurrendo per omnes causas Legis sumi potest.

2 Nam ex parte causæ finalis moraliter ad bonam gubernationem necessarium est, Advenas conformari aliis c. *Illud*. dist. 12. c. *Qua contra*, d. 8. c. *In nova* 16. &c. &c. & aliàs sequuntur scandala & dissidia, ut docet experientia. 1. Ex parte causæ Efficientis non deest potestas tuendi bonos mores & pacem Reipublicæ; & ideo Advenæ delinquentes puniri possunt. 3. Ex parte Advenarum sufficit subjectio transitoria, quia potestas in uno, & subjectio in altero correlativa sunt. Dein æquitas poscit, ut liber ab one-

re Patriæ, incidat in onus Territorii. Atque ita cessat fundamentum oppositæ sententiæ, cum necessaria ad onus Legum non sit subjectio simpliciter talis, sed sufficiat quasi domicilium & brevis mora Hospitis.

Coll. 1. dicta applicanda esse **3** ad Religiosos, nam habent sua domicilia propria, arg. c. 1. de Privil. in 6. 2. non recte dici, Advenam obligari solum propter vitandum scandalum, quia aliàs in occulto degens non ligaretur. Scandalum ergo non est proprium fundamentum obligationis, sed causa vel occasio movens Legislatorem, ut Legem extendat ad quomodolibet subjectos. 3. posse pro Advenis Leges specialiter ferri, quia ad providentiam Reipublicæ spectat ordinare, quomodo illi se gerere debeant, & alii erga ipsos.

Secundò. Advena subest potestati Coactivæ Territorii. **4** Nam idem est titulus Coactivæ, qui Directivæ potestatis: ergo si Advena huic subjacet, etiam illi

illi, cum reatum contrahit delicti, & consequenter puniri potest, Auth. *Quæ in Provincia*, Cod. Ubi de criminib. Neque dignitas personæ excusat, per se loquendo, seu seclusâ speciali exemptione; quia non impedit Jurisdictionem Territorialem, nisi contra Superiorem, c. *Cum inferior*. de Major. & Obed.

5 Dices, c. *Anobis*. 1. de S. E. caveri, quod Advena Reus non comprehendatur in generali sententia. Resp. textum ab omnibus intelligi, non de Lege, sed de præcepto; quidquid perperam dicat Glossa volens, etiam Advenam, *ut* subjectum Loco comprehendendi. Nam hoc est evertere, & ridiculum facere responsum Pontificis, cum de hoc ipso ibi quæatur, an subjectus sit? Dein repugnantia est dicere, quod ratione delicti subjiciatur. Nam Sententia Excommunicationis supponit contumaciam respectu Ecclesiæ, & non merum delictum contra Legem naturalem, si non præcessit subjectio respectu Fori

6 Differentiam ergo Sententiæ & Legis reddit Abbas, quod illâ operetur, cum fertur, Lex autem semper duret. Sed contrâ est, quia Lex statim, cum fertur, ligat Advenam; & Sententia operatur etiam in po-

stea figentes domicilium. Vera ergo differentia est, quod præceptum sit transiens, & facile mutabile; Lex autem æquiparetur Consuetudini, & nota supponatur omnibus: ergo illa ad Subditos tantum, hæc ad omnes ibi degentes loquitur, tanquam *Jus Civitatis*, seu *Territorii*; sicut Interdictum *Locale*, mediante loco, quemlibet ligat: at præceptum personale directè cadit in personas subditorum, & ideo illas etiam extra Territorium ligare potest, juxta dicta D. 5. de Cens. Sect. 5.

Tertiò. Contractus, & alii 7 actus forenses regulari debent juxta Leges Territorii, in quo fiunt, & juxta has de iis judicandum est. Bart. Jason. & alii l. *Cunctos populos*, Cod. de SS. Trin. Felin. c. 1. de Sponsal. & optimè Abb. p. 2. Cons. 52. Nam Lex loci est regula talis actus quoad vim obligandi, & puniendi: ergo actus d. Regulæ subjicitur quoad totam efficaciam ejus: ergo ut valeat contractus &c. servari debet forma in loco præscripta. Idem est de Judiciis, nam formâ loci regulari debent, cui litigans accommodare se debet; aliàs nil efficit validum. Semper autem supponitur, Leges loci & justas esse, & respicere bona in loco sita,

fitæ, seu actiones ibi factas, ut ratione loci sequatur subiectio, licet persona secundum se, &

quoad conditiones personales, non subdatur.

CAPUT XXXIV.

An Leges Civiles justæ Ecclesiasticas personas obligent?

Supponimus Leges Civiles, quæ Exemptioni Cleri repugnant, sive directè sive indirectè, esse injustas, ut alibi latè ostensum est. Directa contrarietas est, si Lex de materia Spirituali aut Ecclesiastica directè disponit, aut circa personas Ecclesiasticas in particulari, vel directè aut expressè versatur. Indirecta est, si Lex in propria materia ita disponit, ut ex ejus observatione redundet aliquid contra propria Jura Ecclesiarum, aut Ecclesiastici Ordinis, vel contra Privilegia sibi à DEO, Pontifice, vel Imperatoribus concessa, ut dixit Innoc. c. *Novit* de S. E. & sequuntur Doctores alii. Sermo ergo solum est de Legibus Civilibus justis.

Primo. Clerici in Conscientia tenentur ad servandas hujusmodi Leges. Est communi consensu recepta Theologorum, Summistarum, Canonistarum & Legistarum.

Sumitur maximè ex c. 1. de No. oper. nuntiat. Nam declarativum est Juris antiqui; alias non ad præterita non extenderetur. Facit c. *Innotuit*. de Arbit. c. 1. & c. *Si in adjutorium*. dist. 10. cum similibus, in quibus Jus supponitur. Et Imperator apud Theodoret. l. 4. c. 7. *Sanctè*, ait, & *syncerè tum mandatum præpotentis Regis DEI observant, tum meis Legibus obsequuntur*. Et ita Consuetudo est antiquissima, & consequenter optima interpres. Sed ratio obligationis difficile redditur.

Prima Sententia ergo est, obligationem sequi Jure naturæ. Nam qui membra sunt Reipublicæ, uniformitatem servare debent, tanquam necessariam ad gubernationem, pacem, & æquitatem Justitiæ: alias litibus & fraudibus non erit provisum &c. Sed contrà, quia Ratio non di-

Stat absolute uniformitatem, sed sub conditione, nisi persona sit legitime excusata, consequenter non exempta.

- 4 Patet 1. in Nobili. 2. Quia difformitas sola, secluso scandalo, non est culpa gravis, ut patet in dispensato sine causa. 3. In Clerico nec est contra Obedientiam, nec Charitatem (secluso scandalo) nec virtutem specialem, cujus medium à Lege constituitur. 4. Sic non obligaretur ad restitutionem per transgressionem taxæ pretii, quia hæc non afficit bona Clerici; idemque est de Irritatione contractus, quæ non teneret respectu ejus. Consequens falsum est, ut omnes fatentur ex d. c. *Innotuit*. Quomodo autem voluntas irritatur, si non obligatur à Lege Civili? 5. Si Jus naturæ obligat; ergo dispensatio data sine causa, erit nulla respectu Clerici.

- 5 Altera Sententia est, Clericos non esse exemptos quoad vim directivam Legum Communium; quia neque Scriptura cogit Mat. 17. neque Canones. Non illa, quia *Filii Regum* in his, quæ illos decent, non sunt exempti. Non isti, quia solum resistunt Legibus in-

justis, ut Trid. Sess. 25. c. 20. de Ref. d. c. *Noverit*. & l. *Cassa*, Cod. de SS. Eccles.

Sed contrà est 1. quia Ca-
6 nones universaliter negant Lai-
cis Jurisdictionem in Clericos.
c. *Ecclesia*. de Constit. c. *Bene-
quidem* d. 96. c. *Cum Laicis*. de
reb. Eccl. non alien. & in Later.
sub Leone X. *Cum à Jure tam
Divino, quam humano Laicis pote-
stas nulla in Ecclesiasticas personas
attributa sit*. 2. Si Rex directi-
vam haberet; ergo & coacti-
vam vim ad servandum Leges,
consequenter vel contra Reum,
vel contra Judicem Ecclesiasti-
cum. 3. Principes valde affe-
ctant d. potestatem, & Hæreti-
ci in ea inculcanda multi sunt;
ergo non est, cur occasio de-
tur &c. &c.

Tertia ergo Sententia est, d. 7
Leges esse Canonizatas, seu ha-
beri ab Ecclesia pro suis, quan-
tum ad Clericos. Ita Decius,
Maranta, Garc. Pet. Greg. &c.
&c. Addit Rebuffus, intelligen-
dum esse de Jure tantum com-
muni, non particulari Regno-
rum. Sed hoc limitandum est,
ut solum procedat de particulari
contrario Legibus Comuni-
bus, non verò, si solum præ-
ter vel ultra has sit.

8. Nam

8 Nam tunc non requiritur notitia pro approbatione, ut per se constat; eademque æquitas, quæ est respectu Juris Communis, etiam procedit respectu particularis; uti etiam eadem Consuetudo est, de qua testantur Scribentes in diversis Regnis. Denique sic omnia conciliantur, ut patet tum ex d. c. 1. & d. c. *Innotuit*, & antiquioribus Decretis passim dist. 10. tum quia sic obligatio Clerici pro fundamento quidem decentiam naturalem habet; tamen per ipsos Canones completur.

9 Secundò. Leges Civiles non comprehendunt Clericos quoad vim cogendi illos; nec quoad hoc per Canones approbantur, licet earum transgressores puniri possint per Prælatos suos, horumque arbitrio. Est certa, imò quod Laici non possint punire Clericos, certissimum, & per se notum est in SS. Canonibus. Nam Privilegium Fori est absolutum, ut quoad delicta contra Jus naturæ, ita quoad Civilia, cum & Jura generaliter loquantur, & eadem sit ratio & decentia Status Clericalis in omnibus.

10 Clara autem differentia est inter vim Directivam, & Coa-

ctivam. Nam illa per se necessaria est ad bonum commune, & in Cives quæ tales, fertur: hæc verò fit in particulari circa personas, & in præsentia fieret à non Judice; & ideo nec pœna ipsa jure lata, incurritur à Clericis, sed hujus punitio ad Prælatum pertinet, estque moraliter necessaria bono communi, ne delicta abeant impune. Ubi autem Canon non dictat pœnam, Prælatus arbitrio justo utitur, sive Civilem Legem (si nil continet indecens Statui, ut est pœna corporalis) imitando, sive aliter puniendo. Licet ergo Coactiva necessaria sit ad efficaciam Legis; non tamen ut semper in eadem persona sit, in qua est Directiva; esto ordinario Jure communi ita sit.

Quær. 1. Quando Leges Civiles tales sint, ut Clericos obligent? 2. Quos Ecclesiasticos obligent? Ad 1. mum. Resp. alias respicere bonum Commune immediate & per se; alias bonum singulorum immediate. In prioribus nulla est ratio exceptionis, sed generaliter verum est obligare, quia bonum Communitatis, ut tale, maxime cadit sub obligationem, & omnibus aliis præferendum est. Quoad posteriores regula non est tam generaliter recepta; nam alii volunt,

lunt, ut redundant in commodum Cleri; alii, ut saltem ex parte tangant Laicum, ut in Contractu cum Clerico.

12 Sed ut rectè Abbas & alii notant, Lex non potest dici onerosa, quæ secundum varias occasiones potest esse vel utilis, vel damnosa, & eâ generalitate fertur, prout in plurimum expedit cavendis fraudibus &c. Rursus si Clerici invicem contrahunt, gerunt se ut Cives; nec excedere possunt taxam pretii, nec formam negligere Testamenti non pii &c. &c.

13 Ad 2dum. Resp. excipi imprimis Pontificem, ut Jure Divino per omnia exemptum à Jure

Civili. Unde non solum non tenetur Legibus Regni alicujus, si in eo est, vi Obedientiæ, sed nec titulo uniformitatis. Quia est persona adeo excellens, ut ex venerationis non cogatur se accommodare Inferioribus. Rursus excipiuntur pia loca, quatenus gaudent Privilegio, ne dispositio Civilis ad ea extendatur, ut in Institutione minus solenni. Idemque est de similiter privilegiatis vel exemptis etiam Laicis; nam cessat tunc ratio Conformitatis. In reliquis ergo personis Ecclesiasticis doctrina generaliter procedit, etiam Religiosis, etiam personis fictis, ut Communitatibus, quia in omnibus æqualis ratio est, servatâ proportionem.

CAPUT XXXV.

An Legislatores suis Legibus obligentur?

1 **P**rimò. Legislatores Civilis & Ecclesiasticus tenentur ad servandas suas Leges, quando materia est communis, & ejusdem rationis in ipso & aliis. Est communis & constans Doctorum, ut S. Tho. & Expositorum, Canonistarum, & Legistarum. Nam Scriptura re-

prehendit inæqualitatem, ut in Phariseis Mat. 23. *Alligant enim, &c. &c.* Prov. 20. *Pondus & Pondus &c.* Mich. 6. *Stateram impiorum &c.* Et c. Cum omnes de Constit. probatur dictum Catonis, & Prætoris, *Quod quisque juris &c. & l. i. ff. eod. tit. & c. Justum. d. 9. c. Non liceat. 12. q. 1. l. Digna. Cod. de Legib.*

2. Pro

2 Pro fundamento allegatur illud: Quod tibi non vis fieri &c. Et *urpis est pars, discordans &c.* Et c. *Quæ contra.* Et l. 1. Quod quisque Juris &c. Sed hoc ultimum vel intelligitur de Lege Declarativa Juris Divini, & sic utique tenet invariabiliter; vel pro statu subjectionis respectu propriæ Legis Positivæ, & sic petitur principium; & axioma *Patere Legem, quam tulisti,* continet conclusionem. Dein obligatio conformandi se aliis solum est sub veniali, ut patet in dispensato sine causa; vel inreredet ratio scandali. Sensus denique primi principii solum est, ne alteri fiat injuria; nam Judex se furem suspendere, perinde ac alium, non tenetur.

3 Secundò. Princeps obligatur ad servandam suam Legem proximè ab ipsa Lege, & ex virtute & efficacia ejus. Patet tum ex cit. Juribus, tum exemplis Jejunii, pretii taxati &c. quia per Legem constituitur medium virtutis. Sed quomodo dices respectu non Subditi? Alii pactum allegant; alii in Lege distinguunt rationem præcepti, & regulæ rationis. Sed vel ratio est ostensiva necessitatis intrinsecæ, vel extrinsecæ? Non 1. quia esset Jus naturæ. Si 2dum.

ergo necessitas est ex præcepto. Dein pactio nec ostendi potest, nec est necessaria. Fingamus enim contrariam; utique iniqua erit, & nulla. Et quomodo tenet respectu Pontificis? Si Christus conditionem posuit; ubi?

Ratio ergo est, quia DEUS † non dedit Ministro potestatem ferendi Leges, nisi cum universalis obligatione illarum, comprehendendo Rempublicam totam, ut constat ex membris, & capite. Nam secluso pacto, revelatione, vel institutione speciali, id poscit necessitas boni communis. Et potestas non datur in destructionem, sed ædificationem; sicque faciunt rationes petitiæ ex scandalo &c. sicut in Advenis ligandis est ratio motiva extrinseca, non verò proxima ratio obligationis. Atque ita hæc est quidem naturalis in radice; tamen proximè & formaliter Positiva & Humana, licet ex hypothese, quod feratur Lex, Divina etiam obliget.

Tertiò. Princeps non tenetur ‡ ad Leges Municipales Provinciarum, in quibus peregrinatur. Ita communiter Canonistæ, dicentes Pontificem non ligari Statutis Diocesis, esto per ipsum confirmatis. Nam sunt ab inferiore; & confirmatio est pro

pro solo Territorio. Quod tamen limitandum est, quia ubi Pontifex constanter residet, habet se, ut Civis loci; & consequenter arctatur Statutis à se positis.

6 Quarto. Princeps non ligatur Legibus quoad vim Coactivam. Est communis. Nam Coactio ex intrinseca ratione sua poscit, ut sit ab extrinseco, & in invitum: at licet Princeps ob transgressionem sit reus pœnæ coram DEO, non tamen positæ à se. Quia nec intendit hoc, nec alius ad id cogit; ubi enim est indicium talis conventionis? Et ex communi iudicio Sapientum constat, nec DEUM, nec Jus naturæ sic obligare. Lex ergo ut Directiva, cum ordinetur ad bonos mores, recte comprehendit Principem: ut verò Coactiva est, per accidens tantum intenditur, & necessaria est; respectu Principis autem superflua, quia sine executione. Quod si Superiorem habet, ut Episcopus, ab illo puniri poterit.

7 Dices. Non repugnat subdi pœnæ ipso jure latæ, ut Excommunicationi. Resp. omnem pœnam, quomodocunque imponatur, pertinere ad Coactionem. Hæc autem ex genere suo poscit distinctionem cogentis & coacti. Dein distinguenda est, ratio Legis, & Sententiæ;

nam illa, ut talis, ligat Episcopum; ista autem non est nisi à Judice, consequenter distincta c. *Inter querelas.* 23. q. 4. c. *Et si Clerici.* de Judic. Sic si Princeps violat jus Præscriptionis, utique peccat; imò obligatur civiliter, seu obligatione ortâ ex Lege Civili, & non tantum naturalem obligationem contrahit, sed Civilem, quatenus ex ea oritur actio in Judicio, non quidem, ut ad solutionem cogatur Princeps, sed ut per Sententiam declaretur Jus Creditoris; quod Princeps in Conscientia tenetur admittere.

8 Quinto. Si irritatio vel constitutio formæ Contractus est pœnalis, non obligat Principem; secus, si sit per se intenta, propter honestatem mortui Reipublicæ, ut in Testamento solemnî, propter Justitiam securius servandam. Patet posterius ex l. *Ex imperfecto.* Cod. de Testam. Nam institutio non sollemnis non tenet respectu Imperatoris; quæ enim ratio dispensandi? Quamvis, ut est actus Imperatoris, valere possit per dispensationem vel derogationem Legis. Aliud exemplum est in impedimento Ordinis &c. &c. nam in similibus Conformitas per se tendit in commune bonum.

Ex

9 Ex dictis colligitur solutio difficultatis, quæ in præsentiquæstione fit; quòd nemo sibi præcipiat, nec inferior vel æqualis alteris; consequenter Supremus Princeps ligari nequeat Lege humanâ: si autem à DEO ligari dicatur; ergo Lex esset Divina, non humana. Respondetur enim, Principem non obligari Lege, ut præcepto directè sibi imposto, sed ut posito pro tota Communitate. Et tunc sequi regulam tenetur, ut ab Authore potestatis humanæ præscriptum est. In idem recidit, cùm dicitur, eundem sibi imperare non posse, sed ut DEI Ministrum sibi ut homini, ut operatur per Jurisdictionem aliquo modo Divinam.

Ad l. *Princeps.* ff. de Legib. 10 respondent Moderni, eam loqui indefinite tantum de solutione à Legibus Julia, & Papia, juxta Rubricam Ulpiani. Sed contrà est, quia indefinita æquivalet universali; esto ex occasione particulari fuerit prolata: patetque ex d. l. *Ex imperfecto.* & f. ult. Inst. Quib. mo. Testam. infirm. ubi dicitur, *sapissime* de hac obligatione Principis rescriptum esse. Tenetur ergo vi Directivâ, solumque solutus est à Coactiva, non quidem beneficio Senatûs, sed vi autoritatis supremæ. Unde Augusta, quæ de se subiacet Coactioni, per beneficium tantum soluta dicitur.

LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

An sit in Ecclesia potestas Spiritualis ad Leges
Canonicas ferendas?

1 **A** Erius, ut refert Aug. Hær. 55. negavit Jejunia esse servanda, ne sub Lege esse videamur. Secuti sunt Waldenses, seu Pauperes de Lugduno, Wicleff, Huss (Conc.

Constant. Sess. 8. & 15.) Lutherus & Calvinus. Prætexunt pro suo errore, quòd Legi Veteri nil potuerit addi Is. 33. Deut. 4. & 12. & 4. Reg. 16. & 21. & Is. 29. Et alias jugum, quod
Chri-

Christus abstulit, ex Canonibus æquè accresceret, ut Aug. ep. 159. ait, *banc libertatem premi humanis observantiis.* Denique ad finem Naturalem sufficit potestas Politica; ad Supernaturalem verò solus DEUS efficaciter movere potest.

2. Primo. Est in Ecclesia peculiaris potestas ad illam gubernandam. Est de Fide, ut constat ex dictis Mat. 16. & Jo. 21. ad Petrum. & Luc. 10. *Qui vos audit.* &c. itémque ex usu d. potestatis Act. 15. 2. Cor. 13. & 1. Cor. 4. & 5. Act. 20. *Quos Spiritus S. posuit* &c. Hebr. 17. 1. Tim. 5. *Adversus Presbyterum* &c. Item ex traditione & consuetudine Conciliorum, Pontificum & Patrum. Denique ex ratione manifesta, quia Ecclesia est una, tanquam unum Corpus Christi Mysticum, ut suppono ex Scriptura, & Symbolis: ergo ordinate & perfecte est instituta, utpote à DEO, Rom. 13. ergo cum potestate proportionata, quâ regatur, juxta dicta l. sup. aliàs Gubernativa esset futilis, sublatâ necessitate parendi.

3. Secundò. Potestas hæc est verè & propriè Legislativa. Est æquè certa, ac præcedens, quia ex iisdem principiis constat, & ex illa manifestè sequitur. Nam potestas Legislativa nil requirit,

nisi potestatem directivam, & coactivam ordinariam, & de se perpetuam supra Communitatem aliquam perfectam. 2. Gubernatio perfecta debet fieri per Leges stabiles, juxta dicta supra. 3. Potestas, cujus præcepta durant post mortem ferentis, Legislativa est. 4. Distinguuntur præcepta DEI à præceptis Apostolicis; ut Act. 15. & 11. Cor. &c. & patet in Irregularitate Bigami, c. 3. de Bigamis.

4. Tertiò. Hæc potestas est Spiritualis & Supernaturalis. Est certa de Fide, terminis rectè intellectis. Non enim d. potestas poscit characterem vel qualitatem Physicam; esto requirat, vel supponat Ordinem: sed datur per electionem- vel deputationem humanâ voluntate factam, sive immediatè ab homine detur, sive à DEO ad præsentiam Electionis. Nec Jurisdictio vel Dominium consistit in qualitate Physica, sed potestate morali; & denominationem Spiritualis ac supernaturalis recipit solum à fine & mediis.

Atqui finis d. potestatis est æterna felicitas, & consequenter vera Sanctitas. c. *Cum ad verum.* c. *Duo sunt.* c. *Si Imperator.* d. 96. c. *Solita.* de Ma. & Obed. uti potestas Christi præcipue ordina,

dinata est add. finem, quia non erat de *hoc mundo*, sed *Clavis Cælorum*. Idem ergo est de participata potestate. Unde etiam media proportionantur fini, cum tota potestas, ut Directiva est, tanquam in propria materia versetur circa veram de DEO cognitionem Supernaturalem, verum ejus cultum, præcipue in Sacramentis, & Sacrificio & circa res alias, quæ per se pertinent ad honestos mores, & vitanda peccata. Ut autem potestas Coactiva est, utitur gladio Spirituali.

6 Constat autem (quantum ad objecta Hæreticorum) de differentia inter Legem Veterem, & Novam in re præsentī. Nam Legalia erant innumera; at Christi præcepta paucissima: & ideo *cætera* (1. Con. 4.) relicta sunt dispositioni Ecclesiæ, utpote abundanti lumine instructæ. 2. Conformitas ad easdem Leges Veteres facilis erat in uno terræ angulo, & in una gente; pro tota autem Ecclesia solum quinque præcepta addita sunt. Nam reliqua pertinent ad particulares Status voluntariè assumptos, vel ad Judicia. 3. Cæremoniæ Veteres erant figuræ tantum: at Nostræ carnales non sunt, sed

ad reverentiam & significationem moralem pertinent. 4. Ineptissime afferuntur exempla Achaz & Manassis, addentium Legi Veteri: nam ex Scriptura evidens est struxisse Altaria Idolis.

Augustini verba sunt: *Omnia, quæ neque SS. Scripturarum auctoritatem continent, nec in Conciliis Episcoporum statuta inveniuntur, nec consuetudine universæ Ecclesiæ roborata sunt, ubi facultas fuerit, ressecanda existimo.* Potestatem ergo non negat, sed usum ejus prudentem requirit. Nam homines adjuti Spiritu S. possunt alios ad finem Supernaturalem dirigere, utique plantando & rigando.

Neque refert, quod Coactio 8 mutare per se non possit voluntatem internam; nam adhuc necessaria est, quia vexatio dat intellectum: & ablata occasione vel commodo peccandi exterius, cessat facilius affectus internus. Et exterior observantia necessaria est ad bonum Ecclesiæ, & vitanda scandala; & ideo à Prælatīs procurari debet exterior Justitia, & decentia, non tamen omittendo correctionem internam.

CAPUT II.

An hæc potestas sit propria Legis Gratia, vel sit etiam de Lege naturæ &c. &c.

I Dicendum: Vestigium, seu participatio aliqua d. potestatis fuit ante Legem Gratia, adeoque semper in Ecclesia: perfecta autem potestas, prout nunc est in Ecclesia, propria est Legis Gratia, & à Christo collata. Ita Communis in materia de Clavibus.

2 Loquendo ergo de Lege naturæ, vel hæc pure attenditur, vel ut elevata ad ordinem Gratia? Priori modo per se requirit veram DEI cognitionem & cultum. Rom. 1. *Cum cognovissent* &c. ergo & conformitatem in una Republica, & potestatem, quæ præscribat Cæremonias, Sacrificia &c. sicque semper distincta fuit potestas Sacerdotalis, quamvis origo & modus ejus definiendus sit juxta dicta de potestate Politica. Suprema enim residet penes Regem, licet particularis Magistratus delegatur propter multitudinem & varietatem actionum.

3 Posteriore modo semper fuit potestas aliqua Sacerdotalis, in se supernaturalis, connaturalis

tamen Gratia. Quia Ecclesia semper fuit & est unum Corpus Myisticum, formaliter distinctum à Politico, utpote ordinatum ad diversum finem, nempe Supernaturalem, & vinculo diverso unitum, Fidei nempe, & diversas actiones exercens, utpote pertinentes ad supernaturalem cultum DEI, & sanctificationem animæ. Quia ergo externa non erant determinata Jure Divino quoad tempus, modum, cæremonias &c. necessaria fuit potestas humana publica, quæ in unaquaque Communitate singula ordinarerentur, perinde ac dictum est de potestate pure naturali.

Quantum ad Legem scriptam, constat in ea à DEO ipso institutum fuisse Sacerdotium, cum potestate gubernandi pertinentia ad res sacras, & dubia decidendi Deut. 17. & Mat. 23. *Super Cathedram* &c. Non constat tamen, vi Summi Sacerdotii competiisse potestatem Legislativam, tum quia nullibi legitur concessa: tum quia Leges

novæ

novæ & legitimæ (solum enim reprobantur mandata hominum Divinis contraria) conditæ sunt consensu communi populi, ut Esth. 9. Jud. ult. & 1. Mach. 4. Tum quia d. institutio Sacerdotii solum quoad modum fuerat Supernaturalis, cum nisi DEUS prævenisset, à populo fieri potuisset; nec finis fuit gubernare populum, sed DEO ministrare pro populo; sicque ex natura rei præceptio non extendebatur ultra necessaria ad usum ministerii.

Concluditur ergo, potestatem, quæ nunc est, esse propriam Legis Gratia. Nam & est universalissima pro toto mundo, & simpliciter perpetua, & Monarchica immutabiliter, & in se maximè supernaturalis, propter connexionem ad potestatem Ordinis, præcipiendo circa Sacramenta, & cum pluribus effectibus, ut dispensandi in Votis, Matrimonio Rato &c. *Quodcunque solveris &c.*

CAPUT III.

Quibus personis data fuerit, vel etiam nunc detur immediatè à Christo d. potestas?

Primò. Immediatè Petro data est, & singulari ac speciali modo. Est de Fide; & præcipuè fundatur Mat. 16. & Jo. 21. quia priori loco specialiter promittitur, & posteriore datur, postulata prius speciali dilectione. Verbum autem *pascendi* significat potestatem *regendi*, ut 2. Reg. 5. & quia indefinite dicitur *Oves*, significatur Suprema & Monarchica potestas, subdendo Apostolos c. *In novo d. 21. c. Ita Dominus d.*

19. c. *Cum beatissimus*, cum multis aliis 24. q. 1. & dist. 96. Ex quibus Decretis evidens est traditio Pontificum, Conciliorum & Patrum. Ratio autem est voluntas Christi, congruentia verò, quia decuit, perfectam esse unitatem Corporis, & Regimen perfectissimum.

Dices, concludi quidem potestatem regendi, non tamen Legislativam, sed ad summum præceptivam. Resp. omnia convinci. Nam universaliter dicitur:

citur: *Quodcunque ligaveris* &c. utique vinculo etiam Legali, utpote præcipuo Supremi Principis. Quidquid enim sit de potentia absoluta; Legislativa in Supremo separari nequit ex natura rei, ut patet in Politica. Et Lex ultra præceptum addit perpetuitatem tantum: perpetua autem mutatio Legum, mutato Superiore, infinitam confusionem pareret. Denique nomen Superioris sine re foret, seclusâ necessitate parendi ex parte Subditorum; sequereturque infinita confusio, si impune resisti posset, contra principium naturaliter evidens; *obediendum est Superiori* legitimo.

3 Secundò. Aliis etiam Apostolis d. potestas immediate à Christo data est; quamvis diverso modo, & minus perfectò, quàm Petro. Sumitur pars prior ex Mat. 18. Jo. 20. *Mitto vos.* utique ut Legatos generales pro universo Mundo, juxta illud: *Pro Christo legatione fungimur.* Et Mat. ult. & 1. Cor. 4. 2. Cor. 10. & 13. 1. Thess. 4. Et notatur in d. c. *In novo.* &c. *Loquitur,* cum aliis. 24. q. 1. c. *Nova,* de Poen. & Remiss. c. *Per Venerabilem,* Qui filii &c.

4 Ratio est, quia munus Apostoli poscit d. potestatem: ergo dandam à Christo ipso. Ideo

enim Apostoli ausi non sunt substituere aliquem Judæ; & Paulus à Christo se missum dicit Gal. 1. & notatur c. *Quamvis* d. 21. c. *Fundamenta;* de Elect. in 6. Poscit, inquam, d. potestatem, non quidem in toto Collegio collectivè, sed divisim & personaliter, quia vi muneris separandi erant, & dispergendi per totum Mundum, cum potestate plantandi Ecclesias, creandi Episcopos, ordinandi & præcipiendi quævis necessaria: ergo cum potestate Legislativa in solidum acceptâ. Nec Congregatio Act. 15. necessaria ad usum Jurisdictionis fuerat, sed solum ad majorem satisfactionem & unionem Ecclesiæ, & ad summam diligentiam ex parte sua præstandam; sicut Paulus contulit Evangelium suum cum Petro, habens tamen infallibilem assistentiam.

Pars altera Conclusionis sumitur tum ex cit. Juribus: tum quia Corpus non potest esse sine Capite, nec cum multiplici; nam alterum imperfectum, alterum monstruosum fuisset. Differentia ergo est, quia Petro data est d. potestas, ut ordinaria, aliis per modum Legationis & muneris personalis. Non enim creârunt Apostolos, sed Episcopos tantum; soli que Petro semper

per successit Pastor universalis, quia ut Grex, ita Pastor durare debuit, c. 1. de Homic. in 6. Alii verò necessarii erant, donec in omnem terram exiret sonus eorum.

6 Altera differentia Petri & aliorum erat, quòd d. potestas in illo fuerit independens & simpliciter Superior; in aliis inferiore modo, & cum nonnulla differentiâ, quantùm ad valorem & firmitatem actûs. Potuit enim ille hos obligare, non isti illum, nec ejus Leges revocare, ut subordinatio ad unitatem necessaria poscit. Verisimile ergo per se fit, cæteros non tulisse Legem universalem sine consensu illius, sed solum in certis Provinciis, ex quibus, sciente & consentiente Petro, Lex diffusa sit in reliquas partes; sicque illum ut Superiorem voluere cæteri, utique voluntate consequente & acceptante, non antecedente & eligente, ut est clara intentio d. c. *In novo*.

7 Tertiò. Summus Pontifex immediate accipit à Christo, & ex vi institutionis ejus potestatem Legislativam in universam Ecclesiam. Est omnino certa. Nam quòd habeat d. potestatem, est de Fide, ut constat ex Traditione, & communi consensu Ecclesiæ, & ex dicendis,

Quòd autem habeat dicto modo, est ita certum, ut sine errore negari non possit. Quia d. potestas data est Petro, non pro sua tantum persona, sed ut duret per successionem: ergo qui Petro, etiam Successoribus dat vi prædictæ institutionis, & verborum: *Super hanc Petram* &c. & *Pasce* &c. Constat autem ex perpetua successione, S. Pontificem succedere Petro. Faciuntque Jura c. 2. dist. 22. c. *Quamvis*. d. 2. c. *Quoties*. 24. q. 1. c. *Significasti*. de Elect. c. *Novit*. de Judic. c. *Quantò*. cum aliis de Transl. Episcop.

Ratio est, quia d. potestas est supernaturalis, & propria Ecclesiæ Christi: ergo nulli competit, nisi cui dedit, vel dat Christus. At non dedit, ut duraturam nisi Petro: ergo sicut ut inciperet, fuit pendens à donatione Christi; ita etiam deinceps ut conservetur, ex simili influxu pendet. Nec refert, dari mediante Electione, quia non datur Jure Sanguinis, vel Hæreditario, sed morali modo, nec per homines, ut causam per se, cum nemo det, quod non habet, nec Christus aliis eam dederit, ut possint transferre.

Colligitur resolutio triti dubii, an Pontifex sine Consilio
Car.

Cardinalium possit Leges ferre, infeudare Castra pretiosa? Negat enim Baldus, sive quòd jus sit ita præscriptum; sive quòd Jure Divino ad id munus Cardinales instituti sint, juxta c. *Per Venerabilem.* & c. *Anastasius* d. 19. Sed resolutio clarior est, quàm ut multis egeat. Nam certum est, in solo Pontifice esse potestatem absolutam ferendi Leges, consequenter validè sine consensu & consilio Cardinalium, licet ex honestate id regulariter non faciat.

10 Talis enim est ejus potestas, qualis in Petro: hic autem non eguit consilio Apostolorum, nedum inferiorum, quia data est potestas supra Apostolos vi verbi *Pasce* &c. ergo soli & independens ab illis, uti & Claves eidem absolute promissæ sunt. Et convincunt Jura cit. præsertim c. *Cuncta.* 9. q. 3. c. ult. de Constit. c. *Sunt quidam.* 25. q. 1. Et Canones omnes Pontifici id docent, cum rarò addatur, *Sacro approbante Concilio.* aut de *Concilio Fratrum*, ut in Motibus propriis: Leges ergo ferre solent ut Reges, & possunt à fortiori.

11 Neque dignitas Cardinalium tam antiqua est, nec ita immutabilis vel Divina. Nec Consuetudo vel Præscriptio valet contra Supremam potestatem

Pontificis, ut est velut axioma receptum ab omnibus Juristis, quia non potest prævalere contra Jus Divinum: at d. potestas integra, absoluta, & plena (ut in Jure dicitur) est de Jure Divino: ergo per humanum diminui non potest; aliàs & auferri posset, cum eadem sit ratio totius, & partis. Quidquid ergo potestatis est in Cardinalibus, à Pontifice est, & tolli potest, quamvis ad imitationem Legis Veteris instituerit Collegium. Apocryphum autem est d. c. *Anastasius.* ut ibi notatur; & fabula, quæ ibi refertur, solum de scandalo orto agit, non de usu Pontificiæ potestatis.

Quartò, Christus per seipsum nulli alteri unquam contulit hanc potestatem. Probatur authoritate negativâ, quæ in materia Supernaturali, & Fidei sufficit. Nam extra Apostolos de nullo legitur d. potestas; & septuaginta Discipulos elegit Christus modo valde diverso, quàm Apostolos; nec ullibi eis dedit d. potestatem, nec ex Traditione aliud habetur. Suppono autem Paulum præcipuè numerari sub Apostolis; & sub his probabiliter censeretur Barnabam c. *Quotidie.* d. 75. & sentit Gl. d. c. *In novo.*

CAPUT IV.

Possitne unusquisque Episcopus in sua Dioecesi Leges ferre; & quo Jure?

Primò. Episcopi habent potestatem Legislativam in suis Dioecesibus Jure ordinario. Est certa sine controversia. Sumitur ex c. 1. de Consecr. d. 3. c. 2. de Locato. c. 2. de Mai. & Obed. & c. 2. de Const. in 6. Consonatque Act. 20. Hebr. 13. Mat. 18. Ratio est, quia sunt Pastores ordinarii, & Principes Ecclesiæ: ergo vi muneris egent d. potestate. At quod competit vi muneris, competit Jure ordinario.

2 Secundò. Convenit Episcopis d. potestas Jure humano, fundato aliquo modo in Divino; & consequenter non datur immediatè à Christo, sed per Pontificem. Ita Veteres, quatenus dicunt potestatem Clavium, ut ad gubernationem Ecclesiæ spectat, ad omnes alios per Petrum, & Successores ejus derivari. Ita S. Th. 4. con. Gent. c. 76. ratione 4. Dur. Ant. Cajet. Soto, Bellarm. Salmer. & latè Vargas. Ut adeò cum nimia exaggeratione dicat Castro, d. sen-

tentiam esse contra omnium Sacrorum Doctorum sententiam.

Supponit Castro, quod certum est, Consecrationem Episcopalem esse de Jure Divino. Sicut enim Christus instituit, ut essent Sacerdotes, ita etiam ut essent Episcopi, Superiores in gradu Ordinationis; quia multa possunt quæ Sacerdotes vel omnino non possunt, vel non vi Ordinis tantum: ergo d. potestas ex Christi institutione est. Tum quia Character, potestas consecrandi, absolvendi, & gratia sanctificans, non possunt dari ex institutione humana. Tum quia d. potestas non potest impediri, nec limitari, quin validè operetur: ergo Christus eam dat quasi de suo, communicans participationem immediatam potestatis suæ, & ut proximum ac principale operans virtute propriâ, cum actio Consecrantis se solum habeat, ut applicans seu efficiens Sacramentum.

4 Hoc supposito, Castro & Vasq. volunt, d. potestatem non esse Ordinis tantum, sed etiam Jurisdictionis, quamvis ad usum egeat applicatione materiæ, non quidem præsuppositæ, sed quæ per moralem effectiorem simul fit, & approximatur. Fundantur Mat. 18. & quia Episcopus non potest dicere: *Excommunico* &c. *per potestatem à Papa acceptam.*

5 Sed contrà est 1. quia in re solum mutatur modus loquendi contra receptas locutiones Conciliorum & Scholasticorum, qui præter potestatem Ordinis, seu vi hujus datam, requirunt potestatem Jurisdictionis, quæ extra Sacramentum detur per nudam concessionem hominis, ut latè Disp. 16. de Pœn. Sect. 3. 2. Superior & Subditus correlativa sunt; quomodo ergo Subditus fit hîc posterius tempore? 3. Si sufficit posse habere Subditos: ergo quisque habet Jurisdictionem Regalem &c. &c.

6 Imò in præsentî falsior est hic modus dicendi, quàm in Sacramento Pœnitentiæ. Nam potestas Ordinis Sacerdotalis est principium per se Absolutionis, seu actûs dicentis Jus, sicque dici potest Jurisdictionis: at Jurisdictionis Episcopalis est independens à Consecratione c. 1. & 2. de Transl. Episc. c. *Transmissum.*

de Elect. & non Consecratus potest dare Indulgentias, Abb. c. *Accedentibus* de Exces. Præl. 2. Potest d. potestas conferri non Episcopo, ut Prælato Religionis; & Consecratio potest esse sine Episcopatu seu Jurisdictione. c. *Inter Corporalia.* de Transl. Episc. 3. In Pontifice habetur suprema (verissima utique) Jurisdictionis ante Consecrationem. Sicut ergo actus Pontificis non sunt Ordinis, ita nec actus Episcopalis Jurisdictionis; & sicut in Pontifice applicare materiam non est aliud, quàm Ecclesiam facere subditam; nec facere subditam aliud, quàm dare veram & novam potestatem supra Ecclesiam: ita proportionaliter &c. Idem denique argumentum fieri potest ex potestate Apostolorum.

Alter modus dicendi est, 7 Christum instituisse, ut essent Episcopatus sub Pontifice, quia non poterat regi Ecclesia per unum Episcopum universalem. Voluit autem, ut intermedii Gubernatores non essent tantum Delegati, sed veri Pastores ordinarii, & Principes Spirituales sub Pontifice, ut Traditio ostendit, & consonat Act. 20. Atqui Jurisdictionis est intrinseca tali muneri: ergo eodem Jure huic adhæret;

hæret; quamvis Pontifex personam designet.

8 Sed facile demonstrari potest recepta Veritas. Nam aliud est; præcipere modum regendi per Episcopos; aliud, facere seu instituere, ut patet exemplo Rituûm Missæ, & in Prorege Indiæ habentis potestatem & præceptum instituendi Gubernatores ordinarios Provinciarum. Sicut ergo proxima mensura potestatis horum est voluntas Proregis, tanquam causæ proximæ providentis ea officia; ita in præsentī præceptum est remotum quid & generale, & non determinat particulares circumstantias, sine quibus res non fit: Institutio autem se habet proximè, & constituit rem in particulari cum determinatis circumstantiis.

9 Ita sumitur ex c. *Decreto*. 2. q. 6. ibi: *vices suas*, utique sicut Prætor gerit vices Imperatoris, non *Vicariam* potestatem notando, sed bonum emanationis. Et Leo c. *Ita Dominus*. d. 19. ibi: *Ab ipso, quasi quodam Capite*. Respondet Castro, significari ordinem temporis tantum. Sed falsò supponit, Mat. 16. & 18. datam esse potestatem, cum ibi tantum promissa sit, & data Jo. 20. & 21. & Mat. ult. Dein Leo ait, Petro *principaliter* datam

esse, & ut causæ non tantum pro tunc, sed etiam pro nunc in Successoribus, ut patet ex contextu.

Et confirmatur, quia d. mo- 10
dus emanationis congruit ad perfectionem Monarchiæ, & ad majorem unitatem. 2. De Pontificis absoluta potestate constat, non verò aliorum per Christum datâ sive in Evangelio, sive traditione. 3. Constat, mutationes, erectiones &c. Episcopatuûm semper spectâsse ad Ponticem. c. *Salonitana* d. 63. c. *Pastoralis*, & c. *Temporis*, 7. q. 1. 4. Potestas Pontificia habet immutabilem & certam quantitatem, qualitatem &c. quoad Subditos, territorium, materiam, citra exceptionem vel mutationem. At Episcopalis nullam habet determinationem hujusmodi, nec ex Jure Divino determinari potest, quanta & qualis sit: constatque in id Jus nullo modo referri posse ordinem Hierarchicum Episcoporum, Archiepiscoporum, & Patriarcharum.

Dices, Episcopo competere 11
integram potestatem, nisi à Papa limitetur. Sed in primis hoc alienum est ab institutione Divina, quam decet esse invariabilem in his, quæ immediate ab ea sunt, ut in Sacrificio, Sacramentis &c. patet. 2. Ad

quid universalitas potestatis, si nunquam in usu sit? Ipsa mutabilitas petit, ut DEUS eam operetur per causas secundas.

3. Per se incredibile est, Episcopum habere Jurisdictionem in universum Mundum, posse solvere Matrimonium Ratum, mutare Sedem &c. nisi resistat Pontifex; estque contra d. c. *Inter Corporalia*.

12 Solùm ergo habetur Ordinatio generalis Divina, creandi Episcopos, ut Pastores ordinarios. Ex quo sequitur, servanda esse, quæ Jus Naturale poscit, ut scilicet munus creetur cum omnibus necessariis ad convenientem usum ejus. In cæteris verò, quæ prudentialia sunt & arbitraria, res tota commissa est Petro: ergo per hunc est tota potestas Episcopalis.

13 Quod maximè tenet de Legislativa. Nam per se necessaria non est in omni Governatore & Principe, ut patet in Regimine Politico, solùmque necessitas est præcipiendi pro tempore. Posset etiam illa limitari, ut accedat consensus Metropolitanus, vel etiam populi, ut c. ult. de Fer. c. *Novit*. cum aliis, de his q. fi. à Præl. sine cons. Id enim nec Juri na-

turæ repugnat, nec Divino Positivo, quod vel Scriptura, vel Traditio significet.

Dices. 1. Episcopi sunt Successores Apostolorum. Trid. Sess. 23. c. 4. ergo Christus volendo, ut eis succederent, dedit Jurisdictionem; sicut Pontificibus, volendo, ut Petro succederent. 2. De Jure Divino est munus Episcopale: ergo huic, sicut Apostolatui annexa est Jurisdictio eodem Jure. 3. Ex usu antiquissimo, quo sine recursum ad Pontificem, fiebant Episcopi consensu Cleri & populi.

Ad 1um. Resp. Succedere 15 Apostolis ut Episcopis, non ut Apostolis. De Paulo non constat, nec de Joanne, rexisse propriam Ecclesiam, ut Ordinarios. Propriè ergo Jacobo in Hyerosolym. & Petro in Antiochena succeditur: at in aliis Ecclesiis solùm per imitationem vel participationem, quam habent à Petro; non autem quoad universalitatem, in qua soli Petro succeditur. Et Mat. 18. solùm promissio fit potestatis, non declarando modum, quæ danda esset. Alia Testimonia, quæ cumulari solent, communia Laicis Magistratibus sunt.

16. Ad

16 Ad 2dum. Resp. non rectè comparari Episcopatum cum Apostolatu, quia hic Jure Divino determinatus fuit, ut absolutus, & perfectus pro toto Mundo; ille verò secundum generalem tantum rationem suam, secundum quam habet originem à Divina Institutione. Ut autem Principes dicuntur habere à DEO potestatem suam; ita etiam Episcopi positi à Spiritu S. quia non sine hujus inspiratione & cooperatione delecti.

17 Ad 3tium. Resp. Episcopos semper per hominem accepisse potestatem, Pontifice mediante aliquo modo, tamen non semper eodem. Initio enim & Petrus & alii Apostoli creaverunt Episcopos, media auctoritate Petri, sine quo institutus non est Ordo Hierarchicus Patriarcharum, Archiepisc. & Episcoporum, cum & à principio Ecclesiæ cœperit, & semper duraturus sit. In remotioribus ergo per electionem fiebant Episcopi ex usu & tacito consensu Pontificis; & fortè illos Archi-

episcopi, hos Patriarchæ confirmabant.

Semper autem dabatur potestas auctoritate Capitis, per se vel alios operantis, ut usque hodie servatur, semperque servatum esse credendum est, Irenæo l. 3. c. 3. dicente: *Ad Romanam Ecclesiam propter principaliorrem Principalitatem necesse est omnes convenire Ecclesias, hoc est, omnes undique Fideles.* Quod locum habet non in sola doctrina Fidei, sed in omnibus, quæ ad universale ejus Regimen, & graviores ejus actus pertinent. c. *Præceptum* d. 12. c. *Antiquis*. 9. q. 3.

Ex dictis concluditur & constat pars ultima Conclusionis. Nam Jurisdictio Episcopi habet originem à Jure Divino; & Christi præceptum est, ut Ecclesia per Episcopos gubernetur, & ut à Pontifice in partem vocentur sollicitudinis. Modus autem, determinatio & collatio potestatis per arbitrium & prudens judicium Pontificum facta est; & ideo augeri, vel limitari potest.

CAPUT V.

Deciduntur nonnulla dubia, quibus doctrina
sup. cap. magis explicatur.

1 **D**Ub. 1. an Episcopus possit Leges ferre sine voluntate Pontificis? 2. Sine consensu vel consilio Capituli? 3. Quid dicendum de Superioribus Prælati? 4. Quid de Cardinalibus, Abbatibus Exemptis, & similibus Prælati, & Legato Pontificis? 5. Quid de Sententiis Patrum contentis in Decreto Gratiani?

2 Ad 1um. Resp. nil posse in rebus specialiter reservatis à Papa. c. 1. de Transl. Episc. c. 1. & 2. de Rel. & Ven. Sanct. c. ult. de Rel. Dom. 2. nil in causis gravioribus, quæ per generalem regulam reservatæ sunt. c. ult. de Off. Vic. in 6. & c. *Quod translationem*. de Off. Legati. 3. nihil contra Statuta Jure communi. c. 2. de Homic. Causæ autem graviores dicuntur, quæ pertinent ad novam Fidei declarationem vel promulgationem, ad Statum universalis Ecclesiæ, ad Privilegia vel Consuetudines universales c. *Cum dilectus*. de Consuet.

Extra d. casus Episcopus non eget positivâ approbatione Pontificis in suis Statutis; nam Legislativa ei competit Jure ordinario c. 2. de Maj. & Obed. c. 2. de Const. in 6. & ex perpetua Traditione & Consuetudine; nec est ratio limitandi.

Ad 2^{dum}. Resp. affirmativè, & regulariter loquendo. Nam potestas est à Papa, non à Capitulo; & in suo gradu Monarchica est, ut magis consonat Jure Divino. Quia ergo dependentia nec à Divino, nec ab alio Juri habetur; non potest pro regula statui, sed solum allegari pro casibus expressis, vel in his, quæ specialem rationem vel necessitatem præferunt, ut si agitur de præjudicio Capituli, Cleri &c. &c. arg. c. *Novit*. & c. *Quanto*, de his. q. fi. à Præl. c. *Vestra*. de Locut. c. ult. de Fer.

Ad 3^{tium}. Resp. extra Dioceses suas particulares nil posse, nisi concessa speciali Jure, Privilegio, vel præscriptâ Consuetudine. c. 4. & aliis. 9. q. 3. c. *Duo simul*. de Off. Ord. Dignitas

tas enim Patriarchæ &c. est de Jure humano: ergo ultra specialitet concessa nil potest. Et Gl. in princ. d. 18. v. *Constituendum*. dicens posse condere Canones Archiepiscopales, si intelligit extra Conc. Provinciale, repugnat cit. Juribus, præsertim c. *Primas*. 9. q. 3.

6 Ad 4tum. Resp. Cardinalem per se & vi Dignitatis, solum posse ferre Leges in Ecclesia Tituli c. *His quæ* de Maj. & Obed. c. *Querelam*. de Elect. ubi Abb. 2. Alios habentes quasi Episcopalem Jurisdictionem, idem posse in sua quasi Diocesi, citra consensum Capituli (sive Regulare, sive Seculare sit) nisi obstet specialis prohibitio, consuetudo, vel institutio, quia d. potestas per se, & Jure ordinario conjuncta est cum Jurisdictione Episcopali: ergo ut de hac, ita de illa cum proportionem sentiendum est. 3. Idem à fortiori constat de Legato Pontificis, quia habet Jurisdictionem plus quam Episcopalem, de Off. Leg. per tot. Præter dicta autem nulla singularis persona habet d. potestatem, utpote nullibi concessam, nec cum alio munere per se connexam, cum Legislativa de se supremam potestatem poscat, nec

communicetur nisi habentibus Principalem Jurisdictionem.

Ad 5tum. censet Gl. c. *Noli*. 7 d. 9. omnes Sententias, quæ c. 3. d. 15. à Gelasio probantur, esse Canonicas usque ad minimum apicem. Sed contra, quia nec Patres fuerunt Scriptores Canonici, nec habentes infallibilem Assistentiam, nec Pontifex id dixit, nisi de quadam epistola Leonis, in qua ut Pontifex locutus est. Cæterorum autem approbatio solum est, ut constet de gravissima authoritate humana Patrum illorum.

Per se ergo dicta eorum non 8 habent vim Legis, ut quæ est actus Jurisdictionis, non doctrinæ. Per se, inquam, quia præceptum sumi potest ex illis, ut Testibus, non ut authoribus ejus; & ideo pro majore vel minore consensu magis vel minus constat de Præcepto.

Rursus vim Legis non habent, 9 eo quòd insertæ sint Decreto. Non enim eam habent à Gratiano, non à Pontifice aliquo, quasi Canonizante, non à Consuetudine, cum eo sensu introducta non sit, juxta communem conceptum Sapientum,

ut

ut notat Felin. c. 2. de Rescript. Idem est de Legibus Civilibus, ibi insertis; non enim eo ipso Canones sunt. Denique quia Grat. non omnia sumpsit ex Originalibus; ideo sæpe corrigitur in Gregor. Codice; sem-

pérque consulenda sunt Originalia, vel his deficientibus, Consuetudo & usus, quo Decreta recepta sint, vel alibi confirmata; alioqui ad Jus constituendum non sufficiunt.

CAPUT VI.

Quæ Communitates seu Congregationes Ecclesiasticæ habeant potestatem condendi Leges?

1 **P**rimò. Concilium Generale sine Pontifice non potest Leges universales condere pro tota Ecclesia. Vel enim adest Papa personaliter, vel per Legatos, vel Sedes vacat? Si 1um. vel 2^{dum}. tenet Lex, si accedat Confirmatio Pontificis, ut notant Cajet. Turrecr. & Nav. At Viêt. & Soto negant hanc requiri, cum in sic congregato Concilio jam sit infallibilis authoritas; & aliàs superfluum id foret.

2 Sed certè perpetuâ traditione & observatione semper petita est à Conciliis d. Confirmatio. 2. Concilium sub Papa congregatum non habet Jurisdictionem, quæ illi à Christo data sit in Ecclesiam; quia soli Petro data est, & quantam iste

dat, tantam habet Synodus. 3. Sat dubium est, an habeat infallibilitatem ante Confirmationem.

Quod à fortiori tenet de **3** Concilio sine autoritate Papæ coacto. Constat enim, non posse esse legitimum, nisi tempore Schismatis, vel Sede vacante. Tunc autem solum potest, quæ necessaria sunt ad defensionem & pacem Ecclesiæ, eligendo scilicet Pontificem certum, ac præcipiendo necessaria ad d. finem. Solum, inquam, ut patet tum ex usu; tum quòd plus non detur Jure Divino, sive tradito, sive scripto, nec etiam Pontificio. Solo ergo Jure naturæ competit d. potestas, ut Corpus Mysticum tueri se possit per Principes in unum coactos.

coactos, cum deest supremum Caput.

4 Idem à fortiori est de Collegio Cardinalium Sede vacante. Nam Legislativam non habet Jure Divino, imò nec ipsum per hoc institutum est. Dein exstat prohibitio Clem. *Ne Romani.* de Elect. c. *Ubi periculum.* eod. in 6. Quæ verò opponuntur, planè frivola sunt; ut quòd Legislativa competat Senatui juxta Leges Civiles; aut quòd eo ipso, quòd electio Pontificis, competat etiam creatio Cardinalis; quasi actus nobilior non possit mandari sine inferiore? Falsum denique est in rigore, quòd in eligendo Papam repræsentet Ecclesiam. Non enim ista id dedit, sed Christus per Pontifices.

5 Secundò. Minora Concilia possunt ferre Leges proportionatas Jurisdictioni suæ tam quoad Territorium quàm materiam Legum. Nam sunt vel Nationalia, vel Provincialia, vel Synodalia; prout congregantur Episcopi & Archiepiscopi sub Primate, vel Episcopi sub Archiepiscopo, vel Abbates & Parochi sub Episcopo suo. Competit ergo eis d. potestas, five ex natura rei, & eo ipso, quòd non prohibeatur, five ex institutione humanâ, eâque anti-

quissimâ, c. *Catholica* d. 11. c. *Concilia.* d. 17. & d. 18. fere per totam, Trid. Sess. 24. c. 2. de Ref.

Neque egent Confirmatione 6 Pontificis, cum habeant Caput intra se; nec agunt de Legibus universalibus, nec etiam cum illæ confirmantur, eo ipso vim habent universalem, nisi de tali intentione Pontificis constet expressè, vel per traditionem, vel usum, quo multa particularia Decreta generaliter recepta sunt. Unde non sufficit illa esse inserta Decreto Gratiani, nisi de d. receptione generali aliunde constet.

7 Tertiò. Capitulum Cathedralis, vivente Episcopo, quamvis nil possit in rebus ad alios pertinentibus, condere potest Statuta pertinentia ad se, seu Capitulares suos, etiam sine consensu Episcopi. Primum certum est, quia deest Jurisdictio; & in secundo omnes conveniunt, non autem in tertio. Communis tamen affirmat, quantum ad res minores, quæ solum concernunt bonum ordinem & Regimen Capituli, arg. c. *Cum omnes*, de Constit. Secus autem de gravioribus, quæ spectant ad commoda suæ Ecclesiæ, & ad observantiam antiquarum Consuetudinum,

arg. c. *Cum accessissent*. eod. & arg. c. *Novit*. de his q. fi. a Præl. &c.

8 Dices, Capitulo non competere Jurisdictionem. Resp. oppositum valde probabile esse, quia adest sufficiens Communitas & capax spiritualis Jurisdictionis. 2. Sin hæc desit (ut vult Felinus) Legem veram latum non iri, sed solum statutum Fidelitatis, quod vi pacti, compromissi, vel Juramenti membrorum obliget, ut in *Universitate*. c. *Ex litteris* de *Const.* ibi: *fide præstita*. Potest tamen in *Universitate* utrumque deesse: consequenter condi statutum non poterit, siue per modum Legis, siue Statuti Fidelitatis.

9 Quarto. Capitulum Cathedrale, Sede vacante, potest ferre Statuta Diocesana. Ita Communis. Nam Episcopo succedit quoad totam administrationem in Spiritualibus & Temporalibus, c. *Cum olim*. de *Maj.* & *Obed.* c. un. eod. in 6. c. *Si Episcopus*, & c. ult. de *Suppl. negl. Præl.* in 6. *Trid S.* 24. c. 16. de *Ref.* Ad utrumque autem finem possunt Statuta vel multum esse utilia, vel etiam necessaria, ut saltem non ipso facto cessent, donec ab Episcopo vel revocentur, vel ut sunt,

relinquantur. Sicque in iis nec periculi nec præjudicii quidquam est, sed multum utilitatis; consequenter in praxi ita tenendum erit, nisi Consuetudo aliud obtineat.

Quinto. *Communitas Ecclesiastica inferior ordinariè & regulariter non potest proprias Leges ferre, sed solum ubi constiterit, quod habeat propriam Jurisdictionem Spiritualem, & juxta modum hujus, non amplius.* Nam nec *Jure Divino* illa competit, nec *communi Ecclesiastico*: ergo solum esse potest ex privilegio (quod rarum est) vel præscripta consuetudine. Secus autem est de *Statutis Fidelitatis* (ut supra dictum est) siue poenalia sint, siue non, dummodo poena non poscat Jurisdictionem, ut *Censura*. Condi tamen non possunt sine proximo Prælato; alias *Congregatio* esset illegitima, quia sine *Capite*. Nec hujus assensus requiritur, majore parte vincente, nec approbatio Episcopi, dummodo non resistat, ut semper potest propter Jurisdictionem superiorem. Tandem in his omnibus multum valet *Consuetudo*; quæ semper expendenda est.

Sexto. Idem cum proportionem tenendum est de *Religio-*

sis **Communitatibus.** Potest enim obligatio in iis poni, vel vi voti Obedientiæ, vel ex Jurisdictione per Privilegium competente. In quibus autem hæc fit, an in Prælato Supremo, an in Congregatione Generali; summi debet ex Regula cujusque Religionis. Sicut enim votum Obedientiæ secundum illam fit, ita etiam Jurdictio datur ad regendum secundum illam.

12. **Septimò.** Quamvis Potestas Legislativa Ecclesiastica delegabilis fit; non tamen ea, quâ tota Ecclesia regitur, seu potestas ferendi Legem universalem. Primum constat ex dictis l. 3. c.

4. quia quod potestas fit Supernaturalis, inde nil habet repugnans Delegationi. Secus autem est de Lege universali. Nam consultatio quidem delegari potest, at non Legislatio ipsa, utpote dependens a directione Spiritûs S. promissâ Pontifici; sicut nec potestas definiendi delegari potest, quia debet esse ab ea potestate, quæ errare nequeat in rebus ad mores, vel doctrinam generalem pertinentibus. Et quidquid in præsentis sit; Ecclesia certè non debet exponi periculo errandi in re tam gravi.

CAPUT VII.

An potestas condendi Leges Ecclesiasticas ex moribus aut Fide pendeat?

1. **Primò.** Potest esse & permanere d. potestas in homine Fidei & Baptizato, utut iniquissimo. Est de Fide ex Conc. Constant. Et illud Mat. 23. *Super Cathedram* &c. omnes Sancti intelligunt propter nos maximè dictum esse. Et ratio etiam eadem est, quia honoratur officium, non vita. Dein vel perit d. potestas prop-

ter quodlibet mortale, ut volunt Hæretici, vel propter specialia peccata, multitudinem, consuetudinem, circumstantias &c. &c.?

Non imum. utpote prorsus absurdum, & incredibile, quia sufficeret peccatum merere internum; & sic totum Regimen erit incertum & confusum. Et quæ connexio Status Gratiæ

ad d. potestatem? Nam hæc est ad instar Gratia gratis data, non propter bonum habentis, sed aliorum; & ideo stat in peccatore. Non 2dum. utpote non minus absurdum. Nam quæ multitudo, specialitas &c. definiatur sufficere? 2. Licentia cuique fit de Prælato judicandi pro libitu. 3. Nec ex Jure Divino est talis poena, ut patet ex 1. Pet. 2. & Hebr. 13. nec ex Humano, cum præcedere debeat Sententia.

3. Secundò. Non pendet essentialiter d. potestas ex Fide habentis, sed hac perditâ, retineri potest, donec per Ecclesiam tollatur. Ita multò probabilior Theologorum contra Turrecr. & Castro, loquendo de Fide secundum se, non de Sacramento ejus, seu Baptismo. Vel enim Hæresis est interna tantum, vel occulta per accidens, vel publica & probabilis? Primum non sufficit, ut est manifestum ex incommodis jam dictis, & quia Ecclesia non judicat de internis: ergo sicut ipsa est visibilis, ita & potestas suo modo esse debet, seu dependens ab externis tum in fieri, tum in conservari vel auferri.

4. Idem est de secundo casu, nam procedunt ferè dicta omnia; & præterea requiritur sen-

tentia hominis c. *Ad abolendum.* de Hæret. c. *Omniibus.* 24. q. 1. & Tit. 3. Igitur nec Jure humano statim perit d. potestas, nec etiam Divino Positivo, vel Naturali, quia Fides est quidem fundamentum Gratia sanctificantis, & donorum, non tamen Potestatum, & Gratiarum, quæ propter alios dantur.

Quantum ad 3tium. casum constat, propter Censuram non posse Hæreticum, sive publicum, sive occultum ferre Leges; idque etiam post Constantiense. Quamvis enim alii rectè ei obedire possint, non tamen tenentur communicare cum illo. De Pontifice autem constat, vi Censuræ non privari potestate, vel præpediri in ea, cum illi non subjiciatur: quod verò ratione aliâ ipso facto perdat potestatem, nullo Divino Jure habetur; nec etiam expediret propter pericula Schismatum. Remedium proin est à Concilio Generali, ut eum declaret Hæreticum; ut Traditio id jus ostendit, tanquam debitum Ecclesiæ pro sui defensione, & consequenter per Christi Providentiam concessum. Eo autem ipso, quod facta sit Sententia Declarativa Criminis, perditur Pontificatus, tam Jure humano, quam per potestatem Divinam.

CAPUT VIII.

An potestas Ecclesiastica Legislativa, excellentior sit Civili in fine, origine &c. ?

1 **L**oquendo de potestate Ecclesiastica integra, constat excellentia, cum includat potestatem etiam Ordinis. De Legislativæ excellentia supra Cilem, idem tenendum est, & traditur X. *Unam Sanctam.* de Major. & Obed. inter Commun. patetque ex dictis suprâ cap. 1. & ostenditur per omnia genera causarum &c. &c.

2 Primò quidem ex parte finis. Nam d. potestas per se primò est propter felicitatem supernaturalem; quia ut Christus propter hanc fudit Sanguinem, ita etiam Ecclesiam fundavit, dando *Claves regni cælorum*, c. *Inter cætera.* de Off. Ord. c. 2. de Const. in 6. c. *Ut constitueretur* d. 50. c. *Cum ad veram.* d. 96. Unde Fortunius, quatenus confundit finem Politicæ cum fine Ecclesiasticæ potestatis, est improbabilis, & præbet occasionem errandi in multis. Nam eadem foret materia, iidem actus, media &c. & quidquid una, etiam altera posset; quod est planè erroneum, cum d.

potestates distinguantur plus quàm genere; & Ecclesiastica nullo principio naturæ haberi possit.

Dices. Jus Canonicum, ut ex 3 Proœmio patet, intendit externam pacem, disponit de Contractibus &c. &c. Resp. etiam in materia supernaturali versari. Dein circa Temporalia agit sub ratione supernaturali; sicut virtutes Theologicæ circa Naturalia; semperque respicit salutem animæ, & cultum DEI, ut c. *Qualiter.* 2. de Accus. ordo Iudicii sumitur ex authoritate Scripturæ, ibi: *Ex quibus processerunt Sanctiones Canonica.* Igitur potestas superioris Ordinis complectitur inferiora, quatenus hæc Superioribus deserviunt per inodum subjecti, instrumenti, aut alio simili; tamen semper sub ratione superiori.

Secundò, ex parte causæ efficientis, & originis. Nam d. 4 potestas est à DEO, ut Gubernatore supernaturali; & in Christo fuit proprietas naturaliter manans ex Unione Hypostatica:

ca: sicque origine tantum excellit Civilem, quantum d. Unio supra Communitatem humanam. Et ut in Pontificem derivata est, nititur Sanguine Christi.

Tertio, ex parte Subjecti. Principaliter enim residet in Christo homine; & consequenter participatur ab eo, cui Christus dedit. Unde triplex differentia est à Civili. 1. quia non potest nisi in Baptizato esse. 2. Neque in femina jure ordinario, quamvis cum Papuzianis (Aug. Hær. 27.) Hæretici eam illi arrogent. Figmentum autem calumniosum de Papissa, satis per alios rejectum est; & si teneret, plus non evinceret, quam Sedem vacasse. 3. Neque esse potest in merè Laico, quia ex Divina institutione Ecclesia regi debet Jure ordinario per Sacerdotes aut Clericos.

Dubium est, an Delegatio locum habeat? Resp. Feminæ

non debere delegari, certum est, & magis receptum nec posse; & signum est, quod usus d. potestatis nunquam visus sit in tali subjecto. 2. De merè Laico non est æquè certum, esse incapacem Pontificatûs, si aliàs rite eligatur, ut statim ordinetur. Jus autem ordinarium est de potestate inferiori, ut Laico non committatur; nec etiam usus visus est ante aliquam Ordinationem, esto Electio præcesserit, ut in Ambrosio. Nec alius præter Pontificem dare potestatem potest, nec etiam ipso Jure Ordinario, nisi saltem Tonsurato; quamvis de absoluta potestate fortè aliud sit.

Mitto alias differentias d. potestatis à Civili, ut quod sit universalior, & pro toto orbe; quod sit maximè necessaria, & suo modo fundamentum Ecclesiæ; quod habeat effectus nobiliores &c. &c.

CAPUT IX.

An Potestas Ecclesiastica ita sit superior Civili, ut hanc habeat sibi subiectam.

1 **A**ffirmativa est certa & communis apud Catholicos. Nam Ecclesia est unum Corpus ex omnibus Baptizatis 1. Cor. 12. Rom. 12. Eph. 4. & saepe alias; ergo Christus illam instituit, ut unum Regnum sub uno Rege & Principe Spirituali: ergo huic subditur potestas Civilis, ut Corpus animæ, ut rectè Nazian. an. 17. ad pop. Sicut enim homo non esset rectè compositus, nisi corpore subordinato animæ; ita nec d. Regnum &c. &c.

2 Confirmatur, quia in Pontifice non est duplex potestas, sed una & eadem, directa in Spiritualibus & indirecta in Temporalibus: sicque habet Gladium & Spiritualem & Temporalem, sed hunc manu militis exerendum jussu illius, ut notat Bern. 4. de Consid. c. 3. & X. *Unam Sanctam*. de Major. & Obed. 2. Ubi unum Corpus est, etiam unum Caput sit necesse est; alias nec Pax est, nec perfecta Unitas: ergo Caput est Spirituale; nam quæ à DEO sunt,

ordinata sunt. **3.** Pontifex rationem reddere debet pro animabus Regum, c. *Duo sunt*. d. 96. nam etiam Oves Christi sunt: ergo regendi & corrigendi, cum ut Reges, seu in usu muneris, peccant. **4.** Alias non esset provisum Ecclesiæ, si illi non possent coerceri, & in officio contineri.

Sic ergo infra Pontificem **3** omnes sunt, non verò ipse infra alium, à quo coerceretur nam in infinitum procederetur. Et Christus aliter providit, dando assistentiam quoad doctrinam, & præcepta morum, ne in his errari possit à Vicario cum gravi damno Ecclesiæ. Cætera autem incommoda minoris momenti sunt, & aliquando toleranda, quia hæc est fragilitas hominum. Si autem clare injusta sunt, competit Jus Defensionis, non Vindicationis. De casu Hæresis dictum est.

Denique omnia constant ex **4** ipso usu Ecclesiæ; nec in contrarium quid urget. Nam falsum est, Imperatores Christianos

nos unquam judicasse Pontificem. Quod verò allegatur ex 3. Reg. 2. factum narratur, non Jus; quamvis alii velint, Salomonem speciali instinctu processisse. Nec refert, Sacerdotem Legis Veteris parum po-

tuisse in Regem; nam Lex de-
fuit, si hunc illi praposuit. Et
dato, non concesso; dictum illi
non est: *Pasce oves*, nec *Quod-*
cunque ligaveris &c. nec data pote-
stas dimittendi peccata. Veri-
tas ergo inconcussa manet.

CAPUT X.

An potestas Ecclesiastica Legislativa, possit cum
Civili conjungi in eadem persona?

Veritas Catholica est, d. po-
testates nec necessario esse
conjunctas, nec necessa-
rio separatas. Nam neutrum
Divino Jure præceptum vel pro-
hibitum est. Non primum,
ut constat ex usu Ecclesiæ usque
ad tempora Christianorum
Principum; & tamen ad Pon-
tifices tunc pertinuit, *Pasce oves*.
Quod verò Princeps Catholi-
cus usque ad tempora Henrici
VIII. id usurpavit, falsum est:
nam Constantinus in Nicæno
professus est, sibi non compe-
tere judicium inter Sacerdotes;
idémque Ambros. refert de Va-
lentino Seniore. Et apud Ni-
ceph. l. 11. c. 13. Eulogius Sa-
cerdos per ironiam ait Præfecto
Valentis: *Nunquid cum Imperio est*
etiam Sacerdotis dignitatem conse-

cutus? Nec oppositum proce-
dit, nisi ex affectu libertatis,
negando potestatem Ecclesiasti-
cam esse supernaturalem, sed
perinde (ut volunt) ac in Ve-
teri Lege subjacere Regibus.

Pars posterior constat ex usu,
qui cœpit in Sanctis Pontifici-
bus; & ideo credi nequit illicitus.
Non enim Jure naturæ,
quia maximè esset propter im-
pedimenta Curæ Spiritualis: at
executio potestatis Civilis potest
fieri ministerio aliorum; & si
quid incommodi accrescit, com-
pensatur. Nam verisimile est,
Justitiam rectius administrari;
facitque ad pacem majorem, &
reverentiam, & ad resistendum
hostibus Fidei, ut experienciâ
constat, & Temporalia melius
referuntur ad Spirituale: unde

con-

constat de congruentiis jungendi d. potestates. Jus denique humanum prohibens fingi nequit, nec etiam Positivum Divinum existat.

- 3 Nam aliud est implicari Negotiis Secularibus; aliud prudenter & moderatè uti potestate Seculari. Et 2. Tim. 2. propriè significatur Negotiatio, & nimia sollicitudo circa Temporale lucrum, ut notat Chrysost. Verus autem Princeps attendit commodo Communitatis, non suo. Dein non est propriè

Temporalis cura, sed Sacra, propter conjunctionem ad Spiritua- lia. Item Christus prohibet dominari, utique propter utilitatem & honorem proprium; sic- que præscribit formam Regimi- nis Spiritualis. Quòd denique Nicolaus ad Imperatorem scribat, in Lege naturæ eosdem fuisse Reges, & Sacerdotes, Christum autem illas potestates separasse; loquitur in sensu prioris partis. Non enim quod ipse professus est, illicitum putavit.

CAPUT XI.

An Lex Canonica habeat propriam materiam, distinctam à materia Civili?

- 1 **C**onvenit cum Civili, quòd materia debeat esse honesta. 2. quòd in omni materia virtutis præcipere possit. 3. non tamen omnes actus cu- jusque. 4. nec absolutè, quæ Consilii sunt. 5. nec abso- lutè prohibere omnia peccata. Nam Lex debet esse accommo- data moribus hominum, mo- raliter possibilis, & utilis mul- titudini: ergo per doctrinam & monitionem curatur quidem evitatio omnis peccati, at non

per Coactivam & Legislativam. Esset enim nimis onerosum hu- manæ fragilitati, & in destru- ctionem, quia majora mala se- querentur ex generali prohibitio- ne, quàm ex tolerantia quo- rumdam; satisque est prohibere graviora, vel quæ scandalum afferunt, tolerando minora, & prudenter dissimulando.

Licet autem, quæ Consilii 2 sunt, vel aspera, absolutè præci- pi nequeant, tamen priora ex suppositione libera (ut suscep-

tione Ordinum, Religionis &c.) rectè præcipiuntur. Rursus ex suppositione delicti, Ecclesia præcipit aspera opera Pœnitentiæ; tamen cum debita moderatione ad usum Ecclesiæ, & moralem necessitatem talis materiæ vel Legis in ordine ad Salutem Animarum.

- 3 Differunt autem d. Leges ex parte materiæ in multis; & primò quidem, quia Ecclesiasticæ Legis materia est Spiritualis, Temporalis verò in Civili, quæ non potest excedere limites suos. Cum ergo fines utriusque adeò diversi sint, necesse est etiam media esse diversa; nam potestas Spiritualis, seu quodammodo Divina, poscit materiam sibi proportionatam, consequenter Spiritualem, c. *Bene quidem.* c. *Si Imperator.* c. *Duo sunt*, d. 96. c. *Quoniam.* d. 10. c. *Solitæ.* de Maj. & Obed.

- 4 Duo autem in materia attendi possunt, actus ipse virtutis, vel res, circa quam is versatur, sive sit persona circa quam, sive persona operans, sive res alia. Materia ergo proxima Canonis est actus Supernaturalis, ut Fidei, actiones Sacramentorum, esto aliàs naturales, ut in Matrimonio; quod propter elevationem ad esse Sacramentale, censetur contractus Spi-

ritualis c. pen. & ult. de secun. Nupt. Idem est de actionibus Sacris, quæ proximè & directè ad cultum DEI ordinantur, ut Vota, Juramenta &c.

Idem est de materia vel re, circa quam d. actus per se proximè versantur, ut Templà, vasa sacra, personæ sacræ; consequenter Beneficia, & bona Ecclesiarum. 2. Huc pertinent vitia d. actibus contraria. c. *Ut inquisitionis*, cum duobus seqq. de Hæret, in 6. imò peccata omnia, quatenus avertunt à fine Supernaturali c. *Novit.* de Judiciis, & juxta Juristas dicentes, ubi agitur de peccato vitando, seu periculo animæ, materiam esse Spiritualem; sunt enim injuriæ DEI. Dixi peccata omnia, utique si cæteræ conditiones concurrant, ut expediat, de eis Legem ferri.

Secunda differentia est, quia 6 materia Canonica excellentior est, & universalior. Excellentior quidem, ut ex modò dictis constat; tantumque præcellet Civili, quantum Spiritus Corpori. Universalior autem, quia ferè tota materia Temporalis ordinari potest ad finem Spiritualem, sicque induere rationem materiæ Spiritualis. Nam potentia Superior versatur circa materiam Inferioris sub altiore

tiore ratione, & ultra illam circa sibi propriam, ut patet de intellectu respectu sensuum.

7 Tertia differentia est, quia materia primaria Politicæ est Justitia humana; at Canonice Divina Justitia, seu Religio, sub hac comprehendendo, quidquid ad sanctificationem animæ spectet. Unde quia nunc cura Religionis specialiter commissa est Pastoribus Ecclesiæ; potestas Civilis magis nunc limitata est in Ecclesia, quam olim esset. Nam olim Religio propter felicitatem Temporalem intendebatur; nunc autem per se primo cum spirituali felicitate; & reliqua propter illam.

8 Coll. 1. utramque potestatem posse aliquando versari circa eandem materiam. Quia hæc potest esse in se Temporalis, & habere aliquem respectum ad Spirituales; sicque multa delicta sunt mixti Fori, ut in eis detur locus præventioni. Nam idem peccatum perturbare potest Rempublicam & in Temporalibus, & Spiritualibus; eademque res esse utilis ad finem tam Spiritualem quam Temporalem.

9 Coll. 2. Pontificem posse aliquando materiam sibi reservare, ut tantum Canonica sit: idque non tantum declarando materiam ex se talem, sed etiam

am constituendo. Potestas enim Supetior potest in ordine ad finem suum disponere etiam de inferiore materia, prout fuerit expediens; ut ad decentiam rerum Sacrarum.

Coll. 3. Leges Justiniani de 10 Episcopis & Clericis &c. &c. aliasque in materia Spirituali disponentes, non esse veras Leges, nec obligare nisi in his, in quibus fuerint Canonizata. c. *Litteras* de Juram. Calum. & ubi contrariæ fuerint, contemnendas esse. l. *Privilegia*. l. *Cassa*. Cod. de SS. Eccles. Ubi autem contrariæ non sunt, servire possunt per modum instructionis, non Juris. Nec enim verisimile est, Pontifices Imperatori concessisse potestatem Spiritualem, cum illi committere nequeant gubernationem Ecclesiæ; esto particularia aliqua committant, quæ sine Spirituali Jurisdictione fieri possunt, c. *Dcernimus*. c. *Cum non ab homine*. de Judic. Et fortè d. Leges fuerunt positæ ad instruendos Ministros Laicos, ut Ecclesiæ assistant.

Coll. 4. usum Legum dispo- 11 nentium in materia Canonica, solum admitti posse, vel si sunt in materia mixti Fori, vel si versando circa materiam Fori Canonici, adjuvant hujus Canones

nones modo ab eis permissio. Si enim Canonum observantiam juvant, ut puniendo Hæresin, Blasphemiam &c. (quæ Fori Sacri propria sunt) & vitando alia damna & perturbationes Reipublicæ; Ecclesia recte illis utitur, ut tenet valde communis apud Felin. c. *Ecclesia* de Constit. Facitque c. 2. 35. q. 2. & c. 2. de Despons. Inpub. 22 Coll. 5. Ecclesiam pari modo admittere Leges Civiles sibi utiles in usu Fori sui, ubi desunt Canonica; idque citra obligationem à Lege Civili ortam, sed ex voluntario assensu pote-

statis Ecclesiasticæ. Fit autem duobus modis; uno, per generalem regulam, c. 1. de Nov. oper. nunt. ubi ferè omnes Doctores notant. Addunt Diaz. & Salzed. Pract. c. 14. Leges Regni præferendas esse Civilibus, deficiente Canone. Sed consilii potius est quam necessitatis, cum Canon nihil disponat; consuetudo tamen Judicium servanda est. Alter modus est, cum in particulari Lex canonizatur, seu Canonica efficitur per acceptionem Ecclesiæ, ut c. 1. & 2. de Cau. possess. c. *Inprimis*. §. *Gloriosus*. 2. q. 1.

CAPUT XII.

An potestas Ecclesiastica efficaciam habeat in actus merè internos, per se eos præcipiendo vel prohibendo?

Affirmat Gl. Clem. 1. §. *Verum*, de Hæret. v. *Eo ipso* & c. *Cogitationis*. de Poen. d. 1. Adrian. Medin. Pigh. Rossella. Nam Christus potuit dare participationem hujus potestatis; quæ enim ratio impossibilitatis simpliciter? ergo etiam cedit, nam generaliter dicitur: *Quodcumque ligaveris* &c. 2. Materia est proportionata fini. 3.

Inductione in Absolutione, Votis, Indulgentiis. 4. Hæresis mentalis vetita est sub Excommunicatione. 5. Potest quis sic se subicere Prælato Religionis. Opposita Communis est S. 2. Th. 1. 2. q. 91. a. 4. & q. 100. a. 9: ubi Soto, & Expositores; Cajet. v. *Hæresis*. Palud. Maj. Dur. Antonin. Almain. Castro. Gabr. Gers. Nav. Driedo. Simanc. Angel.

Angel. Sylv. Armill. Tabien. Probatio autem sumenda est, non ex impossibilitate (quæ certè nulla est) d. potestatis, sed quòd de facto data non sit.

3. Nam neque ex Scriptura indicium aliquod exstat, cum in ea semper DEO reserventur occulta, ut 1. Reg. 16. & 1. Cor. 14. neque Pontifices d. potestatis meminerunt, utut alias diligentes in tota Jurisdictione sua explicanda & tuenda; & oppositum indicant c. *Sicut tuis.* c. *Tua nos.* de Simon. c. *Erubescant.* d. 32. 2. Legislativa per se primò ordinatur ad commune externum Regimen Corporis, quod Visibile est. 3. Gratia accommodatur Naturæ: at hæc in Regimine solum poscit communicationem & debitam proportionem tam Inferiorum ad Superiores, quàm è converso, & membrorum ad invicem; nec actus interni propriè pertinent ad Communitatem, sed ad privatam cujusque salutem, cui per potestatem aliam Fori interni provisum est.

4. Ad 1um. quod suprà obijcitur, Resp. Locum intelligi de omnibus requisitis ad convenientem gubernationem Ecclesiæ. Quæ autem hæc sint, sumendum est ex discursu rationis, & maximè ex Traditione, & com-

muni doctrina Ecclesiæ. Quod enim nunquam in usu fuit, signum est, etiam datum non esse: non constat autem, Pontifices d. potestate usos esse.

Ad 2dum. Resp. duplicem esse potestatem Ecclesiasticam, fori nempe interni, & externi. In priore agitur causa hominis cum DEO, & vicissim; & ideo maximè datur propter Salutem hominis, quæ in internis actibus consistit. Posterior est hominis ad hominem, ut de Legislativa certum est; obedientia autem ad hominem solum est in his, quæ per Corpus fiunt: nullum ergo ex priorè potestate argumentum est pro posteriore. Licet enim etiam Leges sint propter finem Supernaturalem, & internum bonum; tamen hoc non operantur immediate, sed per honestatem actuum externorum.

Ad 3tium. Resp. exempla spectare ad Forum internum; nam obligatio Voti propriè hæret in actu interno; esto, dum solvenda est, requiratur cognitio causæ. Similiter in Religione præceptum Prælati fundatur in pacto cum DEO, & ideo mirum non est, materiam d. præcepti latius patere quàm Legis communis; quamvis rectius abstineatur à talibus præceptis prop-

propter periculum, satisque est præcipi vacationem externam &c. &c. Denique Irritatio, si directè fit, per Dominativam Patris, Prælati &c. fit, non per Legislativam; si verò indirectè, ergo supponitur actio externa, in quam cadat prohibitio.

7 Ad 4tum. Resp. falsum esse,

quòd Excommunicatio per Hæresim merè mentalem incurratur. Doctores enim suprà cit. semper Jura explicant de Hæresi consummata in foro Ecclesiæ; & ita argumentum retorquetur, cum exemplum maximè faciat pro Assertionem & Sententiam communi. Ad 5tum. dictum est.

CAPUT XIII.

An Lex Canonica possit concomitanter præcipere vel prohibere actus internos &c.?

1 **D**Uobus modis potest actus internus sub Legem cadere; uno, per consecutionem ex prohibitionem externi; altero, per concomitantiam cum externo. De primo constat ex dictis suprà; & est communis omni humano præcepto; nec quisquam dubitat, prævum esse propositum, nolle jejunare die statuto &c. &c. c. *Nulli*. d. 19. ubi tamen punitio refertur ad actum prodeuntem extra. De posteriore constat, compræcipi actum internum, per se necessarium ad externum, ut causam ad effectum &c. Compræcipitur enim voluntas operandi &c. ut pars actûs integri. Difficul-

tas est, de non necessario simpliciter.

Primò. Aliquando internus actus potest cadere sub obligationem præcepti, licet vi actûs externi non possit infallibiliter innoscere, utpote non necessarius ad illum materialiter efficiendum; dummodo sit necessarius ad aliquod esse morale externi, sic enim sæpe esse potest materia Legis humanæ. Constat in præcepto contrahendi, Castitatem vovendi, legendi Sacrum, ministrandi Sacramenta, dicendi Horas; in quibus intentio orandi juxta omnes Doctores compræcipitur.

3 Dices, Lege naturæ tunc compræcipi. Resp. nec universaliter verum esse, nec in d. exemplis sustineri posse. Nam legere Horas ex alio fine, malum per se non est; nec etiam Ordines recipere sine voto, nec titulum Ordinis, vel officium Temporale conferre non gratis &c. Dein in aliis exemplis malitia est major, & alterius rationis; ut fictio contractûs tantum esset venialis, aut iniustitia contra proximum, non autem peccatum omissionis contra Legem humanam. Tandem ratione ostenditur d. potestas compræcipiendi.

4 Nam actus etiam secundum esse morale, possunt esse necessarii ad humanum convictum, vel cultum Religionis, ut verus contractus, vera oratio &c. &c. & ideo etiam interna voluntas compræcipitur, seu actus externus ut humanus. 2. Internus saltem præsumitur; & ita jam concluditur sub materia adæquata. 3. Sicut honestas vel utilitas præcepti sæpe pendet ab intentione occulta præcipientis, arg. c. *Venerabilibus*. §. pen. de S. E. in 6. ita præcipi potest actus, cujus honestas solum pendeat ex intentione operantis. 4. Lex Ecclesiæ sæpe determinat solum Divinam, ut in Con-

fessione: determinat autem in ordine ad forum internum, & Salutem animæ, cum sit de usu externo Sacramenti, ut convenit bono communi Ecclesiæ: ergo per Confessionem Sacrilegam &c. &c. non satisfat Ecclesiæ.

Secundò. Quando actus externus nullo modo necessarius est ad esse Physicum, vel morale externi, sed solum conjungi potest ex libertate operantis; tunc non cadit sub Legem humanam, nec fortè cadere potest., loquendo regulariter. Prior pars fundatur, quia nullum probabile exemplum afferri potest. Posterior certa non est, sed probabilis tantum, quia interior potest esse necessarius ad honestatem aliquam externi actûs; & hic non præcipitur, nisi ut actus virtutis, seu propter honestatem aliquam: ergo si compræcipitur internus, non præcipitur absolutè & secundum se, sed ut communicans honestatem suam externo. Vel ergo simpliciter necessarius est ad honestatem externi, vel solum ad melius esse? Si imum; ergo internus jam est necessarius ad componendum unum actum honestum, seu ad esse morale externi, quod potest esse valde expediens ad commune bonum Eccle-

Ecclesiæ, ut in placando DEO tempore gravis necessitatis.

6 Modus ergo iste non est improporcionatus, quia potestas Ecclesiæ est Spiritualis, & maxime propter Salutem Animarum: actus autem est visibilis & sanctus, sicut ipsa Ecclesia visibilis & sancta est. Et sæpe præcipitur, ut oretur, jejune- tur &c. pro tali necessitate, & in Indulgentiis idem postulatur.

7 Oppositum tamen probabi- le est, maxime quoad postero- rem modum, cum actus inter- nus solum necessarius est ad me- lius esse externi. Nam usus Ecclesiæ est, ut tempore neces- sitatis non præcipiat, sed offe- rat Spiritualia commoda sub conditione orationis, jejunii &c. Et alias præciperetur per se, & præcepto distincto bonitas in- terna, utpote non necessaria ad bonitatem & substantiam exter- ni; sicut omissio interni foret peccatum merè internum. Idemque est de modo priore, nam cum alius modus sit obti- nendi internos actus necessarios bono communi; non est, cur multiplicentur præcepta; sufficit- que ad generalem & conveni- entem gubernationem, præcipi externos per se bonos cum con- ditionibus necessariis, ut sint tales actus morales.

8 Tertiò. Ecclesia non potest prohibere vel punire actum ex- ternum de se bonum ex objecto & circumstantiis externis, prop- ter solum defectum, quem ha- bere potest ex affectu interno vel intentione operantis. Nam esset prohibitio actus merè inter- ni, ut vanæ gloriæ in eleemo- syna; sicque hæc non ratione sui, sed interni actus prohibe- retur; quod nec necessarium est, nec conveniens Regi- mini communi, & præ- ter humanam conditionem; & ideo nunquam fieri consuevit, ut rectè probant c. *Tua nos.* & c. ult. de Simon. Imò facilior tunc esset prohibitio absoluta eleemosynæ externæ, si ex va- nitate fit, quia posset occurrere ratio & utilitas prohibitionis.

9 Quartò. Ecclesia potest pro- hibere & punire actum exter- num cum dependentia ab affe- ctu & intentione accidentaria actui, si hic alias est actus ma- lus & dignus poenâ, seclusâ tali intentione. Nam tunc non ex- tenditur potestas, sed ejus usus re- stringitur: ergo si actus simplici- ter puniri potest, etiam potest con- ditione tali positâ, ut si *scienter temere* &c. fiat. Sic gravior Irre- gularitas posita est Homicidio Voluntario quàm Casuali.

70 Dices, c. *Commiffa*, §. *Ceterum*. de Elect. in 6. requiri intentionem occultam &c. &c. Resp. Beneficium dari sub onere, & conditione, & consequenter sub eadem acceptari debere. Nec additur conditio occulta, ut Ecclesia de illa iudicet, sed ut Beneficiatus iudicio conscientiae suae Reus, teneatur restituere. Nam si dare eleemosynam possum sub conditione, ut alter pro me oret; similiter Ecclesia conferre poterit Beneficia sub onere intentionis Ordinum. Solum enim limitatur modus collationis de se liberae; nec obligatio refertur ad praeterita (contra naturam Legis) sed ut ex tunc constituatur Beneficiatus in mala fide per omissionem intentionis petita.

Imò conditio, si non habet 11 d. *intentionem*, non ponitur, ut absolute sufficiens ad onus restituendi, sed cum moderatione, nisi voluntate mutata promotus fuerit. Et merito, quia sic certius obtinetur effectus intentus, quam si Ordinatio denuo differretur; si ergo poenalis est d. dispositio, punit omissionem externam. Et contra textum est (quod Soto vult) d. poenam incurri qualibet voluntate omitendi Ordines. Falsumque etiam est, poenam ex natura rei sequi, cum ad fructus percipiendos sufficiat dicere Horas, & reliqua per alium obire; sicut sufficeret, si Ordinatus quidem juxta d. §. per alium Curæ satisfaceret.

CAPUT XIV.

Quæ forma seu solemnitas in Legibus Canonicis ferendis necessaria sit?

A Bbas c. *Tua*. de Sponsal. n. 3. & ibi Alex. de Næv. & Præpos. indicant, Epistolas Pontificias non habere vim Legis, nisi Corpori Juris insertæ sint. Sed contrarium est certum & Commune cum Gl. c. *Ex tua*. de Fil. Presb. ubi Abb. Et sequitur Felin. Roman. Archidiac. Dominicus, Bart. Paul. Castr. Jason. & alii. Sumitur aperte ex c. 1. d. 19. ubi citatur Leo I. & Gelasius ex c. *Sancta* §. *Item Decretales*. d. 15. Constat ergo, nec potestatem nec voluntatem sic obligandi deesse.

2 Nec obstat d. c. *Ex Tua*, sed consonat, quia quatenus directe satisfacit consultationi, habet vim Legis, ut supponunt cit. Interpretes. Solum addunt, talia responsa regulariter esse tantum Declarativa, non Constitutiva, quia non consulitur Pontifex, quid jubeat facere, sed quid faciendum sit juxta Jus Divinum, vel Ecclesiasticum jam statutum. Si tamen occasione Consultationis velit novam Legem ferre, utique pote-

rit, dummodo id satis declaret. Quod quidem facilius fit in Epistola directe scripta ad Gubernationem, quam in responsiva tantum ad Consultationem.

Attendi autem debent circumstantiæ temporis, loci, personarum, ad quas scribitur, ut constet, an Lex sit universalis, vel pro certa Provincia. **2.** Necesse est, ut epistola per Traditionem vel declarationem posteriorum Pontificum, sufficienter nota sit, sicque obligare possit. Ut autem inserta sit Corpori Juris, necesse non est, ut expresse statuitur d. c. 1. & Jus commune non potest limitare authoritatem Pontificis.

Quod maxime tenet in his, quæ sunt Juris Naturalis vel Divini. Nam Pontifex, ut talis, non errat in definiendo: definit autem, quando ostendit se loqui ad docendam totam Ecclesiam, esto materia vel occasio sit particularis; doctrina enim generalis est. Si verò materia est Juris humani, hoc successu temporis mutari potest;

&

& ideo refert, an Decretum receptum sit, necne, an insertum Corpori Juris communis, vel huic consonet, necne? Si enim prius, servandum est Decretum; sin posterius, consulendus est Pontifex, c. *Pastoralis*. de Fide Instrum.

¶ Secundò. Sententiæ Pontificum, licet in particulari causa latae sint, Legem continent universalem. Est expressum in c. *In causis*. de re jud. De distinctione Interlocutoriae & Definitivæ dictum est supra. Ut autem in Corpore Juris contineantur, necessarium non est; tum propter d. c. i. cum eadem ratio sit Sententiæ & epistolæ, quantum ad præsens; tum ex d. c. *Pastoralis*, ubi omnes fatentur, nomine *Decretalis* comprehendì Sententiam latam & scriptam à Pontifice: constatque ex usu *Decretalium*. Solum ergo d. insertio facit ad publicationem, & certiore notitiam Legis.

¶ Dices. Sententiam aliquando continere gravem errorem, ut notatur c. *Licet*, de Sponsa duor. & c. *Quanto*. de Divort. Ad prius caput Resp. non constare, quale fuerit Judicium Antecessorum. Supponendo enim, posse solvi vinculum Matrimonii Rati, fortè dispensatum fuit propter consumationem secun-

di, non verò sententiando, aut respondendo, quasi prius per se solvatur, sed faciendo solutionem per errorem facti tantum, aut tolerando vel approbando usum populi alicujus. Quod quia solum continet errorem particularem, non totius Ecclesiæ perniciem, contigisse aliquando non repugnat. Sin judicando processum est; ergo non interpretando ex Cathedra Jus Divinum, sed judicando de facto secundum opinionem privatam.

Similiter Cælestinus, cujus 7 oppositum responsum notatur in d. c. *Quanto*. processit opinando tantum, ut verba ejus declarant, prout exstant in c. i. de Conv. Infid. in Collect. Ant. Augustini: *Non enim videtur nobis, quod si prior maritus redeat &c.* Hæc enim non sunt definientis, aut certam doctrinam tenentis, sed privatum sensum aperientis, & loquentis cum formidine. Unde nec in d. c. *Quanto*, vi verbi *Non credimus*. veritas definita fuit, sed postea per Greg. IX. ex usu ipso, & tandem ut veritas Fidei, per Trid. Sess. 24. can. 5. Sic neque in d. c. *Licet*. verba de se definitiva sunt, ut patet ex integra lectione.

Tandem eadem proportione sentiendum est de Sententia vel Rescripto Episcopi, cum Jus suum

suum proprium interpretatur. Facit enim Legem, dummodo cæteræ conditiones concurrant, scilicet quòd ex verbis & modo

scribendi constet de animo statuendi, & quòd accedat sufficiens promulgatio &c. &c.

CAPUT XV.

Quæ Promulgatio in Legibus Canonis sufficiat ad vim obligandi?

1 **P**rimò. Non requiritur Promulgatio in singulis Diocæcesibus. Ita Communior Gl. Jo. Andr. Abb. Card. Sylv. Ros. Armil. Lud. Gom. Navar. Soto. Palac. Bart. Citatur c. 1. de Post. Præl. & c. *Noverit.* de S. E. Sed neutrum ad rem facit; & de priore patet legenti. Quoad alterum verò, aliud est, quid per se & de Lege requiratur; aliud, quid in particulari Constitutione. Si enim vult, utique Legislator speciale quid requirere potest, ut Trid. Sess. 24. c. 1. de Ref. in Matrimonio Clandestino, & c. 1. *Cum infirmitas.* de Poen. & Rem.

2 Ratio ergo est, quia ex natura rei plus non requiritur, quàm una Promulgatio. **2.** Neque vi Auth. *Ut facta nova Constit.* quia acceptata non est in particulari, nec per Canonem Generalem, cum solum in Judiciis causarum velit Canon, ut

ubi deest, servantur Leges Civiles: Legislatio autem res gravior est, & propria Pontificis. **3.** Neque vi Consuetudinis ostenditur plus, nam Curia definit causas totius orbis juxta Decreta Romæ promulgata, non alibi, ut testis est. Jo. Andr. & Gomez; patetque in multis Motibus propriis, Bullâ Cœnæ &c. &c. id autem justum non fore, si plus requireretur. Nec refert, editionem quasi æquivalere Promulgationi: adhuc enim hæc in rigore minùs extenditur quàm obligatio. **4.** Idem supponit Pius IV. in promulgatione Trid. Frustra enim differret tempus, si expectandæ essent Promulgationes Diocæsanæ. Unde si hoc volunt Pontifices, exprimunt, quod rarò fit.

Unde clara est differentia inter Leges Civiles, & Canonicas quoad dispositionem, Consuetudinem, & congruentiam.

Nam

Nam Pontifex Sedem habet fixam, non Imperator. 2. Major est unitas Ecclesiæ, quàm Imperii. 3. Esto, aliud expediret ad vitanda incommoda; tamen oppositum facit ad commendandam obedientiam erga Pontificem, ne pendere videatur ab Episcopis; & ubi necessitas materiæ poscit, ibi providet. Idem ergo est, per se loquendo, de Legibus Concilii per Pontificem approbatis. Denique pro Lege Diocesana sufficit similiter unica Promulgatio in Ecclesia Matrice.

4. Secundò. Leges Pontificiæ statim, ac promulgatæ sunt, obligant, supposito tempore sufficienti ad divulgationem necessariam. Ita Theologi Moderni non pauci; & magis consequenter ad dicta. Nam non magis constat de acceptance d. Auth. in hac parte quàm in priore; imo non esse receptam, testantur graves Authores, & Vasq. D. 156. c. 3. cum emphasi dicit, se audere id affirmare; & Nav. ait, de Stylo Urbis statim puniri transgressorem.

5. Addit verò: *Quæ Consuetudo restringi fortè posset ad forum tantum exterius, & Urbicolas.* At quomodo justè punitur, nisi supponendo Legem obligare ante bimestre, si hoc nondum lap-

sum est? Et quomodo locus est pœnæ contra non probantes ignorantiam, nisi supponendo obligationem sciendi Legem? Nec suppositio falsa esse potest, cum non fundetur in præsumptione, sed voluntate Pontificis obligantis ante bimestre. Nec iste ignorat, quid à suis Judicibus fiat; nec isti, quid ille velit: ergo impertinens est distinctio Fori & Fori, cum Canon maximè obliget in Conscientia. Restrictio autem ad *Urbiculas*, erit facti; & asseritur sub particula *Fortè*, citra probationem: unde ergo constat? Jam enim deseritur d. Auth. saltem Romæ; & cur hîc tantum?

Imò Bimestre poscitur pro 6. Lege Civili, ut ubique simul obliget; quod impossibile est in obligatione totius orbis Catholici. 2. Urget c. *Cum singula.* de Præb. in 6. ubi, ut fatetur Gl. citius incipit obligatio. Quod speciale dici non potest, sed supponitur, non statuitur; & pro speciali additur extensio ad mensem ab accepta notitia, qui semper currit, licet illa post plures menses acciperetur. Cum ergo Pontifex nil limitat, sequitur obligatio, ut ex natura rei potest; sicut omnes fatentur de Statutis Episcopi, & inferiorum Magistratuûm. Unde à for-

tiori improbable est dictum Gl. c. *Proposuisti*. d. 82. ab omnibus reprobata, obligationem incipere post semestre.

Jura autem quæ opponuntur, ad rem non sunt, ut ostensum est de d. Auth. juncto c. 1. de novi oper. nunt. & c. *Si in adjutorium*. d. 10. 2. In c. *Decernimus*. d. 18. præcipitur, non

promulgatio tantum, sed plenissima instructio; & ideo petitur Semestre. 3. In c. ult. Ne Cler. vel Mon. datur bimestre, pro complenda contumacia; idemque est in d. c. *Noverit*, pro incurrenda Excommunicatione. 4. In c. 1. de Conc. Præb. in 6. solum petitur spatium temporis, intra quod ignorantia Legis cesset.

CAPUT XVI.

An Lex Canonica obliget, priusquam acceptetur?

Primò. Pontifex potest obligare Ecclesiam ad acceptandum Leges à se latas, & sufficienter promulgatas. Videtur tam certum, ut secundum Fidem negari à nemine possit; quia Petro, & non alteri, data est suprema potestas in Ecclesiam: ergo independens à consensu populi; alias esset inefficax; & populus Christianus, ut olim Romanus, esset Conlegislator Canonum, quod absurdissimum dictu est: num enim, cum dicitur *Pasce &c.* subintelligitur, *si Oves acceptent?*

De Statuto Episcopi non est ita certum; tamen limitatio nec præsumenda est, nec admitenda, nisi constet. Potest autem Consuetudo in his, quæ Juris humani sunt, prævalere augendo vel minuendo Jurisdictionem, Gl. ult. c. *Cum olim*. de Cler. Conjug. Quod secus habet, loquendo de potestate Pontificis.

Secundò. Suppositâ justitiâ Legis humanæ, oritur ex illa, per se loquendo, obligatio acceptandi, ita ut non careant culpâ, qui sufficienter promulgatam incipiunt non observare. Assertio clara est, si Lex & justa.

ita sit, & facilis seu moderata, quia tunc nec potestas deest, nec voluntas, cum contraria præsumi nequeat rationabiliter. Per se autem loquendo, idem est etiam de difficili c. *In memoriam*. d. 19. Per se inquam, & vi potestatis; oportet autem, ut constet etiam de voluntate ex verbis & modo, aliisque circumstantiis præcepti & indiciis; & quod Legislator non igooraverit difficultatem specialem talis loci, temporis &c. Secus enim probabiliter creditur, noluisse obligare cum tanto rigore.

4 Unde Supplicatio à Lege, si ex causa rationabili fit, licita, rationi consona, & utilis est, non frivola & inutilis, ut vult Rebuff. nam nullo Jure prohibetur, 2. Quia l. ult. ff. de Appell. recip. & l. antepen. ff. de V. S. solum dicunt, non appellari à pœna lata secundum Legem. Injusta enim esset Appellatio & respectu Sententiæ, & respectu Legis, si hanc arguat injustitiæ, supponendo esse universalem & receptam. Dein fit in particulari facto tantum, in quo non licet provocare à Lege, sed à declaratione, vel applicatione ejus ad factum. 3. Ratio Rebuffi non tenet, quod esset appellatio ab eo, qui non habet Superiorem. Nam à

Statuto Episcopi dabitur Appellatio ad Superiorem: ergo & Supplicatio. Imò idem Author concedit, quod licet non appelletur à concessione litterarum Regis vel Pontificis, appellari possit ab earum executione, seu supplicari: ergo etiam ab executione Legis.

Et consonat c. *Si quando*. de 5 Rescript. c. *Cum teneamus*. de Præb. ubi licita est suspensio executionis, donec Papa plenius informetur. Eadem autem est ratio de Lege universali, quæ potest non congruere moribus omnium Gentium tam inter se discrepantium: ergo licet respectu totius Ecclesiæ non sit locus Supplicationi, esse potest respectu hujus vel illius Regni. Nec Pontifex vult mutari Consuetudines, nisi exprimat c. *Certificari*. de Sepult. nec ejus scientia extenditur ad particularia c. 1. de Const. in 6. ubi ipso facto videtur desinere obligatio, quamvis casus possit non ita certus esse, quin egeat novâ declaratione.

Idem probat Consuetudo, 6 præsertim locorum distantium à Pontifice, cum major sit similitudo Provinciarum in eodem Regno, ut non perinde facilis sit Supplicatio à Lege Civili, quàm à Canonica. Ca-

ven-

vendum autem est, durante Supplicatione, periculum peccati, ut Lex servetur, si possit; si verò non possit sine magna mutatione rerum & scandalo, ex benigna interpretatione censetur Lex non obligare, & factâ declaratione tali, cessat etiam omne periculum peccati.

7 Tertiò. Lex Canonica, si per Consuetudinem toleratam non acceptatur, tandem non obligat, licet forte in principio culpabiliter fuerit non acceptata. Ita procedit Communis Nav. Covar. Maj. Driedo. Angel. Armil. Abb. c. 1. de Treugua & pa. Decius c. *Nam Concupiscentiam* de Const. lect. 1. & à fortiori sumitur ex c. ult. de Consuet. Nam facilius impeditur, quàm abrogetur obligatio; estque magna ratio præsumendi quòd Legislatores nolit obligare cum tanto periculo; idque ostendit usus totius Ecclesiæ.

8 Oportet autem, ut Consuetudo nitatur causâ rationabili, & ut sit majoris partis; alias Lex prævalet, si à majori servetur, Abb. c. *Cum jam dudum*. de Præb. in fine, & c. *Quia circa*. de Conf. & Affin. & c. *Cum olim*. de Cler. Conjug. sicut è converso usus partis majoris prævalet contra Legem. l. *Quod major*. ff. ad Municip.

Quær. 1. quantum tempus requiratur? 2. An Lex tunc censetur abrogata? 3. An sufficiat, Legem ex ignorantia non servari? Ad 1um. Resp. certum practicè esse, quòd sufficiat decennium. Nam Communis cum Abb. d. c. *Cum olim*. solum requirit consuetudinem longi temporis; minúsque sufficit ad impediendam quàm tollendam obligationem. In praxi etiam securum est, non requiri certum tempus, ut tenet Eclin. d. c. 1. cum aliis, quia nec ex natura rei, nec à Jure determinatur. Et adhuc differentia est, an sciat vel ignoret Princeps; nam in posteriore casu statim post nonnullos actus toleratos censetur Lex non esse utilis tali populo: at in priore longior consuetudo esse debet, ut idem prudenter judicetur.

Ad 2dum. Resp. cum Nav. 10 potius suspensionem, quàm abrogationem Legis censendam esse. Si enim populus mutet voluntatem, opus non erit novâ voluntate Principis. Ad 3tium. Resp. judicandum esse juxta statum scientium, & non servantium Legem. Si enim illi sint major pars, etiam in ignorantibus cessat obligatio, si de eadem communitate sint. Si autem moraliter distincta est com-

comunitas ignorantium, ignorantia in se non aufert Legem; sed hæc negativè tantum tunc non est acceptata, nec etiam

ablata: ergo ablata ignorantia, manet Lex eo, quo cœpit, statu, consequenter obligat, si quidem eo sensu lata sit.

CAPUT XVII.

An Leges Canonicae obligent in Conscientia?

Primò. Lex Ecclesiastica potest obligare, & ex se obligat in Conscientia. Est certa & docent omnes DD. Catholici; sufficiuntque à fortiori, quæ suprà dicta sunt lib. 3. de Civili. Dices, Prælati Religionum non possunt obligare nisi secundum Regulam: ergo nec alii nisi secundum Legem Christi. Resp. etiam illos posse ponere novas Leges; sicque servatur proportio. Tamen differentia absolute est, quia Ecclesia præcipit consentanea Salutis, seu quæ communiter juvent ad servandam Legem Christi, unicam viam Salutis. At Religio præcipit consentanea Perfectioni: ad hanc autem sunt multæ viæ; & ideo quisque eam sectatur juxta Regulam, seu viam Instituti sui propriam. Jurisdictio etiam Regularis supponit Professionem voluntariam, cui accommodatur. Ecclesia-

stica verò accommodatur voluntati Christi, à quo est tam perfectio Christianæ Religionis, quam Jurisdictio ei proportionata.

Secundò. Lex Ecclesiastica ex se, seu ex genere suo, obligat sub reatu culpæ mortalis, si absolute fertur. Constat tum ex dictis de Civili, tum ex potestate Ecclesiastica coactiva, tum ex 1. Thess. 4. & Luc. 10. & Act. 15. Nam *spernere Christum*, non est leve peccatum, nec etiam omissio *Necessariorum*, utique ad Salutem. Denique ex communi sensu totius Ecclesiæ, & communi doctrina Patrum constat, Legem Jejunii, diei festi &c. obligare sub gravi; essetque Hæreticum negare, transgressionem esse materiam necessariam Confessionis.

3 Falsumque est (quod vult Gerson) Ecclesiam solum determinare tempora & circumstantias, cum quibus Lex Divina obligat. Nam sub Excommunicatione prohibet multa de se indifferentia, ut audire Jus Civile &c. Et cum determinat tempus, plus petit quam Jus Divinum, ut in Missa, Horis Canonicis, Confessione, Com-

munionem &c. Denique omisio solius præcepti Ecclesiastici sufficit ad grave; ut si quis proponit communicare tempore alio, solvere congruam Parochi aliter quam per Decimas &c. &c. Quod si Gerson solum vult, actum semper esse de Lege Divina, saltem sub aliqua generali ratione; ergo movet questionem de vocabulo.

CAPUT XVIII.

Quando d, Lex obliget sub mortali; & quomodo id discernendum sit?

1 C Ertum est, non semper obligare sub gravi: quia in materia cujusque virtutis potest esse gravis vel levis obligatio pro capacitate materiae. Tres ergo conditiones requiruntur ad obligationem sub gravi, nempe gravitas materiae, signa præceptiva, & intentio præcipientis.

2 Quantum ad primum, facilius in Lege Canonica reperitur gravitas, cum materia ex suo genere Spiritualis sit, & ad altiorum finem ordinata. Aliterque illa expendenda est in Legibus Communibus; aliter in præceptis Religionum, quia licet

secundum se, & communem Ecclesiae gubernationem non sit gravis; secus esse potest in illa, ut substat voto, & in ordine ad finem talis status consideratur.

3 Quantum ad verba, indifferens de se est ad gravem vel levem obligationem verbum simplex præcipienti, juxta dicta supra; unde materiam expendi necesse est. Per verba complexa indicatur gravitas duobus modis; uno, cum additur comminatio poenae æternæ, vel in virtute Obedientiæ, vel *districte* præcipienti. Nec enim exaggeratio sine causa fit, sed indicat Superiorem obligare, quantum potest.

potest. Alter modus est, si poena Spiritualis, quæ additur, gravis est, ut Excommunicatio major, ipso facto lata, quia non solet, vel etiam non potest poena gravis imponi, nisi pro mortali.

- 4 Dixi, *ipso facto lata*. Nam si est ferenda tantum, & requirit monitionem hominis, non est per se signum culpæ mortalis, quia ipsa inobedientia & contumacia auget culpam, & includit contemptum non tantum Legis, sed etiam Superio-

ris, sicque complet causam poenæ. Regula autem est, quod quoties non aperte excluditur, semper d. monitio requiratur: quia & Jus eam requirit, & sensus est mitior, & usus communis servat. In Suspensione (idem est de Interdicto cum proportionem) distinguendum est inter minorem, & majorem: nam prior, ut Excommunicatio minor, ob levem culpam ferri potest; secus est de posteriore, itemque de Irregularitate poenali.

CAPUT XIX.

Quas personas obligent Leges Ecclesiasticæ?

Primò. Lex Ecclesiastica non obligat, nisi baptizatos, esto Subditi sint Christianis. Non enim sunt membra Communitatis Ecclesiasticæ, sed Politicæ tantum, nec habent fundamentum Subjectionis ad Jurisdictionem Ecclesiæ. Secus est de Hæreticis vel Apostatis à Fide, nam retinent characterem Baptismi; & licet absolute non sint membra Ecclesiæ, tamen fuerunt, & contra Jus Ecclesiæ acquisitum deli-

querunt; sicque retinent inchoationem membri.

Nec refert, quod non habeant Fidem; nam suâ culpâ non habent, & sicut qui caret statu Gratiae, præcepto Communionis, ita illi aliis præceptis tenentur; multaque quoad substantiam servare possunt, ut Jejunium, solutionem Decimarum &c. &c.

Secundò. Leges Pontificiæ de se obligant omnes Christianos adultos, ubique terrarum degentes, & cujuscunque Sta-

tus seu conditionis existant. Nam potestas Pontificia est universalissima, & supra totam Ecclesiam, secus ac Civilis. Idem est de Legibus Concilii Generalis, vel etiam Provincialis, per Pontificem approbatis pro universa Ecclesia. Dixi, cujuscunque Status &c. ut Clericos, Laicos, Principes &c. utique de se, & nisi Leges limitatae sint, nam comprehendunt, ad quos loquuntur, & juxta materiae capacitatem.

4 Paucae autem sunt, quae omnes obligent, scilicet eae, quae generaliter respiciunt Statum Christianorum. Aliae vero sunt pro diversis Statibus, sicque Pontificiae, ut sic, obligant omnes, non tamen singulae singulos, sed cum partitione accommodata. Intelligendum autem est de Statibus Ecclesiasticis, seu aliquo modo Spiritualibus, quia Christiani Politice accepti & ut Cives sunt, non subduntur Legibus, per se loquendo, ut patet in iis Statibus, qui ad Statum mere Temporalem pertinent.

5 Tertiò. Leges Episcoporum, licet ubique non obligent, tamen intra territorium obligare de se possunt homines cujuscun-

que Status. Prima pars patet ex l. ult. ff. de Jurisd. omn. Jud. c. *Ut animarum.* de Const. in 6. Ratio posterioris est, quia Episcopus est universalis Pastor in sua Dioecesi, & omnes cujuscunque Status ei subditi sunt: ergo omnes obligare potest, utique in materia proportionata, suaeque potestati subjecta; quia in omnibus, quae non sunt propria Pontificis, potest Episcopus in Dioecesi, quidquid Pontifex in universa Ecclesia.

Idem cum proportionem est 6 de Legibus Concilii Provincialis respectu Territorii, idemque de omnibus Praelatis & Communitatibus respectivè. Nam cujusque Superioris Leges de se obligant omnes intra sphaeram suam contentos, utpote illi subiectos. Differentia tamen est inter Pontificem, & Inferiores; quia ab illius Jurisdictione non est exemptio ullius, at ab horum Jurisdictione eximere ille potest; sicque Leges Inferiorum intelliguntur obligare, nisi per Superiorem impendantur; sicut Regula, quod Episcopus possit, quidquid Pontifex, conditionem inclusam habet, nisi prohibeatur.

CAPUT XX.

An Leges Synodales obligent personas Religiosas exemptas?

P Alud. absolute negat, quia Religiosi habent propria onera. Alii distinguunt inter Legem Jurisdictionis, & Diocesanam; sicut diversa in Episcopo sunt pascere seu regere, & pasci seu stipendia debita recipere. A priori Religiosi non sunt exempti, nisi in casibus expressis, ut de Jure antiquo manifestum est: nam perinde ac alii, pasci debent à Pastore Diocesano per Leges communes ultra propria onera Regulæ, quæ sponte communibus addiderunt. Secus est de Lege Diocesana, ut Cathedratico, quartâ Decimarum &c. &c. de quibus c. *Conquerente*. de Off. Ord. c. *Dilectus*, eod. quamvis vox largius accipiatur c. *Auditis*. de Præscript. Sed hæc communia sunt Religiosis omnibus.

De specialiter exemptis dicendum est, in rigore & vi Legis non obligari. Nam sunt simpliciter exempti: ergo maxime exempti ab actu præcipuo. 2. Sunt extra Territorium, arg. c. 1. de Privil. in 6. & ideo non tenentur parere, nisi in casibus

à Jure expressis d. c. 1. & c. *Nimis*. de Excess. Prælat. nec est ullum Jus, quo generaliter subjiciantur d. Legibus, ut supponit Trid. Sess. 25. c. 12. de Regul. 3. Sic non tenentur Jejunio Diocesano &c. &c. cum juxta tenorem Privilegiorum pleno Jure exemptio facta sit, ut in simili dicitur c. *Ex ore*. de Privil.

Dices, Jure naturæ teneri illos ad conformandum se aliis. Resp. solum teneri ad vitandum scandalum in usu talium Legum, nisi eas, Juri suo cedendo, acceptaverint usu & Consuetudine. Nam ratio uniformitatis nec sufficit ad obligationem sub gravi, nec ad obligandum simpliciter; tum propter ipsam difformitatem Statûs, & propria onera; tum exemplo Corporis heterogenei, ut in Novitiis patet. Rectè ergo facient, eas servando ex decencia; at non obligantur, nisi per Consuetudinem servandi ut necessarias: ex illa enim orietur obligatio, non ex aliis capitibus.

LIBER QUINTUS.

De Varietate Legum humanarum, præsertim de Odiosis.

CAPUT I.

De Humanarum Legum varietate.

1 Prima divisio Legis humanæ est in scriptam & non scriptam. Prior absolute venit nomine *Legis* simpliciter, juxta Isid. c. 3. d. 1. Quamvis enim quoad substantiam etiam non scripta sit vera Lex; tamen distinguitur à priorre propter specialem originem & efficaciam, quam ista habet. Unde etiam à materia, in qua scribitur, aliquando nominatur, ut Lex duodecim Tabularum. l. 1. ff. de orig. Ju.

2 Altera divisio fit per habitudinem ad principia; estque distinctio vel materialis tantum, notando diversitatem personarum, ut Lex Lycurgi, Solonis, Hortensia, Papia &c. quamvis aliquando à Collectore denominetur, ut Jus Papyrianum &c. vel est distinctio formalis, spectando distinctionem Regimi-

num, Potestatum &c. &c. ut Plebiscitum, Senatusconsultum (quod à nomine Consulis notatur, ut S. C. Macedon. Velian.) Jus Prætorium (quod *honorarium* dicitur l. 7. & 8. ff. de Legib.) Tribunitium. Responsa autem Jurisconsultorum, cum in vim Legis accepta sint, nunc per antonomasiam dici solent *Jus Civile*, ut distinctum à Constitutionibus Principum, quamvis d. Jus simpliciter sumptum, prædicta omnia complectatur.

Eadem proportionem distinguitur Jus Canonicum; nam Leges Pontificiæ sunt Constitutiones Principum, aliquando ab Authore nominatæ, ut Clementinæ; Episcopales verò sunt quasi Jus Prætorium; & Conciliares Senatusconsulta. Plebiscita autem nulla sunt, quia nulla potestas est in populo.

3. Ter-

4 Tertia distinctio fit ex parte eorum, ad quos Lex fertur, sive secundum Communitates omnino distinctas, ut Leges Atheniensium, Longobardorum &c. sive secundum partes ejusdem Communitatis, ut Jus Militare, Municipale, Libertorum, Patronorum, Magistratuum, & Publicum, seu Sacerdotale. c. *Jus publicum*, d. 1. Similiter in Jure Canonico distingui potest Jus Sacerdotale, seu Clericale, & Jus Monachale, seu Regulare, & Jura Synodalia, quasi Municipalia. Et ut breviter, & distinctè loqui possimus, *Statuta* propriè dicuntur de Lege Municipali, *Leges* verò de universalibus totius Communitatis uni Supremo subjectæ.

5 Per accommodationem tamen nomine *Legis* intelligitur Civilis, non Canonica, & e

converso Canonica nomine *Constitutionis*, non Civilis, ut notatur in Rubrica de Constit. quamvis in re fundamentum non sit, ut patet ff. de Const. Princ. Magis verò propria Juris Canonici nomina sunt *Canones*, *Decreta Pontificum*, seu *Decretales* epistolæ; quæ potissimum conveniunt Legibus Pontificiis, non Episcopalibus.

6 Quarta distinctio fit ex materia, circa quam præcipitur, sive simpliciter, sive addito auctore Legis, ut L. J. de Adulter. Lex Frumentaria, Agraria, Commissoria &c. &c. Atque hæc de usu vocum, quantum necesse est ad doctrinam de practico intellectu Legum, & usu Jurium; & intento sufficiunt. Nam partitiones ferè materiales sunt in ordine ad formalem rationem Legis.

CAPUT II.

De Lege Odiosa, & Favorabili, earumque varietate?

Partitio fundatur in c. *Odia*. de R. I. in 6. & aliis Juribus, & communi Doctorum.

Tria autem circa illam quaeruntur

1. Unde sumatur. 2. An sit adaequata? 3. Quot genera Legum comprehendat? Ad 1. m. communis responsio est, sumi ex intentione Legis. Si enim intendit gravamen inferre, *Odiosa*; sin favorem, *favorabilis* est.

Sed contra, quia proprietas Legis magis sumenda est ex materia intrinseca, & quasi natura Legis, quam ex intentione ferentis; nec haec, quod natura sua odiosum est, faciet favorabile. Si autem sermo est de fine remoto, omnis Lex erit favorabilis; de proximo vero non refert, si accidentarius est, nec etiam, si intrinsecus sit, ut patet in Dispensatione, & in dispositione Canonis *Si quis suadente*. 17. q. 4.

3 Si vero distinctio sumenda est ex materia; regula est certissima, si materia continet vel purum favorem, ut in Privilegio nulli praedicante, vel purum

odium continente, ut in Lege pure Poenali. Sic Lex, quae prohibet vel per se & intrinsece malum, vel cum moderatione consona communi modo vivendi, habenda est Favorabilis, quia verè beneficium est, homines suaviter dirigere ad honestatem; nec sola ratio vinculi, aut periculi reatus sufficit ad odium, utpote communis omni Legi, & ideo non mutat rationes particularium Legum, sicut nec arduitas intrinseca virtuti tollit, quin haec sit favor: ergo idem est de Lege praecipiente virtutem, si quidem spectetur secundum rectam rationem, esto sensualitati dura appareat. Unde si quid periculi est, ex Lege non est, sed ex imperfectione hominis; & ideo illa manet purus favor.

Difficultas est, quando Lex sub diversis respectibus est odiosa, & favorabilis, ut non repugnat; quia relationes oppositae convenire eidem possunt, ut esse simile, & dissimile; aequale, inaequale &c. at esse odiosum,

sum, est respectivum; & favor alicujus favor est, & ideo utrumque jungitur in eodem Privilegio, Dispensatione, Lege Poenali &c. &c.

4 Diees, tunc per extensionem unius sequi restrictionem alterius, ut in Tributis. Resp. non semper ita esse, ut patet in Privilegio nulli præjudicante; & cum punitur unus propter commune bonum, sine speciali favore aliorum. Et eadem Lex potest ampliari respectu unius ob favorem, & restringi in odium alterius ratione boni communis, ut est exemplum l. *Qui exceptionem.* ff. de Condict. Indeb. Nam potest fieri beneficium uni sine diminutione bonorum alterius, & è converso; ut si favor sit in tempore, modo, honore, quin aliis quid subtrahatur.

5 Dein posito duplici respectu, non semper favor odio, vel hoc illi præferendum est, sed omnia prudenter pensanda sunt, scilicet intentio Legislatoris, ratio boni communis, & circumstantiæ aliæ materiæ, & verborum, ut præferatur, quod gravius est, & honestati ac justitiæ Legis magis consonum. Hæc ergo sententia tanquam media inter duas extremas Juristarum, per se probabilis est.

Nam suadent rationes utriusque Sententiæ. 2. Licet favor per se magis intendatur, quam odium, tamen hoc potest esse necessarium, ut imponatur, vel augeatur, ut multi censent de d. c. *Si quis.* & constat in Tributo posito ob piam & valde necessariam causam. Econtra exclusio Feminae ab Hæreditate, simpliciter odiosa est ex communi Juristarum, quia favor masculi privatus tantum est, nec admodum necessarius vel utilis ad pacem, & honestatem morum. Et ita de aliis judicandum est.

Si verò res dubia sit utrinque, 7 Lex simpliciter favorabilis censenda est, ut censet Gl. Bald. &c. in l. 2. Cod. Quibus ad libertatem proclamare non licet. & l. pen. Cod. de Pactis. Nam Lex per se & quasi sponte suâ inducit favorem, odium verò ex accidenti, & coactè ob necessitatem: quod autem per se est, præferatur ei, quod per accidens est, cæteris paribus, consequenter etiam dubio stante. Et odium non intenditur, nisi ut tandem cedat in commodum; quod sit vel reputetur favor: hic autem non intenditur propter odium.

8 Ad 2dum. Resp. divisionem esse adæquatam. Quia si Lex est mixta, præfertur, quod prævalet; & in dubio habetur favorabilis. Si verò nec imponit ulli gravamen speciale, nec in se valde gravis est; ergo eo ipso, cum sit propitiabono communi, censetur favorabilis.

9 Ad 3tium. Resp. quamvis plures species numerentur, tres

potissimum vel quatuor censeri odiosas, ut 1. Si Lex Tributum vel onus imponat. 2. Si irritet. 3. Si exorbitet à Jure antiquo, vel derogat Juri communi, & à fortiori si id abroget. Aliæ ergo Leges censentur Favorabiles, quamvis seclusâ ratione Privilegii, non egeant speciali consideratione.

CAPUT III.

An Leges Poenales obligent in conscientia ad actus, quos proximè intendunt?

1 **P**rimò. Non excedit potestatem humanam, præcipere aliquid, simul obligando in Conscientia, & imponendo poenam, consequenter etiam per Legem. Est extra controversiam, nec ullus Jurista negavit etiam de Principe seculari. Nam talis Lex potest esse conveniens, imò necessaria. 2. De Legibus Canonicis constat, cum additur Censura: est ergo idem de Civilibus, cum in utrisque sit & Directiva, & Coactiva potestas. Et sicut obligationi Naturali additur poena, ut in Furto, Adulterio &c. ita Directivæ Civili addi potest, sicut ali-

quando additur per Legem posteriorem.

Nec obstat illud Nahum. 1. ² *Non consurget duplex tribulatio.* Nam evidens est, & in Divina & Canonica Lege esse reatum duplicis poenæ, æternæ & Temporalis, ut Adam incurrit, & alii innumeri. Constatque offensam esse duplicem, nempe DEI & Reipublicæ, sicut & Fora distinguuntur. Quod autem in d. textu promittitur, solum est ex benignitate, & circa temporalem poenam: quamvis figura sit Poenitentium in hac vita.

His de potestate suppositis, ³ censet Navar. c. 23. Summæ, 3. His

quòd eo ipso, quòd Lex sanciat sub pœna temporali, non obliget de facto in Conscientia, nisi exprimat; quod rarò vel nunquam fit in Lege Civili. Fundatur, quia Lex Pœnalis benignius interpretanda est. 2. Exprimen o temporalem, æterna pœna excluditur tacendo c. *Nonne*, de Præsumpt. 3. Leges Civiles vix unquam exprimunt obligationem Conscientiæ, nec hanc cogitant Principes Infideles: ergo nec intendunt. 4. Communi consensu receptus est hic intellectus Legum; & saltem de aliquibus teneri debet: at non est major ratio harum potius, quàm aliarum.

4 Secundo. Leges verè & absolute præceptivæ actûs, non obstante adjectione pœnæ, obligant in Conscientia, nisi aliunde restringantur. Ita verior, securior, & communior Theologorum & Canonistarum, quamvis rationes, quæ afferri solent, non convincant. Ut quòd essentia Legis sit obligare; quòd pœna cesset cessante culpâ; quòd aliàs nec ignorantia invincibilis excusaret. Sed contrà est, quia non est de ratione Legis, directè obligare ad actum præcipuè intentum; nec de ratione pœnæ, semper supponere culpam coram DEO, quia suffi-

cit causa justa, vel culpa quasi Civilis; & hæc deest in actu simpliciter involuntario.

Ratio ergo unica est, quia d. Leges continent præceptum ex vi verborum, consideratâ qualitate materiæ, & aliis necessariis ad præcipiendum, ita ut, si deesset pœna, forma Legis, ut hic & nunc habet, sufficeret: at omne præceptum obligat in Conscientia, juxta dicta supra; nec vim ejus minuit, sed auget adjectio pœnæ (ideo enim fit) ut patet in pœna Restitutionis ob Horas non dictas; & quando diversis Legibus ponitur præceptum & pœna; nec enim posterior revocat priorem; item in taxantibus pretium &c. &c. Ut autem in his ponitur medium Justitiæ, non obstante pœnâ; ita in aliis medium Temperantiæ &c.

Ad 1um. Navarri Resp. in dubio morali præferri intellectum benigniorem, & qui verba non corrumpat: hic autem sine fundamento recurritur ad intentionem, eludendo vim verborum. Ad 2^{dum}. Resp. axioma tenere, quando repugnantia est duorum, vel electio proponitur; secus verò esse in alia materia, ubi duo simul stant, & stare solent, desuntque conjecturæ sufficientes in contrarium: adjectio autem pœnæ cer-

tē non sufficit ad præsentem præsumptionem.

- 7 Ad 3tium. Resp. sic planè nullam fore obligationem Legum Civilium in Conscientia, si necesse est illam in actu signato exprimi, & non sufficit con-

naturalis vis præcepti. Consuetudo autem, ut in 4to. præ-tenditur, nec communiter agnos-citur à Doctoribus, nec etiam colligitur ex communi usu & sensu Fidelium.

CAPUT IV.

An dentur, vel dari possint Leges Pœnales, non obligantes in Conscientia?

- 1 **P**rimò. Dari possunt Leges cogentes sub comminatione pœnæ, licet non obligent in Conscientia ad actum, propter transgressionem obligant ad pœnam. Nam datur Lex purè moralis, quæ non taxet pœnam, ita ut hujus reatus resultet quidem in Foro DEI, non tamen humano, nec propriè ex Lege humana, sed ex natura rei. Rursus datur Lex mixta, seu partim Moralis, partim Pœnalis, juxta dicta. Dari ergo potest etiam Lex purè Pœnalis; sicque resultat divisio trimembris respectu Legis in communi, & bitembris respectu Pœnalis.

- 2 Quæ divisio à Sylv. & Ar-mil. contemnitur, ut Puerilis, Verbalis, Inutilis, & Nova.

Sed nec est Puerilis, aut Nova, quia Authorum gravium & antiquorum; nec Verbalis & Inutilis, quia per se apta ad rem declarandam, quæ optimè fundatur. Nam solum ad pœnam obligare, nec est contra rationem Legis, nec contra rationem Justitiæ. Non primum, ut patet in Regulis Religiosorum, quæ communiter censentur veræ Constitutiones & Statuta, & ab ipsis Pontificibus sic vocantur, dantibus facultatem condendi, suntque actus Jurisdictionis, non merum Consilium, quia necessitant, obligando ad pœnam ex Jurisdictione, non ex conventionem, esto suppositâ, ut in Professione includitur. Rursus d. Lex semper resolvitur in obligationem Con-

Conscientiæ, juxta dicta in superioribus.

3 Non 2dum. quia pœna latius sumpta pro omni incommodo naturæ, non semper poscit culpam moralem, & Superior justè sic cogit ad actum intentum, ut sit in aliis oneribus, quæ Respublica imponit sine prævia culpa, sed propter necessitatem vel utilitatem boni Communis. Neque hic modus quidquam habet contra rationem & officium Superioris, sed est mitior, & expedire potest ad vitandos laqueos Conscientiæ, ut in Religionibus. Sicut ergo in his votum Obedientiæ virtute includit pactum subeundi pœnam; ita in Republica est, vel supponitur conventio, quamvis obligatio proximè sit à Jurisdictione, ut extensâ ad d. modum imperandi, tanquam per se justum & utilem.

4 Secundò. Aliquæ sunt Leges Pœnales, nec in Conscientia obligantes, nisi ad pœnam; quæ ex materia, verbis, & aliis circumstantiis discernendæ sunt à Pœnalibus Mixtis. Prior pars clara est, quia cùm d. Lex possibilis sit, & etiam valde expediat; ergo datur, ut constet exemplo Religionum, & in Legge de non fugiendo ex carcere, de non scindendo ligna ex silva

communi. Totumque pender ab intentione Legislatoris, suppositâ materiâ &c. &c. sicut à Vovente, an obligatio sit hypothetica, an absoluta & duplex.

Difficultas est de posteriore parte, quando nec Legislator declarat mentem, nec de ea constat per traditionem, Consuetudinem &c. quæ est optima interpretes cujusunque Legis; sicque stat opinio Navarri, ut restricta ad consuetudinem particularem. Extra quos casus Regula sit negativa, ut quoties non sufficienter exprimitur obligatio moralis, præsumatur, Legem esse purè Pœnalem; sufficienter, inquam, ita ut nec sit verbum præceptivum, quod in actum principaliter intentum cadat, nec ex materia vel aliis circumstantiis plus colligatur.

Nam ex natura Censuræ colligitur Præceptum Morale, licet forma sit: *Si quis dixerit* &c. Idem est de pœna gravissima, intolerabile enim foret, eam ferri citra culpam mortalem. Nec obstat, flagellari fugitivum è carcere &c. &c. Respublica enim prudenter judicat, pœnam esse proportionatam tali personæ, vel necessariam coactionem ad defensionem quasi sui Juris; & ita prudenter omnia consideranda sunt.

7 Similiter enim spectanda est materia, quia potest directe facere ad mores bonos Reipublicæ, & ad cohibenda vitia, ceterique necessaria ad d. fines, vel ad pacem Reipublicæ, magnaque ejus incommoda vitanda: & tunc magna præsumptio est, Legem esse Moralem, licet modus præcipiendi non sit ita formalis, nec poena adeò gravis. Creditur enim, Legislatorem velle obligare modo magis conveniente, & necessario Reipublicæ: at in d. materia & occasione maxime expedit obligatio Conscientiæ.

8 Quod si nihil horum intervenit, sed materia est Politica, vel non magni momenti, aut necessitatis ad bonos mores, & forma præcipiendi tantum est conditionata, & poena non nimium gravis; signum sufficiens erit Legis pure Poenalis, quia in dubio recte eligitur pars mitior. Recte etiam variatur poena, ut sit major vel minor coactio, prout materia vel occasio poscit, & etiam in Religionibus fit, quin sit signum Legis Mixtæ.

CAPUT V.

An Lex humana Poenalis possit in Conscientia obligare ad exequendam poenam ante condemnationem Judicis?

I **P**rima Sententia indistincte vult, quod quoties Lex ipso facto punit, Reus obligetur ad eam exequendam ante Sententiam Declaratoriam, utut poena gravis sit, dummodo licita. Ita Castro. Sed contra est, quia obstat exemplum Confiscationis Bonorum, ut docet Consuetudo. Nullus enim vir vel Confessarius doctus ob-

ligat Reum, sive in dicto, sive similibus exemplis. 2. Si præceptum tam onerosum hactenus non fuit necessarium, nec expediens bono communi; nec deinceps erit, signumque est esse supra potestatem. Nec refert executionem Reo licere, nam etiam Consiliorum usus, utpote optimus, absolute præcipi nequit, quia est ultra humanam

manam Consuetudinem & utilitatem communem.

2 Altera Sententia universaliter negativa est. Fundari potest, quod sit contra omnia Jura, damnari non Accusatum, nec Convictum. 2. Cogere ad observantiam Legis, est officium Judicis, ideo ab Aristotele dicti, *Iustum Animatum*: at contra naturam est, esse Judicem sui ipsius. 3. Idem non debet simul esse Agens & Patiens. 4. Lex debet esse tolerabilis, nec præcipere multis, quod pauci possunt efficere.

3 Sed licet hæ rationes generales sint, tamen nemo Doctor Catholicus Sententiam tenet sine limitationibus; nam evidenter obstat exemplum Censuræ, & ita d. rationes non concludere possunt. Nam Accusatio proportionatur Condemnationi: hæc autem fit in Foro Conscientiæ tantum: ergo in eodem fit Accusatio & Defensio, si qua subsit. 2. Legislator rectè supplet officium Judicis, ubi hæc non sufficit, ut in Censuris ipso facto latis. 3. Acerbitas harum Legum tanta non est, ut superet conditionem humanam. 4. Idem Vivens, maximè liberum, constat simul esse Agens & Patiens: & in præsentī Lex agit, non Reus patiens.

Tertia Sententia est Soti sola- 4
las Censuras excipientis. Sed

rationes ejus, quia nimium, nihil probant, & jam solutæ sunt.

2. Obstat Irregularitas Pœnalis, quæ etiam ante omnem Sententiam incurritur. Et Soto frustra eam Censuris, & falsò annumerat.

3. Obstat Privatio Beneficii c. *Licet*. de Elect. in 6. & Trid. Sess. 23. de Ref. c. 2.

Si dicas esse solum ex conventionē tacita, ut Beneficium vacet, non secutâ ordinatione; contra est, quia Canon valet in Beneficio antea obtento, & contra Ignorantes illum tempore obtentionis: ergo non vi Pæcti, sed per efficaciam Legis d. vacatio fit. Denique Confiscatio Bonorum ante Sententiam privat aliquo Jure; & similiter ob causas varias Privatio fructuum, Irritatio contractuum, Inhabilitatio ad donandum, acquirendum &c. &c. imponi potest: ergo etiam in pœnam delicti.

Neque differentia ulla est 5
quoad præsens inter Censuras & alias pœnas, ut patet ex retorsione rationum Soti. 2. Etiam Censura privat propriis bonis, ut fructibus Beneficii, usu Muneris, & actionum, quorum quis Dominus est, & Jure etiam Matrimonii. 3. Ecclesia

non

non privat bonis communibus, ut Domina, sed ut Judex & Dispensator: ergo eadem potestas Judiciaria est in bonis propriis Rei. Nec enim hæc plaris fiunt, quam illa, imò sæpe minoris, ut in jure suffragii, Cathedralæ &c. &c. 4. Quod Censura sit Medicinalis, non tollit, quin etiam Vindicativa sit; & omnis poena est Medicina respectu futurorum. 5. Proprium non est Censuræ, ferri per modum præcepti, ut hujus conditiones sequatur. Nam irritatio Matrimonii includit præceptum non contrahendi, & privatio per Censuram facta, sæpe includit & præceptum & irritationem.

6] Quarta Sententia est, poenam, quæ actionem requirit, non posse inferri ipso facto, quia Lex debet esse tolerabilis. Sed nec hæc distinctio stat universaliter, quia vel intelligitur sine exceptione de poena purè negativa, quasi quælibet inferri possit, vel cum exceptione nisi nimis acerba sit? Primum falsum est, ut constat de obligatione non comedendi, non fugiendi e carcere, non celebrandi Missam, etiam in casu Infamiae &c. &c. Si autem posterius tenetur, idem erit etiam de

poena Positiva, ut perinde ac Privativa, inferri possit.

Nam Lege humanâ præcipi potest, quidquid nec malum est, nec nimis grave aut repugnans naturæ, si aliunde æquitatem habet, & utilitatem communem: at hoc totum stare potest in poena Positiva, ut fatendum est Adversariis, quando præcedit Sententia Declarativa. Dein privatio sæpe æquè gravis, vel gravior est, quia mallet quis solvere pecuniam, quam carere Suffragio &c. &c. Et sæpe eadem poena obligat ad multas actiones, ut ad renunciandum Beneficio. Si dicas, id sequi ex natura rei; contra est, quia si Lex potest per se ipsa auferre titulum; cur non directè obligare ad renunciandum? Et similiter dicam, dominium pecuniæ auferri, ut extraditio jure naturæ præcipiatur; id enim fit in Præscriptione &c. &c.

Concluditur, ex dictis ferè omnibus aliquid sumendum esse, ut veritas constet. Nam imprimis Lex obligare potest ad poenam tam passivam, quam activam ante omnem Sententiam, si aliunde servetur æquitas. 2. Modus hic obligandi locum habet in poenis moderatis, non verò gravissimis. 3.

Fa.

Faciliùs autem in Privativis, quàm Positivis; & in illis faciliùs quoad Censuras, quàm ali-

as. Id enim maximè habet usus.

CAPUT VI.

Quando Leges Poenales contineant Sententiam ferendam &c. &c.?

1. **C**Um ex verbis Legis sumatur distinctio poenæ ferendæ, vel latæ ipso facto; illa vel sunt simplicia, ut verba præcipiendi aut puniendi, vel composita, seu addito adverbio vel clausulâ indicante modum imponendi poenam. Punitio prior per verbum simplex fit, vel simplici comminatione, *sub tali poena*, vel per verbum de futuro, vel de præsentī, vel (quod rarum est sine addito alio, ut *Noverit se excommunicatum*) de præterito.

2. Posterior modus fit 1. per particulas, quæ præsentaneum effectum significant, ut *eo ipso*, *ipso facto*, *ipso jure*. 2. excludendo expressè sententiam, ut *absque declaratione*, *nullâ monitione præmissâ*. 3. explicando obligationem Conscientiæ, *Teneantur in Conscientia*. 4. per particulas universales, quæ idem compre-

hendere videantur, ut *omnino*, *penitus*, *plenè*, *nullius momenti*.

Suppono ergo, d. terminos 3 juxta usum & sensum communem Doctorum habere majorem vim circa poenas purè privativas, quàm actionem involventes. Deinde pro fundamento generali & ut certum suppono, quòd quoties incertum est vi verborum Legis, an contineant poenam latam vel ferendam, pro hac standum sit in interpretando. Ita Gl. c. *In poenis*. de R. I. in 6. & sæpe alias. Nam poena, ut potest, mitiganda est; & nemo præsumitur obligatus, nisi probetur: Lexque ac Sententia, præsertim Condemnatoria, perspicua esse debet. c. *Ad audientiam*. de Decim. Nunc ad Regulas.

Primò. Si verba Legis tantum continent simplicem com- 4 mi-

minationem poenæ; ad hanc solvendam non obligant in Conscientia. Ita Communis S. Th. 2. 2. q. 63. a. 3. ubi Cajet. & alii Juristæ cum Gl. c. *Fraternitas*. 12. q. 2. Nam talis Lex solum instruit Judicem. arg. c. *De causis*. §. 1. de Off. Del. sicque Reo solum præcipit, ut pareat Judici. Facitque d. c. *In poenis*. & l. pen. ff. de Poenis. Denique aliud est, designare poenam imponendam; aliud imponere; quod hîc nullo verbo fit.

5 Sed limitant, ut Regula non procedat in poena Conventionali. Quia hæc ante Sententiam debetur vi pacti l. *Rescriptum* §. *Si pacto*. ff. de Pact. sicut in Voto poenali fatendum est. Ita Tiraq. Paul. Castr. Felin. Decius, Castro. Contrarium tenet Nav. sed sine textu & ratione Juridica, & tantum ex Consuetudine; sequiturque Vasq. perperam allegans Covar. in 4. p. 2. c. 6. §. 8. qui solum dicit, non deberi ante petitionem, quia aliàs alter censetur remittere, fortè quia honestiores non decet d. poenas exigere arg. c. *Suam*. de Poenis & d. c. *Fraternitas*.

6 Neutra ex his Sententiis tenet universaliter, quia aliud est loqui de potestate; aliud de facto in

re, quæ pendet à libertate contrahentium, & consequenter ab intentione obligandi se. Nulla enim Lex sive naturæ, sive humana resistit; quidquid nunc sit de c. *Gemma*. de Sponsal. prohibente additionem poenæ. Ubi autem liberum est, statuit intentione, si de ea constet. Sin eam persona nesciat explicare, expendere oportet verba. Si enim continent promissionem poenæ in tali eventu, utique obligant in Conscientia, conditione impletâ, ut probat exemplum Voti.

Idem est de quolibet Contractu, similiter Promissionem conditionatam vel disjunctivam continente: nam dicitur Poenalis, quando unum est per se primò intentum, alio in defectum illius adjuncto, quasi cogendo, ne alter in principali deficiat. Cùm enim verba significant obligationem ipso facto, vel eo ipso quòd fiat transgressio pacti; non video, quomodo secus sit: nam ex illis de voluntate judicamus, & hæc satis significatur: de contraria autem Consuetudine non constat. Idemque est, si dicitur sub tali poena, loquendo juxta Jus commune, & attentâ rei naturâ. Nam tota obligatio oritur ex pacto: hoc autem ex se obligat sine ordine ad coactionem Judicis,

dicis, quia licet is possibilis sit, non tamen consentaneus est passioni humanæ, nec præsumitur, nisi expressus sit, vel certa sit communis Consuetudo; nam secundum hanc quisque censetur se obligare. De ea autem non constat, quidquid dicat Nav. sed ad summum quod expectetur petitio.

8 Unde propriè non fit limitatio Regulæ, quia hæc procedit de Poena simpliciter involuntaria; & Lex naturâ suâ dicit ordinem ad Judicem, tanquam Motorem suum, & Regulam vivam. At Pactum ex se debet per ipsos Contrahentes executioni dari, & ideo per se non requirit Judicem, sed solum quod in Conscientia constet & de transgressione & de voluntate alterius, poenam Civili & consentaneo modo exigentis.

9 Alia Limitatio est, ut Regula non procedat in poena Testamentaria. Ita Abb. c. *Raimaldus*, de Testam. cum communi. Quæ quidem doctrina vera est, sed non propriè limitatio. Nam propriè non est poena, sed conditio, ut rectè Abb. quia Testator non habet Jurisdictionem, sed dominium rei suæ, ratione cuius legat, prout vult, sub conditione, ut hac

non impletâ, non teneat Legatum, seu cesset titulus Hæredis vel Legatarii ad rem retinendam. Sermo autem in Regula est de poena Legali, quâ quis privatur re suâ, quam absolute possidebat ut suam. Alia limitatio addi solet, quæ communis est Regulæ sequenti.

Secundò. Si verba sunt futuri tantum temporis, non obligant ante Sententiam. Ita Communis. Nam virtute negatur Sententia de præsentī, quia non fit, quod faciendum est in futuro. Si dicas, ita quidem esse, si significatur actio Superioris, secus si Rei actio, ut *Solvēt*; contrā est, quia saltem verba indifferentia sunt, ut obligent Reum ad parendum Judici. Et hic sensus est mitior, & Juri ac Consuetudini conformis.

Limitat Tiraq. nisi verba sint geminata. Nam debent aliquid operari. l. *Balista*. ff. ad Trebell. jun. Gl. v. *Etiā fructus*. citatque innumeros. At certè multitudo Doctorum non sufficit, ubi nec Textus, nec ratio suffragatur: geminatio autem non operatur effectum non significatum, licet millia sint verborum similium, ut *Irritabitur*, *evacuabitur* &c. &c. quæ nihil Reo præcipiunt, sed Judicem instruunt. Vel ergo verba

ba sunt synonyma, vel diversas poenas significant? Si 1um, sola geminatio futuri nil significat de præsenti, quia hoc est ultra significationem; & talis ampliatio valde voluntaria est, & cavenda in omni materia, præsertim poenali, cum sit consuetum multis Juribus, ad ostendendam majorem deliberationem & firmitatem Legislatoris, ne Judex audeat minuere &c. Si 2^{dum}; ergo significatur augmentum poenæ futuræ, non verò impositio ipso facto.

- 12 Aliter limitat idem Tiraq. nisi poena feratur per duas Leges: quia posterior operatur Sententiam latam; alias frustranea esset, cum tamen geminatio per distinctos actus sit efficacior. At quid refert, geminationem fieri per intervallum temporis, ut propterea significatio vocum mutetur? Superfluitas autem nulla est, quia stat Lex posterior, priore per Consuetudinem revocatâ; hoc enim, & non novum effectum non significatum per verba, operatur, ut notat Rota Dec. 31. de Præb. de geminata Reservatione Papæ. Fortè etiam auget obligationem Judicis; & quidquid sit de his, satis est, quod habeat omnes effectus, quos prior habuit.

Vera ergo & notanda limitatio Regulæ est, nisi talis sit poena, quæ nisi ipso facto incurratur, Legem reddat illusoriam & nullius momenti. Ita Gl. l. *Improbum*. Cod. Ex qui. cau. infam. irrog. Castro. Tiraq. Nam Lex non est interpretanda, ut sit vana & inutilis; id enim cederet in injuriam Legislatoris. Exemplum est in irrotatione Matrimonii & Professionis; nam valorem, quem semel habent, semper retinent: ergo solum ipso facto irritari possunt. Et irritatio Ordinationis, quia in substantia esse nequit, solum est quoad usum, ne liceat.

Exemplum autem d. l. *Improbum*. valde Legale est, & Auctori incertum, quod Juristis omittitur. Nam infamia vi Juris imponi potest & post Declaratoriam, & ante omnem Sententiam, & per Judicem, juxta dicta D. 38. de Cens. sect. 1. cur ergo Usurarius non posset per Judicem reddi Infamis vi d. l. *Improbum*? aut cur, qui solvit Usuram, agere nequit actione Criminali, nec famosâ, sed Civili tantum, ut Condiçione indebiti, vel simili, unde non sequitur Infamia l. *Cessat*. ff. de Act. & Oblig. Nam licet Condiçio per se non reddat Infamem, quia tamen fundatur in Crimi-

ne Usuræ, vi alterius Legis sufficere poterit ad Infamiam irrogandam.

15 Aliud exemplum ponit Tirac. in Lege præcipiente sub pœna Perjurii. Sed est impertinens: quia d. Lex supponit Juramentum, in cuius virtute præcipit, non ad comminandum, sed ad declarandum modum præcepti, seu exigendo obligationem Juramenti, juxta sensum communem verborum. Constat autem tali Lege non imponi pœnam aliquam Perjurii, sicut nec c. *Cum quidem.* de Jureiur & l. 3. §. *Si ad diem.* ff. de re Milit. Videantur dicta lib. 3. de Juram. c. ult.

16 Tertiò. Si Lex loquitur per verbum imperandi, locutio est anceps, & ideo consideranda est materia imperii; & si est hominis actio, Sententiam ferendam, sin Legatoris, latam sæpe significat Lex. Nam d. verbum aliquando est purè imperativum; aliquando practicum, sicut dirigitur vel ad effectum immediatè (*Fiat Lux*) vel ad alium movendum, *Exurge in adjutorium* &c. *Venite* &c. Si ergo dirigitur ad actionem per alium exercendam, erit Sententiæ ferendæ, ut *Excommunicetur, Privetur*: vel si ad Reum dirigitur (*Solvat* &c.) juxta subjectam materiam, vel se-

cundum ordinem Juris intelligitur, si *condemnatus fuerit*. Quod intelligendum est de pœnis Fori Judicarii; nam si in ordine ad Salutem Animæ præcipitur, potest esse latæ Sententiæ, utique si sit per modum præcepti, & non Consilii tantum; quod ex usu & circumstantiis sumendum est, c. *Accepisti.* de Spon. duor. c. *Ut mensuræ.* de Empt. Vend. c. *Quicumque.* 6. q. 1.

Practicum autem verbum 17 est, quoties in effectum immediatè cadit absque ministerio hominis, ut *Baptizetur Servus Christi. Amittat, Privetur.* Quamvis non possit generalis Regula constitui, cum verba sæpe sumantur in vi futuri, & tunc standum sit Regulâ secundâ, sicut quoties significatio fuerit dubia, aut verbum referri possit & ad effectum & ad ministerium hominis. Sic verbum *Excommunicatur*, sine controversia continet pœnam ferendam; idemque est de similibus. *Annuletur, Spolietur* &c.

Verbum *Fiat* ex addito de- 18 terminandum est. Ut, *Fiat Reus, obnoxius, debitor talis pœna.* significat ferendam, latam verò regulariter, si cadat super ipsum effectum, ut *fiat inhabilis, excommunicatus* &c. nisi ex materia & circumstantiis aliud colligatur.

tur. Similiter latam significat verbum *Subjaceat*, *Incurrat* &c. si significet effectum in particulari, quem Lex solet efficere, ut *subjaceat Excommunicationi*. Nam secus est, si verba sint generalia *subjaceat poena* &c. & ideo usurpantur in poena per hominem inferenda, ut *Subjaceat flagellationi*, *poena exilii* &c.

- 19 Quartò. Si verbum est præsens temporis, & indicativi modi, continet Sententiam latam, ut *Excommunicamus*, *Privamus*. Intelligitur enim de Poenis purè privativis, quæ sine actione Rei inferri possunt à Legislatore: ergo facit, quod potest, & se velle significat; aliàs diceret mendacium. Nec addi debet *eo ipso* &c. ut fit in aliis Legibus ad abundantiam tantum, ut suprà dictum est. Si verò actio hominis requiritur, ut *Mandamus solvere* &c. &c. fe-

renda poena est, perinde accùm dicitur: *Solvat*.

Quintò. Superiores Regulæ 10 applicandæ sunt ad verbum *Sum*, Participio conjunctum. Nam si participium est futuri temporis, ut *Excommunicandus* &c. Sententia erit ferenda, cujuscunque modi vel temporis fuerit d. verbum. Sin autem de præsenti est, cum verbo *Sit* vel *Est*, continet Sententiam latam, si quidem poenam ipsam purè privativam significet, & non tantum obligationem ad illam. Nam locutio ad sui veritatem requirit effectum de præsenti, & verba verificari debent: per verbum autem, *Sit Excommunicatus*, denotatur imperium practicum. Eademque vis est, si nomina addantur æquivalentis significationis, ut *sit inhabilis*; *sit nullus Contractus*. Imò tanta vis est, ut licet ponatur *Erit*, nullitas ipso facto significetur; quanquam hoc non omnino certum sit.

CAPUT VII.

Quando Leges imponentes poenam latae Sententiae, ante Sententiam obligent, si poena in actione consistit?

Distinguuntur Poena Positiva, & Privativa, quia illa requirit effectum Physicum, consequenter actionem hominis, haec verò privationem moralem tantum: & ideo per Legem immediatè fieri potest, non illa. Rursus Positiva vel requirit actionem Rei, siue simpliciter necessariam, ut est ambulare, siue usu receptam, ut est solvere pecuniam, vel requirit actionem alterius, quàm Rei. Actioni Rei æquiparatur omisio, ut jejunare, non egredi domo &c. quatenus haec per Legem fieri immediatè nequeant, secus ac Positiva poena in Spiritualibus, ut Suspendio, Privatio Suffragii, Communicationis &c. &c. Denique Positiva poena potest esse ejusmodi, ut licet Physicè à Reo fieri posset, non tamen honestè, vel propter nimiam acerbitem non moraliter. Constatque, solum ad patiendum obligationem Rei esse posse, non ad exequendum d. poenam in se.

Regula sit, poenam exequendam per actionem Rei, solum esse latae Sententiae, quando haec per Legem tam clarè explicatur, ut vitari non possit sine corruptione vel magna torsione verborum. Nam ut constat ex dictis cap. 5. omnes fatentur, tales Leges esse de raro contingentibus: ergo opus est verbis clarissimis, ut constet de voluntate Legislatoris; si autem constet, potestas non deest, supposita moderatione poenae &c. &c.

Exemplum est in exilio, flagellatione, & similibus. Quidquid enim sit de usu Religionum; Lex vel Canon ad haec non obligat ipso facto. 2. In multa pecuniaria, quam Lex Hispana imponit accipienti munera, additur expressè: *In foro Conscientia ante Sententiam.* Et excessit Soto, carpendo formam: quia Leges, quae magnâ consideratione fiunt, non tam facile reprehendi possunt. Si enim Lex obligare potest in Conscientia, cur non etiam id expri-

exprimere citra usum Juris communis, cui Rex non subicitur? Tamen si d. Lex non excluderet Sententiam, ferenda foret, non lata, quantum ad poenas pecuniarias.

- 4 Nec obstat exemplum de Clerico non recitante, vel non residente. Nam poena est privativa, quæ fit vi Legis; sicque obligatio restituendi sequitur ex Lege naturali non retinendi non suum. Dices. Interdum Grossa jam est anticipatè percepta; idemque est de fructibus Beneficii. Resp. non percipi fructus, nisi sub conditione reci-

tandi, Lege à principio sic infirmante perceptionem. Quod si cum animo non recitandi fuerunt percepti; ergo injustè & per usurpationem tantum.

Secundò. Eadem regula tenet in privatione afflictiva Corporis; ut est jejunium &c. Licet enim poena Canonica sit, nullibi tamen imponitur ipso Jure, ita ut verba cogant. Allegantur quidem c. *Quicumque*. 6. q. 1. c. *Ut mensura*. de Empt. Vend. c. *Accepisti*. de Spon. duor. sed similiter explicantur, ut de Perjurio dictum est lib. 4. de Juram. c. ult. quidquid sit de usu Religionum.

CAPUT VIII.

Lex imponens poenam privativam ipso facto, quando obliget ante Sententiam?

- 1 **N**on comprehendimus sive Irregularitatem, sive Censuras; nam de priore generalis regula est, non incurri nisi ipso facto, nec requirere Declaratoriam, nisi ut Infamia, quæ Irregularem facit, compleatur. De Censuris ferè sine controversia est, sufficere particulas *ipso facto*, *ipso jure* &c. citra Declaratoriam, quia & rigor particulae id habet, & acce-

dit communis usus ac sensus, fortè ob venerationem Brachii Spiritualis, & ob præceptum, quo Pastor indignos separat à bonis communibus. De aliis ergo poenis privativis dicendum restat.

Primò. Quoties in Lege continente poenam privativam, ponitur particula *eo ipso*, *ex nunc*, vel alia æquivalens; poena fit aliquo modo per ipsam Legem,

&

& hæc continet latam Sententiam quoad aliquid, & quoad illud obligat in Conscientia ad pœnam. Est communis, & certa ex c. ult. de Præscript. in 6. ubi privatio bonorum dicitur fieri vel per Sententiam, vel *ipso Jure*: ergo hæc particula operatur quid, in quo non expectetur Sententia.

3 Ratio est, quia verba Legis nec superflua sunt, nec falsa: & dicere, quod ad terrorem tantum ponantur, corruptio est, & enervat omnem Legem, quia de qualibet dici poterit; quod absurdum est, & contra communem sensum, si verba non sunt synonyma. Licet enim hæc rectè multiplicentur (nec enim repugnat veritati, nec superfluum est, sed utile claritati, terrori &c.) tamen ubi verbum propriam significationem habet, eandem retinet citra additam exaggerationem. Et ad hanc cogi Legislatorem, contra rationem est, nec illa expedit semper.

4 Secundò. Quoties Lex fert privationem rei propriæ, & jam obtentæ, quæ sine actione hominis non potest plenè executioni mandari, licet tunc Lex aliquem effectum pœnalem per se inducat, non tamen statim absolutam privationem, nec ob-

ligat in Conscientia ad illam exequendam, quæ ex actione Rei pendet, ante Declaratoriam Criminis, nisi ex aliis verbis Legis, vel ex materia, vel consuetudine aliquid amplius colligatur. Ratio prioris partis est, quia Lex vi particulae *eo ipso* &c. aliquid operatur, non Sententiam Declaratoriam; ergo Condemnatoriam pro tali tempore vel conditione, si de delicto constet Juridicè l. *Ejus qui delatorem*. ff. de Ju. Fisci. c. ult. Et ideo Sententia retrotrahitur ad diem delicti l. ult. Cod. ad L. I. Maj. c. *Cum secundum de Hæret.* in 6. Nam saltem diminuitur Jus bonorum, ut non sit æquè liberum, ut antè, sed infirmum.

Partem alteram negat Abb. 5 Tiraq. Nav. Castro. Gomez. Felin. &c. quia si particula *eo ipso* in Censuris operatur ante omnem Sententiam; cur non in pœnis aliis? eadem enim significatio est particulae. Sed oppositum non tantum securum, sed etiam probabilius est, & tenet Innoc. Bald. Cagnol. Alex. Imola. Jul. Clar. Jo. Andr. Sylv. Covar. Penna. Nam d. particula habet effectum, ut ostensum est: ergo cum nihil cogit, ut in Censuris, alius addendus non est, tum ut pœnae tempe-

tentur: tum quia sæpe forent nimis onerosæ: tum quia Leges, si plus volunt, exprimunt: tum ob exempla varia, ut d. c. *Cum secundum*. & in Trid. Sess. 22. c. 11. de Reform. ubi certum est, privationem Juris patronatus non imponi ante omnem Sententiam.

6 Tertio. Leges imponentes privationem ipso facto, inducunt absolutam privationem bonorum, quam intendunt, & obligationem in conscientia ad exequendam totam pœnam inde subsecutam, etiam si ex actione Rei pendeat, quando adduntur alia verba in Lege, quæ hanc intentionem Legislatoris satis explicant; vel quando Lex esset inutilis & inefficax, nisi hunc effectum & obligationem induceret. Ita Authores utriusque Sententiæ supra relatæ communiter. Supponitur enim æquitas Legis, & consequenter potestas sic ligandi: ergo Lex interpretanda non est cum injuria & vilipendio Legislatoris, ut cap. sup. dictum est; & exempla varia ad idem dicendum cogunt, loquendo per se. Potest enim Reus per accidens excusari, ut si sequeretur gravis infamia &c. &c.

7 Exempla ergo allegantur. 1. ex c. *Licet*. de Elect. in 6. ibi: *nulla præmissa monitione*; ergo nec

Declaratoriâ à fortiori. 2. ex Trid. S. 23. c. 2. de Ref. Sed pertinet ad secundam Regulam. 3. ex X. *Ambitiosa* de Reb. Eccl. non alien. ibi: *absque alia declaratione vacare censeantur*; non vacat autem Beneficium, nisi amisso titulo & dominio ejus. An autem d. Juri derogatum sit, non refert. 4. c. *Pro humani*. de Hom. in 6. Sed hîc etiam quoad Censuras limitatur particula *ipso facto*, quia præmittitur, *postquam* &c. *constiterit* &c. utique Judici ut tali. Et licet secus esset, eâ restrictione prætermisâ quoad Censuram, tamen aliæ pœnæ requirerent Declaratoriam; nam verbum *liberè conferatur*, requirit actum hominis, consequenter debitum ordinem Judicii, quidquid Gl. ibi secus dicat.

Adde dictis 1. Motum Pii IV. contra Simon. Confident. Licet enim sistendo in particula *eo ipso*, visum fuerit c. 43. de Simon. requiri Declaratoriam; probabilius tamen est, hanc exclusam esse ex mente Pontificis dicentis: *Ne quisquam vanâ fiducia fretus, non intendendi contra se judicii, in crimine perseveret* &c. Probabile autem est, usu derogatum esse tanto rigori.

Rursus Trid. Sess. 24. c. 18. de Ref. negat Absolutionem à Simonia, nisi dimissis Beneficiis utique

utique in Foro Sacramentali; alias diceret *ablatis*: & agit de solutione culpæ, non Censuræ; nec illa negatur nisi indisposito, cum de Reservatione culpæ nullo verbo mentio fiat. Non tamen Lex extendi debet ad privationem Beneficii, quia minus est cogi ad dimittendum, nec posse retinere fructus perceptos, vel Beneficium sine nova collatione. Et quoad hoc exemplum pertinet ad 3tiam Regulam.

IO In Lateranensi sub Julio II. Sess. 5. similis privatio fit, cum addito: *Eo ipso absque alia declaratione privatus existat*. Nihilominus Couar. & Vasq. censent expectari posse Declaratoriam, quod Reus non teneatur semet privare, sed Judici non resistere, referendo d. particulas ad forum tantum externum. Et alias omnes Leges similes deberemus interpretari cum nimia asperitate. Sed contraria communis est Canonistarum. Nam particula *eo ipso* operatur Condemnatoriam: ergo addita *absque alia* &c. excludit Declaratoriam; sicque absolute & sine mora fit Privatio, cum nec potestas, nec voluntas desit: alias verba essent inania, & sine effectum morali. Falsumque est, quod dicitur de Foro externo; nec enim Judex exequi potest

pœnam, nisi post Declaratoriam.

Dices, sensum esse, ut Reus incurrat quidem pœnam, sed exequendam post Declaratoriam. Sed contra, quia vel sermo est de pœna non renuntiandi statim, vel de retrotractione ad diem criminis? Non primum, cur enim punitur, si non debuit statim dimittere? & ubi sermo est de punitione hujus moræ? Imò eo ipso supponitur obligatio dimittendi statim. Non secundum, quia ad hoc sufficit particula *eo ipso*, & Legislator scit interpretationem usu receptam de necessitate Declaratoriæ: ergo hanc vult exclusam, dicendo *absque alia* &c. Cogitque Trid. Sess. 23. c. 1. de Reform. ibi: *Nec tutâ Conscientiâ* &c. nec ad exaggerationem confugere possumus, nisi verba synonyma sint, non autem si proprium & distinctum effectum significant. Et licet rigor sit, tamen majus inconueniens esset, sic eludere omnes Leges, & rigorem fortè necessarium communi bono Ecclesiæ c. *In memoriam*, d. 19.

Neque rigor nimius est 1. quia pœna est rara, & non nisi criminis gravissimi. 2. In bonis propriis constat moderatio, ut in Confiscatione. 3. In Beneficialibus ratio naturalis dictat

dictat moderationem, ut obligatio per se sit, per accidens vero suspendi possit executio propter infamiam, casum à statu &c. Tunc enim licet suspensio, si fiat recursus ad Superiorem pro restitutione Beneficii, vel commutatione pœnæ; id quod occultè fieri potest citra infamiam cum consilio prudentis, quod in similibus semper adhibendum est.

12 Dices. Licet Beneficium vacet quoad titulum, non tamen quoad possessionem & usum ante Declaratoriam, ut in Confiscatione. Resp. in Beneficiis nec declaratum esse, nec

consonare eorum institutioni. Nam Beneficium sine vero titulo retineri nequit, nec fructus ejus percipi, utpote ex re non sua, sed necessitas est dimittendi, ut omnes agnoscunt suppositâ privatione proprietatis. Nec beneficium datur principaliter propter recipientem, sed propter officium, & ministerium, à quo removetur privatus, nec id licet exercere potest, quamvis actus propter titulum sustineantur, donec si possint, irritentur, retrotractâ Sententiâ. Quæ ratio in omnibus officiis publicis, eorumque privatione procedit.

CAPUT IX.

Quæ obligatio in conscientia oriatur ad executionem pœnæ privativæ impositæ ipso facto, quando executio non requirit actionem.

1 R Ecepta Sententia est, in d. pœna sufficere particulas *ipso facto, eo ipso*, & alias æquivalentes, licet non addatur *absque alia declaratione*. Ita Cajet. Sylv. Canonistæ in c. 1. de Const. Nav. Med. Couar. Nec Soto audet negare de impedimento saltem purè passivo, quamvis rem semper reducat ad

pœnam Conventionalem: quod & voluntarium est & insufficiens, juxta dicta aliàs, & ex c. *Cum singula*. de Præb. in 6. ubi omnes ita intelligunt Inhabilitatem passivam, quæ ex efficacia Legis est, non ex pacto; & ex Motu proprio Pii V. contra Simon. & c. 1. *Super eo*. c. *Significasti*, de eo qui duxit &c.

2. Quan-

2 Quantum ad inhabilitatem activam, exemplum est in Clem. *Ut is qui. de Aetat. & qual. ubi particulam ex tunc omnes intelligunt ante omnem Sententiam. Nam nullum fundamentum est limitandi illam, siue ratio differentiae à Censuris & Irregularitate, siue usus in contrarium.*

3 Dissentiunt tamen Soto & Ledesma quoad privationem Suffragii latam Academicis. Sed in primis excedunt, quasi Lex in alio intellectu esset per se injusta & nulla. Dein sequela, quasi Electus non esset tutus, nulla est, quia nec Ecclesia iudicat de occultis, nec ille tenetur praesumere malum de altero, praesertim contra se. Et esto constet de Inhabili; satis est, Ministrum esse toleratum in actu publico. l. *Barbarius. ff. de Off. Praef. & X. Ad evitanda.* vicujus censetur is prohibitus quoad se, non quoad alios, ut iis noceat. Stat ergo communis Sententia; nam alias particula *ipso facto*, esset sine effectum.

4 Dices, operari, ut Declaratoria sufficiat sine Condemnatoria. Resp. Differentiam fore in verbis; nam Sententia non potest retrahi, cum effectus utpote legitimus cassari non possit. 2. Judex non fert Declaratoriam Criminis, quia de-

claret Reum poenae Legis; quod est condemnare, imò hoc requiritur ad justitiam poenae definitivae l. *Præses. Cod. de Sent. & Interloc. 3.* Lex foret inutilis, quia solum inhabilitat ad unum actum, & hic ordinariè fit ante Declaratoriam, nec cum vix sufficienter probetur Inhabilitas, aliter fieri potest moraliter. At factum nec cassari potest, nec etiam puniri, si alter non peccavit, utpote non inhabilis, sed inhabilitandus tantum, ut praetenditur.

Sed notandum est 1. dicta 5, procedere de privatione activa tantum. Nam inhabilis electus non exercet actum publicam auctoritate, sed ut privatus commodum suum quaerit; & ideo cum iniquè se ingerat, malitia ei non prodest, nec nullitas actus nocet aliis, sed ipsi tantum: ergo Inhabilitas, utut occulta, habet in eo effectum totum.

Not. 2. dicta intelligi de privatione activa *Pœnali* tantum. Si enim desit alia conditio substantialis, ut esse inscriptum Matriculae, esse Puberem &c. Suffragium, esto vitium occultum sit, simpliciter nullum est. Nam Inhabilitas tunc non est privatio potestatis habitae, sed carentia nunquam acceptae, cum

ab intrinseco non competat, sed à Principe nolente illam dare, nisi habenti tales conditiones: sicut ergo Legatum non tenet, deficiente conditione; ita nec hic Suffragium activum &c. &c.

7 Quæ autem conditio sit substantialis, seu *Juris*, ut vocant, vel non substantialis, seu facti tantum; sumi debet tum ex ipsa qualitate conditionis, tum & maximè ex usu. Substantialis enim est, quæ per se eò tendit, ut persona habeat qualitates moraliter convenientes idoneitati ad actum; secus est, si non obstante idoneitate, privatio fit propter actiones incongruas re-ctæ Electioni. Consuetudo autem derogare potest particulæ eo ipso tum in his, tum in aliis similibus, & intellectum mitiorem firmare.

8 Quær. an interrogatus teneatur sub pœna perjurii fateri factum occultum? Negant enim d. Authores, nisi præcesserit infamia, vel semiplena probatio, quia supponunt, non esse inhabilem ipso facto. Resp. suppositâ inhabilitate teneri. Nec enim interrogatur per se & præcipue ad punitionem, sed ad vitandum peccatum & injuriam tertii; & alias ille se iniquè miscet actui non suo. Ad hos autem fines Superior habet jus interro-

gandi occulta citra præviam infamiam, ut est certum ex c. ult. de Cland. Despon. cum similibus, & tradit Communis in c. Qualiter. 2. de Accus. Ang. Sylv. Nav. Soto de Secr. mem. 2. q. 6. concl. 3. patetque in Inhabilitate substantiali.

Dixi, *suppositâ inhabilitate*; nam consequenter probabile est, quod d. Authores defendunt, quia nec usurpatio fit, nec tertio injuria. Addunt iidem, Juridicè interrogatum fore perjurum, si neget, & teneri ad restituendum non electo. Sed posterius valde incertum est, quia negatio veritatis non est contra Commutativam respectu eligendi, sed contra Legalem, vel Juramentum. Et reus, qui iniquè negando veritatem, evitat pœnam ferendam, non tenetur restituere juxta probabiliorem Nav. c. 18. & aliorum. Quoad culpam; regulariter ea tenet, quia non datur bellum uttinque justum, quamvis per accidens cesset obligatio respondendi propter infamiam, scandalum &c. &c. Moraliter tamen rarissimum est; nam & facile est non comparere, & non difficilis moderatio responsi, ut detectâ inhabilitate, vitetur infamia.

Addo, sincere spectato tenore Statutorum, obligationem esse

esse respondendi, licet non præcedat infamia. Nam interrogatio primario fit propter bonum commune, nec ex affectu Vindicativæ, sed Distributivæ & Legalis Justitiæ. Unde responsio non est coacta, sed voluntaria volenti ferre Suffragium, & per se ordinatur ad cavendam injustitiam, sicque non petit alium Juris ordinem. Nec necesse est, ut interrogatio semper fiat ad vitandum pecca-

tum futurum, sed sufficit, fieri propter communem utilitatem, & tollendas occasiones peccati, ut bene notat Nav. c. *Inter verba*. Concl. 6. n. 258. 264. & seqq. Quod supponunt Statuta, cum indifferenter à quolibet exigunt Jamentum, sive de substantialibus conditionibus, sive de aliis, sine respectu infamiæ, vel ordinis judicialis; nec Lex esset justa, si hæc attendenda forent.

CAPUT X.

An omnis Lex Pœnalis obliget Reum ad executionem pœnæ, saltem post Sententiam?

Suppono 1. per se & immediate non esse obligationem ad pœnæ passionem; quia passio, quæ talis, libera non est, nisi ratione actionis. Liberum autem Reo est, non resistere Judici, & ad hoc obligatur, si pœna est justa: alias bellum esset utrinque justum. Aliud autem est fugere pœnam; aliud positivè & propriè resistere executioni. Prius licet, si pœna est gravis, & vitari potest sine publica resistantia vel scandalo; posterius minime, etiam si pœna sit justa in foro ex-

terno tantum juxta allegata & probata, quia Judex legitime utitur potestate suâ.

Supp. 2. quæstionem non esse, si pœna per solam actionem Judicis vel Legis infertur. Nam vel est actio Physica, vel moralis tantum? Si prius; Judex & Ministri tenentur, non Reus. Si posterius; Reus nolit velit, pœnam affixam habet, solumque tenetur ad patiendas vel exequendas privationes, quas pœna secum fert, pendentes aliquo modo à libertate Rei, qui parere debet, tan-

quam præcepto justo. Difficultas est, quando pœna requirit, vel admittit cooperationem Rei, an fieri possit vel debeat post Sententiam?

3 Primò. Si Lex continet Sententiam ferendam; nec operari potest, nec locum habere Declaratoria tantum Criminis. Nam particula *eo ipso* &c. specialiter habet, ut Lex operetur: ergo eâ deficiente, evidenter cessat effectus. Unde enim erit? Nam Declaratoria non præcipit denuò, sed tantum dat notitiam publicam delicti: ergo si Lex non operatur ipso facto, nihil tunc fit. Imò nec locus tunc est Declaratoriæ l. *Præses*. Cod. de Sent. & Inter. quia Sententia Definitiva justa non est, si nec absolvit, nec condemnat formaliter vel virtute: estque ridicula & adeò stulta, ut moraliter possibilis non sit.

4 Secundò. Si Lex damnat & punit ipso facto, necessariæque est ex parte Rei aliqua actio vel cooperatio, obligatio Conscientiæ statim est ad hanc post Declaratoriam. Licet enim hæc non præcipiat, Lex præcipit illâ positâ: ergo cum Condemnatoriæ accedit Declaratoria, non poscitur alia Jurisdictio Judicis. Nec refert, Condemnatoriam Judicis id non

semper operari; quia si à Lege fit, hæc semper præcipit omnia ad executionem necessaria, Judex verò non semper utitur iisdem verbis. Sed dicta intellige regulariter; nam secus erit in pœna nimis acerba, ut in Confiscatione dictum est.

5 Tertiò. Si Lex continet Sententiam ferendam; executio regulariter fieri debet citra obligationem Rei, si pœna est corporalis contra vitam, integritatem &c. vel infert gravem dolorem & ignominiam. Ita ferè omnes. Nam quidquid sit, an Reus licitè se gerere possit ut ministrum Justitiæ; tamen id nimis violentum est: ergo ut nec Lege, ita nec à Judice præcipitur, ut constet ex communi usu, cum verba passionem tantum significant respectu Rei: ergo quæcunque commodè possunt, Ministri exequi debent, & Reus solum pati.

6 Dixi, *quæcunque commodè* &c. Nam ad alia, sine quibus executio esse non potest, Reus rectè obligatur, ut ad ambulandum, ascendendum &c. quia secus agendo, censeretur resistere; nec cooperatur propriè ad mortem, cum actio de se indifferens sit, seu non intrinsecè afferens mortem, & consequenter honesta, saltem ad vitanda majora

majora mala : ergo etiam præcipi potest ; non quòd quòdlibet , quod ipse præstare possit , præcipi possit , sed supponendo , actionem esse cum morali & ordinario modo , citra acerbiteriam nimiam ; de quo ex communi sensu & usu judicandum est.

7 Quartò. Damnatus ad corporales pœnas , quæ citra crudelitatem &c. exercentur , tenentur eas exequi. Nam damnatio obligat in Conscientia Reum , si non involvit injustitiam , nimiam acerbiteriam &c. ita autem est in præsentì ex communi usu & judicio hominum , loquendo utique per se , & juxta capacitatem materiæ. Obligatio enim potest esse crudelis , si sit ad non vitandum , cum possum , acerbiteriam gravissimam.

8 Unde credere non possum , quod Navar. vult , Damnatum ad Triremes fugere non posse ; nam Ministrorum est , eum custodire. Secus est de Custodia honesta , latâ &c. & quando intercedit fides , præsertim jurata , de quo li. 2. de Juram. cap. 10. Exilium etiam non habet injustitiam vel crudelitatem ex eo præcisè , quòd Executio fiat per Reum. Oportet tamen , ut obligatio eundi sit satis ex-

pressa , quin opus sit Deportatione violentâ ; & in omnibus maxime attendi debet usus & modus communis. Idem dic de Flagellatione , Jejunio &c. ut Inquisitio imponit.

Quintò. In pœnis pecuniariis facilius potest Reus obligari in Conscientia ad solvendum eo ipso , quòd condemnatus est , si quidem ordinariæ & moderatæ sint. Nam neque in hoc repugnantia , neque nimia difficultas est. Oportet autem verba attendere , nam si quis simpliciter damnatur , satis est solvere , cum petitur , quia pœnæ sunt leniendæ , ubi non constat Reum damnari , ut ipse solvat ; tunc enim præceptum satis clarum est.

Hinc post Sententiam onus ro-
transit ad Hæredem , quia res transit cum onere, Bald. l. *Id quod pauperibus*. Cod. de Episc. & Cler. q. 9. *Post Sententiam* ; inquam , quia si illa nec à Lege , nec à Judice lata est , delictum morte finitur in foro humano c. *Quorundam*. d. 23. l. 2. Cod. Si Reus vel Accus. Dixi , *nec à Lege* , propter c. *Accusatus*. §. *In eo*. de Hæ. in 6. Præscribi autem poterit , c. *Si qui* , de Præscript. in 6.

II Ex dictis concluditur, facile conciliari Sententias, quarum una affirmat obligationem Rei post Sententiam; altera cum Couar. negat, quia Judicis est exequi; allegatque c. *Suam*. de Poenis. Prior enim rectè tenet, posse præcipi actionem, altera verò, excipi debere actiones aliquas. Ad causam tamen non facit d.

c. *Suam*. quia non agit de poena ipso facto impositâ, sed de altera, quam non solvens priorem, incurreret. Neque adjectio illius damnatur, sed subreptio gravissima tacentis, quod mora solvendi fuerit in re minima: nec agere ad poenam, per se loquendo malum est, nec semper indecens.

CAPUT XI.

An Lex Poenalis Judicem ad poenam in ea præscriptam imponendam obliget?

1 **P**rimò. Lex obligat Judicem, ut secundum illam puniat sufficienter convictum. Ita communis Theologorum. 2. 2. q. 66. a. 5. & c. *In istis*. d. 4. c. *Summopere*. 70. 11. q. 3. Si enim Lex punit ipso facto; ergo Judicis est, non quidem ponere poenam, sed Sententiam super delicto ferre, & exequi. Quia tenetur ferre Sententiam secundum veritatem probatam; & est Minister & Executor Justitiæ ex officio, quamvis obligatio talis poenæ sit ex Lege potius, quam officio Juris naturalis.

2 Quod si Lex ponit poenam ferendam; constat de obligatio-

ne Judicis post Condemnationem, quæ aliàs frivola esset. Ad ipsammet autem obligatio est, nam à vera Lege ponitur, non Reum, ergo Judicem obligando. Quia si merè instrueret, & non tacitè, saltem ex natura rei, ligaret illum, esset inutilis. Dein Judex ex officio tenetur servare Justitiam poenæ, utpote Judex Justitiæ: at positâ Lege resultat d. Justitia, & eâ seclusâ solum esset æquitas naturalis, cum nunc sit Legalis Justitia, ad quam tenetur Custos & Executor Legum, & quasi Lex Animata.

Coll. 1. manifestiorem esse 3 obligationem non excedendi ter-

terminum pœnæ, per se loquendo. Non enim potest à Reo exigì plus, quàm debet, sicut nec à Debitore alio; & aliàs erit obligatio restituendi damna Reo. Dixi, *per se loquendo*, quia circumstantiæ reddere possunt crimen atrox & gravissimum, ut rectè augeatur pœna. Nam Lex, quæ aliàs obstat æstimationi arbitrariæ, ut in pretiis, loquitur de delicto, ut ordinariè committitur, & ideo non excludit providentiam necessariam bono communi, & terrori aliorum. l. *Quidquid ergo. §. Pœna.* ff. de his. q. not. infam. junctâ Gl. v. *onerasset.*

- 4 Coll. 2. etiam diminutionem pœnæ non licere. Vel enim hæc cadit in utilitatem Partis, Fisci &c. ut pecuniaria; vel tantum vindicativa est, ut Corporalis: si primum, non tantum Lex, sed Justitia obligat propter Jus tertii, maxime si pœna incurta est ipso facto. Et in ferenda adhuc aliquod jus acquiritur tertio, quod Judex petenti servare ex officio debet. Si 2dum; obligatur Judex & ex Legali Justitia (ne impunitas sit delinquentium, & consequenter moralis occasio multiplicandi delicta) & ex vi officii servandi Leges ad bonum commune ordinatas, & propter Jus Rei-

publicæ ad vindictam sumendam contra delinquentem.

Secundò. Nec Princeps Supremus potest mero arbitrio, & sine causa ulla indulgere Reo, quamvis ex causa faciliùs possit, quàm Judex inferior, etiam in Foro interno. Prior pars constat, quia sine dubio esset magnum Reipublicæ nocumentum. Pars altera quoad forum externum constat, quia Supremus ut ut faciat, impune faciet. Est autem differentia etiam in foro interno, nam Inferior solum quid potest in casibus jure expressis, vel Consuetudine receptis, vel per modum Epiickiæ, quando non est recursus.

Exempla sunt ob rationem ætatis l. *D. Adrianus.* ff. de termino moto. l. *Auxilium.* ff. de Minor. ob paupertatem, l. *Illicitas* §. ult. ff. de Off. Præsid. Ob modum etiam probationis, si Reus non est omnino convictus, vel ob modum peccandi ex passione &c. l. *Absentem.* ff. de Pœnis. Denique, quod Inferior potest, solum est ante Sententiam, ut mitiget; post illam enim functus est officio suo.

At verò Princeps, si absit præjudicium tertii, aut tanti momenti non sit, quin justè postponatur propter bonum commune, dispensare potest in

Lege (cujus vi directivâ tene-
tur) esto non obligetur, ut In-
ferior, qui quoties potest dimi-
nuere, etiam debet. Exem-
plum est, si dispenset in grati-
am Subditorum, ut se ostendat
benevolum; nam & in Indulgen-
tiis similis causa est justa. Item
si dispenset in gratiam alterius
Principis, quia mutua hæc be-
nevolentia cedit in bonum com-
mune, & necessaria est; deni-
que si propter utilitatem perso-
næ, aut priora merita indulget.
Quæ tamen causæ non sufficiunt
Inferiori, sicut nec dare is potest
exemptionem à tali pœna.

- 8 Dices, licitum est intercede-
re pro Reo c. 1. & seqq. 23. q.
5. & ex usu Sanctorum. Resp.
cùm agitur de Jure tertii, non li-
cere, cùm vel Justitiam, vel
charitatem lædat, c. Denique. 14.
q. 5. Deinde habenda est ratio
boni communis, ut si delicta

sint frequentia, Reus obstina-
tus, incorrigibilis, scandalosus,
&c. Ex 23. *Pauperis non miserebe-
ris* &c. utique contra Justitiam,
& minùs contra bonum com-
mune. Duo ergo licent; unum,
ut si res sit dubia, mitigetur &c.
c. *In pœnis*. de R. I. in 6. c. *Al-
ligant*. 26. q. 7 Alterum, ut quâ
ratione potest, mitigetur pœna
in modo, tempore &c.

Quæres, si plures pœnæ sunt,
an omnes imponi possunt?
Resp. si sunt latæ Sententiæ,
posse, quia non est major ra-
tio de una, quàm altera: ergo
vel neutra, vel utraque incurri-
tur. Si ferendæ sint, Juristæ
volunt, unam tantùm imponi
debere. Quod limita, nisi
constet de opposita mente po-
sterioris Legislatoris, ut sæpe
fieri solet propter frequentiam
delicti.

CAPUT XII.

An Ignorantia excuset poenam Legis?

Primò. Omnis ignorantia, quæ factum excusat à culpa, etiam debitum poenæ excusat in utroque Foro. Constat ex c. 2. de Constit. c. *Cum cessante*. de Appell. c. *Apostolica*. de Cler. Excom. &c. c. *Ut animarum*. de Const. in 6. c. *Proposisti*. d. 82. c. *Si vir*. de Cogn. Spir. l. ult. ff. de Decr. ab Ord. fac. Nam poena ut poena, locum non habet, seclusâ culpâ, etiam in Lege purè Poenali, & in Irregularitate non Poenali, si ob factum personæ imponitur, quia respicitur voluntarium. Sic ut Simonia unius in incommodum alterius redundet, in illa culpa requiritur.

2 Scot. & Turrecr. negant sufficere ignorantiam Juris humani, si scitur Divinum, & Gl. c. ult. de V. S. in 6. absolutè idem tenet de omni ignorantia Juris. Sed vel fundatur sententia, quòd non detur ignorantia invincibilis; vel quòd licèt detur, tamen non excuset à culpa? Utrumque evidenter falsum est; posterius quidem, quia abest voluntaria transgressio Legis. Prius verò,

quia sæpe homo non potest per se assequi scientiam omnium præceptorum, humanorum præsertim, nec etiam occasio est discendi.

Quia verò rara est talis ignorantia, & quisque, quæ ad se pertinent, scire tenetur, ut traditur in l. 2. q. 76. a. 4. regulariter seu frequenter procedit in Foro interno, quod habetur c. 13. de R. I. in 6. in externo autem præsumitur culpa propter d. R. I. & ex c. 1. de Constit. l. *Leges Sacratissima*. Cod. de Legib. l. *Constitutiones*. Cod. de Ju. & facti ignor. Si tamen contrarium probetur; tenent jura alia, quæ indifferenter loquuntur. Denique Scoti opinio probabilis est, nam Lex intendit punire culpam etiam contra Legem Divinam, ut patet in punitione Rebaptizantis.

4 Secundò. Quando ignorantia non excusat à culpa gravi, propter quam poena lata est, non excusat simpliciter à poena, nisi in Lege addatur verbum, quod requirat scientiam vel dolum. Pars prior communis est, Abb. Dec. Felin. Bart. quia d. igno-

rantia non tollit causam pœnæ. Dixi, *propter quam* &c. nam ignorantia Ordinis, Matrimonii &c. tollit culpam adulterii, Clericidii &c. ergo & pœnam, quæ non Fornicario, sed Adultero &c. posita est. Dixi, *simpliciter*; facere enim potest ignorantia ad minuendam pœnam, si ferenda sit, juxta dicta cap. sup. secus si sit latæ sententiæ, quia non Judex, sed Lex punit, eodem modo semper loquens; & hæc ferè est præcipua differentia Declaratoriæ à Condemnatoria. Item non valet ad diminutionem restitutionis pro damno, quia Commutativa respicit æqualitatem rei ad rem. l. *Quod Nerva.* ff. Depositi. l. 1. ff. Si menfor fals. &c. Gl. *In actionibus.* ff. de in lit. jur.

§ Hinc est, quòd ignorantia solius pœnæ non excuset, loquendo regulariter, quidquid multi dicant. Nam ut Lex obliget, non oportet, ut pœnam addat: ergo ad transgressionem ejus non requiritur scientia pœnæ. Et hujus ignorantia ad summum facit, ut pœna sit involuntaria: hoc autem est de ratione pœnæ. Dixi, *Regulariter*; nam excipiuntur Censuræ, & casus, quo d. ignorantia redundat in ignorantiam obligationis, quasi levis tantum sit,

sicut pœna. Sic autem limitatâ regulâ, non est ratio alicujus momenti, cui satisfacere necesse sit.

Posterior pars Conclusionis 6 certa est, quidquid multi dicant. Nam quando ipsa Lex moderatur pœnam ad talem modum culpæ; quomodo extensio fit? Obstat enim c. *Pœna.* de Pœnit. d. 1. & l. *Pœna.* ff. de Pœnis, & ipsa Lex sic restringens, cum à gravitate, de qua illa loquitur, excuset ignorantia; quod sufficit, sicut cum excusat à specie delicti per Legem damnati. Et d. l. 1. ff. Si menfor &c. sola ignorantia affectata æquiparatur scientiæ, ut rectè notat Gl. ex textu satis expresse c. *Eos.* de Tempor. Ordin. in 6. cum sola includat voluntarium directum, nec non præsumptionem & temeritatem. Vel dici potest æquiparari crassam quoad restitutionem, vel si pœna est latæ Sententiæ, sed sine clausula *Scienter.*

7 Tertiò. Ignorantia, quæ excusat culpam mortalem, quamvis non venialem, excusat à gravi pœna Legis. Nam juxta dicta in Superioribus, gravis pœna non imponi solet propter culpam nisi mortalem: ergo si ignorantia excusans circumstantiam, quam respicit Lex, etiam pœ-

pœnam excusat, à fortiori autem erit de pœna levi; nam hanc excusat ignorantia excusans gravitatem culpæ. Secus

CAPUT XIII.

An Leges, per quas Tributa imponuntur, purè Pœnales sint?

I Tributum à *Tribuo* derivatum l. *Ager*. §. *Stipendium*. ff. de V. S. in generali significatione dicit quamlibet pensionem, quæ ex Jure aliquo solvitur; at per antonomasiam significat pensionem publicam, quæ ad sumptus Regios, vel communia onera Reipublicæ distribuitur in populo, & statâ lege solvitur.

2 Dividitur in Reale, Personale, & Mixtum, l. ult. ff. de Mun. & Honor. Reale est, quod Principi ex terris & agris ad ejus sustentationem applicatis, & in feudum vel emphyteusim concessis, solvitur, diciturque *Canon*, quia certâ lege præscriptum, itémque *vectigal*. l. 1. & 2. ff. Si ager vectig. Personale est, quod ratione personæ tantum solvitur; de quo Mat. 22. ubi dicitur *Census*. Luc. 2. Act. 5. & propriè dicitur *Capitatio*. d. l. ult. §. ult. & l. *Sacro-Sancta*. Cod. de SS. Eccl.

Mixtum est, quod solvitur **3** pro rebus, præsertim mobilibus, & personis, ut *Gabella* (Hispan. *Alcavala*.) de emptis & venditis; *Vectigal* de mercibus in vectis vel evectis per pontes, portus &c. l. *Vectigalia*. ff. de Publ. & Vectigal. l. *Ex præscriptione* Cod. de Vectig. & Rom. 13. ubi Tributum pro specie sumi videtur, ut *Pensio rerum*, quæ portantur, quamvis nunc pro genere, & Vectigal pro specie sumatur, quod etiam dicitur *Portorium*, vel *Guidagia*, & *Pedagia*. Gl. c. *Super quibusdam*. de V. S. *Angaria* denique sunt in operis personarum, l. *His oneribus*. ff. de Vac. & Excusat. Mun. l. *Neminem*. Cod. de SS. Eccl.

Primò. Reale debetur in **4** Conscientia, etiam non peti-
tum. Certum enim est, Legem ejus non esse pœnalem, sed moralem, esto pœna adjecta sit; quia

quia exigitur de rebus propriis, & per contractum justum, qui ut alii omnes, implendus est in reddendo debito; & consequenter ita intrinsecam Justitiam Commutativam continet, ut nisi ex Consuetudine, vel Instrumento constet, aliam esse conditionem oneris rebus ipsis impositi, omnino debeat, ut latius traditur in materia de Feudis, & aliis Regalibus.

¶ Secundo. Leges Tributorum ex genere suo, seu vi materiae, nec per se habent, ut Poenales sint, nec sunt merè Poenales ex eo præcisè, quòd poena adjiciatur, nisi ex verbis aut circumstantiis aliud constet. Sermo est de Tributis generaliter; nam species suprà numeratae solum materiales sunt, & Realia jam sunt exclusa, ut ad præsentem materiam non pertineant, propter titulum valde diversum à cæteris. Sensus ergo conclusionis est, quòd Lex Tributalis nil speciale habeat, quin ferri possit vel cum poenæ adjectione, vel sine illa, vel ut purè Poenalis.

¶ Nam d. adjectio pendet ab arbitrio Principis: ergo stat prior, seu impositio Tributi sine posteriore seu adjectione, potestque fieri Comminatio generalis tantum. Deinde Lex ex se poenalis non est, tum quia

poena abesse potest: tum quia licet onus sit, non tamen supponens culpam; & aliæ Leges, ut Militiæ &c. plus onerant, quin Poenales sint. Tum quia materiam habet Commutativæ, ut suum Principi stipendium solvatur, sicut Lex taxans pretia, stipendia militum, operariorum &c. poenalis non est.

Nec refert, Tributum aliquando imponi in poenam, ut Deut. 20. Nam sermo est de Tributò secundum proprium finem, & quasi intrinsecam naturam ejus; quod non tollit, quin aliquando poena esse possit, & eatenus regulanda juxta dicta superius de condemnatis ad poenam pecuniariam. Secundum id ergo, quod Tributum per se & intrinsecè requirit, Lex est moralis, consequenter obligans in Conscientia, si poenæ adjectio desit, quia alias esset inutilis, si nec ad unum, nec alterum obligaret. Denique Lex absolute posita obligat in Conscientia: ergo maxime in materia præsentì Justitiæ &c. &c.

Hinc deducitur pars altera Conclusionis. Nam adjectio poenæ non tollit moralitatem Legis; & impositio oneris, ac adjectio poenæ ordinatur ad diversos fines, illa ad sustentationem Principis, hæc ad cogen-
dum

dum dare, quod justè petitur. Sic in Pœnis conventionalibus pœna non obstat debito principali, nec datur optio solvendi alterutrum: ergo ne hîc. Nam minueretur efficacia Legis contra apertam intentionem Principis, cùm alia sit Justitia Commutativa, alia Vindictiva; & utraque intendatur. Tertia pars etiam constat, nam in arbitrio Principis est, ut in aliis Legibus, facere purè Pœnalem. Quod tamen nec fit regulariter, nec præsумitur, nisi constet certò. Nam verba ordinariè sunt præceptiva; & Princeps vult augere efficaciam Legis, per se primò intendens habere, quod sibi & communi bono necessarium & debitum est. Ipsique materiæ huic quasi debetur, & connatu-

rale est præceptum absolute obligans.

Aliud longè est de prohibi-
tione venandi, cædendi ligna
&c. quia sunt res minoris mo-
menti, loquendo ordinariè &
extra casum gravis necessitatis;
& ideo sufficit coactio, vel com-
pensatio quasi contingens per
pœnam. Nec sufficit, quòd
Lex dicat, *si quis non solverit* &c.
Nam supponit deberi Tributum,
& ideo moraliter non ponitur
d. conditionalis, nisi post Tri-
butum jam impositum, conse-
quenter per absolutum præcep-
tum, vel saltem taxationem
quanti: quâ factâ Lex naturæ
obligat ad solvendum, etiam
ante adjectionem pœnæ.

CAPUT XIV.

De Potestate necessaria, ut Lex Tributum imponens, justa sit?

1 **P**rimò. Penes Supremos Principes est d. potestas, & solos, per se loquendo. Notum enim per se est, requiri d. potestatem; aliàs actus est per se nullus, nec ubi Superior non potest præcipere, Inferior tenetur parere. Quòd autem id habeant Supremi, constat ex l. 1. & 2. Cod. Nova Vectigal. l. *Vectigalia*. ff. de Publ. & Vectig. c. *Super quibusdam*. de V. S. & c. *Innovamus*. de Censib. Nam d. potestas per se primò & ex natura rei erat in Republica: ergo nunc est in eo, qui Supremam Reipublicæ potestatem habet. Sine causa autem Hostiens. limitat d. c. *Super quibusdam*, ad Regem Roman. quasi nomen attendatur, & non potius Jurisdictio suprema.

2 Coll. 1. Pontificem non habere potestatem per se & directè imponendi Tributa Temporalia, nisi in Territorio suo Temporalis. 2. Posse tamen ea imponere ex potestate Spirituali, quatenus ad Spiritualem finem, ut defensionem Ecclesiæ

contra Infideles vel Hæreticos, necessarium est, vel in subsidium sibi necessarium; quia sub ea ratione habet supremam potestatem etiam in Temporalibus. 3. Similiter id posse circa bona Ecclesiæ propter d. fines, quia in eo ordine per se & directè est Supremus Princeps totius Ecclesiæ, & dispensator bonorum ejus. 4. Episcopos nihil posse in præsentis, c. *Prohibemus*, de Censib.

Secundò. Justa sunt Tributa, quæ ex Consuetudine, de cujus initio non extat memoria, sunt introducta. Ita d. c. *Super quibusdam*. Quia ubi nec constat, nec constare potest de injustitia, secundum Jus præsumitur justitia: ergo maximè cum ab immemoriali tota Communitas solvit. Dein præscriptio, præsertim immemorialis dat Jus sufficiens, si bona fides intercedit.

Difficultas est, an similis Consuetudo sufficiat etiam ad justè imponendum Tributa? Nam certum est ex usu exigendi

di non rectè inferri jus eas etiam imponendi, cum differant ut Jus particulare, & Jus Legislativum, & ideo multis Inferioribus prius competat sine posteriore.

5 Affirmativam tenet Medina, & favent Abb. Bart. Innoc. & Antonin. loquens de Tributo, quod Civitates imponunt pro suis necessitatibus, quia *licet hoc ordinariè non possint facere sine licentia Principis; secus erit, si ita facere consueverunt ante hominum memoriam.* Ita ille p. 2. tit. 1. c. 13. §. 8. in fine. Ratio est, quia etiam exactio est propria Principis: ergo si illa, etiam impositio præscribi potest, ut multa alia Reservata v. g. Legitimatio, Restitutio famæ, Creatio Tabellionum &c. & differentia secundum magis & minus, est accidentalis. Dein Præscriptio ab Immemoriali, æquiparatur Privilegio ex certa scientia concessio: ergo si per hoc dari potest d. Jus, etiam per illam; satisque probat Consuetudo, ut est sufficiens ratio ad præsumendam justam originem.

6 Tertiò Per Consuetudinem ab Immemoriali, non potest præscribi jus imponendi Tributa. Ita verior & securior. Nam cit. Jura nec verbum habent de hac Præscriptione: & Præscriptio non valet, nisi vir-

tute Legis vel Canonis. 2. Non valet argumentum à simili, cum nec æqualis sit ratio, sed res odiosa, imò potestas multò magis quam prior perniciosa Reipublicæ, quæ ideo ex solis conjecturis colligi non debet. 3. Quæ Supremæ potestatis ita sunt, ut ad rationem ejus Supremam pertineant; præscribi non possunt à Subditis, juxta communem Baldi l. *Comperit.* Cod. de Præscript. 30. an. Abb. & aliorum apud Couar. quia & Jus resistit d. l. *Comperit.* & pernicies esset Reipublicæ & Principis, qui ex parte privatur potestate.

Dices. Licet actus sit reservatus Principi, non tamen est quasi de intrinseca ratione supremæ potestatis, aut signum proprium & quasi protestativum supremæ Excellentie: ergo, ut alia similiter Reservata, præscribi potest. Resp. actum non esse purè reservatum, sed strictè proprium Principi; nam fundatur in obligatione tuendi pacem Reipublicæ. c. *Tributum.* 23. q. 8. Et Aug. 22. con. Faust. c. 74. *Ad hoc Tributa præstantur, ut propter bella necessario militi stipendia præbeantur:* atqui potestas indicendi belli præscribi nequit. Et in d. c. *Comperit* negatur, eximi aliquem posse à Tributis solvendis, utpote signo subjectionis.

Et ut propria ratio constet ; supposito valore d. præscriptionis, vel Supremus retinet jus imponendi, vel non? Si 2dum; ergo ejus potestas cadit in terra Inferioris, contra Justitiam recognoscendi Supremum. Si primum; contra est, quia est injustum contra populum, utpote nimis gravatum. Nam ex justitia naturali tenetur per se primò pendere Supremo, quantum necesse est ad sustentationem omnium onerum: quomodo ergo obligatur pendere potius proximo Principi, quam ei, quocum primitus contractum est, & cui Respublica suam potestatem dedit?

9 Igitur cum res sit gravissima, & multâ consideratione egeat, ut justè fiat; non facile Inferiori concedi potest per privilegium generale (secus enim est in casu particulari, & causâ examinatâ &c.) nec Consuetudo aliud inducens, censenda est honesta, sed quia valde perni-

ciosa, & repugnans supremæ potestati, & Justitiæ, utut longa sit, nunquam præsumitur fundata in Privilegio. Estque clara differentia alterius Consuetudinis; nam & expressè probatur, & fundatur in præsumptione contra Subditos tamdiu solventes; & ut contra Principem est præscriptio, solum est quoad utilitatem Tributi, quæ facile potest donari, & non derogat supremæ Potestati.

Sed dicta intelligenda sunt de 10 Impositione Inferioris, quæ talis. Nam si ipsam Supremam potestatem per Consuetudinem comparat, eo ipso præscribit d. jus imponendi Tributa, ut per se constat. Licet autem Abbas c. *Cum liceat*. de Præscript. neget. d. potestatem præscribi; suppositio tamen valde probabilis est, & fortè etiam praxi approbata, quia multa Regna censentur usu ipso sic præscripsisse, præcedente probabili occasione ac titulo.

CAPUT XV.

De ratione & causâ finali ad Tributi justitiam necessariâ,

¹ **S**uppono, requiri causam, imò notam imponenti & exigenti Tributum, quia Jure reprobat *Census ignorantia*, c. *Pervenit*. de Censib. Necesse tamen non est, esse notam omnibus, sed Principi, & iis, ad quos pertinet examen causæ; quia temere agendo, non est jus exigendi, consequenter nec retinendi, nisi saltem postea constet de Justitia.

² Deinde requirunt Doctores omnes, ut imponatur propter bonum commune, non privatum Principis. Sed aliud est, quod Principi debetur per modum stipendii; aliud, quod ad subveniendum Reipublicæ in necessariis. In priori servanda est æqualitas Rom. 13. dando, quantum necesse est, & decet juxta Statum & labores Regiminis, non juxta concupiscentiam Principis: estque tunc utilitas non privata, sed publica, quia & persona publica est, & conservatio Status ejus est bonum commune. De posteriore constat, causam esse debere non

privatam, sed Communitatis bonum; atque ita duplex est causa immediata exigendi Tributum, loquendo de eo propriè. Nam quod imponitur in pœnam, satisfactionem &c. applicari debet passis damnum, aut si purè personale est, pro arbitrio Principis in opera pia, Ministros &c. &c.

Colligitur primò, quantitatem ³ Tributi non posse excedere indigentiam causæ. Ut enim justa causa, ita & proportio Tributi necessaria est, seu æqualitas rei ad rem, exigendo, quantum sufficit ad finem ejus: quia in eo, quod excedit, jam deest justitia c. *Quia plerique*, de Immun. Eccl.

Coll. 2. requiri usum Tri- ⁴ buti, seu ut id fiat, propter quod petitur; alias fraude petitur, quæ potius est in retentione, quàm petitione. Nam si bono Communitatis petitur, Princeps non est dominus accepti, sed dispensator tantum: & ideo ad summum, si vera est necessitas, potest commutare Tributum in aliam utilitatem

publicam, cum quoad hoc habeat supremam potestatem. Secus est de dato in stipendium, nam Princeps fit dominus, nec iustitia ejus pendet ab usu, si muneri satisfiat; si verò deficit, injustè accipit, qui non laborat.

5 Coll. 3. Tributum à causa pendere in fieri, & conservari, quia cessante causâ (utique necessariâ & in suo genere adæquatâ) cessat effectus c. *Cum cessante*. d. Appell. c. *Post translationem* de Renunt. l. *Cum putet*. §. *Dulcissimi* ff. de Leg. 2. & aliàs plus exigitur, quàm necesse sit. Vel ergo causa perpetua est, vel Temporalis: & prior poscit Tributum perpetuum, altera Temporale tantum, quod cesset.

6 Sed quod dictum est de causa, formaliter potius, quàm materialiter accipi debet. Sicut enim Princeps propter novam causam potest novum onus imponere, ita etiam vetus continuare: & sicut necessitas in uno cessat, ita succedit in alio; aliàs quotidie fieret mutatio, quod sine dubio non expedit. Servaturque æqualitas, ut non pro quacunque necessitate fiat impositio, sed pensando, an non sufficiat antiqua, cujus actualis necessitas cessavit vel suspensa est.]

Coll. 4. antiquam Consue- 7 tudinem non supplere vicem causæ, quam cessasse constat. Nam d. Consuetudo nec fundatur in causa alia justa, ut supponitur, nec in præscriptione, utpote effectui ipsius Consuetudinis cum bona fide continuatæ hucusque tantum. Nec enim Consuetudo exigendi stante causâ, servit ad præscribendum, eâ etiam cessante; aliàs omne Tributum propter causam temporalem positum, eo ipso fieret perpetuum, si causa duraverit per 40. vel 100. annos: quod apertè falsum est propter inæqualitatem causæ, & oneris.

Dixi, *st constat* &c. utique & 8 antiquam causam cessasse, & aliam non subrogatam esse. Si autem non constat; vel sumus intra tempus nondum consummatæ Præscriptionis, vel post illud? Si 1um; statim cessandum est, quia onus nec per se justum est, nec ratione Præscriptionis. Si 2^{dum}; præsumitur causa, quia moraliter impossibile est, ut post tantum tempus positivè constet de celsatione causæ simpliciter, sed ad summum negativè, & ita locus est Præsumptioni. Non enim præscribitur, nisi per tempus ab immemoriali c. *Super quibusdam*. de V. S. quia causa requiritur vel
no-

nota, vel præsumpta: ubi autem ignoratur, non potest præsumi, nisi tempus excedat memoriam hominum. Facitque tunc varietas in Statu & sump-

tibus Principis, & in valore rerum, ut censi possit, antiqua Tributa fuisse judicata necessaria ad d. Statum &c. &c.

CAPUT XVI.

De forma & materia in Legibus Tributorum servandis.

PRæter dicta servari debet forma, seu proportio distributiva respectu Subditorum. Nec enim justum est, ut omnes æqualiter solvant, sed plus à divite, quàm paupere exigendum est, cæteris paribus. Inde autem resultat æqualitas Commutativæ, ut non plus exigatur, quàm justè quis possit & debeat contribuere. Resultat etiam proportio ad materiam, ut si res immobilis est, pendatur quantitas moderata, attentis fructibus & expensis ejus: si autem mobilis est, ut non plus pendant pauperes, artifices &c. quàm commodè possint sustinere, in se suisque sustentandis.

2 Hinc multi inferunt, vectigalia, quæ pro rebus ad proprium usum investitis imponuntur, esse injusta, solumque exigiposse, de rebus causâ negotiatio-

nis portatis l. *Universi*, & l. *Om-nium*. Cod. de Vectig. Ratio Cajetani est, quia *radix usus est indigentia, & ita qui magis indiget, magis utitur.* At pauper, qui est oneratus filiis, pluribus rebus indiget, & ita plus solvit ex Vectigalibus. Idem tenet Gl. & Host. c. *Super quibusdam*. de V. S. Summa Pisana, & Confess. Driedo, Tollet, Soto, Ledesm. damnantes *Alcavallam*.

Contraria communior est **3** Anton. Gabriel. Sylv. Angel. Armil. Tabien. Medin. Molin. utique loquendo per se, seu servatis aliis conditionibus Tributi. Vel enim prohibitio d. vectigalis est Positiva, vel Naturalis? Non imum, quia in c. *Quanquam*. de Cens. in 6. citantur c. *Innovamus*. de Cens. & d. c. *Super quibusdam*. in quibus prohibitio fit propter defectum

potestatis. Et in l. *Non solent*, Cod. Nova Vectig. & l. *Placet*, Cod. de SS. Eccl. supponitur, non fertur prohibitio, & cum addito *regulariter*, forte propter excessus & violentias: quomodo ergo obligant d. Leges Imperatoris Principes alios?

4 Neque posterius dici potest, quia tota ratio esset inæqualitas erga Pauperes: at hæc non est, loquendo per se & moraliter, ut patet notando æquivocationem particulæ *Indigentia*, quæ significat vel paupertatem, vel necessitatem. Hæc enim est radix usûs, at major in Divite, cui plurima necessaria sunt pro majore familia, statu, luxu: Paupertas autem non est radix usûs, quia pauper eget veste, at magis pecuniâ pro pane; & ita non plus, seu pluribus rebus utitur, quàm dives. Accidentarium autem est, onerari filiis; nam in divite potest esse è converso, & adhuc inæqualitas est propter servos, equos &c. &c.

5 Tenetque discursus non tantum de vectigalibus Negotiationis, sed etiam in emptis necessariis ad victum & vestitum. Nam etiam in his plus consumit dives, & expendit, esto aliquando pauciora propter possessiones proprias, quod accidentarium est: & in re morali im-

possibile est, regulam ferre, quæ non sæpe deficiat. Nec injusta est æqualitas oneris respectu divitis & pauperis; nam idem foret in negotiatione respectu mercatoris pauperis, & in Decimis. Compensatur autem d. improprio, quod dives plura consumat, transvehat &c. &c.

Colligitur 1. proportionem 6 distributivam accipi debere moraliter, juxta facultatem cujusque, quantum potest vitatâ vexatione populi, & magnâ difficultate Principis. Nam eâ diligentia factâ, non obstat sequi improprietatem aliquam, utpote nec moraliter evitabilem, nec intentam, sed permissam, ut in Decimis Pauperum.

Coll. 2. quantum ad materiam; neque ex natura rei, neque propter eventus accidentales, neque Lege extra Imperium obligante, Tributum malum esse, quod exigitur in his, quæ portantur, emuntur vel venduntur ad proprium usum, si quidem adsit justa causa, seu quod alia Tributa non sufficiant, nec sit commodior ratio succurrendi necessitatibus. Tenetur enim Princeps moralem diligentiam adhibere, ut modum magis æquum eligat, & tunc si d. modum putat aptiorem, securè eliget. Nemo enim dubitat de Vestit-

Vestigalibus pro Negotiatione, & tamen sunt onus ementium tantum: ergo nec in presenti onus est pauperis, ut talis, sed ut ementis à Mercatore.

Coll. 3. in cit. Legibus non rejici d. onus propter pauperes, sed quia durum est, gravari in his, quibus homo quotidie eget, & difficilem reddi asportationem rerum propriarum. Quæ tamen non reddunt rem per se injustam, quia difficultas superari potest ex aliis commodis, vel necessitatibus occurrentibus. At quia res est odiosa statui Pauperum, & malè audit, vitari debet, ut potest: & congruentius onera ponuntur in his, quæ ad usus non necessarios, delicias, nimium ornatum, vel curiositatem deferuntur, si quidem sufficiant justæ necessitati publicæ sublevandæ.

Coll. 4. Pedagia si sint generalia, & propria Tributa, posse justè exigi etiam ab Exteris. Nam usus habet ubique, & fortè propter vitandas fraudes, sicque fit virtualis compensatio, Jure Gentium inducta. Dein Exteri, quamdiu in loco sistunt, Subditi aliquo modo sunt, & percipiunt commoda, & securitatem viarum, administrationem Justitiæ.

Dixi, si sint generalia, & propria. 10
Secus enim est de particularibus impositionibus Civitatum, quæ ad particularia commoda introducta sunt, magis ex Civium conventionem tacitâ, vel expressâ: at nec pactum, nec commodum ad Exteros pertinet, vel si pertinet, & ex consensu Principis, impositio erit generalis: ergo jam induit rationem Tributi suo modo generalis.

CAPUT XVII.

An aliqua alia conditio, præsertim Subditorum consensus, requiratur in Tributo?

Primo. Jure naturæ non est necessarius d. consensus. Est per se evidens; nam Monarchia perfecta non est contra Jus naturæ, sed mediante concessionem populi, est magis vel minùs ampla in iis, quæ non sunt per se & intrinsecè mala. Et si in aliis non pendet Princeps à d. consensu, ut indicendo bello, refectione pontium, Legibus gravissimis ferendis; cur in Tributo? Nec ex majore convenientia, colligitur necessitas præcepti, & si conjecturis utendum est, faciles sunt in utramque partem.

2 Secundò. Idem est de Jure Gentium. Nam potestas Principis non est de d. Jure, sed potius de Civili, vel Nationali Gentis, Provinciæ &c. quia licet divisio Regnorum &c. sit de d. Jure, non tamen modus constituendi Regimen, sed ex proprio Jure cujusque Regni, sive à principio fuerit introductum, sive Consuetudine.

3 Tertiò. Idem est de communi Jure Positivo. Nam & Canones, & Leges absolute loquuntur de potestate Regum, sine addita limitatione: ergo nec à nobis hæc addi potest sine ratione vel Jure cogente. Similiter Interpretes, ut Innoc. Abb. Bart. &c. &c. intelligunt absolute c. *Quod super his*. de V. S. c. *Innovamus*. de Cens. l. 1. & 2. Cod. Nova Vectig. l. *Vectigalia*. ff. de Publ. & Vectig. Nec Lex Hispana obligat extra Regnum, sed videtur inducitur, quando jam sufficientia Tributa alia credebantur, ne sine magna causa putet populus se gravari. Nec in arbitrio est Procuratorum consentire vel non; sed sicut cum constat de Justitia Tributi, ad consensum, ita ad fortem dissensum tenentur, cum de injustitia constat, vel cum ita oneratur populus, ut æquitatem debiti stipendii excedat.

CAPUT XVIII.

An Leges Tributi obligent in Conscientia ad solvendum, etiamsi non petatur?

Suppono 1. Controversiam stare, licet d. Leges sint Morales, quia non est de expectanda Sententia, sed de petitione. 2. questionem cessare loquendo de possibili. Nam quid vetat præcipi, ut solvatur Tributum, etiam non petatum? aut cum moderatione, ne debeatur nisi petatum? Quæstio ergo est de sensu d. Legum & praxi ipsa solvendi. Nam alii simpliciter negant, deberi d. Tributum nisi petatum; alii simpliciter affirmant de non petito; alii antiqua sic deberi volunt, non autem nova.

Dices. Extraneos non tene-
ri scire. 2. debitum solum esse ex obedientia Legis. 3. non exprimi, quod ante petitionem debeatur. Ad 1um. Resp. agi de obligatione Legis, non de excusatione. Et Exterus debet procedere viâ Regiâ, sicque vix est ignorantia probabilis. Ad 2dum. Resp. Doctores omnes fateri obligationem Justitiæ ex Rom. 13. Matt. 22. Agitur enim de Stipendio, sicut in De-

cimis. Ad 3tium. Resp. aliquando exprimi, ut in Hispana Lege. Satisque est, Legem non limitari, quia sine dubio intendit obligare, quantum potest, & totum, quod debetur, integrè consequi: ergo si Lex simpliciter loquitur, etiam simpliciter ligat, & ideo Consuetudini resistitur, puniendo fraudes &c. &c.

Primò. Leges justæ im-
ponentes Tributa, licet non de-
clarent, quomodo solvendæ sint, per se & naturâ suâ obligant ad solvendum Tributum, etiam non petatum, quando de Justi-
tia Legis sufficienter constat mo-
rali modo. Patet ex modò di-
ctis, quia suppositâ æquitate ex parte materiæ, & potestate, Lex simpliciter obligat; nec ex par-
te verborum plus requiritur, nec vi significationis conditio alia, nec ex declaratione Juris, nec vi Consuetudinis toleratæ in Tributis, de quorum justitia constat. Solumque differunt Antiqua & Nova, quod illa præsumantur iusta, præsumptione Ju-
ris

ris & de Jure, non item ista, nisi probentur: ergo si similiter constet, ratio erit eadem. Neque est quid momenti alicujus, quod solutum non sit, nec Navar. Jus negat, aut sufficientiam imperii, quantum est vi verborum.

4 Secundò. Leges Tributorum, quando constat esse injustas, non obligant ad ea solvenda, non solum antequam petantur, sed etiam si exigantur. Ita omnes, quia si Lex, etiam petitio injusta est. Sequitur 1. non Principem tantum, sed etiam Ministrum, si scit injustitiam, teneri ad restituendum. 2. incurrere casum Bullæ Cœnæ. 3. Subditos posse resistere aliquo modo, quantum sine gravi rixa & scandalo possunt, quia Jus defensionis naturale est.

Unde ut injustè interrogatis licet amphibologiam uti, nec ob mendacium vel perjurium lædunt justitiam. Possunt etiam compensare damna citra vim, ut non solvendo Tributa alia justa, si occasio sit. Denique vel simpliciter deest potestas imponendi, vel fit excessus in extensione ad personas, aut in quantitate? Si 1um; Lex simpliciter nulla est. Si 2dum; non tenet quoad Clericos v. g. Si 3tium; excessus tantum po-

terit compensari, non quantitas moderata arbitrio boni viri, quia utile per inutile non vitatur.

6 Tertio. Si Tributum est novum, & non constat, Principem habere potestatem, quamvis non constet carere illâ, non obligantur Subditi eâ Lege: si verò constat habere potestatem generatim, licet in particulari Tributo non constet, servari omnes Conditiones ad illius Justitiam necessarias, Lex obligabit, dummodo non constet de aliqua injustitia Tributi, seu defectu conditionis alicujus ad ejus justitiam requisitæ.

7 Primæ partis ratio est, quia primum fundamentum est potestas imponendi: ergo si de hac dubitatur, cessat omnis ratio præsumendi Tributum justum. Dein Subditus possidet libertatem; & non est certus de subjectione in hac parte. Quòd autem petatur Tributum, non refert; quia non magis petitio præsumitur justa, quam Lex.

8 Altera pars pendet ex Declaratione particulæ *Non constat*. Cujus sensus est 1. non dari evidentiam vel certitudinem. 2. nec certitudinem, nec probabilitatem, consequenter dubium negativum. 3. dari probabilitatem iniustitiæ, sed citra

evidentiam. Certum ergo est, non requiri evidentiam, nam esto in Principe sit, impossibile est esse in omnibus, & sic ferè omnes excusari possent. Rursus si in Principe deest probabilitas, utique temere & sine justa causa onerat. c. *Pervenit. de Censibus*: ergo nec Subditi, si id sciant, tenentur tali *Censu Ignorantia*.

- 9 Secus est, si Ignorantia solum sit in Subditis. Nam tenet regula generalis c. *Quid culpatur. 23. q. 1.* cur enim hic potius excipitur, quam in onere militandi? 2. ex c. *In memoriam d. 19.* nam procedit de omni Principe, servatâ proportionem; nec d. ignorantia facit jugum intolerabile. 3. Sæpius causa est occulta, & tamen justa, uti & occultatio, cum opus est celeri expeditione, nec causa potest singulis innotescere, sive quia capaces non sunt, sive quia non vacat. Imò de facto multi docti & prudentes non sciunt omnium causam, minus justitiam distributivâ impositionis, cum pendeat ex circumstantiis plurimis. 4. Antiqua sic præsumuntur justa, licet nesciatur causa: ergo idem est de Novis Tributis, si constat de potestate; quia pro Superiore præsumitur, præsertim

si procedit cum consueto Consilio.

Nec tunc dici potest *Census 19 ignorantia*, quia scitur à quo debet. Nec obstat c. *Quamquam de Cens. in 6.* quia agit de impositione à non potestate, non de Pedagiis legitimè impositis, quæ nullo Jure reprobantur, nedum regulariter, cum verisimile non sit tali notâ affici Principes à Canone vel Lege: ac quando non est ratio præsumendi Legem esse injustam, & est lata à legitimo Superiore, profectò obligat. Et perperam allegatur: *Melior est conditio &c.* quia quando duo possident aliquo modo, & necessariò alter in casu dubio privandus est jure vel re suâ, præfertur habens majus jus, & pro quo magis præsumitur. Nam hæc est ratio, cur præferatur præceptum Superioris dubitationi Subditi: aliàs non posset Respublica convenienter gubernari.

In tertio casu, nempe probabilitatis injustitiæ, Navar. & Less. negant ligari Subditum, quia quisque potest sequi opinionem probabilem. Sed contra est, quia ut ipsimet fatentur, sufficit in Principe probabilitas Justitiæ, cum sæpe impossibile sit, certitudinem assequi, maxime in his, quæ ex conjecturis & in-

numeris circumstantiis pendent. Vel ergo Subditus habet probabilitatem injustitiæ citra probabilitatem oppositi, vel secus? Si imum; ergo jam morali modo constat de injustitia Legis, quia non tenetur Subditus contra proprium judicium prudens præsumere sine alia ratione probabili pro Principe.

- 12 Secus erit, stante probabilitate pro Lege. Nam ut constet de hujus justitia, sufficit, quod constet, Legislatorem ductum esse, vel duci potuisse ratione probabili. 2. Daretur aliàs bellum utrinque justum, quod nec ex ignorantia esse potest, cæteris non paribus, ut hîc, ubi Jus Superioris præfertur, maximè si constat justè præcipere. 3. In dubio negativo tenet obligatio: ergo & in positivo, si practicè constat de justitia Legis. Aliàs idem esset in omnibus Legibus, quod est nimiam licentiam dare, & multam confusionem ac scandala parit. 4. Non sufficit probabilitas speculativa de qualitate materiæ, causis &c. &c. ad usum practicum, si in cæteris non sit æqualitas; ut quando in re ipsa semper subest periculum, quod imprudenter subitur, vel quando fit aliquid contra majus jus. Sic ad clam surripiendum meum ab

altero, non sufficit probabilitas, si obstat probabilitas oppositi in favorem possidentis.

Quarto. Regulariter & per 13 se loquendo, quoties Lex obligat in Conscientia, etiam obligabit ad solutionem Tributi, antequam petatur, & è converso, quando non obstante Lege, justè excusatur Subditus, si non petitur, potest se occultare, ne petatur, vel non fateri veritatem, si sine mendacio potest; imò licet mentiatur, pejeret, vel resistat, non aget contra Justitiam, deregando Tributum, etiam si aliàs peccet. In aliquo verò casu accidere potest, ut Lex, licet simpliciter imperet, non obliget, donec petatur: at tunc revera obligat in Conscientia ad solvendum sine resistantia, vel etiam ad veritatem pandendam, si de illa quis interrogetur ab Exactore Tributi.

Tota ferè conclusio sequi- 14 tur ex dictis. Nam vel constat, Tributum ex omni parte esse justum, vel constat de injustitia, vel est status dubius? In primo casu procedit prima pars Conclusionis, altera in altero, & in tertio inspicienda sunt principia, quæ deducunt ad practicam certitudinem vel obligationis, vel excusationis: & illa simpliciter obligabit, hæc excu-
sabit

sabit simpliciter, siue Tributum petatur, siue non, loquendo per se.

resistere, quia Leges debent esse accommodatæ moribus utentium.

15 Quantum ad ultimam partem Conclusionis; contingit, Tributum absolute spectatum censi nimis grave; moderatum verò, si intelligitur cum conditione exigendi: ergo tunc & non antè obligat Lex. Contingit autem duobus modis; uno, si quantitas vel circumstantiæ cogunt ad suspicionem injustitiæ, attentâ proportionem ad res & personas, circa quas est Lex oneris. Nec obstant tunc verba Legis, sed si hæc exorbitet, licite restringuntur juxta exigentiam materiæ. Alter modus est ex vi Consuetudinis, quæ potest esse magna, si constat, vel probabilius est ex fama publica &c. Subditos nimium gravari.

16 Nec Consuetudo dici potest irrationabilis, quia non cõtendit, ut Principi desit stipendium debitum, sed ne hoc excedat. Quòd verò punitio fiat; coactio est purè pœnalis, & ad compensandam diminutionem Tributi. Consuetudo enim vim habet remittendi obligationem Conscientiæ: nec Princeps potest vel debet in hoc

Contingit etiam, ut de nullo Tributo in particulari constet, esse injustum; ex cumulo tamen resultet onus intolerabile communi populo, & quòd hoc moraliter constet ex effectibus, & publico clamore, & communi etiam prudentum judicio. Nec refert, an unâ vel pluribus viis onus accedat, quin moderatum esse debeat, non ut sufficientia Tributa non solvantur, sed ut Subditi, ut possunt, indemnes se servant, semperque aptos ad solvendum, quod justum est.

In praxi, necesse est expendere conditionem personæ, an sit dives vel pauper, an ad unum vel plura Tributa teneatur? item an onera excedant redditus vel lucra, quibus ille eget pro familia, statu conveniente? Inde enim resultat obligatio vel excusatio solvendi integrè, vel ex parte, & sub conditione, si petatur &c. Nec unquam excusari quis debet ab omni Tributo, nisi paupertas in impotentiam abeat; quia debitum, utpote Stipendii, nimis quàm naturale est, quàm ut propter nimium.

mium gravamen excusatio sit. Solvi ergo debent Antiqua, tanquam certò justa, vitatis Novis; vel si ordo servari nequit, vitatur, quod potest, solvendo semper, quod sufficit.

19 Quòd si non constat de injustitia excessus; standum est positis Regulis etiam respectu Publicani, quia solum subrogatur Regi, & non augetur debitum Subditi, sed Jus Regis transit ad alterum cum iisdem conditionibus. Denique optimum

& necessarium consilium est, ut dictum judicium non fiat ab unoquoque de seipso. Non enim solet quis esse bonus Judex in propria causa, & singuli non sunt satis instructi ad judicandum, Confessarius autem, regulariter & cæteris paribus, inclinare debet ad solutionem, præsertim ante factum, propter jus Principis majus & certius de se: post factum verò facilius erit convenire, ubi utrinque fuerit ratio dubitandi.

CAPUT XIX.

An Leges humanæ irritantes Contractum, pœnales vel onerosæ sint?

1 **C**onstat potestas irritandi, tum ex usu utriusque Juris: tum quia solum est contra Jus naturæ negativum, privare libertate per naturam datâ ad contrahendum: tum quia ut jus præcipiendi, ita & irritandi expediens & necessarium est in Republica, cum bonum hujus exigit; & quisque magis est Reipublicæ, quam suus.

2 Duobus autem modis Irritatio fit; uno, directè quid

constituendo ac præcipiendo, & solum indirectè & per consecutionem prohibendo ac irritando, ut Testamentum, Alienationem &c. Altero modo, directè irritando per actum negativum seu prohibitivum cum verbis sufficientibus ad irritandum. Finisque triplex spectatur, scilicet vel bonum commune per se, vel favor personæ, ut Minoris, vel denique odium personæ. Additur tertius modus irritandi, scilicet per inhabili-

ilitationem personæ. Sed includitur in prioribus, quia inhabilitatio ad contrahendum, vel fit simpliciter, ut in Clerico in Sacris, vel respectu Consanguinei &c. vel tantum ad sic contrahendum, ut sine assistentia Parochi. Semper ergo, ut actus voluntate fiunt, ita inhabilitatio personæ ad illos, in voluntate spectatur, quæ redditur inefficax ad d. actus vel simpliciter, vel respectivè, vel tali modo.

3 Primò. Lex irritans indirectè tantum, & per consecutionem ad institutionem formæ in aliquo actu servandæ, non est Pœnalis. Ita Communis. Nam ubi non est culpa, nec pœna est, ut in Testamento non solemnni; quod magis est detrimentum Hæredis quàm Testantis. Dixi pœna, utique propriè sumpta, saltem ut supponit culpam Civilem. Sic autem accepta, non est nisi propter actionem vel omissionem liberam. Latè autem d. vox pro quolibet incommodo sumitur l. 1. Cod. de Posth. Hæred. instit.

4 Secundò. Lex prohibens actum, & illum irritans intuitu boni communis, vel privatorum, non est Pœnalis. Ita Communis; & patet in Impedimento Consanguinitatis, Co-

gnationis Spiritualis, ætate Professionis. Nam irritatio nec fit in odium alicujus, nec in vindictam (quod ratio pœnæ poscit l. *Sancimus*. Cod. de Pœnis) nec denique in transgressionis Politicæ compensationem. Denique pœna solum per accidens inducitur, seu per occasionem ad cohibendum vel vindicandum: at d. irritatio per se fit, tanquam per se expediens fini intento.

Tertiò. Aliquæ Leges irritantes, Pœnales sunt, scilicet quæ irritationem inducunt in odium alicujus transgressionis, seu culpæ. Patet inductione, tit. de eo, q. dux. in Matr. c. *Si Religiosus*. de Elect. in 6. c. *Dispendio*, de Rescript. in 6. & quoties additur particula, in pœnam, odium, injuriam, ut c. *Cum secundum*, de Præb. Ratio est, quia Irritatio est gravamen: ergo de se sufficit, ut in pœnam imponi possit, & sæpe valde accommodatam, ut est inhabilitas ad Beneficium, cassatio Venditionis &c. Quòd autem non minuatur Patrimonium, vel jus quæsitum, non refert; satisque ad pœnam est impediri jus acquirendum &c. &c.

Notandum autem est, Irritationem, quæ fit sine causa personalis, non posse esse pœnam, sæpe tamen poni, præcedente culpa,

culpâ, & ratione illius, & sic esse Pœnalem. 2. aliquando ferri & propter bonum commune simul & in pœnam, ut in impedimento Criminis. Non enim repugnat, d. respectus simul conjungi; nec sequitur, omnem Pœnalem Irritationem sic ferri. Quia non attenditur hîc communis utilitas, ut est in pœna quâ tali, sed ut con-

tinet rationem medicinæ; auferendo occasionem delicti, ut in d. Impedimento. Inhabilitas autem ad Beneficium propter rebaptizationem, nil confert ad hanc vitandam, nisi solum per modum comminationis tantum; quo modo prodesse commune est omni pœnæ gravi.

CAPUT XX.

An Leges irritantes actum in Conscientia,
illum prohibeant?

Primò. Lex dans formam actui, licet non obliget ad exercitium actûs, ex se tamen potest obligare in Conscientia, vel ad servandam formam actûs, si fiat, vel (& perinde est) ad illum non faciendum sine tali forma; & de facto ita obligat, quando vel materia Legis id ex natura sua postulat, vel in Lege satis exprimitur, & non aliàs. Nam d. Lex non præcipit factionem Testamenti v. g. obligatio autem non est ad actum, nisi ex præcepto Affirmativo absoluto. Constat etiam, præcipi posse sub conditione &c. quia id non ex-

cedit limites Justitiæ, & potest convenire rectæ gubernationi.

Signum autem præcepti Negativi unum est, quando additur prohibitio, ut in Trid. Sess. 25. c. 15. de Reform. vel si præter irritationem additur specialis pœna, ut d. Sess. c. 6. de Regul. Alterum sumitur ex natura rei, ut in materia Justitiæ per se involvitur injustitia, ut d. c. 6. Idemque est, quoties quis ex officio tenetur facere actum; nam injustus est Judex, qui Sententiam fert sine substantialibus circumstantiis.

3 Dices, prohibitionem tunc esse Juris naturalis, sicut in profanatione Calicis post Consecrationem. Resp. etiam esse Juris Positivi, quia eo ipso, quod hoc talem præfiniat formam in tali materia, constituit in ea medium Justitiæ vel Religionis; sicut taxando pretium, Lex necessario prohibet carius vendere, esto desint verba formaliter prohibentia. Si autem & hæc desint, & natura materiæ non poscat præceptum, cessat d. obligatio Negativa; sicut Testamentum minus solemne nec Jus naturæ vetat, nec Positivum. Nec enim incommoda, quæ sequuntur, reddunt actum malum, cum alter utatur jure suo, v. g. redimendo sic vexationem ab importunis precibus, permittens incommoda.

4 Secundò. Leges Negativæ, quæ directè prohibent actum, & ad majorem firmitatem seu exaggerationem eum irritant, obligant in Conscientia ad eum vitandum. Nam ex d. prohibitionem sequitur talis obligatio, ut intrinsecus effectus ejus, nec impeditur per additam irritationem, ut à simili patet in Lege Poenali, imò potius aggravatur. Signa autem d. præcepti sunt tum verba ipsa. c. *Reus*. d. 89.

tum si irritatio est in poenam; nec enim hîc admittitur Lex purè poenalis, nisi evidenter constet, quod erit rarissimum, cum materiæ non accommodetur; tum ex ipsa materia, ut in irritatione Matrimonii, Electionis Simoniacæ &c. l. *Turpia*. ff. de Leg. 1.

Tertiò. Quamvis Lex simpliciter & absolute irritet actum, si fiat, non obligat necessario in Conscientia ad non faciendum illum de facto, seu materialiter, sed interdum est Lex purè irritans. Nam in primis id non repugnat, & intento Legislatoris sufficere potest, ut cum proportionem faciunt dicta de Lege purè Poenali. Exempla etiam sunt in alienatione Fundi Dotalis, Renuntiatione Hæreditatis Paternæ &c. in quibus purè intenditur beneficium filiæ citra coactionem.

6 De regulis autem discernendi talem Legem dictum est l. 2. de Juram. c. 20. & seqq. Nam in primis attendenda sunt verba, an ad personam dirigantur, an ad contractum &c.? Priore enim modo præcipitur, non posteriore, nisi ex materia, fine, & circumstantiis aliud colligatur. Secundò expendi debet materia, an ordinetur ad bonum publicum, vel privatum; & an ad

ad talem finem expediat non solum irritatio, sed etiam prohibitio? Sic enim omnibus pensatis, colligi poterit, an Lex sit pure irritans, an etiam prohibens.

7. Quarto. Quando Lex non irritat actum ipso facto, sed præcipit irritationem ejus, tunc ad irritationem non obligat, nisi forte Judicem. Nam Irritatio est actus publicæ potestatis: ergo si non Legis, Judicis est, cui tunc præcipitur juxta dicta de Pœna ferenda. Dein vel d. Lex est præceptiva, vel punitiva? Si 2dum; non obligat ante Sententiam. Si 1m. ergo ad Judicem pertinet præceptum, ut irritet contractum, non ut alii eum dissolvant, sed irritationem patiantur.

8. Quinto. Ex Lege irritante ipso facto, si suum consequatur effectum, sequitur obligatio Conscientiæ ad omnia, quæ intrinsicè nascuntur ex irritatione; secus erit, si effectus impediatur. Nam Lex non obligat ad irritationem, sed eam ipsa

operatur: ergo Subditi solum est pati jam factam, quia actus jam nullus nullum tribuit jus: ergo sequitur obligatio non utendi re, ut suâ, putà Conjuge, Professione, fructibus Beneficii, Later. sub Leone X. Sess. 9. *Suos non faciant* &c. Quod quidem proportionaliter sequitur ex omni Lege irritante, quia non sequitur ex titulo irritandi, sed ex effectu, qui idem est, quovis titulo fiat, ut pœnæ, boni communis &c.

Licet autem d. obligatio sit Naturalis; probabilissimum tamen est, addi etiam Positivam ex tali Lege, quia principalis intentio est, ne actus habeat utilitatem vel usum moralem; & ideo imponi solent Censuræ, quæ supponunt contumaciam, seu inobedientiam contra Ecclesiam. Dixi, Si suum consequatur effectum. Nam cessante causâ, hic cessat: causa autem adæquata obligationis, est Lex irritans efficaciter & cum effectu. Hic tamen aliquando impediri potest, ut nunc dicetur.

CAPUT XXI.

Quibus modis impediri possit irritatio actûs,
quem Lex pro infecto haberi præcipit?

Regula sit. Quoties Lex irritat actum dependenter à Sententia Judicis, licet actus à principio irritabilis sit ratione Legis (ut per se constat) tamen irritatio ejus multis modis impediri potest: & dum non irritatur, permanet actus validus, siue justè, siue iniquè impediatur irritatio. Patet discurrendo per omnes modos impediendi. Primus & justus est in actu occulto, seu non probabili in judicio. Nam Subditus non obligatur, ut irritet, juxta dicta sup. cap. nec etiam ut prodat actum, quia occultando nec Lex violatur, nec injuria fit tertio, loquendo per se, & de irritatione. Secus enim est de supplendo pretio, damnis compensandis &c. &c.

2 Alter modus, itidemque justus est, si actus probabilis quidem est, sed pars tacet, cujus interest, vel saltem tanto tempore, quantum sufficit ad præscribendum actioni. Vid. Mol. tr. 2. D. 71. Nam volenti non fit injuria, nec Lex præcipit Parti-

bus; & Præscriptio firmat regulam simpliciter.

Tertius est, si Judex actum, licet probabilem, cum effectu non irritet. Vel enim justè, vel injustè? Si imum, ergo manet actus in statu, quo fuit, consequenter validus in omnibus effectibus; nec ulla ratio intervenit novæ obligationis. Si adum; & injustitia fuerit siue Judicis judicantis contra allegata & probata, siue Testis, siue tertiæ personæ, siue Partis; contractus manet non rescissus, consequenter etiam dominium, ut ante, manet; quamvis si Lex ipso facto irritet, solumque petat Declaratoriam, retrotrahatur irritatio.

Quod si Pars ipsa per vim, 4 metum, subornationem Judicis &c. impedit irritacionem; distinguendum est, an actus sit privatus, pendens ex voluntate contrahentium, ut emptio mercis &c. an verò agatur de consecutione Beneficii modo ordinario obtenti, dum vacat citra Resignationem, Donationem

nem &c. cujus irritatio in poenam præcipitur, citra speciale jus, quod Actor vi Legis habeat in rem prætensam.

¶ Nam in priore casu injustitiæ incredibile est, hanc non obligare ad restituendum: at si obligat, profectò in eadem specie restitui debet damnum, quod fuit, privando alterum Irritatione sibi debitâ. In altero casu secus est; quia Reus solùm egit ad excusationem poenæ, ad

quam alter non habet speciale Jus Justitiæ Commutativæ, cum non propter illius commodum sit, sed vindicationem delicti: quod ad justitiam Legalem, seu boni communis pertinet. Dixi, si *pars ipsa* &c. Nam alios injustitia sua obligat ad compensanda damna, non ad rescissionem, quæ in Partis tantum, non ipsorum arbitrio posita est.

CAPUT XXII.

An Lex ipso Jure irritans actum, impediri aliquo modo possit, ne actum reddat nullum?

1. **P**rimò. Quando Irritatio in poenam tantum imposita est, per ignorantiam, vel similem causam, quæ à culpa excuset, impeditur. Nam tunc culpa est causa per se & adæquata irritationis: ergo cessante tali causâ, cessat effectus. Dixi *per ignorantiam*, utique prohibitionis, juxta dicta in superioribus de ignorantia poenæ.

2. **S**ecundò. Quoties Lex constituendo formam substantialem servandam in actu, consequenter irritat factum sine tali solem-

nitate, impediri non potest effectus, prout à tali Lege præscribitur, stante tali defectu; ideoque non potest validus esse actus factus contra talem Legem. Suppono enim, Legem stare in sua vi, seclusâ abrogatione, dispensatione &c. tunc autem forma est substantialis tali actui sub tali vel tali ratione, ut Contractus, Professionis &c. ergo actus non subsistit sine tali forma. Dein Lex resistit valori actus: privata autem voluntas non potest Legem impedire.

3. Ter-

3 Tertiò. Quando Lex simpliciter & absolute prohibet, & irritat actum; non potest irritatio per causam inferiorem, vel propter particularem occasionem impediri, seclusa Principis dispensatione formali, vel præsumptâ. Nam contra Legem resistentem non potest valere actus: ergo ut valeat, necesse est, ut Lex non sit posita pro tali casu, puta ignorantia, metus, cessionis juris; de aliis enim exceptionibus dicetur.

4 Exceptio ergo Ignorantia, nulla est juxta omnes, Gl. Clem. 2. de Hæret. v. *Ex tunc*. Abbas cum aliis c. 2. de Constit. & alibi. Patet exemplo Matrimonii Clandestini, ubi omnes Moderni notant, & aliarum inhabilitatum, ut Irregularitatis non Poenalis &c. Et ratio est, quia Irritatio non fit in poenam peccati, sed per se propter bonum commune: ignorantia autem solum excusat à culpa. Nec dicas, beneficium non fieri invito; nam quando sic expedit bono communi, vel beneficiarii, fieri potest. Dein Ignorans, est non volens, non verò invitus; quamvis adhuc stet consensus tacitus etiam nescientis. Denique non d. assensus, sed potissimum ratio boni communis attenditur.

Altera exceptio metus, nulla est, juxta communem, Cajet. Sot. Nav. & aliorum de Impedimentis Matrimonii. Tunc enim duplicantur, ut rectè notat Sanchez. Facitque opinatio negantium contractum esse irritum, si metus etiam sit ad consummandum, ne in damnum vertatur favor; nam hoc nemo extendet ad contractum cum Affine &c. Et ratio est, quia metus solum habet minuere voluntarium: hoc autem impertinens est ad Legem impediendam, cum potius resistat violentiis; & aliàs Ignorantia etiam impedit, cum magis tollat voluntarium, quàm metus.

Dices 1. rigorem esse nimium. 2. Interdum valor est necessarius ad non peccandum. 3. Unde constat de tam absoluta vi Legis? 4. Obstat c. 61. de R. I. in 6. ut in metu ad non testandum solemniter. Ad primum, Resp. aliud esse prohibitionem, aliud irritationem. Apriorè probabile est, excusare metum mortis &c. At posterioris efficacia non pendet à culpa, & stat, alterum facere, quod in se est (quod solum poscit, qui terret) & actum esse nullum, quem non ipse, sed Lex annullat.

7 Ad 2dum, Resp. metum non excusare à Lege naturali, quæ obligat, supposito effectu Legis humanæ, quem metus non potest impedire, ut Consecrationem Calicis, consequenter nec appretiationem ejus, ne Simoniaca sit. Ad 3tium, & 4tum, Resp. constare ex usu communi, & sensu Ecclesiæ, & consensu Doctorum. Quia exceptio esset contra efficaciam & finem Legis, quæ non debuit attendere pericula remota, dando causam inferendi metûs. Regula Juris autem stat cum proportionem; nam sicut vel ob privatum commodum, vel ob commune bonum concessio fit, ita cessat, si vertitur in dispendium oppositum.

8 Tertia exceptio cessionis Juris, nulla est. Non enim potest quis renuntiare vel derogare bono communi per cessionem proprii, ut privilegii per se primò concessi Communitati, & sibi ratione totius Corporis communicati, ut latius dictum est libro 2. de Juram. c. 23. & 26. & patet in Testamento minus solemni, si dicas *Renuntio*, & magis in Matrimonio contracto ex metu, si cedas, ut consummes. Formalis enim dispositio Legis semper subsistit,

nec attenditur privatum incommodum.

Nec obstat c. *Ad Apostolicam*. de Regular. Nam expressè attendit favorem Novitii, & Religionis, nec est Lex irritans, saltem simpliciter, sicut nec prohibens. Unde retorquetur, si Lex est simpliciter irritans, ut nunc in Trid. Sess. 25. c. 15. de Regul. Similiter non obstat c. *Quamvis*. de Pact. in 6. cum similibus, de quibus cit. lib. à c. 20. Nam Leges, de quibus agitur, non sunt prohibentes simpliciter, sed quasi sub conditione, nisi renunties; sicque potius exhortatio sunt respectu ejus, cui favent, ut Abb. loquitur d. c. *Ad Apostolicam*.

Differentia ergo est Legis prohibentis & irritantis, ac Legis purè irritantis. Nam prior semper fit intuitu boni communis, & ideo fingi non potest prohibitio conditionata, nisi renunties. Irritatio autem, si ut probabile est, absoluta sit in d. Legibus, non impeditur quidem per Juramentum, nec per hoc actus in se & formaliter confirmatur, sed tantum virtute, per aliam viam sustinendo effectum ejus, ut l. c. dictum est.

CAPUT XXIII.

An in Lege irritante ipso facto, & ante omnem Sententiam, habeat locum Epiickia?

Resolutio sit: In Legibus irritantibus, quæ vel formam substantialem Contractibus præfigunt, vel absolute prohibent actus, quos irritant, non esse admittendam exceptionem quoad irritationem actûs per epiickiam, loquendo moraliter. Ratio prioris partis est, quia res non subsistit sine sua forma substantiali: nec hæc definit esse substantialis, nisi Legislatores mutet, ut in Sacramentis non admittitur exceptio, nisi à Christo facta; & substantia, quoad potest, debet esse eadem.

Ratio alterius partis est, quia talis irritatio inhabilitat personam: inhabilitas autem nec per se cessat, nec fingi potest conditionata, ubi simpliciter & sine restrictione inducta est, ut omnes fatentur in impedimentis Matrimonii, Irregularitatibus &c. Nam ut potestas semel ablata redeat, requiritur actus positivus: & hic nec à Superiore fit, nec ab alio, qui eam restituere possit; sicque epiickia

impertinens est, cum solum faciat ad excusationem obligationis.

Et ratio est, quia prohibitio naturæ suæ admittit excusationem, ut ignorantia vel moralis impotentia; ad quam ferè semper reducitur epiickia. At irritatio non fundatur in obligatione, nec requirit voluntatem vel potestatem Subditi, sed potius hanc invito aufert. Dein in præcepto necessaria non est inflexibilis uniformitas, ut in irritatione, ut quæ ordinariè ponitur in re graviore; & quia majus periculum est in laxando ostio, quam in accidentariis incommodis, ut in Desponsatione Clandestina notat Navar. Conf. 6. & locum cum proportionem habet in omni Lege irritante.

Dices, juxta Felin. c. *Tuis* de Testibus, Alienatio Minoris sustinetur, si est utilis. Et quoties irritatio est in favorem alicujus, cessat, si nocet, quia tunc ratio Legis cessat contrariè. Resp. regulam Felini intelligi de Lege præ-

præcipiente irritationem; nam arbitrio Judicis tunc definendum est, an actus ex necessitate factus cassari debeat, præsertim quia per epiickiam licuit, non obstante prohibitione.

§ Si verò intelligitur de Lege irritante ipso facto; irritatio non erit absoluta, sed conditionalis, ut clarè Gl. l. 2. ff. de Acceptil. in casu Minoris. Nec enim ratio tunc est epiickia, sed for-

ma non irritandi simpliciter, quia illa non sufficeret ad actum intentandum in re gravi sine adminiculo alterius Juris. Quo modo intelligitur Felin. c. *Ex parte*. de Constit. n. 1. v. 1. *Recepistis*, dicens, ratione periculi valere actum contra formam mandati in omissione Consilii. Ita enim fundatur c. un. §. ult. *Ne Sede vacant*. in 6.

CAPUT XXIV.

An Lex irritans interdum privetur suo effectu, quia in præsumptione fundatur?

1 **P**rimò. Actus facti contra Leges instituentes substantialem solemnitatem, tanquam simpliciter necessariam ad eorum valorem, sunt nulli ex defectu d. solemnitatis, etiam si in re fiant ex vero consensu, & sine ullo defectu contra Legem naturalem. Nam opposita Sententia utut communis, si in ea generalitate, quam exempla præferunt, sumitur; sustineri profectò non potest, quia sequuntur multa absurda.

2 Quod enim dicitur de Testamentis, Alienationibus &c. fundari nempe irritationem in

præsumptione; similiter dicendum erit de Matrimonio, Votis; & quoties petitur circumstantia non necessaria de Jure naturæ, ut licentia Tutoris &c. & in Judice, Tabellione &c. circa acceptiones munerum. Omnes enim similes Leges fundantur in periculo deceptionis, injustitiæ &c. nec potest probabilis ratio differentię assignari. Consequens autem est magna corruptio morum.

3 Secundò. Idem est de Legibus absolute irritantibus actus, quos simpliciter prohibent, etiam si in particulari non sequan-
tur

tur incommoda & mala, quæ Lex timet. Ratio hujus, & prioris Conclusionis est; quia Lex potest ex justa causa impotentem reddere voluntatem Subditi, ut non possit transferre dominium &c. &c. nisi tali modo, & cum talibus circumstantiis: ergo si absolute ita disponit, & est justa, non possumus eam limitare ad casus, in quibus revera malum reperiatur. Et recidimus in axioma, quod effectus Legis non impeditur, licet ratio ejus in particulari cesset, quando ratio generalis subsistit; & Lex servari potest sine animæ discrimine.

4 Duo enim valde notanda sunt; unum, quod d. Leges non fundentur in Præsumptione, quia hæc dicit conjecturam, non certam scientiam; aliudque est, periculum mali, aliud, malum ipsum. Ratio autem Legis est periculum, non factum, & de illo scientia est, quia timendum non est, timorem periculi fore vanum in corrupta natura, quasi generaliter in ea cessent pericula. Fundamentum etiam irritandi actum particularem, certum est, scilicet carentia solemnitatis ex justa causa postulata, utique quia actus de se expositus est periculo, quidquid sit de eo cum talibus cir-

cumstantiis considerato. Quod si d. timorem & communem opinionem periculorum voces Præsumptionem, de nomine non contendimus: sic autem intellecta communis Sententia, planè falsa est, ut jam nullus negat in Impedimentis Matrimonii, defectibus Professionis &c. &c.

Alterum notandum est, quod 5 in applicatione positæ Regulæ ad Leges particulares, consideranda sint verba, intentio, & materia Legis; quia licet d. Regula generaliter vera sit; non omnes tamen Leges ad eundem effectum ordinantur. Nam aliquando Irritatio fit simpliciter & absolute intuitu boni communis: aliquando non simpliciter, sed in favorem unius partis, quasi optionem relinquendo, ut fortè in contractu Minoris: aliquando in commodum utriusque contrahentis quasi sub conditione, nisi cedant juri suo: aliquando non voluntas, sed scriptura tantum irritatur.

Generaliter ergo verum est, 6 Legem operari independentem à Præsumptione propriè dictâ, id est, quæ sit de injustitia &c. hujus facti: & tamen stat, irritationem non esse unius & ejusdem modi, sed juxta verba Legis definiendam esse. Sic Alienatio Ecclesiastica non solemnis, est nul-

nulla; quidquid sit, an per Ecclesiam confirmari possit, renuente altero. Similiter in

Conscientia tutus non est, qui Beneficium habet per Electionem informem &c. &c.

CAPUT XXV.

An omnis Lex purè & simpliciter prohibens actum, eo ipso illum irritet?

Affirmativam fundant multi in l. *Non dubium*. Cod. de Legib. c. *Imperiali*. 25. q. 2. c. 64. de R. I. in 6. l. *Pacta quæ contra*. Cod. de Pactis, & exemplis Matrimonii Religiosorum &c. Quia verò d. Sententia indistinctè teneri nequit, propter c. *Ad Apostolicam*. de Regular. & exempla evidentia complura; variæ distinctiones inventæ sunt.

2 Ut 1. Legem irritare, si prohibeat sine adjectione pœnæ, aliàs secus. 2. Si causa sit perpetua, non verò si temporalis, prohibendi. 3. Si substantia actûs prohibeatur, non circumstantia tantum. 4. Si præjudicium sit contrahentium, non tertii. 5. Sufficere prohibitionem, nisi Lex alio verbo sustineat actum. Unde Bald. c. *Nam concupiscentiam*, de Constit. nullitatem vocat pœnam naturalem actûs prohibiti, quia

omne, quod est prohibitum, naturaliter est invalidum.

Sed contra unum est c. 3. *Rursus* Qui Clerici &c. c. un. de Voto in 6. c. pen. de Regul. in 6. Multæque donationes prohibita, ut contra priorem promissionem factæ, tenent. Et l. *Sanctio* ff. de Pœnis agit de duplici pœna propria: irritatio autem non est pœna, sed fit etiam per se, & propter bonum commune.

Ad 2dum, Resp. retorquendo in defectu ætatis Professi, Crimine machinationis &c. & aliis causis temporalibus. Rursus Cognatio ex Catechismo, impedimentum voti Castitatis &c. causam habent perpetuam.

Ad 3tium, retorquendo in anno Novitiatus, die & loco Judicii. Dein Votum sive simplex sive solemne, est circa substantiam; & d. l. *Non dubium*, amplius extenditur, quàm ad solam

solam substantiam. Et c. 1. & c. *Ex litteris* de eo, qui cogn. consang. absolutè prohibetur contractus; idemque est de ludo, & tamen lucrata non sunt obnoxia restitutioni, donec coram Iudice petantur. Rursus in l. 1. §. *Biduum*. ff. Quando appell. & c. *Biduum*. 2. q. 6. prohibetur Sententia conditionalis, & tenet. Nec refert prohibitionem non esse absolutam, cum etiam non sit respectu Minoris, Uxoris &c. & tamen det formam actui.

6 Ad 4um. Resp. retorquendo. Nam si irritatio per se & simpliciter fit propter bonum commune, non attenditur, quid sequatur, ut nocumentum Instituti non solemniter, aut Partis propter Sententiam non Legalem.

7 Ad 5um. Resp. actum sustineri Jure naturali eo ipso, quod Lex Positiva potestatem relinquat; & ubi hæc verbum addit, cum prohibet, ad sustinendum actum? Et universim contra omnes allatas distinctiones facit prohibitio gravissima Matrimonii Clandestini in c. *Aliter*, cum aliis 30. q. 5. c. *Cum inhibitio*, de Cland. Despon. Nam fit directe, in specie, absolutè, & cum omni exaggeratione, ut notat Trid. Sess. 24. c. 1. de Reform.

Matr. &c. tamen supponit valorem actus, quamdiu irritatio non accesserat.

Concludo, ex sola rei natura Legem purè prohibentem non irritare, nisi alio modo talis effectus, vel intentio Legislatoris declaretur. Ita communiter receptum est à Juristis, nam alii fatentur certam; qui autem negant, fundantur in Jure Positivo. Ratio ergo Conclusionis est, quia aliud est prohibere, aliud irritare, sicut præcipere & facere. Et effectus utriusque sunt separabiles, ut in Sacerdote prohibito celebrare, & è converso datur irritatio pura sine prohibitionem. Si autem effectus diversi sunt; ergo sufficienter exprimi debent. At verbum præceptivum non significat irritationem, ut patet & ex impositione, & ex usu, & omnibus dictis, cur ergo extenditur, ubi Legislator apertius loqui potuit? nos enim minimum sequimur, ubi ad tollendam ambiguitatem debuit, si plus voluit, clarius loqui, c. 30. & 75. de R. I. in 6. Nec propterea resistitur Superiori, cum hic solum resistit honestati & libertati actus, non valori, DEO ipso hunc sæpe relincente in malis actibus Consecrationis, Matrimonii &c.

CAPUT XXVI.

Quibus modis aut verbis Lex prohibens
actum, irritet illum?

- 1 **I**rritatio alia est Directiva, seu per se intenta propter bonum commune; alia Poenalis, & vel ferenda, vel ipso facto lata. Prior, seu ferenda, non fit per Legem, sed Judicem, nec nisi à tempore latae sententiæ, loquendo per se. Quia tunc non retractantur præterita, nisi specialem injustitiam, aut delictum graviore poenâ dignum contineant.
- 2 Si autem Poenalis irritatio, est lata ipso facto; ergo saltem obligat ad retrahendam Sententiam, aliàs nil speciale, & ultra Irritationem ferendam operatur, quod verisimile non est. Duobus autem modis intelligi potest d. particula *ipso facto*; uno, ut non egeat Sententiâ etiam Declaratoriâ; altero, ut hæc egeat, & antea actus non sit nullus quoad naturalem obligationem. Standum ergo est regulis suprâpositis de Lege poenali; nam ratio est eadem.
- 3 Ut 1. si nec formaliter, nec æquivalenter ponitur d. particula, irritatio erit ferenda. 2. Si explicatur, ut c. *Decet. §. Ordinarii.* de Immun. Eccl. in 6. sed nihil additur, intelligitur mediante Sententiâ Declaratoriâ, juxta regulam satis receptam; sicque non obligat Irritatio, donec retrahatur. 3. Ut Lex statim operetur; expendi oportet verba, an impediatur acquisitionem domini, vel imperet restitutionem pro statim, ut *fructus non faciat suos; teneatur statim restituere.* Vel si dicitur obligato, *ad nihil teneatur*; nam statim potest uti favore, nisi renuntiet. Secus erit, si dicitur: *Non cogatur solvere; Actor non audiatur*; non enim statim resistitur valori. Similiter attenditur materia, quia aliquando actus non potest irritari, nisi à principio, ut Professio, Matrimonium: aliquando nec in fieri, nec postea, sed solum quoad usum, & aliquos effectus ejus, ut Ordinatio dicitur irrita. Denique res aliquando per effectum explicatur, ut per separationem perpetuam, illegitimitatem pro-

lis

lis &c. c. *Super hoc.* de eo, qui dux. cum similibus.

4 Loquendo de Irritatione non poenali, Lex illam operatur statim, nullâ expectatâ sententiâ, quoties eam declarat *ipso facto.* & *ex tunc* &c. Res est extra controversiam, quia cum non sit poena, Sententiâ opus non est ad effectum Legis Directivæ,

ut patet inductione in Professione, Matrimonio &c. Quæ autem verba sufficiant, jam dictum est; certumque est, non sufficere merè prohibentia, præsertim in Professione & Matrimonio; quidquid aliqui instent, nam potius in his propter gravitatem materiæ & periculum maximè exprimenda est irritatio.

CAPUT XXVII.

An aliquando sola prohibitio vi & naturâ suâ irritet actum, sine adminiculo alterius Legis?

1 **D**icendum. Lex purè prohibens, nunquam irritat actum, nisi vel ex ea constet non solum prohibere actum, sed etiam impedire effectum, seu obligationem, quæ per talem actum induci posset; vel aliquo modo constituat aut supponat substantialem formam actus, & ob illius defectum actum prohibeat. De regula dictum est suprâ; & de exceptione posteriore dicetur cap. seq. de priorè autem statim. Summa rationis est, quia neque affertur exceptio, quæ ad dictas non pertineat; neque occurrit alia regula, quæ constans sit ad discernendum, quando vi pro-

hibitionis fiat, necne irritatio, ut amplius patebit respondendo ad difficultates.

Dices enim, quod Jus natu-
ræ non habeat verba, quibus irritat: ergo irritat vi solius prohibitionis. 2. Saltem ubi causa perpetua est, sufficiet pura prohibitio. 3. Prohibitio facta intuitu Justitiæ, semper obligat ad tollendam injustitiam. 4. Sic sufficit prohibitio meliorationis ultra tertiam, quia oppositum cederet in injuriam tertii.

Ad primum, Resp. Jus natu-
ræ non tantum dictare, quid sit honestum in actione, sed etiam quid in usu vinculi, seu effectus, quem illa aliàs relinqueret,

ret, honestum vel turpe sit. Sic inter Consanguineos in primo gradu, vinculum solum potest induci propter usum: at in hoc turpitudine est ejusdem rationis, & Matrimonium non potest esse vinculum iniquitatis. Idem est de Lege Positiva, si sit Declarativa Juris naturalis; ut quod promissio sit turpis ex parte objecti. Si autem merè Positiva est, potest prohibere actum, effectu ejus tolerato, vel quia non est eadem causa, vel si est, tamen non ita movet, ut in Matrimonio contra Interdictum Ecclesiæ.

4 Ad 2dum, Resp. etiam in Lege Positiva sufficere prohibitionem, si cadat non in actum tantum, sed etiam in effectum ejus, ut dictum est in prior exceptione; si tamen talis est, cum revera tunc non fiat mera prohibitio, sed impeditio effectus, quod est irritare. Duobus autem modis fit extensio prohibitionis ad ipsum vinculum; uno, per verba expressa, & tunc cessat scrupulus. Altero, quando ratio Legis æquè vel magis respicit effectum, quàm actum, prohibendo scilicet hunc, solum propter vitandum effectum.

5 Exemplum est in c. *Gemma*. de Sponsal. ubi etiam obligatio obstat libertati Matrimonii.

Idem est de Lege prohibente, promissionem non revocandi Testamentum, cum hoc debeat esse liberum l. 1. Cod. de SS. Eccl. & ita communiter intelligitur l. *Stipulatio hoc modo*. ff. de V. O. Similia tractat Bart. & alii l. *si quis pro eo*. ff. de Fidejuss. Et modus quidem irritandi verus est; debet tamen de eo satis constare, uti & de ratione prohibitionis, quia in dubio præsumitur pro valore actus. Neque amplius probat argumentum de causa perpetua prohibendi.

Ad 3tm, Resp. aliud esse, actum & injustum, aliud nullum esse, ut patet in acceptione munerum prohibita intuitu Justitiæ, læsione in venditione, Lege taxante pretium &c. Nec propterea sequitur, quod quoties restitutio aliter fieri nequit, nisi per irritationem actus, eo ipso hæc intendatur per prohibitionem intuitu Justitiæ factam, ut patet in traditione mercis contra fidem prioris pacti. Tunc enim non continuatur injustitia, quæ fuit in actu; & impotentia restituendi per accidens est. Ex sola ergo ratione justitiæ vel injustitiæ per se spectatâ, non colligitur irritatio, sed spectandum est, an verba & ratio Legis id requirant. Ad ultimum dicetur cap. seq.

CA.

CAPUT XXVIII.

An ex vi Juris Communis Civilis, omnis actus factus contra Legem prohibentem sit irritus ipso facto?

Primò. Lex Civilis prohibens actum simpliciter, & quoad substantiam ejus, etiam si pure prohibeat, & aliam clausulam irritantem non addat, irritat illum. Ita satis clarè l. *Non dubium*. Cod. de Leg. quidquid Mendoza conetur restringere ad actus factos in fraudem Legis. Occasio quidem sic data est d. Legi, ut patet ex Lege originali, quæ habetur in Cod. Theodos. l. 1. Nov. post finem Cod. tit. 4. ubi Curiales prohibiti à Procuratione rerum alienarum, has conducebant, cum tamen Conductio sit species Procurationis.

2 Theodos. ergo expressè prohibet eam Conductionem sub poena Confiscationis. Dein subdit verba generalia, quasi pro ratione reddens, quod nullum velit pactum valere, si à Lege prohibitum est. Hoc autem durissimè torquetur ad solam transgressionem fraudulentam. Eisdem regulæ clariùs insistitur in d. l. *Non dubium*, cum extensione etiam ad implicite prohibita.

Secundò. Quamvis vi d. Legis actus ipso jure irritus sit, nihilominus talis irritatio non obligat in Conscientia, nec fit cum effectu, donec per Judicem declaretur, Nam d. Irritatio regulanda est ex principiis de Lege Poenali, utpote poena, ut patet ex particula, *Nec poenas insertas Legibus*, &c. & ex d. poena Confiscationis, & quia ponitur in odium transgressionis. Particulæ etiam, *Videri volumus, Pro infectis habeantur*, rectè ad judicium referuntur, cum intento satisfiat per retrotractionem, ut l. *Jubemus*. §. *Sanè*. Cod. de SS. Eccl.

Dices 1. ergo d. Lex nil novi habet, ut patet l. *Pacta quæ contra*, Cod. de Pactis, quæ est Antonini, & tamen dicit, rem esse explorati Juris. 2. Sequitur, omnes Contractus contra prohibitionem Juris Civilis factos, esse irritos; quod durum & incredibile est. 3. Sequitur, nullum contractum irritari ipso facto in Conscientia, sed in ordine

dine ad sententiam Judicis tantum.

Ad 1um, Resp. speciale esse in d. Lege, quod ad irritandum sufficiat pura prohibitio. Reliquæ autem Leges, cum negant valorem pacti turpis, accipiunt *turpe* (ut notat Gl. c. ult. de Pact.) quando vel est de re turpi quoad factum, vel si est de re, quam non decet vel expedit ex obligatione fieri. Hæc autem irritatio est directiva, non pœnalis, ut patet ex l. *Generaliter*. l. *stipulatio hoc modo*, & l. *Titia*. ff. de V. O. l. *Si quis inquilinus*. §. ult. ff. de Leg. 1. Aliquando autem promissio est contra bonos mores naturales; aliquando contra Civiles tantum; & priori modo simpliciter nulla est, posteriore verò nulla civiliter tantum; sicque cum proportionem nullitas est naturalis & quasi intrinseca, non pœnalis.

Ad 2^{dum}, Resp. derogari potuisse per Consuetudinem, sive in totum, cum Lex nimis multa irritet, sive in parte, ut servetur quoad graviora, non in aliis. Quod est facti, & Hispanis incertum, utpote usum aliarum Provinciarum ignorantibus, nec Molina id colligere

potuit ex usu Hispano circa Legem alienam. Faciunt verò limitationes aliquæ positæ supra cap. 25. quas solum stando in Jure naturali & Canonico refutavimus. Sic d. l. *Non dubium*. intelligitur de prohibitione actus simpliciter & quoad substantiam; item si alia pœna addita non sit tali Legi prohibenti, propter l. *Sanctio*. ff. de Pœnis. Nam pœna d. l. *Non dubium* est generalis: ergo ei per speciem derogatur.

Ad 3^{tium}, Resp. Regulam tenere, quod d. Irritatio non sit quoad obligationem naturalem, seu fori interni, sed quod tantum det vel auferat actionem in ordine ad Judicium Civile. Eodemque modo irritantur actus per ordinem ad Sententiam Judicis, ut satis dictum est. Nec propterea sequitur, nunquam in Jure Civili intelligi debere Irritationem absolutam actus, seu quoad totum valorem, & obligationem naturalem. Nam sæpe ratio esse potest sic interpretandi, quod partim ex verbis, partim ex materia Legum sumendum est, juxta dicta c. 26.

CAPUT XXIX.

An ea, quæ fiunt contra Legem Canonica
purè prohibentem, sint in ipso Jure invalida?

Regula sit. Leges Canonicae prohibentes actum directè & in substantia ejus, non irritant illum ipso facto, nisi ex aliis verbis, vel aliis particularibus signis constet de tali effectu. Ita Communis Theologorum, & Juristarum utentium hac regulâ ad interpretandos Canones. Nam cum Irritatio vel pœna sit, vel certè grave onus, non præsumitur ipso facto posita, nisi Lex declaret. Et patet ex usu addendi particulas irritantes, præter prohibitionem; sicque distinguitur in Trid. inter prohibitionem Matrimonii sine Proclamationibus, & irritationem ejus sine præsentia Parochi, & in Trid. Sess. 21. c. 1. de receptione Simoniacæ, & c. *Non solum*, de Regul. in 6.

² Dices, c. *Imperiali*. 25. q. 2. & c. 64. de R. I. in 6. canonizari l. *Non dubium*. Cod. de Legib. Sed contrà est, quia in priore capite Gregorius allegat Legem prohibentem testari Monachos, & consequenter irritantem vi d. l. *Non dubium*. Quæ vis imperti-

nens est ad Canones, si in his præcisè sistatur. At d. R. I. applicari quidem debet ad omnia, quæ contra Jus fiunt &c. non tamen uniformiter, sed cum proportionem juxta modum contrarietatis. Magis ergo Judex quàm privatus instruitur, quatenus juxta Bart. actus factus contra Jus, per fictionem Juris habetur pro infecto: fictio autem maxime fieri solet in ordine ad Judicium.

Vel ergo actus est contra Jus, etiam in conservari, vel contra Jus irritans ipso facto, vel contra prohibens tantum? Si 1m. (quod fortè maxime intenditur) clara est nullitas non Positiva, sed intrinseca. Si 2dum; similiter constat, actum habendum esse pro infecto. Si 3tium; idem fieri potest in pœnam, sed à tempore tantum Sententiæ, non retrahendo, nisi Lex pœnam explicet per modum Confiscationis. Si autem actus semel factus irritari non potest, regula intelligitur quoad usum & secundum quid, ut de separatione ad
tem.

tempus, c. 1. de Matr. contr. cont. interd. & c. *Episcopus in Diocesim.* 7. q. 1. Quanquam si irritabilis sit; Regula non imponet necessitatem, sed solum conve-

nientiam poenæ. c. *Vides.* d. 10. relinquendo sic prudentiæ Judicis, an hæc vel alia poena propter circumstantias proportionata sit culpæ.

CAPUT XXX.

An in Regnis non subditis Imperio contractus contra Legem Civilem purè prohibentem facti sint irriti?

Resolutio sit: Ubi non obligat Jus Imperiale, Leges Civiles prohibentes actus directè & in seipsis ac simpliciter, per se non irritant ipso facto actus contra ipsas factos. Vel enim Irritatio talis esset ex natura rei vi verborum, vel ex d. l. *Non dubium*, vel ex Jure Canonico, vel ex speciali Lege

Regni sic interpretante prohibitionem?

Nec primum, nec secundum, nec tertium dici potest, ut ostensum est. Imò licet esset Canon, tamen non obligaret in materia Civili. Si autem allegatur Jus speciale & proprium, id ostendendum erit, aliàs non est credendum.

CAPUT XXXI.

An Lex dans formam actui humano, semper irritet illum, si fit sine tali forma?

1 **Q**uia forma alia est substantialis, alia accidentalis; plures regulæ dari solent ad discernendum inter eas, cum deest Clausula irritans. Ut 1. si forma continet naturalem æquitatem, substantialis est, secus non. 2. De substantia est, cui renunciari nequit, secus si possit. 3. Si Lex instituit actum cum solemnitate per ipsammet inventa, forma est de substantia; secus, si solemnitas additur actui prius instituto. 4. Quoties additur, *Aliter fieri non possit*; forma est substantialis, quia limitatur potestas.

2 Nulla ferè ex his Regulis tenet. Non prima, quia vel sensus est, quod talis æquitas sit necessaria ad valorem, vel solum quod Lex moraliter sit necessaria ad servandam æquitatem? Si 1um, res est per se nota, & Lex solum declarativa erit Juris & Irritationis naturalis; de cujus regulis suprà dictum est. Si 2um; indicium quidem magnum est, non tamen per se infallibile, nec sufficiens sine aliis

conjecturis, vel fundamento in verbis Legis. Certior autem est Regula negativa; quia si forma non est admodum necessaria ad æquitatem, non erit, unde sive ex verbis sive materiâ tunc colligatur irritatio.

Nec secunda regula tenet, **3** quia retorquetur in Sacramentis, Matrimonio, Electione, Excommunicatione. Nec enim renunciatio locum habet in materia boni per se communis: sive ergo renunties, sive non, actus erit validus, sed illicitus. Et in c. *Tuis*. de Testib. Juramentum, licet non in omni testimonio, tamen de substantia est hujus spectati secundum se, & stante jure Partium integro. Idem est de tempore præfixo per Delegatum; quamvis consensu Partium prorogari possit, *De c. causis*. de Off. Deleg.

Ad 3tm, Resp. magnum argumentum esse formæ substantialis, **4** si Legislatores, qui invenit, & præcipit formam, dat etiam potestatem efficiendi actum; secus verò, si supponitur potestas, & no-

va solemnitas additur, abestque clausula irritans. Prior pars valde communis est; & facit c. *Cum dilecta*. de Rescript. & exemplum Sacramentorum, in quibus forma per Christum instituta, de substantia est, non verò addita per Ecclesiam. Facit etiam c. *Venerabili*, jun. Gl. de Off. Deleg. & c. ult. de Restit. Spol. Ratio est, quia potestas limitatur juxta formam ab eo, qui dedit, præscriptam.

5 Pars altera sumitur ex c. *Dilectus*. 2. de Præb. & l. 1. ff. de Appell. l. pen. Cod. de Sent. ex Brev. recit. c. 1. de S. E. in 6. ubi datur forma pro his, qui jam habent potestatem absolutam: quæ, si non exprimitur, non censetur auferri vel minui per additionem formæ. Sic etiam Jure expresso opus fuit, ut Renunciatio Probationis, olim absolute concessa, esset nulla. Et fortè propter eandem causam expressa declaratio fit in c. *Novit*. de his q. fi. à Præl. sine conf. Capit.

6 Ad 4tm, Resp. nec infallibilem Regulam, nec sufficientem esse, si præcisè spectetur. Nam verbum, *Non potest*, ambiguum est, & sæpe significat negationem potentiae Juris, non facti, juxta Gl. c. 1. de R. I. in 6. notantem, verbum licet abundare,

quia id possumus, quod Jure possumus, l. *Filius qui*. ff. de condit. Instit. c. *Faciat*. d. 22. ubi dicitur debere fieri, quod potest pro salute animæ alterius, non tamen peccatum; utique quia non potest licet. Idem habetur in c. *Litteras*. de Rest. Spol. Alii fundantur in l. *Non dubium*. Cod. de Legib. quæ tamen non ubique obtinet. Denique esto, d. particula referatur ad valorem; tamen ambiguum est, an tollat potestatem Civilem tantum, vel ad obligandum etiam naturaliter.

Oportet ergo considerare 7 materiam, & alias circumstantias. Vel enim actus pendet ex potestate concessa à Principe, vel est privati dominii? Si prioris potestatis est, ut Sententia, Alienatio Ecclesiastica &c. valde probabilis præsumptio est, sufficere d. particulam ad irritandum; nam & sermo videtur esse de potestate per d. auctoritatem datâ, & procedunt dicta superiore regula, ut pro exemplo notat Bart. l. ult. Cod. de vend. reb. Civit. ibi: *Non aliter, nisi Imperiali auctoritate vendantur*.

De actu verò privatae potestatis secus erit, quia supponitur illa, ut à Jure naturæ, vel Gentium competit, & si irritatio intenditur, addi solet particula

cula eam significans. Si autem non additur, spectanda est tota series verborum, & maxime, an particula *Non possit*, cadat super effectum seu obligationem actûs, ut l. *Juris Gentium. §. Non posse ff. de Pact.* ibi: *Sine expressione causæ non posse obligationem constitui*: significatur ergo substantialia. Rursus inspiciendum est, an juxta qualitatem & usum materiæ soleat sic auferri vel minui potestas, ut in Legibus

Testamentorum, Alienationum. Nam licet dominia sint de Jure Gentium; tamen modus acquirendi vel transferendi pendet multum ex Jure humano, ut in potestate donandi absolutè, vel cum consensu; & in potestate meliorandi &c. forma est substantialis. Denique Consuetudo & communis acceptatio Legis in hoc vel illo sensu, multum in dubio valere potest.

CAPUT XXXII.

Quomodo Lex dans formam actui, & addens clausulam irritantem, impediat valorem actûs?

Regula communiter recepta & generalis (moraliter loquendo) est, quod si Lex det formam, & addat clausulam irritantem, tunc forma sit substantialis, & necessaria simpliciter ad valorem actûs. Constat ex dictis de Lege prohibente & irritante. Oportet autem, ut forma, quæ ponitur, petatur in ipso actu, ut c. *Cum esset. de Testam. l. Hac Consultissima. Cod. Qui test. fac. &c. c. Quia propter. de Elect.* Si enim solemnitas supponat actum, signum est, esse accidentalem jux-

ta Bart. Bald. Abb. quia eo ipso supponitur actus factus sine resistantia Legis.

Igitur irritatio, quæ fit propter omissionem subsequentem, ut insinuandi donationem, solvendi Gabellam ex vendito &c. est poena, hujusque regulas sequitur, nisi plus explicetur. Secus verò erit, si forma petitur, non quidem in ipso actu, sed antè, ut Consilium; quia tunc actus moraliter incipere censetur à tali solemnitate, sicque forma petitur in actu, non post illum.

3. Quæ-

3 Quæres 1. an Clausula irritans, quæ additur formæ in ipso actu requisitæ, intelligatur operari ante Declaratoriam? 2. An irritet etiam quoad obligationem naturalem in Conscientia? 3. an ad irritandum sufficiat etiam minimus defectus vel corruptio formæ? *Quale est enim* (ut dicitur l. 1. §. ult. ff. de Vent. inspici.) *si quid ex iis, quæ leviter observanda Prætor edixit, non sit factum?* Unde Molin. & Felinus cum multis negant, sufficere omissionem levem; & consequenter à Judice definendum esse, an sit gravis?

4 Ad 1um, Resp. in primis seclusâ d. Clausulâ, formam, esto in ipso actu requisitam, posse esse accidentalem, ut Juramentum Judicis l. *Rem novam*. Cod. de Judic. & forma excommunicandi c. 1. de S. E. in 6. 2. positâ d. Clausulâ, irritationem regulariter non esse Pœnalem, sicque non requirere Sententiam; quia nullitas non requirit culpam, sed defectum formæ. 3. Esto aliquando Pœnalis sit, non refert, quia non agitur de pura pœna, sed de defectu substantiali, loquendo regulariter. Quod addo propter c. *Novit*. de his q. fi. à Præl. &c. præsertim juxta integram lectionem, quæ extat in Collect. 1.

lib. 3. tit. 9. c. 4. ibi: *Quod si fortè contra prohibitionem nostram attentare præsumpseris, nos tales institutiones &c. &c. cassamus.* Nullitas ergo hîc non incurritur, si peccatur per ignorantiam vel negligentiam tantum, ut indicat particula *Præsumpseris*, consequenter irritatio posita est in vindictam; sicque probabile est, requiri Declaratoriam.

Ad 2^{dum}, Resp. juxta dicta 5 supra, vix posse generalem regulam statui, sed considerari debere verba, materiam, circumstantias Legum, maxime Civilium. Nam in Divinis constat, nullitatem esse in Conscientia, ut in forma Sacramenti &c. Idemque est de Canonicis, maxime si attingunt materiam Sacramentorum, vel Sacramentalium, ut nunc in solemnitate Matrimonii, in Ordinationibus c. *Alienationes*. 12. q. 2. cum similibus, in Consecrationibus, Benedictionibus ab Ecclesia institutis, quæ non servatâ formâ iterandæ sunt. Majus dubium est in rebus magis temporalibus, ut Alienatione, Electione &c. Tamen quia non fundantur in Præsumptione, idem dicendum est, cum irritatio directè & in se intendatur, non in ordine ad probationem vel judicium.

6 At Lex Civilis præcipuè intendit pacem, & gubernationem externam, quæ per Judices exhiberi solet. Distinguendum tamen est, an agatur de actibus publicæ administrationis, ut Sententiâ, Electione &c. an verò de commodo privato, ut in Testamentis, Contractibus. Si enim primum; Lex statim operatur, quia ita expedit bono communi. Si 2dum, aliquando solum negatur actio in Judicio, vel irritatur instrumentum ad faciendam fidem; aliquando autem omnino actus irritatur: quoad valorem naturalem. Verba ergo Legis rigorosè pensanda sunt, & strictè interpretanda, utpote in materia odiosa.

7 Sempertamen tutâ conscientiâ potest quis uti Lege ad irritandum. Nam illa potest dare Judici potestatem mutandi dominium: & suppositâ Lege justâ, necessarium est, ut servari possit sine iniuria. Sic licet Testamentum tantum, & non voluntas Testantis irritetur, (sicque moraliter certus de d. voluntate, tutò, quod accepit, retineat;

tamen Hæres ab intestato litem ei tutò movet, cum Lex id ipsi concedat, & saltem per Sententiam Judicis ei applicet Hæreditatem. Atque in hunc modum, utut opinionum varietas sit, similia alia probabiliter conjectari possunt.

Ad 3tium, Resp. oppositum, 8° quod plures tenent, esse practicè tutius. Quia aliàs vix erit certa regula, uno Judice habente pro levi, quod alteri grave est &c. Distinguendum ergo est, an constet, ordinem esse substantialem, an dubium sit? Si 1mum, regula initio posita tenet indistinctè. Si 2dum, rectè distinguitur inter leve & grave præjudicium. Et applicari potest distinctio ex materia Sacramentorum, nam si constet, mutari solum materialem circumstantiam, quæ parum refert ad finem Legis, rectè habetur parum pro nihilo. Si autem omissio est contra intentionem Legis, mutatio jam est substantialis & gravis, quia multum interesse potest; secus ac est in circumstantia formaliter levi in ordine ad finem Legis.

CAPUT XXXIII.

Quando Lex irritans incipiat efficere hunc effectum irritandi actus?

1 **P**rimò. Non annullat actum d. Lex, nisi solemniter promulgata sit. Ita omnes. Licet enim Irritatio non fiat in particulari per applicationem Conscientiæ, ut obligatio; tamen ut hæc, ita illa fieri debet per regulam publicam, consequenter omnibus propositam. Quia necessarium est, ut homines sciant, quomodo actiones suas facere debeant, ut valeant: alias infinita incommoda sequuntur; sicque ex natura rei necessaria est Promulgatio Legis, etiam quoad effectum irritandi.

2 **S**ecundò. Per se, & ex vitalis effectus sufficit una Promulgatio, facta in Curia &c. Nam neque ex natura rei, neque ex Jure Positivo plus requiritur. Nec refert, quod ait Medina, non expedire in rebus gravioribus, quia sola conjectura non facit certam regulam sine Jure Positivo, ubi ex naturali non est necessitas; quamvis ad prudentiam Legislatoris pertineat, modum promulgandi,

ut expedit, determinare. Imò ex Trid. Sess. 24. c. 1. de Ref. Matr. argumentum à speciali est, non esse per se necessarium modum alium, nisi in Lege exprimatur.

3 **T**ertiò. Post d. Promulgationem sufficit tempus ordinarium bimestre, ut Lex operari incipiat. Ita omnes ex Auth. Ut factæ novæ Constit. quæ de Lege irritante loquitur; nec est Lex, quæ plus temporis poscat, nec ex sola rei natura plus petitur, utique si locus non nimium distet; tunc enim arbitrio prudentis determinandum est tempus.

4 **Q**uartò. In Lege Civili d. tempus necessarium est. Ita Communis; quia nulla Lex minus requirit, & ante d. tempus Lex non obligat: ergo nec irritat. Secus tamen multi censere videntur, ut Abb. Felin. Dec. Jo. Andr. &c. &c. Sed expressè loquuntur de Lege habente particulam *Ex nunc*, vel aliam æquivalentem: quâ constat derogari d. Legi, utique pro arbitrio

trio Legislatoris, cujus potestas minui non potuit per d. Auth.

5 Quintò. Si Lex Canonica irritat simpliciter sine adjectione particulæ *Ex nunc*, vel æquivalente, non obligat ante lapsum ordinarium tempus, in singulis Provinciis necessarium ad obligandum. Nam statuit Jure ordinario antiquo, quamdiu novum non repugnat, præsertim cum tempus ad notitiam necessarium, ex natura rei requiratur, ut alias dictum est. Et si illud conceditur ad obligandum; ergo etiam ad irritandum, nisi aliud exprimat, quia etiam Juris ordinarii est, ut Lex ante non irritet, quam obliget.

6 Sextò. Si Lex addit d. Claufulam, statim operatur. Ita Communis, etiam Theologorum, à quibus recedendum non est, quia revera hæc est mens Pontificum. Id enim non fit regulariter, nisi in his, in quibus libera est dispositio Pontificis, ut in Beneficiis &c. Si autem supponitur Jus naturale, quod per Legem modificatur, tempus pro notitia sufficiens non denegatur. Nam id aliquo modo esset contra Jus naturæ, ut in d. exemplo Trid. quod tamen regulariter accipi-

endum est; quia semper pro Lege præsumi debet, nihil contra illam, si scitur, intentando, vel si ignorata est, & factum habet esse permanens, supplendo defectum, propter vitandum periculum nullitatis.

Quæres 1. an liceat supplicare à Lege, tanquam nimis ducta? 2. An irritatio favorabilis possit anticipari? Ad 1. imum, Resp. Suspensionem habere locum in Rescriptis particularibus tantum, c. *Significasti*. de Rescript. non in Legibus c. *Consuluit*. de Appell. & l. *Si res*. ff. eod. Ignorantia enim facti admittitur in Pontifice, non verò Juris, aut boni communis. Et quamvis incommodum aliquod sequatur, tolerari potest sine peccato.

Ad 2. dum, Resp. quidquid 8 fit de Privilegio, in Lege non licere anticipationem. Est evidens, si in ea præfigitur tempus, ut in Matr. Clandest. factum est. Legislator enim non vult effectum nisi tali modo, quia ita expedit bono communi. Idem autem est, licet nil speciale declaretur. Nam tempus jam est Jure communi præscriptum, nec attenditur privatum, sed commune bonum; alias sequerentur infinitæ deceptiones, scandala &c. nisi Lex in-

distinctè intelligatur pro volente & invito. Sic etiam obligatio non prius incipit, quam-

vis opus bene fiat prius, cum hoc privati, illa opus Legis sit, uti & Irritatio.

CAPUT XXXIV.

An Leges punientes aliquos actus, comprehendant invalidè factos?

Tria sunt certa ut 1. quòd actus intentatus contra Legem, licet nulliter, tamen pravus sit, quia contrarius rationi. 2. quòd aliquando per actum irritum incurratur poena Legis. 3. quòd id non semper sit. Ad discernendum ergo, communiter recepta regula est, inspiciendam esse primariam intentionem Legis, an sit ad puniendum actum, non respiciendo effectum, an verò hic principaliter respiciatur, & ideo actus puniatur?

2. Primò. Quoties una & eadem Lex & irritat actum, & punit facientem, poena posita incurratur per actum nullum. Ita Bart. & Felin. & clarè sequitur ex d. regula. Constat enim de intentione Legis, quæ justa est, quia irritatio potest esse, & non poenalis, ut in Matrim. Clandest. & licet sit, justè afficit transgressionem poenâ mul-

tiplici. Nec ad rem est, quod ait Bald. ex nihilo nihil fieri. Licet enim actus nihil sit in ratione venditionis v. g. est tamen venditio pravè intentata.

Ad l. *Ea quidem* Cod. si mancipium &c. quam Bald. objicit. Resp. eam non agere de Lege, sed de pacto prohibente concessionem libertatis sub tali poena. Id autem vi formæ punit tantum, non annullat manumissionem prohibitam, juxta dicta de modo irritandi Legis prohibentis. Quia ergo Lex, hoc non obstante, declarat manumissionem esse nullam, vetat poenam exigì, non quòd puniri nequeat actus frustratorius, sed quia illo modo pactum fuisset nimis rigorosum.

4. Secundò. Quando Lex punit actum sub nomine includente nullitatem actus ex vi alicujus Legis aut institutionis; poena incurratur per actum irritum.

Con-

Constat ex regula initio positâ, & quia clara est voluntas Legislatoris, sicque ratio eadem est hujus, & præcedentis Conclusionis. Nam alias Lex esset frustratoria pro semper, cum semper actus, de quo agit, sit nullus. Exempla sunt in punitione Rebaptizantis, Matrimonii Sacerdotis, Consanguinei, secundò nubentis. Imò eo ipso, quòd sit verum Matrimonium &c, Lex cessat; quia non puni nisi tale delictum verum.

Præterea si actus aliunde est nullus, non incurritur tunc pœna Legis, quæ actum punit propter specialem nullitatem & pravitatem resultantem ex illa circumstantia, quod importat nomen, sub quo Lex actum punit. Intendit enim punire illum, qui quantum in se est, facit vel facere intendit Baptismum secundum, secundas nuptias &c. &c. faceretque, si primæ non obstarent. Sic ubi scienter adhibetur aqua rosacea, non erit rebaptizatio, de qua Lex agit; idemque est, si sit ab ignorante priorem baptismum. Unde Tiraquel. pro generali regula statuit, quoties Lex punit actum nullum, intelligendam esse de actu, qui non sit nullus ex alio capite, vel defectu, nisi quem Lex punire intendit.

Tertiò. Quando Lex punit 6 actum, qui tempore Legis validus erat, licet malè fieret, sed per Legem posteriorem nullus sit; pœna prioris non habet locum in illo actu postea nulliter facto. Nam Lex prior dirigebat intentionem ad actum validum, & ad malitiam ejus valde diversam; quia aliud est facere inordinatè actum validum, aliud, irritum facere, & quamvis hoc gravius sit, potest esse non ita nocivum quàm illud. Sic nunc non incurritur pœnæ Clandestini Matrimonii ante Trident. positæ, favetque Concilium, dum non obscurè pœnam relinquit arbitrio Judicis.

Quartò. Quando Lex pro- 7 hibet actum, qui validè fieri potest, non obstante prohibitione, & adjicit pœnam; ista non incurritur regulariter, nisi per actum validum. Nam tunc Lex principaliter respicit actum secundum substantiam & effectum, non secundum apparentiam, ut Alienationem in prohibenda venditione. 2. Verba cum effectu intelligenda sunt; utique quando de se significant actum perfectum c. *Relatum*. de Cler. non resid. l. 1. ff. Quod quisque Juris. 3. Nomen simpliciter dictum significat rem veram, non fictam, ut nomen

Sententiæ, Condemnationis, Exhæredationis, c. ult. & Clem. ult. de Re jud. l. 4. §. *Condemnatum*. ff. cod. l. *Nonputavit*. §. *Non quævis* ff. de bon. poss. con. Tab. At actus validus & irritus, non nisi analogicè tales sunt: sicque vox simpliciter sumpta, stat pro valido, maximè in pœnis, quæ restringendæ sunt.

- 8 Dixi, *regulariter*. Nam Excommunicatus denunciatus invalidè absolvit, & tamen irregularis fit. Intentio enim Cano-

nis fertur ad omnem usum potestatis Ordinis, licet factum cum defectu, ut necessarium est in d. Excommunicato, & Canon supponit. Id quod maximè attendendum est in Legibus, an non explicitè vel virtute supponatur nullitas actûs, vel defectus, ex quo oritur, esto non semper oriatur. Si verò ex alio capite oritur nullitas, cessat tunc dicta ratio, & tenet regula, Legem loqui de actu valido.

LIBER SEXTUS.

De Interpretatione, Cessatione, & Mutatione Legis humanæ.

CAPUT I.

De ratione rectè interpretandi Legem humanam, quoad legitimum ejus sensum.

1 **T**Riplex Interpretatio est, juxta Gl. l. *Si de interpretatione* ff. de Legib. & Abb. c. 1. de Post. Prælat. scilicet Authentica, Usualis, & Doctrinalis; quia fit vel auctoritate Superioris, vel Consuetudine, vel doctrinâ. Ad-

dit Gl. quartam, quæ fiat per Sententiam Judicis. Sed revocatur ad Usualem, ut dicetur.

Primò. Daripoteest Interpretatio, quæ auctoritatem Legis habeat: hæc verò fieri non potest, nisi vel ab ipsomet Legislatore vel Successore, vel habente

bente Jurisdictionem superiorem. Constat ex l. ult. Cod. de Legib. c. *Inter alia*. de S. E. & ipso usu; sæpe enim necessarium est bono communi, nec excedit potestatem Superioris. Neque enim refert, quod, qui tulit Legem, solus sciat sensum ejus personalem, ut sic dicam; quia sufficit, quod Successor determinet, quo sensu servanda sit Lex, esto nomine interpretationis (forte propter modestiam) comprehendatur mutatio, ut c. 1. de Juram. Calum. c. un. de Cler. Conjug. in 6. cum similibus.

3 Sed notandum, agi de Legge, quæ directè fit ad interpretandum. Si enim ex una colligitur sensus alterius, Doctrinalis eris interpretatio, quæ non habet auctoritatem Legis. 2. Interpretationem Authenticam poscere omnes conditiones Legis, ut esse justam, satis promulgatam &c. 3. Consequenter eisdem dubiis, quibus interpretata, subjacere in his, quæ non satis declarat; sicque recipere omnes, quas altera, interpretationes, ut constat ex Auth. de filiis ante dot. instrum. in fine, coll. 3.

4 Secundò. Multum valet interpretatio ex usu desumpta, ad Legis obligationem præscriben-

dam, & interdum talis esse potest, ut Authentica sit, & pro Lege habenda. Est Communis ex c. *Cum Dilectus*, de Consuet. & ex dicendis loco proprio.

Tertiò. Leges humanæ etiam admittunt interpretationem Doctrinalem; quæ licet per se non inducat obligationem, quia non habet potestatem introducendi Legem, habet tamen suum authoritatis gradum, qui interdum potest esse tam certus, ut inducat necessitatem. Est ita notum, ut probatione non egeat, quia hæc est humana conditio, ut vix possit quis sensum suum ita explicare, quin sit occasio dubiorum &c. præsertim quia Lex loquitur breviter, & in generali; & applicatio ad particularia affert dubia, quæ per Doctores declaranda sunt. Et hinc est peritia Juris Civilis, cujus munus proprium (commendatum l. un. Cod. de Prof. q. Const.) est d. declaratio.

Ut autem certum est, tali 6 interpretationi deesse vim Legis; ita non deest magnum authoritatis pondus & probabilitas, sicut in omni arte habet judicium peritorum in illa. Vel ergo discors est interpretatio, vel concors omnium Doctorum? Si imum, judicandum est juxta pondus rationum, & authorita-

ritatis Doctorum. Si 2dum, erit humana certitudo, & regulariter loquendo, etiam necessitas sequendi in praxi. Nam tanta consensus indicat communem acceptionem & observantiam Legis in tali sensu; & vix fit, ut occurrat quid tam efficax, quod tutum reddat contra communem omnium. Ex tribus autem sumitur vera interpretatio, scilicet verbis, mente Legislatoris, & ratione Legis.

7ª Quartò. Quoad verba; eorum proprietas, seu propria significatio in omni Lege humana omnium primò spectanda est, semperque præferenda, nisi quid obstat. Ita l. *Non aliter* ff. de Leg. 3. l. 1. §. *Si is, qui navenem* ff. de Exerc. act. l. *Prospexit.* ff. *Qui & à quibus* &c. c. 2. §. *Sed neque.* de Transl. Epi. Nam in communi sermone ita fit, cum ideo verba recipiant propriam significationem: ergo à fortiori servandum est in Lege, quæ debet esse clara, nec exposita circumventioni; alias nil certum erit, sed quisque suo illam arbitrio intelliget. Sic eadem regula est Patrum circa Scripturam, maxime in materia Dogmatum; & in Dialectica Analogum simpliciter sumptum, pro principali significato accipitur.

Quia verò proprietas alia naturalis est, seu ex primæva significatione, alia Civilis, quæ fit per extensionem, parificationem &c. ut *mors* pro Professione, *filius* pro Adoptato &c. standum est Naturali, loquendo per se, nisi circumstantiæ, vel Jura aliud poscant. l. ult. Cod. de his, q. ven. æt. c. *Susceptum.* de Rescript. in 6. Aliquando autem ut in qualibet arte, terminus est proprius Scientiæ, ut Censura, Excommunicatio, Usucapio &c. & tunc vox non habet naturam, nisi quam ex institutione Juris habet. Bart. Abb. & Felin. volunt Naturali præferri significationem Usualem. Sed non opus est tot membris distinctionis. Si enim usus est Communis totius populi; ergo Usualis jam est facta Naturalis, derogando primæ impositioni.

9^a Quod si multiplex est significatio propria, standum est regulæ, quæ in omni sermone ambiguo prudenter servatur, scilicet ponderando materiam, & alias circumstantias, & maxime initium Legis, cum eo sequentia conferendo, & ad illud trahendo, nisi quid obstat. Nam ibi contineri solet causa finalis, & principaliter movens, quod maxime facit, ut ad Legis, ita ad Contractus intellectum l. *Procurator*

ratores, princ. ff. Mandati. l. 24. de ff. de Legib. l. 68. ff. de R. I. Quibus omnibus attentis vix fiet, quin altera significatio sit magis accommodata materię, quā stari debeat d. R. I. & l. *si servus plurium*. §. ult. ff. de Leg. 1.

10 Quinto. Quantum ad intentionem Legislatoris; quomodo-
cunque de ea constet, secundum
illam Lex interpretanda est, eti-
am contra verba. Nam est ani-
ma Legis; & sicut in Vivente,
ab anima, ita ab illa pendet Le-
gis substantia & operatio. c. *Hu-
mana aures*. 22. q. 5. c. *si postquam*
de Elect. in 6. c. *Secundo*, de Ap-
pel. l. *Cum mulier*. ff. sol. Matrim.
l. *Scire etiam*. §. *Aliud*. ff. de Ex-
Tut. & d. l. *Non aliter*, princ.

11 Neque enim sensus est, qua-
si d. mens, ut est merè interna,
fit regula interpretandi; quis
enim sic introspicit? Sed sensus
est, quòd cum verba ambigua
sint, & ex variis intentionibus
proficisci possint; ex adjunctis,
scilicet materia & circumstanti-
is &c. colligi debeat, quæ fue-
rit intentio, cui verba accom-
modentur, c. *Intelligentia*. de V. S.
Non enim ex solis verbis nudè
sumptis, sed ex omnibus adjun-
ctis determinari debet sensus &
vis eorum.

Unde cum quæritur, an ver- 12
bis, an mente potius standum
sit, comparatio fieri nequit il-
lorum cum hac nudè spectatā,
sed vel inter verba ex una parte,
& conjecturas alias ex altera,
vel inter proprietatem verbo-
rum, & mentem aliunde satis
conjectatam. Hoc posteriore
modo receditur à verbis, ut re-
stringendo, extendendo, vel
aliter impropriando, ut ex di-
ctis constat, & ex l. *Non dubium*
Cod. de Legib. l. *Nominis*. ff. de
V. S. c. *Præterea*. eod. Priore
autem modo statur verbis, cum
eorum significatio sit magis cer-
ta & expressa, & potissimum
assumpta ad mentem declaran-
dam loquentis.

Ad interpretandum autem 13
contra verba, facit 1. mate-
ria ipsa; nam huic servire de-
bent verba, d. l. *Sed neque*. & d. c.
Præterea, & l. *Si verè*. ff. Locati.
2. & maxime, si sensus proprius
affert injustitiam, vel aliud ab-
surdum; præsumitur enim mens
Legislatoris justa, & rationabi-
lis, nec aliter eā stari posset.
Ita l. 18. & 19. l. *Nulla Juris*. ff.
de Legib. 3. per comparatio-
nem ad alia Jura, sive propter
concordem sensum utrorumque,
sive ad vitandam correctionem.
Et prior modus valde probabi-
lis est, quia præsumitur Legisla-

tor loqui secundum Jus, præsertim si sensus sit benignior, & citra incommodum aliud, l. *Benignius*. ff. eodem.

14 Posteriorum modum ita aliqui extendunt, ut velint licere impropriationem. Sed intelligendum est, dummodo retineatur aliqua proprietas, saltem secundum Consuetudinem Juris, ut in verbo *Concordia*. c. *Cum olim*. de re judic. Licet enim Legislator non semper loquatur secundum naturalem, tamen secundum aliquam proprietatem, scilicet Juris, vel Consuetudinis loqui creditur, nisi materia aliud postulet. Et major extensio dat licentiam corrumperendi Jura; quod majus est incommodum, quam correctio.

15 Sexto. Quantum ad rationem Legis, non continet quidem illa mentem Legislatoris; si tamen de illa constet, multum valet ad hanc investigandam. Nam ratio non est textus Legis, & multa arbitrio potius, quam certâ ratione statuuntur, quia licet Lex sit rationalis, electio tamen inter ra-

tionabilia sæpe non habet rationem l. *Non omnium*. ff. de Leg. l. *Ideo* ff. eod. Unde juxta Bald. verba plus momenti habent, quam ratio etiam *Magistralis*, quia illa sunt quasi substantia Legis, & inmediate hujus voluntatem continent; ratio autem remote tantum.

Pars tamen posterior veris- 16
sima est, loquendo de ratione expressa in Lege. Nam eo ipso jam est pars hujus, & necesse est mentem ei accommodari. & inde maxime determinatur ambiguitas sensus: consequenter post verba tunc ratio habet secundum locum certitudinis, quamvis non sit signum simpliciter infallibile, quia fit, ut ex eadem ratione voluntas diversis modis, & ad diversa moveatur, sicque omnia, & non sola ratio expendenda sint ad cognoscendam mentem. Quod si ratio excogitata sit ab Interpretibus, vim habet solius conjecturæ probabilis; nam sæpe est incerta, minusque constat, illam potius quam aliam movisse Legislatorem.

CAPUT II.

Quando & quomodo locum habeat extensio
Legis per ejus interpretationem?

1 **P**rimò. Omnis Lex non odiosa, loquendo per se, extendi debet ad omnia, quæ verba in significatione propria & naturali comprehendunt; non verò ultra illa, nisi aliud specialis ratio poscat. Nam regulare est, ut loquamur secundum proprietatem, & si indefinite & absolute, consequenter universaliter: ergo maxime in Lege id fit, tanquam regulâ generali, & doctrinalem sermonem continente, ut probant dicta c. sup. & l. *Prospexit.* ff. Qui & à quib. l. 1. ff. de Leg. præstand. l. *De pretio.* ff. de Publ. l. *Cum Prator.* ff. de R. I.

2 Secundò. Quando Lex est favorabilis, vel specialis aliqua ratio Juris intercedit, extendenda est ad omnem proprietatem verborum, non tantum Naturalem, sed etiam Civilem seu Juridicam, non verò ultra illam, nisi major necessitas postulet. Ratio posterioris est, quia alias nihil certum ac constans erit in dispositione Legum.

Ratio prioris partis est, quia quæque ars utitur verbis sibi propriis, & secundum usum suum, vel institutionem. Nec Legislator cogendus est specificè loqui de filiis v. g. naturalibus & adoptivis, sed potest uti voce communi: ergo maxime sic intelligi debet in re favorabili. Estque celebris sententia, d. Legem extendi ad casum fictum, l. *Si is,* qui pro emptore ff. de Usucap. l. *Omnes populi.* ff. de Just. & Jo. l. *Cum ex oratione.* ff. de Excus. Tut. l. 3. §. *Hæc verba.* ff. de Negot. gest. Sic Servus factus ingenuus, simpliciter venit nomine Ingenui, ut eadem dispositio Juris sit de illo, ac de aliis; quod maxime tenet in dispensatione defectus ab hominibus, non à natura introducti.

Tertiò. Extensio per impropriam, seu ultra proprietatem & naturalem & Civilem rarò locum habet; admittenda verò est, quando alias vel Lex fieret illusoria & nullius momenti, vel injustitiam, aut aliam absurditatem contineret. Ita in

terminis Abbas c. 1. de Const. & alii, quamvis maximè loquantur de parte posteriore. Cujus ratio est, quia omnis dispositio interpretanda est, ut potius valeat, quàm pereat, maximè Lex, quæ tanto consilio fit, nec esset Lex, nisi utilis bono communi.

- † Idem est de Lege odiosa, ne ei fiat fraus, ut l. 4. ff. ad S. C. Macedon. l. Cum quis. 126. ff. de R. I. l. Seire etiam. §. aliud. ff. de Excus. Tut. l. Nam absur-

dum. ff. de bon. Libert. l. Si stipulatio. ff. de Oper. Libert. c. Si Civitas. de S. E. in 6. c. Significavit. de Judæ. De parte priore, tanquam per se notâ, dictum est cap. sup. Nec in his controversia est, nam limitationes, quæ fiunt, pendent ex particularibus materiis, seu applicatione potius regularum, quàm ex formali ratione Legem interpretandi.

CAPUT III.

An Lex extendi possit ad casum non comprehensum sub aliqua verborum significatione, propter solam similitudinem rationis?

- 1 **S**uppono, non agi de Lege Declarativa Juris Naturalis, sed Dispositivâ, quia illa sine dubio tantùm, quantum ratio, extenditur. Supp. 2. aliud esse paritatem, aliud identitatem rationis, ut expressè distinguunt Bald. & alii. Nam prior est, quando licet rationes diversæ sint, ut gratitudinis, amicitiae &c. tamen propter moralem æquiparationem habent quandam æqualitatem. At identitas est, quando in diver-

sis materiis intercedit una & eadem ratio pietatis, vitandi nocumenti &c.

Primò. Sola similitudo rationis sine identitate, non sufficit, ut Legis obligatio ab uno casu ad similem extendatur, ut à persona ad personam, vel alio simili modo, quando sub verbis Legis in aliqua significatione non comprehenditur. Ita multi apud Tiraq. qui penè infinita congerit. Et inprimis ferè omnes fatentur, d. extensio-

tionem cessare, ubi Lex alia aliter disponit, quia Correctio est strictissimi Juris, fortiusque vinculum est Legis expressæ, quàm Legis ob similitudinem.

3. Similiter recepta est Assertio in Lege Pœnali. Non enim benigna, sed nimis rigorosa foret interpretatio. 2. Licet pœna fundetur in ratione Justitiæ, quantum ad æqualitatem cum culpa, tamen determinatio ejus ad talem casum, est ex voluntate potius quàm ratione. 3. Si pœna est latæ sententiæ, nemo illam in se exequi tenetur, nisi in casu delicti specificè expressi, imò & modi ejus, ut omnes ponderant. Foretque ridiculum, Parricidam velle obnoxium Censuræ Canonis si quis &c. aut punishmentem Religiosi concionantis talia, extendere ad Clericum Secularē in simili casu. 4. Quod Lex hunc potius quàm alium puniat, pendet ex voluntate, quæ non semper vult omnia, quæ participant similitudinem rationis, nec semper expedit velle, sed unum præ alio eligitur, vel propter rationes alias, vel pro placito.

4. Et hæc est ratio Juridica interpretandi Legem Pœnalem, & hoc fundamento destructo, ruit omnis certitudo in ea interpretanda. Ut ergo de perso-

na ad personam non licet extensio, ita nec loci, modi &c. in peccando. Conceditque Jo. Andr. quantum ad pœnam; negat verò quoad dispositionem directivam Legis. Sed contra, quia si principale, ergo & accessorium extendi debet, nam pœna adæquata est omni transgressioni.

Dein falsum est, Leges non Pœnales, eo ipso extendi vi rationis, ut patet ad hominem, contra distinguentes extensionem Legislatoris comprehensivam, & purè extensivam, per hanc intelligendo, quæ non comprehenditur mente Legislatoris, sed fit propter similitudinem. Nam eo ipso, quæ purè extensiva est, non obligat etiam in materia favorabili, quia formalis ratio constitutiva Legis, est mens seu voluntas Legislatoris: at sola similitudo non ostendit casum esse comprehensum sub d. voluntate, magis quoad obligationem directivam, quàm Coactivam.

Respondet Sylv. quòd sicut 6 Physicè impossibile est, esse eandem causam, & non sequi eundem effectum, ita Juridicè impossibile sit, esse eandem rationem, & non idem Jus. Sed utitur æquivocè voce *Eadem*, pro simili, pari, vel majore ratione;

sicque inepta est comparatio causæ necessariæ cum libera; quid enim cogit Legislatorem ad extensionem? Non enim ratio formaliter Jus vel Lex est, nec etiam per se sufficiens, nedum adæquatum signum voluntatis comprehensivæ, etiam moraliter loquendo, ut patet in taxa panis, non vini &c. c. *Constitutione*, & c. *Cum non solum*. de Regul. in 6. ubi ut fatetur Sylv. clarum est, non fieri d. extensionem pœnalis dispositionis. At quæ ratio differentiæ? certè ratio restringendi non est propter additam pœnam (quæ quid accessorium est) sed quia non sufficit similitudo rationis.

7 Notandum autem est, Juristas in præsentī sæpe loqui in ordine ad externa Judicia, ut Menoch. dicens, cum casus omnes Lege comprehendi non possint, procedi de similibus ad similia. Vel ergo hoc intelligitur, quantum ad arbitrium Judicis, vel etiam quantum ad obligationem Legis? De priore nemo prudens dubitat, quia nil magis consonat rationi, quàm sequi vestigia præcedentium, omniæque Jura ad id inclinant, ut sic Judex judicet secundum Jus, saltem à simili. l. *Nam*. ff. de Legib. c. *Cum dilecta*, de Confirm. utili,

Posterior, licet tam certum non sit, valde probabile est: sed tunc obligatio non est ex sola dispositione in simili, sed ex aliis Legibus approbantibus hanc Consuetudinem, ut l. *Non possunt*. ff. de Legib. Estque tunc quasi præsumptio Juris & de Jure, contra quam non admittitur directa probatio: ergo, nisi de opposita mente Legislatoris constet, Judex tenetur eam sequi.

9 Secundò. Ex identitate rationis rectè fit extensio comprehensiva Legis ad casum non comprehensum in verbis, si constiterit, rationem illam esse adæquatam, solamque animum Legislatoris induxisse; quod ex materia, circumstantiis, & verbis Legis inspiciendum est. Conveniunt Canonistæ & Legistæ, & Jura aliqua cogunt, quamquam, si attendantur, ferè nunquam separent mentem Legislatoris à verbis quoad aliquam saltem significationem, ut c. *In Legem*. de R. I. in 6. l. *Non dubium*. Cod. de Legib. l. *Scire*. & l. *Contra*. ff. eod. c. *Si postquam*. §. *Si verò*. de Elect. in 6. c. *Quia in Insulis*, de Regulari. Dixi, ferè. secus enim aliquando est, materia cogente, ut l. *Illud*, ff. ad L. Aquil. l. *Cum mulier*. ff. sol. Matrim.

10 Pars posterior asserti declaratur: quia ad adæquationem duo necessaria sunt. 1. ut ratio per se sola sufficienter & efficaciter moveat ad Legem condendam. 2. ut sit velut finis unicus integrè intentus per Legem. Ratio prioris est, quia aliàs in casu alio potest Legislator non moveri ex defectu aliarum rationum. Ratio alterius est, quia si finis non intenditur integrè, deest necessitas comprehendendi omnia similia. Secùs autem erit, si ampliatio necessaria sit ad vitandam fraudem Legis. l. *Adigere*. l. *Si Patronus*, jun. §. *Si verò*. ff. de Jure Patron. & optimè l. *Cum pater*. §. *Dulcissimis*. ff. de Leg. 2.

11 Ultra hæc necesse est, rationem Legis esse adeò intrinsecam, & universalem ad casus omnes, quos comprehendere dicitur, ut in ea habeant connexionem necessariam in ordine ad Justitiam & prudentiam Legis; seu ut sit contra rectam rationem & prudentiam, in uno sic disponere, & non in altero casu: aliàs voluntas prudenter sisteret in uno casu, sicque nil cogeret ad extensionem vi rationis, nisi aliud sumatur ex verbis vel Jure alio.

Exemplum est in c. 1. de 12 Temp. Ord. in 6. quod Gl. negat extendi, & verissimè quidem. Non enim frustra sermo est de Episcopis Italiæ, ubi propter peregrè advenientes periculum majus esse potest. Ex licet ratio sit eadem, non tamen applicatio ejus, nec ratio fuit adæquata, nisi secundum specialem gradum & modum periculi in tali regione. Sic incredibile est, d. c. *In Insulis*. extendi ad omnem *duram Congregationem*, ponderatur enim durities ex situ loci, non aliunde proveniens.

Secùs autem erit, stante, 13 quam diximus, connexionione intrinsecâ, ut patet ex d. l. *Cum mulier*. Quomodo enim justè accusari potest mulier, si non potest condemnari, utpote injuriâ non factâ marito lenoni? Dein Lex præsumitur justa, & prudenter lata: talis autem non foret, nisi adæquata rationi suæ. Unde talis extensio semper fit, aut mediante aliquâ significatione, aut propter vitandum absurdum; aliàs nec verba, nec ratio cogerent ad supplendum, vel sensum accommodandum. Sic in l. *Pater*. §. *Fundum*, ff. de Leg. 3. contra rationem fit restrictio ad vitam Hæredis, cogente particulâ, *quoad vixerit*.

CAPUT IV.

Expediuntur nonnulla dubia circa extensionem
Legis ob identitatem rationis, vel aliis modis.

1 **Q**Uær. 1. In quibus Legibus sit locus extensioni?

Resp. illam fieri vel vi rationis solius ob necessariam connexionem, vitandum absurdum &c. vel citra necessitatem ex congruitate, quia verba facile id ferunt; sicut Præsumptio distinguitur in necessariam, & probabilem seu voluntatis. Priorque modus communis est etiam Legi Pœnali, & Correctoriæ, & cuilibet alteri, utut gravi, quia quælibet, perinde ac favorabilis, debet esse iusta, efficax, rationabilis.

2 Posterior modus est proprius Legis favorabilis, c. *Ex tenore*. Qui filii Legitimi, ubi Abbas, & omnes. Sicut è converso restrictio pœnæ intelligitur de interpretatione voluntaria, id est, sine qua potest conservari prudens dispositio; & tamen stat adæquata extensio ad omnia comprehensa sub aliqua proprietate verborum. Et juxta hæc facile conciliantur dicta Doctorum in specie contraria, quam-

vis pauci satis distinguant diversas extensiones.

Quær. 2. An extensio vi rationis procedat solum, si expressa sit in Lege? Resp. regulariter de illa tantum procedere. Quia si scripta est, est pars Legis, & de ea certissime constat, & ex contextu sumitur, quomodo determinet verba Legis. Si autem scripta non est, extensio fieri poterit juxta Legis qualitatem & materiam cum majori, vel minore certitudine præsumptionis. Aliquando autem tam evidens, tamque recepta est, ut ad obligandum sufficiat.

Quær. 3. An præter modos extensionis cap. superiori explicatos dari alii possint? Resp. formaliter non dari alios, quin ad memoratos reducantur, & reduci, ut veri sint, debeant. Patet inductione, ut in Correlativis, nam debent sumi formaliter ut talia; quæ enim aliàs connexio esset? Dein esse debet eadem ratio, ut non possit dispositio esse de uno, quin sit de alio, saltem exigente Justitiâ.

s. Idem

5 Idem est in radicatione plurium casuum in eadem radice l. ult. Cod. de Nupt. ibi: *Cum ex una radice vitium nascitur, consequens est, ut eadem Lege tollatur.* Debet ergo ratio & radix prohibitionis, esse una & eadem in utroque casu. Resque erit evidentior, si ipsa radix sit materia Legis: nam illa exclusâ, exclusum est, quidquid ex ea sequitur, juxta Baldum l. *Maximum.* Cod. de Liber. præter.

6 Idem est in his, quæ se consequuntur, seu connexa sunt, ut si unum sub alio continetur, tanquam imperfectum sub perfecto ejusdem rationis; ut sub Consanguinitate Affinitas, sub toto pars, commutatio sub dispensatione &c. Tunc enim procedit regula à minori, non verò è contrario c. *Dilecti filii*, de Arbit. ubi Abb. Fit etiam, ut ratione connexionis unum comprehendere censeatur sub alio secundum communem usum, sicque non vi rationis tantum, sed significationis, in qua plurimum valet d. usus. Felin. in Procem. n. 2. & seqq.

7 Alium modum extensionis tradit Bartol. quando scilicet Lex æquiparat casum. Nam dispositum in uno casu per aliquam Legem, censetur etiam in altero dispositum. Sed vel fit

extensio vi rationis, vel vi Legis æquiparantis? Priori modo standum est dictis; & in posteriore ponderanda est æquiparatio, in quo fiat? Non enim ultra extenditur, & ideo dici solet extensio passiva, non activa.

Denique extensio fit ad casus similes, quando Lex de uno loquitur gratiâ exempli. Oportet autem, ut non sit mera similitudo, sed identitas specifica rationis, ut Sententia Principis pro Lege generali accipitur juxta dicta supra. Optimè autem colligitur identitas ex motivo virtutis, sub qua talis actus prohibetur vel præcipitur. Ut si intuitu Justitiæ, vel vitandi Sacrilegii fertur; idem erit, ubi eadem specifica ratio Sacrilegii &c. reperitur, l. i. jun. §. *Nam Interdictum.* ff. Uti possid. Perinde enim est, loqui de agri possessione, vel domus; sicque ex materia vel ratione facile constabit, an Lex loquatur gratiâ exempli, vel per aliam occasionem. Hucque facit regula, quòd Lex loquens in speciali casu, quia frequentius accidit, extenditur ad similes, licet rariores, si eadem est ratio virtutis vel vitii, quam respicit Lex.

9 Quær. 4. An d. extensio procedat solum in casibus seu actionibus, an verò etiam in personis, locis? Resp. quamvis maximè de actionibus dictum sit, tanquam proximâ materiâ Legis, tamen cum proportionè d. extensionem fieri, ubi quidem fuerit identitas rationis, sive sit necessitatis, sive Congruitatis. Propriè autem fit ad personas, quia his loquitur, & per respectum ad eas variatur Lex. Ad locum tamen, verbis omnino exclusis, vix aut nunquam fit, nisi vel ambiguitas sit vocis, quam usus, Legis ratio, vel materia determinet, vel propter connexionem unus sub alio contineatur, ut suburbia nomine Civitatis l. *Qui ex vico.* ff. ad Mu-

nicip. Si enim locus est extra territorium præcipientis, extensio per se cessat; si autem intra, Legislator jam expressè limitat, ut cap. sup. notatum est n. 12.

Quantum ad tempus; de extensione ad præteritum, dictum est in superioribus: respectu autem futuri non est propriè extensio, sed natura Legis, l. *Leges.* Cod. de Constit. quia Lex semper loquitur, quamvis ex mente Legis, cum indulget præteritum, extendatur ad futurum, l. *Cum Lex.* ff. de Legib. Supponit enim, præterita esse prohibita, & ideo indulgendo illa, non revocat prohibitionem, sed tacitè confirmat.

CAPUT V.

Quando & quomodo possit Lex per interpretationem restringi?

1 SUPpono, Restrictionem cò tendere, ut mens Legislatoris ad pauciora coarctetur, quàm verba vel ratio Legis præferant. Unde aliud est, non extendere; aliud, Legem restringere. Prius fit stando in adæquatione ad rationem & verba,

utique si horum una tantum significatio propria sit. Nam si habent & Naturalem & Civilem, eo ipso vel ampliantur ad ad utramque, vel ad Naturalem restringuntur. 2. Quia restrictio opponitur extensioni, illa nunquam fit, si hæc necessaria

saria est; & è converso quoties non licet extensio ultra aliquam proprietatem, eo ipso licet, imò necessaria est restrictio juxta dicta cap. sup.

2 Primò. Restrictio fieri debet ad vitandam injustitiam vel absurditatem Legis. Ita omnes, constatque ex dictis de extensione necessaria, & ex c. *Suspectum. c. Proposuisti.* de Appellat. Unde Gl. Auth. Ut sine prohibitione &c. v. *Existimet*, ait, *ineptum esse dicere, Regulam non fallere, ubi æquitas id suadet.* Tamen si non est æquitas præcisæ necessitatis, non coget, quamvis juvet in materia favorabili, l. *Semper.* ff. de R. I. Huc facit, quòd dispositio non intelligatur cum præjudicio innocentis, l. 2. Cod. de Noval. & c. *Super eo.* de Off. Deleg.

3 Secundò. Quando ratio Legis non est adæquata verbis ejus, restringenda Lex est ad terminos suæ rationis, non verò intelligenda secundum totam generalitatem verborum. Ita Communis, sed intelligendo de ratione scripta: quomodo enim prudenter cogitabirur non esse adæquata, aut si latet, num etiam Legislatorem latuit? Satisque est, cum sic voluisse, l. 1. ff. de Constit. Princ. esto Lex de iis sit, de quibus l. *Non omnium.* ff. de Legib. De ratione

autem scripta procedit Conclusio, tum ex l. 24. ff. eod. tum quia quasi anima est Legis; nam hæc rationabilis est, nec vult rationabiliter, nisi quæ comprehenduntur sub ratione, præsertim eâ, quæ habetur pro expresso motivo & fine adæquato & intrinseco: limitata autem causa limitatum habet effectum.

Dixi, *adæquato & intrinseco*, 4 seu quasi constitutivâ ratione objecti proximi, ut supra dictum est de identitate rationis, & cum proportionem hîc tenet. Nam si ratio non est adæquata &c. facile ex alia supplebitur rationalis universalitas verborum. Si autem ratio non est quasi constitutiva, ergo nec adæquata; ut in Jejunio ratio non est compressio vitiorum, ut sic, sed honestas temperantiæ in tali actu, seu materia. Quòd si materia non est propter se intenta, oportet, ut ratio contineat proximum & adæquatum finem, qui tunc censetur quasi intrinsecus.

Dices 1. in l. *Prospexit.* ff. Qui & à quib. non restringi verba secundum rationem. 2. Ratio Legis non est Lex, imò nec proxima virtus ejus. 3. Sicut voluntas potest esse magis restricta, quàm ratio, ita etiam generalior esse poterit.

6 Ad 1um, Resp. rationem, *ne mancipia quaestioni subducantur*, non fuisse intrinsecam & constitutivam objecti; quia materia fuit distractio Servorum, res de se indifferens, ut prohibeatur. Fuit ergo finis tantum extrinsecus, praecipuus quidem, sed non adaequatus, nisi sumatur subductio, non tantum secundum actum, sed etiam secundum praesumptionem, vel potentiam, aut moralem contingentiam, cavendo sic omnino contra fraudes. Probat vero recte d. Lex, verba absoluta non facile restringenda esse ex ratione Legis; & ideo ibi l. 1. subditur: *Quod quidem perquam durum est, sed ita Lex scripta est.*

7 Ad 2^{dum}, Resp. rationem vel continere finem tantum extrinsecum, vel intrinsecum motivum virtutis aut vitii, cujus intuitu fertur Lex. Si posterius, sine dubio Lex non comprehendit casum positum extra talem rationem utpote adaequatam materiae, nec Lex fertur extra propriam materiam. Sicque d. ratio est virtus Legis, non per modum efficientis causae, aut formae intrinsecae, sed per modum proprii objecti & materiae, quae in suo genere est causa Legis, & ad hanc necessaria. Si 1um, vel ratio non

est adaequata, vel accipi debet; ut in d. l. *Prospexit*, secundum omnem habitudinem, quam participare potest in ordine ad maiorem securitatem vel utilitatem Legis; alias omni ratione careret Lex.

Ad 3^{tium}. Resp. servari aliquo modo commutatam proportionem extensionis & restrictionis, ut initio dictum est, cum differentia tamen. Nam voluntas potest prudenter non omnia velle, in quibus eadem ratio est, non tamen velle aliquid sine ratione, & ideo nunquam verba extendi possunt ultra rationem Legis in tota latitudine sumptam. *In tota*, inquam, *latitudine*; nam licet ratio in particulari casu cesset quasi actu, sufficit, casum de se obnozum esse illi rationi, & sic haec non omnino cessat.

Tertiò. Lex restringitur aliquando ex subiecta materia, & praesertim per comparisonem ad aliam Legem. Exemplum est in l. *Adigere*. ff. de Jur. Patron. ubi prohibito cogendi ad coelibatum, negatur extendi ad Evnuchos; ut subiecta materia poscit. Quanquam d. restrictio optime reducatur ad rationem Legis, quia si illa sit ex materia, ferè semper haec conjuncta est cum ratione. Alia restri-

restrictio est Legis generalis, ut in casu speciali cesset propter speciales circumstantias, & prae-rogativas.

10 Fit autem duobus modis; uno, ex speciali Jure sic dispo-nente, c. *Quia periculosum*. de S. E. in 6. vel si speciali in casu aliter dispositum est, juxta R. I. quod *generi per speciem derogetur*. Mo-dus alter est sine speciali Jure, & solum ex conjectata mente,

Legislatoris, juxta c. 81. de R. I. in 6. sicque talis restrictio fun-datur & in Jure Positivo, & in Naturali ratione, propter defe-ctum voluntatis praesumptum ex incogitantia talium circumstan-tiarum. Regula autem certior dari nequit, quam ut res relin-quatur arbitrio prudentium, sic-que usus Regulæ in particulari sine dubio difficilis est.

CAPUT VI.

An interdum cesset obligatio Legis in particu-lari contra verba, etiamsi per Principem non tollatur?

1 Aliud est, quære, an ver-ba universalis sint, & hos vel illos casus comprehen-dant, si hac vel illâ significatio-ne accipiantur; aliud, supposi-to sensu Legis quoad universa-litatem, vi cujus casus de se comprehenditur, an is propter particulares circumstantias hic & nunc non comprehendatur à Lege, idque ex defectu vel po-testatis, vel voluntatis in Legis-latore. Prius ad generalem do-ctrinam hætenus traditam, & magis propriè ad Juris pruden-tiam pertinet; posterius verò ad

epiickiam, an eâ uti liceat, vel agere contra verba Legis?

Assertio certa est, interdum cessare obligationem Legis in particulari, etiamsi ejus verba ca-sum comprehendere videantur, nec in alia Lege is exceptus sit, nec per dispensationem Princi-pis. Tradunt Theologi cum S. Th. 1. 2. q. 96. a. 6. & 2. 2. q. 60. a. 5. & q. 120. per tot. & alii in 3. d. 37. ut manifestum supponunt, & apud Juristas re-ceptissimum est; & tradit Arist. 5. Eth. c. 10. ut rem lumine naturæ evidentem. **Definit**

enim

enim *Æquitatem*, quòd sit *Emendatio Legis ea ex parte, quâ deficit propter universale*. Et superius dixit, necessarium esse, ut Lex, quæ universaliter fertur, interdum in particulari non obliget, quia fieri nequit, ut in omnibus particularibus ita sit recta, quin deficiat.

3 Ratio est, quia res humanæ innumeris mutationibus obnoxia sunt, quas semper prævidere nemo potest, nec si potest, convenienter excipit in particulari; id quod infinitam pareret confusionem, & consequenter majus incommodum foret. Nec propterea Lex non est recta, imò recta non esset, si in omnibus particularibus obligaret. Quia ut recta sit, sufficit, quòd *acceperit id, quod plerumque accidit*, l. 3. & seqq. ff. de Legib. Unde defectus nec in Legge, nec in Legislatore est, ut ait

Philosophus, sed in natura, seu materia mutabili, quam totam explicare Legis non est. Subintelligitur ergo in ea tacite exceptio, quia alias injusta foret.

Vox ergo *Æquitas* à Philoso- 4
pho sumitur pro *Epickia*, quamvis aliquando sumatur pro *Justitia*, aliquando pro omni moderatione, aliquando autem condistinguendo à Jure, utique scripto & rigoroso, juxta dicta lib. 1. c. 2. & Bartol. vocat *Convenientiam* quandam, seu *benignitatem Juris*; & Abb. *Justitiam dulcore misericordiae temperatam*. Habet autem locum & in præceptis negativis, & in affirmativis obligantibus tempore præfixo, non verò in aliis, propriè loquendo; quia solum fit dilatio, non excusatio obligationis.

CAPUT VII.

Quando habeat locum excusatio ab obligatione Legis per epiickiam?

1. **P**rimò. Non sufficit, quòd ratio Legis in particulari casu cesset negativè. S. Th. l. c. in sup. cap. Cajet. Soto. Nav. Ledesm. Couar. Aristot. qui solum ad Epiickiam sufficere vult, quando Lex peccat, utique contra debitam Legislationem. At in d. casu nil peccatur obligando, quia Jejunium tamen bonum est, licet non necessarium ad macerationem carnis; idemque est in aliis, sive omissionibus, sive actionibus præceptis. Et alias sequerentur absurda innumera, ut Perfecti excusarentur à Jejunio; fornicatio secluso periculo prolis, liceret &c. &c.

2. Aliud enim est, cessare rationem in hac persona quoad particularem necessitatem, vel utilitatem intentam à Lege; aliud, cessare quoad vim obligandi illam. Nam eo ipso, quòd ratio ut in plurimum teneat, sufficit, ut obligatio ad omnes, qui Legem servare possunt, extendatur: tum propter conformitatem Partis cum toto, tum quòd obedientia semper utilis

privato sit; tum quia contrarium valde esset bono communi, si ex sola d. causa cessaret obligatio. Atque hanc voluntatem generaliori ratione nixam satis ostendunt verba ipsa generalia, & ea ipsa voluntas justa, est anima Legis: nec est ulla ratio præsumendi aliam, cum illa sit rationabilior & prudentior.

Secundò. Peccat Lex in casu particulari, quatenus actus turpis esset, vel si inhumanus evadat. Exemplum prioris est in Deposito restituendo contra præceptum aliud urgens. Ratio alterius est Jus, quod homo habet, ne serviliter obligetur; esto quod Lex sonat, fieri posset, ut Carthusianos sine peccato abstinere à carnibus, etiam cum periculo vitæ, probabilissimum est: id autem præcipere, alienum est à munere prudentis, quia humana conditio non fert tam inhumana præcepta; nec intentio Legislatoris solum est præcipere recta, sed etiam rectè.

4 Tertiò. Esto non deesset potestas obligandi; tamen ex circumstantiis judicari potest, non fuisse hanc mentem Legislatoris. Sic à Jejunio excusat non tantum gravis morbus, sed minor debilitas, juxta benignitatem Ecclesiæ. Id quod colligi potest ex circumstantiis temporis, loci, personarum, & præsertim ex usu Regiminis, & more interpretandi similes Leges.

5 Colligitur 1. Legem non tantum cessare in particulari, quando obedire esset contra bonum commune, sed etiam quando solum est contra bonum particularis personæ; siquidem sit nocumentum grave, & nulla ratio boni communis ad illud inferendum. Ita omnes. 2. Non referre, quod sit tale quid,

cui possit renuntiari. Non enim obligat Lex ad renuntian- dum, ut si imminet incendium domus. Imò interest boni communis, ne bona privata delapidentur. 3. Similiter non referre, an de Jure acquisito, an acquirendo agatur; si enim id leve sit, nil excusat, si autem hoc grave est, sæpe æquiparatur damno, ut l. un. Cod. de Sent. quæ pro eo, q. interest &c. sicque usu receptum est, excusari à Festo propter amissionem occasionis magni lucri. Omnia ergo considerata sunt, ut prudens judicium feratur in casu contingenti. Licet ergo damnum emergens ex genere suo excuset justius; tamen etiam alia causa poterit esse justa & gravis.

CAPUT VIII.

Quomodo de excusatione occurrente constare
debeat, ut liceat uti Epiickia, citra recursum
ad Principem?

Primò. Quando certò constat, materiam Legis hîc & nunc esse contrariam alteri præcepto magis obliganti, cessat Lex, & omitti potest citra d. recursum. Ita omnes, quia in manifestis (ut ait S. Th. 22. q. 120. a. 1. ad 3.) non est opus interpretatione, sed excusatione. Et authoritas Superioris sine effectu tunc est, quia DEO magis obediendum est. Nec d. recursus tunc ex natura rei necessarius est, nec ex Lege Positiva: nec subordinatio Subditi per se illum poscit; quidquid sit de accidenti ob vitandum scandalum, vel causam aliam.

Secundò. Quando certò constat, legem non obligare, licet possit servari licitè, Subditus propriâ authoritate illam omittere potest. Patet eâdem ratione, quâ prior conclusio, & Doctores indistinctè loquuntur. Differentia tamen est, quia in priore casu obligatio est non servandi Legem, si quidem certitudo sit de malitia actûs.

Sin dubium sit, & formidinis tantum, cum probabili iudicio de honestate, liberè fieri poterit; secus verò in dubio proprio & negativo. Deest enim tunc & probabilitas de honestate, & authoritas Superioris, supponendo certum esse, quòd hîc & nunc non obliget: ergo dubium est practicum, & cum eo operando peccatur.

Tertiò. Qui probabiliter iudicat, Legem non comprehendere casum, securè potest excusari à Lege, etiamsi formidet, vel utrinque habeat rationes probabiles dubitandi. Ita Cajet. Soto &c. &c. Est practicè certa, si non possit conveniri Superior, quia iudicium probabile sufficit in moralibus, præsertim in defectu regulæ certæ, ut ex materia de Conscientia suppono. Nam alius modus operandi est ultra humanam conditionem & prudentiam, cum omnis ferè cognitio, præsertim in agendis sit conjecturalis; onusque imponeretur gravissimum.

vissimum. Quis enim aude-
ret uti epiickiâ propter occurren-
tem necessitatem, cum nemo
tam certus sit de sufficientia
causæ, quin formidet? Nec
simplices sequi possent consili-
um docti & pii, nec iste dare,
quia solum est ex iudicio proba-
bili. Contrarium autem con-
stat esse in usu totius Ecclesiæ,
& approbari ab omnibus Do-
ctoribus.

- 4 Sed Juristæ, ut Abb. negant,
recedi à verbis Legis posse in
casu dubio; nam illa sunt in
possessione, & tutius sequen-
dum est, Lege non peccante,
& aliàs infinita incommoda se-
querentur. Sed contrà est 1.
quia sufficit, quòd rationes non
convincant, aut non sufficien-
tissimè probent tantum onus,
præsertim contra communem
Doctorum. 2. Verba non sunt
ita certum signum voluntatis,
quin ex circumstantiis restringi,
vel extendi possint; nec etiam
in possessione sunt, nisi cæteris
paribus. 3. Esto, Lex non pec-
cet, præcipiendo mala vel ni-
mia, peccare potest significan-
do plus quàm oportet: & ideo
minus recedendum est à volun-
tate, quàm verbis Legis. 4. Si
iudicium prudens est, nulla sunt
incommoda, abusus autem im-
pertinens est; majusque incom-

modum est, hominem in d.
casibus stare non posse iudicio
probabili. 5. Juristæ loquuntur
de Iudice, qui debet secundum
Legem judicare, si verba clara
sunt, & probari non possit,
aliam esse mentem Legis; aliàs
secundum ipsam judicare posset.

Alii differentiam ponunt 5
inter exceptionem à potestate,
vel voluntate Principis. Sed opi-
nio constans non est, quia sem-
per etiam à voluntate excipi de-
bet in usu Epiickiæ. Si enim
Princeps præcipit ex certa scien-
tia, declarans se posse; Subdi-
tus tenetur iudicium suum de-
ponere, & obedire, ut est com-
munis Sententia, & in praxi ne-
cessaria: cur ergo tunc verba
non sunt in possessione, suppo-
nendo dari iis posse sine peccato?

Solum difficultas est, an 6
quæ dicta sunt, etiam ubi po-
test recurri ad Superiorem, lice-
ant? Nam nec in Lege inter-
pretanda, nec in Iudicio recur-
ritur ad Papam, sed statuitur pro-
babilitate, juxta Bart. & alios l.
1. Cod. de Leg. & c. 1. de Con-
stit. Sed non est recedendum
à communi Sententia, quæ vi-
detur usu omnium piorum &
prudentum confirmata. Va-
lētque argumenta Juristarum
suprà expensa, cum inordina-
tum sit, propter solas conjectu-
ras

nas recedere à verbis, ubi certitudo esse potest de mente Superioris, id quod pro omni epiickia solum probabili servandum est; jam enim cessat necessitas utendi iudicio probabili, pro qua suppetunt principia certa ad praxin.

7 Quartò. In casu propriè dubio, recurrendum est ad Superiorem, si possit; secus verò servanda est Lex. Prior pars per se evidens est ex dictis, & quia tunc simpliciter deest principium morale, quo practiè depōnatur Conscientia dubia, Lege stante in possessione. Partem alteram tenet Cajet. Soto, Med. uterque, & omnes Moderni. Nam impotentia recursus citra iudicium probabile, non dat certitudinem practicam, sed præsumptio est pro Lege, quæ in possessione est obligandi.

Non enim simile est, quando agitur de tota Lege, an sit lata &c. quæ tunc non possidet, ut in simili notatum est de Voto lib. 4. c. 5. & 6. Nec etiam agitur de dubio ex concurrentia Legum, ubi epiickia est necessaria sequendi, quod videtur tutius, ne homo sit perplexus. Sed agitur de epiickia voluntaria, in qua deest necessitas vitandi peccatum, seu transgressionem alterutrius Legis: nulla autem alia sufficit ad non servandam Legem, nisi etiam sufficiat ad iudicandum probabiliter, quod Legislator pro illa non obliget. Si enim tantum est ad dubitandum; profectò & parva necessitas est, & major est necessitas servandi Legem, vitando periculum peccati.

CAPUT IX.

An aliquando Lex tota per seipsam cesset, causâ
ejus cessante?

Constat, Legem non cessare morte ferentis, nec lapsu temporis tantum, nec ex defectu Subjecti, quasi communitas defecerit; id enim non habet moralem considerationem. Solum ergo agi potest de mutatione ex parte objecti, si quidem cesset omnino & totaliter ratio Legis. *Omnino*, inquam, quia de cessatione in uno vel altero actu jam dictum est. Communis autem vult, sufficere cessationem etiam negativam.

2 Primò. Lex præcipiens actum de se bonum, constituendo illum intrinsecè in aliqua materia virtutis, non cessat, deficiente quocunque fine extrinseco Legis, etiamsi in illo genere fuerit finis adæquatus respectu intentionis Legislatoris, & fortassis ita spectatus, ut sine illo Legem non tulisset. Nam cessante d. fine, materia adhuc manet per se honesta, & capax Legis propter solum finem intrinsecum, seu honestatem actûs: hæc autem semper est intenta, quasi ratio

proxima & formalis actûs, quandoquidem in tali genere virtutis constituit actum, ut necessarium, & medium illius. Unde aliud est, quod præcipit Legislator; aliud, ad quod intendit præcipere, & ad illud obligat, & non ad istud: ergo cessante isto, non cessat obligatio ad illud, si durat, ut certè durat.

Patetque exemplis, ut Je- **3**
junii &c. Nam licet in tota Communitate cesset necessitas macerandi corpus, quia suppetunt alia media; non cessat id esse actus temperantiæ extra casum necessitatis extremæ. Sic etiam taxatio pretii obligat, quamdiu non evidens est inæqualitas; esto, cessent fines alii. Idemque est de Tributo posito ad certum finem, quamdiu is non cessat; idem de Lege, quamdiu honestas materiæ ad ejus honestatem sufficit, & aliunde non est impossibilitas moralis respectu Communitatis: quod jam esset, Legem cessare contrariè.

4 Sed hæc procedunt de Lege proprie sumpta. Nam præceptum ab homine (ex sola Obedientia) sæpe cessat, cessante fine extrinseco, seu speciali necessitate, vel occasione, ob quam indicitur Jejunium, Oratio &c. Quia finis extrinsecus est tota ratio præcipiendi, non intrinseca honestas, quamvis hæc supponatur. Violatio enim non erit intemperantia &c. sed inobedientia; secus ac in Lege, quâ per se primò intenditur honestas virtutis, sub qua actus essentialiter constituitur.

5 Secundò. Quando Lex præcipit actum de se indifferentem propter finem extrinsecum, tunc in generali cessante adæquato fine talis Legis, per se & ipso facto cessat talis Lex & obligatio ejus. Nam actus per se indifferens, non potest per se vel propter se præcipi, cum ut sic, non sit amabilis honestè: non cessat autem d. finis, nisi quia vel bonum, quod proximè per illum actum intenditur, cessat esse commodum communi bono Reipublicæ, vel quia ipse actus definit esse utilis ad tale commodum. Nec refert, intendi posse ob alios fines: nam est materiale, cum Lex non attenderit nisi talem utilitatem, quâ ablata cessat ejus materia; alia

verò utilitas non censetur necessaria, donec illius intuitu feratur Lex.

Colligitur 1. non requiri hic 6 Decretum Principis. Nam nec per modum revocationis, cum Lex per se desinat; nec per modum authenticæ declarationis, supponitur enim, d. finis cessationem per evidentiam facti generaliter noti Communitati, constare publicè, sicut quando agitur de impossibilitate, requiritur certa notitia. Non sufficit autem rem uni vel alteri esse notam, quia donec Lex cesset respectu Communitatis, non cessat respectu particularium: ergo necesse est & sufficit, notitiam d. cessationis consurgere ex publica & constanti opinione populi. Nec ut in impositione, ita in cessatione Legis requiritur promulgatio, quia illa pender à voluntate Principis, hæc ex facto; sicque facto ipso promulgatur cessatio justitiæ Tributi v.g.

Coll. 2. materiale esse distinctionem Juristarum, an Lex feratur propter vitanda incommoda, an propter utilitatem. Vel enim solum vitatio intenditur, ut in voto non ingrediendi domum; vel alia honestas intrinseca? Si 1um, utique cessat obligatio cessante ratione. Si 2dum, secus est, sive de incom-

incommodis agatur, sive de positiva utilitate. Attentè autem in priore membro considerandum est, an aliquid prohibeatur ratione periculi, an tantum ratione futuri effectus? Ordinariè enim prohibitio fit propter periculum, quidquid sit de effectu hîc & nunc, & ita tenent dicta suprâ de Lege fundatâ in præsumptione.

- 8 Coll. 3. cur cesset obligatio Correctionis, cessante fine in particulari? Obligatio enim tantum est Affirmativa, non pro semper, nec pro tempore, quo actus esset otiosus vel nocivus. Sic nec obligatio est eleemosynæ, quâ alter uti non vult, quia

formaliter est ad subventionem & sic non cessat Lex generalis & naturalis per epiickiam, sed quia tunc non est occasio, pro qua præceptum obligat.

Coll. 4. dicta applicanda esse ad cessationem Legis in parte, utique separabili. Si enim materia est indivisibilis, attentè considerandum est, an tota Lex propter defectum talem reddatur nociva, vel inutilis; secus enim servanda erit. Denique oportet, ut ratio Legis cesset perpetuò; alias hæc non cessat simpliciter, sed solum suspenditur, quia limitata causa limitatum parit effectum.

CAPUT X.

De Darine possit Dispensatio in Lege humana, & quid illa sit?

- 1 **P**rimò. Per se manifestissimum est & Jure & usu, posse obligationem Legis humanæ certò præexistentem, & ligantem talem personam, tolli per Superiorem ex causa, manente obligatione Legis in reliqua Communitate. Ita c. *Ipsa pietas*. l. *Si inquirat*. 23. 8. 4.

c. *Necessaria*. c. *Dispensationes*. c. *Tanta*. c. *Si quis*. 1. q. 7. c. *Multa*. de Præb. Unde incredibile est. S. Th. p. 1. q. 97. a. 4. (ut illi imponitur) hîc hallucinatum esse. Nam Legem, sicut humanâ voluntate inducitur, ita eâdem tolli posse, evidentissimum est.

² *U*sus autem vocis *Dispensatio* multiplex est ut 1. juxta usum communem Sapientum, & etiam Canonistarum, accipitur pro Interpretatione; à qua tamen si strictè seu antonomastice sumitur juxta usum præsentem, valde differt *Dispensatio*. Nam hæc est actus Jurisdictionis, & illa doctrinæ ac prudentiæ, & ideo etiam in Divina Lege locum habet; secus ac ista. 2. Juxta primævam impositionem *Dispensatio* significat distributionem seu administrationem, ut domus, familiæ. l. *Dispositio*. ff. de Solut. l. *Urbana*. 166. ff. de R. I. Gen. 43. 44. & 3. Reg. 18. 3. In Novo Testamento transfertur ad significandam administrationem Ecclesiasticam, Luc. 12. ut ad eam pertinet distributio munerum, actionum, & bonorum Domini. 1. Cor. 4. & 9. & 1. Pet. 4. Ex hac generalitate applicata est vox ad significandum actum, quo quis ab obligatione Legis eximitur; Quam accommodationem antonomasticam nemo Latinus reprehendet, cum cujusque facultatis & artis sit, instituere nomina sibi propria.

³ Secundò. Definitor *Dispensatio* esse *Relaxatio Juris humani*. Bart. Abb. & alii dicunt esse

Relaxationem Juris communis: at constat etiam in Statutis dispensari. 2. Omittitur particula *Cum causa cognitione*, quia sine hac stat valida dispensatio. Similiter omittitur causa efficiens, utpote extrinseca, & adhuc satis comprehensa; quomodo enim, si potestas deest, *Relaxatio* fit? Estque nugatorium dicere, ab habente potestatem dispensari. 3. Distinctio fit à licentia seu facultate simplici. Nam per hanc non aufertur obligatio Legis, sed conceditur, ut juxta ejus præscriptum fiat operatio. Sic in voto Paupertatis, & in Clausura Monialium dispensari nequit; sed datur licentia conformiter Juri requirenti illam. 4. Quia plures sunt species remissionum, ut Juramenti, voti &c. pro differentia additur *Juris humani*.

Coll. 1. aliud esse derogationem; aliud, dispensationem Legis. Nam per illam pars Legi detrahitur juxta l. 102. ff. de V. S. nihil verò per istam, cum vinculum maneat respectu Communitatis. Quòd si etiam respectu hujus ad tempus tollitur obligatio, erit relaxatio tantum vinculi, non detractio seu ablatio simpliciter.

5. Coll.

- Coll. 2. etiam Privilegio alicui competere, quod dispensatio sit; quod sine inconveni-
 enti tenet. 3. dispensationem non definiri per effectum, quia relaxatio alia est activa, alia passiva; & prior, non posteri-
 or est de essentia dispensationis, sicque cessat quæ fieri solet, ob-
 jectio vocabularia.

CAPUT XI.

De effectibus Dispensationis Legis humanæ.

- E**ffectus quasi adæquatus Dispensationis est, tollere vinculum Legis ex parte; sicque prima divisio ejus est in Suspensionem Legis, & excep-
 tionem ab illa. Nam per prio-
 rem solum ad tempus fit rela-
 xatio, eoque lapso redit obliga-
 tio sine ulla promulgatione, ut
 in Suspensione Privilegii. Po-
 sterior est, cum datur exemp-
 tio personæ sine determinatione
 temporis, vel in perpetuum, seu
 ad vitam.
- Hinc quot sunt effectus Le-
 gis, totidem Dispensationi tri-
 buuntur; quia quot modis unum
 oppositorum, totidem dicitur
 & alterum. Ut Dispensationis
 est, tollere obligationem in Con-
 scientia circa præceptum vel
 prohibitionem. 2. Idem fit
 circa poenam, sive anteceden-
 ter, ut ne quis excommunicari
 possit, vel tali poenæ subiaceat,
- sive consequenter post reatum
 poenæ jam contractum. 3. Si-
 cut Lex potest esse purè poenalis,
 ita per dispensationem Lex mixta
 transit in purè Poenalem.
- Altera divisio dispensationis
 est in Totalem, & Partialem.
 Et hæc posterior fit duobus mo-
 dis; uno, si Lex in parte dis-
 pensatur, ut in Irregularitate,
 concedendo Minores Ordines,
 vel usum suscepti tantum. Al-
 tero, si tota quidem obligatio
 tollitur, sed ita, ut loco illius
 onus aliud imponatur; dicitur-
 que Commutatio, vel si fit in
 onus pecuniarium, redemptio, ut
 in Voto.
- Notandum est 1. effectum
 dispensationis, esto factæ per ab-
 solutum *Fiat*, non incipere an-
 te notitiam ejus, si sit quo-
 ad obligationem Conscientiæ.
 Nam quia antè non licet usus
 ejus, verisimile non est, con-
 cedi

cēdi aliter. Si verò onus aliud tollitur, non repugnat, concessionem acceptatam statim operari, quamvis tenor ejus & intentio concedentis expendi debeat. 2. per se non requiri, ut quis alteri manifestet dispensationem; quia neque ex natura rei, neque in Jure postulatur. Secus est de impedimento publico, vel noto alteri.

Not. 3. dispensationem per se & regulariter loquendo, esse restringendam, quia à Jure exorbitat. c. *Quæ à Jure*. de R. I. in 6. & c. 1. de Fil. Presbyt. Restrictio tamen fieri non debet

ultra proprietatem verborum juxta dicta superius, nec ita. ut excludat necessaria ad valorem & effectum; alias frustratoria esset concessio, & qui dat formam, dat consequentia ad illam.

Not. 4. excipi à d. rigore Dispensationes, quæ ratione materiæ vel causæ gravissimæ & piissimæ, censentur omnibus pensatis favorabiles, ut dictum est c. 1. libri hujus, & tenet Abbas c. *Ad aures*. de Rescript. & c. *Et si Clerici*. §. *de Adulteriis*. de Judic. ubi Felin. & in c. *Can-*
sam qua de Rescript.

CAPUT XII.

De materiali causa Dispensationis.

Sicut in aliis actibus, qui ad alterum sunt, ita in præsentī duæ partes causæ materialis distinguendæ sunt, scilicet res vel actio, & persona circa quam versatur, seu quoddam vinculum, & cui relaxetur. Quantum ad prius ergo; aliud est vinculum Legis humanæ (nam Divinam supponimus indispensabilem esse) aliud contractus, promissionis &c. Hoc enim non dispensatur, tollendo

obligationem Legis, sed quasi abrogando factum, seu promissionem. Sub altero autem vinculo comprehenduntur omnes effectus morales Legis, quatenus ab ea nasci solent, & pendent, quia omnes sunt materia dispensabilis, ut Impedimenta irritantia, Irregularitates, Infamia &c. &c.

Dixi, quatenus pendent; nam si cum Spurio dispensatur, incapacitas Hereditatis Paternæ jam

per alium aditæ, nascitur ex alio titulo Justitiæ, quòd Fratres jam sint facti domini. Si autem Princeps plus possit circa jus illis jam acquisitum, non dispensatio erit, sed actus Domini alti ad distribuendum bona, ut expedit bono communi.

3 Dices, Quæ ab Apostolis immediate sunt, dispensari nequeunt, c. *Contra Statuta* 25. q. 1. c. *Sicut quadam*. d. 14. Resp. regulam esse sine exceptione, quia nec deest potestas, ut dicetur, nec ex parte materiæ est repugnantia. Nam voluntas humana mutabilis est, & versatur circa materiam mutabilem, Jura autem cit. loquuntur de Dogmatibus Fidei, & Institutionibus ac Præceptis Divinis, ut constat ex Glossis, Doctoribus, & ipso contextu.

4 Secundo. Quantum ad personam, unaquæque, quæ Jurisdictioni alicujus subjecta est, capax est Dispensationis. Nam ejusdem, cujus ligare, etiam solvere est. c. *Inferior* d. 21. ergo quisque Superior respectivè potest cum Subditis dispensare, & è converso hi ab illo dispensari, quantum est vi Statûs. Solumque differentia est inter Legem & Dispensationem, quòd illa non nisi Communitati ferri possit, hæc etiam per se primò circa personam privatam.

Tertiò. Legislator secum dispensare potest. Ita communis de Pontifice apud Sanch. l. 8. R. 3. & dictum est D. 82. de Sacram. Sect. 2. & 4. & D. 52. Sect. 1. & de Voto lib. 6. c. 11. Non enim omnis actus (ut contraria Sententia sumit) Jurisdictionis, requirit distinctionem personalem inter eum, qui Jurisdictionem, & personam, circa quam exercet; sed tantum illi actus, qui coactionem requirunt, vel propriam sententiam, quâ Jus dicitur inter Partes.

Nec enim d. distinctio requiri potest respectu Legis, vel Legislatoris, vel boni communis, quibus dispensatio potest aliquo modo præjudicare. Nam ad Supremum pertinet suam Legem tueri, & bono communi consulere; & ejusdem est, bona communia distribuere, applicando etiam sibi, ut Tributum: & etiam Dispensatio est bonum commune, quod distribuendum & applicandum est, prout expedit Reipublicæ. Et si seipsum Princeps ligare potest; cur non & solvere? Illud tamen fit solum consecutivè, & adminiculo Juris naturalis, non verò immediate & privatim, ut Dispensatio per se est circa privatum. Denique si hoc ex natura rei non repugnat; ergo neque
ex

ex Jure positivo, circa Supremum præsertim; sed sufficit distinctio formalis in persona, ut subditâ Legi, consequenter subimet, ut Principi.

- 7 Idem consequenter fatendum est de Episcopis, & aliis Prælatiis, quantum ad Leges ab ipsis latas, ut patet ex ratione factâ. Hinc autem sequitur, idem esse etiam circa Legem Superioris, quantum ad identitatem personæ dispensantis, & dispensatæ;

nam pendet ex modo potestatis à Superiore concessæ. Si enim amplè data est, potest Prælati secum dispensare, ut expressè S. Th. 2. 2. q. 185. a. 8. in fine, Corp. de Prælati Religionum, & Anton. Sylv. Tab. Turrecr. Si ergo regula petit facultatem Superioris, & casus urget, ut liceat Prælato agere contra regulam, non erit mera licentia, sed propria relaxatio Legis, & propriissima Dispensatio.

CAPUT XIII.

De forma Dispensationis humanæ.

- 1 **F**orma hîc accipitur pro signo externo, quo voluntas Superioris manifestatur, ut operari inter homines possit; sicque distinguitur Dispensatio in Expressam & Tacitam. Prior apertis & propriis verbis, altera aliis signis & factis significatur.

- 2 Primò. Quantum ad expressam, non requirit hæc verba determinata & certa, nec scripturam, nec petitionem prævi- am, nec etiam dispensantis verba expressa, dummodo materia Dispensationis satis exprimatur, seu de qua obligatione, Lege

&c. & cui detur. Ratio ultimæ partis est, quia aliàs verbum dispensandi non habet significationem satis determinatam, & individuatam; consequenter nihil operatur. Sufficit autem verbum generale, licet non exprimantur singulæ species in eo contentæ, nec etiam personæ singulæ, quibuscum communiter sumptis dispensatur, Gl. l. Lueius. ff. de Vulgar. & pupil. v. Non ad matrem. Nam satis adhuc distinguitur Expressa à Tacita vel Præsumpta Dispensatione.

3 Ratio prioris partis est, quia neque ex natura rei, neque ex Jure verba determinata sunt, sed sufficiunt, quæ juxta communem usum, quod datur, significant. 2. Sicut nec ad Legem, Privilegium &c. &c. ita nec hic Jure aliquo petitur scriptura per se, ut necessaria ad valorem, quamvis quoad probationem in foro externo regulariter; esto eâ deficiente, probationes aliæ sufficient, nisi aliquando plus velint Jura, ut etiam quantum ad valorem fieri posse constat, ut in Trid. Sess. 25. c. 5. de Regul. & ideo dictum est *per se*. Ubi autem scripto fit concessio, nominari debet dispensans; quod secus est in verbali Dispensatione, ubi sufficit, ipsum loqui per verbum de præsentis, ut in Sacramentis.

4 Rursus opus non est petitione præviâ, quidquid dicat Abb. Mandos. &c. &c. Non enim ipsius personæ dispensandæ; nam nullum Jus poscit, & sine Jure nullum est fundamentum, cum ex natura rei Amicus citra mandatum obtinere possit gratiam pro altero, ut eleemosynam, donaque alia. Nec in c. *Innotuit*, de Elect. plus habetur, quam quod ob defectum mandati, non concessa sit gratia; imò nec hæc, sed alia causa

allegatur. Et in c. *Nonnulli*. §. un. de Rescript. agitur de Rescripto ad Lites, juxta textum & rationem ipsam. Secus autem habet usus Curia in Rescripto Gratia, juxta Rebuff. & Navar. cum tamen Pontifex, sicut sine mandato petentis pro tertio, ita etiam Motu proprio, & ex sua erga egentem providentiâ dare gratiam possit, imò & acceptionem præcipere.

Unde nil obstat l. 4. §. 1. ff. de damn. infecto, nam agit de executione Justitiæ inter Partes: his autem non solet providere Judex, nisi ad instantiam; esto aliquando etiam ex officio, ne quis damnum patiatur, ut l. *Hoc amplius*. 9. ff. de eod. ergo multò facilius in causa gratia; sicque objectio retorquetur.

Denique aliud est, quid fieri soleat; aliud, quid per se necessarium sit. Nam quia raro occurrit causa ultrò offerendi; mirum non est, regulariter præire petitionem dispensationis, & ideo cum optimè colligatur mens dispensantis ex postulatione, huic subdi solet dispensatio in Privilegiis &c. Similiter cum petitio expressa est, sufficit nutus, aliudve signum annuentis sine verbis, ut in Matrimonio, quando verbalis inter-

terrogatio præcessit, significatur consensus. Aliquando autem requiruntur verba expressa dispensantis, ut in motu proprio c. *Si motus*. de Præb. in 6. Quod speciale est; sicut cum deest petitio expressa, regulariter verbis opus est, cum nec semper sit, nec esse possit Dispensatio expressa per solos actus, aliæque signa sine verbis.

7 Secundò. Dispensatio Tacita, sicut in Supremo Principe, ita etiam in Inferiore habet locum, servatâ proportionem in cæteris. Prior pars ferè ab omnibus ut certa supponitur; posteriori autem negat Communis; tenent tamen Palac. Anton. Angel. Med. Lop. & Sanch. & de eadem dictum est D. 41. de Cens. Sect. 3. Ratio est, quia in Superiore supponitur potestas dispensandi, neque ulli præscripta in Jure est certa forma, vel quòd dispense expresse tantum; ac tandem Præsumptio voluntatis eadem est.

8 Nam aliud est, loqui de conditionibus d. voluntatis; aliud de signo ejus. Prius impertinens est, quia nec expressa dispensatio dari potest sine justa causa in Jure Superioris, nec in proprio licetè, nisi causâ cognitâ; aliàs præsumeretur peccatum temere dispensantis: er-

gosi de Superiore stat præsumptio dispensationis Tacitæ, etiam de Inferiore stabit, cæteris paribus. Nec dicas, causam debere esse notam, ut Judici; nam in Foro interno sufficit justa causa, quomodocunque nota, & Subditus bonâ fide agens, præsumit ita procedi. Et in foro externo licet non admitatur Dispensatio, nisi probatâ causâ; tamen sufficit, probari post factum, quia nullâ ratione probatur necessitas prævii examinis &c. &c.

Difficultas est de Signo d. 9 voluntatis. Nam alii volunt sufficere scientiam, & patientiam Prælati; quia non præsumitur peccatum ejus, & exhibetur ratihabitio de præsentì, quæ comparatur mandato c. *Ratihabitio*. de R. I. in 6. & sufficit ad delegandam Jurisdictionem, juxta Sanch. l. 3. D. 35. ex R. I. in 6. *Qui tacet*. &c. utique quando ex officio loquendum est. Oppositum communiter tenent Canonistæ dicentes, illa, quæ tantum in patiendi consistunt, non esse sufficiens signum Dispensationis, quæ actum positivum requirit.

Distinguendum est in Rati- 10 hibitione. Nam vel dicitur de futuro, vel de præsentì, vel de præterito? Si 3tium; datur quidem

quidem scientia de præterito, sed non taciturnitas propria, quia tolerantia est necessaria, non voluntaria; consequenter nec signum consensûs. Imò actus est incapax dispensationis, quia si fuit actus contra Legem, non potest non fuisse. Sin dicas, esse consensum in futurum; ergo jam in alia membra incidimus.

11 Si ergo unum dicatur; certum est, non sufficere, sicut nec ad dandam Jurisdictionem. Quia quamdiu obligatio Legis non cessat ratione occurrentis necessitatis (adeoque per episcopiam) durat, donec à Superiore auferatur, ad quod non sufficit, ablaturum esse, si sciret: sicut nec d. præsumptio sufficit ad inducendam obligationem, vel præceptum. Quòd autem sufficiat præsumpta licentia simplex; ideo est, quia ibi actus non est simpliciter prohibitus, sed nefiat sine licentia: hæc autem conditio ex communi usu, & prudenti ratione extenditur ad voluntatem præsumptam.

12 Neque Rati habitio de præsentia defendi potest in Foro externo Nam i. graviores Interpretes, quorum autoritas ibi prævalet, resistit, & opposita præsumptio nullo Jure fundatur, imò Jura aliqua, ut Clem. ult. de S. E. non parùm eam imminuunt.

2. Valde incertum signum est d. taciturnitas, & de se solum significat permissionem; quæ sæpe sine peccato est propter vitandum majus malum, vel propter indispositionem subiecti, scandalum videntium: sæpe etiam esse potest negligentia, vel nimia pusillanimitas; & culpa quidem est, sed fortè minor, quàm in temere dispensando.

3. Per se incredibile est, præsumi statim dispensationem, cum Episcopus Irregularem videt celebrare, & tacet, nisi alia accedant.

Sic enim limitanda est sententia Canonistarum, nec altera penitus rejicienda. Nam sola taciturnitas nunquam sufficit, quamvis aliunde consummari possit præsumptio, utique ante opus; nam semel illicitum, non fiet licitum. Necesse etiam est, ut restringatur ad opus, quod coram Prælato fit, tacita dispensatio: & si est ad unum actum, oportet, ut causa utrinque nota sit, & intercedat aliqua justa causa non petendi consensum expressum. Ut autem in futurum sufficiat, vix poterit præsumi, ut in Irregulari notatum est, nisi fortè tanta sit consuetudo, ut concessio perpetua intelligatur.

14 Alter ergo modus d. Dispensationis est, quando ex certa scientia præcipitur vel conceditur, quod sine Dispensatione fieri nequit, ut Irregulari dando Beneficium, jubendo carnes comedere. Ita Innoc. Host. Abb. &c. ex l. *Quidam*. ff. de re jud. & l. *Barbarius*. ff. de Off. Præs. Non enim Superior præcipit repugnantia, nec præsumitur iniquus. Et qui introducit formam, præmittit dispositiones; & qui dat potestatem, dat etiam necessaria ad illam. Unde ita est *tacita* dispensatio, ut dici possit *virtualis*, propter inclusum actum positivum. Dixi, *ex certa scientia* &c. utique vinculi; nam voluntas incogniti non est.

15 Nec in foro interno refert, unde constet dispensato de d. scientia; nam veritas ibi attenditur, non præsumptio, vel scriptura. In externo autem necesse erit probare scientiam, quia est facti; quod non præ-

sumitur, maximè in Principe, qui nec tenetur, nec potest facta nòsse Subditorum. c. 1. de Const. in 6. De Episcopo autem Pastore dispensati secus esse censet Abb. ex d. c. *Innotuit*. & c. pen. de R. I. quia nisi probet ignorantiam inculpabilem, præsumitur vel scientia, vel negligentia ejus. Sed aliud est de Dispensato; nam res facti facile ignoratur, sive cum culpa, sive non, quod hic non refert, maximè in materia odiosa, nisi probetur, etiam juxta Abb. c. *Præterea*. de Testib.

Addunt d. scientiam debere 16 re probari ex narratis in ipso Indulto, vel per particulam *ex certa Scientia*. At nullum Jus est, quod ita restringat probationem; & Privilegium, si scriptura perdita sit, potest probari per Testes; nec d. Scientia Principis tam occulta est, quin per Testes, vel rei notorietate probari possit.

CAPUT XIV.

Apud quos sit potestas ordinaria dispensandi?

1 **C**onstat, d. potestatem esse penes eum, qui Legem tulit, quia pendet ab ejus voluntate, & potestate. Idem est de æquali in eadem Sede & Jurisdictione, quia loquendo formaliter, identitas est potestatis. Idem denique est de Superiore Legislatoris, quæ tali, & formaliter sumpto, quia inferior potestas semper à Superiore pendet. 2. Pontifex dispensare potest in Jure Canonico, ut nec qui Pontificem Concilio inferiorem volunt, ausi sunt negare; prudenter quidem, an verò etiam consequenter, ipsi viderint. Est autem Jurisdictione par Petro, licet quoad alia inferior Apostolis sit.

2 Difficultas est, an Inferior in Lege Superioris dispensare possit; ut Episcopus in Pontificia? Affirmant multi 1. quia quod potest Pontifex in universa Ecclesia, Episcopus potest in Diecepsi, nisi prohibeatur. 2. Exemplum est in c. *Nuper.* de S. E. & in dispensatione voti, quæ attingit Jus Divinum. 3. ex

usu in Festis, Jejuniis. 4. ex vi officii, cum actus sit necessarius.

Primò. Inferior non potest **3** tollere Legem Superioris, sive abrogando & derogando, sive dispensando etiam, loquendo per se. Ita Clem. *Ne Romani.* de Elect. c. *Inferior.* de Mat. & Obed. c. *Ideo.* 25. q. 1. c. Nec enim Inferior impedire potest voluntatē Superioris, sive inviti, sive etiam non consentientis, saltem tacitè, ut patet tum exemplo Physico facultatum subordinatarum, tum ex rectitudine Gubernationis, quæ talem subordinationem postulat. Nec Inferior Jurisdictionem habet in Legem Superioris, nec in Subditos, ut formaliter subjectos tali Legi.

Ad 1um. Resp. axioma **4** nullo Jure fundatum, & in rigore falsum esse, nisi multis modis limitetur. Nam Episcopi non est, permittere Sacerdoti Confirmationem, dispensare in Matrimonio rato, concedere Indulgentias absolutè pro Vivis & Defunctis, instituere Censuras, Irregularitates, approbare Or-
dines

dines Religiosos, canonizare Sanctos &c. Dein axioma supponit in Episcopo Jurisdictionem absolutam ex Jure Divino, de quo tamen non constat.

Ad 2dum. Resp. absolutio-
nem à Censura &c. non contra,
sed secundum Jus Superioris esse,
& ideo competit etiam Paro-
cho, quin hic dispensare in Ca-
none possit. Quoad votum, uti
& alia, quæ frequenter occur-
runt, & ad ordinarium Regi-
men necessaria sunt, præsertim
cùm agitur de bono animæ,
vinculo conscientie, periculo
peccati, rectè creditur potestas
concessa. Quia verisimile non
est, Superiorem velle, ut fre-
quenter, & quasi in singulis & quo-
tidianis casibus ad se recurratur.

Unde patet ad 3tium & 4tm.
nam d. axioma procedit quoad
ea, quæ pertinent ad ordinari-
am Gubernationem, moraliter
necessariam vel convenientem
ad salutem animarum, & consi-
derando potestatem Episcoporum,
priusquam Pontifex ali-
quid statuatur; quia alias jam imbi-
bitur virtualis prohibitio falcem
immittendi in alienam mes-
sem. Unde nisi juvet usus, non
facilis esse potest extensio ad Pœ-
nas, & Impedimenta, ut pa-
ret in multis Irregularitatibus &
Suspensionibus, quæ juxta re-

ceptam doctrinam satis intelli-
guntur prohibitæ, quia non
concessæ ad dispensandum. Igi-
tur vi officii nec ex natura rei,
nec ex Jure continetur concessio
implicita, loquendo per se, quo-
ad Canonem Pontificium.

Secundò. Concessio d. Dis- 7
pensationis non intelligitur, ni-
si vel expressa sit, vel ex recta ra-
tione interpretante voluntatem
Superioris fumatur. Exem-
plum prioris modi est in Trid.
Sess. 24. c. 6. de Ref. & quoties
Canon dicit dispensari posse;
alias nisi propter Episcopum,
superflue id adderetur, & d. *posse*
est latè interpretandum. Ita
Innoc. Abb. Couar. Ang. & alii
Summistæ, & Sanch.

Posterioris generis casus sunt 1. 8
si materia est levis, ita ut non sit
obligatio Legis ad mortale, ut
in Regulis Religiosorum. Est-
que per se verisimile, vel quia
parum pro nihilo reputatur, vel
quia cui committuntur graviora,
etiam minora concessa videntur.
2. Quando res est frequens, ut jam
dictum est. 3. In casibus extraor-
dinariis, quando necessitas reve-
ra magna est, & periculum in
mora, vel impotentia adeundi
Papam. Ita communis Cano-
nistarum c. *Et si Clerici*. §. de
Adulteriis, de Judic. Rebus. Ro-
ta, Sylv. Ang. Armil. Nav. 4.

Q q

Quando

Quando est Consuetudo; nam sufficit ad acquirendam Jurisdictionem. Unde Parochus solum quid potest circa Leges, ubi Consuetudo assistit.

- 9 Addit Cajet. idem tenere, si Lex posita est à Pontifice pro tali Provincia, non pro univer-

sa Ecclesia. Sed est valde dubium, quia nec in Jure, nec usu fundatum est. Nec cogit argumentum, quod particularia non sint nota Pontifici; quia sicut hic habere notitiam potest ad ponendam Legem, ita ad dispensandam.

CAPUT XV.

Nonnulla dubia de potestate Inferiorum ad dispensandum in Legibus Superiorum.

- 1 **D**Ubi est 1. an d. potestas sit ordinaria in Episcopo? 2. An is possit dispensare in Lege Concilii Provincialis, ut Superioris, vel ut in sua? 3. Quid de Archiepiscopo? 4. Quid de Dispensatione in Lege Synodali? 5. An Episcopus egeat consensu, vel consilio Capituli, cum dispensatio reputetur inter ardua, c. *Didici.* in fine 1. q. 7. consequenter urgeat regula c. pen. 15. q. 7. & c. *Quanto.* de his, q. fi. à Præl.

- 2 Ad 1um. Resp. esse absque controversia. Nam confertur vi muneris, quod jam ita institutum est, ut radicatum in se habeat Episcopus totam illam Jurisdictionem vi suæ Collatio-

nis & Institutionis. c. ult. de Off. Ord. Omnisque Jurisdictionis in perpetuum concessa, est ordinaria, juxta communem Felin. Baldi &c. &c. Nam eo ipso, quod Dignitati annexa sit, in hac manet radicata, & cum illa confertur, ut notatum est de Legato à latere circa Vota, & habetur c. *Quod translationes.* de Off. Leg.

Ad 2dum. Resp. ut certum 3 supponi, quod in d. Concilio sit vera Jurisdictionis, quasi per se una moraliter, & non tantum, ut Aggregatum Jurisdictionum, ut constat ex usu, & perpetua traditione, dist. 18. per tot. & ex c. *Salvo* cum multis seqq. 9. q. 3. & in c. *Grave nimis.* de Præb. c. *Sicut olim.* de Accus. Trid. Sess.

24. c. 2. de Ref. Ex quibus constat, esse in d. Corpore Coactivam potestatem in singulos Episcopos: ergo evidenter distincta est à Jurisdictione singulorum: ergo superior hac.

4 Ad 3tium. Resp. esse Inferiorem Concilio Provinciali, nam ad hoc datur recursus ab illo, c. *Multis*. d. 17. Nec ille potest judicare vel punire Suffraganeos, vel Leges ferre pro eorum Diœcesi, c. *Nullus* cum aliis 9. q. 3. c. 1. de Off. Leg. Unde actus Jurisdictionis in d. Concilio poscit consensum majoris partis; & ideo debent omnes subscribere, ut constat ex usu, & d. c. *Nullus*; quidquid sit, an id sit de Jure Divino, vel Pontificio; utrumque enim probabiliter defendi potest.

5 Solùm sequitur, nec Archiepiscopum, nec Episcopum plus posse circa d. Leges, quàm concessum sit. Id quod regulariter factum intelligitur pro Diœcesi cujusque, ut patet tum ex usu: tum quia moraliter necessarium est, ne opus sit recurrere ad Pontificem, vel expectare aliud Concilium; quod esset grave incommodum. Verum est dispensationem potuisse committi Archiepiscopo. Sed nec ex consensu Episcoporum id habet, nec ex Jure communi,

quod extet; essetque in præjudicium Episcopi, cum Statuta sint de rebus ordinarii Regiminis, quod Diœcesano integrè relinquitur, & ideo Archiepiscopus nihil potest circa Vota in Diœcesi Suffraganei.

Ad 4tium. Resp. In Synodo 6 non esse, nisi solius Episcopi Jurisdictionem, quia Inferiores Episcopalem non habent, ut in Provinciali quasi ex natura rei resultat specialis Jurisdictio. Nec etiam Christus, nec Pontifex illam dedit Synodo immediatè, cum nullo Jure ostendi possit. Et ideo Bellarm. ait, vix posse vocari Concilium, quia solùm congregatur, ut res majori consilio & suavitate ordinentur. Quòd autem aliqui volunt, Excommunicationem in Synodo latam ligare Episcopum, sine dubio falsum est, & absque fundamento dictum. Igitur Episcopus in Lege Synodi dispensat, ut in sua.

Ad 5tium. Resp. sine dubio 7 Episcopum dispensare in suis Legibus posse sine d. consensu. Nam & Lex sic condi potest, & res meritò inter minora computatur; & saltem Consuetudo (quam fatentur Turrecr. Archid. Host.) id dat. Idem autem est etiam de Jure, juxta Gl. c. *Cum ex eo*. de Elect. in 6. communiter

recep-

receptam. Nam nec ex Jure Divino est d. dependentia, magis quàm ipsa Jurisdictio Episcopi; nec ex Jure Ecclesiastico, quia ubicunque fit commissio, de solo Episcopo sermo est, ut rectè notat d. Gl. & gratis dicitur, subintelligi conditionem nullibi expressam.

8 Adde, quia vel requiritur concursus Capituli propter præsentiam, vel propter consensum, vel propter consilium? Primum est frivolum; ubi enim

poscitur solemnitas? Alterum est nimium, ut patet ex d. c. *Quanto.* & c. *Novit.* de his q. fi. à Præl. Non enim requiritur consensus, nisi in casibus expressis, qui ordinariè pertinent ad Jus vel indemnitàtem Ecclesiæ. Tertium probabilitatem fortè habet de Jure antiquo, & in arduis; secùs verò nunc, ut Consuetudo, & posteriora Jura probant; maximè quia Dispen- satio non reputatur inter ardua.

CAPUT XVI.

An habentes potestatem ordinariam dispensandi, habeant etiam commutandi &c.?

1 **D**E Pontifice fatentur omnes, quia actus nec est per se malus, nec illi prohibitus, sed in usu c. *Licet* de Feriis, & in Impedimentis Matrimonii. Idem sine controversia est de Episcopo dispensante in sua Lege. Secùs verò esse volunt in Lege Superioris Sanch. Soto. Nav. Tab. quisque ferè ex diversis titulis. Sed sententia indefinitè & nudè prolata probari non potest.

2 Dicendum. Episcopus per se loquendo, habet potestatem

commutandi, cùm dispensat in Lege Superioris. Ita Abb. d. c. *Licet*, ubi Communis; & agendo de Jejunio, operibus servilibus, Horis &c. tenent omnes Summistæ, constatque etiam de Consuetudine valde communi. Nam d. Commutatio nec est per se mala, nec prohibita, nec supra potestatem Inferioris. Non imum, quia non fit injustitia, & satisfat causæ relaxationis; & licet illa ad dispensandum sufficiat, non cogit, ut in Votis dictum est: denique nec est umbra

bra Simoniae, si non agitur causa Dispensantis. Non 2^{dm}. quia maxime obstat Trid. Sess. 25. v. 18. de Ref. at universim loquitur, etiam de Pontifice &c. solum ergo excludit & pretium & titulum stipendii. Non 3tm. quia si commissio dispensandi absolute & simpliciter fit, intelligitur, ut eo modo fieri possit, quo Commissarius prudenter judicaverit.

3 Sic l. 6. de Vot. c. 12. ostensum est, sub potestate dispensandi includi Commutationem; quod saltem in Ordinaria omnes admittunt. Patetque exemplo Oeconomi circa Debitores, nam licet fines mandati servandi sint, tamen *melior causa mandantis fieri potest*, l. *Diligenter*. ff. Mand. Nec sequitur, Commutationem fieri posse sine causa, ut in Voto; quia huic conditio, *nisi in eviderter melius* &c. intrinseca est, & in potestate etiam privati est; quod secus est de Lege publica.

4 Dixi, *per se loquendo*, quia Conclusio limitari debet ad Leges, per quas Subditi obligantur ad onera aliqua, eum secus sit de iis, quae non feruntur per se ad onerandum, sed propter

alios fines justos, pertinentes ad bonum commune, ut propter servandum debitum ordinem, vel incommoda vitanda. Ratio prioris est, quia onus per onus recte compensatur c. *Et si Clerici*. §. *De Adulteriis*. de Judic. Trid. Sess. 24. c. 6. de Ref. cum similibus, & quoties onus Religionis vel virtutis imponitur.

Sin Lex sit non propter opus Subditi, sed propter utilitatem ad finem aliquem particularem; per se loquendo, non videtur justa Commutatio, nisi in id, quod conferat ad d. finem, ut abstinencia à Copula, usus Ordinis &c. in Denuntiationibus, Interstitiis &c. Si enim propter Dimissorias petitur quid pro Fabrica; profecto absurdum est, & non parum redolens Simoniam. Et hoc sensu locuti videntur Doctores cit. quamvis immerito differentiam constituent inter propriam, & alienam Legem, ut consideranti patet. Nec in exemplum valet, quod facit Papa; nam onerat propter alias rationes superiores, & per potestatem sibi propriam.

CAPUT XVII.

De Potestate delegata ad dispensandum in
Legibus humanis?

1 **S**uppono 1. dari posse d. potestatem. Nam dispensatio est actus Jurisdictionis & frequens, & necessarius: nec habet quid speciale, ob quod delegari nequeat, ut in *Votis* patet. 2. delegari non posse, nisi ab homine. Nam si à Legge datur; ergo ut hæc, ita & illa est perpetua, sicque transit in ordinariam. 3. in delegante supponi Ordinariam, l. *Morale*. ff. de Jurisd. omn. Jud. vel Ordinariæ æquivalentem, ut in *Delegatione* universalis causarum l. 1. §. *Ab eo*. ff. *Quis & à quo*, & in specialitate subdelegandi c. ult. de Off. Deleg. & in speciali extensione ad subdelegandum, juxta Gl. communiter receptam ex l. *Non distinguemus*. §. ult. ff. de Recep. arbitr.

2 Supponitur etiam, voluntatem Delegantis esse satis manifestam, & moraliter quidem per Rescriptum, quantum ad Forum externum. In interno enim, & simpliciter loquendo, id necessarium non est, quia secluso Jure speciali, quidquid fit

per scriptum, fieri potest verbo: Jus autem hîc non extat.

Primò. Delegatio, quæ fit 3 mediante facultate datâ supplicanti ad eligendam personam, quæ secum dispenset, est odiosa, ac subinde strictè interpretanda. Ita dictum est l. 6. de *Vot.* c. 16. Nam Dispensatio est odiosa: at d. Delegatio, quantum est ex parte Principis, jam est inchoata, & virtualis dispensatio, seu in fieri; quia jam procedit à Principe, ut approbata in se, & in causa, si verificetur. Dices, ita esse in Dispensatione necessaria; secus in libera. Resp. moraliter non dari ad instantiam supplicantis per modum liberæ facultatis, sed mandati necessarii.

Secundò. Quoties concedi- 4 tur facultas dispensandi cum aliquo in particulari, concessio est stricti Juris, sive detur ad instantiam Partis, sive Delegati, & sive determinatæ personæ, sive cum electione. Ita Communis c. *Et si Clerici*. §. *de Adulteriis*, de Judic. & c. ult. de Simon.

Su-

Sumitur ex c. *Si cui nulla.* de Præb. in 6. Infert autem Sanch. l. 8. D. 2. limitari debere, si sit ob favorem Delegati, arg. à contrario, *Si non ob suum* &c.

5 Sed contrà est, quia si una & eadē facultas est; cur nunc odiosa, nunc favorabilis est? 2. Persona, pro qua datur, etiam eget favore, & fortè magis, quia miserabilis, & confitens peccatum &c. 3. In alio petente Gratia ambitiosa est: si ergo petitur intuitu egentis, cur magis est favor, si ab uno, quàm si ab alio petitur? 4. Aliud est, gratiam esse mansuram; aliud, favorabilem esse. Nam Dispensatio necessaria non expirat re integrâ, ut fatetur Sanch. d. l. D. 28. & tamen est odiosa.

6 Ratio ergo prioris est, quia est Gratia plenè jam facta; & ita nihil probat d. c. *Si cui.* quia loquitur de mandato conferendi Beneficium; sicque gratia tantum est in fieri, & consequenter expirat. Ratio autem odii tota est, quia d. Delegatio moraliter perinde reputatur, ac ipsa dispensatio, sive cum mandato sit, sive cum libera facultate; respectu enim Legis est idem odium, licet efficacius cum mandato. Ita generaliter Felin. d. c. ult. lin. 3. *quia tunc non est una simplex facultas dispensandi,*

sed quasi dispensatio in re producta, solam executionem expectant.

Tertiò. Delegatio generaliter facta quoad personas sine illarum expressione favorabilis est, & latè interpretanda. Ita communiter Canonistæ ll. cit. & Legistæ l. *Gallus.* §. *Et quid si.* ff. de Lib. & posth. & l. 2. ff. de V. O. Nam potestas Ordinaria, & quæ ex Privilegio, vel Jure communi conceditur Dignitati, favorabilis est: ergo etiam purè Delegata. Nam & hæc est secundum, non contra Jus, utpote in commodum commune data, & simpliciter necessaria ad commune Regimen, & ad convenientem usum Legum. Nec modus concessionis hac vel illâ viâ, variat potestatem, sed hæc solum conceditur pluribus, & pluribus modis. Denique in ea per se primò intenditur favor Communitatis, & Delegati; quod totum est Beneficium Principis. At Delegatio respiciens certam personam, necessariò privatum commodum attendit, cum exceptione à Jure communi, & ideo est odiosa, & ex se invidiosa.

Notandum autem est, ampliationem Delegationis generalis potissimum esse contra Delegantem. Nam ubi est præjudicium tertii, vel imminutio aliqua

aliqua Jurisdictionis Ordinarii, eatenus restringitur, si à Superiore remoto data est. Quoad reliqua autem standum erit principiis cap. 2. & 3. positis. Not. 2. standum esse formâ Rescripti, scilicet quoad omnes

qualitates personæ eligendæ, aliæque, quæ in eo exprimuntur. Nam excedendo fines mandati, nihil fit, juxta dicta l. 6. de Vot. c. 16. & dicenda inferius.

CAPUT XVIII.

An ad justam Dispensationem necessaria sit
causa justa?

Primò. Princeps etiam Supremus, non potest licite dispensare in Lege sua sine justa causa, vel proportionatâ Legi, in qua dispensat. Ita Theologi cum S. Th. 1. 2. q. 97. a. 5. & juxta Rebuff., fere omnes Canonistæ. Multos quidem pro opposita sententia citat Sanch. sed revera non tractant punctum de licito; & ideo pauci, vel nulli stant pro illa: quod notandum est, ne cui probabilis illa videatur propter tot pro ea allegatos.

Sumitur ex c. *Necessaria*. cum seqq. 1. q. 7. & ex Trid. Sess. 25. c. 18. de Ref. & Sess. 24. c. 5. de Ref. & l. *Relegati*. ff. de Poenis ibi: *ex causa*, ubi perperam Gl. addit, voluntatem Principis esse magnam causam; nam illa

semper involvitur, & nemo dispensat nisi volens: ergo aliquid præterea poscitur. Ratio præcipua est ipsum Jus naturale, nam Princeps non est dominus, sed dispensator Legum: ergo si dispensatio est sine causa, nec est prudens, nec fidelis, quantum debet vi muneris, sed fit propter privatum affectum, & sine causa vulneratur Lex, & deformatur Corpus quoad conformitatem & proportionem membrorum.

Secundò. Sic dispensare, est ex genere suo mortale in Principe. Cajet. Valen. Sot. Couar. Nam violatio fit Justitiæ & Commutativæ & Legalis & Distributivæ, tanquam læsio & Officii, & Boni communis, & est acceptio personarum, quæ est pro-

proxima & specifica malitia d. peccati: atqui d. acceptio ex genere suo est peccatum mortale, maximè quando radicatur in obligatione Officii, ut traditur 2. 2. q. 63. & quis negat grave esse, sic dispensare in Jejunio Quadrag. vel in Horis? Certè statim actus per se apparet adeò deformis, ut judicetur peccatum mortale. Et licet de facto non sequatur scandalum, quia occultè fit, de se est scandalosum, & offendit Rempublicam; quod est indicium, rem in se & de se esse gravem, ut notat Valent.

4 Tertiò. Si Princeps secum ita dispenset, peccat, & ex genere suo graviter. Esset enim ridicula obligatio, si illam pro libitu Princeps à se tollere posset, ut omnes fatentur: at similiter ridicula esset obligatio sub gravi, si sic pro libitu tolli posset: ergo ut stet dogma, quòd Princeps suis Legibus ligetur, sic sentiendum est in præsentia; nam universim obligatio nulla est, quam quis pro libitu à se auferre potest. Atqui ratio d. peccati non est ex accidenti extrinseco, sed præcisè ex vi malitiæ specificæ acceptionis personarum.

9 Coll. 1. peccare Subditum, petendo talem dispensationem, ut fatentur omnes, loquendo per se. Potest autem d. pecca-

tum attendi, vel ut actio propria, & inordinata voluntas peccantis, vel ut inductio ad malum. Prius ex genere mortale non est, quia Subditus ex propria Justitia non tenetur ad conformitatem cum reliquis. Posterius in individuo tale est, quale id, ad quod inducit.

Dixi, loquendo per se. Nam 6 potest esse ignorantia invincibilis in Subdito, quin in Prælato sit, propter majorem obligationem sciendi. Et ille, si bonâ fide procedit, non peccat, quia in dubio pro Prælato præsumere debet. Si autem malâ fide agit, allegando falsa &c. peccat graviter ex genere, quia de se gravem injuriam infert Superiori, nisi excuset levitas materiæ.

Coll. 2. Si Prælatus ultro 7 offerat dispensationem, alter non peccat vi cooperationis, quamvis Sanch. oppositum teneat. Nam illa à solo Superiore procedit, & ut procedit, alter non concurrit, scilicet inducendo. Nec Acceptatio est necessaria, ut concausa, sed ut conditio: at hanc ponere, est permittere effectum, non facere. Imò quòd ille sequatur, non est nova malitia, sed tota posita jam est, positâ dispensatione.

8 Coll. 3. non requiri causam, quâ stante, per se cesset obligatio. Quia nec interpretatio Prælati necessaria est, si constet de d. causa. Si autem dubium est, recursus solum fit pro interpretatione, quæ largè & non propriè, dispensatio dicitur. Præterea causa non debet esse tanta, ut Prælatum obliget, sed minor sufficit, ut prudenter judicetur, rectè alterum eximi. Tamen quò gravior obligatio est, eò graviores causas dispensandi requiri constat. Triplex autem genus causæ est, scilicet Necessitas, Utilitas, & Pietas. c. *Fraternitas*. d. 34. c. *Necesse*. d. 29. c. *Pietas*. 23. q. 4. & per multa capita 1. q. 7. Aliquando autem oritur causa ex uno vel alio capite, aliquando ex multis simul; quod enim singula non possunt, simul collecta efficiunt.

9 Coll. 4. dispensationem tripliciter dividi, ut in voluntariam & necessariam seu debitam & indebitam. 2. in justam ab intrinseco attentâ ratione Legis, & justificatam, per causam extrinsecam. 3. in factam publici, vel privati boni causâ. Ratio ultimi est, quia nec Lex omnis semper immediate est propter commune bonum; & si est, adhuc stat, rectè dispensari, quia

ita debet haberi ratio Communitatis, ut tamen etiam singulis, quoad potest salvo bono communi, provideatur, & ut expedit privato propter periculum mali, vel impedimentum boni, sicque bonum partis in commune redundat.

Rursus quantum ad primam¹⁰ divisionem; constat dispensationem aliquando deberi, ut 1. ex præcepto Juris c. *Domino sancto*. d. 50. 2. ex præcepto ab homine. Nam conditione Rescripti, si preces veritate nitantur, impletâ, debetur gratia. 3. ex natura rei, ut vi Justitiæ, si est necessaria ad bonum commune, vitandum scandalum publicum &c. c. *Ut constitueretur*. d. 50. Item ex justitia officii erga privatum, propter spirituale malum, vel bonum in necessitate constitutum. Item ex misericordia, licet citra Justitiam, etiam aliquando debitâ titulo necessitatis gravis, quâ seclusâ, & præcepto positivo, non debetur; sicut Privilegium justum esse potest, & non debitum.

Quantum ad alteram divi-¹¹ sionem; intrinseca causa dispensationis dicitur, quæ directè opponitur observationi Legis, afferens impedimentum, vel nimium onus. Et hæc causa sine dubio maximè propria est, spectari-

etarique in ea debet, an ratio Legis in tali casu cesset; quia tunc quælibet ratio addita utilitatis, pietatis &c. sufficiet honestando actui. Si autem non cessat, majori causâ opus erit, quæ tamen intrinseca esse potest, ut debilitas corporis; esto aliàs egeret maceratione.

- 12 Extrinseca causa dicitur, sumpta ex circumstantiis extrinsecis, ut nobilitate, meritis personæ &c. Quod multum confert, & sæpe sufficit, quia utilitas Ecclesiæ saltem remotè concurrit, tanquam vel habita vel sperata ex

persona, quæ sic rectè attenditur juxta S. Th. 2. 2. q. 63. a. 2. ad 2. Trid. Sess. 25. c. 18. de Ref. & Sess. 24. c. 5. de Ref. & c. 1. Qui Clerici vel voventes. Unde quantum ad usum Ecclesiæ, nunquam deest causa saltem extrinseca, ut ad ostendendam benignitatem tempore opportuno, vel imponendo satisfactionem, sicut in Indulgentiis non semper præcedit causa, sed consummatur per opera petita, ut eleemosynæ, subsidii pro bello sacro &c.

CAPUT XIX.

An Dispensatio Legis humanæ data sine justa causa, valida sit?

- 1 **S**uppono 1. non valere, si sit in Lege Superioris, ut patet in Voto; & quia verisimile non est, aliter illam committi, quàm ut ex justa causa fiat. 2. Causæ examen Juridicum non requiri. Non enim in Pontifice, ut omnes fatentur ergo nec in aliis de Jure naturæ. At nec Positivum aliquod urget, & Trid. cognitionem causæ requirit etiam in Supremo, Sess. 25. c. 8.

de Ref. Et in foro externo semper præsumitur valor, si causa probetur: ergo deest Jus præcipiens plus.

Difficultas est in Lege propria. Nam injusta Dispensatio est nulla, & *crudelis dissipatio*, juxta Bern. sicut injusta Lex est nulla. 2. Exceditur potestas; nam dispensatur in *destructionem*, & tam negat DEUS potestatem suam, quàm homo inferiori. 3. Dispensatus non redditur tu-

tus in Conscientia, ut ferè omnes fatentur. 4. Posset Princeps etiam secum ipso sic dispensare.

3 Primò. Valet d. Dispensatio in Lege propria. Ita Innoc. Abb. Felin. Dec. Couar. Gigas, & ex Theologis ferè solus Vasq. in oppositum inclinat. Ratio est, quia Lex pendet à voluntate ferentis: ergo ut non obliget, stat pro ratione voluntas, ut patet in Abrogatione, Derogatione, Dispensatione cum tota Communitate: & idem est in Absolutione à Censura, c. *Venerabilis*. §. *Sanè*. de S. E. in 6.

4 Dices. Sicut non stat promittere, & non obligari, ita nec quòd Lex ponatur Communitati, & non obliget uniformiter omnes, quos debet; quia uniformitas est de Jure naturæ. Resp. falsò supponi Legem esse regulam indivisibilem, ut patet in dispensatione justa. Nam Lex non est nisi ipsa voluntas Principis, vel obligatio ab ea omnino pendens: ergo ut ex causa, ita & sine causa diminui illa voluntas potest, cum sola differentia, quòd illicitè fiat. Voluntas autem posterioris absoluta, semper est efficax, quia neque Jure naturæ irrita est, neque Positivo, maximè respectu Supremi. 2. Si Lex indi-

visibilis est; ergo si à principio quis eximatur, tota Lex corrumpet? 3. Cur valet Abrogatio sine causa? aut quid refert potius manere Legem, sed vulneratam, & non integram? Si plus assumitur, principium petitur: unde eniui constat, non manere Legem Communitatis, nisi etiam respectu singulorum maneat?

Ad 1um. Resp. multa fieri injustè, quæ facta tenent, maximè si solum sint contra Justitiam Legalem, vel Distributivam, ut est electio minùs digni &c. Si autem sequitur damnum tertii, eatenus nulla est dispensatio, quia dari non potest ad actum injustum. Vel ergo sequitur ex actione dispensati, vel dispensantis? Si primum, ut in taxa venditionis, dispensatio est nulla. Si posterius, ut in Tributo, Princeps tenetur compensare plus oneratis, non verò dispensatus, nisi cooperatus sit injustitiæ per petitionem &c.

Ad 2dum. Resp. aliam potestatem esse facti, aliam Juris seu Jurisdictionis ad ligandum. Prior est naturalis volendi vel non volendi; & Princeps operatur ut dominus suæ voluntatis per abusum omissivum Jurisdictionis, scilicet non ligando,

do, quos debet: hoc verò ut teneat, plus non poscit, quam nolle uti potestate Juris. Usus enim illius positivus essentialiter pendet à libera voluntate, & ita licet *dispensare* significet per modum actus positivi, in re est quid privativum tantum.

7 Ad 3tium. Resp. consequenter ad dicta esse certum, quod usus dispensationis non sit contra Legem, in qua dispensatur. Nec principium, *Obediendum est* &c. habet locum, cessante voluntate Superioris; sicque alter in Jejunio v. g. dispensatus, nec intemperans erit, nec inobediens. Sed nec aliunde peccatum est in d. usu, per se loquendo, quia Subditus non cooperatur peccato Superioris, sed effectui ejus utitur, in quo non est malitia. Nec refert cooperatum esse, quia non continuat peccatum prius, sed Superior non revocando quod potest, & debet. Unde certum est, difformitatem d. usus non esse mortalem: sed nec venialis est, per se loquendo, unde enim est obligatio conformitatis, supposita difformitate obligationis? & quod præjudicium boni publici in d. usu secreto, & secluso scandalo?

8 Ad 4tum. Responderi potest, Superiorem obligari proprie & per se obligatione humanæ suæ

Legis, differentiam tamen esse, quod is ex officio teneatur vitare difformitatem per sui exemptionem: & si hæc à principio fit, factum tenet, sed cum continua obligatione retractandi. At suppositum responsi difficilimum est creditu, quia obligatio Legis manat ab imperio, estque obligatio Subditi ad Superiorem: licet autem Physicè quis sibi imperet, ut se movendo, nemo tamen moraliter se obligando sibi, ut promittendo, vel secum contrahendo; sicque non sibi, sed alteri se obligat, & d. obligatio est obedientiæ, quæ non est ejusdem ad se.

Persistendo ergo in dictis superius; d. obligatio Principis non pendet à speciali voluntate ejus, sed à Lege naturæ præcipiente uniformitatem in medio virtutis posito aliis: ergo exemptio sine causa irrita est, resistente d. Lege, secus ac cum causa est dispensandi; quia Principem non facit pejoris conditionis, quam alii sint. Unde differentia Principis, & Subditi est, quod hic à Lege humana immediate, ille à Naturali ligetur, & durius quidem, quia etiam Status ejus requirit obligationem altiore & graviores ad uniformitatem, utpote magis necessariam & ad exem-

exemplum aliorum & ad observantiam Legis; quod etiam ex parte immediate fundatur in officio Principis.

10 Excipi tamen debent Leges irritantes, juxta dicta superius, quia si Contractus Jure humano irritus, fit scienter à Principe, tenet, & eo ipso fit dispensatio cum altero contrahente. Irritatio enim, siue Pœnalis sit, siue non, includit quandam coactionem, & consequenter requirit potestatem Superioris, quæ non exeritur circa seipsum, nec Lex naturalis ad conformitatem, extenditur ad hos actus violentos. Inhabilitatio ergo tolli potest sine causa, ut dispensando cum Clerico in Sacris

ad Matrimonium; nam hoc tenet, sed illicitum erit vi voti.

Secundò. Si Superior dispenset sine causa in Lege Inferioris, actus tenet. Sermo enim est de Superiore quoad Jurisdictionem; nam si Archiepiscopus quid intentet circa Legem Episcopi, nihil facit. Secus autem est, si Superioris potestas se immediate extendat ad Regimen Inferioris per modum causæ universalioris, & etiam immediatæ. Nam tunc mutatur effectus voluntatis Inferioris per Jurisdictionem superiorem, quæ de se ab illa non pendet, nisi limitetur per potestatem aliam superiorem.

CAPUT XX.

An cessante causâ Dispensationis, hæc cesset, vel aliter interdum amittatur?

1 **D**istinguendum in primis est inter Indultum seu facultatem dispensandi, & dispensationem ipsam. Rursus tres hujus status distinguendi sunt, ut 1. post indultum. 2. post dispensationem. 3. post hanc executioni mandatam, ut Matrimonio jam contracto.

Denique modi, quibus cesset dispensatio, sunt varii ut per mortem concedentis, per revocationem, per renuntiationem seu cessionem dispensati, & per defectum causæ finalis.

Primò. Si perventum est ad tertium statum Gratia, clarum est, hanc non cessare, utut causa

fa cesset. Non enim datur potentia ad præteritum; & actus contrahendi v. g. jam est factus validè & licitè. Quòd si effectus Gratiæ habet tractum successivum, ut in Jejunio; erimus quoad id, quod restat, in statu secundo, non tertio; de quo tenet dictum. Nam vel effectus est irritabilis, vel non? Si 2dum. ut Matrimonium, Professio &c. ergo actus est legitime factus, & acquisitum jus utendi. Si 1mum, idem erit, ut in alienatione &c. Nam Dispensatio, ut supponitur, data est absolute, & non cum dependentia à causa: esset enim valde onerosum & periculosum, & ideo non præsumitur, nisi adeò expressum sit, ut nullam aliam interpretationem admitat. Quo sensu dicitur, postquam effectus est consummatus, non cessare cessante causâ.

3 Secundò. Si dispensatum jam est, actus non corrumpitur propter mortem dispensantis. Ita vulgatum principium, quòd Gratia perfecta non expirat morte concedentis; dispensans enim jam fecit, quod ad ipsum pertinet. Dixi, si *dispensatum* &c. nam an Indultum, post mortem dantis usui esse possit, grave dubium est, sed commune Privilegio,

Tertiò. Dispensatio, si necdum facta est, per revocationem Superioris perit. Nam Jurisdictio Delegata per Indultum, semper pendet à voluntate concedentis, moraliter saltem permanente, seu non retractatâ: at dispensatio necdum est data, vel solum sub conditione, nisi d. voluntas cesset, aut retractatio præveniat executionem. Imò idem est, etiamsi dispensatio data sit, & nondum effectum sortita, puta alienationem &c. Subditus enim nullum speciale jus acquisivit, sed solum à Lege liberatus est: ergo huic potest denuo subjici, & honestè quidem, si ex causa, secus validè saltem, quia Superiori non potest resisti.

Quartò. Per Renuntiationem, five Indulti, five Dispensationis, nisi acceptata sit à Superiore, non amittitur potestas iis utendi postmodum validè & licitè. Nam aliud est, non uti gratiâ, aliud non posse uti. Prius utique fit, quamdiu quis non vult executionem Indulti, aut per Dispensationem non vult contrahere &c. At per renuntiationem talem usus, non perit potestas utendi, si prior voluntas retractetur.

Vel enim Renuntiatio potestatis est expressa, vel tacita: prior verba requirit, imò & accep-

ceptionem Superioris; alias retractari potest. Posterior, quæ est in non usu, non sufficit, quia solus non usus nec ex natura rei, nec ex Præsumptione Juris significat animum renuntiandi, cum nec in Privilegio præsumatur, nisi in casibus specialibus, qui in Dispensatione locum non habent. Imò nec usus contrarius continet veram Renuntiationem potestatis, ut patet discurrendo per exempla.

7 Objicitur enim, quod qui dispensationem Jejunii habet, & postea aliam obtinet, priore licet favorabiliore uti nequeat, propter animum renuntiandi in manibus Papæ c. *Veniens*. de Præscript. 2. Idem est de faciente actum impossibilem cum usu prioris, ut ducendo aliam, quam consanguineam; Castitatem vovendo &c. 3. Si quis scindat instrumentum Gratiæ, eo ipso renuntiat.

8 Ad 1um. Resp. exemplum in primis non tenere, si posterior obtentio fuit invalida, quia non præsumitur animus absolute, sed solum sub conditione renuntiandi, ut rectè notat Bald. d. c. *Veniens*. ex l. *Si Jure*. ff. de Leg. 3. Dein altera petitio solum significat animum obtinendi favorabiliorem dispensationem, & sub hactantùm con-

ditione amittendi priorem, juxta rationem factam. Tunc enim non poterit reverti ad priorem, ut est probabile, siue causâ Renuntiationis, siue (quod verius est) quia dispensans non vult duas dare dispensationes circa idem, sed cum quis alteram pro altera consanguinea obtinet, prior perit, ut bene Sanch. l. 8. D. 22.

Ad 2dum. Resp. actum in- 9
compossibilem cum usu Dispensationis, non propterea impossibilem esse cum Dispensatione ipsâ, nec cum effectu ejus proximo & immediato, scilicet ablatione Impedimenti. Nulla enim causa vel ratio, cur hoc redeat, assignari potest, cum à solo Superiore denuo imponi possit, quod per dispensationem jam factam abstulerat. Idemque est de Indulto; non enim fuit revocatum, nec etiam datum sub tali conditione, aut temporis limitatione, ut supponimus. Similiter nec votum dispensatum redit, quamvis differentia sit inter primum & alterum statum Gratiæ. Nam positâ dispensatione Impedimenti irritantis, hoc non redit quidem, sed opus erit solâ dispensatione voti. Si autem illa facta non est, vi Indulti procedi nequit ad dispensandum

in

in Impedimento, quia res mutatae sunt; sicque fines mandati transiliret Delegatus.

10 Neque obstat c. *Veniens*. Nam imprimis agit de Renuntiatione Praescriptionis. Dein petitio Privilegii, de quo ibi sermo est, non tantum usui Praescriptionis, sed titulo ejus erat contraria; & ita multo major praesumptio fuit Renuntiationis, praesertim in foro externo.

11 Ad 3tium. Resp. in foro externo utilem non esse dispensationem sine litteris authenticis; sicque in eodem per d. scissionem satis indicari Renuntiationem. At in foro interno duo sunt attendenda tam in hoc, quam aliis casibus. Unum est, an fuerit, necne animus renuntiandi; alterum, an acceptatio Principis accesserit? Ratio prioris est, quia attenditur veritas, & scriptura non est de substantia.

12 Ratio posterioris est, quia solus Princeps potest vel denuo imponere vinculum, vel potestatem a se datam revocare: ergo quamdiu id non fit, possunt novae Litterae obtineri, ac si priores involuntarie amissae sint, quia Renuntiatio non habuit effectum. Debet autem d. Acceptatio fieri ab homine, cum in Jure nullibi declaratum sit, quod ali-

quando ipso Jure facta esse censetur. Et ita moraliter loquendo, tacita Renuntiatio non habet locum in Dispensatione.

Quinto. Quamvis facultas concessa fuerit ex legitima causa tunc existente; tamen si haec interim cessavit ante concessam Dispensationem, cessat etiam usus facultatis, nec ex hujus vi potest justè & validè fieri Dispensatio; quamvis si causa rediret, etiam Dispensatio potest concedi. Nam cessante d. causa, dispensatio esset injusta, & ad hanc non praesumitur data esse facultas, sed conditio, si preces &c. refertur ad tempus, quo dispensatur, cum totum hoc necessarium sit ad justitiam mandati. Ratio posterioris partis est, quia jam dispensatio justa est, & facultas propter defectum temporalem causae solum suspensa est, non extincta. Nec sequitur, idem fore, si a principio defectus fuisset: nam Delegatio eo ipso fuerat subreptitia &c. &c.

Sexto. Si dispensatio ad secundum statum pervenit, in quo vinculum Legis simpliciter ablatum fuit, etiam si causa cesset ante tertium statum; non cessat, neque tollitur dispensatio, sed licitum est ea uti. Ita Gl. c. *In argumentum*. de R. I. in c. Abb.

S f

Tiraq.

Tiraq. Gutier. & alii apud Sanch. l. 8. D. 30. Estque Conclusio satis secura, & simpliciter probabilior opposita, quam Sanch. cum aliis sequitur.

15 Nam Gratia tunc fuit consummata, & data justè & validè; ergo non revocatur per cessationem causæ, cum ab hac non pendeat ejus effectus in suo esse. Exempla sunt in dispensando Irregulari ad Ordines propter suam paupertatem, paucitatem Ministrorum &c. vel in Neophyto ad Beneficia, Dignitates &c. propter honestatem morum &c. Nam quantum est vi formæ, Dispensatio est absoluta; nec qui dat, tenetur prævenire effectus contingentes & raros, magis quam Legislatur. Et aliàs etiam in tertio statu corrueret dispensatio, quia ille licet posterior executione, prior est intentione; sicque usus Ordinis à dispensato suscepti non liceret, cessante d. causâ; vel si hic absolute concedi potuit, cur non & dispensatio?

Unde fundamentum Sancii, 16 quod conditio dispensationis justa sit, si causa perseveret, non urget. Nam aliud est de ea loqui in Lege habente tractum successivum; aliud, cum simul tota conceditur, habens quasi indivisibilem effectum, tollendo inhabilitatem, impedimentum, votum. Nam priori modo uti Lex, ita & ipsa habet tractum successivum quoad causam justificantem, cum & Lex quasi multiplex sit, & singulis diebus quasi novam obligationem imponat. Dein explicari solet conditio perseverantiae causæ, vel aliàs supponitur, ut nota ex qualitate materiæ, ut in Lege Jejunii, & similibus, in quas non cadit dispensatio absolute & simpliciter facta, si justa & prudens sit. Unde secus est in posteriore modo, quia non attenditur tractus successivus causæ, cum nec materia poscat, nec verba dispensantis, nec providentia benigna, ut de usu Ordinis &c. notatum est.

CAPUT XXI.

Quibus modis possit esse invalida Dispensatio?

1 **C**um tria tantum necessaria sint ad substantiam Dispensationis, potestas, voluntas & iustitia; nullitas actus, deficiente aliquo istorum, sequitur. Primò ergo deest potestas, si nec Ordinaria sit, nec Delegata sive per Privilegium, sive per Rescriptum particulare, quod dici solet Dispensatio, quia hanc virtutem continet.

2 Secundò. Ex defectu Iustitiæ erit nullitas, si Inferior dispense in Lege Superioris, aut quiscunque sit, in Jure Divino, ut in Voto &c. Et in utroque casu deest etiam potestas, quæ nec Inferiori data est à Superiore, nec Principi contra Jus Divinum &c.

3 Tertiò. De defectu voluntatis internæ nec constare, nec præsumi potest, nisi ut manifestatur exterius per verba vel signa alia, comprehendendo etiam insufficientiam signi; quia eo ipso etiam voluntas insufficientis est, utique ut operetur inter ho-

mines. De significatione ambigua, dictum est in superioribus. Si autem clara sit; adhuc misceri potest involuntarium, propter metum vel ignorantiam; & de hac regulæ traditæ sunt generales l. 6. de Vot. c. 27. quomodo nullitatem causet dispensationis, vel propter taciturnitatem veri, vel narrationem falsi, adeoque per subvel obreptionem.

Merus per se non annullat actum, ut cit. cap. dictum est; imò in præsentis si à tertio illatus sit, dat justam causam extrinsecam dispensandi. Probabile autem est, si injustè incussus sit, irritare, quia verisimile non est, liberari aliquem à Lege, inferendo huic vim; & dispensatio potius permissiva præsumi debet quàm approbativa. Si autem oppositum teneatur, remedium in promptu erit, denuo imponendo Legem; secus ac de voto semel ablato fieri potest.

CAPUT XXII.

An obtenta Dispensatio, quæ prius petita, sed non concessa fuit, subreptitia sit, tacendo denegationem?

1 **P**rimò. Subreptitia non est, loquendo per se. Nam oppositum nullo Jure disponitur, nec asseritur à Doctõribus, dempro Menochio, nec ratione probatur. Vel enim in secunda petitione novæ causæ promuntur, vel solum repetitio fit priorum? Si 1um; improbabilis est præsumptio subreptionis; & Superior irrationabiliter invitus esset. Si 2^{dum}; ergo si prius, etiam posterius causa est justa; vel si post non, nec antè fuit. Sola enim denegatio non refert ad causam; imò decet temperare priorem rigorem.

2 Secundò. Idem est, si Inferior concedat gratiam à Superiore negatam. Suppono, à fortiori ita esse loquendo è converso, ut fatetur Sanchez. Nam sicut Successor non regitur Antecessoris, ita nec Superior judicio Inferioris, & multò minùs. Censet autem Sanchez, secùs esse, gratiâ per Superiorem, ut Papam, denegatâ; quia tunc

hic aufert Inferiori potestatem in tali casu, nisi novâ causâ emergente, sicut cùm condemnat, Episcopo non competit absolutio.

Sed præsumptio sic ablatae **3** potestatis, nullo Jure fundatur, nec colligitur ex facto denegationis, spectatâ naturâ Dispensationis. Nam hæc, quia Gratia est, pro libitu denegari potest: quomodo autem per hoc ligatur Inferioris potestas? Er denegatio fit ex particulari judicio de insufficientia causæ: at Episcopus regitur suo judicio, sicut cùm scit Papam non solere dispensare ex aliqua causa, ut concedit Sanchez; non refert autem, an de Papæ judicio in generali constet, an in casu particulari. Nec est simile de Sententia, quia includit obligationem, quam Inferior tollere nequit: at d. denegatio relinquit vinculum, ut erat,

4 Coll. 1. etiamsi Episcopus ignoret denegationem Superioris, actum non fore subreptitium; quia supposita potestate, quoad voluntatem eadem est ratio in Inferiore, quæ in Superiore oblito denegationis, vel Successore ignaro hujus. Coll. 2. idem esse de Delegato, quia licet Ordinaria potestas difficilior tollatur; etiam Delegatio si

generaliter & sine restrictione est facta, restringi non debet sine majore fundamento: at sola d. denegatio non est sufficiens; imò sæpe fit delegatio, quia Superior non audet, vel non vult suam potestatem uti, & confidit prudentiæ Delegati. Supposita autem potestate, quoad voluntatem procedunt dicta.

CAPUT XXIII.

An taciturnitas prioris Dispensationis obtentæ, reddat posteriorem invalidam?

1 **D**icendum, d. taciturnitatem non obesse valori, nisi in casibus Jure expressis, vel quando commemoratio prioris Gratiæ necessaria est, ut Princeps non ignoret totum & proprium vinculum, quod aufert, neque etiam ignoret qualitatem seu quantitatem Gratiæ, quam facit per unam, vel plures dispensationes. Plus enim neque ex Jure naturæ necessarium est, neque ex Positivo, ut inductione ostenditur.

2 Primò enim subreptio non fit, si dispensationes cadunt super diversas materias, & tendunt ad effectus omnino disparatos,

ut fatentur omnes; estque verissimum, & generalis consuetudo, quâ successivè diversæ gratiæ petuntur sine mentione priorum, satis confirmat. Per se enim manifestum est, sic tacendo non causari involuntarium; unde facit ratio generaliter facta suprâ.

Secundò. Idem est, si secunda gratia petitur ad extendendum effectum prioris circa idem vinculum, loquendo per se. Sanchez in oppositum allegat c. 2. de fil. Præsb. Sed hoc agit de tacito defectu Natalium, & ideo, ut colligunt Dom. & Francus, obtentio altera valuisse,

set, expresso d. defectu, quia revera totum impleteretur, quod Jus petit. Imò facilius fuisset obtentio altera, quatenus facilius de se est, per partes quam totum simul defectum tollere, putà irregularitatem, quæ ablata respectu unius, non est ablata respectu plurium Beneficiorum, Secus foret, si integra sit restitutio Natalium l. 16. ff. de Ædil. Edicto.

4 Nec etiam obstat c. *Veniens*. de Præscript. Nam Innoc. Card. Felin. & Bald. id restringunt ad subjectam materiam, scilicet quando Gratia cedit in præjudicium tertii, additâ moderatione illam limitante: tunc enim in posteriore, ut ei derogetur, mentio fieri debet. Non rectè ergo à materia odiosa extensio fit ad non odiosam, præsertim propter regulam notandam, quam habent verba, *Non obstante* &c. scilicet quòd Juri communi, quòd per Privilegium alicui vel in aliquo conservatur, non censeatur derogatum, nisi expressum sit. Et hic sine dubio est casus proprius textus, & specialis decisio, quòd tunc Jus transeat in formam Privilegii.

5 Neque ratio Sancii, quòd non præsumatur tam levis mutatio Principis, probat inten-

tum. Nam in primis non procedit in Successore. Dein levitas non est, nunc liberalius, nunc parcius favere, vel è converso; imò mutatio in præsentis solum est per additionem Gratiæ, quæ semper decet Principem intra latitudinem causæ justæ. Et ex concessis à Sanchez cap. sup. clarum est, argumentum esse nullius momenti.

Addit Sanch. gratiam alteram valituram, si nova & major causa proponatur; quod quidem consequenter dictum est ad vim argumenti nostri: non autem stat cum decisione d. c. *Veniens*. Inde enim sumitur prior pars Conclusionis suprâ positæ, quia quando agitur de præjudicio tertii, petitur derogatio expressa Privilegii, seu Juris communis conservati tertio, saltem per indirectum.

7 Et ratio est, quia omnis gratia cum præjudicio tertii valde odiosa est; & ideo nunquam censetur valida, nisi ex sufficienti notitia Principis procedat. Sic subreptio est, si in priore gratia conceditur exemptio vineæ à Decimis, & in altera exemptio areæ, tacitâ priore; augetur enim præjudicium.

8 Altera pars Conclusionis sumitur ex d. c. 2. Debuit enim totum impedimentum proponi, quia

quia aliàs voluntas Papæ non potuit extendi ad id, quod latebat. Si autem impedimentum explicari potest sine priore dispensatione; cessat ratio hanc aperiendi. Secus autem erit, si non possit eâ tacitâ; ut si quis jam gavisus est unâ exemptione, ut vineæ, & petit novam, Papa non intelligit novum præjudicium, quod tertio fit. Quæ ratio optimè applicatur ad decisionem d. c. *Veniens*.

9 Ultima exceptio Regulæ est, quòd licet Jus casum non exprimat, ex natura rei seu vi rationis, necessaria esse possit expressio prioris gratiæ. Subreptio enim eo ipso erit, cùm illam tacendo, non intelligitur quantitas gratiæ, quia nec censetur volita, & in re valde substantiali. Ut si post unum quinquennium non residendi, tacito illo, obtineatur aliud, & sic in summa integrum decennium, nesciente Papa. Vel si dispensatur in Voto ad contrahendum cum una, & hac mortua, iterum cum alia. Item si tacetur prioris uxoricidii relaxatio in secunda, arg. l. 3. Cod. de Episc. aud. ibi: *Ut remissionem venia crimina, nisi semel commissâ non habeant*, præsertim tam atrociam.

10 Quòd si non intercedit similis connexio inter duas dispensa-

tiones, non fit subreptio, (ut rectè colligit Abb. d. c. *Veniens*.) tacendo priorem. Nam nulum est Jus, quod per se requirat expressionem, siue super iisdem, siue diversis materiis petantur Gratia. Et cùm simus in materia odiosa, & stricti Juris, extendi non debent textus, ultrâ quàm sonent.

Ut 1. si dubium fuit in priore 12 re gratia, & petitur æqualis quidem in re, sed certior in circumstantiis: nullum enim Jus positivum obstat, nec involuntarium causatur, nec ignorantia rei, quæ ad causam faciat. Imò utraque gratia valebit, sicut cùm alterum Privilegium petitur pro Confirmatione prioris. 2. Si dispensatus ad Minores, petat gratiam ad omnes Ordines, Irregularitate expressâ. 3. Idem est de Irregulari dispensato ad omnes Ordines, petente gratiam Interstitiorum. 4. Idem, si impetratâ Commutatione Voti, petitur Dispensatio pura, utique si illud non fuit simpliciter ablatum, sed tantum ad contrahendum. Secus enim falsò petitur dispensatio voti, quod non est.

Idem denique universim est, 12 si duæ gratiæ versantur circa eandem Legem quidem, sed quasi secundum diversas partes ejus, quarum

quarum una non unitur alteri, nec cedit in præjudicium tertii. Sic in Jejunio Quadrag. unum alteri non unitur, & quodlibet causam suam habere potest, ut justè relaxetur. Idem est in labore diei festi, recitatione Horarum; imò etiam in obligatione residendi, si intervalla tem-

porum sint valde magna. Necessitas enim exprimendi priorem gratiam, dura est, & magnum gravamen, quod sine Jure, aut evidenti ratione imponendum non est; & aliunde est præter consuetudinem hominum.

CAPUT XXIV.

An Dispensatio unius vinculi, tacitis aliis, subreptitia sit?

Primò. Irrita est d. Dispensatio in materia saltem Matrimonii. Assertio est practicè probabilior, & servanda, tum propter consensum plurimum Doctorum antiquorum & novorum: tum ex praxi Romana, quæ solum excipit casus quosdam occultos; & exceptio firmat regulam: tum quia experienciâ constat, longè aliter dari gratiam pro vinculis pluribus, quàm pro uno tollendo, imò sæpe negari.

Secundò. Non potest d. Regula omnino generaliter intelligi de omnibus aliis dispensationibus, nisi connexio sit aliunde. Nam potest incipi à Voto Castitatis, ut procedi possit ad im-

pedimentum Consanguinitatis; quia prioris gratiæ causa potest esse independens à posteriore. Potest, inquam, nam si connectitur cum consanguinea, fraus fit; secùs autem non obstat intentio operantis, nec mutat naturam gratiæ, quæ utique dari potest, stante absolutâ intentione Matrimonii. Idem est, si votum sit & Castitatis & Religionis, si ab hoc incipitur: nam facilius fit gratia Cœlibi futuro, & dari potest causa independens à priore voto.

Secùs autem erit commutando ordinem. Irrationabilis enim est liberatio ob onere Castitatis, manente onere altero; & periculum incontinentiæ, secluso Ma-

Matrimonio, debet absolute vinci. Idem est de quolibet impedimento Matrimonii absolute, quia inutilis gratia fit in uno tantum, nec servit nisi forte ad decipiendum, ut per partes detur, quod simul non fieret; nec iudicium legitimum causae ferri potest, cum ista sumi debeat ex necessitate vel utilitate Matrimonii, de quo, non cognitis omnibus impedimentis, judicari non potest. Quae ratio efficax est, & notanda.

- 4 Tertiò. In Irregularitatibus, & aliis inhabilitatibus & Poenis, declaratio prioris Gratiae necessaria non est, per se loquendo. Nam inter illas non est connexio, nec taciturnitas plus confert, quam quod tollat difficultatem maiorem, quae esset, facta expressione. Hoc autem non sufficit, nisi vel Jus cogat, vel aliae rationes concurrant; & dicere, quod Jus praecipiat aperire omnem veritatem, frivolum est, & petitio principii.

Inquirimus enim, an cognitio alterius criminis sit intrinseca dispensationi? Nec ratio aliqua cogit; quia solum sequitur, personam reddi magis inhabilem, vel indignam extensive, quod non sufficit, nam stat cognitio omnium, quae ad valorem actus necessaria sunt, ut in absolutio- ne ab una Censura, veniam unus poenae data obnoxio pluribus.

Dixi, *per se loquendo*. Nam aliquando gravitas unius Irregularitatis non potest satis explicari sine alia, ut Homicidii, si tacetur fuisse sacrilegum, vel si unum tantum dicitur, cum fuerint plura: nam licet plures numero Irregularitates sint, moraliter quasi unam gravio- rem faciunt; vel certe nulla earum satis explicatur sine alia, & ita procedunt dicta de Impedimen- tis Matrimonii. Extra hos autem & similes casus, valet dispensatio unius, quoties per se habet sufficientem causam aufe- rendi.

CAPUT XXV.

Quando, & ex quibus causis Lex abrogari possit?

Primò. Humana Lex interdum abrogari potest & valide & iuste. Ita omnes, & patet exemplo Legis Veteris, & l. un. Cod. de Cad. toll. princ. & c. 2. d. 14. & ex Arist. & Platone. Nam in d. Lege reperiuntur omnia principia mutationis, tum ex parte Authoris, cujus intellectus paulatim proficit, & voluntas finita est; tum ex parte materiæ proximæ & remotæ, seu finis; tum ex parte Subditorum. Quæ enim uno tempore profunt, alio nocent.

2 Secundò. Ut Lex iuste auferatur, necesse est abrogari ex iusta causa propter commune bonum. Ita omnes, & bene Plato dial. 7. de Legib. pro fundamento sumens, mutationem omnibus in rebus, præterquam malis esse periculosissimam; concluditque id maximè tenere in Legibus, & ideo magnam considerationem requirere. Facit c. *Non debet.* de Conf. & Affin. c. *Alma.* de S. E. in 6. Nam Leges frequenti mutatione contemnuntur, consuetudine autem

firmantur, & sicut Lex non poni debet, ita nec auferri nisi propter bonum commune, juxta dicta de Dispensatione.

Dices. Vel Lex perseverat esse utilis ad bonum commune, vel non? Si 1um; irrationabiliter tollitur. Si 2um; per se cessat. Resp. mutationem fieri duobus modis, uno per mutationem voluntatis tantum; altero per mutationem intellectus ex parte Legislatoris. Prior regulariter irrationabilis est, quia negotium publicum non tam voluntate, quam ratione geri debet.

Posterior mutatio occurrit, quia homo nec statim, nec semper veritatem assequitur, præsertim practicam; & experientia ostendit incommoda, ut in Trid. Sess. 24. c. 2. & 4. de Ref. Matr. & ita citra contrarietatem judicii, mutatio temporum aliud polcit etiam in Legibus optimis. Neque necesse est, tantam esse mutationem, ut Lex per se cesset; sed sufficit, vel nimis rigorosam videri, vel mi-

nus utilem, sicque ex revocatione plus fructus sperari, vel plura pericula & mala evitari; nam justum propter aliud justum, & utile propter utilius sæpe omitti potest.

1 Tertiò. Abrogatio Legis humanæ à supremo Principe facta sine causa legitima, valida est, licet injuste fiat. Dixi à *Supremo*. nam ab Inferiore nihil fieri, evidentius est, quam sic dispensando. Ratio autem Conclusionis est, quia potestas Legislatoris non agit naturaliter, sed mediâ voluntate; & ideo si hæc non operatur, non obligat, licet peccet, juxta dicta de Dispensatione. Differt autem, an injuste ponat, an auferat Legem, nam illud est contra Commutativam etiam Subditorum, hoc contra Legalem tantum.

6 Coll. 1. pie & prudenter dictum esse à Soto, Papam errare non posse in abrogandis Legibus Canonicis sine justa causa, intelligendo quoad Leges fundamentales, & maxime necessarias, & quantum ad universalem earum abrogationem. Nam sicut non potest errare ponendo, ita nec auferendo Legem, & reprobando ut malum, quod bonis moribus utile est. Potest tamen aliquando excessus esse in

multitudine Legum, sicut in diminutione vel abrogatione pro tempore, quo erant utiles. Id enim pendet ex prudentia humana in particulari judicante, quamvis nunquam futurum sit cum notabili detrimento Ecclesiæ.

Coll. 2. regulariter uti vitandam, ita etiam differendam esse mutationem, quoad potest. Nam de ratione Legis est perpetuitas; & frequens mutatio per se noxia est, & experimentum etiam utilitatis sumitur longo tempore. In casu ergo dubio, vel tantum probabili, & quoties utrinque æqualitas est, conservanda est Lex, cum & in possessione illa sit, & semper præponderet damnum mutationis.

Dixi, *Regulariter*, propter 8 duos casus, ut 1. si error vel inconsideratio in Lege ferendâ fuit; nam error, quocunque tempore notatur, emendandus est, præsertim redundans in malum commune. 2. Si materia Legis multum variabilis est, ut in taxando pretio rerum, quarum valor mutatur ex copia vel inopia. Mutatio enim, licet frequens, nec injusta nec imprudens est.

CAPUT XXVI.

Quis possit Legem abrogare?

1 **P**rimò, Conditor Legis abrogare hanc potest. Nam res, per quas nascitur, per easdem tollitur. Idem ergo est etiam de Derogatione, cui, utpote satis differenti à Dispensatione, communis doctrina moralis est cum Abrogatione. Sub Conditore comprehenditur Successorem per se constat, & arg. c. *Innotuit.* de Elect. c. 1. de Const. in 6. Quòd maximè intelligendum est de Supremo; de Inferiore enim dicitur.

2 Secundò, Superior etiam Legem Inferioris abrogare potest. Res enim magis pendet à causa universali, quàm proximâ. Et hac ratione ille dispensare potest in hujus Lege, imò Legislativa est magis propria Supremi, quàm Dispensativa; & consequenter in Inferiore etiam magis dependet à Supremo.

3 Comparando etiam Canonicam, & Civilem inter se, utraque in suo ordine suprema est, spectata absolute, & citra subordinationem unius ad alteram. In ordine tamen ad bonum animæ, Civilis subordina-

tur Canonica, & consequenter per hanc abrogari potest ex duplici titulo. Unus est, si materia de se temporalis ad spirituales ordinem evecta est, ut Matrimonium, Dispositio pia, Bona Ecclesiastica. Alter est, si Civilis in propria materia contra bonos mores est, vel periculum animæ affert.

4 Tertiò, Inferior non potest Legem Superioris abrogare. Non enim superior potestas pendet ab inferiore, nec hac in his quæ per se ipsam facit, eget; nec etiam Inferioris voluntas mutare potest voluntatem Superioris, ut per se constat, & ex c. *Cum inferior.* de Major. & Obed. Clem. *Ne Romani.* de Elect.

5 Dices, Inferior saltem pro suo territorio Legem Superioris abrogare potest, ut indistinctè affirmat Azor; & de Laicis id ut certum supponit, c. ult. de Consuet. & Roch. Curtius addit, Laicos etiam contra Canones statuere posse, si statuta non sint peccati nutritiva, citatque c. *Ecclesia S. M.* de Const. & c. *Venientes.* de Jureiur. Resp. nulum

lum esse fundamentum dicendi, quòd per Municipale derogari possit Juri communi, ubi hoc obligat, nisi potestas concessa sit; cùm nec Municipalia Statuta non contraria Juri communi, condi per Inferiorem possint, nisi Privilegio vel consuetudine concessum sit. At d. derogatio nullibi concessa est, ut patebit.

6 Nam in primis Prælatus vel Magistratus Ecclesiasticus d. potestatem non habet circa Canones, vel Statuta Superiorum respectivè, ut omnes tradunt ex d. Clem. c. *Quod super* de Maj. & Obed. c. *Institutionis*. c. *Ampu- tato*. c. *Ecclesiastica*. 25. q. 2. Nec enim legitur concessio, nec expediebat, tum propter debitam subordinationem, tum quia mutanda facile non sunt à minoribus, quæ à Majoribus statuta sunt, præsertim circa bonum spirituale, quod Canon spectat.

7 Multò minùs Laici quid possunt contra Statuta Ecclesiastica etiam infimi Prælati. Tantùm enim abest, in d. c. *Ecclesia* concedi, ut potius oppositum ex eo convincatur expressè, & d. c. *Venientes*. loquitur de Consuetudine, eâque Canoni nihil derogante, ut legenti patet. Doctores autem non contradicunt, sed diverso sensu loquun-

tur, non de propria contrarietate, sed secundum proportionem Fori, quâ Canon de suo, & Lex etiam de suo statuunt opposita invicem. Quod verissimum est, ut constat in Judiciali ordine.

Denique nec Magistratus Civilis potest quid detrahare de Jure communi, ut est Lex Superioris, contra id propriè statuendo. Patet & ex d. ratione, & ex d. Clem. Falsumque est, concedi in l. *Omnes populi*. ff. de Just. & Ju, quasi ob gratitudinem translata potestatis in Imperatorem. Nam sensus Legis longè diversus est, nimirum de distinctione Juris Civilis, & Gentium. Et esto, datum quid sit, non tamen nisi ultra vel præter Jus commune, non contra: esset enim inordinatum, & contra subordinationem, imò dignitatem Imperatoris: non ergo gratitudo, sed prodigalitas esset; sicque nulla differentia est inter Pontificem & Imperatorem, sed cuique servanda est debita subordinatio respectivè.

Neque exempla ad rem sunt, ut quòd quis in bonis propriis propter culpam alienam patiatur contra Jus Civile. Hoc enim solum negativè se habet, non prohibendo; sicut servitus introducta dicitur contra Jus

naturæ, utique negativè: constat autem posse aliquid addi, ut Naturali, ita & Civili Juri. Nec de nomine contendendum est, cum eodem modo & sensu etiam Episcopus statuere quid possit contra Canones.

IO Dixi notanter, Magistratum nil posse contra Jus Civile, ut est Lex superior. Si enim huic non subditur, constat secus fore. Formaliter tamen stat, quod dictum est, nihil videlicet Inferiores posse contra Legem Superioris, ut Regis, Principis &c. Nam quod hic det d. potestatem, cum fundamento dici non potest, nisi speciali Privilegio constet.

II Quartò. Lex Inferioris per Superiorem confirmata confirmatione accidentali, potest ab Inferiore revocari, non expectato consensu Superioris, loquendo regulariter. Ita Bart. & Bald. distinguentes duplicem Confirmationem, essentialem & accidentalem. Prior est velut forma dans esse Legi, eo quod Inferior careat potestate Legislativâ. Et tunc Lex non solum revocari nequit per oppositam Legem Inferioris, quæ ex defectu Legislativæ per se nulla est, sed neque redeundo ad Jus commune, si contrarium sit. Nam Lex est Papalis, &

eiusdem authoritatis, quam habent Leges aliæ à Papa proprio nomine editæ.

Duobus autem modis potest **12** dari d. confirmatio; uno dando absolutam potestatem ad gubernandum, vel per modum favoris, cui possit renuntiari, ut in Religionibus; & tunc utique locus est revocationi, propter amplitudinem concessionis. Alter modus est, quando solum conceditur Inferiori carenti Legislativâ, ut vice Superioris ferat Leges sine absoluta potestate gubernandi. Et de hoc modo procedunt dicta de essentiali Confirmatione.

Posterior seu Accidental^{is} **13** Confirmatio est, quando suppositâ Legislativâ Inferioris, solum additur ad maiorem auctoritatem & solemnitatem. Et hæc non impedit liberam revocationem Inferioris, loquendo regulariter, nisi Pontifex plus velit, quam petatur. Quod tamen non præsumitur, nisi ex verbis Confirmationis expressè constet, si Lex sit in favorem statuentium, si in commune bonum aliorum, quidquid alii distinguant. Nam c. Cum accessissent. de Constit. & c. Dilecto. de Præb. agunt de Confirmatione essentiali, quia dignitas extinguere non poterat, nec nova Præben-

benda erigi sine assensu Papæ; & tamen supponitur potuisse renuntiari, utique seclusâ clausulâ irritante, quæ tamen in materia favorabili non præsumitur, nisi declaretur.

14 Quod si agitur de bono communi, Lex vi materiæ erit irrevocabilis, nisi ut potest, ponatur per modum favoris, cui Communitas per Capitulum vel Senatum cedere possit, sic ut non tam sit absoluta Legislatio, quàm

potestas ferendi talem Legem, etiam cum potestate tollendi, ut in Religionibus notatum est. Oportet autem verba expendere, præsertim petitionis: nam regulariter quod petitur, datur. Quod si ex verbis aliud colligi nequit, Lex erit irrevocabilis in materia boni communis propter Confirmationem essentialem, ut dictum est cum communi sententia.

CAPUT XXVII.

Quibus modis fiat abrogatio Legis: & quot effectus habeat?

1 **P**rimò. Lex posterior interdum abrogat priorem, licet nullam ejus mentionem faciat. Suppono agi de revocatione scripta; nam de Consuetudine dicetur. Revocatio autem (sive Abrogatoria, sive Derogatoria) esse potest vel pura, seu quasi contradictoria prioris Legis, vel contraria per positivam repugnantiam. Rursum utraque esse potest vel explicita, adjectâ clausulâ revocatoriâ, vel implicita, seu virtualis, d. clausulâ non expressâ. Et de hoc modo procedit Conclu-

sio, quæ communis est, & certa ex c. 1. de Constit. in 6. jun. Gl. & l. *Sed & posteriores.* ff. de Legib. Nam posterior voluntas, suppositâ potestate, vincit ac revocat priorem: at si Lex posterior cum priori concordari nequit, satis indicatur oppositio, saltem virtualis.

Secundò. Hæc abrogatio restringenda est, quoad potest, loquendo regulariter. Ita communis Bart. Decii. Felini &c. & sumitur ex c. *Cum expediat.* de Elect. in 6. l. 1. Cod. de Inoff. Dot. l. *Non est novum.* cum seqq. ff.

ff. de Legib. c. *Cum dilectus.* de Consuet. & c. *Quæ à Jure.* c. *Odia.* de R. I. in 6. Nam abrogatio per se non expedit, sed nocet Republicæ, nisi necessitas cogat. Nec est verisimile (ait Dec.) *voluisse Principem uno verbo, & quasi aliud agentem, revocare Legem.* Res enim eget consideratione.

3 Et eadem proportionem vitari debet Derogatio, vel si nequit, potius ista admitti, quam Abrogatio. Nec propterea, ut aliqui volunt, omnis additio, quæ à Principe fit, odiosa erit, quasi verò omnis Lex nova sit Correctoria. Aliud enim est addere; aliud, corrigere priorem Legem. Et similiter limitatio differt à Correctione, cum solum sit interpretatio veri sensus, quæ etiam in Jus Divinum cadit.

4 Limitant alii Regulam, nisi Correctio extendi possit propter similitudinem rationis. Sed hoc rejectum est supra cap. 2. & 3. Multoque incertior est utilitas extensionis talis, quam nocumentum in corrigendo, quod Jura expressa vitari volunt, quin ullibi fundetur d. limitatio. Alia ergo est, si per Correctionem redeatur ad Jus antiquum. Sicut enim res quælibet facile redit ad naturam suam, ita etiam Lex reducitur ad Jus com-

mune; quod videtur magis naturale.

Sed contrà est, quia prior Lex sæpe odiosa est; quomodo ergo favor vel major utilitas est in d. reditu? Imò tunc Correctio maximè locum habet, tanquam favor, & ideo in Conclusionem dictum est, *regulariter loquendo*, illam vitandam esse, utique cæteris paribus. Nam Lex abrogata, jam non est Lex, consequenter non resistit posteriori. Nec expedit resuscitatio, quia nil refert Legem fuisse, sed refert eam, quæ est, servari; & quod non est, non potest dici Jus commune. Et quò sæpius multiplicatur reditus, eò plus derogatur naturæ & utilitati Legis.

Quæ sanè convincunt vulgare principium, quod objicitur, non intelligi de Lege universali universaliter abrogatâ, sed derogatâ tantum per Statutum particulare. Tunc enim d. Lex post derogationem durat, & de se constituit Jus commune: de quo rectè procedit communis ratio & doctrina.

Tertiò. Lex posterior non habens clausulam derogantem vel abrogantem priorem, non revocat illam, nisi quando illi directè opponitur, vel ita ut nisi derogat priori, fiat inutilis.

Ita

Ita Communis. quòd enim hæc sufficient ad revocationem, constat; aliàs hæc nunquam fieri posset sine formali clausulâ, quod apertè falsum est, tum ex d. c. 1. tum quia posterior voluntas, quæ vi objecti non stat cum priore, utique hanc mutat. Necessariam autem esse talem repugnantiam utriusque Legis, seclusâ clausulâ, dictum est supra de vitanda Correctione.

8 Sic stat posterior imponens novam pœnam, vel afferens aliud medium vel actionem, præter statutam à priore. Nam stat, idem delictum puniri duabus pœnis; & Actori relinquere optionem actionum. Addit Sanch. ad vitandam correctionem, etiam impropriationem verborum arripi debere. Sed est nimia licentia, nam cuique ad manum esset impropriatio; & cur in posteriore potius, quàm in priore Lege fieret? Sic ergo nihil esset certum & stabile in Legibus, si restrictio non stat intra proprietatem, exceptâ necessitate vitandi iniquitatem vel absurdum: revocatio autem iniqua non est. Solum igitur d. sententiæ dari potest, ut procedat, si impropriatio sit vel secundum communem usum usurpata, vel secundum usum Juris.

Coll. 1. Legem generalem omnino abrogare priorem, etiam generalem dicto modo illi contrariam. Ita omnes ex d. c. 1. & c. 1. de Cogn. Spirit. & d. l. *Non est novum*. Nam posterior non stat cum priore, neque potest ex parte valere, & ex parte derogare, cum universaliter loquatur, & non sit major ratio de una, quàm parte alterâ.

Coll. 2. idem esse, si utraque Lex est specialis, & includunt similem contrarietatem, quæ contradictionem involvat. Nam ratio est eadem, utique si sermo sit de Legibus aut in Jure communi contentis, aut Statutis Legislatoris particularis, qui scire potest & debet Statuta sua. Secus enim est de particulari Legge à Pontifice concessâ extra Jus commune.

Coll. 3. Si prior sit generalis, posteriorem specialem illi oppositam solum derogare, non abrogare illam. Et similiter posteriorem generalem per priorem specialem derogari seu limitari. Abrogatio enim non fit, cum non sit adæquata contrarietas: at derogatio necessario sequitur; aliàs esset Lex inutilis, & scita, c. 1. de Const. in 6.

Non refert autem, quòd posterior Lex sit generalis, si prior specialis est, & illi opposita,

ta, ut omnes indistinctè intelligunt c. *Generi.* de R. I. in 6. & c. *Quamvis.* de Præb. in 6. Nam Princeps præsumitur nescire particulare Statutum, cujus non meminit, d. c. 1. ubi sermo est de particulari quoad locum. Idem autem est de particulari quoad materiam & personas, ut probant Jura alia, & c. 1. de Rescript. & similitudo rationis. Tunc enim utraque Lex concordari potest, ut effectum habeat: ergo rectè vitatur correctio amplior.

13 Quartò. Revocatio, si pura sit, non postulat Promulgationem per se & essentialiter. Si enim non est pura, sed positivam obligationem affert, sine dubio ut omnis alia Lex requirit Promulgationem; nec antequam obliget, derogat vel abrogat Legem priorem. De revocatione autem pura secus est, quia minùs requiritur ad auferendam, quàm ponendam Legem, cum ad illud sufficiat quælibet manifestatio Principis, si postea divulgatur; nec enim nisi aliquo modo intimetur, operari aliquid potest circa alios voluntas Principis.

14 Tamen ut Revocatio debito modo fiat, publicè proponi

debet prudenti arbitrio Principis, quia aliàs scandala sequi possunt. Et sicut expedit, obligationem de se simul incipere, ita & desinere simul; neque antè præsumitur volita Revocatio, nisi evidentissimè constet. Dixi, *prudenti arbitrio.* Non enim est æqualis ratio de positione Legis, nec quod in favorem inductum est, cedere debet in rigorem: sicque in præsentī standum est vel Consuetudine, vel actuali dispositione Principis.

Quintò. Effectus Revoca- 15
tionis totidem sunt privativi, quot sunt positivi Legis. Ut si hæc est prohibens & irritans, illa utrumque tollet, quamvis modo cuique accommodato; & irritationem quidem statim citra notitiam, obligationem autem post notitiam. Similiter in Pœnali statim cessat pœna, licet nesciatur, ut Excommunicatio &c. Facitque, quòd Lex semel abrogata, non possit restitui voluntate Subditorum, sine nova voluntate Legislatoris; & ita differentia est inter abrogationem, & non acceptance-
tionem Legis, ut notat Navar.

LIBER SEPTIMUS.

De Lege non scripta, quæ Con-
suetudo appellatur.

CAPUT I.

Quid sit Consuetudo, Usus vel Mos, Forum
& Stylus, & quomodo differant à præscriptione?

USus apud Theologos si-
gnificat actum, quo vo-
luntas, quod eligit, li-
berè exequitur; conse-
quenter non cadit in brutum.
At juxta communem acceptio-
nem significat frequentiam si-
milium actuûm (quamvis in-
terdum de uno etiam actu di-
catur) sicque coincidit quoad
significatum cum nomine *Mos*.

2 Mos in solis actibus liberis
propriè reperitur, & solum per
similitudinem bruto aptatur,
quatenus ex naturali inclinatio-
ne eundem servat modum ope-
randi. Solus enim actus liber
propriè *Moralis* dicitur, quia so-
lus vituperio vel laude di-
gnus est, juxta 1. Eth. c. 13.
Cum de moribus loquimur, non sa-

*pientem aut perspicacem, sed mani-
fuetum aut temperantem aliquem di-
cimus.* Mos igitur propriè, est
frequentia seu continuatio simi-
lium actuûm Moralium, ut Jo.
19. Gen. 50. p. 67.

Consuetudo, ut est quid fa-
cti, idem dicit, quod Mos.
Duo enim in ea distinguuntur;
unum, ipsa frequentia actuûm;
alterum, quod inde relinquitur,
potestque esse vel quid Physi-
cum, scilicet Habitus, vel quid
Morale, per modum facultatis,
aut Juris obligantis ad sic ope-
randum, vel tollentis aliam ob-
ligationem, & dicitur Jus Con-
suetudinis, translato videlicet
nomine causæ ad effectum, &
è converso.

4 Isidor. nunc uno, nunc altero modo accipit vocem in c. *Mos.* & c. *Consuetudo.* d. 1 pro Jure quidem, cum definit, quod sit *Jus quoddam moribus institutum, quod pro Lege suscipitur, cum deficit Lex.* Ubi nomen Legis accommodatur Legi scriptæ, cum etiam d. Jus sit vera Lex. Non enim de Præscriptione sermo est, quæ inducit Jus dominii vel quasi dominii, sed de Jure Legali. Unde dicitur *Moribus*, quia ad hoc non sufficit Mos vel Usus unius personæ veræ, vel fictæ, quæ se habet, ut privatus possessor vel dominus.

5 Differt ergo d. Jus à Præscriptione, præcipue quod hæc non introducat Jus Legale seu

disponens, sed Jus dominii, vel aliud simile, ut jus utendi &c. 2. quia ad hanc sufficit Consuetudo facti privatæ personæ, ad Legale autem Jus requiritur usus populi. 3. Requirit hoc consensum Principis, contra quem inducitur, quod secus est in Præscriptione. 4. Hæc requirit sæpe titulum, illud nunquam, sicut nec bonam fidem, ut altera. 5. Quamvis utriusque cursus temporis necessarius sit, quæ vel non eadem de Consuetudine est, vel non per se necessaria; quia illud tempus sufficit, quod satis sit ad indicandum consensum Principis vel Populi.

CAPUT II.

An Consuetudo semper inducat Jus non scriptum; & an definitio integra sit?

1. **R**atio dubitandi est, quia Consuetudines Feudorum &c. etiam scriptæ sunt.
2. Consuetudo derogat Legi præexistenti: quomodo ergo deficit Lex? 3. Sæpe non suscipitur pro Lege, sed hanc tollit.
4. Consensus Populi maximè essentialis est; qui tamen in d. definitione non explicatur.

2. Ad 1. mum. Resp. scripturam factam per eum, qui non habet potestatem Legislativam, utique Legem non esse, sed servire ad materiam vel probationem, ut Traditiones ex Patribus probantur. Et licet à Legislatore scribatur, si desit intentio addendi novam vim, non definit esse Jus Consuetudinis. Imò etiamsi addatur nova vis, illud non destruitur, ut frequentius tenent Juristæ, ex c. 2. de Præb. in 6. c. Videtur. Qui Matr. accus. c. Cum inhibitio. de Cland. Despons. quia simulant vincula & Legis scriptæ & non scriptæ. Quod de voce non est; nam si Consuetu-

do est specialis, cui supervenit Lex, Privilegium huic derogans, non eo ipso derogat illi; alias maneret Jus scriptum.

Ad 2. Resp. sensum & rationem particulæ, Cum deficit Lex esse, quod d. Jus inducatur in defectum Legis scriptæ. Si enim hæc extat, necessitas illius non est, imò nec possibilitas, quia de ratione ejus est, ut ex tacito, & non expresso consensu inducatur. Si ergo Consuetudo inducta est vi Legis, eo ipso caret vi inducendi Legem, quia non eo animo est, ut sequatur obligatio, sed ut præexistenti obediatur; sicque verissimè dicitur Jus non scriptum. l. Imò ff. de Legib. l. Jus Civile. ff. de Just. & Ju. §. Constet. & §. Non scripto. Inst. de Ju. Nat. Gent. &c. Nam nec per se requirit scripturam, nec manat ex Jure scripto, imò nec ex proprio & expresso præcepto Superioris, sed usu ipso introducitur: usus autem non in scripturis aut verbis, sed in factis consistit, ut Theologi

logi de quibusdam Legibus Ecclesiasticis, quæ Traditione habentur, docent.

- 4 Ad 3tium. Resp. sub habitu comprehendi privationem, ut in definitione peccati, *Dictum, factum* &c. Similiter enim sub d. Jure comprehenditur revocatio, quæ suscipitur pro Legge revocante, quia sicut Lex permittens censetur vera Lex, quia præcipit permissionem; ita etiam Consuetudo revocans est verum Jus, quatenus præcipit per-

missionem, seu prohibet puniri omissionem prioris observantiae Legis.

Ad 4tum. Resp. consensum satis indicari particulâ *Moribus*, quia mores voluntarii sunt, subintelligendo, esse debere tales, qui valeant Jus inducere. Nec necesse est, omnes rei causas in definitione poni, sed tantum intrinsecam rationem ejus formalem, nam reliqua in discursu materiæ explicanda sunt.

CAPUT III.

Quotuplex sit Consuetudo; & an Forum & Stylum comprehendat?

- 1 **P**Rima & satis obscura divisio est (loquendo præcipue de Consuetudine, ut est quid facti) quòd aut versetur circa res vel personas, divisim vel conjunctim, aut circa facta hominum tantum. Obscura inquam; nam etiam Jejunium versatur circa materiam temperantiæ, & personam, moderando passionem &c. Si dicas, Præscriptionem versari circa res aliorum, & personas distinctas; contrà est, quia etiam præscribitur ministerium perso-

nale in bello, opere &c. & è converso Consuetudo Oblationum facere potest Legem citra Præscriptionem, & consuetudo pingendi &c. etiam est circa facta; nec tamen inducit Jus.

Sed oportet accipere divisionem non modo materiali, sed formali, & ex fine ac scopo Consuetudinis. Nam alia dirigitur ad constituendum Jus in rebus, vel inter personas; alia (antonomasticè dicta) per se solum ordinatur ad usum vel non usum similium actionum,

præ-

præcisè ut sunt actiones ipsius operantis, sive ordinentur ad alterum, sive non. Nam omnes in Consuetudinem Legalem venire possunt sine respectu ad Jus, quod alteri inde proveniat.

3 Oportet tamen ut d. Consuetudo versetur circa actiones morales, ut bonas vel malas in ordine ad communem utilitatem. Id enim de ratione Legis est; sicque excluduntur actiones scribendi, pingendi &c. quia non pertinent ad obligationem operandi. Secus autem est de Præscriptione, quæ licet circa facta sit, illa non attendit, ut sunt actiones humanæ, sed ut res tanti valoris &c. Vel eo ipso illa attenditur, ut est circa personam, tanquam obligatam jure acquisito alteri circa illum; sicut è converso cum præscribitur actio, persona actioni obnoxia liberatur per Consuetudinem Præscriptivam.

4 Secunda divisio Consuetudinis est in Communissimam seu Universalem, Communem seu Publicam, & Particularem seu Privatam. Prima est ipsum Jus Gentium, quod quidem Jus non scriptum est, sed usu non unius Gentis, sed Gentium seu orbis introductum; sicque per particulam, *Ubi deficit Lex*, in definitione excluditur. Non

enim in defectum Legis inductum est, sed tanquam per se necessarium, & quia per se illum modum poscit, cum humano modo non potuerit aliter introduci. Huc pertinent Traditiones Ecclesiasticæ, quarum initium & author ignoratur.

Consuetudo Particularis non sufficit in vim Legis. Nam privatus non potest sibi propriam Legem imponere, imò nec propriam obligationem vi repetitionis actuum & propositi sic semper operandi, nisi addat votum, promissionem &c. & tunc obligat Jus Naturale. Idem est de Consuetudine ipsius Principis, quia requiritur consensus populi, nec hic tenetur Principem imitari etiam in honestissimis, nisi præcipiat. Idem est de familia; si enim non potest Legem expressam ponere, minus tacitam. Et licet Pater præcipere possit; tamen mores ejus non sunt signum tacitum præcepti.

Sola igitur Consuetudo Communis seu Publica, est inductiva proprii Juris humani positivi, & consequenter solo nomine Consuetudinis venit in præsentem, ut c. ult. de Consuet. sentiunt omnes. Solum noto, aliud esse, capacem esse potestatis Legislativæ; aliud, habere

re illam, Posterius enim non requiritur ad d. Consuetudinem, sed prius sufficit, ut per se constat.

- 7 Unde patet, multiplex esse d. Jus, ut Ecclesiasticum & Civile; & illud vel commune toti Ecclesiæ (seu commune Jus Canonicum) vel toti Provin-

ciæ, seu quasi Nationale, vel Episcopatus, seu Diocesani, vel Capitulo ac Communitati privatae. Similiter in Civili distinguui potest; quamvis si plura Regna in Consuetudinibus conveniant, hæ non sint quasi una Lex, sicut nec in convenientia quoad Leges scriptas.

CAPUT IV.

De tertia divisione Consuetudinis secundum, præter & contra Jus.

- 1 **D**ivisionem tradunt Abb. & Rochus; potestque aptari ad omnia genera Legum. Ut ad Naturalem, Consuetudo secundum illam non inducit novum Jus, cum solum sit executio ejus. Servit tamen ad interpretandam, si probata sit à Sapientibus & Studiosis. 2. Contra d. Legem non potest esse Jus Consuetudinarium, c. ult. de Consuet. & per se evidens est ex immutabilitate d. Legis. 3. Præter illam dici potest actus indifferens in individuo juxta quosdam: at non est Jus, utpote de actu impertinente, secus verò, si sit de actu honesto, utili &c.

Secundò. Contra Jus Gentium, cum hoc non sit idem cum Naturali, dari potest Consuetudo, ut l. Si locus. ff. Quem. Serv. amitt. Nam de Jure est, ne quis privetur possessione etiam publicæ utilitatis causâ, nisi soluto pretio, & tamen contrarium obtinere potest ex usu; quia Consuetudo inducere potest modum & conditionem dominii. Item Jejunium Quadragesimæ alicubi quoad primos dies mutatum est.

Moraliter tamen non fit, ut 3 d. Jus in universum tollatur, nam vix reperitur uniformitas in quacunque materia: & d. Jus est valde consentaneum naturæ quæ

quæ autem ei opposita sunt, in paucioribus contingunt. In derogatione autem tali oportet ut non sequatur præjudicium vel injuria alterius Nationis; quia hæc non tenetur parere Consuetudini alieni Fori. Ut si transitus per vias publicas non datur, nisi cum onere; hoc extendi nequit ad Exteros dantes transitum liberum, nisi Tributum sit ex justa causa comprehendente illos.

4 Dices ex Baldo, & Jasone, Principi non competere Jus statuendi quid contra Jus Gentium. Resp. consensum Populi cum Principe esse causam potentiores, quia fortè hic illum non posset cogere invitum, quamvis possit consentientem contra d. Jus. Dein Princeps fortè id potest pro suo Regno, v. g. ne Captivi in bello sint Servi: quia Consuetudo propter solam utilitatem non fit fortior vel immutabilior respectu Subditorum, sed solum respectu aliarum Nationum: ergo si Communis, etiam Communissima Consuetudo mutari potest.

5 Tertiò. In Lege Divina Positiva constat dari Consuetudinem secundum illam; sed est facti tantum, non speciale Jus. Nam aliud est Traditio; aliud

Consuetudo eam continens, quia hæc est solum executiva Legis præexistentis, de cujus ratione non est, esse scriptam, ut certissimum est ex Trid. Sess. 4. Prior autem est prima institutio alicujus operis, vel modi operandi, vel doctrina, quæ talis institutio promulgata est, ut 2. Thess. 2. & 1. Cor. 11. de Divinis Traditionibus. Idemque est de Apostolicis seu Consuetudinibus, quæ ex Apostolorum præcepto manarunt, ut Jejun. Quadrag.

Dari autem potest Jus Consuetudinis, quod sine præcepto cœperit in Ecclesia, ut verosimile est de aliquibus Cæremoniis; idemque esse potuit in Baptismo Infantium, Communionem sub una specie &c. Nam de usu universali constat, non tamen de expresse præcepto, scripto vel tradito. Constat ergo dari d. Jus, non quidem contra d. Legem, utpote immutabilem ab homine, sed præter illam, ut est omnis Consuetudo, quæ nec contra, nec secundum illam est. Et aliqua sunt præter omne Jus in universali Ecclesia, ut est frontem signare Cruce, orare versus Orientem &c. Quæ non sunt sub obligatione, Jus tamen inducunt, seu potius ostendunt, scilicet approbativum

vum talium actuûm, consequenter obligans ad credendum, illos sanctè fieri, tanquam approbatos vel ab Apostolis, vel ab universali Ecclesia, quæ errare nequit, turpe quid committendo vel approbando.

7 Quartò. In Lege humana dari potest Consuetudo secundum illam, seu facti tantum, quæ etiam si per mille annos dureret, Lege abrogatâ, etiam ipsa abrogata censeatur. Habet tamen vim confirmandi Legem, non quidem per se, sed removendo prohibens, scilicet abrogationem Legis, ut optimè notat Bartol. ex l. ult. Cod. Quæ sit long. Consuet. Alter effectus est interpretari, quo sensu Lex lata sit, c. *Cum dilectus*. de Consuet. & l. *Si de interpretatione*. ff. de Legib. Quòd si quid

mutet in illa, erit Jus additum, vel derogans, seu *præter* vel *contra* illam.

Alii addunt, effectum esse 8 etiam extensionem Legis, ut scilicet non à Laicis tantum, sed etiam à Clericis servanda sit. Sed aliud est, esse *secundum* Legem, seu ex vi & imperio ejus; aliud, esse *secundum* illam, id est ad instar, vel imitationem ejus. Unde in d. exemplo Consuetudo non est *secundum* Legem Civilem priori modo, sed posteriore, & ex libera voluntate imitandi d. Legem per Ecclesiasticam. Nec enim ad vim Consuetudinis facit, an sit, necne, ad imitationem Legis extraneæ, seu fori alieni.

CAPUT V.

De variis partitionibus Consuetudinis ex ejus materia desumptis.

Quarta divisio Consuetudinis ex parte materiae fit in Canonicam & Civilem. Prioris modi est, quoties est circa materiam Spiritualem, & quoties propria est Clericorum quoad personas, vel bona Ecclesiae. Civilis est, si fit in materia Civili; debet enim Legem Civilem imitari. Nec refert dari communem Clericis & Laicis, arg. c. *Cum causam*, de re judic. Nam vel comprehendit Clericos, ut Cives sunt, vel ut Clerici, vel ut Christiani? Si 1um; consuetudo erit Civilis. Si 2^{dum}, vel 3^{tium}, Canonica: contingit autem duobus modis communem esse, uno, quia materia communis est, ut in Festis; altero per similitudinem tantum, ut quia in tali loco & Ecclesiastici & Laici Judices eam servant. Et tunc non una, sed duplex consuetudo erit, Canonica & Civilis, quae solum per modum aggregati reputantur pro una. Divisio igitur adaequata est, nec datur Consuetudo Mixta, quae

partim Canonica, partim Civilis sit.

Quinta divisio est in Morem ² strictè sumptum, Stylum, Ritum & Forum. Sub prima voce comprehenditur omnis Consuetudo distincta à significatis per reliquas voces. *Stylus* ergo significat specialem usum in scribendo & loquendo, voce ab instrumento translata ad scripturam, & hinc ad ordinem scribendi c. *Quam grave*. de Crim. fal. c. *Venerabilem*. de Confir. ut. vel inut. l. 1. Cod. de SS. Eccl. Rursus ergo accommodatio facta est ad significandum modum in ordine Judiciario, ita ut significet Practicam Curiae, & per antonomasiam Curiae Romanae, sub Judiciis comprehendendo omnes Scripturas, Bullas & Rescripta. Quanquam autem *Stylus* facti secundum communem usum significet non frequentiam sic scribendi, procedendi &c. sed formam quasi artificialem sermonis, scripturae &c. tamen ordinariè non inducit Stylum Juris, nisi in ordine

Judiciario (nam in cæteris materiis parùm facit ad inducendam obligationem) ita ut sit & præter, & secundum, & contra Jus.

- 3 *Ritus*, ut est quid facti, primò & per se consistit in solemnitate seu Cæremonia alicujus actûs; & eatenus per se non requirit, nec supponit frequentiam actuûm, ut patet in Ritu Sacramentorum & Sacramentalium. Non repugnat tamen, imò sæpe contingit, Ritus induci usu; & tunc, ut est quid facti, erit solum frequentia sic operandi: ut verò Jus est, potest ex tali frequentia sequi Jus non scriptum.

- 4 *Forum* juxta usum vulgarem significat locum publicum destinatum ad mercaturam, & negotiationes venialium rerum. Isidor. putat inde translata esse vocem ad significandum locum Judicii, quod eo loco haberi soleat. Alibi autem censet derivari à *fundo*; & habetur c. *Forum*. de V. S. Hinc etiam significat proprium territorium Judicis seu Prælati, juxta Rubr. de Foro Compet. Actiones etiam Judiciales per antonomasiam di-

cuntur Forenses, l. pen. ff. de Feriis, itémque Instrumenta Forensia, seu Scripturæ publicæ l. *Comparationes* Cod. de Fide Instrum. Similiter ergo Consuetudines, quæ ad Judiciarium ordinem spectant, Forenses sunt.

Sexta divisio Consuetudinis in Positivam, & Privativam seu Negativam; priorque in positivo usu, altera in non agendo consistit. Quanquã si purè negativus usus sit, non inducat Consuetudinem, ut rectè notat Paul. Castr. quia non est omissio moralis; & sine usu voluntario non inducitur Consuetudo. Debet ergo esse non usus privativus, & continuatus, aut suis temporibus repetitus; quod moraliter non fit sine actione, ut de pura omissione tractant Theologi.

Contingit autem duobus 6 modis; uno, per carentiam alicujus circumstantiæ vel solemnitatis actûs positivi, ut Incestuosum contrahere sine dispensatione. Altero modo per carentiam actûs tempore aliàs debito, ut non audiendo Sacrum die festo. Priori modo censent multi ablatum esse impedimentum Incestûs.

CAPUT VI.

Quæ sit Consuetudo bona & rationabilis, vel prava & irrationabilis?

- 1 **S**ermo est de bona vel mala moraliter; nam indifferens est impertinens ad Jus. Dein divisio est de Consuetudine, ut est quid facti, quia si Jus est, implicat contradictionem esse ad turpe. Divisio autem adæquata est; sicut enim Consuetudo privata, est vel bona vel prava, ita etiam Consuetudo publica. Denique potest esse bona ex objecto, quin sit ex parte operantis, & aliarum circumstantiarum: & similiter mala ex objecto, vel ex parte operantis tantum, aut alicujus circumstantiæ.
- 2 **Primò.** Si Consuetudo ita mala est ex parte objecti, ut per nullam potestatem humanam honestari possit &c. Corruptela est, non Consuetudo; secus verò est de non sic inseparabiliter mala. Ratio prioris est, quia eo ipso est contra Jus Divinum immutabile per hominem. Ratio posterioris est, quia solum mala est vi prohibitionis humanæ, vel nec vi hujus quoad substantiam, sed solum quoad cir-

cumstantiam, ut in Festis profanatis per Taurilia; sicque non tenet quoad modum, tenet tamen quoad substantiam, nisi certò constet, Populum non consensisse nisi sub tali modo: & tunc intrinsecè mala est etiam quoad substantiam & ex objecto, saltem ex primaria intentione operantium.

Secundò. Non rectè pro Irrationabili Consuetudine habetur omnis & sola, quæ directè vel indirectè repugnat Legi Naturali vel Divinæ, ut vult Navar. Nam ad hominem, Consuetudo quotidie audiendi Missam, non est contra Jus Divinum, nec tamen induci potest, ut obligans. 2. Multæ Consuetudines censentur Irrationabiles, non propter excessum in bonitate, sed aliam determinationem, ut non servare Interdictum generale. c. *Cum inter.* de Consuet. vel Laicos sedere in Choro cum Clericis, hos venerari causâ voluptatis &c. 3. Falsum est, Lege humanâ præcipi posse, quidquid non repugnat

Juri Divino, ut patet in Matrimonio, Cœlibatu, ludis indecentibus &c. &c.

¶ Tertiò. Ad Consuetudinem Irrationabilem non sufficit, ex parte materiæ esse prohibitam Jure humano. Nam Consuetudo potest prævalere contra d. Jus, non tamen Irrationabilis. 2. Multa licet non specialiter prohibita, inepta sunt, ut per Consuetudinem inducantur, ut quoad habitum contra distinctionem sexûs 1. Cor. 11. & in his, quæ juxta Theologos in malum sonant, ut vendi officia Justitiæ, dona recipi à Ministris, Subditos non visitari. Item in his, quæ licet malè non fiant, malè promittuntur, ut non revocare Testamentum, non accusare adulteram; & universim quæ præbent licentiam peccandi, ut homicidium levi poenâ puniri; Spurios æquè ac Legitimos Hæredes fieri.

¶ Quartò. Consuetudo Rationabilis est, quæ habet conditiones necessarias ad Legem justam, vel ejus revocationem justam. Non enim ad obligandum sufficit materiam esse honestam, sed debet esse tolerabilis, bono communi utilis &c. Attendi ergo debet effectus moralis, si-ve obligandi, si-ve permittendi revocando Legem, si-ve solum

approbandi tale factum, vel ad summum excitandi ad usum ejus: *effectus*, inquam, respectu cujus dicatur Consuetudo Rationabilis. Plures enim conditiones requiri possunt ad unum, quàm alium effectum, ut sit honesta in ordine ad talem finem; & ad revocationem obligationis etiam requiritur causa legitima.

Duobus aliis modis declarari solet, quando Consuetudo censeatur Irrationabilis; unus est per effectus, ut si sit contra Ecclesiasticam libertatem, det occasionem peccandi, vel periculum afferat communi utilitati &c. &c. Rationabilis ergo erit, quæ nec Divino Juri repugnet, nec aliquam ex dictis conditionibus habeat. Alter modus est, relinquendo rem arbitrio Judicis, Confessarii, & Doctoris in dando consilio. Nam quia dari non potest regula generalis absolute, possunt priore uti ad informandum animum pro ultimato judicio ferendo.

Alia regula Baldi est, in dubio præsumi Consuetudinem Rationabilem, utique si antiqua sit, & à viris probis, vel indifferenter ab omnibus servata. Sic enim Præsumptio rectè tenet, quia non sufficit non esse aperte contra rationem, si Consuetudo ratione destituitur c. 1. de

de his q. si. à maj. par. ubi Irrationabilis dicitur, *quæ nec ratione juvatur, nec sacris congruit Institutis.* Et in Lateran. sub Alex. III.

servari præcipitur, *quæ ratione juvatur, & sacris congruit Institutis.* Et ita ex omnibus confirmantur dicta pro Conclusionem.

CAPUT VII.

Quæ Consuetudo sit, vel non sit reprobata in Jure?

I Sermo est de Jure Positivo; nam per Naturale jam dictum est reprobari omnem & solam, quæ intrinsecè seu ex parte materiæ est irrationabilis. Tres ergo Sententiæ sunt, ut 1. sufficere, quòd Jus abroget Consuetudinem. 2. requiri, ut etiam prohibeat. 3. declarari debere Irrationabilem, vel hoc titulo specialiter prohiberi.

2 Primò. Lex interdum abrogat Consuetudinem, interdum etiam prohibet, aliquando autem reprobatur; & hæc tria diversa sunt. Nam verbum abrogandi, & clausula *Non obstante* &c. propriè cadunt in præteritum tantum, quia vana esset Revocatio, si nil præexistit, vel resistit; solumque sub conditione fieri posset. Effectus etiam est odiosus; & si Legislator plus vult, exprimit. Nec refert, Legem semper loqui; nam si

disponit de præterito facto, contra illud semper loquitur, non tamen contra futurum.

Similiter Abrogatio non est Reprobatio Consuetudinis, quia sufficit, hanc credi minus expedientem; & (generatim loquendo secundum Jus) quod non probatur pravum, nec ut tale reprobatur, non præsumitur malum; esto aliud, ut magis expediens, præferatur, c. 1. de Const. in 6. ibi: *nisi expressè* &c. sicque Conclusio est communis Gl. Abb. Ang. Sylv. Anchar. Felin. Dömin. Imola.

Secundò. Lex prohibens Consuetudinem sibi contrariam, non tantum præteritam, sed etiam futuram tollit, seu potius impedit, ac prævenit, ne introducatur; non tamen propterea reprobatur. Ratio prioris clara est, quia nec præterita, nec præsentia, ut talia prohibe-

possunt. Prohibitio autem vel expresse fit futuri, vel indifferenter & universaliter, ut *Nolumus valere &c. Non liceat. l. Eos. §. Super. Cod. de Censib.* Nam Lex semper loquitur: ergo & de præterita, & futura Consuetudine, si prohibitio indifferenter fit. Ratio posterioris constat ex dictis superius.

¶ Tertiò. Tunc Consuetudo est reprobata in Jure, quando non solum revocatur, aut prohibetur, sed etiam per expressa verba declaratur Irrationabilis. Exempla sunt c. 2. de Probat. c. un. de Cler. non resid. in 6. c. *Cum inter. c. Ad nostram. c. Cum venerabilis. de Consuet. c. Ex frequentibus. de Instit. & quoties Consuetudo dicitur Abusus. ut c. pen. de Consuet.* Opus ergo est verbis, quæ exprimant Reprobationem, sive per modum puræ Declarationis, sive per modum etiam Dispositionis, & tunc Reprobatio fit pro omni

tempore; nam Irrationabilis Consuetudo omni Jure, & pro omni tempore prohibita est c. ult. de Consuet. utique stantibus iisdem circumstantiis.

Dixi, *per modum &c.* Jus enim Declarativum est, quando Consuetudo vel est clarè turpis, vel evidenter inutilis, aut nociva bono communi. Dispositivum autem erit, quando ex objecto non apparet Irrationabilitas, sed tantum propter majorem decentiam, vel disciplinæ severitatem ita haberi præcipitur; quod sine dubio potest Lex, præsertim Canonica, cum ad honestatem morum conveniens esse possit. Sic verba *duximus irritandam* in d. c. *Cum inter*, in rigore significant de se non fuisse nullam: tamen in futurum perpetuò reprobatur, utpote per Constitutionem non poenalem, nec culpæ causâ latam, sed ne *disrumpatur nervus &c.*

CAPUT VIII.

De Divisione Consuetudinis in Præscriptam,
& non Præscriptam?

Primò. Aliqua est Consuetudo Disponens seu Legalis, quæ præscripta esse potest. Ita expressè c. ult. de Consuet. sufficitque unum Jus, ut à verbis ejus recedi non possit; & ita conveniunt Canonistæ. Quidquid enim secùs velit Cynus, & Consuetudo & Jus, quod per illam præscribitur, dici possunt præscripta, ut domus, servitus, actio dicitur præscripta, & consequenter Consuetudo utendi tali re est ipsa Præscriptio, non tamen nisi debito tempore, & cum debitis circumstantiis consummata. Nam sic distinguitur à Consuetudine inchoata vel imperfecta.

2 Ad eundem ergo modum Consuetudo, ut est quid Juris, potest esse præscripta, utpote habens omnes conditiones debitas. Unde etiam, ut est facti, dici potest Præscriptio, quatenus certam consummationem requirit, quia non posset dici Jus præscriptum, nisi via ad ipsum dici posset præscriptio. Objectio autem Cyni laborat

in æquivocò; nam si pressè sumuntur Consuetudo & Præscriptio, distinguuntur: at latius loquendo, unum pro alio sumitur, quia Consuetudo certo modo perfecta & consummata, vocari solet Præscriptio.

Consuetudo ergo, si est Juris, denominatur præscripta à Consuetudine, per quam acquiritur. Si autem facti est, à conditionibus, quibus affecta est, denominatur, ut quia voluntaria est, diuturna &c. quod totum applicari potest ad propriam Præscriptionem. Objectio ergo solum probat, Consuetudinem vocari præscriptam à conditionibus diversis, quàm habeat propria Præscriptio; non verò, non esse præscriptam generali appellatione.

4 Secundò. Ad præscriptam Consuetudinem necessarium est aliquod certum & definitum tempus. Ita Abb. Felin. Bart. Bald. Jason dicentes esse Communem; unde non videtur tutum, in re morali recedere à Sententia receptissima peritorum

rum Artis suæ, seu Juris, de quo agitur, quamvis Soto cum pluribus Modernis dissentiat, respondens ad d. c. ult. Consuetudinem non dici univocè præscriptam, ut dominium, sed analogicè, quatenus sufficienter firmata est, tempore scilicet arbitrario.

5 Sed hæc est fuga voluntaria, & contra omnes Doctores, & enervat utilitatem cit. Juris. Nam si Consuetudo non saltem in conditione temporis convenit cum Præscriptione; ergo nil certi ex denominatione suppetet: & ideo ferè omnes exponunt vocem per cursum temporis sufficientis ad præscriptionem; quod enim arbitrarium est, non potest dici certum vel præscriptum. Deinde in d. c. ult. requiritur Consuetudo longa, utique ut Jure definita est; aliàs si arbitrio relinquitur, non erit locus probandæ Consuetudini, ut poscitur c. *Dilectus*. eod.

6 Dices, longum tempus non per se requiri, sed tantum per accidens, quatenus arbitrio boni viri necessarium fuerit ad conjectandum consensum Principis; quod majore vel minore tempore fieri potest. Resp. sic omnem umbram tolli præscriptio-

nis, ut ex vocis notione constet, & usu omnium Jurium ad illam per se poscentium certum cursum temporis. Deinde Consuetudo prævalet, licet non sufficiat ad indicandum consensum Principis, secluso Jure.

Non refert autem, tempus 7 in re præsentis non definiri specialiter. Nam satis definitur in generalibus principiis huc applicatis, & per proprias locutiones Juris, suum modum durationis cuique Consuetudini, longæ, longissimæ &c. definientis. Non ergo hæc declaratio fit per extensionem à Præscriptione ad Consuetudinem Legalem, sed ex generali determinatione temporis in ipsa Consuetudine sub hoc vel illo nomine requisiti. Nec denique refert, Consuetudinem non præscribi contra invitum; nam sufficit, rem tam gravem, communem & publicam, non relinqui cujusque prudentis arbitrio, sed Jus etiam non scriptum esse debere certum & definitum.

Tertiò. Licet pro diversis effectibus Consuetudinis, & variis circumstantiis, possit breve vel longius tempus requiri; ad minus requiritur decennium. Ita omnes Doctores allegati, quia 8

quia requiritur longum tempus, consequenter etiam continuum, propter particulam *Legitimè præscripta*, quam omnes ponderant in d. c. ult. Imò juxta Lapum, quoties Jus requirit tempus, in dubio seu regulariter intelligitur continuum. Interruptio autem fit per actus contrarios sive ipsius *Comunitatis* (pauci enim privati non obviant hujus consensui) sive per publicam potestatem, ut puniendo delinquentes.

9 Quartò. Non omnis Consuetudo est præscripta; ac subinde rectè dividitur Consuetudo in Præscriptam & non Præscriptam. Est evidens ex d. c. ult. si sermo sit de Consuetudine facti, dari non præscriptam legitimè. Sed sermo esse debet de Consuetudine Juris, nam hæc sine præscriptione dari potest, utique cum sit sciente & patiente Principe, & consequenter

prævalet ex vi taciti consensûs. Et in hunc modum admitti potest opinio Soti, addendo tamen regulam aliam certiore, quàm sit merum arbitrium.

Quintò. In d. divisione vox *Consuetudo* non est analoga, ita ut sumi debeat pro Præscripta, sed communis, spectando proprietatem. Vel enim spectatur, ut est facti, vel ut Juris? Si *imùm*; de se non determinat certum tempus, nec longum, nec breve. Si *2dum*: ergo quoties inducit Jus non scriptum, est proprium Jus, & tota definitio Consuetudinis in eam cadit, ut in præscriptam. Ex materia ergo sumi debet, ad quam determinetur, ut in c. *Cumana*. 50. de Elect. nam quia non sufficiebat ad Jus nisi Consuetudo præscripta, de hac vox accipitur, cum tamen prius absolute prolata fuerit.

CAPUT IX.

De causis Consuetudinis; & præsertim quis illam introducere valeat?

1 **P**rimò. Ad inducendam Consuetudinem non sufficit privata persona, sed debet esse Communitas perfecta. Ita dictum est suprà, & constat ex l. *De quibus. ff. de Legib.* Nec refert, privatum obtinere privilegium, vel excusationem à Lege communi; quia Privilegium est Jus privatum, nec acquiritur usu, nisi per propriam Præscriptionem. Ut autem citra talem mutationem, Privatus directè & per se subtrahatur obligationi Legis, impossibile est, quia consuetudo prævaricandi non excusat, sed auget culpam; & sic dicitur non posse præscribi contra Obedientiam, utique per inobedientiam & abusum potestati Principis derogando c. *Cum non liceat. de Præscript.* nec ille ex ea causa præsumitur dispensare; nam esset irrationabile, contra nervum disciplinæ, & vim omnium Legum.

2 Secundò. Consuetudo Juris non à quacunque Communitate induci potest, sed ab illa, quæ sit capax potestatis Legisla-

tivæ pro seipsa, vel saltem sufficiens, ut vera Lex ei imponi possit. Ita Communis in d. l. *De quibus. & c. ult. de Consuet.* sumiturque ex d. Lege, jun. l. *Sed ea. l. Si de interpretatione ff. de Legib. & §. Sine scripto. cum seqq. Inst. de Ju. Nat. Gent. &c.* Et S. Th. 1. 2. q. 97. a. 3. ad 3. ait, requiri Communitatem, quæ sit aut Respublica Suprema, aut vitaciti consensûs Principis possit inducere obligationem. Hoc autem competit omni Communitati perfectæ, licet careat potestate Legislativâ. Secus autem est de familia; nam solum est capax præcepti, nec illius voluntas obligat aliam, nec præsumitur consensus Principis.

Dices, nec Clericos ferre posse Legem contra Canones c. *Institutionis. 25. q. 2.* nec Laicos Ecclesiasticam, nec Mercatores vel feminas Legem aliquam. Resp. Clericos ferre pro se Legem præter Canones, non contra illos, sed Jus Consuetudinis; quia Pontifex concedit unum, & non alterum. **2.** In Laicis spectato Jure

Jure naturæ, est capacitas statuendi in materia Religionis; & licet nunc non sit, sufficit capacitas passiva Legis, ut notanter dictum est. 3. Communitas Mercatorum, per se spectata, tantum condere potest Statuta Conventionalia, non proprias Leges. Secus est, si spectetur ut conjuncta Principi, vel ab isto habens facultatem ad Statuta quasi Municipalia, l. ult. Cod. Quæ sit long. Consuet. 4. Idem est de Congregatione feminarum, quantum ad capacitatem Legis, accedente tacito Superioris consensu.

4 Tertiò. Ut Consuetudo à Populo inducatur, necessarium est, ut saltem à majori parte Communitatis observetur; atque illa sufficit. Est communis plurimorum. Nam Consuetudo debet esse moraliter à tota Communitate: ergo per consensum majoris partis; aliter toti tribui non potest, ut patet in Electione &c. Nec di-

cas, sufficere consensum Principis. Nam vel est expressus? & facit Legem scriptam; vel tacitus tantum? & nec Jure, nec ratione præsumitur, cum Princeps nolit obligare Communitatem non consentientem, sed cum per Consuetudinem consentit.

Ratio posterioris partis est, quia semper sufficit consensus majoris partis, ubi Jus nil speciale statuit; quod hic non fit. Nec ad rem sunt l. Nulli, & l. Planè, ff. Quod cujusq. Univers. Nam requirunt præsentiam duarum partium, non consensum; & illa hic non deest. Obiter autem sumitur, à computando numero consentientium perperam excludi feminas, & ex viris minores 25. annis; quia talis exclusio nec Jure, nec ratione convincitur: ergo standum est regulæ l. Quod major. ff. ad L. Munic. junctis, quæ congerit Felin. c. Cum omnes. de Constit.

CAPUT X.

Quibus actibus Consuetudo introducatur?

1 **D**icendum : Consuetudo non inducitur, nisi per frequentiam actuum, qui publicè & voluntariè fiunt, quatenus consensus populi necessarius est ad illam inducendam. Nam Consuetudo facti substantialiter consistit in d. frequentia, ut constat ex ejus definitione, & nomine, c. *Consuetudo*. d. i. & c. *Consuetudinis*, d. ii. l. *Sed & ea*. & l. *De quibus ff. de Legib.* Consuetudo autem Juris substantialiter prærequirit Consuetudinem facti, sive positivam, sive privativam.

2 Dices. Interdum sufficit actus, si sit permanens, & duret sufficienti tempore, ut collatio Beneficii. c. *Cum de beneficio*. de Præb. in 6. ædificatio pontis. Resp. id pertinere ad Præscriptionem, ad quam per se necessarius non est proprius actus consistens in operatione humana, sed sufficit possessio cum aliis conditionibus. Nec tunc propriè durat actus, sed effectus, quamvis moraliter interveniat usus frequens pontis, Beneficii &c. Consuetudinem autem induci circa actus humanos sine fre-

quentia, impossibile est, juxta omnes.

Quanta verò frequentia requiratur, definiri nisi judicio prudentis nequit, quidquid sit de numero sufficiente ad Præscriptionem, vel alios effectus facti, ut rectè distinguit Bartol. Si enim Consuetudo est Præscripta, attendi debet numerus annorum necessarius, & quoties per annum requiratur actus; sicque actuum numerus potest esse certus vel absolute, vel sub conditione aut occasione faciendi quid. In non Præscripta verò, illa frequentia sufficit, quæ sufficit, ut consensus & Populi, & tacitus Principis sciatur.

Denique constat actus debere 4 publicè fieri; alias major pars Populi convenire non potest in Consuetudinem, nec hæc, quantum est ex se, innotescere Principi ad consentiendum. Unde necessaria est notorietas facti quoad actus privatos, non publicâ auctoritate factos. Si enim fiunt clam, per illos & per modum sic operandi indicatur, non fieri ex consensu populi, nec consentiente Principe. CA.

CAPUT XI.

An ad Consuetudinem necessaria sit Juridica
notitia frequentiae actuum.

Primò. Necesse non est, ut Consuetudo firmata sit in Judicio contradictorio. Ita Communis. Nam actus Judicialis nec ex natura rei necessarius est, nec Jure Positivo, ut patet ex c. ult. de Consuet. l. *De quibus* ff. de Legib. cum similibus. Dein add. actum Judicis prærequiritur contradictio: quid si ergo hæc nunquam fuit, an ideo Consuetudo induci nequit? Profectò est contra rationem, & Jura omnia, & cum aperta repugnantia; nam quomodo Sententia justa est, dari Consuetudinem, si Sententiâ ad hujus valorem opus est?

2 Nec obstat c. *Abbate*. de V. S. nam in primis agit de Præscriptione; & allegatio est Partis, quæ succubuit, non decisionis, quæ tam clarè falso fundamento niti non potuit, sed quòd Consuetudo non fuerit satis probata. Et ad probationem utique facit Sententia, ut l. *Cum de Consuetudine*. ff. de Legib. quamvis sine illa dari possit probatio & moralis certitudo. Imò respectu

eorum, qui per se ipsi non possunt expendere modum Consuetudinis, sufficiet probabilis opinio, imò etiam unius gravis Doctoris, juxta Bart. l. *De quibus*. ff. de Legib. q. 4. Mascard. Concl. 426. utique si alii non contradicant, itémque si ille vel ab aliis juvetur, vel saltem per graves conjecturas.

3 Secundò. Duo actus Judicialis non sufficiunt ad inducendam Consuetudinem; & loquendo propriè ac cum proportionem, nihil est speciale in actibus Judicialibus seu Stylo, seclusâ autoritate Supremi Principis. Licet enim per Stylum possit induci Jus, juxta omnes in c. *Ex litteris*. de Constit. & l. 2. Cod. Quæ sit lon. Consuet. tamen nec in Judice, nec in Ministris est potestas conden- di Jus, etiamsi expressè velint: ergo nec tacitè inducent, cum nulla Lex vel ratio id eis concedat.

4 Non ratio, quasi Populus statim consentiat, ut vult Abb. Nam si Sententia est justa, supponit

ponit Consuetudinem consummatam: sin injusta; populus tolerat, quia non potest resistere facile. Non Lex; semper enim requirit morem frequentem, etiam in Judicialibus, ut l. 1. Cod. eod. l. *Nam & iis.* ff. de Inoff. Testam. & Jura alia de Consuetudine, nihil excipiunt. Solum ergo repetitio Judicialis continet auctoritatem gravem,

non verò inducit Jus sive per modum Consuetudinis, sive Juris scripti, ut constat de Decisionibus Rotæ. Item Stylo nondum consummato statur per imitationem & prudentiam (non ex obligatione) nisi ubi ratio in oppositum vehementer urget; & ita intelligendi sunt Doctores de observantia & Stylo facti.

CAPUT XII.

An Consuetudo per solos actus voluntatis induci valeat?

Communis & certa resolutio est, actus debere esse voluntarios. Non enim inducunt Consuetudinem, nisi ratione consensûs populi, qui per d. actus indicatur, ut est communis consensus Doctorum in præsentia; & ideo aliqui illum ponunt in definitione, tacite autem subintelligi fatentur omnes. Differt enim Jus non Scriptum à Scripto, quòd in hoc sequatur, in illo præcedat consensus Populi, sicque à Principe impetret Legem vel revocationem, l. *De quibus.* & l. *Sed & ea.* ff. de Legib.

Coll. 1. per actus ex ignorantia & errore factos non induci Consuetudinem. Nam consensus Populi sic præstitus, nullus est, & putatur tantum: ergo nec verum Jus inducit, sed putatum, quamdiu tenet Conscientia erronea. Nec sufficit consensus in mero facto, nisi ut inductivo Juris: aliàs solum est materialis, ut in Professione tacita, quæ stante errore de valore prioris, est nulla ob defectum consensûs, ut est vulgare.

3 Nec obstat l. *Quod non ratione.* ff. de Legib. Nam intelligi potest de Præscriptione, quæ sæpe fit sine ratione, seu vero titulo, & per errorem. Nec refert, poni sub titulo de Legibus, quia ad vitandum absurdum licet ampliare nomen Consuetudinis; & Doctores, quæ utrique Consuetudini communia sunt, in præsentem miscent. Exemplum etiam de domino vini imponente manum plastro, quod allegant, ad Præscriptionem pertinet; & Consuetudo, licet non mutet Legem, mutat tamen materiam ejus. Denique dato, agi de Consuetudine Juris, Lex non dicit, valere detecto errore, sed contrarium, juxta Glossas, ita ut ad facta alia, utut ejusdem rationis, non extendatur in futurum. Qui sensus nec absurditatem ha-

bet, nec vim affert verbis; & secundum illum procedit Assertio.

Coll. 2. dicta intelligi de errore circa ea, quæ pertinent ad substantiam Consuetudinis, si-
4 ve in Jure ipsius sit, siue in facto. Si enim solum est circa motiva accidentalialia, non refert, juxta dicta l. 2. de Juram. c. 11. & l. 1. de Vot. c. 11. Coll. 3. actus factos ex metu gravi & injurioso non sufficere. Nam moraliter non præsumitur animus inducendi Jus, cum metus quodammodo illum excludat; nec etiam præsumitur consensus Principis, quod Subditi injustè cogantur, vel si ipse injustè cogit, non potest extorquere consensum Populi, quo obligetur, ut l. cc. dictum est in simili.

CAPUT XIII.

An consensus Principis, & qualis necessarius sit ad Consuetudinem Juris?

Primò. Est necessarius d. consensus. Ita Communis Doctorum, paucis exceptis. Nam ad ferendum Jus necessaria est Legislativa: hæc autem non est in Subditis. Dein vel populus non recognoscit Superiorem, vel recognoscit, habent tamen potestatem ad Statuta Municipalia; vel est sine ulla potestate, ut Ecclesia comparata ad Pontificem, Diœcesis ad Episcopum: in nullo autem istorum membrorum deest alterutrum, scilicet aut Legislativa, aut consensus Legislatoris, saltem Legalis, ut dicetur.

2 Secundò. Quando Consuetudo Præscripta Jus inducit, non postulatur consensus Principis personalis, ac subinde nec specialis scientia Consuetudinis; sed hæc, ipso nihil de novo sciente aut volente tacite vel expresse, efficaciter inducitur. Ita Communis Juristarum, quamvis alii requirant tacitum consensum in Jure Canonico, secus autem in Civili, propter l. *De quibus. ff. de Legib. ubi omnia fun-*

dantur, quòd Populo competierit potestas Legislativa.

Sed contrà est, quia non refert, habuisse d. potestatem, si deest, cum Jus inducitur: Populum autem eam sibi reservasse, sine fundamento dicitur in Jure non scripto potius quam scripto. Princeps enim, cum vult, revocat Consuetudines, ut Leges, nec plus constat sive Jure, sive Consuetudine, sive signo alio. Ratio ergo sumenda est ex c. ult. de Consuet. ubi plus non petitur, quam Consuetudo rationalis & præscripta: ergo sine fundamento Juris, imò contra illud requiritur consensus personalis. Et Princeps utique potest approbare Consuetudinem habentem tales & tales conditiones absque novo consensu, sufficitque talis modus, & oppositus modus est moraliter impossibilis: & Præscriptio similiter ita fit, & Consuetudo dicitur præscripta contra Principem, ut potest contra illam.

4 Nec refert, d. c. ult. agi de Consuetudine revocante Jus : nam à fortiori comprehenditur Inductiva Juris, & tantumdem potestatis requiritur ad abrogandum, quantum ad inducendum Jus; imò revocatio magis resistit voluntati Principi. Unde cum emphasi dicitur: *Licet non sit vilis &c. non tamen usq; adeò valituram &c.* Idemque tacite, seu virtute traditur d. l. De quibus. ibi: *Rectissime receptum est, ut Leges non solum suffragio Legislatoris, sed etiam tacito consensu omnium &c.* Con-
distinguitur enim populus à Legislatore, nec plus poscitur, quàm ut Consuetudo sit diuturna &c. l. Diuturna. l. Sed & ea. l. Nam. ff. de Legib. ubi Imperator addit vim Legis habere debere, & ita Jura intellexerunt Interpretes, non requirendo scientiam Principis.

5 Tertiò. Quando Consuetudo non prævalet vi Præscriptionis, necessarius est consensus personalis Principis, saltem tacitus; necessarium etiam est, ut habeat scientiam Consuetudinis. Dicitur Personalis, ut Legali op-

ponitur, sive antecedit, sive sequatur, aut concomitetur Consuetudinem, approbando illam aut expresse, aut videndo, & non impediendo: quòd enim sufficiat, per se notum est. Idem est de necessitate ejus, seclusa Præscriptione, quia necessarius est consensus Principis, & in præsentia non datur virtute Legis; nec est Lex definiens certum modum ejus: ergo requiritur consensus personalis, & adhuc scientia Consuetudinis.

Nec obstat l. De quibus; solum enim requirit consensum Principis: modum autem nec ipsa, nec alia determinat. Nec est ratio excipiendi Pontificem, nec Jus, quod in illo potius, quàm aliis poscat consensum expressum. Oportet autem, ut tolerantia non sit merè passiva, sed operativa seu approbativa: quod quidem ex circumstantiis & usu facile constare poterit, maxime quando permissio est rationabilis, vel si per solam permissionem non satis providetur saluti Subditorum.

CAPUT XIV.

Quæ Consuetudo Legem non scriptam inducere valeat?

Dicendum. Effectus Consuetudinis legitimæ est inducere Legem non scriptam, ubi scripta non est, nec tradita. Est certa utroque Jure, ut extrâ de Consuet. per tot. c. 1. de Constit. in 6. c. Consuetudo. d. 1. c. Frustra. d. 8. & dist. 11. ferè per tot. & l. De quibus. cum seqq. ff. de Legib. & in Cod. Quæ sit longa &c. per tot. Dixi, *Nec tradita*, non enim omne Jus non scriptum est Consuetudinarium, sed ut suprâ dictum est, oportet, ut sine alia Lege per Principem datâ verbo vel scripto, moribus inductum sit, secùs Legem non inducit.

2 Ratio asserti est, quia tria vel quatuor requiruntur, & sufficiunt ad Legem ferendam, scilicet Materia proportionata, Potestas & Voluntas sufficienter significata: nihil autem horum deest in d. Consuetudine, ut de potestate & materia dictum suprâ est, nam quæ ad rationem Legis in genere, etiam ad speciem ejus requiruntur. Voluntas autem maximè spectanda est

ex parte Populi, cùm hujus voluntati se accommodet voluntas Principis.

Unde non sufficit sola frequentia actuum, ex qua Consuetudo resultat, sed sicut in Jure scripto, ita & non scriptum esse debet per se intentum, seu ut actus frequententur ad inducendam Consuetudinem, honestatem Religionis &c. Et ideo in Consuetudinibus attentè considerandum est, an sint per se intentæ, an verò aliunde consequantur; putà quòd inter Cœnam, & Communionem somnus intercedat, utique ex ordinario modo vivendi sequitur.

Similiter non sufficit intendi solùm Consuetudinem facti, sed requiritur voluntas inducendi Jus & obligationem; quæ inter se valde differunt, ut patet in Consuetudinibus ex devotione tantùm assumptis. Idem enim est de publicis, ut orandi ad signum campanæ, sumendi sacros cineres &c. Ratio est clara, quia actus agentium non transcendit intentionem eorum,

&

& nemo se obligat sine intentione, nec Princeps populum plus vult obligari, quam ipse velit.

Signum autem hujus voluntatis erit ipsa Consuetudo, d. l. *De quibus. ibi: Quid interest &c.?*

CAPUT XV.

Quanti temporis Consuetudo ad inducendam Legem sufficiat?

Primò. Requiritur, & sufficit decennium pro Consuetudine Præscripta. Nam opinio requirens tempus ab immemoriali, jam antiquata est, tanquam sine fundamento asserta. Tempus autem 40. ann. de Consuetudine contra Jus procedit, quia ut constat ex materia de Præscriptione, in his, quæ non sunt contra Jus, sufficit longa Consuetudo, consequenter decennii, cum plus non requiratur à Canone, quam à Lege.

2 Dices, inter absentes requiri vicennium; ergo & hîc contra Principem absentem. Resp. Communem Bart. Abb. Rochi &c. nihil hîc distinguere, ut tamen omnes distinguunt in Præscriptione. Imò omnes fatentur, in Consuetudine contra Legem, non haberi rationem absentiae vel præsentiæ Principis. Nec hîc requiritur præscriptio contra illum, nisi quatenus igno-

rat, quod sit, vel ignorare præsumitur. Si enim scit, non requiritur præscriptio; si nescit, quid refert, adesse vel abesse? quia non attenditur facilitas vel difficultas sciendi, sed necessitas boni communis in servanda Consuetudine rationabili; nec propriè præscribitur contra invitum, sed volentem. Cum ergo Jus indistinctè petat longum tempus; nec nos distinguimus, sed sequimur minimum, & favorabilius bono communi. Qui autem obstant, pauci sunt Juristarum, & pro more promiscuè miscentes omnia de Præscriptione & Consuetudine.

Secundò. De Consuetudine non præscriptâ secus est. Nam nec ex natura rei, nec Jure Positivo requiritur decennium, cum loquatur de Præscripta tantum, quæ valde diversa est à non præscripta, ut quæ non inducit Legem nisi ex novo consensu

Principis, & consequenter nec sine scientia ejus. Utut enim daret Consuetudo, respectu ignorantis nunquam potest esse signum consensûs. Quantum verò temporis requiratur, definiri non potest certâ ratione, quia à Jure definitum non est, nec commodè potuit definiri, cùm conjecturæ d. consensûs non sint æquales in Consuetudinibus.

4 Nam aliæ frequentiore usum habent, & magis communem ac publicum; & ita facilius completur indicium d. consensûs. Rursus sententia Judicis (de qua supra) licet non sit necessaria ad complendam Consuetudinem; signum tamen est, completum & evidens quidem, si Principis Sententia sit, probabile autem & grave, si alterius prudentis Judicis; & si multiplicetur, facere potest moralem certitudinem, sicut testimonia prudentum multum rem confirmant.

5 Dices. Consuetudo pendet ex intentione inducendi Jus: unde autem de ea constat, si devotio sola potuit esse causa usûs? Imò per totum decennium ex d. intentione, actus fieri debent; alias non concurrent, ut signum consensûs necessarii ad Consuetudinem Juris, sive

Præscriptum, sive non Præscriptum. Quod autem Rochus vult, in dubio præsumi d. intentionem, nisi alia natura actûs sit, qui amicitiam, non Jus poscat, ut prandere cum amico; totum pertinet ad Præscriptionem. Quisque enim præsumitur exercere & quærere quod suum est, utpote sibi utile, & favorabile: at Jus Consuetudinis est onerosum; & Jejunia, aliæque multa fiunt ex devotione.

Respondetur, non esse facile ejudicare de obligatione inductâ; & in dubio cæteris paribus inclinandum esse, quòd sit Consuetudo honestatis, & ad melius esse potius, quàm necessitatis. Nam generalis regula est, quòd nemo in dubio præsumatur velle obligari. Dein res est relinquenda arbitrio prudentum, cùm & in Jure definita non sit, & in se, ut convincit objectio, satis lubrica sit.

Ad judicandum autem de 7 animo obligandi, facit 1. Si Consuetudo sit longi temporis in re gravi & difficili, & communiter servetur à majori parte. Non enim uniformitas esse solet, nisi ratione obligationis: ergo magnum indicium est fieri ex cogitatione obligationis, vel inductæ, vel quæ inducitur.

2. Si prudentes & timorati ma-
le

le sentiant de non servantibus morem, vel communiter Populus scandalizetur; nam est grave signum d. animi. 3. Si Prælati graviter reprehendunt, vel puniunt. 4. Si materia ex

se multum confert ad utilitatem Reipublicæ, ut prudenter credatur obligatio valde expediens communi bono; nam in dubio præsumi poterit esse ex animo introducta.

CAPUT XVI.

De causis & effectibus Legis non scriptæ per Consuetudinem introductæ.

Primò. Quantum ad causas, communes illæ sunt Legi & scriptæ & non scriptæ, demptâ formâ sensibili, & Promulgatione. Non enim hic postulantur verba, nec Promulgatio alia, quàm per ipsa facta publica, nec etiam Divulgatio, cum Consuetudo non liget, nisi eos, inter quos viget.

Secundò. Similiter effectus utrique Legi communes sunt. Pater de obligatione in Conscientia; & quod gravis vel levis sit juxta qualitatem materiæ, nisi de contraria Populi intentione constet. 2. Idem est de Pœnis, nam ut prætia taxari possunt Consuetudine, ita induci talis vel talis ritus accidentalis Matrimonii, & coniugum ad tempus separatio in pœnam transgressionis. Similis ratio est inducendi Le-

gem purè pœnalem per Consuetudinem, quamvis tunc potius se habeat per modum Præscriptionis Juris, quod Princeps acquisivit sub tali vel tali conditione non servatâ. Quod tamen rarò vel nunquam est.

Idem est de Irritatione vel Inhabilitatione, ut c. *Super eo.* de Cogn. Spirit. & ex c. 1. eod. quia ratio scandali non sufficit ad dissolvendum Matrimonium, sed est signum Consuetudinis per se irritantis. Et c. *Olim.* de Cler. Conjug. jun. Gl. v. *Repugnet.* per Consuetudinem fit quis ineligibleis, perinde ac Lege scriptâ. Nec enim probabilis ratio est, cur si rationabilis est & præscripta, non æquè ad hunc, quàm alios effectus sufficiat; nam quod expressâ, etiam tacitâ voluntate Principis fieri potest

test l. *De quibus*. ff. de Legib. Jura etiam omnia generaliter loquuntur, parificando utramque Legem, & specialiter c. ult. de Consuet. nec occurrit difficultas alicujus momenti.

4 Idem est de æquiparatione obligationis quoad personas, ut quod non obliget extraneos, advenas &c. Nam est vera Lex, & ab eadem potestate procedit, solumque differt in modo; quod non variat rationem obligandi.

5 Dices. Quomodo Diœcesis Suffraganei obligatur Consuetudine Metropolitanæ d. c. *Super eo*? Resp. textum procedere, quando in tota Provincia prævaluit Consuetudo, & in aliquo Episcopatu ignoratur, quia forte casus non accidit in praxi. Tunc enim consulendi sunt vicini Episcopi, & maxime Metropolitana, & eorum Consuetudo servanda, si eam servant ut universalem Provinciæ, & non ut propriam Diœcesis suæ.

6 Dubium est, an Consuetudo Laicorum extendatur ad Clericos? Communis enim Sententia affirmat, si sit mixta; quia hi tunc consentiunt: secus verò, si Laicorum tantum sit. Quia in primis non potest Lex affice-

re Exemptos. 2. Clerus habet suum modum vivendi proprium, & sunt velut Senatores, quos non ligant Plebiscita. 3. Sic nec Monachi obligantur Consuetudinibus **Secularium Clericorum.**

Sed contrà est, quia potius 7 attendi debet, quâ potestate Consuetudo statuatur in vi Juris, quàm à quibus observetur. Nam hoc est solum occasio seu petitio Juris; illud autem ex materia & fine sumendum est, an res sit Politica, vel Spiritualis. Si ergo Politica est & pertinet ad communem convictum Civium, ut talium; etiam Clericos obligat, loquendo per se, seu salvâ Immunitate. Sin materia mixta sit, pertinet ad Politicam Civilem & Ecclesiasticam: erunt in re Consuetudines duæ, juxta dicta suprâ. Si denique sit Spiritualis; ligantur omnes, ut Christiani; nam objecta non urgent.

Ad 1mum. Resp. Jus esse 8 Episcopale, materiam autem communem. Nec enim Clerici habent speciales observantias Jejuniorum &c. ergo cum sermo sit de Consuetudine Spiritualis, concurrunt omnia necessaria ad obligandum etiam Clericos

ricos, scilicet potestas, materia & finis. Unde perperam comparatio fit cum Plebiscito, quod ex Jurisdictione Populi ferebatur, secus ac d. Jus à communi Prælato Plebis & Cleri.

- 9 Ad 3tium. Resp. aliud esse de Religiosis Exemptis, aliud de non Exemptis. Nam illi nec Statuto scripto Episcopali obligantur, nec etiam (& consequenter) non scripto. Secus autem est de istis, quia nec potestas Episcopi deest, nec voluntas, quando materia de se communis est, & omnibus æquè utilis ac facilis, ut sine scandalo non possit onus imponi unis, & non aliis: tunc enim Laici non considerantur, ut tales, sed ut Christiani. Aliquando autem potest Consuetudo esse magis propria Laicorum, vel ex modo, quo inducitur, ut voti specialis,

vel ex parte materiæ, quod illos magis deceat &c. & tunc pro illis solis approbari potest; quod ex usu & circumstantiis facile colligi poterit.

Tertiò. Obligatio Consue-¹⁰ tudinis non potest propter similitudinem extendi de casu ad casum. Sequitur à fortiori ex dictis de extensione Legis; nam hinc non sunt verba, quæ amplientur; & d. obligatio difficillimè cognoscitur in loco & materia, in qua versatur: quomodo ergo sine Jure extensio fiet, aut ubi tanta est similitudo casuum, ut moraliter censeantur idem? Debet ergo esse identitas, vel unum in alio, ut pars in toto &c. includi l. i. Cod. Quæ sit longa &c. ibi: *in eodem controversiarum genere.*

CAPUT XVII.

An Consuetudo habeat vim interpretandi Legem?

I **D**Uobus modis tribuitur d. effectus Consuetudini; uno, ut signo & testi; altero, ut causæ concurrenti ad stabiliendam interpretationem & obligationem Legis. Priori modo solum est humana conjectura, sed valde probabilis, & multum conferens ad interpretationem Doctrinalem; & quò fuerit longior, eò fortior erit conjectura. Imò iuvat etiam Consuetudo antecedens Legem l. Si ex interpretatione. ff. de Legib. quia Lex debet esse secundum Patriæ Consuetudinem, & moribus accommodata.

2 Vis altera Consuetudinis constat ex c. Dilectus, de Consuet. & l. Minimè, & d. l. si de interpre-

tatione ff. de Legib. Non enim necessaria est major autoritas, nec expressior voluntas Legislatoris ad interpretandam Legem iam factam, quàm ad inducendam novam. l. Nam Imperator. ff. eod. Coll. 1. per Consuetudinem induci obligationem gravem, licet verba Legis de se non cogant; sicut è contra legem, contra rigorem verborum, quia eadem ratio est in inducenda, quæ in deroganda Lege, eademque vis est Consuetudinis rigorosæ, & benignæ. Coll. 2. valere Consuetudinem ad interpretandum etiam Jus Divinum, sed solum ut testem & signum, non per vim mutandi quid.

CAPUT XVIII.

An Consuetudo possit Legem humanam
abrogare?

Primò. Lex sive Civilis, si-
ve Canonica abrogari po-
test Consuetudine. Ita
omnes Theologi cum S. Tho.
Canonistæ, & Legistæ, & Sum-
mistæ, constatque ex c. ult. de
Consuet. & l. *De quibus*. ff. de
Legib. & l. 1. & 2. Cod. Quæ
sit longa &c. Nam ex parte
Populi non deest voluntas, quam
facta loquuntur, nec etiam po-
testas, si is sit liber; si autem
subjectus, ex parte quidem ip-
sius non est, nisi facti tantum
(alias Lex penderet ab ejus ac-
ceptione, possetque ei directâ
voluntate contrairi) sed ex par-
te Principis ad consentiendum
Populo. Neque enim hic tol-
lit Legem quasi activè, sed exi-
git tolli per Principem, & ideo
etiam in feminis valet ad d. ef-
fectum, c. un. de Regul. in 6.

2 Opponitur 1. ex l. *Divus*. ff.
de Sepult. viol. quòd statutum
non possit prævalere Legi. 2.
Negatur l. 2. Cod. Quæ sit lon-
ga &c. tantam esse authoritatem
Consuetudinis, ut *aut rationem*,
(seu Jus naturale) vincat, aut Le-

gem. 3. Consuetudo debet esse
rationabilis: quomodo ergo per
pravos actus vincet? 4. Si Lex
est rationabilis: ergo oppositum
est irrationabile, etiam ut ten-
dit ad tollendam illam.

Ad 1. Resp. differentiam esse, **3**
quòd Lex debeat esse accommo-
data moribus eorum, quibus fer-
tur; & ideo illis cedit Legisla-
tor. At Statutum fit per Infe-
riorem potestatem, quæ subor-
dinata esse debet Superiori; con-
sequenter contra Jus nil potest,
seclusâ concessione speciali. Ad
2dum. Resp. non valere contra
voluntatem Principis: tamen
esse posse talem, quæ indicet
voluntatem esse mutatam.

Ad 3. Resp. Cajetanum, & om- **4**
nes fateri, posse Consuetudinem
incipere per actus malos. Imò
debet sic incipere, alias non ef-
fet contra Legem. Nam pu-
rus non usus non sufficit ex sen-
tentia omnium: si autem excu-
satio rationabilis est à Lege,
non erit desuetudo, sed purus
non usus, citra voluntatem ab-
jiciendi Legem. Imò (quod

notandum est) sæpe Consuetudo solum est pro tali occasione vel necessitate, de se non sufficiente ad excusandum, non verò simpliciter contra Legem Junii, Festi &c. ergo illa derogat tantum, non abrogat. Igitur d. actus mali non concurrunt ut causa, sed solum ut indicium voluntatis Principis: esse autem indicium, non repugnat illis, quia nec in substantia, nec in termino, nec in effectu mali sunt, quia solum operantur carentiam prohibitionis, quæ rationabiliter auferri potest; esto, omnes actus usque ad consummationem Consuetudinis mali sint.

5 Ad 4tum. Resp. Legem esse rationabilem, non quòd necessaria sit, sed ut conveniens est propter aliquos effectus. Cum hoc autem stat, etiam ablationem sub certis respectibus esse sic rationabilem, præsertim quia ordinariè hæc comparatio dubia est. Imò minus hîc requiritur, quàm ad inducendum Jus, quia induci plus est, quàm tolli; cùm illud poscat specialem utilitatem, ad hoc verò sufficiat, non esse contra publicam utilitatem, aliunde compensando vel per ablationem majoris mali, vel per conciliationem animorum propter suavius Regimen. Nunquam tamen ita

ratio deesse potest, ut ei consentire illicitum sit, quia non præsumitur mala voluntas Principis. Posset tamen ex parte hujus esse prudens ratio revocandi, quin Populi pertinacia rationabilis sit.

Secundò. Ut Consuetudo sit præscripta, sufficit decennium quoad Leges Civiles, non verò quoad Canonicas. Nam certum est, requiri tempus definitum, at non immorale, ut sine fundamento quidam dixerunt: ergo, quod Jure definitur, tempus longum per decennium requiritur & sufficit, sequendo sic minimum in materia, quæ ex parte Principis est favor, & ex parte Populi onus. R. I. 30. in 6. & §. 1. Inst. de Usucap.

Pars altera communis est Innoc. Abb. Felini, Bart. Rochi, Turrecr. Jason. Antonin. Sylv. Angel. Nav. Card. Nam juxta materiæ capacitatem applicatur Præscriptio: at Consuetudo contra Canonem, meritò dici potest contra Ecclesiam: ergo plus temporis requirit, c. De quarta. c. Ad aures., cum aliis de Præscript. quamvis si propria foret Præscriptio contra Jura Principis, opus esset tempore ab immemoriali.

Tertiò. Consuetudo non præscripta aliquando sufficit ad derogandam Legem, si Princeps illam sciat, & ipsa talia ac tanta

tanta sit, ut moraliter sufficiat ad ejus consensum indicandum. Ita communis, ut refert Felin. de consuetudine nondum acceptatæ Legis, & sumitur ex dictis de inductiva Juris. Nam ratio eadem, & fortior est, cum major sit necessitas tollendi occasionem peccati per consensum Principis in Abrogationem; & Subditi fiunt quodammodo inepti ad Legem, quæ debet esse facilis, & moribus conformis.

9 Et usu constat, multas Leges Ecclesiasticas censi breviori tempore quam decennii derogatas, quia Pontifices sciunt & dissimulant. Hinc est, quod nullum tempus definiri possit, quia hæc Consuetudo non operatur vi Juris, sed ut signum personalis consensûs Principis, qui neque ex Jure, neque ex natura rei habet tempus determinatum; & ita frustra expectatur decennium.

10 Negat verò Abb. sufficere Consuetudinem, nisi præscripta sit, tum propter d. c. ult. tum quia ex scientia Principis solum colligitur tolerantia: tum quia

Consuetudo tenet per modum Præscriptionis. Sed contrà est, quia in d. c. ult. agitur de Consuetudine, quæ per propriam vim, quam à Jure habet, operatur. Per quod non excluditur illa, quæ solum se habet, ut signum consensûs personalis, in quo est vis operandi. Diverfitas autem in materiali signo, est accidentalis, & potest factum Principis sufficere in vi signi d. l. *De quibus*. Unde falsum est, d. Consuetudinem operari per modum Præscriptionis.

Tolerantia ergo per se quidem non sufficit, c. *Jam dudum*. de Præb. tamen adjunctis circumstantiis, potest esse prudens & morale signum d. consensûs. Et optimum in præsentî erit, quando pura permissio esset irrationabilis, & nociva Populo. Idemque est, si res eo statu est, ut abrogatio censeatur prudens: tunc enim meritò præsumitur d. consensus. Atque ita, ut ex natura rei requiritur Consuetudo, ut abrogans, semper est rationabilis, saltem ex parte Principis.

CAPUT XIX.

An Abrogatio Legis per Consuetudinem, admittat exceptionem vel extensionem?

Regula sit, quòd Consuetudo, si rationabilis sit & præscripta, semper prævaleat contra Legem humanam. Ita Nav. conf. i. de Maj. & Obed. dicens: *Omnis Consuetudo rationabilis & præscripta valet contra quodcunque Jus humanum*; ubi notandæ sunt particulæ, *Omnis & quodcunque*. Ratio est, quia quoties in Jure rejicitur aliqua Consuetudo, semper ratio est, quòd sit corruptela &c. Maximè autem probatur Regula ipsâ inductione Exceptionum, quæ fiunt, vel hætenus factæ sunt.

2 Prima exceptio est Legis Pœnalis. Sed contrà tenet Communis, quia revera nullo Jure fundatur, & est contrarationem. Nam ei opposita Consuetudo potest esse rationabilis, & expedire bono communi, & esse signum consensûs Principis, non minùs quàm Consuetudines aliæ, & ita tum verba, tum ratio c. ult. de Consuet. in eam æquè cadunt, ut exemplis obviis constat. Nec ratio ullius momenti est, quòd Lex damnet actum

&c. potest enim non damnare, si cesset, prævalente Consuetudine.

Potest ergo stare vis directiva Legis, abrogatâ coactivâ, vel è converso; quia potest derogari Legi, licet non abrogetur, l. *Derogatur*. ff. de V. S. utique si Lex est divisibilis. At pœna non est per se annexa culpæ, sed pendet à voluntate Principis; nec inde sequitur impunitas. Et licet Consuetudo sit irrationabilis in transgressione; secùs esse potest in conniventia pœnæ impositæ. Et esto in utroque irrationabilis sit, adhuc valet ad diminuendam pœnam. Nam ex parte singulorum semper jungitur ignorantia aliqua vel inadvertentia ad deformitatem, & exemplum multorum est vehemens tentatio: ex parte verò Reipublicæ sequitur occasio non puniendi, quia multitudo non punitur sine scandalo, vel perturbatione, aut cum majori detrimento. Nec expedit, hos potius quàm illos puniri, sed scandalum generat prop-

propter acceptionem personarum; vel si in aliquibus est specialis ratio, multitudo jam excusatur. Atque hos duos modos notant Jura c. 2. de temp. Ord. c. *Denique*. dist. 4. c. 1. d. 44. & c. *Ut constitueretur*. d. 50.

4 Altera exceptio fit de Lege Irritante. Sed contra, quia d. c. ult. generaliter loquitur; & voluntarium est dicere, quod Consuetudo contra d. Legem sit irrationabilis. Nam generaliter affirmari nequit, cum neque in Jure semper reperiatur reprobatio, neque ex natura rei cum verisimilitudine cogitari possit, ut per se constat. Dixi *generaliter*. Nam alii in Matrimonio d. Consuetudinem reprobata esse volunt; quod alterius examinis est. Deinde vel Lex est Poenalis, vel non? Si imum; ratio eadem est, quæ de aliis Poenalibus. Si 2dum, & eadem indecentia ac ratio persistit; Consuetudo erit irrationabilis: secus verò, si ea ratio cesset, abrogabit.

5 Rursus aliud est, tolli Legem per abrogationem; aliud, per modum præscriptionis, manente Lege universali. Hoc enim posterius impossibile est, quia privata persona sic nihil potest, c. *Quando*. de Consuet. sed sola communis Consuetudo.

Sic Sacerdos simplex nunquam acquireret Jus absolvendi; nam obstat Jus Divinum. Nec Illegitimus præscribet contra Irregularitatem, quia Lex manet in in sua vi. Item Consuetudo non valet, ut Censura tollatur sine absolutione, sed solum ut non incurratur.

Tertia exceptio est de Lege, quæ 6 non solum præcipit, sed etiam Consuetudinem contrariam prohibet. Sed contra est, quia prohibitio potest revocari: ergo etiam per Consuetudinem rationabilem & præscriptam, vel seclusâ præscriptione per consensum tacitum Principis. Quia nullibi ablata est vis d. Consuetudini; & sicut voluntas Principis mutari potest per derogationem expressam, ita & per tacitam. Nec idem sunt prohibere Consuetudinem, & petere ejus derogationem expressam.

Effectus autem d. prohibitionis sunt, ut in dubio Consuetudo semper habeatur pro Irrationabili. 2. Ut Præsides magis contra eam vigilent. 3. Ut Subditi magis obligentur ad vitandum. 4. Ut nunquam vel rarò prævaleat, nisi post longum tempus, nec facile præsumatur consensus Principis, propter declarationem oppositam. Nec propterea idem est de Præscrip-

scriptione privata, ut censeatur mutata voluntas semel eam prohibens, nec est Jus, cui innitatur talis Præsumptio.

8 Quarta exceptio fit in Sacramentalibus, ut c. 2. de Temp. Ordin. c. *Super eo*, de Cogn. Spir. c. *Quod super*. de Consan. & Affin. & Clem. ult. de æt. & qual. Sed exceptio d. materiæ nec in cit. Juribus fundari potest, nec ratione congruente. Imò oppositum sumitur ex d. c. 2. ibi: *Nisi multitudo, & antiqua Consuetudo* &c. & ex c. 1. de Cogn. Spirit. ubi valet Consuetudo inductiva Juris: cur ergo non etiam abrogativa in eadem materia? Non enim propter materiam exceptio fit, sed quia vel irrationabilis habetur mos, vel iustis ex causis reprobatur; sicut è converso expressè approbatur in d. Clem. quamvis alias valere potuisset.

9 Ultima exceptio esse potest de Lege reprobante Consuetudinem. Sed exceptio non est, nam illa semper est irrationabilis, conditione non mutatâ, ut fere omnes tenent. Dixi, con-

ditione non mutatâ. Non enim semper reprobatio fit propter intrinsecam malitiam, sed propter periculum etiam, vel quia sic censeatur expedire propter alia incommoda vitanda. Si autem in his mutatio fit; ergo Consuetudo jam non est moraliter illa, de qua loquitur Lex, sed rationabilis.

Coll. 1. quòd sicut Lex correctoria non extenditur, ita nec Consuetudo derogans, utpote odiosa & stricti Juris, per se loquendo, utique nisi materia censeretur simpliciter favorabilis. Tunc enim quam favor, etiam Consuetudo admittet extensionem; semper tamen intra terminos suos, qui ad unguem servandi sunt.

Coll. 2. pro eodem tempore, & eadem Consuetudine posse Legem auferri, & aliam induci, quia utroque respectu potest esse rationabilis, & sic præscribi: sicut per eundem actum expressè fit & prioris ablatio, & novæ Legis inductio, quia sufficit prioritas naturæ, quantum ad ablationem.

CAPUT XX.

Quibus modis mutari possit Consuetudo?

Primò. Sicut Lex, ita etiam Consuetudo Juris potest mutari ab intrinseco. Nam potest mutari materia, & definire utilitas operandi non tantum in particulari, sed & in universali, ut si incipiat esse moralis occasio peccandi, vel aliter nociva Reipublicæ: ergo eo ipso excidit vi ligandi ab intrinseco. Quod si ratio ejus non sic cesset siue universaliter, siue contrariè, Jus Consuetudinis non cessat, donec revocetur per voluntatem Principis aut Populi, à qua pendet in conservari.

2 Secundò. Consuetudo revocatur per Legem posteriorem contrariam, præcipue quando Legislator illam non ignorat. De potestate revocandi constat c. Cum Consuetudinis, de Consuet. c. 1. de Const. in 6. l. 2. Cod. Quæ sit longa &c. Nam si prior Lex per posteriorem, cum non voluntas tacita per expressam revocari potest? Nec obstat l. un. de Feud. cogn. Sensus enim est, causas Feudales decidi Consuetudine, non Legibus scriptis

siue Romanis, siue Longobard. quæ non mutant Jura per illam præscripta; esto, Leges propriæ de ipsis Feudis esse possint.

Et dicta maximè procedunt, **3** ubi additur Clausula, *Non obstante &c.* Nam hac seclusâ, necessaria est omnimoda contrarietas, itémque voluntas Principis, consequenter scientia Consuetudinis, ut d. c. 1. expressum est. Si ergo Consuetudo est universalis respectu totius Ecclesiæ (idémque est cum proportionem respectu totius Diœcesis) per oppositam Legem universalem omnino abrogatur, esto, non sit addita Clausula, quia reputatur, ut Jus universale, quod consequenter est in scrinio pectoris Principis d. c. 1. & l. Omnium. Cod. de Testam.

4 Tertiò. Per Legem universalem pro tota Ecclesia, non revocantur Consuetudines particulares Diœcesium &c. seclusâ d. clausulâ. Ita d. c. 1. & ibi communis, & l. De quibus. ff. de Legib. Nam licet Leges hoc non exprimant, tamen d. c. 1. est declaratorium Juris, quod se-

cundum rectam rationem locum habeat in quovis Legislatore. Nec obstat l. 3. §. *Divus Hadrianus*. ff. de Sepul. viol. procedit enim de Consuetudine scita.

5 Quartò. Sufficit, Consuetudinem particularem, quæ ignoratur, esse rationabilem, licet præscripta non sit. Nam in d. c. 1. solum petitur, ut sit *rationabilis*; nec verbum *derogandi* urget, cum etiam de aliis Juribus dicatur, quæ non sunt Leges, ut in Privilegio, *salvo jure tertii*; cur ergo non etiam Populi? Et pro ratione redditur, quod res sit *facti*. Similitudo ergo inter Præscriptam & aliam, in hoc est, quod Princeps non præsumatur obligare contra mores receptos, & quod dispositio generalis non comprehendat, quæ specialem difficultatem habent, & scita multum movissent.

6 Sufficit proin, usum rationabilem, & tam publicè tantoque tempore firmatum esse, ut sufficeret ad præsumendum consensum Principis, si scivisset. Nam tunc & verba & ratio textus procedunt; sicut ubi agitur de personali consensu, tempus non est definitum, sed ponderatur arbitrio prudenti; & ita necessario fateri debent Soto & alii, qui semper d. consensum possunt sine præscriptione. De-

nique usu receptum est, ut in tuenda Consuetudine particulari non rigorosè spectetur præscriptio, sed honestas ejus, & firmatio per tempus judicio prudentium sufficiens, ut à simili optimè confirmatur ex c. *si quando*, de Rescript. Neque contra debitam reverentiam est, quia creditur esse juxta voluntatem Superioris communi Jure expressam.

Quintò. Per clausulam, *Non 7 obstante &c.* non comprehenditur Consuetudo immemorialis, seu æquivalens centenariæ. Ita communis. Nam licet Jura negent præscribi Servitutes discontinuas., l. *Servitutes prædiorum*. ff. de Servit. non tamen negant Immemorialem, l. 3. §. *Ductus aqua*. ff. de Aq. quot. & æst. Quia cum initium ignoratur, etiam nescitur, an fuerit Jus constitutum solo usu, vel ex Privilegio &c. & ideo Immemorialis semper habet specialia Privilegia; limitationes autem spectant ad Præscriptionem.

8 Sextò. Consuetudo antiqua per subsequentem tolli potest, servatâ proportionem, id est, universalis per universalem, particularis per particularem in eodem loco. Ita omnes. Nam ita comparantur inter se Consuetudines, ut Leges, vel Lex &

& Consuetudo, & Jus scriptum. Supponi autem debet contrarietas; alias in concordiam redigenda sunt. Et quia verba & clausula defunt Consuetudini, necesse est, ut universalis extendatur ad locum contrariæ; ut sic sit oppositio contradictoria, & non alias.

9 Septimò. Ad abrogandam Consuetudinem priorem per posteriorem, non potest indifferenter requiri decennium. Ita Roch. contra Abb. Nam vel prior universalis est præter, vel

contra Jus? Si 1um; ergo posterior est contra Jus universale: ergo requirit Præscriptionem Canonicam. Idemque est, si prior fuit particularis loci: nam altera erit contra Jus non contrarium communi Juri. Si 2^{dum}; ergo Jus commune, quod fuit, perinde se habet, ac si non fuisset: ergo posterior non prævalet nisi Canonicè præscripta. Secus erit, si prior non fuit universalis: nam per alteram reditur ad commune Jus, sufficietque decennium.

LIBER OCTAVUS.

De Lege Humana Favorabili, seu Privilegium concedente.

CAPUT I.

Quid sit Privilegium?

1 **L** Ex duobus modis censetur favorabilis; uno latè, quatenus omnis Lex, quæ non speciale gravamen imponat, censetur favor, major vel minor pro ratione materiæ, ut si directè intendit bonum commune, non privatorum; si

causa est Religionis, potius quàm rerum temporalium. Nam secluso gravamine, Lex de se magnum confert beneficium, ut illuminando, continendo in officio &c. Alio ergo modo fit specialis favor aliquibus tantum, & dicitur *Privilegium*. Quæ

vox & gratiam ipsam significat, & ejus instrumentum. Prior, si absolute datur (secus enim, si solum ad tempus) non finitur morte Concedentis; sicque differt à Præcepto, & proportionatur Legi.

2 Definitur, quod sit *Privata Lex*, aliquid speciale concedens. *Lex* quidem, tum ob d. perpetuitatem: tum quia ab omnibus instar Legis servari debet Privilegiario: tum etiam, quia saltem ultimaten respicit bonum commune. *Privata* autem dicitur, quia concedit Jus privatum, non commune omnibus, ut *Leges alia*; id quod amplius declarant particulae reliquae: semper enim *speciale* quid conceditur præter Jus Commune, c. *Abbate.* de V. S. c. *Hinc est.* 16. q. 11. c. *Non exemplo.* 26. q. 2.

3 Dices, juxta Abb. Bart. & alios, de ratione Privilegii est, ut sit contra Jus. Dein sæpe nil concedit præter Jus commune, ut c. *Quia.* de Procur. c. *Et si Christus,* de Jurejur. Imò aliquando præcipit, punit &c. ut d. c. *Hinc est.* c. *Si quis suadente.* 17. q. 4. cum similibus c. *Paternarum.* 24. q. 2.

Sed imprimis de voce est, quod vult Abb. an si Privilegium sit præter Jus, dici debeat *Beneficium tantum.* Dein quod

ejusmodi est, etiam inter Privilegia computatur d. c. *Abbate.* & c. *In his.* de Privil. & juxta usum Religionum, nec potest sub specie alia proprie contineri. 2. Idem est de Indultis Declarativis; nam stat definitio, & facit communis usus loquendi. Declaratio etiam dubii, & certitudo non tantum practica, sed speculativa, multum confert ad operandum sine remorsu: & consequenter favor est non contemnendus. Idem est de speciali monitione Principis, ut alteri Jus commune servetur. Sunt enim aliqua, quæ nisi specialiter notentur, videntur neglecta, l. *Item apud Labeonem.* §. *Hoc edictum.* ff. de Injur. Denique ipsa major autoritas, quæ accedit, favor est, ut d. c. *Quia.* c. *Quis nesciat.* d. 11. sicut etiam specialis Providentia, quæ circa aliquos fit, ut c. *Innovamus.* de Treu. & Pacc.

Eademque ratione reputatur favor, cum denegatur translatio Religiosi ad Episcopatum; & cum per poenas intenditur tuitio Cleri, & Immunitatis. Adde, aliis etiam modis haberi specialitatem concessionis, ut ne Inferior, quod Jure communi licet, prohibere possit; aut si quis restituitur ad Jus commune,

ne, alias sibi interdictum; ut est Appellatio Religiosi.

5 Notandum tamen est cum Abb. Felino, & aliis, regulariter Privilegium non ita interpretandum esse, ut nil ultra Jus commune concedat; esto necesse sit extendere, quoad commodè potest, verba, nisi hæc vel ipsa materia clarè obstant. Nam & ipsa Jura id declarant, d. c. *In his*. cum similibus, & pos-

cit ratio Beneficii Principis; & idem supponitur in vulgari argumento; scilicet quòd id, quod per Privilegium conceditur, si ne illo non liceat, c. *Sanè*. de Privil. c. *Petiisti*. 7. q. 1. & R. I. 28. in 6. & d. c. *Non exemplo*. Quod quidem argumentum, nec certum nec universale est, sed regulare tantum, si scilicet quid conceditur ultra Jus. c. *Contra morem*. d. 100.

CAPUT II.

An Scriptura sit de substantia Privilegii; & quomodo hoc differat à Dispensatione, Rescripto &c.?

1 **P**rimò. Scriptura non est de substantia Privilegii. Ita c. *Institutionis*. 25. q. 2. Clem. *Dudum*. de Sepul. X. *Etsi Domini*. de Pœn. & Rem. Nam neque ex natura rei necessaria est, neque ex Jure Positivo, ut tenet communis Doctorum, qui volunt regulariter illam requiri ad probationem, quamvis aliquando etiam Testes sufficiant, c. *Cum olim*. 2. de Privil. maxime si Instrumentum casu periit, vel si non agitur de præjudicio tertii.

2 Quòd autem quidam Practicus in Curia neget, verbum *Fiat* intelligi absolutè, sed cum

condicione Litterarum; & non probat dictum, & contra communem Doctorum, ac receptam Consuetudinem, quantum ad forum internum, sentit. Et ubi Jura plus volunt, exprimunt, ut X. 1. de Elect. & X. ult. de Pœn. & Rem. & Trid. Sess. 23. c. 1. de Ref. Dixi, quantum ad forum internum; nam de Judiciali procedit Regula Cancellariæ, ut *Gratia Papæ nemini suffragetur, litteris non expeditis*. Nec Privilegium confundi debet cum Rescripto Beneficiali, cujus usus non est ante obtentas litteras, X. *Injuncta*. de Elect. Denique quia

aliqua via esse debet ad sciendum Privilegium, Mendicantibus concessum est, ut libri Ordinis sufficiant pro Conscientia quoad concessa sive per Bullas, sive vivæ vocis oraculo.

3 Secundò. Privilegium differt à Rescripto sive Justitiæ sive Gratiæ. Nam illud datur secundum Jus, ut vel explicando hoc, vel ad Lites, seu jus dicendum inter Partes, consequenter pro interpretatione, vel executione Juris. Privilegium autem dicitur vel præter, vel contra Jus. Posterius Rescriptum versatur vel circa res, ut in collatione Beneficii, Dignitatis, Administrationis, vel circa facta hominum. l. 4. & 5. Cod. de divers. Rescript. atque ita est facti potius, quam Juris.

5 Unde obiter colligitur, Privilegium quidem omne esse Be-

neficium, non tamen è converso; nam quia est favor Principis, nec per se debitus, Gratiæ dici solet. Quo fit, ut rationes generales Rescripti Gratiæ cum proportionem convenient Privilegio; secus verò ea, quæ conveniunt Rescripto rigorosè sumpto, ut patet in dispensatione.

6 Tertiò. Privilegium differt à Dispensatione. Nam hæc, licet gratia sit, sæpe datur ad unum actum tantum, vel per ablationem Impedimenti, aut defectus alicujus; sicque non operatur per modum Legis, sicut nec præceptum temporale Lex est. At illud datur per modum operandi ordinariè & stabiliter; & si sit contra Jus, simul est & Dispensatio & Privilegium.

CAPUT III.

De Divisione Privilegii in Reale & Personale.

Divisio sumitur ex c. *Mandata*. de Præsumpt. l. *Privilegia*. 196. ff. de R. I. & l. *Forma*. l. *Quanquam*. de Cenfib. *Reale* ergo est, quod conceditur directè alicui rei, muneris, conditioni distinctæ à persona: *Personale* verò immediate confertur in personam ratione sui, ut in Decimis distinguitur. Aliud enim est loqui de persona, quæ fruatur gratiâ; aliud, de re subiecta, cui immediate adhæret Privilegium: nam priori modo quodlibet esset Personale. Ad discernendum autem, spectari debet modus personæ, causa concessionis, res circa quam versatur Privilegium, & verba, quibus datur.

2. Primò. Quantum ad Personam, distinguendum est, an sit ficta, vel vera. Nam si Fictæ datur, Privilegium est Reale, siue concedatur ad usum totius Corporis per modum unius congregati in Capitulo &c. siue in usum quidem singulorum, sed ratione totius Corporis. Utroque enim modo Perpetuum est propter perpetuitatem

personæ, l. *Proponebatur*. ff. de Judic. quod ad Reale sufficit d. *S. Quanquam*. Et in posteriore etiam modo intelligitur per se primò dari ipsi Corpori, l. 2. ff. de Reb. dub.

3. Si persona vera est; aliquando singularis est, aliquando certum genus Personarum, ut Minores, Uxores &c. Priorimodo, Privilegium Personale est, quia adhæret Personæ, & cum hac finitur; quod maximè proprium est Personalis, d. l. *Privilegia*, & ideo non transit ad Hæredes. l. *Maritum*. & l. *Quia tale*. ff. Sol. Matrim. & optimè l. *Sordidorum*. Cod. de excus. Muner. Posteriori modo, Privilegium respectu generis personarum sequitur in omnibus rationem Realis, Personalis verò respectu personæ particularis sub eo genere contentæ. Atque ita ad d. divisionem reduci possunt species omnes Privilegiorum, quæ aliis nominibus numerari solent ab Host. Sylv. Angel.

4. Secundò. Quantum ad causam, vel cohæret Personæ, vel non? Si adum, Privilegium erit

erit Reale, Personale verò, si prius, juxta Bald. & alios, quòd in omni dispositione maximè attenditur ad causam principalem & immediatam. Sed contrà; quia si intuitu meritorum datur Grandatus v. g. non propterea Personale Privilegium est; nec è converso, si datur intuitu dignitatis, d. l. *Sordidorum*. Convincitur ergo, considerandum esse, non motivum principaliter, sed objectum proximum, ad quod dirigitur intentio concedentis, quia pender à voluntate Principis, an rem, an personam velit privilegiatam, quodcunque fuerit motivum, intrinsecum vel extrinsecum. Neque aliud volunt Juristæ, sed solum quod l. *In omnibus*. 68. ff. de R. I. dicitur. *Ulti persona conditio locum facit beneficio, ibi deficiente eâ, beneficium quoque deficit.* Nam idem est dare locum, ac præparare personam, ut sit proximum subjectum. Multum tamè refert causa motiva ad sciendum, quò feratur intentio.

Tertiò ergo, quantum ad intentionem sciendam, expendi debent verba, & si hæc non sufficiant, materia, & proportio ejus cum concessione. Nam si illa dirigantur ad rem, ut concedo vineæ tuæ exemptio- nem &c. Reale est Privilegium

Personale verò, si ad Personam, ut concedo tibi, ut non solvas &c. Nam & Jura sic distinguunt, ut l. 1. ff. de Aqua quot. & æst. in fine, cum aliis citatis; & constat sic de subjecto proximo Concessionis, sicut cum Delegatio fit Dignitati, intelligitur esse realis, non personalis, c. *Quoniam Abbas*. de Off. Deleg. Imò Abb. & Felin. inferunt ex ipso ordine litteræ sic distinguendum esse, cæteris paribus; nam si proximè post concessionem ponitur Res, Privilegium erit Reale; secus, si Persona proximè ponitur.

Sed duplex est limitatio Regulæ; prior quidem, quòd dicta procedant, si verba sunt absoluta, & simpliciter diriguntur ad Rem, vel Personam tantum. Nam ex addito aliud colligi poterit, ut si dicitur, *Tibi & Hereditibus* &c. aut *In perpetuum* &c. Gratia est Realis, stando in verbi proprietate, quia perpetuitas repugnat Personali Privilegio, & ideo Persona nominatur, ut incipiens uti Gratiâ, non ut subjectum hujus, quod est ipsa familia. Similiter concessio directa ad Rem vel Dignitatem, restringitur ex addito, ut *Episcopo talis loci propter insignes ejus labores* &c. significat Gratiâ tantum Personalem: sicque conjecturis magis utendum est, quam

quàm expressione Dignitatis, nominis &c.

- 7 Altera limitatio est, nisi resistat materia. Nam verba rebus servire debent, non è converso; & ideo etiam Lex sic interpretanda est, ut absurdum vitetur: ergo à fortiori in præsentì, ut exempla sunt c. *Adversus*. de Im-mun. Eccl. c. *Dilecti*. de Foro Compet. In dubio autem alii præsumi volunt Personale, alii Reale, alii verò ut dubium decidatur ex directione verborum ad Rem vel Personam. Sed hoc non est conciliare sententias in casu dubii, cum tunc dubium non sit, sed Privilegi-legium certò Reale, vel certò Personale, juxta positam, & à Doctoribus receptam Regulam.
- 8 Vel ergo Gratia est purum Beneficium, vel contra Jus commune aut tertii? Si posterius; Personale Privilegium est sine controversia, ne damnum inferatur perpetuum. Si prius; ergo pro Reali habetur ex R. I.

Decet. in 6. & quia tale Beneficium est amplæ interpretationis, l. ult. ff. de Const. Princ. utique nisi ex verbis aliud constet.

Unde dubium solum esse potest Positivum propter conjecturas oppositas, & utrinque probabiles, ut supponitur. Nam si una pars est improbabilis; ergo altera non dubia habenda est, sed certa. Si verò æqualis utrinque probabilitas est; procedit Præsumptio amplians. Si denique probabilius est, Privilegium esse Reale; in utroque Foro pro tali haberi debet, quia major probabilitas est moralis quædam certitudo, si excessus certus est; & quia suo modo confert majus jus; & sententia servat Justitiam distributivam. Quod intellige per se loquendo, & spectando originem Gratiae ante usum ejus; nam aliàs Jus suum alter possidet, quamdiu probabile est, & Judex aliud non declarat.

CAPUT IV.

De Privilegio Remunerativo & Conventiona-
li, an sit Reale, vel Personale?

Privilegium aliud est Gratio-
sum seu Liberale, aliud Re-
munerativum. Nam il-
lud sine respectu ad merita da-
tur; hoc verò propter merita,
consequenter in præmium & in
commodum proprium: secus
enim est, si merita consideran-
tur, solum ut indicant virtu-
tem, prudentiam &c. cui fidatur,
ut c. *Mandata*. de Præsumpt.
quod Personale tantum esse, om-
nes fatentur, & per se clarum
est. Liberale autem, ut omnes
conveniunt, indifferens est, ut
sit Personale, vel Reale.

2 De Remunerativo multi vo-
lunt esse intrinsecè Personale 1.
propter l. 1. ff. de Const. Princ.
2. quia merita personæ tantum
cohærent, & in Privilegio ma-
ximè spectatur causa principa-
lis. Sed quidquid sit de sen-
tentia; malè certè probatur.
Nam in d. l. 1. condistingui-
tur *Lex Personalis* à Lege simpli-
citer, nam hæc omnes obligat,
non illa, sed certas personas,
vel communitatem certam tan-
tum; sicque etiam comprehen-

dit Privilegium Reale, imò &
Legem punientem, si in odi-
um fertur certæ personæ. Quo-
ties ergo Lex fertur intuitu cer-
tæ personæ, eatenus *Personalis*
dicitur, ut patet exemplis in d.
l. 1. positis, & l. *Juris Gentium*.
ff. de Pact.

Quòd verò talis Lex ad exem-
plum non trahitur, verissimum
est etiam de Privilegio Reali, cum
d. Lex non sit norma commu-
nis, sed illius tantum, cui con-
ceditur, ut patet in exemptione
vineæ, prædii &c. quæ ad ali-
am vineam applicari nequit, c.
Quæ à Jure, & c. *Quod alicui*. de
R. I. in 6. Quamvis enim exten-
sio fiat ad Hæredes, non tamen
per Consequentiam, vel exem-
plum, sed per formalitatem Con-
cessionis eos comprehendentis.

Neque ratio quâ utitur d.
sententia, ullius momenti est.
Nam causa seu ratio conceden-
di, non est ipsum fundamen-
tum vel subjectum gratiæ, ut
hoc ab illa pendeat in fieri &
conservari: sed propter merita
transitoria dari potest Privilegi-
um

um perpetuum; vel ad vitam tantum, ut per se constat. Igitur necesse est attendere verba, an ad Rem vel Personam dirigantur, & in dubio proportionem meritorum: nam praesumitur retributio fuisse proportionata, & adaequata meritis. Quod si perpetuitas nil facit in commodum Privilegarii, sed sedis, vel loci; in dubio non erit Reale, praecise propter excellentiam meritorum, quia ad remunerandum non refert perpetuitas, nisi forte petita sit in satisfactionem & honorem petentis.

5 Alia divisio Privilegii est in Conventionale, & purum seu sine Pacto. Non enim derogatione ejus est, ut sit purum semper, quia neque in definitione ponitur à quoquam, neque ex aliis principiis colligitur, cum non repugnet dari cum onere ex Justitia. Porro an d. Privilegium sit Personale vel Reale (idemque est de Conventionali) sumi debet ex positis Regulis, quia nec Reale poscit, ut sit Conventionale, cum pure & sine onere dari possit, perinde

ac Personale, imò id magis deceat Principem, quam si venale sit; nec quod Personale est, dari repugnet tum pure, tum cum onere, ut patet in Remunerativo, quod virtute est Conventionale.

Si ergo concessio fit Personae, non transit ad Haeredes, formaliter loquendo & proprie vi vocis; sicut ex hac etiam sumitur, an transeat ad Extraneos. Si autem concessio fit Rei, Dignitati &c. eatenus transit ad alios, in quantum ipsa res. Nec obstat l. Veteris. Cod. de Contr. Sripul. quod omnis Contractus ad Haeredes transmissibilis sit. Nam verba non significant actum, sed aptitudinem transmissionis; & ubi de illo sermo est, subintelligitur, nisi de limitatione constet ex mente contrahentium, l. Idem. 25. ff. de Pact. Nec irrevocabilitas Pacti, & Perpetuitas idem sunt, ut patet in Voto temporali; quod revocari nequit pro tempore, pro quo ligat. Idemque est de Privilegio Conventionali Temporalis.

CAPUT V.

De Divisione Privilegii in Perpetuum
& Temporale?

Perpetuum est, quod vel ad-
hæret rei perpetuæ, vel
datur sine limitatione tem-
poris. Unde Temporale est,
quod datur ad tempus defini-
tum, vel sub conditione, quæ
lapsu temporis finitur, ut *usque*
ad beneplacitum nostrum &c. quod
Personale est; nam nobis cor-
ruptis, corrumpuntur ea, quæ
sunt in nobis, c. *Privilegium* de R.
I. in 6. l. *In omnibus causis*, ff. cod.

2 Dux ergo conditiones ad
perpetuum requiruntur, & suf-
ficiunt. Una est, ut simplici-
ter & absolute concedatur, vel
cum conditione perpetua, aut
intrinsece inclusa. Nam quod
exprimatur, non mutat natu-
ram Privilegij, quod quantum
est ex parte dantis, perpetuum
tunc est, quia nec potestas sic
concedendi deest, nec voluntas,
si verba sunt absoluta, & citra
aliam limitationem, c. *Si super*
gratia, De Rescript. in 6. c. *Si*
cui nulla, De Præb. in 6. c. *Gra-*
tum, de Off. Deleg. c. *Decet*, de R.
I. in 6.

Altera conditio d. Privilegii
est, ut adhæreat rei perpetuæ;
alias cum ipsa finitur. Perpe-
tua autem est vel ob successio-
nem, ut in Religione, Digni-
tate; vel si adhæret rei Corpo-
rali immobili, ut Ecclesiæ, Mo-
nasterio &c. quamdiu non om-
nino destruitur; alias cessat, arg.
c. *Et hoc diximus*, 16. q. 7. & c. 2.
de No. Oper. nunt. Destructo
enim principali vel fundamen-
to, perit etiam accessorium, vel
ædificium, quod non potest esse
firmius suo fundamento; sed si-
cut Personale ad Personam, ita
Reale ad rem comparatur, &
utrumque extinguitur extincto
subjecto.

Dixi, *quamdiu non omnino* &c. **4**
Si enim spes & Jus sit reficiendi,
sicut locus non omnino perit, ita
nec Privilegium. Et aliud qui-
dem adhæret Solo, ut Consecratio
l. *Æde* ff. de contr. Empt.
aliud directe respicit ædificium,
ut Templum. Prius nec amit-
titur, nec suspenditur, ut de-
nominatio Episcopi in Partibus,
consequenter nec Privilegia de-
nom-

nominationi annexa, quia locus non est fundamentum directum, sed tantum in obliquo, & ut terminus habitudinis, quem sufficit esse in spe vel jure, licet nunc per Hæreticos occupatus sit. Posterius suspenditur pro eo statu, ut Indulgentia, Immunitas &c. si non ratione areae, sed ædificiū concessa primario sunt.

Quamdiu enim locus non ex instituto diruitur ab habente potestatem, censetur manere in spe & jure; & consequenter eo restituto, consurgit etiam Privilegium, l. 36. ff. de Relig. & sumpt. c. *Quia Monasterium*. de Relig. Dom. c. *Pastoralis*. 7. q. 1.

c. *Qua semel*. 19. q. 3. Nam mansit in solo, quasi in semine & fundamento, & sic quoad proprietatem conservatur ut quoad usum consurgere possit.

Similiter si Ecclesia in uno loco destruitur, ut in alium transferatur, comparatur personæ secum deferenti Privilegium; quod non ratione sitūs, sed directè templo, & sub suo nomine concessum est, censeturque una numero Ecclesia, juxta Communem d. c. *Privilegium*. Quid autem dicendum sit, quando alteri Ecclesiæ unitur, Gl. Host. & Abb. tractant c. 1. Ne sede vac.

CAPUT VI.

De quatuor alijs Privilegii Divisionibus.

Quintò dividitur in id, quod per se primò datur propter privatum bonum, & id, quod datur intuitu boni communis, sumendo differentiam ex materia seu fine proximo, quod est commodum Privilegiarii. Vel enim id est privatæ personæ, aut si plurium, quemque respicit ut privatum;

vel per se primò respicit bonum Communitatis alicujus. Priori modo renunciari potest, c. *Ad Apostolicam*. De Regul. c. *Si de terra*, de Privil. c. *Si quis*. Cod. de Pact. Quod secus habet in modo altero, c. *Si diligenti* de Foro comp. c. *Contingit*, de S. E. l. *Jus publicum* ff. de Pact. Privatum enim Jus sub dominio
Ccc 3
cujus.

cujusque est; quamvis aliquando annexum sit commodum alterius, ut renuntiari nequeat sine ejus assensu, estque exemplum in Velleiano, & similibus.

² Posterius ergo membrum ferè sine limitatione est, imò ampliatur, ut procedat, licet conjunctum sit bonum privatum, utique non separabile à communi; alioqui cessat impedimentum renuntiandi l. *Si Judex* ff. de Minor. Bonum autem commune censetur non solum temporale, sed quod pertinet ad bonos mores, ad perfectam operandi rationem, ut cum perfecta libertate, ætate, & quoties sequitur occasio pervertendi bonos mores. Sic si privato bono annectitur vindicta criminis, hæc per privatam renuntiationem impediri nequit, utpote perti-
nens ad bonum commune.

³ Sextò dividitur Privilegium in odiosum, & favorabile. Quamvis autem sub diversis respectibus divisio cadere possit in idem Privilegium; tamen hoc aliquando est purus favor, qui nemini noceat, aliquando autem favor est odiosus, propter nocumentum tertii, ut est favor Actoris contra Reum, vel cum diminutione potestatis Judicis, vel coarctatione Juris Naturalis, ut per Clausulam *Ap-*

pellatione remota. Idem est de Beneficio Ambitioso, Privilegio Decimarum &c.

Neque purus favor definit ⁴ esse Privilegium, quasi de hujus ratione sit, ut præjudicet. Id enim nec ex definitione probatur, nec Jure, nec ex communimodo loquendi. Imò oppositum indicat Regula de vitando vel minuendo præjudicio. c. *Quamvis*. De Rescript. in 6. Constatque exemplis, ut Sacrum audiendi tempore Interdicti, utendi lacticiiniis, piscandi die festo; & in Privilegio reciproco, ut cessandi à lite, faciendi testamentum non solemne &c.

Septimò dividitur Privilegium in Affirmativum, & Negativum. Posterius semper est contra legem; quia ad omittendum, quod non præcipitur lege, præcepto, ordinatione, non est opus Privilegio, nec speciali potestate. Prius autem aliquando est præter, aliquando contra legem, quia actio positiva vel non est absolute in potestate, vel licet sit quoad substantiam & valorem, non tamen ut licite fiat, secluso Privilegio &c.

⁶ Octava Divisio est Privilegii, ut sit vel pro foro externo, vel pro interno tantum. Non enim datur pro externo tantum, si vera gratia sit, & non appa-
rens

rens tantum, ut cum deest probatio nullitatis. Fundatur enim in veritate valore ejus, non in præsumptione. Limitatio autem ad internum fit tum per se expressè, vel vi materiæ, circumstantiarum & usûs, tum per accidens ob defectum probationis, instrumenti &c.

7 Emman. Rodriquez circa internum distinguit forum conscientiæ & Pœnitentiæ, quod pro Sacramentali accipi vult. Sed hæc restrictio nec in proprietate verborum, nec in usu communi, nec in re fundamentum habet. Nam Pœnitentia Eccle-

siastica etiam extra Sacramentum dari potest, uti & Judicium Pœnitentiale. Solum ergo Forum Pœnitentiæ differt ab altero, quod culpam supponat, & alterum ad alia ordinetur. Conditio distinguitur proin à foro contentioso, nec per se limitatur ad Sacramentale, nisi absolutio Sacramentalis requiratur, ut in Reservatis, vel ubi expressum est verbis formalibus, qualia non sunt *Sacerdoti*, *Confessori*, cum actum non significant, sed aptitudinem & quæ ut conditio personæ ponitur, arg. c. *Canonica*. de S. E. in fine.

CAPUT VII.

An sit Privilegium per se non scriptum, nec concessum expressè, sed usu comparatum?

1 S Uppono, Scripturam, licet non sit de substantia Privilegii, conferre ad hujus fidem publicam faciendam, si authentica sit, quamvis per testes, aliave instrumenta suppleri possit. In foro tamen interno sufficit fides privata. Privilegium scriptum subdividitur in clausum Corpore Juris, & extravagan.

Quamvis autem

substantia utriusque eadem sit; tamen prius est firmitus contra abrogationem, & per se promulgatum, quin dubio subiaceat. 3. Non scriptum aliquando per accidens tale est, quia potuit ex ore Principis excipi scripto; aliquando per se tale, quia nunquam expressè concessum.

Primò. Consuetudo sufficit ad Privilegium conferendum
vel

vel huic æquiparatur. Ita communis, & absolute vera. Sumitur ex c. *Novit.* de Judic. c. *Conquestus.* 9. q. 3. c. *Super quibusdam* §. *Præterea* de V. S. c. *Dao simul.* de off. Ord. c. *Cum contingat.* de Foro. Compet. Sive enim sermo sit de Privilegio contra Jus, sive præter Jus; constat per consuetudinem derogari Juri, & per consuetudinem Præscriptionis acquiri Jura moralia, ut Jurisdictionis, tributum &c. juxta Jura cit.

- 3 Secundò. Inducitur per consuetudinem verum & proprium Privilegium, & non tantum per fictionem Juris tale. Nam si consuetudo est contra Jus, non fictè vel præsumptivè, sed verè derogat, sicut si inducit Jus, Lex est univocè & propriè talis. Eidemque convenit definitio Privilegii, nec est alia species legis, sub qua constituatur. Si autem est præter Jus; dominium, quod Præscriptione acquiritur, est verum, non fictum: ergo & Privilegium, quod Consuetudine inducitur, verum & univocè tale est. Unde eadem ex declaratione & autoritate Juris, non ex fictione, tantam facit fidem, quantam Instrumentum authenticum.

4 Cum ergo æquiparari dicitur Privilegio, non intelligitur per imitationem imperfectam, sed per æqualitatem quoad veritatem & essentiam Privilegii; ad eum modum quo Consuetudo dicitur æquiparari Legi, cum sit vera Lex. Nec obstat l. *Hoc Jure* §. 1. ff. De Aqua quot. & æst. per particulam jure, *constituti loco habetur.* Nam rectè dicitur de propria existimatione rei, quæ verè talis est, quia perinde verum est jus aquæductus, sive usu, sive emptione constitutum sit.

5 Denique quantum ad usum vocis, sæpe tribuitur hæc membro magis usitato, sicut vox Legis frequentius tribuitur scriptæ. Unde d. c. *Novit.* & d. c. *Super quibusdam* distinctè memorant Privilegium & Consuetudinem, cum agunt de Privilegiis, ut in foro externo de iis constare potest. Igitur in favorabilibus Privilegium extenditur ad non scriptum; secus in odiosis.

6 Tertiò. Per Privilegium plus extensive (seu plures effectus) obtineri potest, quam Consuetudine. Nam multa fieri possunt expresse consensu, quæ consuetudine obtineri non possunt, ut quòd Laicus det Beneficia, c. *Adrianus.* d. 63. Sacerdos simplex Confirmationem

nē, Ordines Minores, &c. c. *Quar-*
ro. de Consuet. Nam in omni
 Privilegio requiritur iusta causa,
 & sic fit, ut effectus uno modo
 fieri possit, non altero. Ut muta-
 tio domini per Præscriptionem,
 iustam causam habet intrinse-
 cam, ne incerta sint domi-
 nia: at mutatio horum expressa,
 causam non haberet iustam,
 per se loquendo, ut nec muta-
 tio Jurisdictionis per consuetu-
 dinem; quia vel Jure Divino
 habet modum definitum, quo
 fiat, ut circa actus Ordinis, vel
 ex institutione Ecclesiæ, vel
 quia speciali Jure prohibetur
 Præscriptio. Extra quos
 casus tenet, quod dici solet,
 quod quidquid potest Privile-
 gium, Consuetudo possit.

7 Quartò. Jus Consuetudi-
 nis intensivè potentius est Privi-
 legio. Nam difficilius mutatur,
 & ex parte Principis requirit ma-
 jorem causam. Decius aliam
 causam reddit, quod consuetudo
 innitatur Juri communi. Sed
 certè non immediate semper, ut
 tamen Privilegium eidem infer-
 tum. Mediatè verò quodlibet

Privilegium illi innititur, & per
 illud approbatur. Unde non
 facit l. *Esus militis §. Militiâ mis-*
sus. ff. de Testam. mil. ubi com-
 parantur effectus, qui immédia-
 tè sunt à Jure communi, vel
 speciali.

De tempore Consue- 8
 tudinis dictum est suprà. Nam
 si est Juris, Lege definitum
 tempus habet, vel ipsa consue-
 tudine quasi in seipsam reflexâ
 introductum, quia non est ma-
 jor ratio in hoc jure, quàm aliis.
 Quoad præscriptionem tenent
 Leges eidem communes. Nec
 dictis hucus; obstat c. *Contra mo-*
rem. d. 100. quia usus Pallii vel vi
 Legis scriptæ c. *Catholica d. 11.* non
 est præscriptibilis, vel vi gene-
 ralis consuetudinis oppositæ, ut
 allegat Gregor. (nam quod Lex,
 etiâ consuetudo prohibere potest)
 vel vi materiæ ipsius, quia privatus
 usus contra communem, erat in-
 decens, & contra modestiam.
 Imò Ravennas ibi allegat Privi-
 legium: ergò rectè inferitur u-
 surpatio, eo non exhibito,
 quasi ex concessis de non ex-
 tante titulo Consuetudinis.

CAPUT VIII.

Quis possit Privilegium concedere?

1 **P**rimò. Quicumque potest Legem condere, etiam dare potest Privilegium. Nam hoc vel est à Consuetudine, vel ab homine: de priorè dictum est; posterius verò, cum Lex sit privata, utique dari potest ab eo, à quo est Lex universalis. Dein sive sit contra, sive ultra Jus, maximè dari potest ab eo, qui est supra Jus.

2 Secundò. Nullus dare potest Privilegium, qui non potest condere Legem. Nam id poscit ratio Legis privatæ, ut si est contra Jus: quia ut nemo præter Legislatorem, aut de ejus consensu, potest in hoc dispensare, ita multò minùs dare exemptionem stabilem; & ideo hoc non comprehenditur sub dispensatione Inferioribus concessà à supremo. Quòd si sit Gratia ultra Jus, tamen Lex est respectu Communitatis, quæ consequenter postulat Jurisdictionem, loquendo de Privilegio proprio.

3 Nam aliud est donare de propriis, vel concedere usum rei

propriæ, & hoc est domini; aliud, proprium Privilegium dare; quod est Jurisdictionis. Priori modo ut Leges fert domesticas Pater, ita etiam Privilegia largè sumpta. Similiter favor fit per Testatorem in prælatione, & à Civitate per conventionem eximendo à tributo; quod est Privilegium cum addito *Conventionale*, & obligans solum ex Lege naturali Justitiæ, non per propriam Legislativam potestatem.

Coll. 1. Pontificem dare **4** posse Privilegia per se & directè circa Spiritualia, uti & Temporalia sui territorij, non verò circa alia, nisi indirectè, & duobus modis; uno, quia sunt annexa Spiritualibus, ut Matrimonium, Decimæ &c. circa quæ consequenter datur directà dispositio. Altero modo circa pure temporalia, propter finem Spiritualem, ut legitimando c. *Per Venerabilem*. Qui Filii &c.

Coll. 2. Pontificem non **5** posse dare Privilegium contra se, seu dignitatem suam, eam dimi-

minuendo ; vel dividendo. Quantum ad factum autem, sæpe dat contra se, seu commodum suum, ut per Indultum testandi, Beneficia providendi &c. Quod si concessio sit contraria convenienti usui Regiminis, tanquam prodigalitas non præsumitur.

6 Coll. 3. Episcopum aliósque Prælatos, ut Leges, ita respectivè Privilegia dare posse, non tamen contra Canonem. De primo constat ; posterius verò neque à Jure, neque à

Consuetudine datum est. Regulariter verò, cum dant quid ultra Jus, solum sunt donationes Ecclesiis vel Monasteriis factæ, quæ consequenter requirunt consensum Capituli, c. *Sicut de Exc. Præl. c. Cum inter. de re iud. c. Visis. 16. q. 2. c. Cum olim. 2. de Privil. c. Pastoralis. de Don.* Idemque est de donationibus Principum & Conventionibus, quæ etiam à Privatis fieri possunt. Solius autem Supremi in temporalibus est, dare circa illa proprium Privilegium.

CAPUT IX.

De materiali causa seu subjecto Privilegii, seu cui dari possit ?

1 **A**liud est materia circa quam ; aliud subjectum, cui fit concessio. Prior, generaliter loquendo, debet esse materia capax Legis, consequenter omnes hujus conditiones habens, ut esse honestam, rationabilem &c. Specialiter autem poscit tria, ut sit favor ; & eatenus versari potest in omnibus

commodis humanis, & è converso in oneribus. 2. Ut sit favor Juris, non facti tantum, seu facultas agendi, recipiendi &c. 3. Ut eatenus participet conditiones Justitiæ & honestatis. Nam ex parte Privilegii debet posse honestè fieri, saltem supposito Privilegio ; ex parte verò aliorum vel nullum, vel

moderatum gravamen esse, ut honestè obligentur.

- 2 Quantùm ad subiectum cui, omnis homo alteri subditus, vel aliquo modo inferior, est capax Privilegii, & nullus alius. De subdito patet, quia ut Legis, ita exemptionis est capax. Rursus dare & recipere, sunt correlativa; illud autem in præsenti est penes omnem Superiorem: ergo alterum penes subditum omnem.

- 3 Propria tamen subiectio necessaria non est, ut inductione patet in Extraneis exemptis à Pedagio, in Judice Ecclesiastico ad judicandum in secunda instantia, c. *Quicumque*. II. q. I. Clericis per Jus Civile exemptis. Nam tales Leges, utpote sine coactiva, vel directiva in illos, valent, tanquam actus liberalitatis, vel pactum respectu eorum, & ideo acceptari possunt, ut ferè omnes supponunt c. *Novit*. de Judic. c. I. de Probatione.

- 4 Semper tamen inferioritas aliqua est, ut Clerici, tanquam Vasalli & membra Communitatis, tenentur Principem recognoscere in his, quæ non sunt contra Immunitatem. Et pe-

regrinus, dum transit, aliquo modo subditur. Et si Princeps alteri Principi quid concedit, erit respectu terræ suæ, in qua alter non est æqualis, sed inferior. Idemque est de Pontifice, dum in Temporalibus recipit Jurisdictionem, quia nemo dat alteri potestatem seu facultatem agendi, recipiendi, sine dependentia alterius ab ipso per habitudinē ad terras suas, cum in alieno alter non habeat potestatem.

Licet Imperator det Privilegia Domui suæ, ut Cod. de Privil. Dom. Aug. & de Priv. eorum, q. in S. Pal. mil. Pontifex tamen seipsum privilegiare nequit, loquendo propriè; idemque cum proportionem est de Principibus aliis. Nam cum Beneficia afficit, reservat &c. semper utitur Jure suo. Indulgentia autem Privilegium non est, sed absolutio à poenis, vel eleemosyna; & in voto fit remissio debiti, non exemptio à Lege; nec per dispensationem absolutè se eximit Pontifex, sed quantùm causa poscit, factum potius exercendo, quàm constituendo speciale Jus.

CAPUT X.

Quodnam sit de facto subjectum Privilegij quoad personam, cui conceditur.

Quæstio hujus loci est, an subjectum *cui*, solum sit persona, quæ expressè nominatur? Si enim quæstio generatim sumitur, erit facti, & infinita; & rursus vastissima, si de omnibus Jure comprehensis Privilegijs sumatur, ut Militum, Minorum, causæ piæ &c.

Dicendum. Subjectum actuale Privilegii, sive persona, sive res sit, illa tantum est, quæ in ipso exprimitur, vel vi vocis, aut actionis seu materiæ, vel ex aliqua Juris dispositione sub illa comprehenditur. Vel enim Privilegium est contra Jus Commune, vel tertii, vel ultra Jus, & citra præjudicium alicujus? Si Imum, fatentur omnes, esse stricti Juris, proceditque sine exceptione, dempto solum casu certo juxta circumstantias in Regula insinuatæ. Quia non præsumitur Princeps velle plus præjudicare Juri communi

aut tertio, quàm verbis exprimat.

Si 2dum. extensio favoris 3 pendet ex intentione, & hæc ex verbis constare debet; vel si ultra fit, oportet, ut sit propter connexionem cum persona, vel re verbis expressâ, sive illa connexio sit ex verbis secundum aliquam eorum proprietatem, sive ex necessitate materiæ vel actionis, ne actus fiat inutilis, inurbanus, aut moribus non accommodatus; vel denique ex Juris dispositione habeatur declaratio seu ampliatio verborum. Quoties ergo ex d. capitibus constat de connexione, etiam ampliatio certa est: in casu autem dubio etiam rectè fit, si est purus favor.

Vel ergo nomen definitè significat masculos, vel est communis & ambiguae significationis? si Imum, extendi nequit, ut si dicitur *Filius masculus*. Idemque est de voce *Vir* in Privilegio; 4
Ddd 3 nam

nam in Testamento propter imperitiam, turbationem, lapsum memoriae usus promiscuus facilius est; & aliquando etiam in Jure, ut c. *Licet universis*. de Testib. & frequenter in Scriptura, *Beatus vir*, quamvis nisi materia cogat, nunquam vox tor-

quenda sit. Si adum. ut in voce *Filij, Fratres*, Privilegium absolute sonans, comprehendit foeminas, nisi aliunde constet de restrictione. Ejusmodi voces sunt, *Religiosi, Nobiles, si quis, Nullus &c.*

CAPUT XI.

An Privilegium extendatur ad conjuncta, seu correlativa?

Applicanda est regula cap. sup. posita, & dicendum, quod Privilegium datum uni, & propter rationem in illo solo existentem, non transeat ad alium vi Correlationis, nisi aliunde ex materia, usu, aut verbis Privilegii, vel ex alia dispositione Juris colligatur extensio. Nam Privilegium simpliciter personale est, & relatio, conjunctio &c. non facit identitatem: ergo non impedit, quin illud intra personam sistat, adeo ut alteri dari nequeat, etiam cedente Privilegiario.

2 Sic Uxor per se non gaudet Privilegio Mariti, sed ex dispo-

sitione Juris participat ejus Nobilitatem, non vero, quae precise vi muneris illi competunt. Idemque est de immunitate bonorum, nisi indivisa sint; nam tunc aut maritus eam amitteret; quod dicendum non est, aut uxor participat: quod rationi consonat, & extenditur ad quodlibet, quod sine consortio uxoris utile non foret. Similiter uxor Clerici non gaudet privilegio Fori, imò hoc restringitur c. un. de Cler. Conjug. in 6. Trid. s. 23. c. 6. de Ref.

Idem est comparando patrem ad filium, loquendo per se. 3 Nam Privilegium Personale non

tran-

transit ad Heredes ; imò nec vivente Patre , communicatur Filio , quia non egreditur personam. Dixi , *per se* , utique nisi aliud Jure dispositum sit , ut l. *Maritum* , l. *Etiam* ff. Sol. Matr. vel nisi media nobilitate Privilegium competat , ut l. *Fœmina* ff. de Senat. l. i. Cod. de Dignit. Si autem expresse vocantur Filij vel posterij ; ergo Privilegium est Reale , vel certè directè conceditur omnibus nominatis &c.

4 Imò Filij , vivente Patre , participabunt , si quidem à pluribus res simul possideri possit , aut ejusmodi sit Privilegium , in quo Patri succedi nequeat. Tunc enim vel necessitas est statim participandi , vel deest fundamentum differendi effectum. Secus est , si Privilegium adhæret conditioni , quæ non transit nisi per mortem Patris , & quatenus illi succeditur non simul à pluribus , sed successivè , ut in Majoratu.

5 Eadem regula est de Nepote , non comprehendi nomine Filij in Privilegio Personali , nisi in speciali exprimatur , vel generali nomine Descendentium. Nam de Reali quæstio non est , quia tunc eatenus comprehenditur Nepos , non quia nomine

Filij venit , sed quia res , cui Privilegium adhæret , ad illum pervenit , ut Auth. *Si quid* Cod. Qui potiores &c. Nec refert , Personale esse Favorabile , quia non extenditur ultra verborum proprietatem , nisi ubi de Jure vel mente concedentis aliud constiterit , ut intelligenda est l. *Iusta* . 201. ff. de V. S. Regulare enim non est , Nepotem d. nomine comprehendi , ut rectè notat Rebuff. l. *Liberorum* . 220. ff. cod.

Rectè autem in Privilegio 6 accessoria sub principali comprehendimus , si finis et ratio ejus postulat horum concursum , quatenus sine illis Privilegium esset inutile ei , cui conceditur principaliter , ut notat Abb. c. *Quam sit* , de Judæis. Nec Sacerdos pro Interdicto privilegiatus , tenetur quærere Ministrum similiter privilegiatum , quia id per accidens est : privilegiū autem per se efficax esse debet. Quod non est extendere Privilegium , sed Juridicè & rigorosè interpretari in casu connexionis necessariæ.

7 Sed quid in casu decentiæ tantum , & moralis commodi ? Ut datum est Privilegium recitandi Matutinum paulo post meri-

meridiem; an ergo cum extensione ad socium? Respondit Nuntius affirmativè, sive vi specialis potestatis ad interpretandum, sive ex ratione Juridica. Nam alias parvum levamen fuisset senectutis & laborum, quorum causâ favebatur. Et præterea modus recitandi cum Socio, est magis usitatus, & conformior Choro. Facitque

c. *Licet* de Privil. in 6. Non enim est nova concessio, sed declaratio legitima prioris, & fundata vel in decentia statûs Nobilis, vel in cura Patrisfamilias: tamen vitanda est facilitas extensionis, maximè in Privilegio stricti Juris, ut ingressûs Monasterij; nunquam enim egreditur personas expressas.

CAPUT XII.

De communi & ordinaria forma Privilegii.

1 Certum est, requiri internum consensum, & exteram hujus manifestationem; illam quidem, ut essentialem omni donationi, promissioni, contractui; hanc verò tanquam unicum morale instrumentum voluntatis Principis, seu virtutis & operationis illius; nec enim illa operatur, nisi ut manifestata hominibus. 2. Substantia formæ externæ consistit in eo, ut sufficienter significetur concessio gratiæ, facta alicui pro se, vel pro rebus suis in

perpetuum, aut ad certum tempus, aut indefinite. Et licet scriptura de essentia non sit, tamen moraliter necessaria est & ad durationem Privilegii, & ad intelligentiam fundatam in tenore totius textûs. c. *Porro*. c. *Recedimus*, de Privil. cum similibus.

Pro intelligentia gratiæ tria expendi oportet, pars antecedens concessionem, concessio ipsa, & pars consequens. Nam quantum ad primum con-

constat, duobus modis concessionem fieri, uno ad instantiam Partis, altero ex Principis merito arbitrio ac voluntate. Regula autem est, quoties non expresse dicitur, dari *Motu proprio*, censeri ad instantiam datum, c. *si motu*. de Præb. in 6.

3 Nam licet petitio inferatur, verificari tamen clausula debet, ergo cum includat Motus proprius negationem instantiæ, excludit vel omnino instantiam, vel saltem ut causam principalem, quatenus etiam seclusis precibus datum fuisset Privilegium; nam petitioni deferri potest & propter ipsam & simul ex liberalitate. Quando autem Princeps id non exprimit, moraliter impossibile est, utramque exclusionem instantiæ probari: ergo eo ipso præsumitur instantia, cum & ratio non sit præsumendi oppositum, & nemo præsumatur liberaliter dare, quod non petitur.

4 Differunt autem d. formæ quoad effectus. Nam per Motum proprium fit beneficium magis liberale, facitque ad ampliandum, salvâ proprietate. Dein non potest retorqueri illud. *Quod quisque Juris in alterum statuerit, ut ipse eodem Jure utatur*, quia à dante oritur Jus, non à petente, secus quam si sit ad in-

stantiam, l. 3. ff. Quod quisque Juris &c. Denique Gratia ad Instantiam, semper vitiatur per subreptionem c. 2. de Rescript. de Motu proprio autem secus est, nisi sit narratio falsi, ut Juristæ volunt.

Dices, impertinens esse in d. Motu, quod preces præcedant; vel si attendi dicantur, non ut preces, sed ut informatio necessaria, perinde hæc ut per excessum, ita per diminutionem in tacendo, causare potest involuntarium. Resp. aliud esse excludi subreptionem; aliud, fieri validam gratiam per d. Motum. Seclusâ enim illâ, potest nullitas hujus esse ex defectu consensûs, vel ob alios defectus, tertii præjudicium &c. & tunc irrita est gratia, non propter subreptionem, sed quia non apparet de Gratia.

6 Vel ergo simpliciter abest Instantia; & tunc nec subreptio, nec obreptio fit, quia alter nullo modo cooperatur, sed tantum acceptat gratiam, nec illi imputatur vitium, sed Pontifex supponitur satis informatus, ut in actu exercito traditur d. c. *si motu*, & Clem. *Si Romanus*, de Præb. Si autem falsa causa principaliter movens inferitur, unde unde inferatur, d. Motus non firmat gratiam contra mentem concedentis.

dentis. Idémque est, si instantia vel informatio inseritur, sed cum falsitate in causa principali, vel cum taciturnitate veri necessarii. Seclusâ enim sub- & obreptione, stat nullitas con-

sensus, præsertim quia intervenit virtualis deceptio, & res non concipitur, ut debet, & sicut in re est; consequenter ratio, quæ movet, in re non subsistit.

CAPUT XIII.

Quæ sit substantialis forma Privilegii sive absolute dati, sive sub conditione?

1 **D**Eveniendo ad alteram partem Privilegii, concessionem nempe ipsam; si absolute, & pure fit, ut in Legitimatione, dando Jus Civitatis, Nobilitatem &c. nihil de ea notandum venit, quia suppositâ veritate & justitiâ causæ, ex parte formæ solum requiritur sufficiens significatio voluntatis concedentis.

2 Si autem concessio non est pura & absoluta, sed sub conditione, modo &c. attendi oportet, an modus constituatur, velut substantialis forma utendi Privilegio, vel solum sit solemnitas accidentalis, seu onus comitans d. formam? Posterius enim non impedit effectum gratiæ, quamvis justa causa esse possit tollendi illam, si negligitur. At priori modo formæ non

servato, fructus Privilegii non obtinetur, juxta dicta de Lege irritante; idem enim est in mandato, contractu, Testamento &c. quoties forma ponitur & præscribitur, ut substantialis: idem ergo est in præsententi.

3 Ad discernendam formam substantialem ab accidentali, duo maxime faciunt. Unum est, an onus, quod utenti præscribitur, sit conditio proprie sumpta, an modus tantum? Si conditio est; ergo illâ non impletâ, Conditionalis est nulla; sicque d. conditio habetur pro forma substantiali, l. *Qui heredem.* §. ult. ff. de Condit. & Demonstrat. Secus autem est de modo, ut patet in Testamentis, Legatis &c. unde verba attentè consideranda sunt.

4. Alte-

4 Alterum est, an opus poscatur ante effectum Privilegii, vel post? Si prius, regulariter vera conditio est, nisi de opposito expressè constet. Si posterius; erit modus, nisi manifestè obstant verba. Sic in Jubilæo tenet Absolutio à Reservatis, & Dispensatio voti &c. quia onera alia sequuntur. Secus autem erit, si indultum dicit, pœnitentiâ injunctâ, vel satisfactâ Parte, dispensetur. An verò tunc, si urgeat necessitas, sufficiat cautio vel propositum; sumendum est ex verbis, vel conjecturatâ mente concedentis.

5 Præterea quantum ad onus, standum est proprietate, nec plus exigendum, quàm rigor verborum poscat. Ut si dicatur *Cum Consilio*. Conditio qui-

dem est ex natura sua ad actum prævia; at quia aliud est, petere, aliud, sequi consilium; prius sufficit vi formæ, nec in in rigore plus poscitur, semperque utile est petere illud, non verò sequi semper consilium. Ita exponitur c. *Cum in veteri* de Elect. Nec refert dici, *eum, de, et* consilio, quia omnia synonyma sunt. Secus erit, si dicitur. *Secundum, Juxta consilium*, vel, prout visum fuerit Petro. Nam consensio relata ad alterum, notat conformitatem cum illo in voluntate, vel judicio, ut notat Gl. c. *Si pro te*. de Rescript. in 6. v. *Affensu*. & c. 1. Ne Sede Vac. in 6. Gl. per text. c. *Obeuntibus*. d. 63. Abb. d. c. *Cum in veteri*. & c. 1. de his, q. fi. à Præl.

CAPUT XIV.

An de ratione Privilegii sit, ut per formalia verba Juri communi deroget?

1 Q Uantum ad tertiam partem Privilegii, quæ videlicet sequitur concessionem; difficultas est, an necessaria sit clausula *Non obstante*? Affirmant enim Bart. Abb. &c. Facit, c. *Ex parte*. de Cap.

Monach. jun. c. 2. de Statu Monach. Unde infert Abb. posterius Privilegium contra prius in Corpore Juris insertum, non valere sine expressa derogatione. Oppositam sententiam esse communem, testatur Felinus.

² Primò. Si Privilegium potest habere effectum vel utilitatem sine derogatione Juris communis, non habet vim ad illi derogandum, nisi hanc extensionem expresse & formaliter contineat. Ita c. *In his*. de Privil. ibi: *dummodo ab aliis, quæ Juri Parochiali proveniunt, prorsus abstineant*. Inde enim omnes colligunt, Privilegium quod uni Juri derogat, non esse extendendum ad derogandum alteri, si suam utilitatem habet. Facitque c. *Patentibus*. eod. ergo idem est, si utile sit citra ullam omnino derogationem. c. *Ut privilegia*, eod. utique loquendo de utilitate sufficiente ad explendam proprietatem verborum. Sic Privilegium commutandi non extenditur ad commutationem inæqualem, quia sine ista & veritas & utilitas Privilegii salvatur.

³ Secundò. Quando Privilegium esset inutile, non derogando in re aliqua Juri Comuni simpliciter disponenti; valet, & Juri derogat, licet ejus mentionem non faciat, sive in specie (quod longè certius est) sive etiam generatim. Nam Princeps non ignorat Jus c. i. de Const. in 6. ergo concessio præsumitur fieri cum sufficiente voluntate, ergo per derogationem Juris in actu exercito, quia

nec ex natura rei, nec ex Jure Positivo, nec ex usu plus petitur; imò oppositum supponitur in d. c. *In his*. & si beneficium est latè interpretandum, multò magis ne sit illusorium c. *Inter dilectos*. de fide Instrum.

⁴ Tertiò. Si Jus commune est qualificatum per specialem clausulam resistentem Privilegiis; necesse est, ut in forma Privilegii fiat mentio talis Juris, sive in specie, sive sub clausula generali sufficienti ad derogandum Juri sic fortificato. Ita communis. Nam plus requiritur contra tale Jus, & ejus clausula aliquid operari debet; facitque c. *Rescripta* 25. q. 2. seu l. 7. Cod. de Prec. Imp. offer. Nec obstant dicta superius, quia axiomata intelliguntur, quatenus secundum rectam rationem, & alia principia Juris sustineri possunt. Et ordinariè tale Privilegium per importunitatem datur, & consequenter per Principis inadvertentiam: quod secus est de aliis; ordinarium enim est, dari contra Jus Commune.

⁵ Ad d. c. *Ex parte*. respondent, Privilegium fuisse contra Legem Concilii. Sed celebratum sub Alex. III. non fuit generale; si autem huic æquiparatur propter assistentiam Papæ, nimia est ampliatio Regulæ, utpote nec de

de Conciliis Generalibus solida, si non habent d. clausulam Privilegiis oppositam. Igitur Privilegium non fuit multum consentaneum bonis moribus, & ideo suspectum de subreptione, quod sufficit ad revocationem; sicque textus facit pro 2da conclusione, non contra.

6 Col. I. dicta procedere etiam de Privilegio inserto Corpori Juris. Ut enim contra alia Jura dari praesumitur ex certa scientia Privilegium, ita etiam contra illud, si absit clausula fortificans: tunc enim sibi imputet, qui dat, quod non satis mentem explicet, & ideo per inadver-

tentiam praesumitur processisse. Quod tamen Sylvest. limitat, ne procedat de Motu proprio.

Coll. 2. Non intelligi derogatum Privilegio particulari extra Jus commune existenti, ut omnes Canonistae notant. Nam tale Privilegium ad factum pertinet, vel ad Jus privatum, quod facile ignoratur, d. c. 1. Idem est de Jure acquisito tertii, nisi materia ejusmodi sit; ut intrinsece secum afferat tale praesudicium. Nam tunc cessat praesumptio ignorantiae, solumque restrictio fit, quanta potest, ne nimium noceatur.

CAPUT XV.

De Forma Privilegii, quod vocatur *ad Instar*.

11 **C**ONSTAT dari, tum ex l. Omnia, 34. Cod. de Ep. & Cler. tum in simili usu in Praecepto, Testamento, Donatione &c. & etiam in praesenti, ut c. 2. de Privil. in 6. l. *Ad similitudinem*. Cod. de Advoc. divers. Jud. Perinde enim est, si ve omnia in specie declarentur, si ve uno verbo generali cum relatione ad aliam declarationem specificam. Oportet autem, ut

dictum *Ad instar*, significet propriam & adaequatam imitationem. Propriam quidem, ne Concessio sit aequivoca vel analogica. Adaequatam vero, ne ambigua reddantur omnia.

2 Dubitatur 1. an aucto Exemplari, augeatur exemplum, vel e converso? 2. An illo abrogato, amisso &c. etiam hoc ruat? 3. Quid si non reperiatur Exemplar? 4. An Exemplatum valeat

contra habentem Exemplar?
 §. An sit Concessio *ad instar*, si
 dicitur: *Prout tuus Prædecessor ha-*
buit?

3 Ad 1. Resp. non augeri Exem-
 platum, quia ut tale, sit solum
ad instar antè existentis: nec de
 futuris cogitat Concedens, sicut
 nec Testator. l. *In Testamento*. 2.
 ff. de Condit. & Demonst. &
 ideo in d. l. *Omnia*. fit expressa
 extensio ad futura. Idem à for-
 tiori est, loquendo è converso;
 nec enim relatio mutua est; & o-
 porteret addi novam declaratio-
 nem Exemplari, quod antè fue-
 rat sine respectu ad alterum.

4 Ad 2. nullatenus ruere, quia
 talis dependentia in conservari
 ab altero, nec vi Concessionis
 est, utpote absolutæ, ut suppo-
 nitur, nec etiam vi particulæ *ad*
instar. Non enim Exemplar cau-
 sa propria & per se est alterius,
 sed solum ponitur ad determi-
 nandam significationem verbi
 generalis; & datâ etiam causali-
 tate, adhuc stat posterius, sicut
 Templum, everso priori simili.
 Et à fortiori idem est è converso,
 cum Exemplar sit prius omnino,
 & datum absolutè.

5 Ad 3. Resp. Exemplatum
 reddi inutile quoad generalem
 Concessionem, ut est evidens;
 quia actiones sunt circa particu-
 laria, & de his nil scitur, l. *si sic*

legatum. 75. l. *Simili*. ff. de Legat.

1. Nec ad rem est d. l. *In Testa-*
mento, quia qualitas monumenti
 non est conditio necessaria, ut
 hoc condatur, nec ut talis sit,
 ratio præsumendi est. In præsen-
 ti autem nec substantia scitur,
 quæ volita sit: & ideo arbitrio
 prudenti locus non est. Adde,
 ex Testamento quæri non posse,
 at posse ex Cathedra Principis.
 Dixi, quoad generalem, si enim
 Concessio specifica sit, particu-
 la *sicut* non impedit, quin illa,
 ut sonat, valeat, cum non con-
 ditionalis, sed solum exemplifi-
 cativa, seu demonstrativa sit, c.
Abbate, de V. S. Quamvis re-
 perto postea Exemplari, alterum
 denuo restringatur, si ob gene-
 ralitatem auctum est, ut condi-
 tio utrinque æqua sit.

6 Ad 4. Resp. Privilegia esse æ-
 qualia, & utrumque per se con-
 cedi. Quod ergo alteri contra
 alterum Privilegium licet, etiâ
 in præsentem licebit.

7 Ad 5. Barbosa respondet ne-
 gativè simpliciter, quia Hæres
 in Personalibus non succedit, ni-
 si denuo concedatur. Sed per hoc
 posterius (quod verissimum &
 clarissimum est) enervatur
 prius. Nam aliud est, loqui de
 successionem omnium Jurium;
 aliud de concessione per Princi-
 pem factâ. Prior sine dubio non

com-

comprehendit Personalia, quia nec est potestas transferendi, nec propria successio in extinctis cum persona. Et ita est in dispensatione succedendi, quia dispositio eo verbo loquens, limitatur ad ea, in quibus succedi potest. Similiter dispositio constituens Jus ordinarium succedendi, non extenditur ad ea, quæ ex Delegatione competunt; nec Capitulum sede vacante in his succedit *c. Verum. de Foro Compet. c. Cum olim. de Mai. & Obed.*

3 In præsentī autem agitur de Concessione novæ Principis, quæ de se indifferens est ad ordinaria, & extraordinaria, ut *Do Cathedram sicut Antecessor habuit.* Duo enim consideranda sunt: unum, an d. forma *Prout sit or-*

dinaria in provisione muneris, an verò specialiter addatur? si imum. nullum est verbum, quo specialia Antecessoris indicentur data. Si 2dum. cessant præsumptiones, quòd in Personalibus non succedatur. Nam nec est propria successio, nec ordinaria dispositio: & d. particula non additur superflue, nec quidquam habet, quod operetur, nisi relationem ad Privilegium Antecessoris. Alerum est, quòd hîc agatur de puro favore, in quo maximè cavenda est inanitas verbi: ergo cùm iusta causa sit extensionis, d. particula ut est extraordinaria, ita operatur quid ultra Jus ordinarium; ut in facti contingentia responsum fuit.

CAPUT XVI.

De Communicatione Privilegiorum, & eorum
comparatione cum aliis *ad instar.*

1 COnstat, vim Communicationis in eo esse, quòd Jus uni concessum alteri concedatur per extensionem vel multiplicationem talis Privilegii. Quanta autem Communicatio sit, sumi debet ex verbis rectè ponderatis, & ex parte e-

jus, cui illa fit, & ex modo, quo fit, applicando regulas generales de extensione, restrictione &c. Religionum autem, non domuum, Privilegia communicari intelliguntur regulariter, ut declarat Leo X. quamvis aliquando, quæ Domuum sunt, com-

communicentur vi clausularum generalium.

2. Dicendum, Privilegii Communicatio non differt à Privilegio *ad instar*. Oppositum tenet Mandos. citans Baldum in l. *sed si accepto* ff. de Jure Filii, dicentem, civem ad instar, seu vi Privilegii, non esse verum, sed similitudinariū: omnis enim similitudo est quoddam figmentum rei, & non proprietas ipsa. Differentia utriusque esse dicitur, quod per posterius habeatur similitudo, per prius identitas Privilegii. 2. Quod illud non semper referat Privilegia inter se, sed tantum personas privilegiatas. 3. Quod dicat imperfectam imitationem, ut in Bulla Pii V. *Non solum ad instar, sed pariformiter & æquè principaliter*.

3. Sed contrā est, quia vel sermo est de identitate numerica, vel specifica? Non prius, quia idem numero Privilegium non potest esse in duobus subjectis, & æquè primò in singulis; & potest in uno amitti, non in altero. Si posterius; ergo stat imperfecta similitudo. 2. Non potest intelligi relatio ad personam, nisi ut formaliter affectam tali Privilegio, ut l. *Omnia*. Cod. de SS. Eccl. Hospitale non parificatur Ecclesiæ, nisi ut Privilegiatæ; nec unum subjectum fit

simile alteri, nisi efficiendo in ea formam similem formæ alterius. 3. Si imperfecta imitatio est in Privilegio ad instar, ergo tota concessio fit incerta, & consequenter inutilis, juxta dicta cap. sup. & è converso etiam Communicatio potest esse imperfecta. Nulla ergo differentiarum, quæ allatæ sunt, tenet.

Quod autem in Concessio- 4
ne multiplicentur particule, non semper propter diversos effectus est, sed ad eundem magis inculcandum, & ad omnem umbram eludendi tollendam, vel ad ostendendum affectum concedentis, ut patet in aliis particulis. *Uti, frui, potiri, & gaudere.* & apud Pium V. *In omnibus, & per omnia.*

Ad Baldum respondetur, duobus modis dici aliquid *ad instar* alterius: uno, ad instar conditionis seu proprietatis, quæ in altero est ex origine naturali, vel Jure ordinario; altero, ad instar alterius privilegii vel privilegiati specialiter. Priori modo tenet dictum de fictione Juris, seu similitudine Legali respectu Naturalis, vel quasi connaturalis; ut comparando civem vel Nobilem recens factum cum alio nato, & vi antiquæ originis tali, inter quos utique differentia est. Secus autem est de

posteriore modo: nam intercedit perfecta similitudo inter unum & alterum Privilegiatum, ut Pius V. addidit: *absque ulla prorsus differentia*, parificando Societatem, ut *Mendicantem* cum cæteris ordinibus Mendicantibus.

Quod ulterius declaratur, notando duos modos communicandi Privilegia: unus est, cum uni fit gratia per se & propter se, alteri autem per redundantiam & connexionem, quam cum priori habet, ut in familiaribus Privilegiati. Alter est, cum quod uni concessum est, communicatur alteri propriè & æqualiter, ita ut ex propria persona non minus eo uti possit, quam alter. Prius non sufficit ad Privilegium ad instar propriè dictum, cum non sit similitudo Privilegiorum, sed idem numero extendatur ad accessorium, & hoc pendeat à principali, nec contra

eum, cuius intuitu datur, converti possit. Sic fictione Juris habentur Familiares, ac si Religiosi essent.

Neque hinc sequitur, id quod Religioni datur, respectu singulorum competere solum per Communicationem, vel ad instar. Licet enim causa motiva sit favor Religionis, tamen subiectum immediatum & directum Privilegii, sunt singuli Religiosi; nec aliter datur illud Corpori, quam quatenus omnibus & singulis datur, quia actiones vel effectus, propter quos datur, ad singulos spectant, non ad Corpus, quæ tale, ut supponitur. Sicque clara est differentia inter Religiosos, & extrinsece adherentes; inter Professos, & Novitios; ut enim hi comprehendantur, opus est formâ expressâ, & in Familiaribus conditiones speciales exiguntur, ut in Trid. S. 24. c. 11. de Ref.

CAPUT XVII.

An communicato Privilegio, etiam restrictio ejus communicetur?

1 **P**rimò. Restrictio, quæ fit ratione decentis moderationis, vel ad vitandum nocumentum aliorum, vel cavendam perturbationem ex nimia licentia, transit cum Communicatione. Est certa, ut in exemptione agri propriis laboribus culti &c. Non enim Communicatio fit, nisi ad instar, consequenter in tali gradu, modo; eademque est ratio restrictionis in communicando, quæ in directè dando &c. &c.

2 Secundò Privilegium, quod per modum dispensationis vel relaxationis conceditur uni Religioni, non intelligitur communicari alteri per Privilegium ad instar. Exemplum est, si dispensatur ad habendum proprium, ad contrahendas nuptias &c. Nam semper inest tacita conditio, *dummodo Regulari observantia non repugnet*. Non enim intenditur Relaxatio, nec fieri præsumitur, nisi declaretur, causâ cognitâ, & necessitate urgente. Facit c. ult. de Obs. Jejun. quia communi-

catio non fit in destructionem, sed ædificationem.

3 Tertiò. Si Restrictio additur intuitu talis Religionis, ut ei specialiter necessaria vel conveniens, ad alios non pertinet. Sic quod Privilegia Societatis non intelligantur singulis immediate concessa, sed mediante Præposito, additum est & declaratum propter specialitatem Instituti: communicatio autem non est de Declarationibus, sed de Privilegiis. Quod si similis modus dependentiæ in Regimine apud alios sit, idem dicendum foret, quod de Societate, non propter communicationem, sed propter Regulam intelligendi Gratias sine dispendio Disciplina Religiosæ.

4 Quartò. Quæ dantur cum speciali respectu ad res spectantes ad Religionem, locum, personam, cui primò concessio fit; accipi debent secundum proportionalitatem. Ut in Indulto non servandi Interdictum in festo S. Dominici, constat, non posse accipi materialiter, & ut so-

sonat, quia sic non esset favor, per Communicationem intentus. Rursus hæc non fit absolute & citra restrictionem; aliàs vel esset absurda propter generalitatem, vel propter indeterminatorem inutilis. Fit igitur cum eadem restrictione formaliter, seu cum proportionem accomoda, ut Jul. II. dicitur declarasse inter Prædicatores, & Minores, ita ut quod uni datum est respectu suorum Sanctorum, alteri simili respectu datum intelligatur. Hæc enim Regula ferè in omnibus Privilegiis ad instar servari potest & debet.

¶ Quintò. Communicatio non fit quoad ea, quæ specialiter dantur cum prohibitionem commu-

nicandi. Negat Rodriq. de Communicatione concessa posterius tempore, quia par in parem non habet potestatem. Sed non est interpretatio Juridica, nam generi per speciem, etiam quæ præcessit, derogatur; nec generalis concessio casuum extenditur ad Reservatos; & aliàs idem esset de de Communicatione antiquiore quoad concessa, & concedenda aliis. Quod planè falsum est, quia prohibitio esset vana. Nec refert, Successorem posse communicare, quod alter prohibuit; non enim communicat vi solius generalis clausulæ, cum obstat vis d. restrictionis.

CAPUT XVIII.

An Confirmatio Privilegii, sit nova illius concessio, vel quid sit?

¶ Præter tres Privilegii formas, ordinariam, Motus proprii, ad instar, de quibus diximus, quarta est per Confirmationem. Duobus autem modis hæc petitur, uno, ut per se necessaria ad consummandum actum, ut Electionis, Alienationis &c. altero, solum propter

majorem auctoritatem vel similem effectum, citra necessitatem ad substantiam & valorem actus. Unde non solum in hoc posteriore supponitur valor, sed etiam in priore; non enim Confirmatio dat simpliciter, sed solum consummat, quod inchoatum

tum est, sicque Electionem validam &c.

- 2 Confirmatio alia fit in forma communi, alia in forma non communi, sed ex certa scientia. Signum sic confirmati Privilegii est, si tenor ejus inseritur Confirmationi, ut c. *Venerabilis*. de Confirm. uti. ubi particula *sicut provide factum*, causaliter, seu quia provide &c. accipitur, non conditionaliter, ut in c. *Examinata*. eod. ubi tenor Confirmationi non erat insertus; nec verisimile est affirmari, de quo non constat: solum ergo erat Confirmatio simplex, seu in forma communi.

- 3 Aliud signum est, si additur particula *Ex certa scientia*, vel æquivalens. Nam Principi affirmanti credendum est, *affirmanti*, inquam, scientiam facti: si enim Juris sit, præsumitur, ut in Privilegiis omnes admittunt, quamvis non in omnibus Rescriptis, juxta Felin. c. *Nonnulli* de Rescript. Quoties autem abest signum d. scientiæ, Confirmatio erit in forma communi, ut tenet communior apud Tuscum, etiam seclusâ particulâ, *sicut provide*; cujus sensus solum est conditionalis in d. forma, ut dictum est, & sumitur ex c. *Quia diversitatis*. de Conc. Præb.

- 4 Primò Confirmatio in for-

ma communi, nullum Jus novum confert, nec dat valorem Privilegio, si fuit invalidum, & ita non potest dici concessio, sed tantum roboratio Privilegii. Ita Communis ex c. 1. de Conf. ut, & d. c. *Quia diversitatis*. & d. c. *Examinata*, & c. *Dudum*. in fi. de Decim. Nam licet hæc procedant de Privilegio contra Jus commune, vel tertii, tamen etiam in eo, quod est ultra Jus, servari debet proprietas verbi: at confirmare, ut purè proferatur, non est donare, denuo facere &c. sed tantum approbare, quod factum est, c. *Inter* §. *Ceterum* & §. *Cum igitur*. de Fide Instrum.

Dices. ergo ad nihil valet d. Confirmatio? Resp. hoc intendi, si materia est incapax, per appositam conditionem, vel subintellectam, *sicut provide actum est*, 2. Si actus est confirmabilis, Juxta inferior non videtur turbare posse pacificam possessionem, Confirmatione factâ per Pontificem, sine hujus mandato, ut optimè d. c. 1. pars posterior, non minus quam prior intelligi posset de Confirmatione simplici, quamvis communis opinio intelligendi de Confirmatione ex certa scientia prævaluerit, sicut etiam in l. 1. Cod. de Vet. Jur. enucl. De eadem clarè

sermo est in c. *Si Apostolica*. de Præb. in 6. & c. 1. de Transact. Tamen etiam in forma communi, quod Princeps confirmat, suum facit, addendo nempe auctoritatem, quæ eò major est, quò pluries repetitur Confirmatio, ut per Successores; securitas enim datur, defensuros quod suum fecere, crescitque timor impugnandi, arg. c. *Quamquam*. d. 23.

- 6 Secundò. Confirmatio ex certa scientia, habet vim novæ Concessionis. Ita Communis ex c. 1. & c. *Veniens* de Transact. c. 2. de Pact. Nam Princeps facit ex invalido validum, seu denuo dat Privilegium; alias vanè vellet confirmare, quod ex certa scientia nullum est. Nec obstat impropriatio vocis, cum eam poscat vitatio actûs frivoli, usûsque communis vi subiectæ materiæ idem habeat, ut in ratificatione Professionis, Matrimonii. Scrupulosum autem est, quod vult Tuschus, præcedere nempe certitudinem nullitatis; nam clarè obstant exem-

pla dicta, quia sufficit dubium, vel conditio, *si ita eges*, ad ratificandum denuo, ad absolvendum &c. &c.

7 Not. 1. Per Confirmationem ex certa scientia revalidari actum, qui à solo Confirmante pendet: nam secus est de Professione, Matrimonio &c. Privilegium autem legitimum pendet à solo Principe; sicque d. Confirmatio in præsentī semper est revalidatio, seu nova concessio. Not. 2. dicta intelligi de Confirmatione absoluta. Nam aliquando limitatio additur, ut *Prout sunt in usu*; sicque nullitates usu vel non usu indutæ, tunc non sanantur, secus quàm aliæ, quas d. restrictio non comprehendit in proprietate verbi. Idem est iudicium de Clausula. *Prout in libris Ordinum reperiuntur*; quod tamen valde ampliat, ut pro scriptis habeantur etiam non scripta Privilegia. Idem denique de his verbis: *Quomodo sub ulla revocationibus comprehensa non sint*.

CAPUT XIX.

Nonnulla Dubia circa Confirmationem
Privilegiorum expenduntur.

1 **P**rimum dubium est, an per Confirmationem datam simpliciter ex certa scientia, restituantur etiam subreptitiè impetrata, vel revocata? 2. An Privilegia uni confirmata, Religioni alteri communicari censeantur confirmata? 3. An Confirmatio uni Religioni pro suis facta, communicetur alteri pro suis Privilegiis, utut distinctis?

2 Primò. Si Privilegium falsum sit, vel subreptitium, non conceditur per d. Confirmationem, nisi addatur, *non obstante subreptione &c.* secus est, si id aliunde invalidum fuerit à principio. Ratio prioris est, quia Confirmatio est solum de concessis: falsum autem vel subreptitium non concessit Princeps. Ratio posterioris partis est, quia pro invalide dato potest dari validum; & voluntas dandi satis expressa est.

3 Secundò Privilegium revocatum ab homine, non restituitur, nisi additâ Clausulâ, *ex certa scientia, vel Plenitudine potestatis, vel non obstantibus &c.* Nam

scientia facti, quale est d. revocatio, non præsumitur, nisi exprimatur c. 1. de Constit. in 6. per solam autem insertionem Privilegii, non fit mentio revocationis: ergo seclusis d. clausulis, hæc non tollitur.

Tertiò. Privilegia revocata 4 per Concilium Generale, non restituantur per Confirmationem, nisi factâ derogatione expressâ. Regula omnino vera est, quantum ad Privilegia, esto ut generalius traditur, incerta sit, juxta dicta libro sexto. Nam alias Privilegia Societatis omnia per Confirmationem absolutam plurimum Pontificum fuissent restituta, derogando Tridentino &c.: hoc autem nec Societas agnoscit, nec in se verisimile est, Confirmatione tam confusâ & generali derogari Juri Conciliari, cum species generi deroget, non è converso; fateturque Rodriguez.

Idem verò inconsequenter 5 putat, exemptionem à quartâ funerali restitutam esse contra Clem. Dudum. de sepult. quæ est
Jus

Jus Conciliare. Respondet, additâ exceptione Tridentini, ut nunc solet, regulam firmari in contrarium, non obstante quocunque alio Concilio Generali. Sed contrâ est, quia sic exceptio addita esset ad ampliandum, & plus daretur cum illa, quam sine illa: consequens planè absurdum est, & contra mentem Pontificum, ut aliàs fatetur Rodriq. Igitur d. exceptio fit, tum ne subjaceat generalibus Regulis, circa quas infinitæ opiniones sunt: tum propter specialitatem suam, more Jurium, ut notat Gl. per textum l. ult. ff. Quod quis. Juris; & Greg. XIII. notanter excepit, *quæ non sunt sub ullis revocationibus comprehensa, nec Decretis Tridentini contraria.*

6 Licet ergo exceptio firmet regulam, tamen non ampliat ad ea, quæ alio Jure æquali excepta sunt, ut tenet Abb. c. *In nostra.* de sepult. per textum, Felin. Bart. Bald. idque ex natura Exceptionis. Non enim ponitur ad ita ampliandum, sed ad dispositionem expressè limitandam. Si autem aliquando plus operatur, est, quia vel verba sunt universalis, & per se sufficientia ad omnia comprehendenda, vel quia ex usu & circumstantiis constat de hac intentio-

ne; quod hîc non est in materia gravissima.

Quartò. Si Communicatio tantum fuit de concessis, Confirmatio subsequens non communicatur; secus si illa fuit etiam de concedendis. Nam aucto exemplari, exemplatum non augetur, nec è converso. Ratio posterioris est, quia Confirmatio est nova Concessio; & licet simplex sit, per se non stat, sed adhæret Privilegio: hoc autem communicatur secundum statum, non tantum quem habuit, sed etiam quem in futurum obtinet, cum roboratur.

Quintò. Confirmatio facta uni, non communicatur alteri pro Privilegiis distinctis. Est evidens, si communicatio tantum sit de concessis: at licet fuerit etiam de concedendis, Pontifex non intendit confirmare nisi Privilegia Minorum v. g. maximè si ex certa scientia confirmat. Nec simile est de festo S. Francisci, quia solum fit interpretatio modi, quo Communicans applicet sibi gratiam ad usum, ne inutilis sit. At Confirmatio citra extensionem habet effectum, roborando nempe priorem concessionem. Et aliàs bis eidem communicaretur Confirmatio, semel circa prius com-

communicata, dein circa propria: in exemplo autem festi salvatur unica tantum formalis communicatio. Neque læditur æqualitas proportionalis, cum

Minoribus sua tantum confirmantur, aliis etiam sua tantum, quamvis consequenter communicentur ut confirmata.

CAPUT XX.

An per innovationem Privilegii confirmetur Gratia, vel denuo concedatur?

Primò. Innovatio in forma communi, non operatur novam concessionem; imò nihil addit supra Confirmationem communem. Ita c. *Ex parte* 1. & c. *Quia intentionis*. de Privilegiis. c. *Cum dilecta* de Conf. ut. Et Jul. II. interrogatus super particulis *Innovamus, & de novo concedimus* in bulla Sixti IV. respondet, concessa tantum confirmari, & non alias revocata. Nec obstat proprietas vocis, cum innovari dicatur, etiam quod durat, ut in Artefactis, & Moralibus, ut in Voto, Emphyteusi &c. Et extensio foret periculosa & odiosa, cum incredibile fit, uno verbo & citra examen restitui amissa & revocata omnia.

2 Secundò. Innovatio ex certa scientia, confert Jus novum de se, & æquivaler concessioni;

ideoque restituere potest Privilegium perditum, & à fortiori omnem vetustatem ejus tollere. Ita Communis. Nam vox cum proprietate dicitur etiam de re præterita, ut patet ex Juribus, usu communi, & ipsa vi vocis; nam Resurrectio dicitur Innovatio. Cum ergo Gratia fit ex certa scientia, rectè fit ampliatio vocis ad omnem modum possibilem Renovationis, quia Gratia fit ex plenitudine potestatis. Maximeque tenet, cum additur, *Denuo concedimus, & ex certa scientia*, ut Sixtus IV. loquebatur. Nec responsio Julii II. obstat, quia adæquatur diminutioni interrogationi de vi Renovationis, ut sic.

Q. Quid velit Clausula, *supplentes omnes Juris & facti defectus, si qui forsitan intervenerint in eisdem?* Resp. non suppleri defectus

fectus Jure naturæ obstantes valori, quia suppleri vel non possunt, vel non justè: & Princeps non præsumitur dare, nisi quæ potest justè. 1. Non suppletur vitium subreptionis, aut doli substantialis, ut notatur in simili c. *sciscitatur*. de Rescript. & c. 1. de Transf. quia non receditur à Jure, & stylo ordinario sine majore specificatione, & declaratione, quam valde expref-

sam esse oportet circa d. vitium. 3. Supplentur defectus ex *incuria* vel *imperitia* commissi, ut d. c. 1. dicitur, & per particulam *forſitan* significari soliti, sed sine dolo; itémque defectus, qui non invalidant, sed occasionem dant invalidandi. Denique d. particula additur, non propter novos effectus, sed ad majorem rei evidentiam, & ad scrupulos tollendos.

CAPUT XXI.

An ad esse seu valorem Privilegii aliqua justa causa Concessionis necessaria sit?

Primò. Ut Concessio fiat licite, necessaria est honesta & proportionata causa, quæ Principem ad illam inducat. Nam de ratione omnis actus honesti est, ut habeat causam proportionatam; alias non prudenter fit. Dein vel Concessio est contra, vel præter Jus? Si 1um. ergo ex Justitia Legali & Distributiva requiritur causa, juxta dicta de Dispensatione. Si 2^{dum}. licet non tantam, tamen aliquam causam requirit, ne sit prodigalitas, sed prudens liberalitas; præsertim quia facilitas & multiplicatio pa-

rit contemptum, & in aliis invidiam, turbatque pacem, propter aliquam acceptionem personarum, & improportionem inter membra.

Secundò. Non est ita necessaria d. causa, ut ejus defectus reddat irritum Privilegium, si ex parte petentis, non intervenit deceptio, aut iniqua occultatio. Nam si fit purum Beneficium, nulli fit injuria, sed prodigalitas tantum. Si autem est contra Jus Commune, valet ut Dispensatio.

Dixi. Si ex parte petentis &c. 3° tunc enim non tam ex defectu

causæ erit nullitas, quam ob deficientem voluntatem concedendi. Duplex autem causa est, cur Concessio non sit voluntaria: una per se & motiva; altera per accidens, quæ se habet ut removens prohibens, id est occultans id, quod cognitum impediret concessionem. Ad priorem pertinet falsa narratio, quæ irritat, per se loquendo. c. *super litteris. & c. Ad aures, de Rescript. c. Non potest. de Præb. in 6. c. Quia circa. de Cons. & Affin. Per se. inquam; oportet enim, ut desint aliæ causæ legitimæ moventes satis.*

- 4 Posterior causa etiam sufficit, juxta Jura cit. & communem Juristarum. Quod maxime procedit, si tacetur, quod secundum Jus narrandum esset, ut haberi aliud Beneficium, aliam Indulgentiam. Idem est, si de Stylo Curiae exprimendum

fit; quia perinde est, an de ista voluntate Principis ex Lege constet, an ex Consuetudine. Si utrumque desit, utendum est arbitrio prudenti, juxta dicta de Dispensatione, sicut eodem definitur sufficientia causæ.

Subditus tamen, si bonâ fide processit, tutus erit, quamdiu evidenter non constat de iniquitate, quia semper præsumere debet pro Superiore. Idemque est, si is legit Motu proprio; supponi enim potest, & debet, rem legitimè esse factam; præsertim quia sufficit proximè intendi commodum Privilegarii, dummodo mediatè tendat in bonum commune, ut fovendo Religionem, Pietatem, aut Justitiam, aut remunerando virtutem, labores &c. c. *Didici c.*

Tali. cum aliis l. q. 7. c.

Ipsa pietas. 23. q. 4.

CAPUT XXII.

Quos effectus habere possit Privilegium,
ut Privilegium est?

Quia Privilegium vel comparatur ad eum, cui datur, vel ad alios, vel ad alia Jura ei repugnantia; ideo tres ejus effectus generales sunt, scilicet dare Jus seu facultatem agendi, recipiendi &c. obligare alios ad id Jus servandum, & derogare Juri opposito. De primo effectu difficultas est discernendi, an jus in substantia speciale, an solum in modo vel titulo conferatur per Privilegium?

1. Primò. Si verba continent illud ipsum, quod sine controversia Jure communi concessum est, nec ullum effectum distinctum in sua proprietate significare possunt; Privilegium non operatur effectum distinctum ab effectu Juris communis, sed illum ipsum novo modo, seu novo titulo. Nam tunc non est necessitas impropriandi verba, ut si conceditur dicere Missam ante dictam Primam. Tamen sequente præcepto prius dicendi Primam, stare exemptio à tali præcepto.

3. Secundò. Si verba in significatione propriâ solum continent effectum, de quo dubium vel opinio utrinque probabilis est, an Jure communi liceat, non operantur effectum substantialem diversum ab eo, qui probabiliter creditur Jure communi concessus; nec possunt cum improprietate extendi ad effectum, de quo certum sit non posse fieri Jure communi. Exemplum est in Commutatione in æquale, de qua l. 6. de Voto c. 19. Et ratio est eadem, quia sufficit, quòd Gratia operetur novum titulum contra Jus Generale, si quod subsequitur, itemque specialem certitudinem.

4. Tertiò. Si verba cum proprietate possunt comprehendere effectum Jure communi non concessum; operantur effectum substantialiter distinctum à Jure communi, nec sunt limitanda ad solum novum titulum. Ut si simplici Sacerdoti datur licentia absolvendi, intelligitur etiam de mortalibus; idemque est in licentia confitendi Alieno; que exem.

exempla certa sunt. Ratio est, quia rectè ampliantur verba contra Concedentem, si aliunde nihil obstat; nam intelligitur loqui communi more, & consono rebus, & intentioni petentis; & alias sermo indefinitus, citra exigentiam Juris limitaretur pro libitu ad hunc vel illum modum, cum de se æquivaleat universali. Sic si datur licentia Ordinum, interest inter habilem & Irregularem, pro illo etiam sacros intelligendo, non pro isto, quia Jura obstant huic.

5 Quarto. Si verba in proprietate non possunt habere effectum substantialem diversum à Jure communi, seu supra Jus, nisi operando contra Jus, & tamen possunt habere diversum quoad modum; valde dubium est, an utrumque operentur, seclusâ derogatione expressâ Juris communis. Ut si datur licentia libera exeundi Regno cum rebus, quas quis defert, an comprehendantur prohibitæ efferri? Juxta sententiam affirmantem d. derogationis necessitatem, sibi imputet, qui plus non petiit, quàm saluum conductum: at juxta Negantem erit oppositum, non tamen generaliter, nec sine magna limitatione & circumspèctione verborum Privilegii.

6 Expendi enim debet, an in-

tentio sit, dare verum & rigorosum Privilegium, an verò specialem tantum favorem, & curâ personæ contra vim &c. in d. casu? Nec probabilis conjectura erit difficilis, si initium, progressus, & totus tenor Rescripti attendatur juxta regulas infra ponendas. In dubio tamen inclinandum est, ut Leges serventur.

7 Q. An effectus qui per Privilegium fit, verè & propriè fiat, vel solum fictione Juris? Resp. vel effectum spectari secundum se & absolute, vel comparando cum effectu aliquo naturali. Priori modo utique verus est absque fictione; nam verè quis solvitur ab obligatione Jejunii, inhabilitate ad Ordines &c. Posteriore modo dicitur esse fictione Juris, sanè tamen intelligendo, quatenus Legitimatio v. g. dare non potest originem ex vero Matrimonio, nec Nobilitatio antiquam Nobilitatem &c. &c. quia fictio nunquam æquatur veritati. Quoad effectus autem morales, ut capacitatem succedendi &c. fit quis verè Legitimus, verè Nobilis &c. &c. Quæstio ergo, an sic Privilegiatus plenè æquiparetur Naturali, non potest habere responsionem generalem; nam Legitimatio per Matrimonium

restituit omnia; quod fortè non fit per aliam.

- 8 Sumendum enim est ex ipso met Privilegio, an fiat æquiparatio plena, quantum ad ea quæ ex Juris efficacia pendent, ut in d. exemplo communiter receptum est, esse plenam, & consequenter Legitimatum per Matrimonium, venire nomine Legitimi simpliciter. Idemque erit

in omni simili Privilegio; aliàs voluntas Principis non fuisset efficax. Si autem tam amplum non fit, solum extenditur ad effectus concessos. Vitari etiam debet extensio in præjudicium tertii, vel ad derogandum Statuto, ut si hoc poscat Nobilitatem originariam, Civem natum &c. &c.

CAPUT XXIII.

Quem effectum habere possit Privilegium,
ut Lex est?

- 1 **C**onstat de obligatione Privilegii; aliàs non esset efficax, & ideo inferi solet præceptum ad Judices. Difficultas est, an d. obligatio cadat in æquè Privilegiatum; itémque an in ipsum Privilegiarium?

- 2 Primò. Æquiparatio in Privilegiis propter solam similitudinem aut æqualitatem non obstat, quò minus quis uti possit suo Privilegio contra pariter Privilegiatum, & hic illud servare alteri teneatur. Ita Communis ex l. ult. ff. Ex quib. caus. Major. constatque exemplis, ut in Decimis, transitu ad aliam Religionem negato &c. &c. & in

Nobilibus, ne propter debita incarcerationentur, & in Clericis quoad Privilegium Canonis. Ratio est, quia Privilegium immunitatis non extenditur ad suam alteri non servandam, nec illatio fit à diversis; nec usus Privilegii est formaliter contra Privilegiatum, seu ut hic suo uti potest, sed materialiter tantum.

Secundò. Quando Privilegiati concurrunt in Privilegiis secundum oppositionem respectivam, tunc Privilegiatus non gaudet Privilegio contra pariter Privilegiatum; & consequenter hic alteri non tenetur Privilegium suum servare. Concurrunt

runt enim tunc duo Privilegia, quorum unum alteri resistit: ad proportionem autem æqualitatis non sequitur actio. Exemplum est, si Debitor habet Privilegium, ne intra tale tempus cogi possit; Creditor contra eum uti non potest suo Privilegio l. *Verum* §. ult. & l. seq. ff. de Minorib.

4 Nec de voce refert, an Privilegium, quod resistit, dicatur majus, quatenus alteri derogat, aut par, quatenus valet ad resistendum tantum, non ad agendum. Solum spectanda est conditio utriusque, quod cui resistat; ut si unum est generale, alterum speciale: vel si utrumque generale, unum tamen antiquius est, vel ex maiore potestate procedens. Sensus ergo idem est, Privilegium non habere effectum contra aliud, per quod ei derogatur, quia ut Lex est, non obligat exemptum ab illa, ut est commune omni Legi.

5 Tertiò. Privilegiarius nunquam formaliter obligatur ad utendum Privilegio suo, ut suo, quamvis aliunde ad ejus usum

obligari possit in duobus casibus. Unus est, quando non potest renunciari Privilegio, ut Fori, vel Canonis: sed tunc obligatio est à Privilegio, ut est Communitatis, quæ per cessionem injustè læditur; sicut Statutum Capituli obligat singulos, quin prævaricator agat contra præceptum suum, sed Communitatis.

6 Alter casus est, cum per Privilegium fit actus licitus, & supervenit præceptum Ecclesiæ, vel voti obligatio redit, prius impedita. Sic votum Castitatis non obligare conjugem alterum, Privilegium est innocentis, at interveniente adulterio, non redditio fit licita, & consequenter vi voti necessaria. Et Privilegiatus tempore Interdicti, Missam tenetur audire die festo, non utique vi Privilegii ad id obligantis, sed mutantis materiam ex illicita in licitam, consequenter comprehensam præcepto de Festo. Non enim Privilegium impedit hujus vim, sed impedimentum, quod erat, submoyet.

CAPUT XXIV.

An ad Privilegium, ut Lex est, & ad effectum
ejus, necessaria sit Promulgatio?

1 **P**rimò. Si Privilegium per universalem Legem fertur, necessaria est Promulgatio. Sumitur ex l. pen. Cod. de Decurion. ibi: *ex die, quo promulgata est.* Non enim antè habet vim Legis: ergo nec Privilegii, quia hoc vel se habet ut accessorium illius, vel ut principale? Si 1um. ergo sequitur naturam Principalis. Si 2^{dum}. commune Jus vel favor publicus publicationem communem requirit, ut c. *si quis suadente.* 17. q. 4. Clem. *Dudum.* de sepult. Clem. un. de Bapt. Clem. *Dignum* de Celeb. Miss. Clem. *Archiepiscopo* de Privil. X. 1. de Reliq. & Ven.

2 Secundò. In Privilegio privatim concesso non requiritur Promulgatio ad quamcunque obligationem, quæ respectu aliorum ex illo potest oriri. Patet usu & ratione. Vel enim obligatio extenditur, ut resultat naturaliter, vel ut imponitur à Privilegiante? Si 1um. sufficit notitia moraliter certa de Præscriptione, Donatione, Ju-

re acquisito, quia tubâ canendum sit; nec Canones plus poscunt etiam in foro, quàm probationem. Si 2^{dum}. similiter sufficit legitima probatio, quia non est præceptum per se commune, sed particulare, unicè datum ad observantiam & effectum Privilegii, cui ut accessorium adhæret.

Coll. 1. in foro interno sufficere, & requiri notitiam moraliter necessariam. Nam tunc quæsito colore resistere voluntati Superioris, illicitum est. Non sufficit autem assertio dicentis, ut ut bonæ famæ, juxta. Communem cum Innoc. c. *Ex parte.* de V. S. quia in propria causa nemo est testis omni exceptione major; & Angelus Satana transfiguratur se, multaque mala specie sanctitatis fiunt; ergo nec ex obligatione, nec etiam rectè statim creditur, loquendo regulariter. Ex urbanitate enim (non obligatione) secus est, si absit particularis causa suspicandi.

4 Coll. 2. à fortiori in foro externo requiri probationem, ut per Instrumentum authenticum, vel Testes. Ita Communis d. c. *Ex parte*. Limitant, nisi Privilegium sit notorium seu publicum, utique non per famam tantum, sed usum communem & notum. Vel enim

hic tantus est, ut notoriam Præscriptionem induxerit, vel non tantus? Si primum, sufficit notitia publica Præscriptionis. Si 2dum, etiam sufficiet, ut quis non privetur possessione & usu intra sufficiens tempus ad tollendum Privilegium.

CAPUT XXV.

• An Privilegium nondum Privilegiario notum, nec acceptatum, conferat Jus?

1 **P**rimò. In Principe Supremo non deest potestas dandi Privilegium cum tanta efficacia, ut statim operetur in Privilegiario ante notitiam ejus. Si enim repugnantia esset, vel esset contra Jus Positivum, vel Jus naturæ? Primum non ligat Supremum, quin dispensare possit, seque eximere. Non 2dum, ut inductione ostenditur.

2 Patet enim in Privilegio ablativo oneris. Nam hoc solo consensu Principis inductum est; sicque Papa potest Clericum habilitare ad Matrimonium, imò si expedire viderit ad bonum Regni &c. etiam præcipere; evidentiùsque est in onere pœna-

li. Quòd si propter periculum Conscientiæ, necessaria est notitia, non tamen acceptatio Privilegiarii. Idem est de Privilegio concessivo, ut Præmii &c. Quidquid enim dicat Menoch. non refert, an Lege, an Rescripto privato fiat concessio.

Nam si Lege, si Edicto 3 proponatur Præmium, propter ignorantiam miles eo non fit indignus; & si in privato requiritur notitia, solum est propter acceptationem: ergo & in Concessis per Legem illa erit necessaria, vel si secùs, nec in concessis Edicto vel Rescripto, ut certum est non requiri, si acceptatio fit per epistolam, nuntium, Procuratorem, ut in Donatio-

aibus

nibus & Contractibus aliis sufficit; & ex natura rei sufficit generalis voluntas, formalis vel virtualis acceptandi, quidquid sibi commodum est. Licet autem secus sit in Promissionibus, Donationibus &c. tamen virtute Legis sequi potest effectus, ut in Infantibus constat l. *Jubemus*, Cod. de Eman. Liber. & in promissione pia, vel boni publici causâ &c. &c.

4. Secundò. Privilegia non ita regulariter conceduntur, ut effectum Privilegiario conferant directè ante notitiam, vel saltem acceptationem per Procuratorem. Ita Abb. Felin. Sanch. Nam nec intentio concedentis regulariter alia est, nec verba eam indicant, nec moraliter loquendo expedit aliter; & ex hoc pendent priora membra. Si enim concessio alia non expedit, profectò admittenda non est, nisi verba cogant: quod vix fit, & nunquam videtur, visis etiam Privilegiis plurimis.

5. Et inductione idem ostenditur, ut in Concessione per Legem constat adesse & notitiam & acceptationem per se requisitam, scilicet Communitatis. Quòd si privatus nescit Jurisdictionem datam, Juristæ negant, competere usum ejus l. *Hac autem s. Non defendi. v. Debet con-*

stare. ff. Ex quibus cau. in poss. Et certè nesciens, vix intendet uti; si tamen putet habere, probabile est, valere actum in foro interno, ut absolvendo à Reservatis. Stat enim voluntas generalis gaudendi Privilegiis Ordinis, quæ non excluditur per errorem valde privatum; & Clericus Conjugatus verè gaudet Privilegio Fori, licet resistendo Judici peccet ex conscientia erronea. Regula autem Juristarum procedit de Jurisdictione contentiosa.

Rursus Concessio Præmii 6. rarò fit ipso facto, sed sola promissio: ergo propriâ authoritate usurpari nequit. Quòd si fit ipso facto, adhuc sicut in pœnis, regulariter opus est Declaratione authenticâ: quamvis enim retrotractio fiat ad diem præstiti operis, tamen dilatio propter bonum commune, & convenientem gubernationem expedit ad cavendas fraudes & scandala, si executio arbitrio privato committeretur. Vix ergo tunc Privilegium comparatur sine prævia notitia, nisi fortè respectu absentis, & maxime quoad jus ad rem. Refertque, an per Edictum generale, an privaturn fiat d. Concessio; si enim prius, ignorantia non impedit, quin frui quis possit bonis communi-
bus.

bus. Nec edictum fundatur in pacto, sed absolutâ voluntate Principis, quæ non est restricta ad scientem, consequenter confert Jus Justitiæ tum Commutativæ respectu Judicum inferiorum ad judicandum secundum Legem, tum Distributivæ respectu Principis, ut obligati ad præmia bene meritis danda.

- 7 Summa ergo sit, quantum ad Privilegium Concessivum, quod id quis non acquirat sine acceptatione per se vel alium. 2. Sine notitia tamen, si per alium acquiritur. 3. Ad usum proprium & legitimum requiri d. notitiam; quia anticipatio ordinariè rectè non fit, & adhuc supponit probabilitatem, consequenter spem obtinendi, quod intendit. 4. Ante notitiam Privilegium posse esse fructuosum à die Concessionis quoad effectus, qui non requirunt pro tunc formalem usum, ut in Decimis concessis.

- 8 Ablativum Privilegium vel obligationem Conscientiæ aufert, vel solum onus temporale aut Poenale. Si imum, requirit notitiam, ut, rectè Vafq, quia antè non licet usus ejus, nec sufficit præsumptio probabilis; id enim omnino falsum est, & contra judicium omnium prudentium. Quia talis modus

operandi expositus est infinitis periculis, & conjecturæ de negotiatione Procuratoris fallunt, & quod statim confici puratur, per occasiones differtur, vel etiam impeditur. Lex autem in actuali possessione est, quâ privari nequit, nisi dispensatione scitâ. Adde, juxta omnes requiri acceptationem, non tanquam de essentia, sed decentiâ, quatenus non decet relaxari Jus, nisi ad Instantiam, præsertim permanentem.

Colligitur, d. Privilegii usum non valere ante habitam notitiam. Nam verisimile non est, Principem velle dare occasionem abusûs, cum Dispensatio solum sit propter usum. Et si ita est circa Legem prohibentem, multo magis circa Irritantem: quomodo enim in eadem Lege dicitur dispensari, ut est irritans, & non ut est prohibens? Hinc est præter alias causas, quod Pontifex non soleat dare, sed delegare Dispensationem.

Quod si aliud onus aufertur per Privilegium Ablativum, ut eximendo à Jurisdictione alterius; opus non est sive acceptatione, sive notitiâ tertii, putâ Judicis. Non prius, quia concessio fit contra invitum. Non posterius, ut est expressum c. i. de Con. Præb. in 6. utique intelligen-

gendo, si Judex non petiit ostensionem Privilegii, & tempus sufficiens elapsum est pro habenda notitia, & per Privilegiarium non stetit, quin habere posset, c. *si duobus*, cum Gl. de Appell. c. *Cum persona*. de Privil. in 6.

- 11 Nec in Privilegiario requiritur notitia, sed acceptatio. Ratio prioris est, quia d. Exemptio est efficax etiam contra ignorantem; nec hic periculum est abusus, magis quam in concessis

Decimis. Ratio posterioris est, quia cum sit in favorem Privilegarii, saltem per Nuntium acceptari debet, & sufficit, ut in Privilegiis Concessivis. Secus autem est de Reservatione Casuum, nam habet rationem odii & rigoris propter commune bonum; & ideo non poscit consensum subditi: quamvis ut prudenter fiat, notificari debeat ad vitanda incommoda, non tamen singulis intimari, sed generaliter.

CAPUT XXVI.

An ubique quis possit suo Privilegio uti, etiam extra territorium Concedentis?

- 1 **P**rimò. Privilegium à Papa concessum simpliciter & sine determinatione ad certum locum, ubique valet, & licitum est ubique illo uti, nisi aliud constet de mente concedentis. Nam principia recepta sunt, quòd in Legibus indefinita æquivalet universali; & quòd ubi Lex non distinguit, nec nos distinguere debeamus, utique si ne alia Lege, vel ratione cogente; & alias concessio esset inutilis, cum non sit major ratio determinandi illam ad hunc quam alium locum.

Dixi, *sine determinatione*, & 2 *nisi aliud constet &c.* Ratio prioris est, quia ut Privilegium Personale non egreditur personam, ita nec Locale locum, utique ut hic se habet ex parte objecti, non subjecti, cum Concessio sit pro usu in Hispania v. g. non pro Hispania. Ratio alterius limitationis est, quia mens conjecturata non est minus efficax, quam expressa, si conjectura moraliter sufficiens est. Spectari ergo debet Supplicatio, materia ejus, connexio subsequentium cum

antecedentibus, & maximè causa motiva concessionis. Si enim illa nititur circumstantiis loci, ut in usu laſiciniarum propter penuriam piſcium; probabile valde eſt, Gratiam limitari ad locum.

3 Secundò, Privilegium datum ab Episcopo, & reſpectivè à quocunque particulari Principe, dispensando in speciali Jure sui territorii; non potest valere ad operandum in alieno aliquid in eo prohibitum per simile speciale Statutum illius loci. *In alieno*, inquam; nam in proprio pariformiter concessio extendenda vel restringenda eſt, ut eſt dictum de Pontificia, proportionè ſervatâ, cum identitas ſit rationis.

4 Ratio Conclusionis eſt, quia ſupponitur, peregrinos obligari Legibus loci communibus toti populo, vel personis ejusdem conditionis & ſtatûs; ergo Privilegium unius derogare nequit Jurisdictioni alterius Episcopi, nec ejus præcepto. Et quod in Patria ſine Privilegio licet, non tamen alibi, ubi prohibitum eſt; ergo multò minus, ſi etiam in Patria opus eſt Privilegio. Sic ſi eſt de libris prohibitis legendis, datum à Luſitano Inquiſitore, non valet in Caſtella, nec è converſo in Luſitania, quod

datur in Caſtella; ſicut nec libri permiſſi in uno loco, legi poſſunt, ubi prohibiti ſunt.

Tertiò. Potest quis Privilegio ſibi conſeſſo à ſuo particulari Prælato licitè uti in alieno territorio, quando actus de ſe indifferens eſt, neque Jure communi, neque particulari loci prohibitus, nec pendet à ſpeciali licentia Superioris talis loci. Conclusio habet locum tum in caſu dubio, tum quando proprium præceptum Prælati poſſet ſubditum obligare extra territorium, ut in Privilegio eligendi Confellarium, quod ad quemlibet approbatum extenditur c. *Placuit* de Pœnit. d. 6. cum de Jure communi reſtrictio eſſet ad Parochum. Idem eſt de Privilegio non reſidendi, quod habet Curatus, ſi ibi ſtudeat. Nam Privilegium Personale incedit cum persona, & prodeſt, quatenus alibi neceſſarium eſt vel utile, nec alienæ Jurisdictioni contrarium, ut contingit, quoties actus nec eſt malus, nec ſpecialiter prohibitus in loco.

Dices: ergo Jurisdictione exercetur in alieno territorio. R. materialiter & per accidens, non formaliter, nec per ſe; quia exiſtentia in tali vel tali loco, impertinens eſt ad uſum talis Privilegii. Adde, inconſuetudine non eſſe.

esse, quando usus Jurisdictionis non est cum externa solemnitate Juridicâ, & est circa subditum secundum id, in quo est subditus, licet absens; itemque in actu, qui nullo modo opponitur Jurisdictioni alienæ: & maxime quando simul est actus Jurisdictionis voluntariæ, ut dictum est de Absolutione à Censura. Intelligenda autem hæc sunt de Privilegio, ut Privilegium est, non verò ut Lex, cum alienos obligare nequeat, nec in territorio alieno.

7 Quarto. Quando actus prohibitus est Jure communi, non particulari territorio; dispensatus à proprio Prælatō potest Privilegio uti extra territorium, nisi ex speciali ratione contingat, dispensationem limitari ad locum, ut circa lacticia dictum est. Exempla Conclusionis certa sunt de dispensato in Voto, Irregularitate occultâ, vinculo Affinitatis &c. & habilitatus ad plura Beneficia à Legato sui territorii, ubique habilis est, juxta Decium c. Officii de Off. Leg. in 6. Constatque ex usu Religiosorum, & aliorum non petentium

dispensationem novam. Durum enim esset, ubique convenire Prælatos, & causas aperire, & persuadere. Imò cum dispensatio in Jure communi non valeat sine causa, alienus supponit & præsumit, hanc esse examinatam à proprio Prælatō.

8 Dices, plus esse in Jure communi, quàm particulari dispensare; item sequi sic posse scandala. Resp. potestatem circa Jus commune datam esse à Pontifice, non circa particulare. Imò nec Pontifex huic derogare censetur, nisi exprimat, juxta dicta in superioribus. Scandalum autem per se loquendo non est, ubi Privilegium nititur causâ personali & propriâ. Quòd si actus sit publicus, & in actibus communibus toti populo; prohibitio ejus sine ratihabitione Prælati loci est valde rationabilis, & potest esse necessaria ad debitum ordinem, & tollenda inconvenientia, quæ sequi possent. Per accidens denique est, sequi scandalum, uti & in proprio loco sic sequi potest: supponitur autem usum Privilegii semper esse debere sine scandalo.

CAPUT XXVII.

Quando Privilegium quoad suos effectus restrin-
gendum sit, vel ampliandum?

1 **P**rimò. Privilegium, quod est purum beneficium, est favorabile quoad interpretationem, seu latè interpretandum. Suppono, quòd sicut Indulgentia, ita Privilegium tantum valeat, quantum sonat, seu quantum verba significant; quia ex horum interpretatione pendet activitas Privilegii, seu objectum & sphæra activitatis ejus: rursum ipsa interpretatio pendet ex R. I. 15. in 6. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Atqui Privilegium quod est purum beneficium, seu citra læsionem si-
ve Juris communis; si-ve tertii, nil habet odii: ergo rectè extenditur, c. *Olim.* de V. S. l. *Beneficium.* ff. de Const. Princ. ergo in favorem Privilegii, l. *Hot modo,* ff. de Cond. & Demon. l. *Cum quidam.* ff. de Lib. & Posth.

2 Neque attenditur præjudicium Concedentis; nam ad statum & amplitudinem Principis pertinet, liberaliter agere salvâ prudentiâ; & illius est, mentem suam explicare: & ita in dubio rectè contra illum interpre-

tatur latè. Imò d. præjudicium ferè intrinsecum est omni humanæ largitioni: ergo voluntarium est largienti. Supponitur enim causa competens concedendi, sicque neminem rationabiliter offendit singularitas: propter offensionem autem irrationabilem omittenda non est justa Privilegii ampliatio.

3 Secundò. Privilegium derogans Juri communi, regulariter reputandum est odiosum in ordine ad interpretationem; & ita restringendum potius, quam extendendum. Ita communis & certa. Nam derogatio Juris, quoad potest, vitanda est, juxta omnia Jura, c. *Cum dilectus,* de Consuet. c. *Quod dilecto,* de Consang. & Affin. Constatque ex dictis de Dispensatione, quæ stricti Juris est, cum commune bonum præferendum sit privato, saltem ut minus, quoad potest, lædatur.

4 Porro restrictio intelligi debet, salvâ utilitate Privilegii, seu intra latitudinem effectuum ejus, non verò, ut nullum ha-
beat.

beat. Deinde intelligenda est, præcisè, ut necessaria est ad non multum derogandum Juri communis; nam si æqualis derogatio fit per ampliationem, ut dispensationem ad carnes extendendo ad lacticia, rectè ampliatur. Denique regula intelligitur, cæteris paribus.

Sic Privilegium Legitimum, utut alias stricti Juris, l. ult. Cod. de his q. ven. ætar. extenditur in favorem Religiosorum. Idemque est de Exemptione Cleri, de exemptione Religiosorum, & quoties Privilegium communi bono necessarium censetur. Nam ubi miscetur odium, & favor respectu diversorum, illud vincit, quod secundum rectam rationem fuerit majoris ponderis; quia hanc fuisse mentem Principis prudenter putamus.

Excipiuntur etiam Privilegia in Jure communi contenta, cum jam non censeantur Jus privatum.

Tertiò. Privilegium inferens præjudicium tertio contra jus, quod jam habet acquisitum; sub ea ratione odiosum est, ita ut restringi debeat, quoad fieri possit. Non enim est mens Principis, auferre alteri jus, nisi expressè declaret; & ille vel communi vel etiam naturali Jure tenetur cuique jus suum servare illæsum, nec auferre sine magna causa & clara, ut necessitas sit extendendi Privilegium, non obstante d. præjudicio. l. Nec avus, Cod. de Eman. Lib. l. 2. §. 1. ff. Ne quid in loc. publ. c. Licet de Off. Ord. c. Ex tuarum de Auth. & usu Pall.

CAPUT XXVIII.

Quæ sint observanda in restringendis vel ampliandis Privilegiis?

Primò. Restrictio nunquam debet esse tanta, ut Privilegium reddat inutile, quantumvis grave & odiosum appareat, nisi eò perveniat, ut sit etiam injustum. Ita c. In his.

& c. Quanto, de Privil. & l. si filius-familias in fine ff. ad Macedon. & de omni Lege sic cautum est l. Non dubium. l. Qui contra, Cod. de Legib.

2. Secundò. Verba Privilegii secundum proprietatem tenenda & observanda sunt, nec extra illam trahenda ad restringendum, nisi vel ratio Justitiæ cogat, vel aliunde talis voluntas Concedentis rationabiliter præsumatur. Idem enim in Legibus tenendum est: ergo à fortiori favor restringi non debet cum violentia verborum, & absque necessitate: hæc autem deest, si abest injustitia, & præsumptio oppositæ voluntatis. Et voluntas Principis plenè & adæquatè impleri debet: ergo ut significatur per verba propriè sumpta, aliàs nil firmum erit, sed perpetua elusio nomine restrictionis.

3. Dixi. *Nisi ratio Justitiæ &c.* si enim ex parte usûs Privilegium injunctum, vel quovis modo illicitum est, constat, recurri debere etiam ad sensum improprium, cum non sit restrictio, sed favor & sustentatio Privilegii. Si verò injustitia est solum ex parte concessionis, ut propter acceptionem personæ, scandalum &c. rectè sit restrictio, ne peccatum imputetur Principi, quod non præsumitur; præsertim quia sæpe latent causæ concessionis. Nunquam tamen restrictio fieri debet, ut sit everasio gratiæ, potius quàm interpretatio. Nam licet ferè inevita-

bilis moraliter fuerit iniquitas, adhuc standum est voluntate Principis, malà quidem, sed validà, nec per vim ad contemptum contrà agendum est.

Dixi 2. *nisi aliunde talis voluntas præsumatur.* Nam sæpe voluntas non est concedendi totum, ut jacet; ut si aliàs absurdum sequeretur, iniquitas Principis, aut nimia imprudentia contra bonum commune. Oportet autem, ut necessitas sic restringendi sit evidens, quia in dubio statur tenore verborum, meliorque conditio est ejus, cui Jus favet. Alia conjectura est, si aliàs derogaretur priori Privilegio, vel Consuetudini, aut Pacto jurive privato, c. 1. de Const. in 6. Imò exceptio de vitando præjudicio tertii, intrinsicè clausa est in verbis generalibus, licet non exprimatur, juxta dicta cap. sup. & l. *Quoties.* Cod. de precib. Imp. offer. & c. 1. de cau. poss. potiusque pro nullo habendum est Privilegium nomine subreptionis, quàm ut tertio grave damnum inferatur, id sustinendo.

5. Tertiò. Privilegium nunquam est extendendum ad alias personas, vel alios actus propter similitudinem rationis. Ita communis Bart. Bal. Card. Beroij &c. ex l. *Si pupillorum*, §. *Si Pra-*
tor.

gor. ff. de rebus eorum &c. c. *Sane*, de Privil. Clem. 1. de Censib. Nam virtus Privilegii neque omnino, neque essentialiter in ratione posita est, sed in voluntate Concedentis: hæc autem non operatur inter homines, nisi ut significata; & alias Privilegium patris extenderetur ad filium, & unius Religionis ad aliam, citra communicationem, contra c. *Privilegium* de R. I. in 6.

6. Nec refert agi causam piam, quia potest Princeps unum opus pium facere, quin velit aliud æquè vel magis pium, multoque minùs omnia similia vel æqualia. Et ejusdem est extendere ad causam similem, non privati interpretis, ut c. *Cum dilectus* de Conf. ut. vel inut. extensio fit, non declarativa, sed constitutiva novi Privilegii. Estque aliud, derivare ad alium gratiam propter solam similitudinem rationis; aliud, plura sub Privilegio comprehendere per interpretationem, quàm superficies verborum præferat, juxta dicta suprà de domino exeunte cum famulo ad Sacrum tempore Interdicti &c. &c.

7. Quartò. Interpretatio ampla Privilegii, semper est facienda intra proprietatem verbo-

rum, nisi major omnino necessaria sit, ut Privilegium aliquid operetur. Nam cujuscunque Juris verba sumi debent in sensu proprio; aliàs si ad improprium confugi potest, nihil erit certum. Proprietas autem attendi debet ex usitata significatione, vel communi usu, & maxime secundum Jus Privilegio proportionatum, ut Canonicum, si Pontificium sit, vel Civile, si Regium. Exempla notantur c. ult. de V. S. in 6. c. ult. de Præb. c. *Licet*, de Transf. Episc. c. *Licet*, de Regular. Regulæ porro exceptio fundatur in Juribus vetantibus interpretationem, quâ Privilegium redditur illusorium & inutile.

8. Ex dictis colligitur intellectus Regularum, quæ vulgò tradi solent. Ut 1. Privilegium non plus operari, quàm exprimat verbis; scilicet latè vel strictè acceptis juxta conditionem Privilegii, & servatâ propriâ significatione communi, vel saltem Juridicâ, nisi quid ad impropriandum cogat. 2. Quòd favor extendendus sit; scilicet servatâ proprietate juxta subjectam materiam vel usum Juridicum. 3. Quòd odium restringendum sit, ita ut ultra effectum præcisè necessarium non

extendatur; intelligendo tamen restrictionem respectu aliorum, non ipsius Concedentis, & ut effectus sit adæquatus verbis in aliquo proprio sensu.

- 9 Denique quantum ad intellectum practicum Privilegii; vel verba hujus sunt satis clara & cum significatione certa, vel sunt aliquo modo ambigua? Si 1um. opus non est interpretatione, sed servanda est forma Privilegii, c. *Recepimus*, & c. *Porro*. de Privil. & l. *Ille aut ille*. ff. de Leg. 3. Si 2^{dum}. principaliter & omnibus modis inquirenda est intentio Concedentis, c. *Intelligentia*. c. *In his*. de V. S. c. *Sedulò*. dist. 38. quia ex illa pendet tota virtus Privilegii.

- 10 Ad hoc ergo spectanda est supplicatio, quia illi conforma-

tur Princeps c. *Inter dilectos*. §. *Ceteri*. de Fide Instrum. l. *Si Praeses*. ff. de Poenis. Dein initium Indulti attendendum, nam proportionantur sequentia, l. ult. ff. de Hered. Instit. Rursus facit materia subjecta, maximè si sit ambitiosa, occasio litium, peccatorum &c. ut favor restringatur. Item conferunt ad intentionem intelligendam circumstantiæ omnes causarum & personarum. Et aliquando unum per alterum Privilegium interpretari licet. Quòd si post omnia res dubia est, quin per receptam doctrinam definiri probabiliter possit; recursum ad Principem opus est, vel si periculum in mora sit, prudenti arbitrio.

CAPUT XXIX.

Quibus modis Privilegium per se finiatur, seu quasi ab intrinseco; & specialiter per lapsum temporis?

- 1 **P**rimò. Privilegium Personale cessat per lapsum temporis. Patet ex c. *De causis*. de Off. Del. & l. 2. & 4. Cod. de Precib. Imp. offer. Nam temporale dicitur, quod ad definitum tempus conceditur: er-

go hoc finito, etiam illud expirat, cum cesset influxus causæ conservantis, seu voluntas concedentis, quæ tamdiu durat, quamdiu vel expressè, vel æquivalenter sonat tenor Concessionis.

2 Secundò. Privilegium concessum sub conditione, hac cessante, cessat. Nam continet præfinitum tempus durationis, non quidem certum & præfixum in se, sed per comparationem ad conditionem, quamdiu hæc duraverit. Oportet ergo attentè considerare, an conditio posita sit solum ad fieri, an etiam ad conservari Gratia; itémque an solum in ipso Privilegio, an verò in usu ejus? Ut si Concessio sit Decimarum, si Episcopus consenserit, sufficiet consensus semel datus; secus verò, cum dicitur: *quamdiu consenserit*. Item si datur facultas concionandi &c. non resistente Episcopo, dissensus impedit usum, non tamen tollendo Privilegium.

3 Tertiò. Amittitur Privilegium per mutationem statûs vel vinculi, à quo tanquam conditione pendet. Nam, ut rectè Bald. l. i. Cod. de Epp. & Cler. quotiescunque quis gaudet Privilegio per unionem cum alio, cui principaliter concessum est, & in quo sola ratio concessionis reperitur; tunc dissolutâ unionem, & à fortiori per mortem Pri-

vilegarii, consequenter amittitur Privilegium, ut patet in Novitio, Professo talis Religionis, familiari Monasterii, Clerico &c. &c. mutantibus Statum. Et dictum est suprâ de uxore gaudente Privilegiis mariti, utique superstitis tantum, intelligendo tamen regulam, nisi de ampliore communicatione aliunde constiterit.

4 Quartò. Privilegium, sive favorabile, sive odiosum sit, non amittitur per unum alterumve actum utendi, nisi addatur: *pro hac vice tantum*, vel *ad unum duosve actus*, vel quid æquivalens, aut ex supplicatione, qualitate, materia & circumstantiis constet de tali restrictione. Nam pendet ex tenore formæ, an detur ad unum actum vel tale tempus, an verò indefinite ad speciem actuum, vel absolute ad aliquid agendum. Priori enim modo amissio fit per lapsum temporis, vel quasi sub conditione, si actus fuerit perfectus: at posteriore modo, durat facultas, ut audiendi Confessiones &c.

CAPUT XXX.

An cessante causâ Privilegii, cesset & extinguatur Privilegium?

1 **C**ommuniter recepta regula est, finiri Privilegium quasi ab intrinseco, cessante ejus causâ finali, Abb. Felin. Bald. Tiraq. Couar. Pet. Barbosa, Sanchez. ex c. *Cum cessante*. de Appell. l. *Adigere*. §. *Quamvis* ff. de Jure patr. c. *Tua* de Cler. non resid. & l. *Ex pacto*. princ. ff. de Vulg. & Pupill. Dicitur autem causa finalis, quæ est propria & principalis causa, dans sufficientem rationem concessionis, & ita hanc reddens justam & honestam, ut sine illa talis non esset.

2 Sed Regula eget declaratione. Nam aliud est, Privilegium cessare ipso facto; aliud, mediâ actione hominis, seu esse retractabile. Pro posteriore titulus justus est cessatio causæ: ad prius autem requiritur, cessationem esse perpetuam causæ; alias suspenditur tantum Privilegium, ut de Lege notatum est.

3 Primò. Non tenet d. Regula in Privilegio merè favorabili. Nam licet hoc causam requirat, ut prudenter detur; non tamen

ut duret. Sic tenet largitio facta pauperi vel amico, licet postea cesset paupertas, amicitia.

Secundò. Similiter non tenet 4 d. Regula in Privilegio odioso, quod uno actu consummatur. Nam usus jam præteritus revocari non potest: ad effectum verò, qui ex eo usu sequitur, jus jam est acquisitum, ut in Legitimatione, & similibus &c. Imò potius tunc est dispensatio, quàm Privilegium; vel utut vocetur, si uno actu consummatur, ratione formæ desit, non causæ finalis. Sic etiam in Privilegio habentis tractum successivum, duratio est quoad effectus jam operatos.

Tertiò. Ut cesset Privilegium, cessante causâ, oportet ut hæc cesset contrariè. Exemplum est in d. l. *Ex pacto*: nam substitutio fuisset injusta, filio ad pristinam mentis sanitatem restituto; sicque illa semper fuit dependens ab eventu futuro. Idem est de Decimis Monasterii, si Ecclesia postmodum ad egestatem redigatur. Facitque principium,

cipium, quòd res, si pervenit ad statum, in quo incipere non potest, in eo remanere non possit. l. *Granius*. 71. verr. sed cum duo ff. de Fidejuss. l. *Patre*. ff. de his, qui sui vel alieni &c. Sicut ergo Lex, ratione ejus cessante contrariè, cessat, multò magis Lex privata, quæ eò mutabilior, quò specialior est l. *Ejus militis*. §. 1. ff. de Testam. milit.

6 Secus autem est, si causa Privilegii solùm negativè cesset. Exempla sunt, si Monasterium dutescit, quin egeat Decimis; si alterum Beneficium sit sufficiens ad competentiam; si cessant negotia, ob quæ concessa est anticipatio Matutini. Ratio est, quia sicut ut Lex definat, non sufficit, rationem ejus cessare negativè, ita neque ut Privilegium cesset; nam usus ejus non fit injustus, nec perniciosus. Solùm ergo illa mutatio materiæ sufficit, quæ usum Privilegii reddit vel iniquum, vel inutilem, vel de quo aliunde constare possit, non cecidisse sub intentionem Legislatoris.

7 Dices, sufficere, quòd conservatio Privilegii fiat sine causa, consequenter illicitè; jam enim procedit principium d. l. *Granius*. & l. 1. ff. de Condict. sine cau. l. *Nihil interest*. ff. de Nautico foen. ubi dicitur: *paria esse à principio*

non habuisse causam, vel illam esse desuisse. 2. Dispensatio pro Quadragesima cessat cessante causâ. Quo Exemplo sumitur, æquivocè accipi cessationem negativam; nam requiri non potest, ut usus gratiæ sit intrinsecè illicitus, seu contra jus naturæ, ut constat d. exemplo. Ad hoc verò ut usus sit contra Jus Positivum, sufficit, Legis obligationem redire, ut in eodem exemplo redit. 3. Etiam Lex cessat, ratione ejus in totum cessante negativè: ergo &c.

Ad 1mum. Resp. supponi, 8 non probari, conservationem esse illicitam. Vel enim intelligitur conservatio per actionem positivam, vel solùm ipsa concessio non restricta formaliter vel virtualiter ad durationem causæ? Si 1mum. propositio affirmativa est de subjecto non supponente, seu impossibili, consequenter falsa in rigore; quia ad conservationem gratiæ sufficit, voluntatem Principis non retractari. Si 2dum. nec probatur, nec probari potest generaliter, concessionem semper restringi ad durationem causæ, esto aliquando, ut in c. *Abbate*. in fine de V. S. & Juribus objectis, quæ malè applicantur, cum intelligi debeant vel de d. restrictione, vel de causa, à qua effectus

fectus per se pendet in fieri, & conservari, non verò generaliter de omni causa.

- 9 Ratio est, quia sicut multa illicite fiunt, quæ tamen licite conservantur, ita multa licite conservantur, quæ sic incipere non poterant. Plus enim requiritur ad honestandam Concessionem, quam conservandam; & alias largitio, quæ fit pauperi, esset mutuatio, si cessat cessante causâ. Et dispensatio in voto feminæ, solum esset ad Matrimonium unicum tantum, nec ad petendum debitum &c. cessante causâ dispensandi; & Privilegia Religioni ob austeritatem vel utilitatem præsentem data, cessarent, factâ mutatione. Quæ & similia scrupulis exposita sunt, præter vel contra rationem beneficii Principis, quod *decer esse mansurum*, justèque datur ut remaneat, etiam propter unicum opus, unam victoriam &c. Igitur limitatio intentionis ad durationem causæ, non rectè præsumitur, utpote odiosa, nec necessaria, cum suppetat medium aliud suavius, relinquendo nempe rem judicio Successoris.

- 10 Ad 2dum. Resp. ex ipsa qualitate materiæ, & conditione causæ sumi aliquando restrictionem intentionis ad durationem causæ, ut in dispensatione Je-

junii; nam hodierna debilitas nihil refert ad excusationem crastinam, cum tamen causa debeat justificare durationem gratiæ, seu huic commensurari. Si verò ex ipsa materia & causa non sumitur d. restrictio; tenet regula, solam cessationem negativam causæ non sufficere. Quod si dubia res sit ex parte causæ, considerandæ sunt aliæ circumstantiæ, inclinando semper in favorem, nisi materia sit nimis odiosa. Ut in privilegio anticipandi Matutinum, cum causa sit vel actualis necessitas occupationum, vel munus sic occupans, de posteriore interpretatio fit.

Porro causam cessare contrariè, requirit mutationem talem in causa, quæ Privilegium ex parte actûs reddat iniquum, non quidem ex cessatione Privilegii, sed aliunde, ita ut propter novam moralem conditionem actûs Privilegium factum sit nocivum. Ad quem sensum non facit restrictio dispensationis in Jejunio, ut dictum est, cum illa in similibus vi ipsius materiæ vel causæ sumatur. Secus autem est in dispensatione Voti, Illegitimitatis, Irregularitatis &c. inò in his non tantum non cessat gratia, cessante causâ negativè, sed nec retractari

potest à solo dispensante, cum à solo poni nequeat obligatio voti, Irregularitas &c.

12 Ad 3tium. Resp. Legem esse onus, Privilegium favorem. Onus autem inutile Communitati iniquè imponitur; & ideo si ratio Legis simpliciter cessat, etiam contrariè cessat. At quamdiu favor durat, etiam obligatio aliorum respectu Privilegiarii durat; & consequenter ratio Le-

gis privatae tunc non cessat simpliciter, utique loquendo de causa finali more Theologico. Nam juxta Juristas finalis dicitur, quæ ita movit Principem, ut sit vel unica, vel ita principalis, ut eâ seclusâ, non fuisset facta concessio: causa autem sic sumpta potest adæquatè & simpliciter cessare, quin eo ipso corruat, ac cesset Privilegium.

CAPUT XXXI.

An Privilegium exspiret per mortem solam Concedentis?

Regula sit, Privilegium semel ritè comparatum non cessare per mortem Concedentis, loquendo per se, & ut spectat ad defectum causæ efficientis. Ita Communis ex c. *si super gratia*, de Off. Deleg. in 6. c. *Si cui nulla*. de Præb. in 6. Ratio Regulæ est, vel quia Jus ita declarat, vel quia declarando supponit, eam esse rationem intrinsecam gratiæ, vel certè maximè consentaneam. Nam Gratia est quædam largitio seu donatio: hæc autem non finitur morte dantis. Et confirma-

tut Regula, excludendo limitationes, quæ circa illum fiunt.

Prima est, nisi Gratia deroget Juri Communi vel tertii. Sed contrà est, quia cit. Jura nihil distinguunt; obstantque exempla clara in Decimis, exemptione ab oneribus communibus, dispensatione in Jejunio, in Impedimento Matrimonii, fateturque Nav. in licentia non residendi, Confessorem eligendi, quin alleget rationem aliam, quàm quòd sint gratiæ. Urgetque ratio facta de donatione; & quia Privilegium rigorosum eò ma-

major gratia est respectu Privilegiarii, quò plus derogat Juri.

3. Altera limitatio Regulæ est, si Privilegiarius uti cœperit gratiâ. Sed contrâ, quia cit. Jura hanc limitationem non addunt. Jura autem alia, ut c. *Licet undique*. de Off. Deleg. c. *Gratum*, c. *Relatum*, eod. c. *Quamvis*, eod. in 6. de Rescriptis Justitiæ agunt, non Gratia. Conditio etiam, ut res non sit integra, à multis intelligitur requiri solum in delegatione Jurisdictionis contentiosæ, & meritò. Nam neque ex natura rei necessaria est, ut patet in donatione, neque ex Jure Positivo, ut patet in praxi extra materiam contentiosam; quia Privilegium censetur satis radicatum & possessum ante usum, præsertim si sit Bullatum & traditum.

4. Tertia limitatio est, si Privilegium sit in favorem ejus. cui datur. Sed contrâ; quia limitatio procedit de gratia inchoata tantum, non verò de perfectè comparata, ut notat Gl. d. c. *Si cui nulla*. Dein vel gratia sit indefinite propter alios, vel respectu quorundam. Si innum. non expirat, ut ex d. textu patet, & conveniunt Interpretes in facultate absolvendi, concionandi &c. Si num. expirat gratia, si unicè data sit propter utilitatem

tertiæ. Secus verò, si sit in favorem Delegati, vel utriusque æquè primò; non enim tunc Delegatio se habet, ut quid accessorium, & textus vult: *Non ob suam &c. &c.*

Dices. Esto, favor sit tertii, adhuc gratia jam est facta, ut jus ad Beneficium &c. ergo & Delegatio accessoria stat, ne illa pereat. Dein licentia eligendi Confessorem, seu delegatio indirectè data, censetur gratia jam facta: cur non ergo data directè? Imò ita multi censent de facultate dispensandi datâ discreto Confessori. Nec dicas, esse virtualem dispensationem; quia necessitas non est, sed libertas acceptandi, & præceptum potius obstaret propter Regulam Mandati d. c. *Gratum* cum similibus, & l. *Et quia*. ff. de Jurisd. omni. Ju. & l. *Mandatum*, Cod. Mandati. Estque per se creditum difficile, d. gratiam expirare, si sit sine præcepto, secus verò si cunctis præcepto.

Unus modus ad hæc respondendi esse posset, concedendo, gratiam esse factam, si sit in materia spirituali, & principaliter pro bono animæ sine strepitu Judicii; secus verò esse de facultate extra hujusmodi materiam. Nam in hunc modum cessant difficultates, & Jura conciliantur;

tur; & prior pars responsi favet Religioni, posterior autem in Jure expressa est, & facit ad restringendas ambitiones, fraudes, lites.

7 Alter & communiter receptus modus respondendi est, Jura non niti in specialitate materiæ, sed in forma concessionis, ita ut directè Delegatus non sit executor gratiæ jam factæ, sed faciendæ. Solum enim creatur causa gratiæ, quæ nondum est, saltem in eo cui intenditur, sed est vel sola permissio, ut alter circa eum operari possit, vel quasi denominatio extrinseca à data potestate; & hæc aliquid quidem est in Delegato, at non Privilegium ejus. Idemque est de Rescripto Dispensationis: non enim est gratia Delegati, sed potius habet rationem Mandati.

8 Secus ergo est de Delegatione indirectâ, seu quando subdito directè datur facultas vel licentia aliqua, cujus usus pendeat ab alio operante circa ipsum. Nam tunc gratia ista est facta,

arg. *si super gratia*, de Off. Del. in 6. & ideo accessorium sequitur principale, ut in licentia eligendi Confessorem, suscipiendi Ordines à quocunque &c. Solum in judicio Pœnitentiæ non videtur admittenda differentia inter directam, & indirectam facultatem, quia id judicium magis est Gratiæ, quàm Justitiæ, & consequenter metiendum per regulam Gratiæ.

9 Notandum, censerî gratiam plenè concessam, esto desit scriptura; nam hæc solum necessaria est ad probationem, non ad valorem ejus. 2. Si gratia nondum acceptata est, manet eo statu, quo erat ante mortem dantis. Nam ex parte hujus jam fuit perfectè data, nec per mortem revocata; ut eadem regulâ juxta probabiliorem utendum est etiam in Donationibus. Potest tamen per Successorem revocari ante acceptationem, arg. l. *Nee ambigi*. Cod. de Donat. quia non succedit ut Hæres ex voluntate defuncti,

CAPUT XXXII.

Quando ratione formæ Privilegium limitetur
ad vitam Concedentis ?

1 **I**N c. *Si gratiose*, de Rescript. in 6. pro Regula ponitur, quod Privilegium exspiret morte concedentis, si in eo dicitur *usque ad beneplacitum nostrum*; secus si dicitur *usque ad beneplacitum Sedis*. Et ratio posterioris clara est, quia *Sedes ipsa non moritur*, ut textus addit. Unde idem procedit etiam in Privilegio odioso, ut & ratione & exemplo, quod affert textus, constat.

2 Difficultas est de priori parte Regulæ. 1. quia conditio per se inclusa in dispensatione, nec facit hanc conditionatam, nec operatur aliquid, si exprimitur: at d. particula *ad beneplacitum nostrum* per se inclusa est, & subintelligitur in omni Privilegio, etiam concessio in perpetuum. 2. Particula *donec revocavero*, non limitat durationem Gratia. c. *Si Delegatus*. de Off. Del. in 6. ubi notant Doctores: ratio autem alia non est, nisi quia d. particula per se est inclusa. 3. Sequeretur etiam differre formas *Ego concedo*, & *Sedes concedit*; ad eum modum, quo particulae,

Beneplacitum proprium, & *beneplacitum Sedis*.

Ad 1mum. Resp. aliud esse 3 concessionem; aliud, durationem ejus. Prior solum requirit consensum, dum fit concessio; & ita verbum *Concedo* vi suâ nil explicat, aut statuit de perseverantia & duratione d. consensûs. Posterior explicatur per particulam supperadditam; & ita hæc non est conditio per se inclusa in d. consensu.

Ad 2dum. Resp. d. particu- 4 lam requirere novum actum, scilicet revocationis; secus verò esse de particula *beneplacitum*. Solum enim includit perseverantiam moralem & interpretativam prioris actûs: ad hanc autem requiritur duratio personæ concedentis, quia moralis duratio beneplaciti proprii non extenditur ultra statum vitæ, ut ponderatur in d. c. *Si gratiose*. Quod quidem satis speculativum est, sed sufficit, ita Jure expressum esse.

Ad 3tium. Resp. aliud esse 5 de Rescripto Justitiæ; aliud de

de Privilegio. Prius cessat morte mandantis. c. *Relatum*. c. *Licet undique*, de Off. Deleg. cum similibus. De posteriore secus est, ut constat ex dictis cap. sup. & c. *Si superet gratia*, eod. in 6. c. *Si cui nulla*. de Præb. in 6. & ex usu quotidiano, cum Papa in persona propria concedere possit Privilegium simpliciter perpetuum; sicque nulla in præsentī differentia sit inter d. particulas.

6 Q. Quid sentiendum de particula *ad annum ad beneplacitum meum*? Sanch. cum aliis censet, gratiam non extinguī cum concedente, sed post annum; & hoc elapso, non nisi cum vita

ipsum, quasi sensus sit divisivus & copulativus, *ad annum, & ad beneplacitum meum*. Sed contrā, quia particula *Beneplacitum* non ponitur ad ampliandum, sed ad restringendum, ut concessio sit pro anno, & intra illud tantum, eveniente morte Concedentis. Tunc enim expirat, sicut cum dicitur. *Ad annum, nisi revocavero*; cum particula *Beneplacitum* magis restrictiva sit. Denique particula *Et* apponitur per suppletionem, quod non licet in interpretando; præsertim cum Concessio, de qua quæritur, sit simplex & categorica, minimè verò copulativa.

CAPUT XXXIII.

De Amissione Privilegii per Renuntiationem expressam?

Suppono, Privilegium esse renuntiabile, per se loquendo, c. *Si de terra*. c. *Accedentibus*. de Privil. c. *Ad Apostolicam*, de Regul. l. *Si quis in conscribendo*. Cod. de Pact. Sermo autem est de Privilegio permanente per modum potentie seu actus primi, non de habente effectum momentaneum per modum dispensationis. Nam semel fa-

ctum, infectum esse nequit, nec quod ablatum est, redit, ut Impedimentum dirimens, Irregularitas. Dixi, *per se loquendo*, utique respectu Privilegii proprii & quasi adæquati, cui non fit beneficium coactum. Si ergo Renuntiatio non tenet, erit, quia renunciāns non est adæquatum subiectum Privilegii, vel quia

K k k 2

hoc

hoc continet etiam jus alterius, ut c. *Cum tempore*. de Arbit.

- 2 Renuntiatio Privilegii alia est impropria, alia propria. Aliud enim est, liberè non uti Privilegio; aliud, abjicere à se ipsum jus utendi, seu voluntariè abdicare. Prius ergo impropria Renuntiatio est; ad posterius autem necessaria est voluntas libera, arg. c. *Cum nobis*. de Elect. alias necessitas vel impotentia erit. Imò ipse usus Privilegii per se liber est, nisi aliunde accedat obligatio, ut à Superiore, Lege Positivâ vel Naturali, ut in multis casibus esse potest, & notat Gl. d. l. *si quis*.

- 3 Primò. Ad Renuntiationem expressam necessaria est voluntas expressa abdicandi à se Jus totum, quod per Privilegium confertur. Nam voluntas est tanquam principalis causa Renuntiationis: ergo ut hæc, ita & illa expressa esse debet. Neque sufficit voluntas nunquam utendi Privilegio, quia illa nec inducit obligationem, nec utendi potestatem tollit. Dixi *totum* &c. si enim cedatur solum pro una vice, uno munere &c. non privat toto Privilegio, arg. l. *Voluntaria*. jun. Gl. Cod. de Excus. Tut. solumque fit Renuntiatio partialis, & secundum quid.

Dices, sufficere voluntatem 4
generalem, quin sit specifica; itémque virtualemente citra formalem voluntatem abdicandi se Jure. Resp. æquivocationem committi, cum aliud sit, voluntatem esse formalem; aliud specificam. Licet autem ex parte intellectus conceptio sit generica; tamen voluntas generalis omnes species generis comprehendit, & eatenus specifica est, ac etiam expressa respectu omnium, utique quantum potest salvâ ratione Juris, & recti sermonis, arg. l. *si ex pluribus*. ff. de Solut. cum similibus. Nec enim consensus extenditur ad nec cogitata, nec verisimiliter comprehensa sub cogitatis, ut in Contractu notatur, eademque est ratio in præsentia.

Rursus ut Renuntiatio sit 5
virtualis, necesse est, ut voluntas velit aliquid repugnans ipsi Privilegio in se, quatenus hujus fundamentum tollit, vel ad ejus usum perpetuò inhabilitat. Secus enim est, si repugnantia sit solum pro aliqua occasione temporis &c. Et tunc voluntas est formalis, quantum est ex parte volentis, quamvis ex parte objecti dicatur voluntas virtualis.

Secundò. Ad Renuntiationem expressam non sufficit voluntas merè interna sine aliquo signo

signo externo. Nam sermo esse debet de Privilegio concedente aliquid contra Jus, vel quod alias non liceret; alias solum erit declarativum, nec capax renuntiationis: ergo ex Renuntiatione redire debet obligatio prior, seu quæ est secluso Privilegio. Atqui obligatio talis non redit vi privatae voluntatis, cum nec nudum propositum eam inferat, nec hic sit promissio, nec etiam obligatio respectu tertii, quia actus merè internus nihil operatur inter homines, nec promissio interna sufficit nisi in ordine ad Deum. Deinde d. obligatio rediens vel esset à voluntate privata, tanquam causa per se, vel aliunde? Non primum, quia nemo præcipit sibi directè; & voluntas est domina sui, consequenter retractare potest priorem actum.

7 Neque secundum dici potest, quia nec est Lex humana, quæ de hoc actu, utpote interno, disponat; nec etiam Lex Divina Positiva, sive scripta, sive tradita de illo est; nec Lex Naturalis obligat ad non mutandum propositum; nec denique præceptum Superioris sive in generali, sive in particulari sic fertur, cum quis internè renuntiat. Quod si dicas, priorem Legem seu obligationem sequi ex renun-

tiatione, ut à removente prohibens, quia Privilegium datur cum limitatione, nisi renunties; respondetur, supponimè, quod probandum est.

Unde enim constat de d. limitatione? Non enim est ex natura rei inclusa in Privilegio, alias idem esset in omni dispensatione, sicque rediret Impedimentum Matrimonii, obligatio Jejunii, Interdicti &c. Dein limitatio est ultra verba Privilegii; & si in hoc locum habet tacitum, etiam in ipsa renuntiatione interna habet, scilicet donec ad priorem voluntatè rediero. Et quidquid de hoc sit, certum est, voluntatem internam semper explicandam esse, ut solum sit simplex nolitio Privilegii citra voluntatem obligandi se denuo, seu cum solo proposito non utendi. Quia nunquam præsumitur obligatio, nisi de ea constet: constat autem ex communi usu, d. voluntatem non haberi aliter; sicque usui tantum, non ipsi Privilegio contraria est.

Quod si sit voluntas directè contraria Privilegio, tamen solum est ex ignorantia, quasi in potestate sit sic se abdicare. Nam vel illud se habet per modum dispensationis, vel per modum facultatis seu licentiæ, vel Delegationis Jurisdictionis? Si in m.

consummatur in acceptatione absolute, quia non redit Irregularitas, Inhabilitas &c. Si 2dum. ergo sicut non impono mihi obligationem solvendi Decimas, à quibus erat exemptio, ita nec in Privilegio absoluto, & alterum non respiciente. Si 3tium. idem est, quia licet usus pendeat à Delegato, non tamen Delegatio, ut pro certo tenendum est in foro interno. Nec talis modus mutationis est accommodatus hominibus, sequerenturque infinita incommoda, & ideo verisimile non est, consonare voluntati Superioris.

Et confirmatur optimè ex c. *Licet*, de Procur. in 6. quod in omni simili casu procedit. Vel enim Privilegium est absolutum, vel est respectivum alterius, quatenus renuntiando, commodum vel jus ei ceditur? Si 1mum. requiritur acceptatio Superioris, alias hujus voluntas perseverat esse eadem, & consequenter stat libertas Privilegiarii ad mutandam suam voluntatem, ut in d. c. *Licet*. Si 2dum. ergo ejusdem,

cujus interest, acceptatio requiritur; quomodo enim ei alias Jus quæritur? Igitur requiritur signum, quod vel sufficienter declaret assensum ab altero acceptandum, vel sit Lege statutum, aut acceptatum, d. c. *Si de terra. c. Quam periculosum. 7. q. 1. l. Quæritur*, ff. de Edil. Edicto. In dubio autem statuitur intentione Privilegiarii quoad forum internum; quoad externum verò dispositione Juris, favendo possessori, donec oppositum probetur.

Dices. Ad abdicandum dominium sufficit actus internus: ergo. Resp. laborari in conciliatione Jurium, scilicet l. 7. §. *In amittenda. l. Quemadmodum. 8. l. si quis. 17. §. Differentia* ff. de acq. possess. At pro constanti haberi oportet, Jura, quæ dicunt, solo animo amitti possessionem, non loqui de voluntate purè internâ. Nam semper necessaria est cessio possessionis, l. 1. §. *si verò*. ff. eod. at cessio saltem requirit manifestationem illius animi, & acceptationem.

CAPUT XXXIV.

An per non usum perdatur Privilegium vi tacitæ Renuntiationis, vel tituli alterius?

1 **P**rimò. Privilegium non amittitur per non usum inere negativum, qui non sit propriè omisivus & voluntarius. Nam in primis non usus versari debet circa affirmativum Privilegium, quia negatio opponitur affirmationi: affirmativum autem non dat facultatem pro semper, sicut nec Lex affirmativa obligat pro semper, sed pro temporibus opportunis: ergo non uti Privilegio extra occasionem, vel stante ignorantia, impotentia &c. &c. non est cessio ejus. l. *In filiis*. Cod. de Decur. ibi: *Quædam habere possumus, etsi nobis utilia non sunt*. Habet ergo non usus tunc aliam causam, quàm abdicationem.

2 Secundò. Privilegium per solum non usum non amittitur viâ Præscriptionis &c. Nam hæc non potest esse ipsius Privilegarii contra se, cùm Præscriptio essentialiter includat habitudinem ad alterum, & desit materia capax Præscriptionis, quia jus non utendi ex natura rei competit: similes autem facultates

non sunt præscriptibiles, juxta Balbum. Idem est de obligatione utendi: nam est onus, & nemo præscribit contra suam voluntatem, & in præjudicium, sed in commodum.

Neque alius præscribit tunc 3 contra Privilegiarium, quia iniquum est auferre dominium, quod usus non abstulit l. *Nec utilem*. ff. Ex quib. cau. major. & quod alteri oblatum non est, non intelligitur amissum: per non usum autem alteri nil oblatum est. Præterea Præscriptio supponit possessionem præscribentis; quomodo enim intelligi potest sine hac usucapio?

Dices, ita esse de Præscrip- 4 tione Positiva, quâ alteri jus acquiritur; secus verò de privativâ, quæ solum tollit jus; sic enim Jura Incorporalia amitti possunt, ut Servitutes, Actiones &c. l. 1. & 2. ff. Pro derelicto, l. *Sequitur*, §. *Si viam*. ff. de Usucap. l. *Hæc autem*. ff. de Servit. Præd. Urban. l. penult. Cod. de Servit. l. 3. Cod. de Præscript.

5. Sed

5 Sed contrà est, quia res corporalis non amittitur solo non usu, ut mobilis, nisi abjecta sit, & immobilis, nisi quis de ea exeat animo relinquendi, nec aliter occupabilis est pro derelicto. Non enim Præscriptio est ex Lege Naturali, sed Positiva: hæc autem nullibi disponit, illam fieri solo non usu, sed sicut Usucapio supponit possessionem, ita amissio domini amissionem possessionis; ad quod impertinens est non usus.

6 Si verò res est incorporalis, amissio juris non fit, nisi ut consequens ad positivam Præscriptionem, quâ acquiratur aliquid contrarium illi juri. Amissio enim, & Præscriptio Juris non sunt in eodem, l. 2. Cod. de Præscript. longi temp. pro libert. Nec enim dominus amittit jus in servum non usu, nisi ut ex parte hujus est possessio libertatis &c. Idemque de amissione est servitutis rusticanae, servatâ proportionem: nemini enim servit res sua, l. *Jure communi*. ff. de Servit. Urb. sed usus contrarius priori juri intercedere debet, ut utendo agro suo liberè & sine impedimento; aut cum quis diu possidet rem suam, suarumque rerum libertatem, sicque actio alterius cesset.

Tertiò. Privilegium, quod 7 redundat in onus, vel quasi servitutem aliorum, potest amitti per non usum Privilegarii, quatenus alii contra eum præscribere possunt; quod frequenter non fit sine positivo actu præscribentis. Patet ex dictis, estque exemplum in amissione Juris eligendi, percipiendi Decimas. Nam Privilegiarius eatenus intelligitur non uti Privilegio, quatenus alii sine illo actum electionis &c. exercent; sicque præscriptio fit ad instar Servitutum Urbanarum, in qua requiritur actus aliquis ex parte præscribentis, ut ex propria materia suppono.

Quartò. Privilegium, quod 8 est absolutum citra respectum aliorum, vel saltem non gravans alios, ut facultas eligendi Confessorem, audiendi Confessiones &c. non amittitur per non usum viâ Præscriptionis, nec etiam per tacitam Renuntiationem, nisi ex Jure constet interpretatio voluntatis talis. Non enim potest intelligi præscriptio alterius, quem res non respicit, aut non gravat: at d. facultas est in juvamen, non in præjudicium Pastoris ordinarii; magisque attenditur favor Animarum.

9 Rursus Renuntiatio non significatur solo non usu, ut dictum est: ergo opus est adminiculo Juris, sic illum interpretantis. Imò stante tali Jure, Privilegium propriè non perit Renuntiatione, sed lapsu temporis præfixi à Jure, ut probabilissimè dici potest de Privilegio Nundinarum. Quanquam rectè dicatur Renuntiatio interpretativa, cum non utens tanto tempore moraliter convincatur nolle Privilegium.

10 Quintò. Non usus utut longissimus, non sufficit ad amittendum Privilegium seclusâ Præscriptione. Nam si hæc intervenit, etiam ejus regula sequenda est quoad tempus, ut 10. annorum inter præsentem, & viginti inter absentes de Jure ordinario: de speciali verò 30. vel 40. ut de Monasteriis significatur c. *Accedentibus*. de Privil. & generaliter ad loca pia applicatur c. *Illud*. de Præscript. cum similibus, & Auth. ult. Cod. de SS. Eccl.

11 Seclusâ autem Præscriptione secus est, quia nullum est Jus, quod generaliter statuatur aliter de solo non usu formaliter & per se, sed Canones loquuntur de usu contrario, & Leges de Nundinis, ut l. 2. ff. de Nundin. In materia autem odiosa

non fit extensio de casu ad casum. Si autem Jus tempus non determinat; non est unde id determinetur: ergo solo non usu non perit Gratia, loquendo formaliter & per se, seu seclusâ Præscriptione & speciali declaratione Juris, ut d. l. 1.

Coll. 2. Privilegium per non usum amitti vi Præscriptionis, licet defuerit animus renuntiandi. Nam Præscriptio procedit contra invitum, & obtinet in foro etiam interno, ut nunc principium ferè indubitatum est. Coll. 2. Secus esse in conscientia, seclusâ Præscriptione, & extra casus specialiter Jure expressos. Nam vera Renuntiatio tunc non est, vel si esset, sufficit non esse significatam satis exterius, aut non acceptatam: ergo cessat omne fundamentum habendi pro amisso Privilegium.

Coll. 3. quoad forum exter-¹⁴ num idem probabiliter esse. Nam licet opposita Regula communiter recepta sit, tamen exceptiones, quæ addi solent, rectè comprehendunt Privilegium merè absolutum, teste Felino dicente, Privilegium, quod in mera facultate consistit, non perdi non usu, & esse communem sententiam. Coll. 4. Jura specialiter decernentia amissionem Privilegii per non usum,

tenere etiam in foro interno. Nam Privilegium vi ipsorum fit conditionatum: at hoc condi-

tione non positâ, cessat, non præsumptione tantum, sed verè & reipsâ.

CAPUT XXXV.

Quando & quomodo Privilegium amittatur per usum contrarium?

1 **P**rimò. Ad d. amissionem requiritur actus ipsius Privilegarii, & contrarius non solum materiali omissioni actus, sed exemptioni ipsi, ita ut fiat ex obligatione, vel subdendo se obligationi, quam Privilegium auferebat. Non enim sufficit jejuna die non præcepto &c. &c. & ideo juxta Bart. l. i. Cod. de his, qui sponte publ. mun. Abb. c. *Cum accessissent*. de Const. per protestationem, quod actus fiat ex mera voluntate & liberalitate, contrarietas eliditur, uti etiam quoties hæc voluntaria non est, putà nesciendo Privilegium, aut directè cavendo, ne quid contra id fiat.

2 Oportet autem, ut Privilegiarius possit renunciare; aliàs nec ex voluntate operantis, nec à Jure efficax est renuntiatio. Ut si Privilegium est commune, & cum necessitate utendi. c. *Contingit*. de S. E. c. *si diligenti*. de

Foro comp. Quidquid enim cedas, Processus nullitas non vitatur. Idem est de Privilegio, quod datur ut Prærogativa Communitatis quâ talis, sive ad usum ejusdem, ut personæ fictæ, sive pro usu singulorum, sed citra necessitatem. Privati enim sibi præjudicare possunt, sed non Communitati, cum non ipsi sint Privilegarii, sed hæc.

3 Secundò. Per usum contrarium non perit Privilegium quoad usum futuri temporis, seclusâ Præscriptione, sed solum quoad actum & causam præsentem, de qua agitur, idque ob tacitam Renuntiationem. Nam hæc fit per positivam actionem, quâ alteri jus acquiritur, & consequenter firmum, c. *Gratum* de Off. Del. c. *Ex ore*, de his, q. fi. à maj. par. c. ult. de vita & hon. Cler. l. ult. ff. de Privil. Veter. l. 2. ff. ad Municip. l. 2. in fine ff.

ff. de Decur. l. 3. Cod. de his, q. spon. publ. mun.

4 Ratio prioris partis est, quia per solam contraventionem non renuntiatur nisi in eo, in quo contravenitur: at non contravenitur, nisi hîc & nunc, & in tali materia: estque expressum l. 2. ff. de Privil. Veter. Faciuntque c. *Si de terra*, & c. *Accedentibus*. de Privil. quatenus Præscriptionem requirunt ad excidendum Privilegio simpliciter, & in totum. Abbas tamen & Felin. censent, Privilegium privati unâ contraventione finiri. c. *Cum renuntiatur*. 32. q. 1. c. *Cum accessissent*. de Constit. & l. ult. ff. de Privil. Veter. secus verò, si sit Communitatis, per præscriptionem tantum.

5 Sed contrâ est 1. ad hominem ex dictis, quia qui subit munus contra Privilegium generale, non præjudicat sibi quoad alia, nec quoad idem, si de novo eligatur. l. *Voluntaria*. Cod. de Excus. Tut. ubi Gl. Bart. & alii; quamvis textus etiam alium intellectum habere possit. Quâ ergo ratione restringitur Renuntiatio in generali, eadem in perpetuo Privilegio restringi poterit. 2. Quoties cadere potest alia præsumptio, quam renuntiandi in totum, non præsumitur Renuntiatio totalis, ut-

pote odiosa; & fatetur Felin. favetque Abb. c. *Ad audientiam*. de his, quæ vi & c. dicens, modicam conjecturam sufficere ad excludendam præsumptionem spontaneæ Renuntiationis.

Si autem sermo est de Renuntiatione quoad præsens tantum; ergo cessat differentia inter Communitatem & Privatum, servatâ proportionem. Si enim Monasterium cum consensu Capituli solvit Decimas, valet actus, citra præjudicium tamen alterius. Privatum autem Religiosum solvendo, nihil agere etiam pro uno actu, constat ob carentiam potestatis: at idem est de Privilegio privati, ut si ipso inscio, servus solvit. Utroque tamen casu, si validè solvitur, amissio Privilegii solum fit secundum quid, seu pro tali actu, ut apertè Bart. d. l. *Voluntaria*. & l. ult. ff. de Const. Princ.

Neque Jura objecta cogunt: 7 nam d. c. *Cum renuntiatur*. agit de renuntiatione peccati, quod in totum abjici debet, quin sufficiat unus actus virtutis. In d. l. ult. autem, qui eligi se passus est, rectè cogitur implere omnes obligationes ex electione sequentes in munere gerendo; aliàs frivola & inutilis esset consensus in electionem. Manet tamen Privilegium integrum quoad

non connexa cum eo munere. Dispositio denique d. c. *Cum accessissent*, retorquetur; nam per se primò respicit bonum commune Ecclesiæ, licet redundet in bonum singulorum: & ideo per singulos, ut singulos renunciari ei non poterat, sed per Capitulum.

8 Ratio autem est, quia tale Rescriptum non habet tractum successivum, sed consistit in unico effectu, qui in continenti fit, vel tollitur, consequenter per unam etiam contraventionem. Nec enim dignitas extincta restituitur pro una vita, vel certo tempore, sed ut perpetua: ergo sicut prius Statutum de illa factum fuit communi consensu, ita eodem etiam sublatum est omnino & in totum. Simile habetur l. 2. Cod. de Iu. domin. impetr.

9 Tertiò. Nec unus actus contrarius, nec plures quolibet numero sufficiunt, nisi legitimo tempore ad præscribendum continuetur usus. Suppono enim, ad Præscriptionem requiri, ut non interrumpatur: per contraventionem autem unius incipit alter præscribere, & quasi possidere jus suum contra illum; sicque Præscriptio non incipit sine possessione, curritque hæc usque ad consummationem, quam-

diu nil fit, quo prior contraventio retractetur. Igitur nec ratione, nec Lege determinatus est certus numerus actuum, sed eatenus solum sequentes actus necessarii sunt, quatenus aliàs retractatur prior voluntas, sicque impeditur præscriptio. Nam vi unius contraventionis non retractata, alter continuat possessionem, ut in præscriptione Servitutis Urbanæ.

Coll. 1. ad præscribendum 10 contra Privilegium requiri 40. annos, ut expresse c. *Illud*. de Præscript. & d. c. *Accedentibus*. quo derogatur d. c. *Si de terra*, estque receptum communi usu & sententiâ Doctorum. Coll. 2. protestationem non esse necessariam ad cavendum in futurum Privilegio; juvare tamen, tum ut clarius in foro externo constet de animo operantis, tum ut tunc non inchoetur præscriptio, quia nec jus, nec possessio tribuitur alteri, bonâ fide impeditâ. Imò quoad præsentem actum, juvat si protestatio sit de coactione, de ignorantia Privilegii &c. nam actus agentium non operantur ultra intentionem.

Quartò. Renuntiatio tenet in conscientia, tum si accedit Præscriptio consummata, tum etiam quoad effectum præsentem in Pri-

Privilegio habente tractum successivum, tum denique si Privilegium consistit in uno actu, ut d. c. *Cum accessissent*. De vi Præscriptionis constat. Quoad alias partes suppono agi de Privilegio non absoluto, sed respiciente alterum, cui aliquid commodi vel juris ex Renuntiatione accedere possit. Licet ergo hæc sit tacita; tamen actus externus, moraliter ac per se loquendo, procedit ex animo valide & cum effectu operandi, etiamsi sit contra proprium Privilegium: ergo non præsumptivè, sed verè fit amissio illius, vel secundum quid, seu quoad præsentem effectum, vel omnino & in totum, si qualitas ejus ita poscit, ut in d. textu necessariò actus &

effectus secum trahit revocationem prioris Statuti.

Dixi, loquendo per se. Secus¹² enim est, si quis ex ignorantia agat prioris Privilegii, aut contrarietatis cum actu; item si involuntariè vel coactus. Unde Juristæ dicunt, si ex conjecturis constet, defuisse animum renuntiandi, privandum aliquem non esse Privilegio. Si ergo absque scandalo fieri possit, is qui ob defectum probationis condemnatur, poterit in Conscientia indemnem se servare. Aliquando tamen in pœnam negligentiae vel fictionis statui posset privatio, sicque hæc in Conscientia obligaret, ut sententia justè lata.

CAPUT XXXVI.

Quando & quomodo Privilegium amittatur per illius abusum?

Aliud est, propter delictum fieri amissionem Privilegii; aliud propter hujus abusum. Prius generalius est, nec sufficit, nisi in casibus Jure expressis, ut in Trid. Sess. 6. c. 10. de Ref. Posterius culpam dicit circa usum Privilegii, &

ad tria membra reducitur. Nam 1. abusus fit per excessum, seu utendo plus quàm concessum est quoad locum, tempus, materiam. 2. Sumendo occasionem ex privilegio ad licentiùs injuriandum. 3. directè repugnando fini Privilegii, ejusque funda-

mentum destruendo, ut negligendo studia, ob quæ fuit exemptio à residendo.

- 2 Regula igitur vulgaris est, per Abusum amitti Privilegium. Ita c. *Ubi*. d. 74. c. *Privilegium*. 11. q. 3. c. *Licet*, de Regular. c. *Ut privilegia*, de Privil. c. *Contingit*. 2. de S. E. c. 1. & 2. de Post. Præl. Intelligitur autem d. Regula de quolibet genere abusuū supra notatorum, tum quia Jura cit. non distinguunt, sed absolute loquuntur, & omnes dicti excessus sunt proprie dicti abusus: tum quia ferè in omnibus injuria fit Privilegio, & ideo merito punitur quis in eo, in quo peccavit.

- 3 Secundò. Privilegium ex d. causa amittitur aliquando quoad jus ipsum, sive adæquatè, sive ex parte; aliquando autem solum quoad effectum præsentaneum. Sumitur ex dictis de Irritatione Pœnali: nam d. amissio aliud non est, quàm quædam irritatio Privilegii: excessus autem non semper sunt digni pœnâ æquali. Exempla sunt tum in cit. Juribus, tum in c. *Renuntiamus*. 25. q. 2. c. *Cum in cunctis*. §. ult. & c. *Cum Vintoniensis*. de Elect. c. *Vel non est compos.* de Temp. Ordin.

- 4 Tertiò. Incurritur d. amissio aliquando ipso Jure naturæ.

Unus modus est, cùm excessus solum coloratur titulo Privilegii. Sed non tam amissio est, quàm carentia Privilegii, quia usurpatur, quod datum non est. Rectius exemplum est de non studente, & exempto à residendo. Non enim facit fructus suos, ut probabiliter dixit Perez, quia servitium Ecclesiæ commutatum est in studium: acceptio autem stipendii sine servitio, est injusta, consequenter ipso facto nulla, ut in simili l. *Generaliter*. Cod. de Epp. & Cler. c. *Generaliter*. 16. q. 1. Idemque est, quoties constiterit, Privilegium omnino concedi propter talem actionem.

Non autem tunc amittitur Privilegium in radice, seu in futurum, quia id non sequitur ex natura rei, nec ut supponitur, Jure Positivo statutum est. Potest autem contingere, ut propter abusum omnino cesset causa Privilegii, sicque hoc pereat, juxta regulam supra tractatam, quòd cessante causâ, utique adæquatâ, cesset effectus.

Quartò. Jure Positivo non incurritur d. amissio ipso facto, nisi satis expressum sit. Patet ex dictis de Lege Pœnali, quòd ordinariè requiratur sententia Declaratoria saltem Criminis, si privatio est Pœnalis. Fertur au-

tem

tem ipso facto, cum dicitur: *No-
verint se privatos.* ut d. c. *Cum in
cunctis.* & d. c. 2. & c. ult. de Vit.
& hon. quamvis verba, *Cum fa-
cto Privilegium abjiciant*, non sig-
nificent amissionem ipso facto.
Possunt enim dici de quolibet

abutente, præsertim in casu tex-
tus, ubi quasi fundamentum
Privilegii tollitur. Si ergo cla-
rum est, fundamentum ipsum
tollì, opus non erit Declarato-
riâ, sed solum in casu dubio ex-
pectari poterit.

CAPUT XXXVII.

An Privilegium semel concessum, revocari possit
à Concedente, vel alio?

1 **P**rimò. Concessum non sub-
dito & acceptatum, irrevoca-
bile est à Concedente.
Ita Communis Innoc. Abb. Fe-
lin. Host. &c. Nam res transit
in contractum: at non subditus
privari non potest rebus vel Ju-
ribus suis, unde unde acquisitis.
Hinc etiam Successor Conce-
dentis tenetur Privilegiario ser-
vare jus suum, quia hoc est sim-
pliciter acquisitum post pactum
consummatum; & aliàs nulla
Pacta cum Principibus Supre-
mis firma essent & perpetua:
quod est contra Jus Gentium,
rectam gubernationem & pa-
cem communem.

2 Sequitur, idem esse de alie-
natione Jurisdictionis, quid-
quid alii limitent. Vel enim po-
tuit ita alienari ac dividi à Sede

seu Corona, vel non potuit?
Si Imum. donatio, utpote sim-
pliciter & absolute facta (ut sup-
ponitur) irrevocabilis est. Si
adum. ergo alienatio sic præju-
dicans, habet subintellectam
conditionem, nisi Successor re-
vocet. Idem est, si successu
temporis fiat notabilis mutatio,
& tale detrimentum, quod à
principio concessionem reddis-
set injustam. Nam talis limita-
tio intrinsecè inclusa est ex na-
tura rei: sicque non tam fit re-
vocatio, quam declaratio inclu-
si. Hucque spectant limitatio-
nes variae, quæ fieri solent cir-
ca d. Regulam.

3 Secundò. Privilegium con-
cessum subdito, est revocabile
à Concedente. Conclusio non
potest in tam confusa generali-
tate

tate comprehendi unâ ratione, nec etiam declarari satis. Aliud ergo est de Privilegio concessio per contractum onerosum vel lucrativum; aliud de dato gratis. Prius per se loquendo, non potest tolli, quia Princeps tenetur servare pacta etiam cum subditis facta, cum obligatio sit ex Jure naturæ.

4 Dixi, *per se loquendo*, quia in casu raro subditus, ut rebus suis aliis, ita & Privilegio privari potest; quanquam tunc non tam revocatio ejus sit, quam declaratio conditionis inclusæ à principio, sicut & alia bona intelliguntur in talibus casibus subiecta dispositioni Principis. Hic tamen, quoad commodè potest, tenetur ad recompensationem: quia licet contractus propter causam publicam vel aliam urgentem rescindi possit, Subditus non tenetur sua gratis cedere, cum id necessarium non sit bono publico, nec Princeps sit absolutus dominus rerum Subditi.

5 Addunt ferè omnes, huc reduci Privilegium Remunerativum. Non enim datur gratis, & si id, quod datur cum onere in futurum, impletâ conditione revocari nequit; ergo nec quod datur intuitu præteriti laboris. Estque certius, si remuneratio

debita est ex Justitia, quia si ex gratitudine tantum, hujus ratio non sufficit ad proprium & rigorolum contractum, quamvis ipsa ratio gratitudinis includat irrevocabilitatem, si Privilegium non est excessivum. Solumque sequitur, facilius revocari sic datum, quam ex proprio Contractu, & Justitia Commutativa datum; itemque quod compensatio fortè non debeat ex Justitia, sed Gratitudine, ut prior remuneratio.

Idem est de Privilegio gratuito quidem, sed transeunte in donationem absolutam cum translatione domini vel Juris; ut cum donatur Castrum, Jus vectigalium, Servitutis &c. Nam etiam donatio est contractus quidam, qui postquam consummatus est, obligat ex Jure Gentium & Naturali, nec rescindi potest, nisi ex causa ad bonum commune pertinente, ut dictum est de contractu oneroso. Probabile autem est, non deberi compensationem legitimè rescissæ donationis: quia si causa à principio tenuisset, Princeps nec rem donasset, nec loco ejus aliam, cum id non sit intrinsecum Donationi, ut contractui includenti compensationem rei ad rem &c. &c.

7 Dices, à Doctoribus excipi donationem Jurisdictionis. R. Vel hæc absolutè potest transferri, ut per Feudum, vel similem contractum; vel sermo est de Suprema, quam Princeps à se abdicare nequit? Si Imum. exceptio fieri nequit, si donatio sit rationabilis. Si 2dum. ergo non fit donatio, sed commissio seu delegatio Jurisdictionis, quæ utique revocari potest, ut nunc universalius diceretur.

8 Conclusio enim procedit simpliciter de omni Privilegio Gratuito, quod manet in ratione pura Privilegii præter vel contra Jus. Patet ex quotidiana consuetudine Pontificum, Conciliorum &c. revocantium Privilegia. Neque enim hæc transeunt in dominium subditi, sed semper pendent à voluntate Principis, qui sicut abstulit, ita denuo præceptum ponere potest; & Pontifex denuo impedimentum ponere potest Matrimonii nondum contracti. Sempërque valida erit revocatio, quamvis illicita, si fit sine causa arg. c. *Decet.* de R. I. in 6. Quod mortale non est nisi ratione scandali, odii, vel gravis nocummenti proximi, quia licet non inferatur injustè, potuit facile vitari. Revocatio verò aliorum Privilegiorum, quæ in verum jus tran-

seunt, si sine debita causa fit, semper injuria est contra Commutativam.

Tertiò. Regula de revocatione Privilegii Gratuiti, manentis in pura ratione Privilegii contra vel præter Jus, procedit de quolibet Concedente, licet Supremus non sit; dummodo servetur proportio, & intra limites d. Privilegii sistatur. Nam ratio omnino eadem est, quia tale Privilegium etiam pendet ex voluntate Concedentis, qui denuo præcipere potest &c. Dixi, *si sistatur &c.* Nam si Privilegium transit in Contractum &c. ergo æquè tolli nequit, ac à Supremo, imò minùs, cum hic sæpe potestatem habeat circa res Subditi, quam Inferior non habet. Denique Privilegium non debet esse à Superiore confirmatum; alias ex capite alio irrevocabile erit.

Dices. Inferior non potestio semper revocare dispensationem sine causa, licet Papa possit, Gl. c. *Cum ex eo.* de Elect. in 6. v. *Septennium.* ubi Archidiac. Domin. Francus. Roman. Resp. differre Dispensationem, & Privilegium; nam illa, non istud dari potest in Lege Superioris ab

M m m

In-

Inferiore, & tunc non ita pendet ex arbitrio dispensantis, quia non potest Legem semel ablatam denuo imponere; & fortè dispensatio pendet ex voluntate Superioris tacitâ vel expressâ non revocandi nisi ex causa,

II Oppositum tamen probabiliter dici potest, quia Lex non tollitur absolute, sed sub conditione, nisi aliud voluero, quæ possibilis est, nec turpis, sed honesta, cum etiam Delegata potestas pendeat ex usu libero habentis, & non præsumatur abdicata. Nec cit. Doctores fortè plus volunt, quàm quòd illicita sit revocatio. Solùm enim allegant d. c. *Decet.* & c. *Ex tua.* de Fil. Presb. ubi solùm dicitur: *Nolumus irritari.* Estque distinguendum, an dispensatio habeat tractum successivum, & indefinite detur, an verò pro tempore indefinito? Si enim

posterius; ergo pro toto valuit, durante causâ, ut intendunt d. Doctores, facitque c. un. de Commod. & factum infectum fieri nequit, sicut nec restituitur impedimentum, vel quid simile, si dispensatio in momento habuit effectum.

Q. An Superior revocare possit Privilegium concessum ab Inferiore? **Resp.** ex causa valide & licite. 1. Illicite, si sine causa, nam est contra debitum ordinem, nec sine injuria Inferioris, nec sine detrimento Subditorum. Valet tamen revocatio, si fit à Papa, ut à quo omnis Jurisdictio pendet: quod probabiliter secus est de Inferioribus, cum non possint alium privare Jurisdictione ordinariâ, quâ Privilegium datum est, nisi fortè ex peculiari Instituto major sit dependentia à Superiore Prælato.

CAPUT XXXVIII.

Quibus modis soleat Privilegium revocari?

1 **P**rimò. Revocatio expressa sufficienter fit per clausulã generalem, loquendo regulariter. Nam genus comprehendit de se omnes species. Dixi *regulariter*. Excipitur enim Privilegium clausum in Corpore Juris. Ita Gl. cõmuniter probata ad Auth. *Quia*. Cod. Ubi de Crim. & Gl. in l. 3. Cod. de Silent. per textum. Nam quia habetur pro Canone, etiam Canonis, & non solius Privilegii derogatione opus est. Rursus excipitur Privilegium datum per Contractum, quia requiritur gravissima causa ad ei derogandum, nec præsумitur præjudicium tertii, nisi specificè expressum sit.

2 Alia exceptio est de Privilegio, cujus mentio poscitur de verbo ad verbum. Opus autem non est, ut tam distincta mentio fiat; quis enim ad hoc coget Pontificem, præsertim si nescit Privilegium particulare? Potest ergo is uti potestate, solum adhibendo verba alia reflexiva ad specialitatem formæ, ut *sub*

quacunque formâ verborum. Clem. 1. & 2. de Sepult.

3 Secundò. Sufficit etiam tacita revocatio, quæ fit sine clausula in actu signato directè derogando, sed in actu exercito & implicite, seu per quandam consecutionem, dummodo adsint conditiones necessariæ ad sic virtualiter derogandum. Nam in Jure tacitum æquiparatur expresso, suppositâ potestate: sine voluntate autem non fit revocatio: ergo ubi deest formalis, necessaria est saltem virtualis & æquipollens revocatio. Sufficit autem velle unum objectum in alio, vel effectum in sua causa, ut aliud vel causa censeatur virtute volita.

4 Tertiò. Ad d. Revocationem virtualem necessaria est, & sufficit tum scientia Privilegii, tum voluntas faciendi actum illi contrarium. Prior pars patet ex l. *Idem Ulpianus §. Sunt & alii.* ff. de Excus. tut. Non enim Imperator liberat à tutela, cum dat licentiam mutandi domicilium, nisi det sciens officium. Idem constat ex c. 1. de Const.

in 6. c. *Nonnulli*. de Rescript. est-
que clarum, & ab omnibus re-
ceptum. Solum notandum est
quoad posteriorem partem, ne
repugnantia voluntatis extendat-
ur ultra, quàm necesse sit. Po-
test enim solum esse pro hac vi-

ce, ut exemptio a tributo pa-
tiatur. Dictumque est in simili
de Renuntiatione, quia si re-
pugnantia non est major, etiam
virtualis abrogatio Privilegii
non erit major, nisi aliunde
constet.

CAPUT XXXIX.

Quando censeatur Princeps tacitè revocare Pri-
vilegium, operando contra illud?

1. **P**rimò. Per Legem univer-
salem non derogantem
expresse, non fit tacita de-
rogatio Privilegiorum in Cor-
pore Juris non contentorum.
Nam Legislator non præsumi-
tur scire Jus privatum, nec facta
particularia, c. 1. de Const. in
6. at d. Privilegia magis ad fa-
ctum pertinent, quàm Jus; se-
cùs ac contenta in Jure.

2. Secundò. Per particulare
mandatum hominis, seu Re-
scriptum, non derogatur taci-
tè Privilegium, seclusa clausulâ
expresse derogatoriâ. Est Com-
munis ex c. *Cum ordinem*. de Re-
script. & à fortiori sequitur ex
priori Regula. Nam Lex ma-
jori deliberatione conditur; imò
Rescriptum nec Legi derogat, ni-
si exprimat, l. *Rescripta*. Cod. de

Prec. Imp. Offer. c. *Rescripta*.
25. q. 1. ergo multò minùs Pri-
vilegio.

3. Tertiò. Per sententiam non
revocatur Privilegium, sed in-
terdum reprobatur. Perperam
enim objicitur c. *Suborta*, de Re
judic. ubi non dicitur *revocasse*,
sed *intelligitur reprobasse*, utique
declarando subreptitium, vel
desuetudine amissum. Vel ergo
sententia fertur, non obstante
Privilegio, vel hoc directè tollit
ob culpam? Si 2dum. ergo re-
vocatio fit expressa, non tacita,
de qua nunc. Si prius; ergo
Reprobatio fit, supponendo de-
fectum in facto vel Jure, de
quo agitur.

4. Quartò Privilegium prius
nunquam tollitur omnino per
subsequens per tacitam revoca-
tio-

tionem; diminui autem interdum potest, seu ex parte derogari. Nam posterius non prævalet sine mentione prioris. c. *Veniens.* de Præscript. ubi omnes, & c. *Abbatē* de Rescript. quia præsumitur procedere ex ignorantia facti vel Juris d. c. l. Sic Privilegium contentum in Corpore Juris derogat Juri communi; at non Privilegio non contento in eo. Aut ergo utrumque est generale vel speciale, aut prius speciale, & posterius generale? In priore casu posterius est nullum, quia non potest derogare priori, nisi id auferendo in totum. Idemque est in casu altero; stat enim prius Privilegium, alias in totum tolleretur.

5 Pars posterior sumitur ex c. *Dudum.* §. *Nos igitur.* c. *Quamvis.* de Præb. in 6. ubi expressè declaratur generi per speciem derogari etiam in Privilegiis, ut si prius est generale, & posterius

speciale. Nam Princeps non aufert sibi potestatem faciendi gratiam specialem, generali non obstante, nec fit contrarietas, sed solum exceptio prioris voluntatis, quam Pontifex sibi reservatam voluit, ut satis dicitur d. c. *Dudum.* Nec obstat ignorantia, utpote solum concomitans, quia gratia non minus concederetur, etiam si sciretur prius Privilegium, d. c. *Dudum.* nolendo necessitatem scientiæ ad excipiendum.

Procedit autem Regula de 6. Privilegio puro, quod tantum concedit Jus ad rem; secus enim est, si vi ejus jam esset res acquisita & possessa, ut propria; estque probabilissimum ut rectè Abb. d. c. *Veniens.* n. 11. quia verisimile non est, præjudicium tertii intendi in re jam sua sine majori cognitione causæ.

CAPUT XXXX.

Quando Revocatio Privilegii incipiat sortiri effectum suum?

1 **P**rimò. Si Privilegium revocatur per Legem publicam, revocatio non habet effectum, donec Lex sufficienter

promulgata sit. Nam nec Lex antè sufficienter constituta est, nec alios effectus habet: ergo nec hunc, de quo agitur.

2 Secundò. Unica Promulgatio in Curia, vel loco ad id constituto, sufficit ad effectum revocationis, quando aliud non exprimitur in ipsa Lege. Nam nec ex natura rei plus requiritur, nec Jure Positivo speciale quid disponitur. Requiritur autem Promulgationem in Diœcesi, ut vult Soto, & Med. sine fundamento est. Nam Consuetudo, quam allegant, non est, sed quotidie fiunt revocationes Pontificiæ, & tenent sine d. Promulgatione. Idemque est in Legibus cum Clausula. *Non obstantibus Privilegiis.* Denique eadem ratio est de Lege privata, quæ de Irritante.

3 Tertiò. Lex revocans Privilegium, non statim habet hunc effectum à die Promulgationis, sed post tempus necessarium ad illius obligationem; quod regulariter est duorum mensium, licet pro Curia soleat esse brevius, & pro locis magis distantibus debeat prolongari, prout necessarium fuerit ad humanam notitiam. Ita Bartol. & alii.

4 Nam nec de Jure naturali aliud cum fundamento cogitari potest, nec de Positiva dispositione alia constet, ut in simili de Lege irritante notatum est. Dein per revocationem inducitur obligatio: ergo non ante d.

tempus, utpote moraliter necessarium ad vitanda incommoda, perinde ac aliarum Legum publica notitia requiritur. Nec obstat l. ult. Cod. de Decur. ibi: *ex presenti die.* Particula enim accipi debet secundum Jus, & debitum ordinem; alias intelligi posset de die Consilii Regii.

Quartò. Lex revocans fortitur effectum post promulgationem, statim ac elapsum est tempus sufficiens ad Communitatem obligandam, licet in particulari invincibiliter ignoretur. Ita probabilior, & ferè consequens ad dicta.

Nam d. effectus per se non pendet ex scientia Subditi: ergo ex natura rei sequitur ex Lege perfectè promulgatâ, cum Jure Positivo non differatur, ut in Lege Irritante tenetur; nec enim ratio differentiarum ostendi potest: idemque est in Privilegio per Legem concessio. Nec refert, sustineri actus muneris publici; nam id non est vi Privilegii, sed per adminiculum Juris l. *Barbarius.* ff. de Off. Præt. Privata autem incommoda & sunt rara post tantum tempus, & minoris momenti, quam ut à Lege attendi debeant; nam respicit, quod est per se & morale.

Quintò. Revocatio Privilegii ab homine, seu privatim facta,

Sta, non habet effectum, antequam Privilegiario specialiter intimetur, seu ad ejus notitiam perveniat. Nam licet Jus id non declaret, sufficit communis usus & sensus sic interpretans mentem revocantis, ut in Indulgentiis notatur, propter plura incommoda, quæ ex modo alio cessandi sequerentur circa ignorantes. Nec est modus alius per se ordinatus ad oppositam notitiam, quam d. intimatio specialis; secus ac fit de Lege revocante, quæ suum proprium modum habet. Nec necessitas notitiæ est propter acceptationem, sed vitandum periculum & rigorem; sicque quodammodo major est, quam in concessione Privilegii.

7 Sexto. Ad d. effectum, loquendo generaliter, opus non est speciali nuntio vel Rescripto, sed sufficit, quacunque viâ ha-

beaturnotitia ex parte Privilegiarii. Nam d. notitia non requiritur propter acceptationem, sed vitandum periculum, ad quod sufficit, quocunque modo illa comparata sit: ergo sine fundamento Juris, vel rationis cogentis præscribitur modus alius. Nec urget illud, quod res, per quas causas nascitur, per easdem destruitur, nam facilius est destruere, quam construere; & ad hoc requiritur acceptatio Privilegiarii, non ad illud. Oppositum tenet Sanch. agens in specie de revocatione Delegationis. Sed ad præsens non refert materia muneris per se ordinati ad Regimen Communitatis; quanquam in eadem plures contrarium doceant, non sine fundamento Juris & rationis.

LIBER NONUS.

De Lege Divina Positivâ Veteri.

CAPUT I.

Utrùm ante Legem Moyſis data fuerit aliqua
Lex Divina Positiva?

1 **L**Ex ſumitur vel in vi termini communis, vel in vi nominis Collectivi: & priori modo de Lege hætenus actum eſt; poſteriore vero uſurpatur paſſim ab Apoſtolo, Rom. & Gal. & dicitur Lex vetus, ut etiam Jo. 1. Eodemque modo accipi ſolet Lex Gratiæ, & Lex naturæ. Patet ergo, Legem Divinam Poſitivam, ſi in ſenſu collectivo ſumitur, ſufficienter dividi in Veterem & Novam.

2 Primò. Ante Moyſen non fuit à Deo data Lex Poſitiva, plura Divina præcepta completens, per quam homines, vel aliqua eorum Congregatio in peculiari ſtatu à Deo inſtituta fuerit, & peculiari modo ad aliquem finem ordinata. Patet ex d. diſiſione Legis Divinæ cõmuniter receptâ, neque Scrip-

tura meminit Legis alterius, quàm præter Veterem Novæ ſeu Legis Gratiæ: de qua Jer. 31. If. 2. Mich. 4. Rom. 3. Gal. 5. Jo. 1. Ratio eſt, quia Lex collectivè ſumpta, ſignificat Jus integrum pro ſtatu Religioſo poſitum, in quo homines ſub peculiaribus ſignis ſeu Sacramentis in ordine ad Dei cultum in unum Corpus myſticum congregentur: ante Moyſen autem ſolum fuit Jus naturæ, ſub eo connaturale Gratiæ comprehendendo.

3 Secundò. Ante Legem Moyſis probabile eſt, dediſſe Deum hominibus interdum unum vel aliud præceptum opportunum pro illo tempore, juxta conſilium voluntatis & Sapientiæ ſuæ. Sermo eſt de ſtatu naturæ lapſæ; nam ante illum conſtat de præcepto dato Adæ, eſtque proba-

babile, etiam Angelis aliquod datum esse. Imò prius fuit vera Lex, in Capite obligans omnes posteros, ut comminatio mortis omnes comprehendit; & Eva Gen. 3. verè dixit, *Præcepit nobis.*

- 4 Exempla ergo præceptorum sunt 1. in Remedio Legis Naturæ. 2. in Circumcisione. 3. in differente usu Animalium Gen. 7. & in præcepto abstinendi à Sanguine Gen. 4. Quæ quidem præcepta, utpote communiter obligantia, fuerunt veræ Leges: & consequenter non videtur Lex Divina Positiva sufficienter dividi in Mosaicam & Novam, cum illæ antiquiores sint Moyse.

5 Sed contrà est, quia Leges solum erant particulares, non verò Jus quoddam integrum, de quo d. divisio intelligitur. Dein quantum ad Remedium Naturæ, non tam fuit Jus Positivum omnino, quam suo modo connaturale Fidei, esto ex Lege vel Consuetudine deter-

minationem acceperit. Circumcisio autem fuit anticipata, donec multiplicaretur populus sic signatus, cui Lex Vetust daretur; & ita fuit janua & inchoatio hujus.

Differentia inter Animalia 6 Munda & Immunda fortè quoad nomen anticipata fuit: in præcepto autem clarè supponitur, præcessisse diversam æstimationem eorum, sive à Deo immediate inducta sit differentia; sive humanâ consuetudine & prudentiâ, dicente Chrysost. hom. 24. in Gen. *Ipsa scientia Justo insita docebat, quanam ad cibum accommodata, & quæ immunda; non quòd ita sint, sed quòd pro Immundis habeantur.* Denique quoad abstinentiam à Sanguine, quidquid sit de sensu mystico cavendi homicidium, juxta litteram clarum est, eam verè præceptam fuisse, utique Legge particulari, ut dictum est.

CAPUT II.

An Lex Moysis à vero Deo data fuerit, ita ut verè Divina fuerit?

1 **P**rimò. Lex scripta & tradita in 5. Libris Moysis, fuit verè Divina; & Deus ipse fuit principalis & proprius ejus Author. Est de fide, loquendo simpliciter, & abstrahendo ab exceptione, quæ fit ab Origene de Libello Repudii. Definitur à Toletano l. in Confess. Fidei: *Si quis dixerit, vel crediderit, alterum Deum esse Priscæ Legis, alterum Evangeliorum, anathema sit.* Trid. Sess. 4. Exod. 20. *Locutusque est Dominus cunctos sermones hos. Ego sum Dominus &c. Non habebis Deos &c.* Ps. 18. & 118. Mat. 15. Mar. 7.

2 Secundò Lex Vetus à Deo data est ministerio Angelorum. Est omnino certa, absolute & generatim sumpta. Patet ex Gal. 3. Hebr. 2. Act. 7. Nec obstat, Patres aliquos per Angelum intelligere Verbum Dei; nam locutio valde recedit à proprietate, & si accipitur pro regula, reddit totam Scripturam de Angelis obscuram. Præterea est contra differentiam Veteris & Novæ Legis allegatam à Paulo

Hebr. 1. & 2. Denique unde sumitur, quòd ministerium tubæ, fumi, ignis &c. ab Angelo fuerit, non autem promulgatio Legis? & quòd hæc, quantum ad Legem naturæ, non sit ab Angelo, sed quoad Cæremonialia tantum?

3 Tertiò. Lex Vetus data est per Moysen, tanquam per proximum Promulgatorem respectu Populi Israël, non verò tanquam per Authorem Legis. Prior pars est de Fide, expressa Jo. 1. notando particulam *Data pro Facta.* & Jo. 7. Et Gal. 3. Moyses dicitur *Mediator*; cum nihil ibi peculiare sit, propter quod Verbo potius, quam Patri quid tribuatur.

4 Pars posterior aperte sequitur ex prima Conclusionem. Nam si Deus fuit Author Legis, ergo non Moyses; & si Lex fuit Divina, ergo non humana: & aliàs non magis esset Divina, quàm Canonica, vel Apostolica. *Dico ego, non Dominus.* Item tota Lex ordinabatur ad Christum prophetando illum: quod non

poterat fieri ab homine; & per eandem Moyſi Deus revelavit voluntatem ſuam de his, quæ per populum fieri deberent: ergo vim obligandi habuit illa immediate à Deo, independenter à voluntate Moyſis; & alias hic totam Legem potuiſſet mutare. Quod ſi dicas, Moyſen ſimul obligâſſe; non eſt quidem contra Scripturam, ſed ſuperfluum. Nec Moyſes Legem aliter ponit, quàm Divinam.

Colligitur 1. Sententiam Salmeronis diſp. 61. & ſeq. in Acta, quod Moyſes fuerit author Cæremonialium, non poſſe probari. 2. cavendum eſſe modum loquendi, quem tenet Tiraq. Præf. ad Retr. n. 50. dicens: *Ex quibus planè intelliges, præcepta Legalia Moyſis, non fuiſſe Juris Divini. Nam ſi talia fuiſſent, perpetua*

quoque & immutabilia permanſiſſent; nec crimini ac peccato fenestram aperuiſſent. Quod ultimum peſſimè dictum eſt, improbando diſpoſitionem de Repudio.

Authores autem, qui Libellum ejus tribuunt Moyſi, pie exponendi ſunt, quatenus ſimiliter ei tribuitur præceptum honorandi parentes, Marc. 7. conſequenter non excludendo authoritatem Dei. Igitur dicta permiſſio vel intelligitur fuiſſe pura, vel diſpenſatio vera? Si 2dum. quomodo authoritate Moyſis data eſt in materia intrinſecè mala? Si Imum. tantum ſibi Moyſes non ſumpſiſſet in tali materia, & quæ per ſe ſpectata non videbatur adeò neceſſaria ad vitanda majora mala.

CAPUT III.

Propter quem finem data ſit Lex Vetus, loquendo in generali?

Primò. Finis ultimus per d. Legem principaliter intentus, fuit ſpiritualis & ſupernaturalis felicitas illius Populi, conſequenda per mores bonos & veram ſanctitatem in hac vita,

& in futura per ſupernaturalē felicitatem. Patet pſ. 118. & 118. per tot. & Rom. 7. *Lex quidem ſancta.* & Act. 7. *Verba vitæ dare nobis.* Mat. 19. Luc. 10. *Quid faciendum &c. In Lege quid ſcriptum eſt?*

est? Significatur enim, datam esse, ut viam vitæ æternæ consequendæ. Data enim est à Deo, ut authore Gratia: ergo propter ipsam Gratiā & Gloriam, cum finis consentaneus sit principio in eo, qui perfectè operatur: Lex autem data est, ut suscipienda Fide supernaturali, imò ut professio hujus.

2. Secundò. Lex data est etiam in peculiarem honorem Christi, ad conservandam & augendam Fidem explicitam Christi venturi in hominibus, & ad disponendum per illam populum peculiarem, ac præparandum ad ejus adventum. Ita Rom. 10. *Finis Legis Christus &c.* Et Gal. 3. *Lex Pædagogus &c.* utique ad custodiendum Pupillum ab errore, Idololatria &c. Et hinc confirmatur prior Conclusio: nam Fides Christi ordinatur ad supernaturalem finem; ergo & Lex fundata in illa. Nec huic repugnat, quòd Lex non justificet, quia licet ostendat salutem, & ut sic ad eam ordinetur; non tamen dat vires, nec est causa Salutis, propriè loquendo, seu dando media.

3. Neque sequitur, datam esse, ut abundet peccatum, sed quòd data sit cum prævisione & permissione abundantius peccandi, ut sic pateat nostra infirmitas, &

necessitas Redemptoris. Particula enim *Ut* sæpe ponitur, non per habitudinem finis, sed solum significando consecutionem certam, quam Deus permittit. Sic Gal. 3. *Propter transgressionem* subintelligitur *vitandam*, vel etiam propter antecedentem, cum vix remanserit cognitio peccati; & ideo Lex dicitur *administratio mortis*, utique ut occasio accepta, quatenus ostendebat bonum, sed ad hoc non juvabat.

4. Tertiò. Finis proximus & adæquatus Legis, fuit instituere Populum Dei honestè & convenienter non solum in his, quæ spectant ad naturalem & necessariam rectitudinem & honestatem, sed etiam in his, quæ ad Divinum Cultum, & justam Politiam pertinent. Nam instituta est peculiaris Respublica. Ex. 19. *Eritis mihi in peculium de cunctis Gentibus &c.* Item *Regnum Sacerdotale &c.* *Gens sancta*: ergo necesse erat addere Leges necessarias. Hæ autem perfectè datæ sunt, constituendo ex fine proximo & adæquato rectitudinem in moribus Subditorum, ut sunt homines, ut Dei cultores, & ut Cives. Licet enim aliqua ex parte fuerit finis temporalis, non tamen adæquatè, neque ultimè ullo modo, cum præter

ter Judicialia fuerint præcepta
Cæremonialia, & Naturalia.

5 Quarto. Singula præcepta
d. Legis, habuerunt proprios fi-
nes immediatos & rationes,
propter quas data fuerunt, ac-
comodatas propriis materiis ac
actibus. Nam quodlibet præ-
ceptum specificatur ex fine pro-
ximo: ergo etiam ex fine distin-
guitur ab alio præcepto. Et li-
cèt partes habeant ordinem ad
finem totius; tamen si heteroge-
neæ sunt, etiam proprium fi-
nem habent, ut patet in Cor-
pore humano, Jure Civili &
Canonico, & ipsâ enumeratio-
ne Præceptorum Naturalium,
Cæremonialium &c.

6 Not. 1. duplicem finem seu
rationem Præcepti attendi, Li-
teralem seu Moralem, & Spiri-
tuale seu Figurativam. Prior
in omni Lege necessarius est,
quia debet spectari utilitas ac ho-
nestas actûs præcepti. At præ-
ter hoc Lex Vetus continet figu-
ram rei futuræ 1. Cor. 50. *Om-
nia in figura*. Sicque subdistingui-
tur ratio Spiritualis tripliciter,
in *Tropologicam* seu Moralem,

per actionem externam signifi-
cando sanctitatem internam,
quæ vel desiderabatur in Popu-
lo Veteri, vel in Christiano præ-
dicebatur. 2. in *Allegoricam*, per
Legis opera significando myste-
ria Christi. 3. in *Anagogicam*, sig-
nificando futuram Gloriam.
Hebr. 50.

Not. 2. d. fines & rationes 7
non posse æqualiter applicari
omni præcepto. Nam in Na-
turali non consideratur ratio Fi-
guralis, ut quæ est ex institutio-
ne merè Positiva, nec est perpe-
tua, sed transit. Solum ergo in
Judicialibus & Cæremonialibus
locum habet: an verò in uno-
quoque eorum, relinquatur Ex-
positoribus. Quanquam inter
ista sit diversitas, quia Cæremo-
nialium ratio principalis est Dei
cultus: ad quod parum refert,
præcipi hoc vel illud Sacrificium;
sicque determinatio materiæ vel
formæ Sacrificii sumitur ex ra-
tione Figurali. At in Judiciali-
bus singulis attenditur commo-
ditas & æquitas humana; & hac
suppositâ, additur significa-
tio figuralis.

CAPUT IV.

Circa quam materiam Lex Vetus, & præcepta
ejus versata fuerint?

Primò. Materia d. Legis non potuit esse, nisi sancta & honesta. Est de Fide; & de Moralibus Præceptis per se constat. Quoad Positiva autem, Affirmativa non præcipiunt, nisi quod sanctè fieri potest & debet, saltem supposito præcepto: Negativa verò implentur per omissionem sanctam, ut patet ex ipsa excellentia Legis Dei, cui non est similis in Legislatoribus. Job. 36.

2 Neque obstat Ezech. 20. Prius enim dicitur, Deum dedisse bona præcepta, sed per homines conculcata, subditurque: *Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & judicia, in quibus non vivant; & pollui eos in muneribus &c. propter delicta sua.* Quæ intellige juxta phrasin Scripturæ, Rom. 2. *Tradidit &c. in reprobum sensum; & 2. Reg. 16. Dominus præcepit ei &c.* Sic enim Populus castigatus est per derelictionem triplicem, contra Moralia sequens Gentiles; pro Judiciis utens tyrannide Regum; & loco Cerimonialium immolans filios De-

moniis. Quod autem dicitur Hebr. 8. *Si prius illud (Testamentum) culpâ vacasset &c.* intelligitur de culpa, non utique Legis, sed subjectorum ei Legi.

Secundò. Materia d. Legis etiam actus internos comprehendebat directè & per se. Nam in hoc differt Lex Divina ab humana, quòd homo non dominetur in actus internos, utpote quos per se cognoscere nequit: Deus autem directam Jurisdictionem & dominium habet etiam in interna, exercuitque præcipiendo dilectionem Dei & Proximi. Lev. 16. Deut. 6. & veram Pœnitentiam ps. 18. *Convertens animas.* item prohibendo concupiscentiam alieni Ex. 20. Denique integra observatio Legis faciebat immaculatum ps. 118. & Hæredem Regni Mat. 19. at sine actibus internis ad salutem necessariis salus non obtinetur: sicque Præcepta Fidei, Spei, & Charitatis comprehenduntur sub Moraliibus.

Ter-

4 Tertiò. Materia d. Legis comprehendebat omnes actus externos necessarios ad honestatem morum tam Naturalem, quàm Cæremonialem seu Religiosam, nec non Politicam seu Civilem. Nam in d. Lege Moralia rectè expressa sunt, ut doctrina & revelatio homini subveniret, non tantum in his, quæ rationem superant, sed etiam in his, quæ naturaliter cognosci possunt, & triplicis generis sunt. Nam alia per se nota sunt, ut ab omnibus citra discursum sciantur; alia sunt ceu Conclusiones proximæ, quæ facile ex principiis primis deducuntur; alia se habent, ut Conclusiones remotæ, quæ majore sapientiâ egent, ut cognoscantur. Mediæ ergo rationis censentur esse Præcepta Decalogi, quæ tamen plura alia vel antecedenter vel consequenter continent, non autem Positiva; aliâs omnia d. Legis Præcepta dicenda essent *Moralia*, quatenus ad moralem honestatem observatio eorum necessaria est. Verum est, in Decalogo, ut scriptus est, contineri quid Cæremoniale, ut determinationem temporis pro Divino cultu.

5 Cæremonialium Præceptorum quatuor genera sunt. 1. de Sacramentis, 2. de Sacrificiis, 3.

de rebus Sacris, ut Templo, Altari, Vasis. 4. de observantiis peculiaribus, ut Jejuniis, vetitis cibis &c. Similiter Judicialia sunt quadripartita, ut 1. de servandis inter Principem & Populum ad invicem. 2. de Moribus totius Populi, & singulorum membrorum tam in ordine ad Communitatem, quàm inter se, ut in Judiciis, Contractibus &c. 3. de servandis in familia inter maritum & uxorem, dominum & servum. 4. de servandis erga Extraneos, hospites, peregrinos &c. de bello vitando vel gerendo cum Exteris, de Conjugiis & Contractibus cum iisdem.

Quartò. Materia d. Legis generaliter sumpta, comprehendebat aliqua, quæ non cadebant sub riguroso præcepto, sed sub consilio. Nam duobus modis sumitur nomen Legis collectivè acceptum; uno, significando collectionem præceptorum pertinentium ad aliquam Communitatem; altero & latius, ut comprehendit totam aliquam rationem vivendi, sicut Lex Nova absolutè dicta comprehendit Consilia, & Sacramenta omnia, quamvis non omnia de præcepto sint.

Eodem ergo modo Lex vetus in omnibus partibus suis comprehendit Consilia, ut Morale

rale de vovendo; Cæremoniale de Sacrificiis voluntariis; Judiciale de Pignore reddendo ante occasum Solis, Ex. 22. quod seclusâ gravi necessitate dantis Pignus, tantum erat de Consilio,

juxta S. Th. 1. 2. q. 99. a. 5. Consilia autem hæc solum sunt communia, non de Statu Perfectionis; & ideo non excedunt imperfectionem Legis Veteris.

CAPUT V.

An d. Lex convenienti modo, tempore, & aliis circumstantiis data fuerit?

Primò. Quantum ad formam d. Legis constat, hanc prolatam fuisse verbo sensibili ipsius Dei. Ita Ex. 20. & 24. Nam licet verba per Angelum formata fuerint, erant tamen dicta à Deo, ut à causa propria & principali. Et Moyse scribing Legem, scripsit, ut scriptor Canonicus, dictante spiritu S. ut de Fide constat: & sicut scripsit, ita protulit, sive prius scripserit, & postea protulerit, ut verisimilius est, sive è converso. Substantialis ergo dignitas d. Legis, quantum ad infallibilitatem & auctoritatem est, quod per verbum Dei significantis voluntatem suam, formaliter constituta sit, quin referat, per hunc vel illum Ministrum prolatum esse. Ad excellentiam autem fuit dignitas Ministri,

Hebr. 2. & ita Evangelio major reverentia debetur; & Rex graviora per graviores Ministros proponit.

Notandum est, Decalogum prius voce dictum esse, postea in Tabulis scriptum ab Angelo, & subin à Moyse. Reliquæ verò Leges prius voce prolatæ non sunt, nec antè obligabant, quàm essent scriptæ; quod secus est de Decalogo, utpote satis promulgato voce, & consequenter obligante (per modum Legis Positivæ) etiam eos, qui rationem non penetrabant. An verò tria, vel quinque Præcepta fuerint scripta in prima Tabula; firmiter ostendi nequit, cum neutra opinio viderit Tabulas.

Secundò. Qualis fuerit Promulgatio d. Legis, scribitur Ex.

20. indēque constat, hanc solūm datam esse Populo Israel, ut cum solo erat Pactum, & in solo Circumcisionis Lex. Nec enim Deus cogitur eadem media utilia omnibus conferre, multoque minū praecepta eadem, quae ad salutem simpliciter necessaria non sunt. Populus autem electus est per gratuitam vocationem, ob Christum inde nasciturum conveniente dispositione praemissā. Voluit autem Deus, ut Decalogus servaretur in Area, Leges vero aliae extra Sancta Sanctorum, significando ejus perpetuitatem & necessitatem majorem, non verò quod haec minutiores sint, & parvi momenti, ut quidam incautē loquuntur.

4 Tertio. Verisimilius est, locum fuisse eundem, quo facta est Promulgatio d. Legis, licet duplici nomine insignitum, scilicet montem Horeb, & Sinai. Nam posterior denominatio sumitur à deserto Sinai, Ex. 19. prior verò denotat praecipuam

& excelsiorem partem montis, unde dicitur *Mons Dei*, denominatione translata à parte ad totum.

Quarto. Quantum ad tempus, juxta epist. ad Rom. diu dilata est d. Lex, & diu etiam anticipata ante Christum. Ratio prioris est, ut homo disceret ignorantiam suam; nam ferè totus orbis in Idololatriam prolapsus erat. Ratio posterioris est, ut homo non gloriatur viribus suis, postquam scivit Legem, nec tamen servare potuit. Verisimile autem est, Legem datam esse anno Mundi 2613. & à Circumcisione 400. vel 430. à vocatione & egressu Abrahā. Sic enim conciliantur Scripturae Act. 7. Gal. 3. & Gen. 12. Denique dicta hucusque accipienda sunt de praecipua parte d. Legis, non de singulis Praeceptis: nam Circumcisio alio tempore & loco data est; alia verò posterius addita sunt, ut Num. 27. de Successione Haereditatis.

CAPUT VI.

De Effectibus Veteris Legis.

Primò. Lex Vetust habuit effectum, qui per se convenit Legi, eo ipso quod est vera Lex, ut est obligare in Conscientia. Patet tum ex dictis in **communi** de Lege: tum quia in transgressione fuit vera culpa; & Gal. 5. circumcidens se, fit debitor universæ Legis, utique debito Conscientiæ. Quantitas autem obligationis desumenda est ex proportionem ad materiam, & secundum specificam rationem ejus. Nam etiam Lex naturalis est Divina, nec tamen obligat nisi cum d. proportionem, nunc graviter, nunc leviter.

2 Colligitur 1, d. Legem quoad Moralia, non fuisse merè Declarativam, sed etiam induktivam obligationis. Non enim obligat per modum doctrinæ, sed præcepti, ut ex verbis constat: & Judæus invincibiliter ignorans Legem Naturalem, per d. Legem obligabatur, secus ac alius: & denique obligatio sic crescit per aggregationem plurium Legum, uti Lex Civilis vel Canonica addit obligatio-

nem in his, quæ Jure naturæ præcepta sunt.

Coll. 2. contra Gerson. d. **3** Legem etiam quoad Judicialia obligasse in Conscientia, licet poenam adderet. Nam materia erat virtutis, saltem Justitiæ Legalis; & verba erant verè præceptiva, & additio poenæ non excludit intentionem obligandi, ut patet in Moralibus: ergo voluntarium & fictum est contra vim verborum, Deum non intendisse obligationem.

Coll. 3. d. Legem, ut erat **4** Positiva, non obligasse sub quocunque periculo, nisi ubi occurreret ratio vitandi contemptum Divini Præcepti vel Religionis. Nec enim in ordinaria Gubernatione utitur Deus absolutâ suâ potestate, sed secundum regulas convenientis Gubernationis. De exceptione extat exemplum 2. Matth. 7.

Secundò. Permissiones aliquæ fuerunt effectus d. Legis, non tamen per modum puræ Permissionis, sed Dispensationis, seu potius Concessionis & Privilegii. Nam Permissio latè sumpta

sumpta dicitur de quolibet, quod nec prohibitum, nec præceptum est, ut Matrimonium, & Celibatus, quamvis respectu illius sit approbatio propriè, & respectu hujus potius Consilium quàm Permissio. Propriè autem hæc dicitur de prohibito, siue sit facti, ut non cohibendo, vel puniendo quod perperam sit; siue Juris sit, tuncque vel per viam impunitatis tantum, vel eximendo à prohibitione.

6 Exempla sunt 1. in Polygamia, c. *Gaudemus*. de Divort. constatque ex ipsa sanctitate Patrum & familiaritate cum Deo. Nec refert à Moyse dispositivè non permitti, sed præsuppositivè, Deut. 2. quia Concessio non erat ex Lege, sed ex Patribus. 2. In Libello Repudii. Nam Lex simpliciter concedit citra indicium permissionis quoad impunitatem tantum, & Mal. 2. videtur approbari Matrimonium. Effetque aliàs Populus in magno periculo peccandi, cum non explicaretur. 3. In Ufura respectu Alienigenarum, consequenter fundando in Jure belli, juxta Ambros. de Tobia c. 15. & graves Theologos & Juristas. 4. In ingressu vineæ Deut. 23. ubi plus conceditur, quàm Jure naturæ solo liceat. 5. In Sacrificio Zelotypiæ, Num. 5.

quod erat ex institutione Divina, consequenter citra tentationem Dei.

Ratio autem omnium est, 7 quia Deus potuit ita concedere, ut faciendo fructus communes quoad aliquid: verba autem Legis sunt absoluta: ergo ut jacent, interpretanda, tum quia agitur de beneficio Principis, & sumi: tum quia ita expediebat bono Regimini: tum quia decet Legem Divinam, sicut prohibere quidquid Dei amicitiae obstat, ita nec merè permittere, aut certe satis explicare permissionem talem, ut sit Ex. 21. ubi solum dicitur, Reum non subjacere tali pœnæ.

8 Tertiò. Lex Vetus habet etiam effectus pœnales. Constat de pœnis Corporalibus, quæ erant ferendæ, consequenter per ordinem ad Sententiam Judicis. Imò quidquid habebat rationem puræ pœnæ, rectius intelligitur, ut ferendum, non latum. Secus est de his, quæ ad restitutionem pertinent, ut Ex. 21. pro læsione Servi imponitur manumissio, taxando sic restitutionem. Idem est de his, quæ per modum remedii potius quàm vindictæ ponuntur, ut de Sacrificiis pro peccato; idem est de Irregularitatibus ex Tactu Mortui &c.; idem de Irritationibus

bus Matrimonii, Lev. 18. juxta communem Interpretum. De Contractibus, Testamentis & similibus, an ipso Jure irrita sint, necne, judicium ferendum erit ex verbis Legis.

9. Quartò. Opus dignum præmio, & præmium ipsum numerari potest inter effectum d. Legis. Nam ad perfectam Providentiam Legislatoris, maximè Dei, cui non est similis Legislator. spectat remuneratio; nec Deus minùs liberalis in promittendo, & justus est in præmiando, quàm severus in comminando, & justus in puniendo; & ideo Lex significari solet nomine Pacti & Fœderis. Opus autem ex obligatione factum sub promissione Præmii, est dignum isto, ut mercenarius mercede: ergo Lex, quæ est causa operis, etiam est causa præmii.

10. Promissiones fuisse Temporales tantum, alii affirmant, alii negant; utrique verè: priores quidem de d. Lege propriè sumptâ, posteriores intellecti de Promissione traditâ, quia hæc non erat ex Lege, sed ex Patribus, cum Fides & Spes Præmii æterni sint de necessitate mediæ, Hebr. 11. canatque Ecclesia. *Quam olim Abraham promisti &c.* Rursus Promissio Temporalis, nō fuit infallibilis respectu singu-

lorum, sed sub conditione, nisi spiritualibus noceret: & ideo ad probationem aliquando negabatur. Solùmque fuit ad Temporalia ut talia, seu sine positivo respectu ac utilitate ad spiritualia, dummodo his non noceretur.

Quintò, Quamvis occasio-¹¹ ne d. Legis fuerint multiplicata peccata; tamen dici non potest, loquendo simpliciter, eam multiplicationem fuisse effectum d. Legis. Hæc enim secuta quidem est occasione Legis, Rom. 7. at non datâ per ipsam, sed acceptâ per hominem; quatenus illâ ostendente, & prohibente peccatum, hujus cupiditas nitens in vetitum aucta est: vires autem ad vitandum datæ non sunt in Lege, nec hæc, utpote bona & opus Dei, causa peccasse potest, sicut nec Deus.

Et Apostolus cautissimè lo-¹² quitur: *Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit, sed peccatum (fomes peccati) ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem.* Et illud 2. Cor. 13. *Littera occidit &c.* Si ministratio mortis &c. intelligitur de Lege occidente, non ut causa, sed occasio est mortis, sicut metaphoricè Deus dicitur præcipere, quod solum permittit, ad indicandam eventus certitudinem.

Con-

Consonatque illud : *Inventum est mihi mandatam, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem : nam peccatum,*

occasione accepta, per mandatum seduxit me, & per illud occidit.

CAPUT VII.

An Lex Vetus justificarit ?

1 **A**sertio certissima est, d. Legem ex se non habuisse vim justificandi per Justificationem propriè sumptam. Ita Rom. 3. & 4. Gal. 3. Hebr. 7. & 9. Ratio est, quia Lex non justificat nisi per opera: hæc autem in d. Lege nec ex opere operato justificabant, nec ex opere operantis. Sed difficultas duplex est; una propter Circumcisionem, altera, propter actus Theologales, Pœnitentiæ &c. &c.

2 Ad Imum. Resp. nullum Sacramentum d. Legis proprium, habuisse vim justificandi; quod ut certum tenendum est juxta doctrinam Catholicam, propter cit. testimonia, & definitionem Florentini, favente Trid. Sess. 7. can. 2. & communem consensum Patrum & Theologorum. Licet autem Circumcisio fuerit remedium originalis peccati, c. *Majores* de Bapt. tamen vim majorem non habuit, quàm remedium naturæ; & neutrum de-

dit gratiam ex opere operato, licet signum esset, quo posito, justificaretur Parvulus ex prævisis meritis Christi: quia juxta Paulum, & Concilia, & Patres, nullum opus Legis, quâ talis, sive scriptæ, sive naturalis justificare potuit.

Dices. d. remedia saltem ex opere operando contulisse gratiam. Resp. sine magno inconveniente admitti posse, si intelligitur de opere Redemptionis, quia non propterea Christus gratis esset mortuus. Tamen nullo modo Circumcisio propriè justificasse dicitur, quia non fuit causa Justitiæ, sed tantum signum necessarium professionis Fidei, sine qua non erat danda Gratia: sicque d. Sacramentum solum fuit conditio sine qua non, ut fatendum est de Fide parentum, de qua dici nequit, dedisse gratiam ex opere operato, aut continuasse; quidquid sit de opere operantis; de quo nunc.

Ad 2dum. Resp. in d. Lege verissime contineri memorata praecepta, ut Fidei per propositionem credendorum, Ex. 20. *Ego sum Dominus &c.* Deut. 6. *Dominus Deus tuus, Deus unus est;* item Spei, proponendo Promissiones; Poenitentiae Lev. 16. *Charitatis Dei & Proximi.* Nec refert, haec esse antiquiora; nam idem est de Circumcisione, & de Moralibus, quae nihilominus formaliter continentur in d. Lege; & si Moralia proponi oportebat propter obscuratum lumen rationis, à fortiori clarescere oportuit lumen Fidei; nec aliàs d. Lex adaequata esset suo fini, seu felicitati aeternae.

Aliud ergo est Lex ac praeceptum & doctrina Fidei; aliud Fides ipsa seu Spiritus Fidei ac Gratiae. Licet enim posterius sit causa Justificationis, non tamen prius, etiam ut in Lege nostra distinguitur à posteriore, multoque minus in Veteri, quae erat pura Lex & doctrina. Auxilia autem Gratiae, quae dabantur, neque ex vi Legis erant, neque ex vi principii alicujus ad illum statum pertinentis, sed mendicabantur ex Lege Gratiae, & Authore ejus, per cujus merita, & in fide ac per fidem ejus dabantur.

CAPUT VIII.

An Lex Vetus perfecta vel imperfecta censenda sit?

1. **P**rimò. Lex Vetus fuit imperfecta secundum negationem plurium perfectionum, quibus caruit, seu per comparisonem ad perfectiorem Legem. Non enim dabat gratiam, sine qua nec collectivè, nec quoad praecipua opera impleri poterat; secus ac est de Lege Civili, quae nil praecipit supra

vires, quas supponit utpote naturales. 2. Onera ejus erant importabilia Act. 15. significando, non quidem absolutam impossibilitatem, sed gravem sarcinam innumerabilium observationum, ut loquitur August. & ideo Paulus vocat *Legem Factorum*, & *Iustitiam Carnis* in tot baptismantibus, sacrificiis cruen-

tis

tis &c. 3. Lex erat *Timoris*, comminando gravissimè, ut Servo Populo, non ut filium alliciendo ad amorem; unde Lex dicitur *Servitutis*. 4. Lex erat *Infantium*, Gal. 3. alliciendo per temporales promissiones Parvulum ad obediendum *Pædagogo*. 5. Aberant *Consilia Perfectionis*, quæ non sunt Puerorum in Fide & Gratia: & ideo erat *Permissio malorum* (cum excusatione quidem à peccato) propter periculum majoris mali, & nimiam concupiscentiam sensibilibus.

2. Secundò. Perfecta fuit d. Lex in suo ordine & gradu. Nihil enim ei defuit perfectionis debitæ, sive in ratione Legis Divinæ, ut sic, sive in tali specie. Non prius, ut patet de auctoritate Supremi Legislatoris, & immutabilitatis suo modo. Non posterius, quia præcepit

omnia necessaria ad cognitionem & Religionem Dei ac Christi, & ad rectitudinem vitæ tam Moralis, quàm humanæ & Politicæ. Nec Leges Religiosorum imponi possunt Laicis; nec Pueris onera virorum, sed medium ut sit perfectum, accommodari debet fini, statui, ac conditioni personarum &c.

Neque contra suavem Dei Providentiam fuit, tot Populo onera imponere, cum necesse fuit, eum in officio sic continere, & ab Idololatria abstrahere: auxilia autem competentia Populo duræ cervicis, nunquam negata sunt. Quamvis ergo Lex Vetus fuerit negativè imperfecta, non tamen privativè, seu carendo perfectione tali statui ac tempori debitâ, aut cujus capax esset pro tali Statu.

CAPUT IX.

An Lex Vetus fuerit mutabilis, & quomodo cessare potuerit?

1. Primò. Nullo modo Lex mutari potuit ab alio, quàm à Deo, vel juxta decretum voluntatis ejus, Omnis enim

Lex propriè Divina sic immutabilis est, cum omnis alia voluntas sit inferior. Et sicut verbum Dei impediri non potest quin

quin impleatur, ita nec verbum
ejus præceptivum etiam in par-
te minima, quin obliget pro
tempore, pro quo fertur; nec
facere quis potest licitum, quod
Deus suâ voluntate illicitum esse
statuit: & ideo indispensabile di-
citur c. *Super eo*, de Usur. quod
Pagina utriusque Legis prohibet.

2. Secundò. Potuit d. Lex in-
terpretationem recipere per ho-
minem. Patet tum ex usu 1.
Reg. 21. Math. 12. & 1. Mach.
2. Jo. 5. tum ex ipsius Christi
doctrinâ: tum propter necessi-
tatem in tot diversis occasioni-
bus. Fitque licita interpretatio
1. per potestatem à Deo specia-
liter datam, ut Deut. 18. 2. in
concurſu Legum, ut Sabbati, &
Circumcisionis vel Religionis
Mat. 5. & 12. 3. per eviden-
tiam facti & necessitatis, ut in
casu Machabæorum. Nec oport-
uit semper esse extrema necessi-
tas, sed sufficit moralis & acco-
modata præcepto, ut in facto

Davidis; & Christus explicat in
portatione grabati &c. quatenus
ad opus pietatis, & ostensionem
miraculi pertinuit.

3. Tertiò. Lex Vetus mutabi-
lis fuit à Deo ipso. Intelligitur
non utique de mutatione volun-
tatis Divinæ, seu Legis ad in-
tra, sed Legis ad extra in lapi-
dibus aut membranis scriptæ,
seu quoad effectum d. volunta-
tis; non tamen in sensu compo-
sito, seu pro tempore, pro quo
illum Deus vult, sed loquendo
simpliciter. Quod duobus mo-
dis fit; uno, per lapsum tem-
poris præfixi durationi Legis, ita
ut hæc d. tempore purè desinat:
altero modo per abrogationem,
quatenus Lex lata est sub tacita
conditione beneplaciti. Sic Chri-
sto data est potestas dispensandi.
Mat. 12. *Dominus est Filius hominis*
etiam Sabbati; quamvis eâ po-
testate usus non
sit.

CAPUT X.

An Lex Vetus quoad suam obligationem jam cessaverit, seu mortua sit?

1 **A** Brogatam esse d. Legem, & vim obligandi amisisse, constat ex definitione expressa Scripturæ Act. 15. passim confirmatâ per Paulum Rom. 6. 7. 8. Gal. per tot. Hebr. 7. Eph. 2. & enumeratione triplicis Status hominum. Nam Gentiles Lex nunquam obligavit, utpote solis Judæis loquens, quibus solis *credita sunt eloquia Dei*. Rom. 3. & ideo Gentes non admittebantur ad Sacrificia &c. nisi post Circumcisionem; quæ tamen eis voluntaria erat. Ex. 12. Nemo autem exortâ Fide Christianâ, illas obligavit, aut obligari credidit; quin de hoc opinionum vel Hæresum diversitas fuerit.

2 Secundò. Gentiles ad Christum conversæ non tenentur d. Lege. Ita definitio Act. 15. & patet ex dictis. Nam talis obligatio non potest sumi ex Lege, ut dictum est; multò autem minùs à Christo imposita est, utpote invitante ad jugum suum suave, solùmque præcipiente *Servare omnia, quæcunque mandave-*

rat &c. Mat. ult. & nec per se, nec per Ministros docente obligationem, sed libertatem oppositam.

Nec dices, Christianos con- **3**
jungi oportere populo, cui Christus promissus fuerat. Nam supponitur Hæresis, quasi solis Judæis communicandum esset Evangelium: cum de populo quidem illo promissus sit, sed non soli illi, sed omnibus Gentibus, Gen. 49. Agg. 2. sicut nec soli tribui, de qua ortus est. Nec Lex erat de necessitate præcepti pro omnibus, minùs de necessitate medii, ut patet in Abraham & aliis sine ipsa justificatis; imò ad justificandum illa erat inutilis de se.

Tertiò. Idem est de Judæis **4**
ad Christum conversis. Nam apertè colligitur ex Scriptura, definiente cessationem obligationis: at non cessavit nisi pro iis, quos solos antè obligabat. Ideo enim promittitur nova Lex & novum fœdus Jer. 31. & Gen. 17. Ex. 34. Deut. 25. Hebr. 9. & 8. Idemque significat ab-

jectio Sacrificiorum, Mal. 1. notante Trid. Sess. 22. c. 1. & Jer. 23. Is. 43. & Translatio Sacerdotii, & inutilitas d. Legis Hebr. 7. Rom. 1. & 3. Gal. 2. 3. 4. & 5.

¶ Et ratio est, quia Gratia & Fides æque & indifferenter sufficit pro omnibus, & indifferenter omnes vocantur ad suave jugum: nec d. Lex est posita nisi per occasionem, & ut Pædagogus, donec perfectior adveniret, in qua omnes citra specialitatem rituum convenirent sub uno & eodem Capite universali mundi totius. Eph. 2. Cessavit ergo d. Lex tum per lapsum termini, *Donec veniret semen.* Gal. 3. Lut. 16. *Usque ad Joannem.* tum propter impossibilitatem durationis utriusque Legis Eph. 1. *Legem Mandatorum Decretis (suis) evacuans:* & alias quomodo Nova Lex per se esset sufficiens & necessaria, stante necessitate prioris? aut quomodo figuræ possunt esse perpetuæ? aut Pontificatus universalis componi cum priore Carnali?

¶ Quarto. Idem est de manentibus in Judaismo, loquen-

do per se. Nam Legis tempus finitum est, & ejus observatio nunc impossibilis est Judæis, ut qui nec sunt in terra Promissionis, nec habent Templum, nec Sacerdotes habere possunt, Tribus invicem confusis. Rursus obstat obligatio suscipiendi Legem Christi.

Dixi, *per se loquendo;* nam ob conscientiam erroneam secus est, Gal. 1. quanquam non tam obligentur, quam ligentur Judæi, peccando sive non servant Legem, vi Conscientiæ, sive servant, tanquam superstitiosi. Dicitur autem Gen. 13. & 17. *Lex perpetua,* accipiendo vocem sive pro seculo & ultra, ut Ex. 2. sive pro indefinite perpetuo, cum terminus in mente Dei statutus, non fuerit expressus in Lege. Denique Pactum dicitur perpetuum, quatenus naturâ suâ indissolubile est, licet per causas extrinsecas solvi possit, ut Matrimonium, & Professio: at d. Lex non cessavit, nisi superveniente tantâ mutatione, quacum nec virtus ejus, nec obligatio subsistere posset.

CAPUT XI.

An Lex Vetus cessaverit, seu abrogata fuerit
quoad omnia præcepta sua?

CESSASSE d. Legem quoad
Cæremonialia, supponi-
tur ex dictis, & à fortiori
ex dicendis. Quoad Judicialia
etiam cessasse, dogma commu-
ne est, & videtur de Fide cer-
tum, propter generales locu-
tiones Scripturæ, sic per Eccle-
siæ traditionem & communem
consensum Theologorum intel-
lectas, ut Hebr. 7. *translato Sa-*
cerdotio &c. Eph. 2. *Medium pa-*
rietem &c. & à simili de uxore,
Rom. 7. *Mortificari estis Legi &c.*
& Gal. 3. *Debitor est universæ Le-*
gis &c. ubi virtute significatur,
universam esse evacuatam. Et
Ecclesia in Gradibus prohibitis
per Legem Judicialem dispensat.

Ratio est, quia licet major
necessitas sit cessationis Cære-
monialium, sufficit quoad Ju-
dicialia, Statum Reipublicæ mu-
tatum esse, quæ nunc est tota
Ecclesia. Sublatis enim nobis,
tolluntur ea, quæ sunt in nobis;
sicque cessant Leges Politicæ,
cessante fundamento & princi-
pali, populo nempe veteri pecu-
liari, cui solum consequenter

datae erant ad eum disponen-
dum pro suscipiendo Messia.
Paulus autem nunc indefinitè
loquitur de Lege, nunc de Cære-
monialibus in particulari, tan-
quam præcipuis, & fundamen-
to aliorum.

Quantum ad Moralia cessasse
d. Legem affirmat Soto quasi
de Fide certum, & oppositum
falsissimum: quod tamen ex-
pressè sentit S. Thom. Eph. 2.
lect. 5. & sequuntur Bellar. Lo-
rin. Vasq. Nec testimonia, quæ
allegat Soto, rem evincunt; nana
illud Hebr. 7. *Reprobatio fit prio-*
ris mandati &c. intelligitur de Car-
nali seu Cæremoniali ac Sacer-
dotio, quod erat per originem
carnalem, & de quo sermo præ-
cessit. Et nec Apostolus, nec
Patres, nec Theologi dixerunt,
Legem naturæ esse reprobata;
quia certè non est Lex Puero-
rum, vel si sub Pædagogia com-
prehenditur, Gal. 3. nunc muta-
tus est Status, sicut etiam *Lex*
mortis desiit, quia nunc datur a-
bundans gratia: Pædagogia au-
tem

tem propriè est quoad Promissiones temporales.

- 4 Distinguendū ergo est in Moralibus, an Lex sit purè Declarativa, an verò etiam Constitutiva? Priori modo certum est, eam manere; nam pura doctrina nunquam mutat suam vim vel veritatem, & quod intrinsecè malum est, semper manet prohibitum. An autem Lex sic Declarativa sit, non potest sumi ex solis verbis prohibentibus, sed ex materia, communi interpretatione & sensu Ecclesiæ, aliisque circumstantiis, & diversorum locorum collatione, ut de prohibitione Usuræ colligitur.

- 5 Posteriore modo sumpta Lex Moralis, abrogata est, ut præter Sotum & Med. tenent Viêt. Tolet. Salmer. Barrad. Nam tota Lex Vetus, etiam cum Decalogo, data est soli Israël, ut patet ex contextu de die Sabbati, & olim alios non obligabat, juxta S. Thom. & omnes, dempto solo Vasq. cujus opinio est singularis. Non enim sola voluntas sufficit, ut Lex servetur, sine manifestatione externa; aliàs eadem Lex ante Moysem obligasset, contra Rom. 2. *Quicumque sine Lege peccaverunt &c. &c. Gentes quæ Legem non habent.* Sic accessus ad menstrua,

tam, licet intrinsecè malus, tamen nunc verialis tantum est, juxta Sanchez & alios, cum olim fuerit mortalis, ut ex poena sumitur. Denique sicut cessarunt comminationes & promissiones temporales, ita & Lex, quatenus constitutiva erat; quia accessorium ruit, sublato principali, & poscit æqualitas Pacti.

Neque dictis obstat Mat. 5. *Non veni solvere &c.* Patres enim intelligunt de tota Lege, cujus observantiam Christus allegat pro sua innocentia demonstranda. Solvere autem Legem, cum obligare desinit, injuria non est, sed juxta voluntatem Legislatoris. Quod verò Christus confirmet Moralia, non refert; nam sequitur, ea, ut à Moyse erant, cessasse: sicut si successor Pontificis, quod hic pro vita sua præcepit, continuet illud; ut à priorè est, cessat. Et Jac. 2. vocatur *Lex Libertatis*, utique Gratia, & *Lex Regalis*, seu Charitatis, in qua radicanatur præcepta Decalogi. Denique Eph. 6. suadetur quantum præceptum, sed subticendo illud, *quam daturus est &c.* significando, intelligi spiritualiter promissionem, vel de Temporalibus, quatenus faciunt ad Spiritualia.

CAPUT XII.

An Lex Vetus quoad obligationem mortua
fuerit ante mortem Christi?

1 **P**rimò. Ante Christi mortem non est mortua d. Lex quoad obligationem; & consequenter usque ad instans mortis Christi obligavit. Ita communis Theologorum cum Hier. Aug. Bern. Rich. Nam Christus & exemplo & verbis docuit observationem; & ita saltem donec dixit, *Consummatum est*, Lex obligabat. Et Hebr. 7. requiritur mors Testatoris pro novo Testamento, & c. 9. Translatio Sacerdotii, & c. 8. *Dicendo novum, veteravit prius*: ergo Lex non statim erat mortua, sed agrotabat, ut ait Maldon. Mat. 5.

2 Secundò. Omnia præcepta d. Legis citra exceptionem, ac subinde præceptum etiam Circumcisionis, durarunt & obligarunt usque ad mortem Christi. Ita communis contra Scot. quia eadem est ratio de singulis, quæ de toto corpore Legis. Vel ergo Circumcisio fuit abrogata per expressam revocationem, vel per aliud præceptum repugnans, vel quasi ex defectu ma-

teriarum? Non Imum. quia nullibi extat. Non 2dum. ut patet in Apostolis & aliis baptizatis. Semper enim simul stant præceptum & Consilium, si utriusque executio stat, ut Matrimonii & Castitatis, quamvis etiam tunc Consilium non derogat præcepto, sed supponat non esse. Non 3tium. ut patet in Baptista, & aliis citius sanctificatis, sive in utero, sive per remedium naturæ propter periculum dilatâ Circumcisione.

Denique ratio Circumcisionis, & fortè primaria, erat professio Legis, non solum remedium Originalis; nec enim Incircumcisi poterat offerri in templo; sicut ergo Circumcisio, ut janua Legis, stare poterat, non obstante Baptismo; ita similiter præcepta alia Legis. De Gentili autem secus est, quia remedium naturæ non fuit in particulari præscriptum; & ita citra aliud sufficere ei poterat Baptismus: at Judæi, sicut ad Circumcisionem, ita ad reliqua obligari pergebant usque ad

mortem Christi, ut rationes factæ probant; nam facile ad singula præcepta applicari possunt.

Neque obstat Luc. 16. *Lex & Prophetæ usque ad Joannem.* Considerandum enim est, in Lege non contineri solum præcepta, sed Prophetias & Promissionem Temporalium. Igi-

tur Christus, quia irrisus propter Paupertatem, respondet, Legem quoad d. Promissiones accommodari prioribus temporibus, & consequenter etiam quoad doctrinam Moralem illi Statui aptam: *ex eo verò Regnum Dei evangelizatur.*

CAPUT XIII.

An Lex Vetus quoad obligationem cessaverit in morte, vel resurrectione Christi, vel ante Pentecosten?

Primò. Non desit obligare Lex in instanti mortis Christi. Non enim antè desit vis illius, quàm Lex Nova obligaret, ut est principium receptum à Bern. Rich. Victorino, & significat Paulus, *dicens novum, veteravit prius &c. Aufert primum, ut secundam statuatur.* Et, *Legem Decretis evacuans.* Dein non debuit populus privari Lege, nisi per meliorem; nec est fundamentum fingendi statum neutrum, quin saltem alterutra Lex obligaret: nova autem non potuit antè obligare, quàm promulgaretur; staretque ignorantia & error invincibilis etiam in ipsis Apostolis, cum tamen Deus

omnia suaviter disponat, & modo hominibus accommodato.

Nec oppositum ex Scriptura convincitur. Nam aliud est, Legem obligasse usque ad mortem Christi; aliud, tunc statim desisse. Prius infertur ex Paulo, non posterius, cum dicat: *Quod antiquatur, & senescit, prope interitum est.* Et Testamentum morte confirmatur Testatoris, sed ita, ut adhuc authenticè aperiri debeat, & manifestari. Nec antè Sacerdotium translatum est, quàm Novo satis constituto; alias jam in nocte Cœnæ desissent Sacrificia. Nec per mortem Christi fuit omnino impleta Lex, cum su-

per-

peresset implenda & Resurrectio, & missio Spiritus, & alia; omnino inquam, sed solum in fundamento, sicut scissio Veli significat apertionem januae Cæli. Idem est de liberatione mulieris, Rom. 7. per mortem viri, seu prioris Reipublicæ, quæ plenè non contingit, nisi Ecclesiâ satis fundatâ.

3. Secundò, Lex Vetus non fuit mortua in puncto Resurrectionis, sed aliquo tempore post illud obligavit. Nam Lex Nova tunc nondum obligavit, quia necdum promulgata. Nec refert, Redemptionem fuisse consummatam: quia aliud est solu-

tio pretii pro salute nostra; aliud, applicatio illius, non tantum ex parte nostra, sed etiam ex parte Christi quoad aliquas actiones, quas exercuit in ordine ad eam applicationem generaliter spectatam. Nam huc spectabat non solum Resurrectio, sed Missio Spiritus S. & maximè Promulgatio Legis, cum etiam post hanc, & usque ad communem hominum Resurrectionem, nondum omnes figuræ impletæ sint, Unde concluditur ultimò, saltem usque in diem Pentecostes non fuisse abrogatam d. Legem, quia defuit eousque Promulgatio Novæ Legis,

CAPUT XIV.

¶ An d. Lex Vetus non tantum mortua fuerit, sed etiam mortifera?

1. **S**uppono, Legem revocari posse vel privativè tantum, vel etiam contrariè, seu prohibendo, quod prius fuerat præceptum. Priori modo Lex dicitur mortua, posteriore mortifera, utique quoad usum ejus. 2. Legem Veterem nullatenus esse mortiferam in totum, ut per se constat de Præceptis Moralibus; & cum S. Tho. tenent

omnes etiam quoad Judicialia: patetque ex usu in Impedimentis quibusdam Matrimonii, & in Decimis. Et ratio est, quia illa secundum rationes específicas ordinabantur ad utilitatem Politicam, quam intendere prohibitum non est.

Primò. Quoad Cæremonialia d. Lex mortificata est. Oppositum pro Hæresi notatum est jam

jam tempore Aug. & Hier. & in c. *Majores*, de Bapt. Patetque de usu Legalium formali omnino, seu formalissimo, ut damnatur Gal. 2. & 5. *formali*, inquam, qui fit eodem spiritu, cogitatione & credulitate, quâ à Judæis; ut quasi ad Justificationem sufficient, vel necessaria sint, sperando in iis ex fide Christi quasi venturi; aut saltem (quidquid de significatione sit) credendo obligationem eorum.

3. Secundò. Usus Legalium non licet privatæ personæ vel Communitati, si sit ex intentione cultûs Religiosi; esto citra animum observandi Legem quasi adhuc obligantem. Oppositum tenet Cajet. etiam de Circumcisione, allegando consuetudinem Athiopum sub Pretejoanne, quam Ecclesia non improbat; & quia talis usus non est Judaicus, quamvis non omnino materialis, sed medius inter hunc & illum: materialem autem, constat non esse prohibitum, ut si quis sanitatis causâ tondeatur, abstineat à cibo &c. bonâ fide, & citra scandalum. Esto autem usus Legalium formalis sit, quantum ad animum cultûs, tamen non constat, damnari nisi usum formaliter Judaicum.

Scd contra Cajet. tenet 4 communis Theologorum cum S. Thom. 1. 2. q. 103. a. 3. & 22. q. 87. a. 1. Velenim in circumcidendo respicitur Christus, ut suscipiens Sacramentum, vel præcisè ut affectus tali vulnere, vel solum intenditur conformatio in passione illius doloris? Si Imum. Judaizatio fit, credendo durare Sacramentum; aut si hoc non intenditur, elusio fit in ea imitando Christum, ut suscipientem Sacramentum. Si 2dū. superstitio est, imitari velle in sola materiali læsione, quæ nullius virtutis est, nec cedit in honorem Christi. Si 3tium. iterum superstitio est, quia in infante non est meritum, nec satisfactio; & adulto non licet partem corporis abscindere aut manum perforare.

Neque ullius prudentiæ est, 5 imitari Christum materialiter in omnibus; alias comedere oporteret Agnum more Judæorum &c. Formaliter ergo imitandus est Christus, obedientiâ proportionali, quâ ille Veterem, servando Legem nostram. Quoad Athiopes verò Ecclesia se habet permissivè, cum error non sit doctrinæ, sed practicus & moralis, nec tam clarus, ut non potuerit ferri, præsertim in Gente,

te, quæ in gravioribus nondum potuit corrigi.

6 Ratio Conclusionis in generali est, quia talis usus formalis semper habet speciem mali, non ex accidente, sed per se ex suppositione præsentis Statûs Ecclesiæ. Et alias sicut una cæremonia liceret, ita quælibet. Neque obstat c. un. de Purif. post part. quia aliud est, quid privato arbitrio liceat; aliud, quid per authoritatem Ecclesiæ in usum deduci possit.

7 Tertiò. Ecclesia non potest resuscitare Cæremonias saltem fundamentales, ut sunt Sacrificia, Sacramenta, Sacerdotium &c. quidquid sit de observantiis secundariis. Prior pars fundatur in Jure Divino. ps. 39. *Sacrificium &c. nolui*, jun. Hebr. 10. & Jer. 31. *Feriam Testamentum novum, non secundum testamentum quod disposui Patribus eorum &c.* Sic enim traditio Ecclesiæ interpretatur testimonia de Cessatione & abrogatione Legalium. Similiter non licet resuscitare Cæ-

remonias Legis Naturæ, quoad Sacrificia ejus, & Sacerdotia.

De secundariis observantiis 8 res non est tam certa, præsertim quia abstinencia à suffocato duravit usque ad Sylvestrum, teste Concil. Gangrensi c. 2. imò renovata est in Aurel. II. c. 20. & in Wormat. c. 69. Simpliciter tamen dici potest, vel non esse talem potestatem in Ecclesia; vel si est, non posse convenienter in usum redigi, aut si potest, solum in re minima, & propter rationem moralem, potius quam cæremonialem.

Sic Separatio Puerperæ non 9 ad cæremoniam pertinet, sed ad honestam circumspectionem & prudentiam moralem; & olim cæremonia non in sola separatione sistebat, sed addito modo & observatione dierum. Et in cæremoniis accidentalibus Ecclesia accipere potest, quas censelet rationi consentaneas, nec repugnantes institutioni Christi, siue in usu fuerint Legis Veteris, siue non; quod ad honestatem non refert.

CAPUT XV.

An d. Lex fuerit mortifera post inchoatam
Evangelii promulgationem?

Difficultas constat ex Gal. 2. ubi Paulus reprehendit Petrum propter usum Legalium; cum tamen eundem etiam Paulus exercuerit Act. 16. 18. 21. 24. & 1. Cor. 9. & 10. similiter Petrus Act. 10. & 11. & cæteri Apostoli Act. 15. Ad fugiendam difficultatem, propter quam Julianus Apostolos notaverat inconstantia, Eusebius loco Petri Gal. 2. intelligit Cephæ Episcopum Cariæ, alii verò Martialem Episcopum Le-

movicensem, qui Cephæ cognominabatur.

Sed hæc evasio est merè voluntaria; satisque refutatur ex ipso contextu Pauli, & ab omnibus Patribus habetur ut certò falsa, ut maximè patet ex iis, quæ super dicta difficultate disputantur ab Hier. & August. Nam prior Gal. 2. & ep. 89. affirmat, d. Legem semper fuisse mortiferam; posterior autem ep. 19. inter suas, & ep. 95. apud Hier. negat.

CAPUT XVI.

An d. Lex semper fuerit mortifera, ex quo prædicari coepit Evangelium?

Ratio affirmandi Hieronymo est, quia servare Legem jam mortuam, erat injuriosum Christo, & Legi ejus, quasi ad salutem non sufficeret. 2. Erat mendacium perniciosum, significando ut futura, quæ facta erant. 3. Etiam hodie lice-

ret observatio Legis, ut sic in honore habeatur. 4. Cæremoniæ vel bonæ erant, vel malæ? Non bonæ, quia repudiatae à Deo: si malæ; ergo illicitæ.

Ad Apostolos respondet Sanctus Doctor, non peccasse, quia solum usi sunt simulatione licita

in

in materia Politica & Religiosa, ut in fictione in Emaus Luc. ult. Jos. 8. & 4. Reg. 10. & in Naaman 4. Reg. 5. Rursus ipse Paulus allegat simulationem Petri, simili usus Act. 21. ex consilio Jacobi & Seniorum; videturque fateri 1. Cor. 9. Igitur contentio, de qua Gal. 2. solum erat ex

composito, ut quisque curam haberet suorum, Gentilium alter, & alter Judæorum. Et Græcus legit: *secundum faciem*, & quia *reprehensus erat*. Per dispensationem autem simulandi, non intelligit Hier. relaxationem Legis, sed prudentem providentiam sic operandi.

CAPUT XVII.

Non semper post prædicationem Evangelii
d. Legem fuisse mortiferam, sententia est Augustini, & vera.

A Ug. ep. 19. & apud Hier. ep. 95. negat, se intelligere, quid sit *dispensative simulare*, nisi ex dispensatione mentiri. Facile tamen est, simulationem à mendacio defendere, sistendo in pura ratione mendacii. Nam ad hoc duo sunt necessaria; significatio falsa, saltem ut putata, & intentio fallendi, non quidem formalis, sed virtualis, quæ eo ipso includitur in voluntate dicendi falsum. Neutrum autem horum adfuit in usu Cæremoniarum, ut nunc patebit.

2. Primò. In usu Cæremoniarum defuit significatio falsa,

seu illis sine falsitate usi sunt Apostoli. Nam vel attenditur significatio ex impositione, vel aliqua naturalis, ut quod exercens Cæremonias Judaizet? Si Immo. juxta Hieron. signum jam erat abolitum, ergo non fuit usus signi falsi, sicut non esset, si nunc vox publicæ auctoritate mutaret vel amitteret significationem; esto ignorans mutationem, concipiat falsitatem.

Si 2dum. naturalis significatio secundum se spectata, semper est vera; nam si vera non est, nulla profectò est, quia in re non existit. Nam signum naturale in præsentia, tantum est esse.

effectus causæ: hic autem solam causam significat, à qua verè est. Si autem alii aliam causam putant, signum non est falsum, sed dici potest ambiguum vel æquivocum. Sic fuga naturaliter videtur significare metum: aliquando autem fit ex intentione aggrediendi hostem loco tutiore, vel cum majore auxilio; & ita fugiens non exhibet signum falsum.

4. Secundò. In usu Legalium non potuit tribui Apostolis intentio decipiendi. Nam aliud est, intendere decipere alterum; aliud, prævidere deceptum iri, idque permittere ac velle. Posterius sæpe permitti potest licetè, quia non est deceptio activa, sed passiva, quam sibi imputare debet, qui facile credit vel judicat. Imò velle deceptio, nem passivam, me non decipiente, interdum licet, cum in hoc nec mendacium, nec odium per se & semper sit. Non mendacium, quia nec decipio, nec teneor vitare deceptionem, consequenter abest injustitia. Non odium, quia potest intendi vitatio majoris mali, defensio, vindicta justa &c. &c. sicque facile excusantur insidiæ in bello justo fieri solitæ.

5. Similiter tribui non poterat Apostolis virtualis intentio de-

ciptendi, quia actus Legalium non erant tales, à quibus non posset separari falsa significatio. Sic Christus & Sancti simulatione materiali usi sunt, non falsum significando, sed veritatem aliquam occultando, dum aliam indicarent, vel aliud agerent, ad quod habebant jus.

6. Tertiò. Supposito ut Hier. vult, quòd Legalia statim fuerint mortifera, non potuit eorum usus excusari à simulatione illicita; & eatenus ratio Augustini est urgentissima, nec solvi potest. Non enim erat usus purè materialis, ut abstinentia à veritis cibis, suscepta propter sanitatem, sed usus simulatus Religiosus in d. hypothese: ergo intrinsecè includens peccatum Irreligiositatis, quia malum & superstitiosum est, colere Deum cultu falso; & alias eadem etiam hodie licerent Christianis.

7. Præterea d. usus esset contra Confessionem Fidei; nam postquam Legalia mortifera sunt, uti illis superstitio est secundum Fidem: atqui occultatio veritatis Fidei cum fictione contrarii erroris est prava, & opposita Confessioni debitæ Fidei, ac Religioni injuriosa. Accedit malicia scandalii, confirmando alios in errore, quasi Legalia non sint mortifera; sicut hodie iis utens,

du

duplīciter peccat, & Judæum se profitendo, & alterum confirmando in errore.

8 Denique accedit ratio perniciosi mendacii in d. hypothēsi; quia licet in rebus aliis ac signis separari possit simulatio à mendacio, non tamen in usu Cæremoniarum, vel sacrarum vestium: quia eo ipso est usus earum per modum signi, ac subinde per modum signi falsi, ut latius 2. 2. q. 2. Unde nil urgent facta Christi, Josue, & aliorum; nam sunt facta humana, quæ per se non ordinantur ad significandum, sed habent alios usus, propter quos recte fieri possunt, occultando veritatem, quam non teneor aperire. At cæremoniæ Religionis prohibitæ, ex primaria impositione significant professionem ejus, & occultant Religionem, quam quis tenetur profiteri.

9 Quartò. Cæremonialia non fuerunt statim mortifera. Ita colligit Aug. & sequuntur Scholastici tum antiqui, tum fere omnes moderni, cum Expositoribus ad Gal. 2. Nam certum est, Apostolos non peccasse mortaliter, aliàs non fuissent confirmati in gratia; imò eorum lapsus redundasset in communem lapsum totius Ecclesiæ, nec tantum in moribus, sed etiam

in doctrina. Communiter enim credebatur, licere Cæremonialia, ut efficaciter sumi potest ex Act. 15. & 21. si attentè expendantur.

Ad ea, quæ cap. sup. objecta sunt, respondetur, exempla simulationum materialium, quæ nomine prudentis fictionis significari solent, nihil probare, ut ostensum est. De Jehu parum refert non excusari, cum aperte mentitus sit: Elisæus autem non dedit licentiam fingendi Idololatriam; & illa, *vade in pace*, solum significant permissionem, ac voluntatem orandi pro Naaman, si committeret fictionem. Addit Abul. q. 25. & probabiliter, illum noluisse fictionem prohibitam, sed genua flectere ad Regem, & in suo munere illi ministrare.

Neque rationes Hier. probant, Legalia statim fuisse mortifera. Nec enim usus eorum fiebat, sive propter necessitatem, sive ob sufficientiam; sed præcisè ob cultum Dei, & honorem Legis, ne tanquam mala, subito reprobata videretur. Nec refert, mysteria plura fuisse jam impleta; nam etiam ante Christi Resurrectionem multa erant impleta: num ergo jam antè fuit usus eorum malus? Satis ergo est, retinuisse signifi-

cationem Litteralem & Moralem, seclusâ Mysticâ, ut possent religiosè fieri, & absque superstitione.

12 Dices; ergo Cæremonia non fiebant ut Legales. Resp. Satis esse, quòd fierent ex institutione Legis, licèt non secundum omnem significationem. Sic Circumcisio Christi, & Purificatio Virginis, non significabant totum, quod in aliis. Eadem ergo ratione sufficiebat usus Legalium cum significatione subjectionis ad Deum, cultus interni, poenitentia, recognitionis beneficiorum &c. præscindendo à significatione mysteriorum Christi, saltem quantum ad differentiam temporis, sicut cum Judæus in nocte Nativitatis illum credidit venturum.

13 Quintò. Post coeptam prædicationem Evangelii, Legalia erant mortua quoad obligationem, non tamen quoad institutionem. Nam nec prohibebantur statim, nec etiam præcipiebantur, ut utrumque sumitur ex facto Apostolorum: ergo tenuit institutio quoad aliquod tempus; alias usus eorum non fuisset Religiosus, sed rerum purè indifferentium ad Religionem, & consequenter supersticiosus. Ratio autem differendi abrogationem Institutionis fuit,

quia præterquam quòd nullo testimonio ostendi possit subita reprobatio, hæc neque necessaria erat, neque suavi Providentia consona, quasi Cæremonia Judaicæ æquè abominabiles essent, ac Gentilium. Eratque difficillimum, Populum à Consuetudine tam antiquâ, tamque dilectâ citò avellere, citra necessitatem aut rationem naturalem, quæ ad id cogeret.

Dices. Si tenuit institutio 14 Cæremonialium; ergo sicut ante, ita etiam post prædicationem Evangelii, licuit Gentilibus conversis Profelytos fieri, circumcidi, & Legalia exercere: at Paulus non permisit Titum circumcidi Gal. 2. Resp. de rigore Juris licuisse illis usum Circumcisionis &c. Nam neque prohibitio erat naturalis, tanquam rei superstitionis, ut ostensum est, neque Positiva, quia solum damnabatur coactio, non verò voluntaria susceptio onerum. Nec refert, deesse in Gentibus rationes speciales, quæ in Judæis erant ad pergendum in usu Legis; quia sufficit generalis, licuisse fieri Profelytum.

Sed quamvis hæc teneant 15 de rigore Juris, maxime circa nondum bene instructos, & ante Concilium Act. 15. tamen suppositâ certitudine de sufficien-

tia Legis Novæ sine usu Veteris, & considerando, quod moraliter accidere potuit; rectè docti putârunt moraliter, non licere sibi Legalia, saltem per accidens, ad vitandam speciem mali, vel scandali in cooperando errori Judæorum, pertinaciter pro ne-

cessariis habentium Legalia. Cum enim Lex esset onerosissima; ergo hanc assumendo, suspicionem dabat Gentilis, quod eam reputaret necessariam. Igitur ipsâ consuetudine abstinendi ab illius usu, poterat inducti obligatio ejusdem abstinentiæ.

CAPUT XVIII.

Satisfit duobus dubiis ex superiore resolutione insurgentibus.

DUbiū est, & quo tempore, & quo Jure Legalia cœperint esse mortifera? De tempore res est incerta; nam neque in Scriptura, neque Traditione definitum est. Communis quidem opinio habet, circa annum 40. ab Ascensione Christi ac Pentecoste, Legalia cœpisse esse mortifera. Sed verisimile est, rem tantam ab Apostolis ipsis declaratam vel traditam fuisse: at Petrus & Paulus ad summum vixere usque ad annum 36. Rursum decursu hujus temporis utique divulgari Evangelium potuit per totum orbem, & Provincias saltem eas, in quibus Judæi dispersi erant: idem ergo tempus suffecit, ut Synagoga cum honore sepeliretur.

Ratio dubii, quo Jure cœperit prohibitio Legalium, est, quia nec sola abolitio Veteris Legis, nec Novæ inductio ad eam suffecit: ergo opus erat Novo Jure prohibente. Id autem nec est Jus Naturale, cum sola abolitio significationis mysticæ non reddat usum Religionis illicitum; nec etiam Jus Divinum Positivum, quo enim testimonio, vel traditione extat? Paulus autem Gal. 5. *Si circumcidamini &c.* agit de usu Legis ex spiritu Judaico, non facto ex intentione cultûs, ut satis ostendit circumcidendo Timotheum.

Quia ergo res expressè non disputatur, dici potest ex Jure Ecclesiastico inductam esse d. prohibitionem. Nam de usu
anti-

antiquissimo testantur Patres, ut Ignatius ep. 8. ad Phil. dicens: *Qui cum Judæis celebrat Pascha &c. particeps est eorum, qui Dominum occiderunt, & Apostolos ejus.* Verisimilius autem est, cœpisse rem ex declaratione Apostolorum, factâ tempore opportuno, ut supra indicat Ignat. & Clemens I. lib. 6. Const. c. 4. refert inter tradita ab Apostolis, & August. de Hæres. in 9. Nec sequitur, Legem destrui posse, loquendo moraliter & de facto. Nam cum perniciosum foret, Spiritus Sanctus non permittet, ut tenetur de præcepto Quadragesimæ, solvendis Decimis, & similibus.

4 Adde, d. prohibitionem esse proximè ex Jure Divino Positivo; & hoc supposito, ex Naturali. Nam Cæremoniæ spectari possunt, & ut præceptæ, & ut institutæ, sicut usus Confirmationis institutus est, non præceptus. Licet autem præcepto cessante, duraverit institutio Cæremoniarum; tamen etiam hæc erat temporalis, nempe usque ad tempus Legis Novæ sufficienter divulgatæ. Apostoli ergo solum per modum interpretationis declarârunt terminum desitionis; & hoc posito, Lex Naturalis obligabat ad abstinendum à d. Cæremoniis, ut superstitiosis.

Quod maximè patet in his, quæ publicam & solemnem institutionem postulant. Nam Sacrificium Vetus privatâ auctoritate teneri nequit, nec etiam auctoritate Ecclesiæ: quia illud rationi Sacrificii, hoc verò institutioni unius Sacrificii In-cruenti, se solo sufficientissimi, & intentioni instituentis repugnat. Consequenter autem tollitur Sacerdotium Vetus, nec per ullam potestatem hominibus datam, restitui potest.

6 Similiter deest in Ecclesiâ potestas instituendi Sacramenta, aut Vetera revocandi, cum finis eorum planè cessarit, & ad nihil serviat umbra nostrorum. De Cæremoniis magis accidentalibus, ut sacris vasis, vestibus &c. alia ratio est, cum magis sint ad moralem utilitatem, ut decentiam, ornatum Sacrificii, devotionem excitandam. Ecclesia tamen in his solum servat rationem generalem & moralem cultûs cum modo distincto, qui & perfectioni Legis nostræ congruat, & omnem suspicionem auferat Legalium.

7 Quæ cautela non videtur necessaria Jure naturali, nisi quatenus ratio dicat, ad d. fines esse necessariam. Quia ergo moraliter loquendo, semper ita est, simpliciter dici potest, usum e-

tiam talium Cæremoniæ es-
se mortiferam vi Juris Natura-
lis, suppositâ cessatione Legis

Veteris, & perfectâ promulga-
tione Novæ.

CAPUT XIX.

Fueritne Lex Vetus prius mortua, quàm
mortifera?

Primò. Longè probabilius
est, d. Legem cœpisse ab-
rogari, ac mortuam esse
quoad obligationem, statim ac
Lex nova cœpit obligare. Ita
Aug. & Hier. & omnes Theolo-
gi. Alii citant Conc. Flor. sub
Eug. IV. Sed nec verba, ut re-
feruntur, in eo reperiuntur, ne-
que definitio rei præsentis. Ra-
tio ergo Theologica est, quia
est quædam repugnantia utrius-
que Legis simul obligantis, cum
secundum congruam Providen-
tiam non possint duo simul me-
dia esse necessaria ad eundem
effectum, nec duæ Professio-
nes quodammodo contrariæ
præcipi, altera Communis, al-
tera distinctiva Judæi.

2 Dein necessitas Circumci-
sionis multum derogat sufficien-
tiæ & dignitati Baptismi satis
promulgatæ: sublatâ autem
Circumcisione, ruit necessitas
totius Legis, etiam in Circum-

cisis. Idem argumentum est de
Sacrificiis; nam & dignitati, &
necessitati Nostri derogat ne-
cessitas illorum. Idemque est
cum proportionem de Sacramen-
tis Veteribus.

Coll. 1. non esse mortuam **3**
d. Legem simul pro toto mun-
do, sed successivè. Nam si for-
ma non excluditur, nisi per in-
troductionem alterius, non po-
test exclusio esse celerior intro-
ductione: at Lex Nova intro-
ducta est successivè, non simul
in toto mundo: ergo successi-
vè tantum secuta est exclusio
Veteris.

Coll. 2. ubique mortuâ d. **4**
Lege, etiam observantiam ejus
fuisse mortiferam probabiliter
pro toto mundo. Nam d. Lex
cœpit esse mortifera post suffi-
cientem divulgationem Novæ
ubique factam, ut sup. cap. di-
ctum est, idque ex prædicatio-
ne Apostolorum. Dixi, probabi-

liter, nam incertum est, cum potuerit postea prædicari, Legem esse mortiferam; sicque necesse non est, coepisse esse talem simul in toto mundo, seu mortiferam, sed successive;

¶ **Secundò.** Non fuit d. Lex prius mortua quoad institutionem, quam fuerit mortifera. Nam Apostoli frequentarunt Templum, ut locum verè Sacrum; & Paulus excusat maledictum in Sacerdotem, habens illum, cum moneretur, pro vero Sacerdote: quod non stabat, si institutio Sacerdotii & Sacrificii jam tunc desisset; eā enim sublata, Professio tota fuisset superstitiosa, Nec August. dicens, Legem servatam esse non ex necessitate, sed ex consuetudine Solemnitatis, intelligere aliud potuit, quàm Institutionem, quæ sola & Consuetudinem, & Solemnitatem induxit.

6 Neque sine fundamento separatur institutio ab obligatione Legalium. Nam & ex facto Apostolorum, & ex traditione Ecclesiæ habemus, illa licuisse, quin essent necessaria; postea autem facta esse illicita: ergo longior fuit terminus quoad substantiam Institutionis, quàm quoad obligationem; sufficitque communis consensus Patrum

& Theologorum, licet res de Fide definita non sit.

Coll. 1. Legem quòd desierit obligare, non propterea desisse esse Legem. Nam de hujus ratione satis est, instituere & dare formam & modum operandi. Et adhuc stabat obligatio quoad specificationem actus, quia supposita voluntate sacrificandi &c. debebat servari ritus præscriptus, ut est obligatio ex natura rei consequens ad institutionem, & usum ejus.

Coll. 2. in Apostolis non 8 fuisse simulationem quoad cultum; esto, materialis fuerit quoad obligationem. Nam quantum in se erat, hanc non profitebantur, quamvis præviderent, alios existimare, quòd ex obligatione pergerent in usu Legalium. Abolita autem horum institutione, simulatio cultus fuisset intrinsecè mala, ut supra ostensum est.

Tertiò. Judicialia verisimili- 9 ter durarunt etiā quoad obligationem, Lege quoad Cærimonialia mortuā. Nam stante illā, Sacerdotes debebant esse parati ad ministrandum petentibus; & verisimile est, fideles multos credidisse, Legem obligare. Aliunde tribus Levi non habebat sortem in terra Promissionis: ergo salvā justitiā

tiâ non poterat ei denegari stipendium, & jus suum primævum. Rursus quamdiu stabat Respublica, Leges esse debebant, quibus Cives obligarentur, & Rei punirentur, & justitia admi-

straretur, & in contractibus servaretur. Nec enim hæc pugnant cum consummata Redemptione Christi, nec cum obligatione Legis Novæ.

CAPUT XX.

Quomodo fuerit illicitum, Gentes ad Judaizandum cogere?

1 **P**rimò. Gentes nunquam ad Legalia cogi poterant per coactionem quasi pœnalein. Constat de Fide post Concilium Apost. Act. 15. & supponitur Gal. 2. *quomodo cogis?* Per se enim iniquum est, cogere ad id, ad quod quis non tenetur, & si sit vis, clarè injusta est; si autem deceptio per suasionem necessitatis Legalium, etiam Hæretica est. Ante Baptisimum Cornelii casus non fuit, consequenter nec quæstio Juris; & quod Petrus non ausus est, nec alius præsumpsisset.

2 Idémque est de toto tempore usque ad d. Concilium, quamvis res nondum esset definita. Nam Lex Vetus non obligabat Gentes, nec etiam Nova ad Legalia; id quod mediocriter eru-

diti ignorare non poterant invincibiliter: defuit ergo omnis justa ratio cogendi. Et posito dubio, possessio libertatis favebat, quin de ea justè depelli possent Gentes.

Secundò. Gentiles baptizati nunquam ad Legalia coacti fuerunt per Legem aliquam Ecclesiasticam; imò nec licuit unquam illos sic cogere. Nam vel Legalia attenduntur formaliter, vel materialiter? Si Imum. Lex esset contra Jus Divinum, citra potestatem. Si 2dum. nimium quid difficile præcipitur, & inutile, scilicet Circumcisio cum reliquo onere Legali, siquidem sermo sit de tota Lege.

Neque obstat præceptum abstinenti à Suffocato & Sanguine. Act. 15. Non enim fit ibi

renovatio Legalium, sed solum ea imitando præcipitur (ut dicitur can. 62. Apost.) & sub diverso motivo, sive quod Gentes putarent usum Sanguinis acceptum esse Diis, sive ut convictus cum Judæis illum abominantibus pacificus esset, sive ad rememorandum præceptum datum Noë, cujus Arca fuit figura vocationis Gentium, sive in detestationem fundendi Sanguinem humanum &c. &c.

5 Tertiò. Cogere Gentes ad Legalia per importunam petitionem, vel modum similem, semper habuit speciem mali; in individuo autem potuit esse interdum malum, interdum indifferens. Primum patet ex Gal. 2. ubi nec ad horam cessit Paulus, utique ob speciem mali. Si autem inductio fit titulo necessitatis Legalium, constat de malitia. Quæ tamen Petro ex nullo titulo imputari potest, tum quia omnes cum S. Tho. 22. q. 103. a. 4. ad 2. tenent, eum non peccasse mortaliter, sed in gratia cum cæteris Apostolis confirmatum fuisse, juxta communem sensum Ecclesiæ. Tum quia nec ex verbis Pauli, nec ex subjecta materia oppositum sumi potest.

6 Excusatio autem, quæ ex simulatione sumitur, non stat in sententia Hieronymi; juxta

quam, & ad hominem intelligi potest Aug. c. 30. de agone Christ. dicens factum Petri *simulationem superstitiosam, & pravam*. De simulatione autem materiali rectè tenetur, quantum ad rem, quidquid sit de concordia cum littera. Nam Petrus non intendit deceptionem Gentium, sed mediante Paulo instructionem Judæorum. Tamen fictio allegata non juvit intentionem Pauli, nec ejus verbis consonat. *Videns, quod non rectè ambularent.*

7 Altera excusatio igitur petitur ex sanctitate personæ. Nam particula *timens eos &c.* non significat timorem humanum, cum nec causa fuerit timendi, nec si esset, movisset constantem contra Phariseos &c. Timuit ergo Petrusurbationem Judæorum, suæ curæ specialiter commissorum, & iis condescendendum duxit in re non prohibitâ. Quod quidem plus quam probabiliter sufficit ad excusandum à mortali, non item à veniali, quia quò sanctior persona est, eò majore circumspectione procedere debet.

8 Tertia excusatio ex facto sumenda est; erat enim de se indifferens, imò de se bonum, cum fit per modum observantiæ Legalis nondum mortiferæ, ut fatetur Aug. ep. 19. Neque inter-

Intervenit simulatio formalis, seu cum malitia mendacii; quia nec intentio erat decipiendi, nec actio imposita erat ad significandam necessitatem. Rursus aberat superstitio cultus, utpote nulla ex parte Gentilium (patientium separationem, non facientium) & ex parte ipsius rei, quæ non ad cultum Dei pertinebat, sed ad distinctionem Cultorum Dei, utique modo proprio Judæorum. Abfuit denique coactio per vim, per præceptum, per exhortationem &c. &c.

- 9 Tota ergo malitia, si qua fuit, erat scandalum. At generaliter controversum satis est, in qua specie constituenda sit ejus malitia, quando non directè intenditur. Dein vel scandalum erat pravi operis, vel erroris falsi? Non Imum. nam Gentili licebat Circumcisio, si vellet, juxta Aug. Non 2dum. quia jam fuisset peccatum mortale: & Paulo Act. 21. non tribuitur er-

ror putantium Legem obligare. Potuit autem Petrus judicare, se non obligari ad vitandam occasionem acceptam, ducens pro graviore nocumento, quod Judæis imminere posset.

In hoc autem errare potuit 1o errore facti, non juris, & eligendo non inter licitum & non licitum, sed inter expediens, & non expediens; quia multa licent, quæ non expediunt, nec ædificant 1. Cor. 6. Qui quidem defectus negari non potest, & sufficit, quia nec Gentibus, nec Judæis, nec puræ prædicationi Evangelii expediebat separatio, sed vi officii eligi debuit, quod faceret ad tollendum scandalum passivum, cum potuit operando perfectius & constantius. Atque in hunc modum rectè intelligitur dissensio sancta (pro sollicitudine Ecclesiæ suscepta, ut ait Ambr.) sine culpa Petri, & sine elatione Pauli, vel temeritate; cessantque calumpniæ antiquorum Fidelium, & recentium Hæreticorum.

CAPUT XXI.

Quando Lex Vetus coeperit esse inutilis quoad effectus suos?

Primò. Lex non amisit vim Coactivam & Punitivam ante diem Pentecostes. Nam Coactiva est accessoria: ergo stetit, stante Principali, scilicet vi Directiva. Si autem poena erat ferenda; Respublica habuit, ut antè, statum suum simpliciter, consequenter potestatem infligendi illam. Similiter duravit vis irritandi contractus.

2 Lege autem mortuâ, ut vis directiva cessavit, ita etiam quidquid erat coactivæ, aut irritativæ poenalis, loquendo de Cærimonialibus, quæ statim à die Pentecostes vim suam amiserunt. Secus autem est de Judicialibus, quæ durârunt, donec Respublica ruit funditus; & ita hodie Matrimonia contra d. Legem tenent, quæ per Conscientiam erroneam constitui non potest, nec etiam denuo ferri à Judæis, utpote subditis alteri Principi, sine Jurisdictione ad Leges ferendas. Atque hinc, quidquid dicat Henriq. nullitas talium Matrimoniorum sustineri nequit ex ullo capite, ut re-

ctè notat Sanch. l. 7. de Matr. disp. 7. n. 6.

3 Secundò. Lex ante diem Pentecostes non amisit vim suam quoad effectum dispensandi, seu permittendi ea, quæ permittebat contra Jus naturæ aliquo modo. Non enim magis quoad hunc effectum, quàm alios revocata est; nec Christus Mat. 5. & 19. sive generaliter, sive in particulari, quod promissum erat, tunc revocavit, docens solum, ex dispensatione permissum esse; & præparando animos ad futuram revocationem.

4 Imò permissiones illæ non nisi mutato statu Reipublicæ, cessârunt. Nam si onera Judicialia durabant, à fortiori favores, qui ampliandi sunt: ipsæque Status Politicæ poscebat, ut qualis erat, integer maneret. At eo mutato, ut alii, ita & hi effectus cessârunt funditus; nec hodie quidquam agunt Judæi libello suo Repudii, quamvis si Conjux nolit cohabitare, Con-

ver-

versus novum conjugium inire possit. c. *Gaudemus*. de Divor.

5 Tertiò. Lex retinuit vim sanctificandi Legaliter, seu iustificando carnaliter, donec facta est mortifera. Cæremoniæ enim retinuerunt totam suam institutionem, seclusâ obligatione, ut patet in Purificatione Pauli Act. 21. & 23. idem ergo est de aliis oblationibus & sacrificiis.

6 Nec dicas, Legem esse mortuam quoad Irregularitates & immunditias, quæ ad vim coactivam pertineant. Nam illæ non erant pœnæ, nec propter transgressionem positæ, sed solum ut cæremoniæ cum tali decencia fierent. Et durante Institutione, durabat obligatio quoad specificationem, ne cæ-

remoniæ fierent cum indecentia Legali, nisi præmissâ purificatione.

7 Quartò. Quamdiu Lex non fuit mortifera; opera ejus valere potuerunt ad spiritualem sanctificationem operantium per modum meriti vel satisfactionis ex opere operantis, si ex Fide & Charitate fierent. Nam Lex erat viva quoad institutionem; ergo recta regula operandi ea, quæ ad Cultum Dei pertinent; ergo opera illi regulæ conformia, habuerunt honestatem moralem Religionis, consequenter meritoriam, si cæteræ conditiones meriti accederent, ut patet in operibus Consilii, quæ non fiunt ex obligatione Legis.

CAPUT XXII.

Quando Circumcisio cessaverit quoad sanctificationem Infantium?

1 Primò. Remedium hujusmodi (sive Naturæ, sive Legis) non cessavit usque ad Pentecosten. Nam antè non fuit necessitas Baptismi, juxta Trid. Sess. 6. c. 4. dicens, post Evangelium promulgatum &c. & fa-

tentur omnes de tempore ante mortem Christi: at post hanc usque ad Pentecosten nil additum est, quod fundaret necessitatem. Nec illud, *Euntes docete &c.* continet præceptum pro eodem tempore implendum quo-

quoad Baptismum, sed prædicatione prius imponendum; alias omnes Infantes fuissent tunc sine omni remedio salutis: credi autem non potest, tempus Passionis ita nocuisse.

2. Secundo. A die Pentecostes ita cessavit Sacramentum vetus quoad fructum gratiæ, qui in eo dabatur, sicut cœpit Baptismus ad salutem esse necessarius. Nam unum remedium quoad d. effectum, non fuit exclusum, nisi propter necessitatem alterius, ut fatendum est de remedio naturæ quoad Gentes. Idem autem est quoad Judæos dispersos per orbem, & ignaros novi remedii; quia casus ignorantia post factam promulgationem, non attenditur, utpote se habens merè per accidens; secus autem, cum est ex defectu Promulgationis,

quia tunc per se est, & ex impotentia simpliciter; & ideo consideratur ex parte Legis, non autem quando ex aliis impedimentis humanis provenit.

Dices. Judæos tunc non applicasse Remedium ex vera Fide Messia. Resp. errorem quoad circumstantiam temporis fuisse privatum: & vivente Christo, contingere potuisse, & in multis per ignorantiam invincibilem. Sicut ergo hodie error privatus, stante intentione generali, non obest Baptismo, ita nec olim obfuit in Circumcisione. *Olim*, inquam: nam ignorantia hodierna Judæorum utut invincibilis, non debuit attendi à Lege ubique divulgata.

LIBER DECIMUS.

De Lege Nova Divina.

CAPUT I.

An Lex Nova sit vera Lex, & Christus perfectissimus Legislator?

Primò. Christus non tantum fuit Redemptor, sed etiam verus & proprius Legislator. Est definitio de Fide in Trid. Sess. 6. can. 21. & Isa. 33. Quam enim proprietate est Judex, eadem Christus est *Legifer* noster. Et ratio muneris Regii, & Supremi Pontificis poscit, ut ordinet quæ ad Deum sunt. Fateri autem potestatem negando usum, ineptissima evasio est: idem enim foret de potestate judicandi.

Secundò. Lex Nova est vera & propriissima Lex præceptiva. Trid. Sess. 6. can. 19. & 21. & Is. 2. ps. 100. Et patet inductione in declaratione præcepti Naturalis, præcepti Baptismi, Eucharistiæ, Sacrificii. Idem evidens est ex Novo Testamento, præsertim epistolis Pauli, & Symbolo Fidei de unitate Ecclesiæ: impossibile enim est, Communitatem gubernari sine Legibus, aut tantam unitatem conservari moraliter.

CAPUT II.

Quæ sit materia Legis Novæ, & quæ præcepta ejus?

Duplex solum materia attendi potest, Moralis nempe & Cæremonialis;

nam quia Christus non assumpsit Regnum vel Judicium Temporale, Judicialia, quæ ad Politicum

cum Regimen pertinent, sub d. Lege Christi non continentur: sed quatenus in Ecclesiastico Regimine necessaria sunt, Christus ordinanda permisit Vicario suo; sicque pertinent ad Legem Canonicam, non Divinam, propriè loquendo.

2 Primò. In Lege Gratia nulum est additum à Christo præceptum positivum Morale, ut à Cæremoniali condistinguitur. Ita commune axioma Theologorum, tenetque S. Thom. 1. 2. q. 108, a. 1. & 2. & quodl. 4. a. 13. negans quidquam determinari per Legem Gratia, nisi quæ per se pertinent, ut necessaria sunt ad virtutem, seu quibus Gratia vel inducitur, vel conservatur; quod propriè pertinet ad Legem Gratia, consequenter ordinare Sacramenta & Moralia in ratione virtutis per se necessaria, ut non esse occidendum &c. Et congruentia est, quia nec Lex Vetus, demptis Judicialibus, addidit quid Moralibus per se necessariis: ergo nec Nova addere debuit. Aliunde Vetus vix aliquid reliquit determinationi liberæ, Nova verò omnia.

3 Dices, alia specialia præcepta esse addita, ut audiendi Fidem, credendi explicitè mysteria Trinitaris, & Incarnationis; præceptum sperandi explicitè re-

missionem peccatorum, & Gratiâ per Christum; mandatum novum diligendi proximum, maxime Christianum. Denique circa materiam Juris Naturalis, adduntur aliqua, ut de indissolubilitate Matrimonii, de oratione &c. &c.

4 Sed inprimis distinguendum est inter revelationem cum sufficienti propositione factam, & ipsam obligationem credendi. Hæc enim Positivi Juris non est, sed ex natura rei sequitur, suppositâ sufficienti propositione. Prior autem est ex institutione Christi, volentis tantam lucem & perfectionem Fidei in Ecclesia sua. Nam munus Pastorale est ex positiva institutione, ut per se constat; & eo supposito, obligatio prædicandi Evangelium pertinet ad obligationem Justitiæ & Fidelitatis, quæ intrinsecè sequitur ex munere.

5 Vel ergo sermo est de Infidelibus, vel de Fidelibus? Priores facile audient, quod debent, si Pastores munus suum præstant: ad audiendum autem obligantur, non ex præcepto supernaturali, quod supponit Auditum, sed naturali quærendi salutem, & consequenter audiendi verè eam docentes, suppositâ dubitatione de sua lege & doctrina. Fideles verò vi
Cha.

Charitatis propriae obligantur ad salutem quaerendam, & consequenter ad audiendum verbum Dei, quatenus ad eam necessarium est.

6 Licet enim Fides aliqua explicata nunc sit specialiter necessaria, consequenter praeccepti Positivi, saltem ratione institutionis; tamen hac supposita & statu Gratiae, praecceptum censeferi potest connaturale. Nam cuique Legi valde connaturale est praecceptum recognoscendi Authorem ejus, & ei obediendi: at Christus est Author d. Legis: ergo Fides ejus connaturaliter necessaria est, consequenter etiam Sanctissimae Trinitatis. Et quia Fides praecipitur non tantum Speculativa, sed & Practica, ad usum Baptismi, Eucharistiae &c. necessaria est Fides explicata Christi & Trinitatis; nam illam profiteamur. Atque haec de praeccepto Fidei.

7 Similiter autem explicanda sunt praeccepta alia, de quibus objectio. Nam sicut praecceptum adorandi Christum in Eucharistia, est naturale; ita supposita Redemptione, institutione talium mediorum, promissionum &c. sequitur ex natura rei obligatio sperandi Gratiam per Christum, & tali medio. Indissolubilitas autem Matrimonii

de Jure naturae est; uti etiam quod Christus docuit de Juramento, de Oratione &c. Dein Charitas etiam de se inclinatur, & obligat ad magis diligendum magis conjunctos.

Solum notandum est, quod 8 sicut Lex Vetus in Moralibus praecceptis Naturali obligationi proprium addidit; ita etiam Christus Moralia per suam Legem firmaverit Mat. 5. *Ego autem dico vobis &c.* Jo. 13. & Gal. 6. *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis Legem Christi.* Nam quia Vetus Positiva circa haec cessavit, circa eadem subintrare debuit Lex Nova, augendo obligationem, tum extensive propter propriam additam, tum intensiver propter majorem lucem, & exemplum, auctoritatem, specialemque dilectionem Christi; sicque peccatum Christiani, ceteris paribus, fit majus.

Secundo. In Lege Gratiae 9 sunt Caeremonialia, eaque Positiva & Institutione & Praeccepto. Nam Sacrificium & Sacramenta pertinent ad Caeremonias d. Legis: sunt autem à Christo instituta, quin deberentur Gratiae, aut necessitatem Praeccepti ex se traherent, ut patet in Baptismo ante Christi mortem, & in Confirmatione. Quia ergo Sacrificium est quasi substan-

tia Cultûs Divini publici; Sacramenta verò ordinantur ad sanctificationem Cultorum Dei: ideo duo hæc, per quæ vera à falsa Ecclesia discerni possit, Christus per se instituit & determinavit, ut firma & stabilia signa Gregis in novam Ecclesiam congregati; reliqua Cærimonialia nempe Sacra, & Observantias, determinationi relinquens Pastorum & Vicariorum, tanquam mutationi obnoxia.

IO Colligitur 1. levitas Jugi Cærimonialis; quod olim erat sarcina intolerabilis, nunc autem paucissima continet, & quæ Spiritum Gratiae & Charitatis secum ferunt, qui omnem sarcinam præceptorum facit levem & suavem.

Coll. 2. præcipi in d. Lege actus externos & internos, nec tantum operationem, sed etiam modum operandi rectè. Patet hoc Mat. 5. ubi præcipitur recta intentio in quolibet particulari opere, sine qua non magis impleri potest tota Lex Christi, quam tota Naturalis. Idem est de internis actibus, Mat. 5. præceptis vel prohibitis, præter

præcepta actuûm Theologalium, Religionis, Pœnitentiæ. Idem de externis, qui vel Lege Naturæ necessarii sunt, vel Cærimoniali Novâ.

Colligitur 3. Sensus axio-^{II} matis in prima Conclusionem positi. Nam distinguendum est inter præceptum, & institutionem; ut est institutio Pastorum Ecclesiæ, pertinens utique ad Jus Positivum d. Legis; potest autem reduci ad doctrinam Fidei, ut Ecclesiam esse unam, fundatâ in uno Capite; unde obedientia, suppositâ tali potestate debetur Jure naturali. Doctrina igitur Fidel, & expressa cognitio, cum sit propria d. Legis, poscit speciale præceptum Fidei, sive naturale, sive positivum dicatur sub diversis respectibus. Sub Sacramentis autem Sacrificium ratione rei oblatae continetur; sicque à primo ad ultimum sensus d. axiomatis procedit optimè, nulla esse in d. Lege præcepta merè positiva, præter præcepta Fidei & Sacramentorum. Rectèque notavit Victoria, nullum dari præceptum negativum positivum.

CAPUT III.

An Lex Nova sit scripta sensibili litterâ ; aut tantum interiùs indita ?

Communis Resolutio est d. Legem non tantum complecti præcepta, sed etiam Spiritum Gratiae inclinantis, & vires dantis ad observandum, sicque quia Spiritus principalior est, ab eodem denominari Legem scriptam in cordibus Jer. 31. Hebr. 8. & 10. Sed contra est, quia ut Vetus, ita & Nova, in quantum præcipiens, sensibilibiter posita est, & eatenus exterius scripta : nimis autem metaphoricum est, sive fomitem peccati, sive impulsus Spiritus ad bonum, vocare Legem; id enim accipient Hæretici.

2 Addendum ergo est, Legem Novam, etiam ut præcipientem, non esse per se scriptam exterius, & consequenter in cordibus. Nam nec scripto tradita est à Christo, nec in scriptis redacta, nisi primum octavo anno ab Ascensione in Evangelio Matthæi, ut notat Theophil. & longè posterius à cæteris Scriptoribus Sacris. Potuit ergo ut primitus, ita etiam deinceps obligare sine scriptura; quam ta-

men Spiritui Sancto placuit dare, ut etiam inde Ecclesiæ suppetere arma adversus Hæreticos. Lex autem debuit esse perpetua, & indelebilis, quia non potuit committi soli memoriæ hominum; ergo opus fuit speciali gratiâ, quâ scriberentur in intellectu & voluntate, per abundantiam luminis Fidei, & supernaturalis doctrinæ. & Spiritus amoris.

Nam hac ratione præcepta dicuntur esse objective in voluntate amantis illa, ut ps. 118. Et Jer 31. post citatam promissionem dandi Legem in cordibus, subditur : *Et non docebit ultra vir proximum suum &c.* Omnes enim cognoscent me à minimo usque ad maximum. Atque hoc interest inter Novam & priores Leges, quod istæ caruetint abundantiam Spiritus, quæ nunc est; & quidquid habuerunt Spiritus, non ex se habuerint, sed ex Nova Lege commendatum. Propriumque huius est, quod licet Lex Naturæ

S s s 3 in

in corde scripta sit, in Nova de-
 leri nequeat, nec obscurari, vi-
 résque dentur ad eam & conser-
 vandâ, & suaviter observandam.

CAPUT IV.

Quando cœperit Lex Nova obligare Judæos,
 & totum Mundum?

1 **C**onstat de Fide ex Mat. ult.
 Isa. 2. locisque omnibus,
 in quibus agitur de Voca-
 tione Gentium, d. Legem la-
 tam esse pro universis homini-
 bus. Ut enim Christus Re-
 demptor, ita Legislatoꝝ fuit om-
 nium; & ideo Ecclesia non est
 particularis, sed Catholica; se-
 cùs ac Synagoga. Errârunt au-
 tem Judæi, putando, sibi tan-
 tùm venisse Messiam, & prop-
 ter opera sua; contra quos brevi-
 ter Petrus Act. 11. latissimè au-
 tem Paulus ep. ad Rom.

2 Primò. Judæi non obliga-
 bantur d. Lege ante diem Pente-
 costes. Nam aliud est de doctri-
 na Fidei; aliud, de Lege ipsa:
 ad illam qui audiêrunt, statim
 obligabantur Jure naturali, se-
 cùs verò ad istam ante mortem
 Christi. Stabat enim necessi-
 tas Circumcisionis; & verba pri-
 vata non induxerunt publicam
 necessitatem Baptismi, nec ea
 Juveni intimata est Mat. 19. in-

terroganti de Salute: ergo ea
 verba referuntur ad tempus a-
 liud, sicut præceptum docendi
 Mat. ult. non pro statim im-
 plendum erat, sed post missio-
 nem Spiritûs Sancti Luc. ult.
*Vos autem sedete in civitate, quoad-
 usque induamini &c.*

Ratio est, quia ex natura rei 3
 necessaria est publicatio Legis, &
 Deus obligare non potest ad im-
 possibile, nec etiam modo im-
 possibili, ut privatim obligan-
 do Communitatem: atqui an-
 te diem Pentecostes non fuit pu-
 blicata d. Lex. Dein Ecclesia
 non fuit completè fundata, nisi
 Jo. 21. constituto Capite: ergo
 non antè Lex obligare poterat,
 quàm Ecclesia esset; quidquid
 sit de præcepto particulari, in no-
 ète Cœnæ dato Apostolis. Nec
 præceptum Eucharistiæ prius li-
 gabat, quàm hæc institueretur.

Secundò. Obligatio d. Legis 4
 cœpit die Pentecostes, quamvis
 non simul pro tota Judæa.
 Nam

Nam dictâ die Petrus ad litteram implevit præceptum datum Mat. ult. incipiendo à Baptismo: ex hujus autem susceptione sequebatur subjectio ad Petrum, & obligatio ad totam Legem, uti etiam ex tunc servari cœpit.

Quamvis ergo advenæ scire tunc Legem potuerint, non tamen statim Judæa tota: ergo opus erat tempore ad divulgandum necessario. Quo posito, notitia per accidens impediri potuit, sicque esse excusatio, non tamen carentia Legis.

5 Tertio. Lex Nova non cœpit obligare Gentiles per se & propriè usque ad revelationem factam Petro Act. 10. Nam prius solis Judæis facta est prædicatio, ut constat Act. 1. 2. 5. 8. 11. & communis sensus videtur fuisse, non esse communicandum cum Gentibus Act. 11. & ep. ad Gal. fortassis propter Lev. 20. Non latuit quidem Apo-

stolos, Legem latam esse pro omnibus, Mat. ult. *Docete omnes Gentes &c.* at partim ex Scripturis, partim ex inspiratione intelligebant d. ordinem prædicandi Act. 13. Rom. 11. *Illorum delicto salus est Gentibus.* Hoc autem posito, evidens est d. Legem non obligasse Gentiles citius quàm dictum est; esto præcepto Fidei, & naturæ obligari potuerint, qui Apostolos audierunt.

Cœptâ verò prædicatione 6 ad Gentes, obligatio Legis successivè tenuit totum orbem, non simul & semel, ut de Judæa dictum est. Neque obstat obligationi, quòd fortè per sæcula fuerit impedita divulgatio Legis apud Gentes aliquas: nam id solum facit ad excusandum, non autem quòd Lex per se non obliget quemlibet post tempus de se sufficiens divulgationi.

CAPUT V.

An Lex Nova justificet ; vel alios effectus habeat ?

1 **P**rimò. Lex Nova justificat ; & in hoc superat Veterem. Constat ex Rom. 1. & 3. & 1. Cor. 15. Distinguit autem S. Th. 1. 2. q. 106. a. 2. inter præcepta, & Spiritum Gratia; vultque, Legem non per illa, sed per hunc justificare. Nam d. Legi convenit Gratia per se & ex propriis, propter Authorem suum; Veteri verò solum per respectum ad Nostram. Et abundantia Gratia est propria d. Legis, quæ ideo per antonomasiam dicitur Lex Gratia.

2 Secundò. Lex Nova, etiam ut propria Lex est, dici potest justificare. Si enim collectivè sumitur, comprehendit etiam institutiones Sacramentorum, & promissiones internæ justitiæ tum ex opere operato, tum ex opere operantis. Sicut ergo pœna, etiam ferenda tribuitur Legi, ut moraliter cooperanti ad effectum, ita etiam Justificatio tribui potest; secus ac Legi Veteri, nam neque in hæc, neque ex hac erat promissio Gratia, sed solum ex meritis Christi ven-

turi, & quasi participando à Lege nostra.

Differentia ergo Novæ à Veteri Lege est, quòd sicut per se & ex propriis promittit Justificationem sub conditione operis; ita consequenter promittat vel includat vires necessarias operi, ne vana & inutilis sit promissio, & quia utrumque Author ejus meruit. Neque S. Thomas contrarius est, sed sub Gratia videtur comprehendere instrumenta & promissiones ejus.

4 Tertiò. Etiam alii effectus d. Legi tribui possunt. Ut imprimis est remissio peccati, omnis gratia Sacramentalis, sive habitualis, sive actualis, Character, potestas Ordinis; nam hæc omnia dantur vi Institutionis. Idem est de Jurisdictione, sive ut immediatè à Christo data est, sive ut ad alios applicatur; idemque est de omnibus, quæ pertinent ad externum Regimen Ecclesiæ, & statum ejus Hierarchiam, ac perfectam Monarchiam, quæ ex institutione Christi est, & stabilita Lege

ge immutabili; suntque omnia de Jure Divino, quamvis non singula æquè primò & immediatè.

¶ Alii hisce adnumerant privilegia Gratia, & extraordinaria auxilia, gratias miraculorum &c. Quæ quidem vera sunt ra-

tione Authoris, qui omnia abundantissimè meruit, suntque valde consentanea Statui Legis. Tamen non ita proprie ei tribuuntur, secundum propriam rationem Legis; nam potius sunt supra vel præter Legem.

CAPUT VI.

An possit aliquis dispensare in Lege Nova?

1 **D**E Pontifice affirmant absolutè Abb. Felin. Decius, & alii Juristæ, censendo, posse valere formam Baptismi, *In nomine Trinitatis*, & Ordinis, *Sis Presbyter &c.* Cano & Sanch. distinguunt: nam quædam Jura sunt, quorum dispensatio nunquam potest expedire; in aliis autem secus est, & ideo in iis concessa est potestas dispensandi. Contraria est communis Theologorum, & Summistarum, & ubique supponitur à S. Thoma.

2 Primò. Præcepta Positiva d. Legis nullam dispensationem, nec etiam interpretationem per modum epüickiæ admittunt. Nam d. præcepta, ut distinguuntur ab Institutionibus, solum sunt de Fide, vel de usu Sacra-

mentorum: quantum ergo ad prius, vel homo potest scire & credere, quæ de Jure Divino necessaria sunt ad salutem, vel non? si primum; quomodo dispensatur, ut quis sine Fide salvetur? si adum. & homo nil potest credere; etiam Ecclesia non potest supplere id medium, magis quàm Baptismum. Si autem aliqua potest credere; ergo per Charitatem salvari potest cum Fide aliorum in Voto. Idemque argumentum est de usu Sacramentorum, quæ de necessitate medii sunt.

Si autem sermo est de necessitate præcepti; hæc non urget nisi pro articulo necessitatis. Vel ergo tunc est commoditas moralis exequendi, vel non est? si non, ut propter periculum vi-

ta &c. excusatio per se & intrinseca est : in casu autem dubio solum erit interpretatio doctrinalis, non per modum epückiæ, aut emendatio Legis contra formam verborum, & generalitatem Legis. Si Imum, ergo dispensatur sine causa.

4. Secundò, Lex Christi, ut Instituens, seu Institutio Ecclesiastica, facta immediatè ab ipso Christo, & Jure suo stabilita, non recipit dispensationem per ullam potestatem humanam. Nam in Sacramento tria sunt instituta ; forma, materia, & Minister : at hæc nemo mutare potest, iuxta Sententiam omnium Theologorum, & ideo dicta Juristarum sunt improbabilia. Estque congruentia moraliter evidens, quòd Sacramenta instituta sint, quasi fundamenta Ecclesiæ Visibilis, quæ semper debet esse una, & uniformis, non tantum in Fide, sed etiam in Ritibus substantialibus : quia non aliter vel congregari potest in unum Corpus, vel conservari stabiliter, Dein Sanctificationem vel Consecrationem sequi præter Institutionem, manifesta impossibilitas est ; nec enim Pontifex habet potestatem Excellentiae, quæ Christi solius propria est.

5. Rursus quantum ad Ecclesiæ

Institutionem ; hæc in tribus vel quatuor conditionibus consistit. 1. quòd sit Congregatio universalis ex hominibus omnibus, quantum in ipsa est. 2. quòd ingressus in eam, sit per Fidem explicitam in Baptismo professam. 3. quòd omnes sint sub uno Capite, & sub talibus signis, Sacrificii scilicet & Sacramentorum. 4. quòd in eadem sit Ordo Hierarchicus tam quoad Ordinem, quam Jurisdictionem. Atqui in hæc non cadit dispensatio, ut per se patet discurrenti per singula, quatenus à Christo immediatè sunt, immutabilia esse.

Ratio omnium, quæ essentialiter pendent ex institutione, est, quia Institutio debet esse omnino definita, & quasi in indivisibili consistens, utpote in eo ordine constituens essentiam rei institutæ ; ergo non potest ampliari vel restringi ultra vel citra verba Institutionis. Id enim non esset interpretatio, sed corruptio ; haberetque infinita infinita incommoda, ut loco vini substitui posset cerevisia, Laicus pro Sacerdote &c. &c.

7. Quoad præcepta, si ex natura rei inclusa sunt in Institutione, ut ne quis indignè accedat, patet, Jure naturæ esse indispensable. Si autem sermo est de Præcepto Positivo ; exemplum

plum optimum est in Sigillo, quo dicta omnia confirmantur; nullo enim casu simpliciter licere potest solutio. Idem est de obligatione non ponendi obicem Sacramento, & de necessitate præmittendi Confessionem.

7 Solùm noto, in Lege Nova Divina non dari præcepta negativa pura, seu per se primò & directè imposita per prohibitionem Positivam. Dantur autem negativa consequentia ad alia Affirmativa, vel intimè conjuncta Institutioni Positivæ Affirmativæ, ut Sacramenti, Muneris &c. Tunc autem Negativum per Affirmativum, in quo fundatur, regulandum est, an scilicet inde sequatur, ut omnino absolutum, quasi de re intrinsece mala; an verò non ita absolute, sed juxta conditionem Affirmativi, ut reverenter tractandi Sacramenta, utique quantum possum hîc & nunc.

8 Rationes, quæ contra communem sententiam afferuntur, non probant. Nam Mat. 16. *Quodcunque ligaveris &c.* non comprehenditur potestas, quæ esset in destructionem stabilitatis Ecclesiæ; nec in generali locutione datur, quod Superior verisimiliter non erat concessurus, nec ipsi Pontifices in se agnosceunt, ut patet c. *Sunt quidam.*

cum duobus seqq. 25. q. 1. c. ult. d. 14. & ex usu. Nam quoties agitur de Jure Divino, dispensationem recusant: & si id semel conceditur, in omnibus concedendum esset, ut Juristæ volunt, à quibus Cano & Sanch. solum materialiter differunt, cum illi non concedant, dispensari in Jure Divino posse sine causa. Causa autem aut necessitas planè nulla est, cum Leges paucissimæ sint, exque fundamentales, quas concuti propter privata incommoda, majus malum foret, & contra naturam & firmitatem Institutionis.

Exempla, quæ adducuntur de Juramento, Voto, Matrimonio Rato &c. non continent dispensationem in Lege Divina; sed solum hujus materia in iis subtrahitur. 2. Quòd Sacramentum Confirmationis committi possit Sacerdoti, ex Traditione constat datum esse. 3. Sacrificium celebrari posse in una specie, si supponitur probabile esse, ratio esse debet, quòd non fiat mutatio in essentia, sed solum in integritate, & hæc servetur, quatenus potest sine majore incommodo. 4. In onere Residentiæ dispensari, pertinet ad interpretationem Juris naturalis, non ad dispensationem propriè dictam.

CAPUT VII.

An Lex Gratiæ sit perpetua & invariabilis?

Sententia certa est S. Thomæ, & omnium, d. Legem duraturam esse usque ad finem mundi, ac subinde nunquam abrogandam esse, donec cesset Ecclesia Militans, & numerus Prædestinatorum in gloria consummetur. Nam hæc stabilitas promittitur Mat. 14. 16. & 28. itémque Sacerdotii Christi ps. 109. juramento firmati, *Et non pœnitebit*, quod notat immobilitatem Hebr. 7. Luc. 1. Dan. 2. Mich. 4. longè diversam à Statu Legis Veteris.

Ratio est, quia d. Lex vel abrogaretur merè negativè, vel per Legem aliam exclusivam ejus? Non Imum, nam contra Providentiam foret, relinqui Ecclesiam sine Lege Dei; & contra rationem Ecclesiæ, quæ constituitur per Fidem, quam sine Sacramentis profiteri nequit. Non 2dum, quia si esset Lex imperfectior, modus per se incredibilis est, & alienus à Prudentia Christi. Si autem perfectior foret, etiam hoc repugnat perfectioni nostræ Legis, quia non potest pro statu viæ perfectiùs

hominem Deo conjungere, quàm per Fidem, Charitatem, Sacrificium infinitæ dignitatis, & Sacramenta sanctificantia; nec expectari potest perfectior Mediator, aut Lex à sapientiore & digniore lata.

Secundo. Nec particularis abrogatio ac diminutio d. Legis locum habet. Nam prædicta est perpetuitas simpliciter, nec excipi potest sine magno errore; & alias non erit major ratio hujus, quàm illius partis. Christus etiam summâ sapientiâ prævidit, quid pro omni tempore & loco opportunum foret; & ideo, quæ mutationem poscunt, per se statuere noluit. Unde licet de dispensatione fuerint opinionēs, tamen de abrogatione nemo somniavit.

Tertiò. Nulla consuetudo prævalere potest contra d. Legem. Nam nec tota Ecclesia in hoc conspirare potest, tanquam in re turpi & alienâ à sanctitate Ecclesiæ; quod autem in particulari Ecclesia contingit, irritum est c. ult. cum aliis de Consuet. extrâ & in 6. Nec

voluntates humanæ omnes simul sumptæ resistere possunt Divinæ, aut ejus Decretum revocare, cum ne quidem humana Lex sic abrogari possit, nisi ex tacito consensu Legislatoris: at fingi nequit, Deum flecti ad abrogandum propter Consuetudinem.

5 Quarto. Nec mutatio per augmentum habet locum in d. Lege. Nam Author non eguit discursu temporum, aut experimento ad præconciendam totam Legem: & ideo omnia consummavit ante Ascensionem, quantum ad Institutiones & Præcepta; vanumque foret expectare aliud Sacrificium &c. &c. Neque ratio mutationis est ex parte hominum vel rerum, cum semper eadem Ecclesia sit cum eadem Fide, eodem Sacrificio, eodem Regimine, quatenus à Jure Divino pendet.

6 Dices, Ecclesiam crescere in cognitione veritatum Fidei;

& pro temporum ac locorum varietate recipere mutationem. Resp. mutationem contingere, partim ex voluntate hominum, quæ libera est, partim ex Gratia Divina, quæ distribuitur à Spiritu Sancto, prout vult: Lex autem pendet à sola Dei voluntate, semperque eadem est, licet voluntates hominum mutantur.

Porro veritates Fidei ad Salutem necessariæ, semper fuerunt notæ, licet circa eas, vel inclusas in eis possit esse minus, vel magis distincta cognitio. Licet autem crescat cognitio Fidei, non propterea crescunt Præcepta Positiva d. Legis, quia non crescit obligatio plura explicitè credendi, prout ad Salutem necessarium est. Cui verò plura sufficienter proponuntur, plura tenetur credere, obligatione naturaliter sequente; sicut nunc Sapientes plura tenentur credere, quàm Rudes, licet Lex Gratiæ eadem sit respectu omnium.

CAPUT VIII.

An Lex Nova sit perfectior Lege Veteri?

1 **P**rimò. Lex Nova quoad Spiritum Gratiæ longè excellit Statum Veteris, etiam quantum ad Gratiâ, quæ ad Veterem implendam dabatur. Ut enim rectè fiat comparatio; oportet comparare Spiritum cum Spiritu, Præcepta cum Præceptis &c. aliàs si Lex Nova præcisè propter Spiritum dicitur antonomastice perfectior, etiam ipsa perfectior erit seipsâ, si videlicet sumitur pro Spiritu, quem confert, & comparetur ad se, ut præcipit.

2 Quantum ergo ad Spiritum; Nova excellit Legem Veterem, quia ille datur per Christum, qui simul est Redemptor & Legislator. Nec enim Deus post lapsum Adæ dedit illam Gratiâ, nisi propter meritum Redemptoris: ad Legem autem dandam non erat necessarius Redemptor, ut ad Gratiâ; hancque differentiam utriusque Legis intendit Paulus ad Rom. Gal. Hebr. Rursus Gratiâ vi Statûs Novi, & quasi de Lege ordinaria, datur abundantius, imò per septem fontes ex opere operato: in

Veteri autem ex opere operantis tantum (dempto casu Parvuli propter generalem Providentiam) habuitque Statum Servorum propter onera servilia, & additum Pædagogum, & spiritum timoris; nec tunc aperiebat cælum.

3 Secundò. Lex Nova etiam quoad Præcepta & documenta, longè perfectior est Veteri. Nam excellit 1. in fine, qui totus est maximè spiritualis, scilicet destructio peccati, & conjunctio cum Deo. 2. in causa efficiente, quæ dupliciter Divina est, Dei nempe & Christi, ut hominis Deificati voluntas. Et Christus simul est Legislator, Promulgator & Redemptor; unde crescit obligatio, Hebr. 2. *Quomodo nos effugiemus &c.* 3. in materia seu rebus præceptis & traditis, ut in mysteriis altissimis, in declaratione exacta Moralium, in Conciliis, materiâ Cæremoniali, ubi infinitus est excessus. 4. in forma. Nam Lex scribitur in cordibus, promulgatur cum signis plenitudinis Spiritûs, coram omnibus Nationibus & Lin-

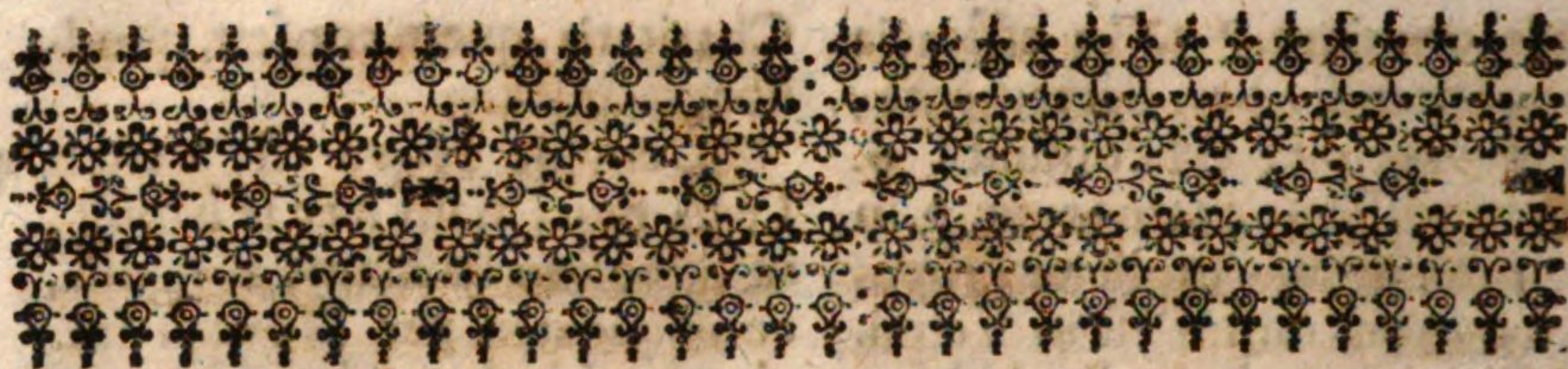
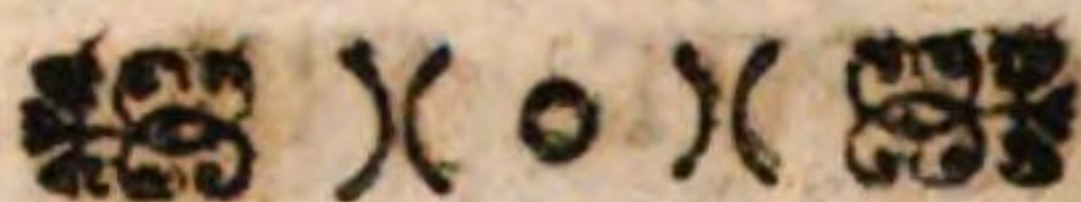
guis

guis omnium. 5. in efficacia sanctificandi per Sacramenta, quæ præcipit, vel consulit. 6. in promissione æternorum. 7. in comminatione explicita gehennæ; quod rarum est in Veteri. 8. in modo inducendi ad observantiam, per amorem potius. 9. in universalitate locorum & personarum. 10. in immutabilitate. 11. in majori puritate Moralium, addito Consilio Virginitatis; quod valde aptat ad Deo vacandum. 12. in suavitate Jugi; quia licet difficiliora præcipiat, ut usum Confessionis, dispositionem ad Sacramenta &c. tamen Spiritus

Charitatis, quem confert, quodlibet facit leve.

Denique Nova est Veteris 4
Legis finis; nam hæc se habuit, ut dispositio ad illam, ac figura, consequenter per Novam implenda. Unde quidam Hebræus in Gl. Eccle. 1. *Omnia Vanitas*, addidit; *Omnis Lex, quam addiscimus in presenti tempore, vana est respectu Legis Messia.* Addi potest ex conditionibus Legis, quæ in communi postulari solent apud Isidorum, patere perfectionem Novæ Legis; nulla enim earum deest, sed est Lex *honestæ, possibilis, loco temporisque conveniens, utilis, necessaria, brevis.*

LIBER PRIMUS.

De Lege in communi.

Cap. 1. Quid nomine Legis significetur? 1.

Cap. 2. Quid Jus significet, & quomodo ad Legem comparetur? 2.

Cap. 3. Quanta sit necessitas, & varietas Legum? 3.

Cap. 4. Qui actus necessarii sint in mente Legislatoris ad Legem ferendam? 5.

Cap. 5. An Lex sit actus voluntatis, vel intellectus; & quisnam ille sit? 8.

Cap. 6. An de ratione Legis sit, ut pro aliqua Communitate feratur? 9.

Cap. 7. An de ratione Legis sit, ut propter bonum commune feratur? 11.

Cap. 8. An de ratione Legis sit, ut publica potestate feratur? 14.

Cap. 9. An de ratione Legis sit,

ut sit justa, justè lata &c.? 16.

Cap. 10. An perpetuitas sit de ratione Legis? 18.

Cap. 11. An de ratione Legis sit promulgatio; & quæ sufficiat? 20.

Cap. 12. Quæ definitio Legis ex d. conditionibus colligatur? 22.

Cap. 13. An effectus à Lege intentus, sit facere subditos bonos? 23.

Cap. 14. An obligare subditos sit proximus & adæquatus effectus Legis? 24.

Cap. 15. An rectè numerentur quatuor effectus Legis, scilicet præcipere, prohibere, permittere, & punire? 26.

Cap. 16. An omnes Leges efficiant d. effectus, præsertim permissionem peccati? 27.

Cap.

Cap. 17. An alii effectus sint Legis, præter quatuor enumeratos? 29.

Cap. 18. An omnes Viatores subjecti sint Legi, & ea obligentur? 30.

Cap. 19. Explicantur aliqua Scripturæ testimonia, quibus Hæretici abutuntur. 31.

Cap. 20. An in Lege fieri possit possit mutatio, & quotuplex illa sit? 33.

LIBER SECUNDUS.

De Lege æterna, & naturali, ac Jure Gentium.

Cap. 1. An sit aliqua Lex æterna, & quæ sit necessitas ejus? 34.

Cap. 2. Quæ sit materia proxima Legis æternæ, seu qui actus ab ea imperentur? 36.

Cap. 3. An Lex æterna sit actus Divinæ mentis ratione ab aliis differens, una vel plures? 38.

Cap. 4. An Lex æterna sit causa Legum omnium, & per Leges innotescat, & obliget? 40.

Cap. 5. An Lex Naturalis sit ipsa naturalis ratio recta? 41.

Cap. 6. An Lex Naturalis sit verè Lex divina præceptiva? 42.

Cap. 7. In qua materia versetur

Lex Naturalis, seu quæ sint ejus præcepta? 45.

Cap. 8. An Lex Naturalis una sit? 47.

Cap. 9. An Lex naturalis obliget in conscientia? 49.

Cap. 10. An Lex Naturalis non solum ad actum, sed etiam ad modum virtutis obliget? 51.

Cap. 11. An Lex naturalis obliget ad modum operandi ex Dilectione Dei, vel Charitate? 53.

Cap. 12. An Lex Naturalis non solum prohibeat aliquos actus, sed etiam irritet contrarios? 55.

Cap. 13. An præcepta Legis naturæ de se & ab intrinseco immutabilia sint? 56.

Cap. 14. An Jus Naturale mutari, vel dispensari possit potestate humana? 57.

Cap. 15. An Deus dispensare possit in Lege Naturali, etiam de absoluta potestate? 60.

Cap. 16. An circa Legem Naturalem locum habeat Epückia, seu Interpretatio? 64.

Cap. 17. An Jus Naturale distinguatur à Jure Gentium, quòd hoc hominibus tantum, illud brutis conveniat? 67.

Cap. 18. An Jus Gentium aliquid
U u u

- quid præcipiat, vel prohibeat, aut potius solum concedat? 69.
- Cap. 19. An Jus Gentium distinguatur à Naturali, tanquam humanum simpliciter positivum? 71.
- Cap. 20. Corollaria ex superiori doctrina, & quomodo Jus Gentium justum, & mutabile sit. 73.

LIBER TERTIUS.

De Lege Positiva humana secundum se, & prout in pura natura spectari potest, & dicitur Civilis.

- Cap. 1. An sit in hominibus potestas ad Leges ferendas? 74.
- Cap. 2. In quibus hominibus immediate existat ex natura rei potestas condendi Leges humanas? 77.
- Cap. 3. An potestas ferendi Leges humanas sit data hominibus à Deo, ut authore Naturæ? 78.
- Cap. 4. Corollaria ex superiori doctrina. 80.
- Cap. 5. An d. potestas perseveret in Christi Ecclesia, obligando baptizatos? 82.
- Cap. 6. An, d. potestas ad obli-

- gandam Universam Ecclesiam sit in Pontifice? 84.
- Cap. 7. An potestas per Legem obligandi universam Ecclesiam sit in Imperatore? 86.
- Cap. 8. Apud quos sit potestas Leges Civiles condendi inter Fideles? 87.
- Cap. 9. An potestas ferendi Leges Civiles pendeat ex Fide, vel moribus Principis? 91.
- Cap. 10. An finis postestatis Civilis sit nunc in Ecclesia alius à fine ejusdem, ut est in pura natura? 92.
- Cap. 11. An Leges Civiles in sola materia honesta versentur, præcipiendo omnium virtutum actus? 95.
- Cap. 12. An Lex Civilis possit externos tantum actus præcipere, vel prohibere? 98.
- Cap. 13. An actus præteritus possit esse materia Legis humanæ? 100.
- Cap. 14. Quæ forma externa, seu sensibilis servanda sit in ferenda Lege humana? 102.
- Cap. 15. Quæ Promulgatio necessaria sit ad perfectam Constitutionem Legis Civilis? 106.
- Cap. 16. Quando, & quomodo incipiat obligare ex natura rei Lex Civilis promulgata. 108.
- Cap. 17. De tempore, quo Lex in-

- incipit obligare secundum Jus Civile? 109.
- Cap. 18. An acceptatio populi sit necessaria in Lege Civili, ut perfectè constituatur, & vim habeat? 111.
- Cap. 19. An Intentio Legislatoris, seu ratio Legis sit intrinseca forma Legis? 112.
- Cap. 20. An Lex Civilis possit obligare subditos in foro conscientiae? 114.
- Cap. 21. An omnis Lex Civilis obliget in conscientia, aut vera Lex esse possit sine ea obligatione? 116.
- Cap. 22. An Lex Civilis in praesumptione fundata obliget in conscientia? 117.
- Cap. 23. An Lex Civilis obliget, vel obligare possit sub reatu culpae mortalis? 119.
- Cap. 24. An Lex humana, ut graviter obliget, gravem materiam requirat, & quæ illa sit? 120.
- Cap. 25. An ex verbis Legis obligatur obligatio ad mortale, & quæ Verba ad hæc sufficiant? 122.
- Cap. 26. An obligatio Legis humanæ quoad gravitatem ejus pendeat ex intentione Legislatoris? 123.
- Cap. 27. An Lex Civilis obliget sub mortali, ut ex contemptu non violetur? 126.

- Cap. 28. An Lex humana obliget ad modum virtutis; & consequenter quo actu impleatur? 129.
- Cap. 29. An Lex humana & Civilis possit ad sui observationem obligare cum periculo cujusdam nocimenti? 131.
- Cap. 30. An Leges humanæ generaliter & indifferenter omnes subditos obligent? 134.
- Cap. 31. An Leges propriæ Territorii obligent homines extra illud? 135.
- Cap. 32. An Leges propriæ aliqujus territorii obligent advenas &c. 137.
- Cap. 33. An Leges Civiles justæ Ecclesiasticas personas obligent? 139.
- Cap. 34. An Legislator suis Legibus obligetur? 142.

LIBER QUARTUS.

De Lege Canonica.

- Cap. 1. An sit in Ecclesia potestas spiritualis ad Leges Canonicas ferendas? 145.
- Cap. 2. An hæc potestas sit propria Legis Gratiae, vel sit etiam de Lege naturæ? 148.
- Cap. 3. Quibus personis data fuerit, vel etiam nunc detur immediate à Christo d. potestas? 149.
- Cap. 4. Possintne unusquisque
U u u z
Epi

- Episcopus in sua Diœcesi Le-
ges ferre, & quo Jure? 153.
Cap. 5. Deciduntur nonnulla
dubia, quibus doctrina sup.
cap. magis explicatur. 158.
Cap. 6. Quæ Communitates,
seu Congregationes Ecclesia-
sticæ habeant potestatem con-
dendi Leges? 160.
Cap. 7. An Potestas condendi
Leges Ecclesiasticas ex mori-
bus, aut Fide pendeat? 163.
Cap. 8. An Potestas Ecclesiasti-
ca Legislativa excellentior sit
Civili in fine, origine &c.? 165.
Cap. 9. An Potestas Ecclesiasti-
ca ita sit superior Civili, ut
hanc sibi habeat subjectam? 167.
Cap. 10. An Potestas Ecclesia-
stica Legislativa possit cum
Civili conjungi in eadem per-
sona? 168.
Cap. 11. An Lex Canonica ha-
beat propriam materiam di-
stinctam à materia Civili? 169.
Cap. 12. An Potestas Ecclesiasti-
ca efficaciam habeat in actus
merè internos, per se eos
præcipiendo, vel prohiben-
do? 172.
Cap. 13. An Lex Canonica pos-
sit concomitanter præcipere,
vel prohibere actus internos? 174.

- Cap. 14. Quæ forma seu Solem-
nitas in Legibus Canonicis fe-
rendis necessaria sit? 178.
Cap. 15. Quæ Promulgatio in
Legibus Canonicis sufficiat
ad vim obligandi? 180.
Cap. 16. An Lex Canonica ob-
liget, priusquam acceptetur? 182.
Cap. 17. An Leges Canonicae
obligent in conscientia? 185.
Cap. 18. Quando d. Lex obli-
get sub mortali, & quomo-
do id discernendum sit? 186.
Cap. 19. Quas Personas obli-
gent Leges Ecclesiasticæ? 187.
Cap. 20. An Leges Synodales
obligent personas Religiosas
exemptas? 189.

LIBER QUINTUS.

De Varietate Legum hu- manarum, præsertim de Odiosis.

- Cap. 1. De humanarum Legum
varietate. 190.
Cap. 2. De Lege Odiosa, & Fa-
vorabili, earumque varieta-
te. 192.
Cap. 3. An Leges Pœnales ob-
ligent in conscientia ad actus,
quos proximè intendunt? 194.
Cap. 4. An dentur, vel dari pos-
sint

- sint Leges Pœnales non obligantes in conscientia? 196.
- Cap. 5. An Lex Humana Pœnalis possit in conscientia obligare ad exequendam pœnam ante condemnationem Judicis? 198.
- Cap. 6. Quando Leges Pœnales contineant sententiam ferendam &c. &c. 201.
- Cap. 7. Quando Leges imponentes pœnam latæ sententiæ, ante sententiam obligent, si pœna in actione consistit? 207.
- Cap. 8. Lex imponens pœnam privativam ipso facto, quando obliget ante sententiam? 208.
- Cap. 9. Quæ obligatio in conscientia oriatur ad executionem pœnæ privativæ impositæ ipso facto, quando executio non requirit actionem? 212.
- Cap. 10. An omnis Lex Pœnalis obliget Reum ad executionem pœnæ saltem post Sententiam? 215.
- Cap. 11. An Lex Pœnalis Judicem ad pœnam in ea præscriptam imponendam obliget? 218.
- Cap. 12. An Ignorantia excuset pœnam Legis? 221.
- Cap. 12. An Leges per quas Tri-

- buta imponuntur, purè Pœnales sint? 223.
- Cap. 14. De Potestate necessaria, ut Lex Tributum imponens, justa sit? 226.
- Cap. 15. De ratione, & causâ finali ad Tributi justitiam necessariâ. 229.
- Cap. 16. De forma, & materia in Legibus Tributorum servandis. 231.
- Cap. 17. An aliqua alia conditio, præsertim subditorum consensus, requiratur in Tributo? 234.
- Cap. 18. An Leges Tributi obligent in conscientia ad solvendum, etiamsi non petatur? 235.
- Cap. 19. An Leges humanæ irritantes contractum, pœnales vel onerosæ sint? 240.
- Cap. 20. An Leges irritantes actum in conscientia, illum prohibeant? 241.
- Cap. 21. Quibus modis impediri possit irritatio actûs, quem Lex pro infecto haberi præscribit? 245.
- Cap. 22. An Lex ipso Jure irritans actum, impediri aliquo modo possit, ne actum reddat nullum? 246.
- Cap. 23. An in Lege irritante ipso facto, & ante omnem Sententiam habeat locum Epückia? 249.
- U u u 3 Cap.

Cap. 24. An Lex irritans interdum privetur suo effectu, quia in præsumptione fundatur?

250.

Cap. 26. An omnis Lex purè, & simpliciter prohibens actum, eo ipso illum irritet?

253.

Cap. 26. Quibus modis, aut verbis Lex prohibens actum, irritet illum?

256.

Cap. 27. An aliquando sola prohibitio vi & naturâ suâ irritet actum, sine adminiculo alterius Legis?

257.

Cap. 28. An ex vi Juris Communis Civilis omnis actus factus contra Legem prohibentem, sit irritus ipso facto?

259.

Cap. 29. An ea, quæ sunt contra Legem Canonicam purè prohibentem, sint in ipso Jure invalida?

251.

Cap. 30. An in Regnis non subditis Imperio contractus contra Legem Civilem purè prohibentem facti, sint irriti?

262.

Cap. 31. An Lex dans formam actui humano, semper irritet illum, si sit sine tali forma?

263.

Cap. 32. Quomodo Lex dans formam actui, & addens clausulam irritantem impediatur valorem actus?

265.

Cap. 33. Quando Lex irritans

incipiat efficere hunc effectum irritandi actus.

268.

Cap. 39. An Leges punientes aliquos actus, comprehendant invalidè factos?

270.

LIBER SEXTUS.

De Interpretatione, Cessatione, & Mutatione Legis humanæ.

Cap. 1. De ratione rectè interpretandi Legem humanam quoad legitimum ejus sensum.

272.

Cap. 2. Quando & quomodo locum habeat extensio Legis per ejus interpretationem?

277.

Cap. 3. An Lex extendi possit ad casum non comprehensum sub aliqua verborum significatione, propter solam similitudinem rationis?

278.

Cap. 4. Expediuntur nonnulla dubia circa extensionem Legis ob identitatem rationis, vel aliis modis.

282.

Cap. 5. Quando & quomodo Lex per interpretationem restringi possit?

280.

Cap. 6. An interdum cesset obligatio Legis in particulari contra verba, etiamsi per Principem non tollatur?

283.

Cap. 7. Quando habeat locum execu-

excusatio ab obligatione Legis
per epückiam? 285.

Cap. 8. Quomodo de excusatio-
ne occurrente constare de-
beat, ut liceat uti Epückia ci-
tra recursum ad Principem?
287.

Cap. 9. An aliquando Lex to-
ta per seipsam cesset, causâ e-
jus cessante? 290.

Cap. 10. Darine possit Dispen-
satio in Lege humana; & quid
illa sit? 292.

Cap. 11. De effectibus Dispen-
sationis Legis humanæ? 294.

Cap. 12. De materiali causa
Dispensationis. 295.

Cap. 13. De forma Dispen-
sationis humanæ. 297.

Cap. 14. Apud quos sit pote-
stas ordinata dispensandi?
302.

Cap. 15. Nonnulla dubia de
potestate Inferiorum ad dis-
pensandum in Legibus Supe-
riorum. 304.

Cap. 16. An habentes potesta-
tem ordinariam dispensandi,
habeant etiam commutandi?
306.

Cap. 17. De potestate delegata
ad dispensandum in Legibus
humanis. 308.

Cap. 18. An ad justam Dispen-
sationem necessaria sit causa
justa? 310.

Cap. 19. An Dispensatio Legis

humanæ data sine justa causa,
valida sit? 313.

Cap. 20. An cessante causâ Dis-
pensationis, hæc cesset, vel
aliter interdum amittatur?
316.

Cap. 21. Quibus modis possit
esse invalida Dispensatio?
321.

Cap. 22. An obtenta Dispen-
satio, quæ prius petita, sed non
concessa fuit, subreptita sit;
tacendo denegationem? 322.

Cap. 23. An taciturnitas prioris
Dispensationis obtentæ, red-
dat posteriorem invalidam?
323.

Cap. 24. An Dispensatio unius
vinculi, tacitis aliis, subreptitia
sit? 326.

Cap. 25. Quando, & ex quibus
Lex abrogari possit? 328.

Cap. 26. Quis possit Legem ab-
rogare? 330.

Cap. 27. Quibus modis fiat ab-
rogatio Legis, & quot effe-
ctus habeat? 333.

LIBER SEPTIMUS.

De Lege non scripta, quæ
Consuetudo appellatur.

Cap. 1. Quid sit Consuetudo;
Uusus vel Mos, Forum & Sty-
lus; & quomodo differant à
Præscriptione? 337.

Cap.

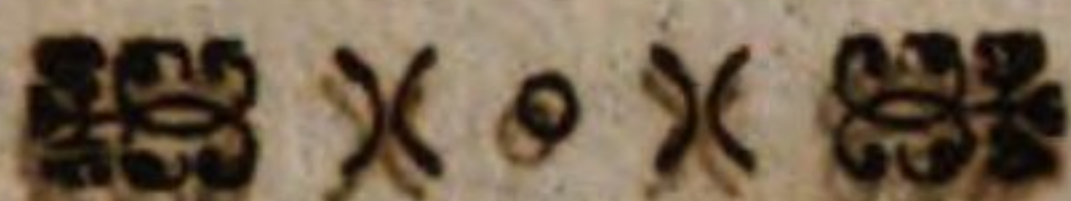
- Cap. 2.** An Consuetudo semper inducat Jus non scriptum; & an definitio integra sit? 339.
- Cap. 3.** Quotuplex sit Consuetudo; & an Forum & Stylum comprehendat? 340.
- Cap. 4.** De tertia divisione Consuetudinis, secundum, præter, & contra Jus. 342.
- Cap. 5.** De variis partitionibus Consuetudinis, ex ejus materia desumptis. 345.
- Cap. 6.** Quæ sit Consuetudo bona & rationabilis, vel prava & irrationabilis? 347.
- Cap. 7.** Quæ Consuetudo sit, vel non sit reprobata in Jure? 349.
- Cap. 8.** De Divisione Consuetudinis in Præscriptam & non Præscriptam. 351.
- Cap. 9.** De causis Consuetudinis; & præsertim quis illam introducere valeat? 354.
- Cap. 10.** Quibus actibus Consuetudo introducatur? 356.
- Cap. 11.** An ad Consuetudinem necessaria sit Juridica notitia frequentia actuum? 357.
- Cap. 12.** An Consuetudo per solos actus voluntarios induci valeat? 358.
- Cap. 13.** An consensus Principis, & qualis necessarius sit ad Consuetudinem Juris? 360.
- Cap. 14.** Quæ Consuetudo Le-

- gem non scriptam inducere valeat? 362.
- Cap. 15.** Quantitemporis Consuetudo ad inducendam Legem sufficiat? 363.
- Cap. 16.** De causis & effectibus Legis non scriptæ per Consuetudinem introductæ? 365.
- Cap. 17.** An Consuetudo habeat vim interpretandi Legem? 368.
- Cap. 18.** An Consuetudo possit Legem humanam abrogare? 369.
- Cap. 19.** An abrogatio Legis per Consuetudinem admittat exceptionem vel extensionem? 372.
- Cap. 20.** Quibus modis mutari possit Consuetudo? 375.

LIBER OCTAVUS.

De Lege Humana Favorabili, seu Privilegium concedente.

- Cap. 1.** Quid sit Privilegium? 377.
- Cap. 2.** An scriptura sit de substantia Privilegii, & quomodo hoc differat à Dispensatione, Rescripto &c. 379.
- Cap. 3.** De Divisione Privilegii in Reale & Personale. 381.
- Cap. 4.** De Privilegio Remunera-

rativo & Conventionali, an
sit Reale, vel Personale? 384.
Cap. 5. De Divisione Privilegii
in Perpetuam & Temporale. 386.
Cap. 6. De quatuor aliis Privi-
legii divisionibus. 387.
Cap. 7. An sit Privilegium per
se non scriptum, nec con-
cessum expresse, sed usu com-
paratum. 389.
Cap. 8. Quis possit Privilegium
concedere? 392.
Cap. 9. De materiali causa, seu
subjecto Privilegii, seu cui da-
ri possit? 393.
Cap. 10. Quodnam sit de facto
subjectum Privilegii quoad
personam, cui conceditur? 395.
Cap. 11. An Privilegium exten-
datur ad Conjuncta seu Cor-
relativa? 396.
Cap. 12. De communi & ordi-
naria forma Privilegii. 398.
Cap. 13. Quæ sit substantialis
forma Privilegii, sive absolu-
tè dati, sive sub conditione. 400.
Cap. 14. An de ratione Privile-
gii sit, ut per formalia verba
Juri communi deroget? 401.
Cap. 15. De Forma Privilegii,
quod vocatur *ad instar*. 403.
Cap. 16. De Communicatione
Privilegiorum, & eorum com-
paratione cum aliis *ad instar*. 405.

Cap. 17. An communicato Pri-
vilegio, etiam restrictio ejus
communicetur? 408.
Cap. 18. An Confirmatio Pri-
vilegii sit nova illius conces-
sio, vel quid sit? 409.
Cap. 19. Nonnulla dubia circa
Confirmationem Privilegio-
rum expenduntur. 412.
Cap. 20. An per innovationem
Privilegii confirmetur Gratia,
vel denuo concedatur? 414.
Cap. 21. An ad esse, seu valo-
rem Privilegii aliqua justa
causa concessionis necessaria
sit? 415.
Cap. 22. Quos effectus habere
possit Privilegium, ut Privile-
gium est? 417.
Cap. 23. Quem effectum habe-
re possit Privilegium, ut Lex
est? 419.
Cap. 24. An ad Privilegium, ut
Lex est, & ad effectum ejus
necessaria sit Promulgatio? 421.
Cap. 25. An Privilegium non-
dum Privilegiario notum, nec
acceptatum, conferat Jus? 422.
Cap. 26. An ubique quis possit
suo Privilegio uti, etiam ex-
tra territorium concedentis? 425.
Cap. 27. Quomodo Privile-
gium quoad suos effectus re-
strin-

- stringendum sit, vel ampliandum? 428.
 Cap. 28. Quæ sint observanda in restringendis vel ampliandis Privilegiis? 429.
 Cap. 29. Quibus modis Privilegium per se finiatur, seu quasi ab intrinseco; & specialiter per lapsum temporis? 432.
 Cap. 30. An cessante causa Privilegii, cesset & extinguatur Privilegium? 434.
 Cap. 31. An Privilegium exspiraret per mortem solam Concedentis? 437.
 Cap. 32. Quando ratione formæ Privilegium limitetur ad vitam Concedentis? 440.
 Cap. 33. De amissione Privilegii per Renuntiationem expressam? 441.
 Cap. 34. An per non usum perdatur Privilegium vi tacitæ Renuntiationis, vel tituli alterius? 445.
 Cap. 35. Quando & quomodo Privilegium amittatur, per usum contrarium? 448.
 Cap. 36. Quando & quomodo Privilegium amittatur per illius abusum? 451.
 Cap. 37. An Privilegium semel concessum revocari possit à Concedente, vel alio? 453.
 Cap. 38. Quibus modis soleat Privilegium revocari? 457.
 Cap. 39. Quando censeatur

Princeps tacite revocare, operando contra illud? 458.

Cap. 40. Quando revocatio Privilegii incipiat sortiri effectum suum? 459.

LIBER NONUS.

Cap. 1. Utrum ante Legem Moysis data fuerit aliqua Lex Divina Positiva? 462.

Cap. 2. An Lex Moysis à vero Deo fuerit, ita ut verè Divina fuerit? 464.

Cap. 3. Propter quem finem data sit Lex Vetus, loquendo in generali? 465.

Cap. 4. Circa quam materiam Lex Vetus, & præcepta ejus versata fuerint? 468.

Cap. 5. An d. Lex convenienti modo, tempore, & aliis circumstantiis data fuerit? 470.

Cap. 6. De effectibus Veteris Legis. 472.

Cap. 7. An Lex Vetus justificaverit? 475.

Cap. 8. An Lex Vetus perfecta, vel imperfecta censenda sit? 476.

Cap. 9. An Lex Vetus fuerit mutabilis, & quomodo cessare potuerit? 477.

Cap. 10. An Lex Vetus quoad suam obligationem jam cessaverit, seu mortua sit? 479.

Cap. 11. An Lex Vetus cessaverit,

rit,

- rit, seu abrogata fuerit quoad omnia praecepta sua? 481.
- Cap. 12. An Lex Vetus quoad obligationem mortua fuerit ante mortem Christi? 483.
- Cap. 13. An Lex Vetus quoad obligationem cessaverit in morte vel resurrectione Christi, vel ante Pentecosten? 484.
- Cap. 14. An d. Lex non tantum mortua fuerit, sed etiam mortifera? 485.
- Cap. 15. An d. Lex fuerit mortifera post inchoatam Evangelii promulgationem? 488.
- Cap. 16. An d. Lex semper fuerit mortifera, ex quo coepit praedicari Evangelium? 488.
- Cap. 17. Non semper post praedicationem Evangelii d. Legem fuisse mortiferam, sententia est Augustini, & vera. 489.
- Cap. 18. Satisfit duobus dubiis ex superiore resolutione insurgentibus. 493.
- Cap. 19. Fueritne Lex Vetus prius mortua, quam mortifera? 495.
- Cap. 20. Quomodo fuerit illicitum Gentes ad Judaizandum cogere? 497.

- Cap. 21. Quando Lex Vetus coeperit esse inutilis quoad effectus suos? 500.
- Cap. 22. Quando Circumcisio cessaverit quoad Sanctificationem Infantium? 501.

LIBER DECIMUS.

De Lege Nova Divina.

- Cap. 1. An Lex Nova sit vera Lex, & Christus perfectissimus Legislator? 503.
- Cap. 2. Quae sit materia Legis Novae, & quae praecepta ejus? 503.
- Cap. 3. An Lex Nova sit scripta sensibili littera, aut tantum interiorius indita? 507.
- Cap. 4. Quando coeperit Lex Nova obligare Judaeos, & totum Mundum? 508.
- Cap. 5. An Lex Nova justificet, vel alios effectus habeat? 510.
- Cap. 6. An possit aliquis dispensare in Lege Nova? 512.
- Cap. 7. An Lex Gratiae sit perpetua & invariabilis? 514.
- Cap. 8. An Lex Nova sit perfectior Lege Veteri? 516.
- X x x 2

Cap. 1. An Lex Vera
capit esse huiusmodi quod
sedes lucis?
Cap. 2. Quando
deventur ad iudicium
non iudicium?

LIBER DECIMUS

De lege Nova Divina

Cap. 1. An Lex Nova sit vera
Lex, & Christus perfectissimus
mus Legislator?
Cap. 2. Que sit materia legis
Novae, & quae precepta eius?
Cap. 3. An Lex Nova sit
scriptura litera, aut spiritus
sanctus indiget?
Cap. 4. Quando capit Lex
Nova obligare iudicem, &
totum mundum?
Cap. 5. An Lex Nova sit
et alios effectus habeat?
Cap. 6. An possit aliquis
sine lege Nova?
Cap. 7. An Lex Nova sit
perpetua & immutabilis?
Cap. 8. An Lex Nova sit
Christi Lex Vera?

XXXX

Cap. 9. An Lex Vera
obligationem nostram faciat
ante mortem Christi?
Cap. 10. An Lex Vera
obligationem cessaverit in
monacho vel reclusione
Christi, vel ante Pentecostem?
Cap. 11. An d. Lex non
tam nova facit, sed etiam
novissima?
Cap. 12. An d. Lex sit
nova post incarnationem
Christi promulgationem?
Cap. 13. An d. Lex
semper sit in
monacho, ex quo
procedit Evangelium?
Cap. 14. Non semper
procedit Evangelium d. Lex
dicationem Evangelium
sit in monacho, sit
tenet sit Augustinus, & vera.
Cap. 15. Satis
exhibitione resolutione
gentibus.
Cap. 16. Fuit
Lex Vera
prius mortem, quam
Christum?
Cap. 17. Quando
fuit illa
Lex Genes ad
Iudam?
Cap. 18. An
Lex Vera
sit in
Christo?

Vogler, Conrad,

Summa Fr. Suarez de legibus

Ingolstadii 1738

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- 4 Stw 1493

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11224596-4

VD18 1476055X-003